

“सूरि श्रीविजयानन्द, विजयानन्दकारकम् । “आलाराम” इति ख्यात, धन्दे सद्गुणलब्धये ॥ १ ॥” ।

॥ इति श्रीकल्पसूत्रं सुवोधिकाष्टतिसहितम् ॥

“बह्मभविजयस्त्वेष, शिष्यशिष्यस्य शिष्यका । नित्य सारति यं मत्पया, स द्वाढु सदा सुखम् ॥ १ ॥” ।

भवद्प्रमत्तः ॥ ११ ॥ तस्य स्फुरदुरुकीर्त्ति-र्वाचकवरकीर्त्तिविजयपूज्यस्य ॥ विनयविजयो विनयः,
 सुबोधिकां व्यरचयत्कल्पे ॥ १२ ॥ [चतुर्भिः कलापकम्] समशोधयंस्तथैनां । पण्डितसंविद्यसहृदय-
 वतंसाः ॥ श्रीविमलहर्षवाचक-वंशे मुक्तामणिसमानाः ॥ १३ ॥ धिषणानिर्जितधिषणाः, सर्वत्र प्रसृ-
 तकीर्त्तिकर्पूराः ॥ श्रीभावविजयवाचक-कोटीराः शास्त्रवसुनिकपाः ॥ १४ ॥ [युग्मम्] रसनिर्धि रस-
 शशिवर्षे । ज्येष्ठे मासे समुज्ज्वले पक्षे ॥ गुरुषुष्ये यलोऽयं । सफलो जज्ञे द्वितीयायाम् ॥ १५ ॥ श्रीराम-
 विजयपण्डित-शिष्यश्रीविजयविबुधमुख्यानाम् । अभ्यर्थनापि हेतु-विज्ञेयोऽस्याः कृतौ विवृतेः ॥ १६ ॥
 यावद्धानीमृगाक्षीधरणिधरभरश्रीफलेः पूर्णगर्भं । चञ्चद्दृक्षौघदर्भं निपथगिरिमहाकुङ्कुमामत्रचित्रम् ॥
 जम्बूद्वीपाभिधानं हिमगिरिरजतं मङ्गलस्थालमेत-द्वत्ते तावत् सुबोधा विबुधपरिचिता नन्दतात् कल्प-
 वृत्तिः ॥ १७ ॥ यावद्ब्योमतरङ्गिणीजलमिलत्कञ्चोलमालाकुला । दिग्दन्तावलकीर्णपुष्करकणासेकप्रणष्टश्र-
 मम् ॥ ज्योतिश्चक्रमनुक्रमेण नभसि भ्राम्यत्यजलं क्षितौ । तावन्नन्दतु कल्पसूत्रविवृतिर्विद्वज्जनैराश्रिता
 ॥ १८ ॥ प्रत्यक्षरं गणनया । ग्रंथमानं शताः स्मृताः । चतुःपंचाशदेतस्यां । वृत्तौ सूत्रसमन्वितम् ॥ १९ ॥

क्षितीश्वरततिस्तुत्यां द्विपङ्केरुहः, सूरिदूरितदुःखवृन्दविजयानन्दः क्षमाभृद्विसुः ॥ यो गौर्यैरुभिर्युगेर्ग-
णिवरं श्रीगौतमं स्पृष्टते । लब्धीनामुदधिर्दधीयितयशाः शाल्वाब्धिपारं गतः ॥ ६ ॥ यच्चारित्रमखि-
न्नकिन्नरगणैर्जैंगीयमानं जग-ज्जाग्रज्जन्मजरविपत्तिहरणं श्रुत्वा जयन्ती पितुः ॥ वाञ्छापूत्तिभियत्ति
युगमथ तल्लेभे सहस्रं स्पृहा-वैयड्यं गुणरागिणोऽग्रिमगुणग्रामाभिरामात्मनः ॥ ७ ॥

[किञ्च] श्रीहीरसूरिसुरोः प्रवरौ विनेयौ । जातौ शुभौ सुरगुरोरिव पुण्यदन्तौ ॥ श्रीसोमसोमवि-
जयाभिधवाचकेन्द्रः । सत्कीर्त्तिकीर्त्तिविजयाभिधवाचकश्च ॥ ८ ॥ सौभाग्यं यस्य भाग्यं कलयितुममलं
कः क्षमः सक्षमस्य । नो चित्रं यच्चित्रं जगति जनमनः कस्य चित्रीयते स्म ॥ चक्राणा मूर्खमुख्या-
नपि विबुधमणीन् हस्तसिद्धिर्यदीया । चिन्तारत्नेन भेदं शिथिलयति सदा यस्य पादप्रसादः ॥ ९ ॥
आवाल्यादपि यः प्रसिद्धमहिमा वैरङ्गिकग्रामणीः । प्रष्टुः शाब्दिकपङ्क्तिषु प्रतिभट्टैर्जय्यो न यस्तार्कि-
कैः ॥ सिद्धान्तोदधिमन्दरः कविकलाकौशल्यकीर्त्युद्भवः । शश्वत्सर्वपरोपकाररसिकः संवेगवारांनिधिः
॥ १० ॥ विचाररत्नाकरनामधेय-प्रश्नोत्तराद्यद्भुतशास्त्रवेधाः ॥ अनेकशास्त्रार्णवशोधकश्च । यः सर्वदेवाऽ

॥ अथ प्रशस्तिः ॥

आसीद्द्वीरजिनेन्द्रपट्टपदवीकल्पद्रुमः कामदः । सौरभ्योपहृतप्रबुद्धमधुपः श्रीहीरसूरीश्वरः । शा-
स्त्रोत्कर्षमनोरमस्फुरदुरुच्छायः फलप्रापक-श्चञ्चन्मूलगुणः सदातिसुमनाः श्रीमान् मरुत्पूजितः ॥ १ ॥
यो जीवाभयदानडिण्डिममिपात् स्वीयं यशोडिण्डिमं । पणमासान् प्रतिवर्षमुग्रमखिले भूमण्डलेऽवी-
वदत् ॥ भजे धार्मिकतामथर्मरसिको म्लेच्छाग्रिमोऽकब्बरः । श्रुत्वा यद्दनादनाविलमतिर्धर्मोपदेशं
शुभम् ॥ २ ॥ तत्पट्टोन्नतपूर्वपर्वतशिरःस्फूर्तिक्रियाहर्मणिः । सूरिः श्रीविजयादिसेनसुगुरुर्भव्येष्टचि-
न्तामणिः ॥ शुभ्रैर्यस्य गुणैरिवानघनैरावेष्टितः शोभते । भूगोलः किल यस्य कीर्तिसुदृशः क्रीडाकृते
कन्दुकः ॥ ३ ॥ येनाकब्बरपर्यदि प्रतिभटाद्विजित्य वाग्वैभवेः । शौर्याश्वर्यकृता वृता परिवृता लक्ष्म्या
जयश्रीकनी ॥ चित्रं मित्र किमत्र चारुमहसस्तेनास्य वृद्धा सती । कीर्त्तिः पत्यपमानशङ्कितमना याता
दिगन्तानितः ॥ ४ ॥ विजयतिलकसूरिर्भूरिसूरिप्रशस्यः । समजनि मुनिनेता तस्य पट्टेऽच्छचेताः ॥
हरहसितहिमानीहंसहारोज्ज्वलश्री—खिजगति वरिवर्ति स्फूर्त्तियुक् यस्य कीर्त्तिः ॥ ५ ॥ तत्पट्टे जयति

पृथार्थकथनं तेन सहितं सव्याकरणं मुञ्जो मुञ्जो भूयो भूयो उपदर्शयति, इत्थं ब्रवीमीति श्रीभद्रवा-
 सवागरणं मुञ्जो मुञ्जो उवदसेइति वेमि ॥ ६४ ॥ इति पञ्चोसवणा
 कप्यो दसासुअक्खंधस्स अटुमं अज्झयणं सम्मत्तं ॥ ८ ॥ [अं. १२१५]
 दुस्वामी स्वशिष्यान्प्रतीदमुवाचेति पयुपणाकल्पो नाम दशाश्रुतस्कंधस्याष्टममध्ययनं समर्थितम् ॥६४॥

॥ इति श्रीजगद्गुरुमहारकश्रीहीरविजयसूरीश्वरशिष्यरत्नमहोपाध्यायश्रीकीर्त्तिविजय-
 गणेशिष्योपाध्यायश्रीविनयविजयगणिविरचितायां कल्पसुवोधिकायां
 सामाचारीव्याख्यानं संपूर्णम् ॥ ९ ॥
 इति नवमः क्षणः समाप्तः तत्समाप्तौ समाह्वयं सामाचारीव्याख्याननामा तृतीयोऽधिकारः ॥ ३ ॥

इत्यादितः बेमि इति यावत्, तत्र तेणं तस्मिन् काले चतुर्थारकपर्यन्ते, तस्मिन्समये राजग्रहनगरसम-
वसरणावसरे, श्रमणो भगवान्महावीरो बहूनां श्रमणादीनां ६ मध्यगत एव, न तु कोणके प्रविश्य
प्रच्छन्नतथेति भावः; एवमाख्याति कथयति, एवं भाषते वाग्योगेन, एवं प्रज्ञापयति फलकथनेन,
एवं प्ररूपयति दर्पणे इव श्रोतृहृदये संक्रमयति, पर्युषणा कल्पो नाम अध्ययनं सअट्टंति अर्थेन

चेव एवमाइक्खइ, एवं भासइ, एवं पणवेइ, एवं परूवेइ, पञ्जोसवणाकप्पो
नाम अज्झयणं, सअट्टं, सहेउअं, सकारणं, समुत्तं, सअत्थं, स उभयं,

प्रयोजनेन सहितं, न तु निष्प्रयोजनं सहेउअं सहेतुकं, हेतवो निमित्तानि, यथा गुरून् पृष्ठा सर्वं कर्तव्यं
तत्केन हेतुना ? यत आचार्याः प्रत्यपायं जानंतीत्यादयो हेतवस्तैः सहितं सकारणंति कारणं अपवादो
यथा 'अंतराविअ से कप्पइ' इत्यादिस्तेन सहितं, सूत्रसहितं, अर्थसहितं, उभयसहितं, च व्याकरणं

भवग्रहणे भवे सिद्ध्यति कृतार्था भवन्ति, बुद्ध्यन्ते केवलज्ञानेन, मुच्यन्ते कर्मपञ्जरात्, परिनिर्वान्ति कर्मकृतसर्वतापोपशमनात् शीतीभवन्ति, सर्वदुःखानां शारीरमानसानां अंतं कुर्वन्ति, उच्यन्ते तु तत्-

मुच्यन्ति परिणिवायन्ति सधदुक्खाणमंतं करेति, अत्येगइया दुच्चे णं भवग्ग-
हणे णं सिज्झन्ति जाव अंतं करेति, अत्येगइया तच्चे णं जाव अंतं करेति,
सत्तट्टुभवग्गहणाइं पुण नात्तिकमन्ति ॥ ६३ ॥ ते णं काले णं ते णं समए णं
समणे भगवं महावीरे रायगिहे नगरे गुणसिले चेइए बहूणं समणाणं बहूणं
सैमणीणं, बहूणं सौवयाणं, बहूणं साँवियाणं, बहूणं देवाँणं, बहूणं देवीणं, मज्झगए

पालनया द्वितीयभवग्रहणे, मध्यमया तृतीयभवे, जघन्ययाऽपि एतदाराधनया सप्ताष्टभवाँस्तु नाति-
क्रामन्तीति भावः ॥ ६३ ॥ अथैतन्न स्वबुद्ध्या प्रोच्यते, किंतु भगवदुपदेशपातरतंत्रयेत्याह । तेणं कालेण

अहासुत्तंति यथा सूत्रे भणितं तथा, न तु सूत्रविरुद्धं, अहाकप्पंति यथा अत्रोक्तं तथाकरणे कल्पोऽ-
 न्यथा त्वकल्प इति यथाकल्पं, एतत्कुर्वतश्च अहामगंति ज्ञानादित्रयलक्षणो मार्ग इति यथामार्गं,
अहातच्चंति अत एव याथातथ्यं सत्यमित्यर्थः सम्मंति सम्यग् यथावस्थितं काएणंति उपलक्षणत्वा-
त्कायवाङ्मानसैः फासित्ता स्पृष्ट्वा आसेव्य पालित्ता अतिचारेभ्यो रक्षयित्वा सोभित्ता

फासित्ता पालित्ता सोभित्ता तीरित्ता किट्टित्ता आराहत्ता आणाए अणुपा-
 लित्ता अत्थेगइया समणा निगंथा तेणेव भवग्गहणे णं सिज्झंति बुज्झंति

शोभयित्वा विधिवत्करणेन तीरित्ता तीरयित्वा यावज्जीवं आराध्य किट्टित्ता कीर्तयित्वा अन्येभ्य उप-
 दिश्य आराहित्ता आराध्य यथोक्तकरणेन आणाएत्ति आज्ञया जिनोपदेशेन अणुपालित्ता यथा पूर्वं
 पालितं तथा पश्चात्परिपाल्य अत्थेगइआ संलेके ये अत्युत्तमया तत्पालनया श्रमणा निर्भन्थाः तस्मिन्नेव

अकथयित्वा गतांस्तु कुत्र गवेपयंति ? ॥६१॥ वासावासं इत्यादितः उवायणावित्तए इति पर्यंतं, तत्र जाव
इत्यादि-वर्षाकल्पौपधैयाथर्थं ग्लानसारकरणार्थं वा यावच्चत्वारि पंच योजनानि गत्वा प्रतिनिवर्तितुं
कल्पते, न तु तत्र स्यातुं कल्पते, स्वस्थानं प्राप्तुमक्षमश्चेत्तदा तस्याऽन्तराऽपि वस्तुं कल्पते, न पुनस्त-

जाव चत्वारि पंच जोयणाहं गंतुं पडिणियत्तए, अंतरावि य से कप्पइ वत्थ-
वए, नो से कप्पइ तं रयणिं तत्थेव उवायणावित्तए ॥ ६२ ॥ इच्चेइयं संव-
च्छरियं थेरकप्पं अहासुत्तं अहाकप्पं अहामगं अहातच्चं सम्मं काएणं

त्रैव, एवं हि वीर्याचाराराधनं स्यादिति, यत्र दिने वर्षाकल्पादि लब्धं तद्धिनरात्रिं तत्रैव नातिक्रम-
यितुं कल्पते, कार्ये जाते सद्य एव बहिर्निर्गत्य तिष्ठेदिति भावः ॥६२॥ इच्चेइयं इत्यादितः नाइक्कमंति
इति यावत्, तत्र इच्चे इयं इतिरूपप्रदर्शने तं पूर्वोपदर्शितं सांवत्सरिकं वर्षारारत्रिकं स्यविरकल्पं

अनुदिशं आग्नेय्यादिकां विदिशं, अवगिञ्जिय अवग्रह्य उद्दिश्य अहमेनां दिशं अनुदिशं वा यास्या-
मीत्यन्यसाधुभ्यः कथयित्वा भक्तपानं गवेषयितुं कल्पते, सेकिमाहुर्भंते तत्कृतः ? इति शिष्यप्रश्ने
गुरुराह, ओसणंति प्रायःश्रमणा भगवंतो वर्षसु तपःसंप्रयुक्ताः प्रायश्चित्तवहनार्थं संयमार्थं, स्निग्ध-

दिसिं वा अवगिञ्जिय अवगिञ्जिय भत्तं पाणं गवेसित्तए, से किमाहु भंते !
ओसणं समणा भगवंतो वासासु तवसंपउत्ता भवंति, तवस्सी दुब्बले किलंते
सुच्छिञ्ज वा पवडिञ्ज वा, तामेव दिसिं वा अणुदिसिं वा समणा भगवंतो
पडिजागरंति ॥ ६१ ॥ वासावासं प० कप्पइ निगंथाण वा निगंथीण वा

काले मोहजयार्थं वा, पष्ठादितपश्चारिणो भवंति, ते च तपस्विनो दुर्बलास्तपसैव कुशांगाश्च अत एव
छांताः संतः कदाचिन्मूर्च्छंथुः प्रपतेयुर्वा ततः श्रमणास्तान् तत्रैव दिगादौ प्रतिजाप्रति गवेषयंति,

दुष्कृतं ददौ ॥ ५९ ॥ वासवासं इत्यादितः पमज्जणा इति यावत्, तत्र वर्षासु त्रय उपाश्रया ग्राह्या जंतुसंखल्यादिभयात् 'तमिति पदं' तत्रेत्यर्थे, तत्र त्रिषु उपाश्रयेषु वेदवियापडिलेहा द्वौ पुनः पुनः प्रतिलेख्यौ, द्रष्टव्यौ इति भावः, साइज्जिया पमज्जणा 'साइज्जि' धातुरास्वादाने, ततः उपसुज्यमानो य उपाश्रयस्तत्संबन्धिनी प्रमार्जना कार्या, यतो यस्मिन्नुपाश्रये साधवस्तिष्ठति तं प्रातः प्रमार्जयति,

उवस्सया गिण्हित्तए, तं-वेदधिया पडिलेहा, साइज्जिया पमज्जणा ॥ ६० ॥

वासवासं प० निगंगंथाण वा निगंगंथीण वा कप्पइ अण्णयरिं दिस्सिं वा अणु-

पुनर्भिक्षागतेषु साधुषु, पुनस्तृतीयप्रहरांते चेति वारत्रयं, ऋतुबद्धे च वारद्वयं, असंसक्तेऽयंविधिः, सं-सक्ते च पुनः पुनः प्रमार्जयति। शेषोपाश्रयद्वयं तु प्रतिदिनं दृशा पश्यति, कोऽपि तत्र ममत्वं मा का-पीदिति, तृतीयदिने च पादप्रोच्छनेन प्रमार्जयतीति, अत उक्तं ' वेदवियापडिलेहत्ति ' ॥ ६० ॥ वासवासं इत्यादितः पडिजागरंति इति यावत्, तत्र अण्णयरिं इत्यादि-अन्यतरां दिशं पूर्वोदिकां,

राधकत्वं, तथा हि-अन्यदा कौशाम्भ्यां सूर्याचंद्रमसौ स्वविमानेन श्रीवीरं वंदितुं समागच्छतः स्म,
चंद्रना च दक्षास्तसमयं विज्ञाय स्वस्थानं गता, मृगावती च सूर्यचंद्रगमनात्तमसि विस्तृते सति रात्रिं
विज्ञाय भीता उपाश्रयमागत्यैर्यापथिकीं प्रतिक्रम्य निद्राणां चंद्रनां प्रवर्तिनीं क्षम्यतां ममापराध इ-
त्युक्तवती, चंद्रनाऽपि भद्रे ! कुलीनायास्तवेदशं न युक्तमित्युवाच, साप्यूचे भूयो नेदशं करिष्ये इति
पादयोः पतिता, तावता प्रवर्तिन्या निद्रागात्, तथा च तथैव क्षमणेन केवलं प्राप्तं, सर्पसमीपात्करा-

खु सामण्यं ॥५९॥ वासावासं प०कप्पइ निगंथाण वा निगंथीण वा तओ

पसारणव्यतिकरेण प्रबोधिता प्रवर्तिन्यपि कथं सर्पोऽज्ञायीति पृच्छंती तस्याः केवलं ज्ञात्वा मृगावतीं
क्षमयंती केवलमाससाद, तेनेदशं मिथ्यादुष्कृतं देयं, न पुनः कुंभकारक्षुल्लकदृष्टांतेन, तथाहि-कश्चि-
त्क्षुल्लको भांडानि काणीकुर्वन् कुंभकारेण निवारितो मिथ्यादुष्कृतं दत्ते, न पुनस्ततो निवर्तते, ततः
स कुंभकारोऽपि कर्करैः क्षुल्लककर्णमोदनं कुर्वन् पुनः पुनः क्षुल्लेन पीड्येऽहमित्युक्तोऽपि मुधा मिथ्या-

राधना, तस्मात् आत्मना उपशमितव्यं । सेकिमाहुचि तच्छ्रुतः? इति प्रश्ने गुरुराह—उवसम सारं खु सामरणं उपशमप्रधानं खु निश्चये श्रामण्यं श्रमणत्वं । अत्र दृष्टान्तो यथा—सिंधुसौवीरदेशाधिपतिर्दशमुकुटचक्र-भूपसेव्य उदयनराजो विद्युन्मालिसमर्पितश्रीवीरप्रतिमार्चनागतनीरोगीभूतगंधारश्राद्धार्पितगुटिकाभ-क्षणतो जाताऽहुतरूपायाः सुवर्णगुलिकाया देवाधिदेवप्रतिमायुताया अपहर्तारं मालवेदेशभूपं चतुर्द-शभूपसेव्यं चंडप्रथोतराजं देवाधिदेवप्रतिमाप्रत्यानयनोत्पन्नसंप्राप्ते बद्ध्वा पश्चादागच्छन् दशपुरे

आराहणा, तम्हा अप्पणा चेव उवसमियधं, से किमाहु भंते! उवसमसारं

वर्पासु तस्यौ, वार्षिकपर्वणि च स्वयमुपवासं चक्रे, भूपादिष्टसूपकारेण भोजनार्थं पृष्टेन चंड प्रथोतेन विषभिया श्राद्धस्य ममाप्यथोपवास इति प्रोक्ते धूर्तसाधर्मिकेप्यस्मिन्नक्षमिते मम प्रतिक्रमणं न शु-द्ध्यतीति तत्सर्वस्वप्रदानतस्तस्माले मम दासीपतिरित्यक्षराच्छादनाय स्वमुकुटपट्टदानतश्च श्रीउदय-नराजेन चंडप्रथोतः क्षमितोऽत्र श्रीउदयनराजस्यैवाराधकत्वं, तस्यैवोपशांतत्वात् । क्वचिच्चोभयोरप्या-

णीयो व्यवहारात्, अथापरिणतधर्मत्वाह्युज्येष्ठं न क्षमयति तदा किं कर्तव्यमित्याह । रायणिएवि सेहं खामिजा ज्येष्ठोऽपि शैक्षं क्षमयति, ततः क्षंतव्यं स्वयमेव, क्षमयितव्यः परः; उपशमितव्यं स्वयं, उपशमितव्यः परः; सुमइ संपुच्छणाबहुलेण होयवं शोभना मतिः सुमती रागद्वेषरहिता तत्पूर्वं या

सेहे रायणियं खामिजा, रायणिएवि सेहं खामेजा, [ग्रं० १२००]
 खामियवं, खमावियवं, उवसमियवं, उवसमावियवं, सुमइसंपुच्छणाबहुलेण
 होयवं, जो उवसमइ तस्स अत्थि आराहणा, जो न उवसमइ तस्स नत्थि

संपुच्छना सूत्रार्थविषया समाधिप्रश्नो वा, तद्वहुलेन भवितव्यं, येन सहाधिकरणमुत्पन्नमासीत्तेन सह निर्मलमनसा आलापादिकार्यमिति भावः; अथ द्वयोर्मध्ये यद्येकः क्षमयति नापरस्तदा का गतिरित्याह । जोउवसमइ इत्यादि— य उपशाम्यति अस्ति तस्याराधना, यो नोपशाम्यति नास्ति तस्या-

भावः । तथाऽन्योऽपि दृष्टान्तो यथा—खेटवास्तव्यो रुद्रनामा द्विजो वर्षाकाले केदारान् ऋष्टुं हलं लात्वा क्षेत्रं गतो हलं वाहयतस्तस्य गर्लिर्बलीवर्द उपविष्टस्तोत्रेण ताड्यमानोऽपि यावन्नोत्तिष्ठति तदा क्रुद्धेन तेन केदारत्रयमृत्खण्डैरेवाहन्यमानो मृत्खण्डस्य गितमुखः श्वासरोधान्मृतः, पश्चात्स पश्चात्तापं विदधानो महास्थाने गत्वा खट्वन्तं कथयन्नुपशान्तो न वेत्ति तैः पृष्टो नाद्यापि ममोपशान्तिरिति वदन् द्विजैर्या-

वणाञ्चो अहिगरणं वयइ से निञ्जृहियधे सिया ॥ ५८ ॥ वासावासं प०इह

खलु निगंथाण वा निगंथीण वा अञ्जेव कक्खण्डे कडुए विग्गहे समुप्पज्जिञ्जा,

केयश्चक्रे, एवं अनुपशान्तकोपतया वार्षिकपर्वणि अकृतक्षामणः साध्वादिरपि । उपशान्तोपस्थितस्य च मूलं दातव्यं ॥ ५८ ॥ वासावासं इत्यादितः सामणं इति यावत्, तत्र अञ्जेव अथैव पर्युपणादिने एव कक्खण्डे इत्यादि—कक्खण्ड उच्चैःशब्दरूपः, कडुको जकारमकारादिरूपो, विग्रहः कलहः समुत्पद्येत तदा सेहेत्ति शैक्षो लघुः, रात्तिकं ज्येष्ठं क्षमयति, यद्यपि ज्येष्ठः सापराधस्तथापि लघुना ज्येष्ठः क्षम-

वासवासं इत्यादितः निष्कृष्टिबे सिया इति पर्यंतं, तत्र अहिगरणं इत्यादि—अधिकरणं राटिस्तत्करं
वचनमपि अधिकरणं तत् निर्ग्रथानां निर्ग्रथानां वा वक्तुं न कल्पते, अथ यः कोष्यज्ञानादधिकरणं
वदति स एवं वक्तव्यः स्यात्, यत् हेआर्य ! त्वं अकल्पेन अनाचारेण वदसि, यतः पर्युषणादिनतोऽर्वाण्
तद्दिने एव वा यदधिकरणं उत्पन्नं तत्पर्युषणायां क्षमितं, यच्च त्वं पर्युषणातः परं अपि अधिकरणं

निगन्थाण वा निगन्थीण वा परं पञ्जोसवणाओ अहिगरणं वइत्तए, जे णं
 निगन्थो वा निगन्थी वा परं पञ्जोसवाणाओ अहिगरणं वयइ से णं अकप्पे
 णं अज्जो वयसीति वत्तव्वं सिया, जे णं निगन्थो वा निगन्थी वा परं पञ्जोस-

वदसि सोऽथमकल्प इति भावः, यश्चैवं निवारितोऽपि पर्युषणातः परमधिकरणं वदति स निष्कृष्टि-
 बे सिया निर्युहितव्यस्तांबूलिकपत्रदृष्टान्तेन संघाद्वहिः कर्तव्यः स्यात्, यथा तांबूलिकेन विनष्टं पत्रं
 अन्यपत्रविनाशभयाद्वहिः क्रियते, तद्वदयमप्यनंतानुबंधिक्रोधाविष्टो विनष्ट एवेत्यतो बहिः कर्तव्य इति

छुरेणाऽपि कारयितुमसमर्थो ब्रणादिमच्छिरा वा तस्य केशाः कर्त्तर्या कल्पनीयाः पक्खिआ आरोवणा
 कोऽर्थः ? पक्षे २ संस्तारकदवरकाणां बंधा मोक्कव्याः प्रतिलेखितव्याश्चेत्यर्थः, अथवा आरोपणा प्राय-
 श्चित्तं पक्षे २ ब्राह्मं सर्वकालं, वर्षासु विशेषतः मासिए, छुरमुंडेत्ति असहिष्णुना मासि २ मुंडनं कारणीयं,
 अद्धमासिए कत्तरिमुंडेत्ति यदि कर्त्तर्या कारयति तदा पक्षे २ युतं कारणीयं, छुरकर्त्तर्योश्च लोचे प्राय-

होयधंसेया, पक्खिया आरोवणा, मासिए छुरमुंडे, अद्धमासिए कत्तरिमुंडे,
 छम्मासिए लोए । संवच्छरिए वा थेरकप्पे ॥५७॥ वासावासं प०नो कप्पइ

श्चित्तं निशीथोक्तं यथासंख्यं लघुगुरुमासलक्षणं ज्ञेयं, छम्मासिए लोएत्ति पापमासिको लोचः संवच्छ-
 रिए वा थेरकप्पेत्ति स्यविराणां वृद्धानां जराजर्जरत्वेनाऽसामर्थ्याद् दृष्टिरक्षार्थं च, संवच्छरिए वा थेरक-
 प्पेत्ति सांवत्सरिको वा लोचः स्यविरकल्पे स्थितानामिति, अर्थान्तरुणानां चातुर्मासिक इति ॥ ५७ ॥

लोओ उ जिणाणं, निच्चं थेराण वासवासासु” इतिवचनात् । यावत्तां रजनीं भाद्रसितपंचमीरात्रिं सांप्रतं-
चतुर्थीरात्रिं नातिक्रमयेच्चतुर्थ्या अर्वागेव लोचं कारयेत्, अयंभावः—यदि समर्थस्तदा वर्षासु नित्यं लोचं
कारयेदसमर्थोऽपि तां रात्रिं नोहंधयेत्पुरुषणापर्वणि लोचं विना प्रतिक्रमणस्यावश्यमकल्प्यत्वात्, केशेषु
हि अप्कायविराधना तत्संसर्गाच्च सूकाः संमूर्च्छति, ताश्च कंठूयमानो हंति, शिरसि नखक्षतं वा
स्यात्, यदि धुरेण मुंडापयति कर्त्तर्या वा तदाऽऽज्ञाभंगाद्या दोषाः, संयमात्मविराधना, सूकाश्छिद्यन्ते,

केसे तं रयणिं उवायणावित्तए, अज्जेणं खुरमुंडेण वा, लुक्कसिरएण वा

नापितश्च पश्चात्कर्म करोति, शासनापभ्राजना च, ततो लोच एव श्रेयान् । यदि चाऽऽसहिष्णोर्लोचं
कृते ज्वरादिर्धा स्यात् कस्यचित्, बालो वा रुध्याद्धर्मं वा त्यजेत्ततो न तस्य लोच इत्याह अज्जेणं इत्या-
दि—आर्येण साधुना लुक्कसिरएण उत्सर्गतो लुंचितशिरोजेन, अपवादतो बालालानादिना मुंडितशि-
रोजेन भवितव्यं स्यात्, तत्र केवलं प्रासुकोदकेन शिरः प्रक्षाल्य नापितस्यापि तेन करौ क्षालयति, यस्तु

म्यादयस्तृणानि प्रतीतानि, बीजानि तच्चद्दनस्पतीनां नवोद्भिन्नानि किशलयानि, पनका उल्लयो, हरितानि धीजेभ्यो जातानि वर्षासु बाहुल्येन भवन्तीति । तओमत्तगाइंति त्रीणि मात्रकाणि, उच्चार १ प्रश्रवण २ श्लेष्मार्थं ३ । मात्रकाभावे वेलातिक्रमेण वेगधारणे आत्मविराधना, वर्षति च वहिर्गमने संयम-

पाणा य तणा य बीया य पणगा य हरियाणि य भवंति ॥ ५५ ॥ वासावासं
प०कप्पइ निगंथाण वा निगंथीण वा तओ मत्तगाइं गिण्हित्तए, तंजहा-
उच्चारमत्तए (१) पासवणमत्तए (२) खेलमत्तए (३) ॥ ५६ ॥ वासावासं प०नो
कप्पइ निगंथाण वा निगंथीण वा परं पञ्जोसवणाओ गोलोमप्पमाणमित्तेवि

विराधनेति ॥५५॥५६॥ वासावासं इत्यादितः संवच्छरिए थेरकप्पे इति यावत् तत्र परं पञ्जोसवणाओत्ति
पर्युपणातः परं आपाढच्चतुर्मासकादनंतरं गोलोमप्रमाणा अपि केशा न स्यापनीया आस्तां दीर्घाः “ध्रुव-

मितासनिकस्य आतापिनो वस्त्रादेरातपे दातुः समितस्य समितिषु दत्तोपयोगस्य अभीक्ष्णं प्रतिलेख-
नाशीलस्य प्रमार्जनाशीलस्य ईदृशस्य साधोस्तथा तथा तेन २ प्रकारेण संयमः सुखाराध्यो भवति ॥५४॥
वासवासं इत्यादितः मत्तए इति यावत् सूत्रद्वयी, तत्र उच्चारपासवणभूमीओत्ति अनधिसहिष्णोस्ति-

सीलस्स तहा तहाणं संजमे सुआराहए भवइ ॥ ५४ ॥ वासावासं प०कप्पइ
निगंथाणवा निगंथीणवा तओ उच्चारपासवणभूमीओ पडिलेहित्तए, न तहा
हेमंतगिम्हासु जहा णं वासावासासु, से किमाहु भंते ! वासासु णं ओसन्नं

स्रोऽन्तः, अधिसहिष्णोश्च वहिस्तिस्त्रो, दूरव्याघाते मध्या भूमिस्तद्व्याघाते चासन्नेति आसन्नमध्यदूरभे-
दात्रिधा भूमिः प्रतिलेखितव्या, न तहा इत्यादि-न तथा हेमंतग्रीष्मयोर्यथा वर्षासु सेकिमाहुभंतेत्ति
तच्छ्रुतः ? इति प्रश्ने गुरुराह-वासवासुणं इत्यादि-वर्षासु ओसन्नंति प्रायेण प्राणाः शंखनकेंद्रगोपकृ-

वाच्यं आडा प्रतिना च व्यवधानात्खलू न भविष्यतीति उपसर्गो न व्यवधायीति न्यायात्,
किं च समागच्छतीत्यत्र आडा व्यवधानेन समोगमृच्छिष्टृच्छीत्यादिनात्मनेपदाप्राप्तेरस्य न्यायस्यानि-
स्यत्वाद्त्रोपसर्गस्य व्यवधायकत्वं भविष्यतीत्यपि न वाच्यं, न हि खल्विपये उपसर्गस्य व्यवधायकत्वं,
उपसर्गात्खलूधनोश्चेति सूत्रेण ईपत्प्रलंभं दुष्प्रलंभं इत्यादि प्रयोगज्ञापनादिति दिक्] ॥ ५३ ॥

पमञ्जणासीलस्स तहातहाणं संजमे डुराराहए भवइ ॥ ५३ ॥ अणायाण-
मेयं अभिग्गहियसिञ्जासणियस्स उच्चाकुइयस्स अट्टुांबंधिस्स मियासणिय-
स्स आयाविअस्स समियस्स अभिक्खणं २ पडिलेहणासीलस्स पमञ्जणा-

आदानमुक्त्वा अनादानमाह । अणायाणमेयं इत्यादितः सुआराहए भवइ इति यावत्, तत्र कर्मणां दो-
षाणां वा अनादानं अकारणमेतत् अभिगृहीतशय्यासनिकत्वं उच्चाकुचराय्यावत्त्वं सप्रयोजनं पक्षमध्ये
सकृच्च शय्याबंधकत्वमिति, तदेव द्रढयति, अभिगृहीतशय्यासनिकस्य उच्चाकुचिकस्य अर्थीय बंधिनो-

ज्याकस्तस्य, अणट्टाबंधियस्स अनर्थकबंधिनः पक्षमध्ये अनर्थकं निष्प्रयोजनं एकवारोपरि द्वौ त्रींश्च-
 त्तुरो वारान् कंवासु बंधान् ददाति, चतुरूपरि बहूनि अडुकानि वा बध्नाति, तथा च स्वाध्यायविघ्नप-
 लिमंथादयो दोषाः, यदि चैकांगिकं चंपकादिपट्टं लभ्यते तदा तदेव ग्राह्यं, बंधनादिपलिमंथपरि-
 हारात्, अमियासणियस्स अमितासनिकस्य अवध्वासनस्य मुहुमुहुः स्थानात्स्थानान्तरं गच्छतो हि
 सत्त्वबधः स्यात्, अनेकानि वा आसनानि सेवमानस्य, अणातावियस्स संस्तारकपात्रादीनां आतपे

सणियस्स अणातावियस्स असमियस्स अभिक्खणं २ अपडिलेहणासीलस्स
 अदात्तुः असमियस्स ईर्यादिसमितिषु अनुपयुक्तस्य अभिक्खणंति वारं २ अत्रतिलेखनाशीलस्य दृष्ट्या,
 अप्रमार्जनाशीलस्य रजोहरणादिना, ईदृशस्य साधोः संयमो दुराराधो भवति, [अत्र किरणावलीदी-
 पिकाकाराभ्यां दुराराध्यो दुष्प्रतिपाल्य इति प्रयोगौ लिखितौ तौ चिंत्यौ ! दुःस्वीषतः कृच्छ्रकृच्छ्रार्थो-
 त्खल् इतिसूत्रेण खलप्रत्ययागमनेन दुराराध इति दुष्प्रतिपाल इति च भवनात्, न च

भवइ इति यावत्, तत्र अणभिग्गहियसिञ्जासणिण्णं न अभिगृहीते शय्यासने येन सः अनभिगृहीतशय्यासनः, अनभिगृहीतशय्यासन एव अनभिगृहीतशय्यासनिकः, स्वार्थे इकप्रत्ययस्तथाविधिने साधुना हुत्तपत्ति भवितुं न कल्पते, वर्षासु मणिकुट्टिमेऽपि पीठफलकाभिग्रहवतैव भाव्यं, अन्यथा शीतलायां भूमौ शयने उपवेशने च कुंखादिविराधनोत्पत्तेः, आयाणमेयंति कर्मणां दोषाणां वा आ-

थाण वा निग्गंथीण वा अणभिग्गहियसिञ्जासणिण्णं हुत्तए आयाणमेयं
अणभिग्गहियसिञ्जासणियस्स अणुच्चाकुइअस्स अणट्टुवंधिस्स अमिआ-

दानमुपादानकारणं, एतद् अनभिगृहीतशय्यासनिकत्वं, तदेव द्रढयति, अणभिग्गहिय इत्यादि-अ-
नभिगृहीतशय्यासनिक इति प्राग्वत् तस्य, अणुच्चाकुइयस्स उच्चा हस्तादियावत् येन पीपिलिकादेवधो
न स्यात्सर्पादिर्वा दंशो न स्यात्, अक्कुचा ' कुच 'परिस्पंदे इति वचनात् परिस्पंदरहिता निश्चलेतियावत्,
ततः कर्मधारये उच्चाक्कुचा शय्या कंवादिमयी सा न विद्यते यस्य स अनुच्चाक्कुचिकोऽनीचसपरिस्पंदश-

दत्ते सति एकं वा अनेकं वा साधुं अप्रतिज्ञाप्य गोचरादौ गंतुं यावत्कायोत्सर्गेऽपि स्थातुं न कल्पते, वृष्टिभयात्, अस्त्यऽत्र कोऽपि यथासन्निहितस्तमेवं वक्तुं कल्पते, यत् आर्थ ! इमं उपधिं तावन्मुहूर्त-
मात्रं जानीहि विभावय जावताव इति यावदर्थे से अ पडिसुणेजा स प्रतिश्रुणुयात् अंगीकुर्यात्तद्विद्वादि-

इमं ता अञ्जो ! मुहुत्तगं जाणाहि जावताव अहं गाहावइकुलं जाव काउस्सगं
वा ठाणं वा ठाइत्तए, से अ पडिसुणेजा एवं से कप्पइ गाहावइकुलं तं चेव
सधं भाणियधं, से य नो पडिसुणेजा एवं से नो कप्पइ गाहावइकुलं जाव
काउस्सगं वा ठाणं वा ठाइत्तए ॥ ५२ ॥ वासावासं प० नो कप्पइ निगं-

सत्यापनं तदा कल्पते गोचरादौ गंतुं अशनाद्याहारयितुं, विहारभूमिं विचारभूमिं वा गंतुं,
स्वाध्यायं वा कायोत्सर्गं वा कर्तुं, स्थानं वा वीरासनादिकं स्थातुम् ॥ ५२ ॥ वासावासं इत्यादितः

धर्मजागरिका तां अपि जागर्तुं शुर्वाज्ञैव कल्पते ॥ ५१ ॥ वासावासं इत्यादितः ठाइत्तए इति पर्यंतं,
तत्र वत्थं वा इत्यादि-पादप्रौढनं रजोहरणं, ततो ब्रह्मादिकं उपधि आतापयित्तुं एकवारं आतपे दातुं,

जागरित्तए, नो से कप्पइ अणापुच्छित्ता, तं चेव ॥ ५१ ॥ वासावासं प०
भिक्खु इच्छिञ्जा वत्थं वा पडिग्गहं वा कंवलं वा पायंपुंछणं वा अण्णयरं वा
उवहिं आयावित्तए पयावित्तए वा, नो से कप्पइ एणं वा अणेणं वा अपडि-
णवित्ता गाहा० भ० पा० नि० प० असणं वा ४ आहारित्तए, वहिया विहारभूमिं
वा वियारभूमिं वा सज्झायं वा करित्तए, काउस्सगं वा ठाणं वा ठाइत्तए,
अत्थि अ इत्थि केइ अहासण्हिए एणे वा अणेगे वा कप्पइ से एवं वइत्तए ।

प्रतापयित्तुं पुनः पुनरातपे दातुं इच्छति, अनातापने कुत्सापनकादिदोषोत्पत्तेः, तदा उपधौ आतपे

तत् तथा ॥ ५० ॥ संलेखनासूत्रे अपच्छिममारणं इत्यादि—अपश्चिमं चरमं मरणं अपश्चिमं मरणं, न पुनः प्रतिक्षणमायुर्दलिकानुभवलक्षणं आवीचिकमरणं, अपश्चिममरणमेवांतस्तत्र भवा अपश्चिममरणांतिकी, संलिख्यते कृशीक्रियते शरीरकषायाद्यनयेति संलेखना, सा च द्रव्यभावभेदभिन्ना “च-

जू सणाङ्घ्रिसिए भत्तपाणपडियाइक्खिए पाओवगए कालं अणवकंखमाणे विहरित्तए वा निक्खमित्तए वा पविसित्तए वा असणंवा ४ आहारित्तए वा उच्चारं पासवणं वा परिट्ठवित्तए सज्झायं वा करित्तए धम्मजागरियं वा

त्तारिविचित्ताइ” इत्यादिका तस्याः जूसणा जोपणं सेवा तथा झूसिएत्ति क्षपितशरीरः अत एव प्रत्याख्यातभक्तपानः अत एव पादपोपगतः कृतपादपोपगमोऽत एव कालं जीवितकालं मरणकालं वा अनवकांक्षन्ननभिलपन्विहर्तुमिच्छेत्तदपि गुर्वानयेति तत्त्वं, धम्मजागरियंति धर्मध्यानेन जागरिका

आशां ददति तदा अन्यतरां विकृतिं आहारयितुं कल्पते, नान्यथा ॥ ४८ ॥ तृतीये चिकित्सासूत्रे
अन्नयरं तेगिच्छं आउद्वित्तएत्ति 'आउद्वि' धातुः करणार्थे सैद्धांतिकस्ततः अन्यतरां चिकित्सां कार-

भंते ! आयरिया पचवायं जाणंति ॥ ४८ ॥ वासावासं प० भिक्खु इच्छिञ्जा
अणयरिं तेगिच्छिञ्जं आउद्वित्तए, तं चेव सधं भाणियधं ॥ ४९ ॥ वासावासं
प० भिक्खु इच्छिञ्जा अणयरं ओरालं कल्लाणं सिवं धन्नं मंगल्लं सस्सिरियं
महाणुभावं तवोकम्मं उवसंपज्जित्ता णं विहरित्तए, तं चेव सवं भाणियधं
॥ ५० ॥ वासावासं प० भिक्खु इच्छिञ्जा अपच्छिममारणंतिअसंलेहणा-

यितुं आशयैव कल्पते ॥ ४९ ॥ एवं तपः सूत्रेऽपि, नवरं-ओरालं प्रशस्तं कल्लाणं कल्याणकारि सिवं
उपद्रवहरं धन्नं धन्यकरणियं मंगल्लं मंगलकारणं सस्सिरियं सश्रीकं महाणुभावं महान् अनुभावो यस्य

सर्वमापृच्छथैव कर्तव्यमिति तत्त्वं, एवं गामाणुगामं दूइजित्तएत्ति ग्रामानुग्रामं हिडित्तुं भिक्षाचर्यं
गलानादिकारणे वा, अन्यथा वर्षासु ग्रामानुग्रामहिंडनमनुचितमेव ॥ ४७ ॥ द्वितीये विक्कल्याहारसूत्रे

वासावासं प० भिक्खू इच्छिञ्जा अण्णयरिं विगइं आहारित्तए, नो से कप्पइ
अणापुच्छित्ता आयरियं वा जाव जं वा पुरओ काउं विहरइ, कप्पइ से
आपुच्छित्ता आयरियं वा जाव आहारित्तए । इच्छामि णं भंते ! तुभेहिं
अब्भणुण्णाए समाणे अण्णयरिं विगइं आहारित्तए, तं एवइयं वा एवइखुत्तो
वा, ते य से वियरिञ्जा, एवं से कप्पइ अण्णयरिं विगइं आहारित्तए, ते य से
नो वियरेञ्जा, एवं से नो कप्पइ अण्णयरिं विगइं आहारित्तए, से किमाहु ?

तं एवइयंति तां विक्कतिं एतावतीं एवइखुत्तोत्ति एतावतो वारान् तेअ से इत्यादि- यदा ते तस्य वितरंति

सन् भक्तपानाथर्थं गंतुं ते असे वियरिजा ते आचार्यादयः 'से' तस्य वितरेयुनुशां द्युस्तदा कल्पते, अथ न वितरेयुस्तदा न कल्पते, सेकिमाहुभंते तच्छ्रुतो हेतोरिति शिष्यप्रश्ने गुरुराह-आथरिआ इत्यादि-आचार्यादयः प्रत्यपायं अपायं तत्परिहारं च जानंतीति ॥४६॥ एवं इत्यादीनि तंचेव इत्यंतानि पंच

गा० भ० पा० नि० प० ते य से विध्यरिजा, एवं से कप्पइ गाहा० भ० पा० नि० प० ।
 ते य से नो वियरिजा एवं से नो कप्पइ गा० भ० पा० नि० प० । से किमाहु
 भंते ! आथरिया पच्चवायं जाणंति ॥ ४६ ॥ एवं विहारभूमिं वा, विआरभूमिं
 वा, अण्णं वा जं किंचि पओयणं, एवं गामाणुगामं दूइञ्चित्तए ॥ ४७ ॥

सूत्राणि सुवोधानि, तत्र प्रथमसूत्रे विहारभूमिर्जिनचैत्ये गमनं, 'विहारो जिनसद्वनीति वचनात्' विचारभूमिः शरीरचिंताथर्थं गमनं, अण्णंवा इत्यादि-अन्यद्वा लेपसीवनलिखनादिकं उच्छ्वासादिवर्जं

इत्यादितः जाणंति इति पर्यंतं सूत्रं, तत्र आयरियंवा इत्यादि-आचार्यः सूत्रार्थदाता, दिगाचार्यो वा, उपाध्यायः सूत्राध्यापकः, स्थविरो ज्ञानादिषु सीदतां स्थिरीकर्ता उद्यतानामुपबृंहकश्च, प्रवर्तको ज्ञानादिषु प्रवर्तयिता, गणी यस्य पार्श्वे आचार्याः सूत्राद्यभ्यस्यंति, गणधरस्तीर्थकृच्छिष्यः, गणावच्छेदको

आयरियं वा, उवज्झायं वा, थेरं वा, पवित्तं वा, गणं गणहरं गणावच्छेययं,
जं वा पुरओ काउं विहरइ, कप्पइ से आपुच्छिउं आयरियं वा जाव जं वा
पुरओ काउं विहरइ, “इच्छामि णं भंते” ! तुब्भेहिं अब्भणुणाए समाणे

यः साधून् गृहीत्वा बहिः क्षेत्रे आस्ते, गच्छार्थं क्षेत्रोपधिमार्गणादौ प्रधावनादिकर्ता सूत्रार्थोभयवित्,
यं चान्यं वयःपर्यायाभ्यां लघुमपि पुरतः कृत्वा गुरुत्वेन कृत्वा विहरंति तं आपृच्छथैव भक्तपाना-
द्यर्थं गंतुं कल्पते, न त्वनापृच्छथ, केनोल्लेखेन ? इत्याह-इच्छामिणं इत्यादि-इच्छाम्यहं भवद्भिरनुज्ञातः

तालमूलाकारं अधः पृथु, उपरि च सूक्ष्मं विलं तालमूलम् (४) संबुक्कावद्वेत्ति शंबूकावर्त्तं भ्रमरग्रहं नाम पंचमम् (५) (७) । लोहसूक्ष्मे उस्सा अवश्यायो यो गगनात्पतति (१) हिमं स्थानो जलविंदुः (२)

क्कावद्वे नामं पंचमे ५, जे छउमत्थेणं जाव पडिलेहियवे भवइ, से सं लेण-सुहुमे (७) । से किं तं सिणेहसुहुमे ? सिणेहसुहुमे पंचविहे पणत्ते, संज-हा-उस्सा १, हिमए २, महिआ ३, करए ४, हरतणुए ५, जे छउमत्थेणं जाव पडिलेहियवे भवइ, से सं सिणेहसुहुमे (८) ॥ ४५ ॥ वासावासं पञ्चो-सविए भिक्खू इच्छिआ गाहा० भ० पा० नि० प० नो से कप्पइ अणापुच्छिता

महिका घूमरी (३) करका धनोपलाः (४) हरतनुर्मिनिःस्रततृणाग्रविंदुरूपो यो यवाङ्कुरादौ दृश्यते (५) (८) ॥ ४५ ॥ अथ ऋतुवद्धवर्षाकालयोः सामान्या सामाचारी वर्षासु विशेषेणोच्यते वासावासं

वटोदुंबरादीनां, तच्चोच्छ्वासेनापि विराध्यते (५) । अंडसूक्ष्मे उद्वंसडे इत्यादि-उद्वंशा मधुमक्षिका मत्कुणाद्यास्तेषां अंडं उद्वंशांडं (१) उत्कलिकांडं वृतापुतांडं (२) पीपिलिकांडं कीटिकांडं (३) हलिका गृहकोलिका ब्राह्मणी वा, तस्या अंडं हलिकाण्डम् (४) हृहोहलिआ अहिलोडि सरडी कक्किडी इत्ये-
कार्थास्तस्या अंडं हृहोहलिकाण्डम् (५) एतानि सूक्ष्माणि स्युः (६) । लेणसुहुमेत्ति लयनं आश्रयः

उक्कलिअंडे २, पीपिलिअंडे ३, हलिअंडे ४, जे निगंथेण वा जाव पडिलेहि-
यधे भवइ, से तं अंडसुहुमे (६) । से किं तं लेणसुहुमे ? लेणसुहुमे पंचविहे
पणत्ते, तंजहा-उत्तिंगलेणे १, भिंगुलेणे २, उञ्जुए ३, तालमूलए ४, संबु-
सत्त्वानां, यत्र कीटिकाथनेकसूक्ष्मसत्त्वा भवंति तल्लयनसूक्ष्मं, तत्र उत्तिंगलेणेत्ति उत्तिंगा भूअका
गर्दभाकृतयो जीवास्तेषां लयनं, भूमौ उत्कीर्णं गृहं उत्तिंगलयनं (१) भिंगुलेणेत्ति मृगुः शुष्कभूरेखा
जलशोषानंतरं जलकेदारादिषु स्फुटिता दालिरित्यर्थः (२) उञ्जुएत्ति ऋजु बिलं (३) तालमूलएत्ति

काशाल्यादिवीजानां सुखमूले 'नही' इति प्रसिद्धा, नखिका, तत्समाकारम् (३) । हरितसूक्ष्मं नवोन्मिन्नं

पंचविहे पणत्ते, तंजहा-किण्हे जाव सुक्किह्ले । अत्थि हरियसुहुमे
 पुढवीसमाणवणए णामं पणत्ते, जे निगंथेण वा निगंथीए वा जाव
 पडिलेहियधे भवइ, से तं हरियसुहुमे (४) । से किं तं पुप्फसुहुमे ?
 पुप्फसुहुमे पंचविहे पणत्ते, तंजहा-किण्हे जाव सुक्किह्ले । अत्थि
 पुप्फसुहुमे रुक्खसमाणवणए नामं पणत्ते, जे छउमत्थेणं
 जाव पडिलेहियधे भवति, से तं पुप्फसुहुमे (५) से किं तं
 अंडसुहुमे ? अंडसुहुमे पंचविहे पणत्ते, तंजहा-उडंसंडे १,

पृथ्वीसमवर्णं हरितं, तच्चाल्पसंहनत्वात् स्तोकेनापि विनश्यति (४) । पुष्पसूक्ष्मं वृक्षसमानवर्णं

छंदी कुंथुः, स हि चलन्नेव विभाव्यते नहि स्थानस्थः (१) पंनक उल्ली, स च प्रायः प्रावृषि भूकांष्ठा-

अभिव्रखणं अभिव्रखणं जाणियथा पडिलेहियथा भवइ, से तं पाणसुहुमे (१) । ॥४४॥
से किं तं पणगसुहुमे ? पणगसुहुमे पंचविहे पणत्ते, तंजहा-किण्हे जाव सुक्खिल्ले ।
अत्थि पणगसुहुमे तद्दवसमाणवणए नामं पणत्ते, जे छउमत्थेणं निगंत्थेण वा
निगंत्थीए वा जाव पडिलेहियथे भवइ, से तं पणगसुहुमे (२) । से किं तं बीयसुहुमे ?
बीयसुहुमे पंचविहे पणत्ते, तंजहा-किण्हे जाव सुक्खिल्ले । अत्थि बीअसुहुमे
कणियासमाणवणए नामं पणत्ते, जे छउमत्थेणं जाव पडिलेहियथे
भवइ, से तं बीयसुहुमे (३) । से किं तं हरिअसुहुमे ? हरिअसुहुमे

दिषु जायते, यत्रोत्पद्यते तद्भव्यसमवर्णश्च, नामं पणत्ते इत्यत्र नाम प्रसिद्धौ (२) । बीजसूक्ष्मं कणि-

ज्ञात्वा दृष्ट्वा च प्रतिलेखितव्यानि परिहर्तव्यतया विचारणीयानि तंजहा तथया पाणसुहुमं इत्यादि- तत्र प्राणसूक्ष्मं पंचविधं प्रज्ञप्तं तीर्थकरगणधरैः कृष्णादिवर्णभेदात्, एकसिन्वर्णे सहस्रशो भेदा बहुप्र-

भवंति, तंजहा-पाणसुहुमं (१) पणगसुहुमं (२) वीयसुहुमं (३) हरिय-
सुहुमं (४) पुप्फसुहुमं (५) अंडसुहुमं (६) लेणसुहुमं (७) सिणेहसुहुमं
(८) । से किं तं पाणसुहुमे ? पाणसुहुमे पंचविहे पणत्ते, तंजहा-किण्हे (१)
नीले (२) लोहिण् (३) हाल्लिहे (४) सुक्किह्ले (५) । अत्थि कुंयू अणुद्धरी
नामं, जा ठिया अचलमाणा छडमत्थाणं निगंथाण वा निगंथीण वा नो
चक्खुफासं हव्वमागच्छइ, जाव छडमत्थेणं निगंथेण वा निगंथीए वा

काराश्च संयोगास्ते सर्वे पंचसु कृष्णादिवर्णेष्वेव अवतरंति, प्राणसूक्ष्मं तु द्वीन्द्रियादयः प्राणा यथाऽनु-

ह-सत्त इत्यादि-सप्त स्नेहायतनानि जलावस्थानस्थानानि प्रज्ञप्तानि, जिनैर्येषु चिरेण जलं शुष्यति, तद्यथा-पाणी हस्तौ, (१) पाणिरखा आचूरेखादयस्तासु हि चिरं जलं तिष्ठति (२) नखा अखंडाः (३) नख-शिखास्तदग्रभागाः (४) भ्रुवोर्भ्रुवोर्दोर्दोर्माणि (५) अहरुद्धा दाढिका (६) उत्तरुद्धा इमश्रूणि (७) । अथ

उत्तरुद्धा (७) । अह पुण एवं जाणिञ्जा, विगओदए मे काए छिण्णसिणेहे एवं से कप्पइ असणं वा ४ आहारित्तए ॥४३॥ वासावासं प०इह खलु निगंगंथाण वा निगंगंथीण वा इमाइं अट्ट सुहुमाइं जाइं छउमत्थेणं निगंगंथेण वा निगंगं-थिए वा अभिक्खणं अभिक्खणं जाणियवाइं पासियवाइं पडिलेहियवाइं

पुनरेवं जानाति, यत् विगतोदको बिंदुरहितः छिन्नस्नेहः सर्वथा निर्जलो मम कायः संजातस्तदा कल्पते अशनाद्याहारयितुम् ॥ ४३ ॥ अट्टसुहुमाइं इत्यादि-अष्ट सूक्ष्माणि अभिक्खणंति वारं २ यत्रा-वस्थानादि करोति तत्र २ ज्ञातव्यानि, सूत्रोपदेशेन, पासियवाइंति चक्षुषा द्रष्टव्यानि पडिलेहियवाइंति

नीतं स भुंजीत, इच्छा न चेतदा न भुंजीत, प्रत्युतैवं वदति केनोक्तमासीत् ? यत्त्वया आनीतं, किं च अनिच्छया दाक्षिण्यतश्चेद्भुंके तदा अजीर्णादिना बाधा स्यात्परिष्ठापने च वर्षासु स्थंडिलदौर्लभ्याद्वोपः स्यात्तस्मात्पृष्ठा आनेयम् ॥ ४१ ॥ वासावासं इत्यादितः सेतं सिणेहसुहुमे इति पर्यंतं सूत्रचतुष्टयं, तत्र

अपरिष्णए भुंजिञ्जा, इच्छा परो न भुंजिञ्जा ॥ ४१ ॥ वासावासं प०नो कप्पइ
निगंगंथाणवा निगंगंथीणवा उदउह्लेण वा ससिणिद्धेण वा काएणं असणं वा ४
आहारित्तए ॥ ४२ ॥ से किमाहु भंते ! सत्त सिणेहाययणा पणत्ता, तंजहा-
पाणी (१) पाणिलेहा (२) नहा (३) नहसिहा (४) भसुहा (५) अहरुट्टा (६)

उदउह्लेण इत्यादि-उदकारेण गलद्धिंदुयुक्तेन सन्निग्धेन ईपदुदकयुक्तेन कार्येन अशनादिकं आहार-
यित्तुं न कल्पते ॥ ४२ ॥ से किमाहु भंतेत्ति तत्र स तीर्थकरः किं कारणमाह ? इति शिष्येण पृष्टे शुरा-

कोऽपि स्थविरः स्थविरा वा साक्षी भवति तदा स्यात् कल्पते, तथा एकाकित्वं च साधोः संघातिके उपो-
 षितेऽसुखिते वा कारणान्भवति, अन्यथा हि उत्सर्गतः साधुरात्मनः द्वितीयः साध्यस्तु त्रयादयो विह-
 रन्ति ॥३९॥ वासावासं इत्यादितः न भुंजिजा इति यावत्सूत्रद्वयं, तत्र अपरिणएणं इत्यादि-
 त्वं

कप्पइ एगओ चिट्टित्तए । एवं चेव निगंग्थीए अगारिस्स य भाणियधं ॥ ३९ ॥
 वासावासं प० नो कप्पइ निगंग्थाण वा निगंग्थीण वा अपरिणए णं अपरिणयस्स
 अट्टाए असणं वा ४ जाव पडिगाहित्तए ॥ ४० ॥ से किमाहु भंते ! इच्छा परो.

मम योग्यं अशनं आनयेः इति अपरिज्ञसेन अज्ञापितेन साधुना, अहं तव योग्यं अशनादि आनेष्ये इत्यप-
 रिज्ञस्य अज्ञापितस्य साधोः अट्टाएत्ति अर्थाय कृते अशनादि परिग्रहीतुं न कल्पते ॥४०॥ अत्र शिष्यः
 पृच्छति से किमाहु भंतेत्ति तत्कृतो भदंत ! गुरुराह- “इच्छेत्यादि”-इच्छा चेदस्ति तदा परो यदर्थं आ-

एकस्य साधोर्द्धाभ्यां साध्वीभ्यां सह, द्वयोः साध्वोरेकया साध्व्या सह, द्वयोः साध्वोर्द्धाभ्यां साध्वी-
भ्यां सह स्यातुं न कल्पते, यदि चात्र पंचमः कोऽपि झुल्लकः झुल्लिका वा साक्षी स्यात्तदा कल्पते,
अथवा अन्येषां ध्रुवकर्मिकलोहकारादीनां वर्षत्यप्यमुक्तस्वकर्मणां संलोकै, तत्रापि सपडिदुवारोत्ति

अत्थि इत्थ केइ पंचमे खुड्डुए वा, खुड्डिआ वा, अन्नैसिं वा संलोए सपडि-
दुवारे एवंण्हं कप्पइ एगओ चिट्ठित्तए ॥ ३८ ॥ वासावासं प० निगंगंथस्स
गाहावइकुलं पिंडवायपडियाए जाव उवागच्छित्तए, तत्थ नो कप्पइ एगस्स.
निगंगंथस्स य एगाए अ अगारीए एगओ चिट्ठित्तए, एवं चउमंगो । अत्थि
इत्थ केइ पंचमे थैरे वा, थेरिया वा, अन्नैसिं वा संलोए सपडिदुवारे, एवं से

सप्रतिद्वारे सर्वतो द्वारे सर्वयहाणां वा द्वारे एवंण्हंति अत्र ण्हमिति वाक्यालंकारे तत एवं पंचमं वि-
नापि स्यातुं कल्पते ॥ ३८ ॥ एवं साध्वीश्रावकसाधुश्राविकयोरपि सूत्रे ज्ञेयं, नवरं-अत्र पंचमः

साध्वागमात्पूर्वमेव स्वार्थं गृहस्थैः पकुमारब्धः स कल्पते दोषाभावात्, साध्वागमनानंतरं च यः प-
कुमारब्धः स पश्चादायुक्तः स न कल्पते उहमादिदोषसंभवात्, एवं शेषालापकद्रयमपि भाव्यम् ।

हित्तए, नो से कप्पइ चाउलोदणे पडिगाहित्तए ॥३४॥ तत्थ से पुष्वागमणे णं
दोवि पच्छा उत्ताइं, एवं नो से कप्पंति दोवि पडिगाहित्तए, जे से तत्थ पुष्वा-
गमणे णं पुष्वाउत्ते से कप्पइ पडिगाहित्तए, जे से तत्थ पुष्वागमणे णं पच्छा-
उत्ते नो से कप्पइ पडिगाहित्तए ॥३५॥ वासावासं प० निगंथस्स गाहावइकुलं
पिंडवायपडियाए अणुपविट्टस्स निगिञ्झिय निगिञ्झिय बुट्टिकाए निवइञ्जा,
कप्पइ से अहे आरामंसि वा जाव अहे रुक्खमूलंसि वा उवागच्छित्तए,

॥ ३३ ॥ ३४ ॥ ३५ ॥ वासावासं इत्यादितः उवायणावित्तए इति पर्यंतं, तत्र वेलं उवायणावित्तएत्ति

अहे वियङ्गिहंसि विकटग्रहं मंडपिका यत्र ग्राम्यपर्यटुपविशति तस्याधो वा अहे रुक्खमूलंसि वा
 वृक्षमूलं निर्गलकरीरादिमूलं तस्य वा अधः उवागच्छित्तएत्ति तत्रोपागंतुं कल्पते ॥ ३२ ॥ तत्थ
 इत्यावित पडिगाहित्तए इति यावत् सूत्रत्रयं सुगमं, नवरं-‘तत्थेति’ तत्र विकटग्रहवृक्षमूलादौ स्थितस्य

अहे रुक्खमूलंसि वा उवागच्छित्तए ॥३२॥ तत्थ से पुवागमणे णं पुवाउत्ते
 चाउलोदणे पच्छाउत्ते भिलिंगसूवे, कप्पइ से चाउलोदणे पडिगाहित्तए,
 नो से कप्पइ भिलिंगसूवे पडिगाहित्तए ॥ ३३ ॥ तत्थ से पुवागमणे णं
 पुवाउत्ते भिलिंगसूवे पच्छाउत्ते चाउलोदणे, कप्पइ से भिलिंगसूवे पडिगा-

से तस्य साधोः पुवागमणेणंति आगमनात्पूर्वकाल पूर्वयुक्तस्तंदुलोदनः कल्पते, पश्चादायुक्तो भिलि-
 गसूवेत्ति भिलिंगसूपो मसूरदालिर्माषदालिः सनेहसूपो वा न कल्पते, अयमर्थः-तत्र यः पूर्वयुक्तः

भित्वाऽन्तः कायं आर्द्रयति या वृष्टिस्तत्र विहर्तुं न कल्पते, अपवादे तु तत्रापि तपस्विनः श्लुदसहाश्च
 भिक्षार्थं पूर्वपूर्वाभावे और्णिकेन औष्ट्रिकेन तार्णेन सौत्रेण वा कल्पेन तथा तालपत्रेण पलाशछत्रेण
 वा प्रावृता विहर्त्यपि, संतरुतरंसि आंतरः सौत्रः कल्पः, सह तेन वर्तते यः सः सांतरः, स चासाबुत्तरश्च
 सांतरोत्तरस्तत्र और्णिकस्ताभ्यां प्रावृतस्याल्पवृष्टौ गंतुं कल्पते ॥ ३१ ॥ वासावासं इत्यादितः

प० ॥ ३१ ॥ (ग्रं. ११००) वासावासं प० निगंथस्स निगंथीए वा गाहा०

पिंडवायपडियाए अणुप्पविट्टस्स निगिज्झिय निगिज्झिय बुट्टिकाए निवइज्जा,
 कप्पइ से अहे आरामंसि वा, अहे उवस्सयंसि वा, अहे वियडगिहंसि वा,
 उवागच्छित्तए इति यावत्, तत्र पिंडवायपडिआएत्ति पिंडपातो भिक्षालाभस्तत् प्रतिज्ञया अत्राहं
 लप्स्ये इति धियाऽनुप्रविट्टस्य गोचरचर्यायां गतस्य साधोः निगिज्झिय २ त्ति स्थित्वा २ घनो वर्षति तदा
 अहे आरामंसि वा आरामस्याधः अहे उवस्सयंसि वा सांभोगिकानां इतरेषां वा उपाश्रयस्याधस्तदभावे

त्वात्कदाचिदनुपयोगोऽपि भवति ॥ २९ ॥ उक्तमेवार्थं निगमयद्गाह-वासावासं इत्यादितः पविसित्तप
इति यावत्, तत्र कणगफुसियमित्तंपि कणो लेशस्तन्मात्रं कं पानीयं कणकं तस्य फुसिआ फुसारमात्रं
तस्मिन्नपि निपतति जिनकल्पिकादेर्भिक्षायै गंतुं न कल्पते ॥३०॥ उक्तः पाणिपात्रविधिः ॥ अथ पात्र

वासं प०पाणिपडिगगहियस्स भिक्खुस्स जं किंचि कणगफुसिअमित्तंपि
निवडइ नो से कप्पइ गा०भ०पा०नि०प० ॥ ३० ॥ वासावासं प०पडि-
ग्गहधारिस्स भिक्खुस्स नो कप्पइ वग्धारिअबुट्टिकायंसि गाहावडकुलं भ०
पा०नि०प०। कप्पइ से अप्पबुट्टिकायंसि संतरुत्तरंसि गाहा०भ०पा०नि०

धारिणो विधिमाह- वासावासं इत्यादितः पविसित्तप इति यावत्, तत्र पडिगगहधारिस्स पात्रधारिणः
स्यविरकल्पिकादेः वग्धारिअबुट्टिकायंसि अछिन्नधारावृष्टिर्येस्यां वर्षाकल्पो नीत्रं वा श्रवति, कल्पं वा

स्यात्तदा पिंडपातस्य देशं भुक्त्वा देशं चादाय पाणिं आहारैकदेशसहितं हस्तं पाणिना द्वितीयहस्तेन परिपिधायाच्छाद्य उरसि निलीयेत निक्षिपेद्वा 'णं' इति तं साहारं पाणिं कक्षायां वा समाहरेत् अंत-
हितं कुर्यात्, एवं च कृत्वा यथाछन्नानि ग्रहिभिः खनिमित्तमाच्छादितानि लयनानि ग्रहाणि उपाग-

सहसा बुट्टिकाए निवइञ्जा देसं भुच्चा देसमादाय से पाणिणा पाणिं परिपि-
हिता उरंसि वा णं नलिञ्जा, कक्खंसि वा णं समाहडिञ्जा, अहाछन्नाणि
वा लेणाणि वा उवागच्छिञ्जा, रुक्खमूलाणि वा उवागच्छिञ्जा, जहा से तत्थ
पाणिसि दगे वा दगरए वा दगफुसिया वा णो परियावज्जइ ॥ २९ ॥ वासा-

च्छेत्, वृक्षमूलानि वा, यथा 'से' तस्य पाणौ दकादीनि न पर्यापद्यंते न विराध्यंते न पतंति वा, तत्र
दकं बहवो विंदवो, दकरजो विंदुमात्रं दगफुसिआ फुसारं अवश्याय इत्यर्थः; यद्यपि जिनकल्पिका-
देदेशोनदशपूर्वधरत्वेन प्रागेव वर्षोपयोगो भवति तथाचार्षभुक्ते गमनं न संभवति तथापि छद्मस्थ-

॥ २७ ॥ वासावासं इत्यादितः पविसित्तए इति पर्यंतं, तत्र पाणिपडिग्गहिअस्स पाणिपात्रस्य जिन-
कल्पिकादेः कणगफुसिआ फुसारमात्रं एतावत्त्यपि वृष्टिकाये निपतति गोचरचर्यायां गंतुं न कल्पते
॥ २८ ॥ वासावासं इत्यादितः परियावज्जइ इति यावत्, तत्र जिनकल्पिकादेः पाणिपात्रस्य साधोः

चारिस्स एत्तए ॥ २७ ॥ वासावासं प०नो कप्पइ पाणिपडिग्गहियस्स
भिक्खुस्स कणगफुसियमित्तमवि वुट्टिकायंसि निवयमाणंसि गाहावइकुलं
भ०पा०नि०प० ॥ २८ ॥ वासावासं प०पाणिपडिग्गहिअस्स भिक्खुस्स
नो कप्पइ अगिहंसि पिंडवायं पडिगाहित्ता पञ्जोसवित्तए, पञ्जोसवेमाणस्स

पिंडवायंति पिंडपात भिक्षां प्रतिग्रह्य अगिहंसि अनाच्छादिते आकाशे पञ्जोसवित्तए पर्युषितुं आहा-
रयितुं न कल्पते पञ्जोसवेमाणस्स कदाचित् आकाशे भुंजानस्य यदि सहसाऽर्द्धमुक्तेऽपि वृष्टिपातः

वासावासं इत्यादितः एतए इति यावत् , तत्रोपाश्रयादारभ्य, सत्तघरंतरंति सप्तग्रहमध्ये संखडिति
संस्कृतिरोदनपाकस्तां गंतुं साधोर्न कल्पते, भिक्षार्थं तत्र न गच्छेदित्यर्थः। एतावता शक्यातरग्रहं, अन्यानि च षड् ग्रहाणि वर्जयेदिति, तेषां आसन्नत्वेन साधुगुणानुरागितया उद्गमादिदोषसंभवात्, कथंभूतस्य साधोः? सणिणअट्टचारिस्स निषिद्धग्रहेभ्यः सन्निवृत्तः संश्ररति यस्तस्य प्रतिषिद्धवर्जकस्ये-

नो कप्पइ जाव उवस्सयाओ परेणं संखडिं सणिणयट्टचारिस्स एत्तए । एगे
 पुण एवमाहंसु, नो कप्पइ जाव उवस्सयाओ परंपरेणं संखडिं सणिणअट्ट-

त्यर्थः । बहवस्त्वेवं व्याचक्षते, सप्तग्रहांतरे संखडिं जनसंकुलजेमनवारलक्षणां गंतुं न कल्पते, अत्रार्थे सूत्रकृन्मतांतराप्याह । एगेपुण इत्यादि-द्वितीयमते परेणंति शक्यातरग्रहं, अन्यानि च सप्त ग्रहाणि वर्जयेत् । तृतीयमते परंपरेणंति शक्यातरग्रहं, तत एकं ग्रहं, ततः परं सप्त ग्रहाणि वर्जयेदिति भावः

अल्पं बहु वा थदेकचारेण दीयते तदुच्यते इत्याह, लोणासायणत्ति लवणं किल स्तोकं दीयते, यदि तावन्मात्रं भक्तपानस्य गृह्णाति सापि दक्षिर्गण्यते, पंचेल्युपलक्षणं, तेन चतस्रस्तिहो द्वे एका पदं सप्त

णस्स, पंच पाणगस्स। अहवा पंच भोअणस्स, चत्तारि पाणगस्स। तत्थ णं एगा दत्ती लोणासायणमित्तमवि पडिगाहिया सिआ, कप्पइ से तद्धिवसं तेणेव भत्तट्टेणं पञ्जोसवित्तए। नो से कप्पइ दुच्चंपि गाहा० भ० पा० नि० प० ॥ २६ ॥ वासावासं प० नो कप्पइ निगंथाण वा निगंथीण वा जाव उव-
स्सयाओ सत्तघरंतरं संखडिं सण्णियट्टचारिस्स एत्तए। एणे पुण एवमाहंसु,

वा यथाभिग्रहं वाच्याः, समग्रस्य च सूत्रस्य अयं भावः, यावत्सोऽन्नस्य पानकस्य वा दत्तयो रक्षिता भवति तावत्स एव तस्य कल्पंते, न तु परस्परं समावेशं कर्तुं कल्पते, न च दक्षिण्योऽतिरिक्तग्रहीतुं कल्पते॥२६॥

विषयस्स प्रत्याख्यातभक्तस्य अनशनिन इत्यर्थस्तस्यापि एकं उष्णोदकं कल्पते, तदपि असिक्थं तदपि परिपूतं वस्त्रगलितं, अपरिपूते तृणादेर्गले लगनात्, तदपि परिमितं, अन्यथाऽजीर्णं स्यात्, तदपि बहुसंपूर्ण-

वियुडे पडिगाहित्तए, सेविय णं असिक्थे, नो च्चेव णं ससिक्थे, सेविय णं परिपूए,
नो च्चेव णं अपरिपूए, सेविय णं परिमिए, नो च्चेव णं अपरिमिए, सेविय णं
बहुसंपण्णे, नो च्चेव णं अवहुसंपण्णे॥२५॥वासावासं प० संखादत्तियस्स भिक्खुस्स
कप्पंति पंच दत्तीओ भोयणस्स पडिगाहित्तए, पंच पाणगस्स । अहवा चत्तारि भोअ-

मीपदपरिसमाप्तं संपूर्णं, अतिस्तोके हि तृणमात्रस्यापि नोपशम इति॥२५॥वासावासं इत्यादितः पत्रिसित्तए
इति यावत् तत्र संखादत्तियस्स दत्तिसंख्याकारिणो भिक्षोः, दत्तिपरिमाणवत् इत्यर्थः, तत्र दत्तिशब्देन

चाउलोदगं तंदुलधावनजलं ३, तिलोदगं निस्त्वचिततिलधावनजलं ४, तुपोदकं व्रीह्यादिधावनजलं ५, यवोदकं यवधावनजलं ६, आयामकोऽवश्रावणं ७, सौवीरं कांजिकं ८, शुद्धविकटं उष्णोदकं ९, एषु चतुर्थभक्तिकस्य उत्स्वेदिमसंस्वेदिमतंदुलोदकाख्यानि त्रीणि पानकानि कल्पते, षष्ठभक्तिकस्य ति-

अट्टमभक्तियस्स भिक्खुस्स कप्पंति तओ पाणगाइं पडिगाहित्तए, तंजहा-
 आयामं, सौवीरं, सुद्धवियडं । वासावासं० विकिट्टुभत्तियस्स भिक्खुस्स
 कप्पंति एगे उसिणवियडे पडिगाहित्तए, सेवियणं असित्थे, नोवियणं
 ससित्थे । वासावासं० भत्तपडियाइक्खियस्स भिक्खुस्स कप्पइ एगे उसिण-

ल्लुपयवोदकानि, अष्टमभक्तिकस्य आयामकसौवीरशुद्धविकटानि, ततः परं विकृष्टभक्तिकानां तु एकं
 उष्णोदकं कल्पते, तदप्यसिक्कं, यतः प्रायेणाऽष्टमोद्धं तपस्विन. शरीरं देवोऽधितिष्ठति भत्तपडियाइ

वासवासां इत्यादितः संपण्णे इति यावत्, तत्र नित्यभक्तिकस्य सर्वाणि पानकानि कल्पन्ते, सर्वाणि च आचारांगोक्तानि एकविंशतिः, अत्र वक्ष्यमाणानि नव वा, तत्राचारांगोक्तानि इमानि—“उस्सेइम १ संसेइम २, तंदुल ३ तुस ४ तिल ५ जवोदगा ६ यामं । सोवीर ८ सुद्धवियडं ९, अंबय १० अंबाडग ११

भिव्खुस्स कप्पंति सवाइं पाणगाइं पडिगाहित्तए । वासावासं प० चउत्थभस्सि-
यस्स भिव्खुस्स कप्पंति तओ पाणगाइं पडिगाहित्तए, तंजहा—उस्सेइमं, संसे-
इमं, चाडलोदगं । वासावासं प० छट्टुभस्सियस्स भिव्खुस्स कप्पंति तओ पाण-
गाइं पडिगाहित्तए, तंजहा—तिलोदगं, तुसोदगं, जवोदगं । वासावासं
कविट्टं १२ । १ । मडलिंग १३ दक्ख १४ दाडिम १५, खजूर १६ नालिअर १७ कयर १८ बोरजलं १९ ।
आमलगं २० चिंचापा—णगाइं २१ पढमंगमणियाइं ॥२॥” एषु पूर्वाणि नव तु अत्रोक्तानि, तत्र उत्त्वे-
दिमं पिष्टभृतहस्तादिक्षालनजलं १, संखेदिमं यत्पर्णाधुत्काल्य शीतोदकेन सिच्यते तज्जलं २,

कत्वात्तदा द्वितीयवारमपि भिक्षेतेत्यर्थः ॥ २१ ॥ वासावासं इत्यादिका सूत्रत्रयी सुगमा, नवरं-यष्ट-
भिष्टुकस्य द्वौ गोचरकालौ, अष्टमभक्तिकस्य त्रयो गोचरकालाः, विष्टुष्टभक्तिकस्य चतुःपंचाभ्युपवास-

पाणाए वा निक्खमित्तए वा पविसित्तए वा ॥२१॥ वासावासं प०छट्टुमसि-
यस्स भिक्खुस्स कप्पंति दो गोयरकाला गाहा०भ०पा०नि०प० ॥ २२ ॥
वासावासं प०अट्टुमभत्तियस्स भिक्खुस्स कप्पंति तओ गोयरकाला, गाहा०
भ०पा०नि०प० ॥ २३ ॥ विगिट्टुभत्तियस्स भिक्खुस्स कप्पंति सधेवि
गोयरकाला, गाहा०भ०पा०नि०प० ॥२४॥ वासावासं प०निच्चभत्तियस्स

कारिणः सर्वेऽपि गोचरकालाः, यदा इच्छा भवति तदा भिक्षते, न तु प्रातर्यहीतमेव धारयेत्, संच-
यजीवसंसक्तिसर्पाघाणादिदोषसंभवात् ॥ २२ ॥ २३ ॥ २४ ॥ एवमाहारविधि उक्त्वा पानकविधिमाह ।

तद्वैथाष्ट्यकराणां च द्विर्भोजनेऽपि नदोष इत्यर्थो जातः ॥ २० ॥ वासावासं इत्यादितः पत्रिसित्तए
इति यावत्, चउत्थभत्तियस्स एकांतरोपवासिनः साधोरयमेतावान्विशेषो यत्सः पाओ निक्खम्म
प्रातर्निष्क्रम्य गोचरचर्यार्थं पुवामेव प्रथममेव विघडंगंति विकटं प्रासुक्काहारं भुक्त्वा पिच्चा तक्कादिकं

वा ॥ २० ॥ वासावासं० चउत्थभत्तियस्स भिक्खुस्स अयं एवइए विसेसे-
जं से पाओ निक्खम्म पुवामेव विघडंगं भुच्चा पिच्चा पडिग्गहंगं संलिहिय
संपमज्जिय से य संथरिज्जा, कप्पइ से तद्विवसं तेणेव भत्तट्टेणं पञ्जोसवि-
त्तए । से य नो संथरिज्जा, एवं से कप्पइ दुच्चंपि गाहावइकुलं भत्ताए वा

पीत्वा पडिग्गहंति पात्रं संलिहिय संलिह्य निर्लेपीकृत्य संपमज्जिय संप्रमृज्य प्रक्षाल्य से अ संथरिज्जा
स च साधुर्यदि संस्तरेन्निर्वहेत्तर्हि तेनेव भोजनेन तस्मिन्दिने परिवसेत्, अथ यदि न संस्तरेत् स्तो-

भक्त्यापत्ति भक्तार्थं पाणापत्ति पानार्थं निःक्रमितुं प्रवेष्टुं कल्पते, न तु द्वितीयवारं, परं-णणत्थ इत्यादि-णकारो वाक्यादौ अलंकारार्थः, अन्यत्र आचार्यादिवैयाहृत्यकरेभ्यस्तान् वर्जयित्वेत्यर्थः, ते तु यदि एकवारं भुक्तेन वैयाहृत्यं कर्तुं न शक्नुवन्ति तदा द्विरपि भुंजते, तपसो हि वैयाहृत्यं गरीय इति ।

कप्पति एगं गोयरकालं, गाहावइकुलं भत्ताए वा पाणाए वा निक्खमित्तए वा पविसित्तए वा । णणत्थ आयरियवेयावच्चेण वा, उवज्झायवेयावच्चेण वा, तवस्सिगिलाणवेयावच्चेण वा, खुड्डुएण वा खुड्डियाए वा अबंधणजायएण

अबंधणजायएण यावत् व्यंजनानि वस्तिकूर्चकक्षादिरोमाणि न जातानि तावत् झुल्लकझुल्लिकयोरपि द्विभुंजानयो न दोषः, यद्वा वैयाहृत्यमस्यास्तीति वैयाहृत्यो वैयाहृत्यकर इत्यर्थः, आचार्यश्च वैयाहृत्यश्च आचार्यवैयाहृत्यौ, एव च उपाध्यायादिष्वपि, ततश्च आचार्योपाध्यायतपस्विलानझुल्लकानां

भवंति अनुमतानि दानं अनुज्ञातानि, अथवा अणुरपि क्षुल्लकोऽपि मतो येषु सर्वसाधुसाधारण-
 त्वान्न तु मुखं दृष्ट्वा तिलकं कुर्वतीति अनुमतानि अणुमतानि वा भवंति, तत्थ से इत्यादि-तत्र तेषु ग्रहेषु
 'से' तस्य साधोः अदक्खुत्ति याच्यं वस्तु अद्वद्वा, इति वक्तुं न कल्पते, यथा हे आयुष्मन् ! इदं २ वा
 वस्तु तव अस्ति ? इत्यदृष्टं वस्तु ग्रष्टुं न कल्पते इत्यर्थः, से किमाहु भंते तच्छ्रुतो भगवन् ! इति शिष्य-

वइत्तए, अत्थि ते आउसो ! इमं वा इमं वा, से किमाहु भंते ! सङ्घी गिही

गिण्हइ वा, तेणियंपि कुज्जा ॥१९॥ वासावासं० निच्चभत्तियस्स भिक्खुस्स

प्रश्ने गुरुराह, यतस्तथाविधः सङ्घित्ति श्रद्धावान् गृही मूल्येन गृहीत, यदि च मूल्येनापि न प्राप्तोति
 तदा स श्रद्धातिशयेन तेणियंपि चौर्यमपि कुर्यात्, कृपणग्रहे तु अद्वद्वापि याचने न दोषः ॥ १९ ॥

वासावासं इत्यादितः अंबंजणजाएण वा इति यावत्, तत्र निच्चभत्तियस्स भिक्खुस्स नित्यं एकाशानिनः
 साधोः एगं गोअरकालंति एकस्मिन् गोचरचर्याकाले गाहावइकुलं गाथापतिग्रहस्थस्तस्य कुलं गृहं

ग्लानार्थं याचितं मंडल्यां नानेयमित्यर्थः ॥ १८ ॥ वासावासं इत्यादितः कुष्मा इति यावत्, तत्र अत्थिणं अस्त्येतत् 'ण' इति प्राग्वत् थेराणंति स्थविराणां तहप्पगाराइंति तथा प्रकाराणि अञ्जुत्ति-
तानि कुलानि यहाणि, किं विशिष्टानि ? कडाइंति तैरन्यैर्वा श्रावकीकृतानि पत्तियाइंति प्रीतिकराणि

हित्तए, नो से कप्पइ गिलाणणीसाए पडिगाहित्तए ॥ १८ ॥ वासावासं०
अत्थि णं थेराणं तहप्पगाराइं कुलाइं कडाइं, पत्तियाइं, थिज्जाइं, वेसासि-
याइं, सम्मयाइं, बहुमयाइं, अणुमयाइं, भवंति । तत्थ से नो कप्पइ अदक्खु

थिज्जाइंति प्रीतौ दाने वा स्थैर्यवति वेसासियाइंति निश्चितं अत्र लब्धेऽहमिति विश्वासो येषु तानि
वैश्वासिकानि सम्मयाइंति येषां यत्तिप्रवेशः संमतो भवति तानि सम्मतानि बहुमयाइंति बहुबोऽपि
साधवः सम्मता येषां, अथवा बहुनां एहमनुष्याणां साधवः सम्मता येषु तानि बहुमतानि अणुमयाइं

जातं ततश्च होउ अलाहि तत्र 'होउत्ति' भवतु इति पदं साधुप्रसिद्धं 'इच्छ' मितिशब्दस्यार्थे 'अलाहिति' स्रुतं इत्यर्थे, इति पदद्वयं गृहस्थं प्रति वक्तव्यं स्यात्, ततो गृही ब्रूते से किमाहु भंते अथ किमाहुर्भदंताः? कुतो भवंतः स्रुतमिति ब्रुवते? इत्यर्थः, ततः साधुराह एवइएणं अट्टो गिलाणस्स ग्लानस्य एतावता एव अर्थोऽस्तीति, ततः सिया इति स्यात् कदाचित् णं इति वाक्यालंकरणं एवं वयंतं

भंते !, एवइएणं अट्टो गिलाणस्स, सिया णं एवं वयंतं परो वइज्जा, पडिगा-
हेहि अज्जो ! पच्छा तुमं भोक्खसि वा पाहिसि वा, एवं से कप्पइ पडिगा-

एवं वदंतं साधुं परो गृहस्थः वइज्जा वदेत्, यत् अज्जो हे आर्य ! साधो ! पडिगाहेहि प्रतिग्रहाण पच्छा पश्चात् ग्लानभोजनानंतरं यदधिकं तत्त्वं भोक्ष्यसे भुंजीथाः पक्कान्नादिकं, पास्यसि पिवेः क्षीरादिकं, क्वचित् 'पाहिसि' इतिस्थाने 'दाहिसि' इति दृश्यते, तदा तु स्वयं भुंजीथाः अन्येभ्यो वा दद्या इति व्याख्येयं, एवं तेनोक्ते तत् कल्पते अधिकं प्रतिग्रहीतुं, न पुनर्ग्लाननिश्रया गाह्यत् स्वयं ग्रहीतुं,

गुरुर्वदेत् अट्टो ग्लानस्य अर्थो वर्त्तते से अ पुच्छेयधो ततः स ग्लानः प्रष्टव्यः केवइएणं अट्टो कियता विहृत्तिजातेन क्षीरादिना तवार्थः ? तेन ग्लानेन स्वप्रमाणे उक्ते स वैयावृत्त्यकरो गुरोरग्रे समागत्य ब्रूयात्, एवइएणं अट्टो गिलाणस्स एतावताऽर्थो ग्लानस्य, ततो गुरुराह जं से पमाणं वयइ यत्स ग्लानः

अट्टो, से अ पुच्छेयधो केवइएणं अट्टो ? से य वइञ्जा एवइएणं अट्टो गिलाणस्स, जं से पमाणं वयइ से पमाणओ धित्तवे, से अ विण्णवेञ्जा से अ विण्णवेमाणे लभेञ्जा से अ पमाणपत्ते 'होउ' 'अलाहि' इय वत्तवं सिआ, से किमाहु?

प्रमाणं वदति तत् प्रमाणेन 'से' इति तद्विकृतिजातं ग्राह्यं त्वया ततः से अ विण्णवेञ्जा स च वैयावृत्त्यकरादिर्विज्ञापयेत्, कोऽर्थः ? गृहस्थपार्श्वोत् याचेत्, विज्ञप्तिघातुरत्र याञ्चायां सेअ स वैयावृत्त्यकरः विण्णवेमाणे याचमानो लभेत तद्वस्तु क्षीरादि से अ पमाणपत्ते अथ च तद्वस्तु प्रमाणप्राप्तं पर्याप्तं

हाद्वा ग्राह्याः, सांचयिकास्तु घृततैलगुडाख्यास्तिस्रस्ताश्च प्रतिलंभयन् गृही वाच्यो महान्कालोस्ति,
ततो ग्लानादिनिमित्तं ग्रहीष्यामः, स वदेत् गृहीत चतुर्मासीं यावत्प्रभूताः संति, ततो ग्राह्या बाला-
दीनां च देया न तरुणानां, यद्यपि मधु १ मद्य २ मांस ३ नवनीत ४ वर्जनं यावज्जीवं अस्त्येव, तथापि
अत्यंताऽपवाद्दशायां बाह्यपरिभोगाद्यर्थं कदाचित् ग्रहणेऽपि चतुर्मास्यां सर्वथा निषेधः ॥ १७ ॥

तिष्ठं ५, गुडं ६, महुं ७, मज्जं ८, मंसं ९ ॥१७॥ वासावासं पञ्चोसवियाणं
अत्थेगइयाणं एवं बुत्तपुढं भवति, अट्टो भन्ते ! गिलाणस्स ? , से अ वएज्जा

वासवासं इत्यादितः पडिगाहित्तए इति पर्यंतं, तत्र अत्थेगइआणं इत्यादि-अस्ति एतदेकेषां वै-
यावृत्त्यकरादीनां एवमुक्तपूर्वं भवति, गुरुं प्रतीति शेषः, वैयावृत्त्यकरैर्गुरवे एवं उक्तं भवतीत्यर्थः,
हे भदंत ! भगवन् ! अर्थो वर्तते ग्लानस्य विकृत्याः ? इति वैयावृत्त्यकरणे प्रश्ने कृते से अ वइज्जा स

श्वेत्युक्तं भवति, तदा दातु प्रतिग्रहीतुं चोभयमपि कल्पते ॥ १४ ॥ १५ ॥ १६ ॥ वासावासं इत्यादितः
 मंसं इति पर्यंतं, तत्र हृद्घाणंति हृद्घानां तारुण्येन समर्थानां, तरुणा अपि केचिद्रोगिणो निर्बलशरी-
 राश्च भवंति, अत उक्तं आरोग्याणं बलिअसरीराणंति अरोगानां बलिकशरीराणां ईदृशानां साधूनां

दावित्तए ॥ १५ ॥ वासावासं० दावे भंते पडिगाहेहि भंते, एवं से कप्पइ दावि-
 त्तएवि पडिगाहित्तएवि ॥ १६ ॥ वासावासं० नो कप्पइ निगंथाण वा निगं-
 थीण वा हृद्घाणं आरुग्गाणं बलियसरीराणं इमाओ नव रसविगईओ अभि-
 क्खणं अभिक्खणं आहारित्तए, तंजहा- खीरं १, दहिं २, नवणीअं ३, सप्पिं ४,

इमा नव रसग्रधाना विकृतयोऽभीक्ष्णं वारं वारं आहारयितुं न कल्पते, अभीक्ष्णग्रहणात्कारणे कल्पं-
 तेऽपि, नव ग्रहणात्कदाचित्पक्कान्नं शुद्धतेऽपि । तत्र विकृतयो द्वेधा, सांचयिका असांचयिकाश्च, तत्रा-
 ऽसांचयिका या बहुकालं रक्षितुमशक्या, दुग्धदधिपक्कान्नाल्या, ग्लानत्वे गुरुवालाद्युपग्रहार्थं श्राद्धाग्र-

पोपरि, नाभेरुपरि जलसद्भावे ? ॥ १३ ॥ वासावासं इत्यादितः पडिगाहित्तए इतिपर्यंतस्य सूत्रत्रयस्य शब्दार्थः सुगमो भावार्थस्त्वयं, चतुर्मासीस्थितानां अत्थेगइयाणांति अस्ति एतत् यत् एकेषां साधूनां गुरुभिरेवं बुत्तपुवं भवइ पूर्व उक्तं भवति यत् भंते हे भदंत ! कल्याणिन् ! दावे त्वं ग्लानाय

सधओ समंता० ॥ १३ ॥ वासावासं पञ्जोसवियाणं अत्थेगइयाणं एवं बुत्तपुवं भवइ, दावे भंते, एवं से कप्पइ दावित्तए, नो से कप्पइ पडिगाहित्तए ॥ १४ ॥ वासावासं पञ्जोसवियाणं अत्थेगइयाणं एवं बुत्तपुवं भवति, पडिगाहेहि भंते, एवं से कप्पइ पडिगाहित्तए, नो से कप्पइ

अशनादिकं दद्यास्तदा दातुं कल्पते, न तु स्वयं प्रतिग्रहीतुं, यदि चैवमुक्तं भवति, यत्वं स्वयं प्रतिग्रहीया ग्लानाय अन्यो दास्यति, तदा स्वयं प्रतिग्रहीतुं कल्पते न तु दातुं, यदि च दद्याः प्रतिग्रहीया-

द्विक्रोशवाहिनी तादृशी नदी लंघयितुं कल्प्या स्तोकजलत्वात्, यतः जल्य चक्रिया यत्र एवं कर्तुं श-
 क्रुयात्किं तदित्याह, सिया यदि एगं पायं इत्यादि-एकं पादं जलांतः प्रक्षिप्य द्वितीयं च जलातुपरि
 उरपाठ्य एवं चक्रिया एवं गंतुं शक्नुयात् तदा तां उचीर्य परतो भिक्षाचर्या कल्पते ॥ १२ ॥ यत्र च एवं
 कर्तुं न शक्नुयाज्जलं विलोढ्य गमनं स्यात्तत्र गंतुं न कल्पते, यतो जंघाङ्गं यावदुदकं दकसंघट्टो, नाभिं

जल्य चक्रिया सिया एगं पायं जले किञ्चा एगं पायं थले किञ्चा एवं
 चक्रिया एवण्हं कप्पइ सवओ समंता सक्कोसं जोअणं भिक्खायरियाए
 गंतुं पडिणियत्तए ॥ १२ ॥ एवं च नो चक्रिया एवं से नो कप्पइ

यावच्छेपो, नामेरुपरि लेपोपरि, तत्र शेषकाले मासे मासे त्रिभिर्दकसंघट्टैः क्षेत्रं नोपहन्यते, तत्र गंतुं
 कल्पते इति भावः । वर्षाकाले च सप्तभिः क्षेत्रं नोपहन्यते, चतुर्थेऽष्टमे च दकसंघट्टे सति क्षेत्रं उप-
 हन्यते एव, लेपस्तु एकोऽपि क्षेत्रं उपहंति, नाभिं यावज्जलसन्नावे तु गंतुं न कल्पते एव, किंपुनर्ल-

तत्र गमनासंभवात्, अटवीजलादिना व्याघाते तु त्रिदिको द्विदिक एकादिको वा अवग्रहो भाव्यः॥९॥
वासावासं इत्यादितः गंतुं पडिणिअत्तए इतिपर्यंतं, वर्षावासं चतुर्मासकं पर्युषितानां स्थितानां कल्पते
निर्ग्रथानां निर्ग्रन्थीनां वा सर्वतश्चतसृषु दिक्षु समंतात् विदिक्षु च सक्रोशं योजनं भिक्षाचर्यायां गंतुं

वासावासं पञ्जोसवियाणं कप्पइ निगंथाण वा निगंथीण वा सवओ
समंता सक्कोसं जोअणं भिक्खायरियाए गंतुं पडिणियत्तए ॥ १० ॥

जत्थ नई निच्चोयगा निच्चसंदणा, नो से कप्पइ सवओ समंता सक्कोसं
जोअणं भिक्खायरियाए गंतुं पडिणियत्तए ॥ ११ ॥ एरावई कुणालाए

प्रतिनिवर्त्तितुम् ॥ १० ॥ जत्थ नई इत्यादितः नियत्तए इति पर्यंतं, तत्र यत्र नदी निच्चोयगा निल्लोदका
नित्यं प्रचुरजला निच्चसंदणत्ति नित्यसंदना नित्यश्रवणशीला सततवाहिनीत्यर्थः (शेषं पूर्ववत्) ॥११॥
एरावई इत्यादितः नियत्तए इतियावत्सूत्रद्वयी, तत्र यथा एरावती नाम्नी नदी कुणालायां पुर्यां सदा

भावस्थापना, क्रोधादीनां विवेक इर्यादिसमितियु चोपयोग इति (४) ॥८॥ वासावासं इत्यादितः उगगहे इति पर्यंत, तत्र वासावासंति वर्षावासं चतुर्मासिकं पञ्जोसवियाणंति पर्युपितानां स्थितानां निर्ग्रथानां निर्ग्रथीनां वा सर्वतश्चतसृषु दिक्षु समंतात् विदिक्षु च सक्रोशं योजनं अवग्रहं अवष्टब्ध अहालंदमवि अथेत्यव्ययं, लंदशब्देन काल उच्यते, तत्र यावता कालेनोदकार्द्रः करः शुष्यति तावान् कालो जघन्यं लंदं,

वासावासं पञ्जोसवियाणं कप्पइ निगंगथाण वा निगंगथीण वा सव्वओ समंता सक्कोसं जोअणं उगगहं ओगिण्हिता णं चिट्ठिउं अहालंदमवि उगगहे ॥ ९ ॥

पंच अहोरात्रा उत्कृष्टं लंदं, तन्मध्ये मध्यमं लंदं, लंदमपिकालं यावत् स्तोत्रकालमपि अवग्रहे स्यात्तुं कल्पते, न तु अवग्रहाद्बहिः, अपिशब्दात् अलंदमपि बहुकालमपि यावत्पणमासानेकत्रावग्रहे स्यात्तुं कल्पते, न तु अवग्रहाद्बहिः, गजेंद्रपदादिगिरेर्मैखलाग्रामस्थितानां पदसु दिक्षु उपाश्रयात्सार्धक्रोशद्वयगमनागमने पंचक्रोशावग्रहः, यसु विदिक्षु इत्युक्तं, तद्यावहारिकविदिगपेक्षया, नैश्चयिकविदिशां एकग्रवेदशात्मकत्वेन

अधिकमासं नांगीकुर्वते, येनाधिकमासे प्रथमं परिलज्य द्वितीय एव मासे पुष्यंति, यदुक्तं आवश्य-
कनिर्युक्तौ-“जइ फुछा कणिआरडा, चूअग ! अहिमासयंमि छुट्टंमि । तुह न खमं फुछेउं, जइ पच्चंता
करंति डमराइं ॥ १ ॥” तथा च कश्चित् “ अभिवह्णियंमि वीसा इयरेसु सवीसईमासो” इतिवचन-
बलेन मासाभिवृद्धौ विंशत्या दिनैरेव लोचादिक्लवविशिष्टां पर्युषणां करोति तदप्ययुक्तं, येन “अभि-
वह्णियंमि वीसा” इति वचनं गृह्णतामात्रापेक्षया, अन्यथा “ आसाढपुणिमाए पज्जोसविति एस
उस्सग्गो, सेसकालं पज्जोसवित्ताणं अववाओत्ति” श्रीनिशीथचूर्णिदशमोद्देशकवचनादाषाढपूर्णिमा-
यामेव लोचादिक्लवविशिष्टा पर्युषणा कर्तव्या स्वादित्यलं प्रसंगेन ॥

तत्र कल्पोक्ता द्रव्य १ क्षेत्र २ काल ३ भावस्थापना चैवम-द्रव्यस्थापना, तृणडगलछारमल्लकादीनां
परिभोगः, सचित्तादीनां च परिहारः, तत्र सचित्तद्रव्यं शैक्षो न प्रव्राज्यते, अतिश्रद्धं राजानं राजा-
मात्यं च विना । अचित्तद्रव्यं वस्त्रादि न गृह्यते, मिश्रद्रव्यं सोपधिकः शिष्यः (१) । क्षेत्रस्थापना, सक्तोशं
योजनं, ग्लानवैद्यौपधादिकारणे च चत्वारि पंच वा योजनानि (२) । कालस्थापना, चत्वारो मासाः (३) ।

नांगीकरोपि, एवं चतुर्मासकक्षामणेऽधिकमाससम्भावेऽपि 'चउण्हं मासाणं' इत्यादि, पाक्षिकक्षामणकेऽधिकतिथि संभवेऽपि 'पणरसण्हं दिवसाणं' इति च द्रुपे । तथा नवकल्पविहारदिलोकोत्तरकार्येषु "आसाढे मासे दुपया" इत्यादि सूर्यचारे, लोकेऽपि दीपालिकाऽक्षततृतीयादिपर्वसु घनकलांतरादिषु च अधिकमासो न गण्यते तदपि त्वं जानासि, अन्यच्च सर्वाणि शुभकार्याणि अभिवर्द्धिते मासे 'नपुंसक' इति कृत्वा ज्योतिःशास्त्रे निषिद्धानि, अत एव आस्तामन्योऽभिवर्द्धितो भाद्रपदवृद्धौ प्रथमो भाद्रपदोऽपि अप्रमाणमेव, यथा चतुर्दशीवृद्धौ प्रथमां चतुर्दशीमवगणय्य द्वितीयायां चतुर्दश्यां पाक्षिककृत्यं क्रियते तथाऽत्राऽपि । एवं तर्हि अप्रमाणे मासे देवपूजामुनिदानाऽऽवश्यकादिकार्यमपि न कार्यं, इत्यपि वक्तुमाऽधरौष्टं चपलय ! यतो यानि हि दिनप्रतिबद्धानि देवपूजामुनिदानादिकृत्यानि तानि तु प्रतिदिनं कर्तव्यान्वेव, यानि च संध्यादिसमयप्रतिबद्धानि आवश्यकादीनि तान्यपि यं कंचन संध्यादिसमयं प्राप्य कर्तव्यान्वेव, यानि तु भाद्रपदादिमासप्रतिबद्धानि तानि तु तद्द्रव्यसंभवे कस्मिन् क्रियते ? इति विचारे प्रथमं अवगणय्य द्वितीये क्रियते इति सम्यग्विचारय । तथा च पश्य अचेतनावनस्पतयोऽपि

भद्रवयसुद्धपंचमीए पञ्जोसविज्जइ' समणसंघेण पडिवणं, ताहे रण्णा भणिअं ' तद्विसं मम लो-
 गाणुवत्तीए इंदो अणुजाणेयवो होहिति साहू चेइए ण पंजुवासिस्सं, तो छट्ठीए पञ्जोसवणा किज्जउ'
 आयरिएहिं भणिअं 'न वट्ठति अइक्कमिउं' ताहे रण्णा भणिअं 'ता अणागयचउत्थीए पञ्जोसविज्जति'
 आयरिएहिं भणिअं 'एवं भवउ' ताहे चउत्थीए पञ्जोसवितं, एवं जुगप्पहाणेहिं कारणे चउत्थी पव-
 त्तिया, सा चेवाणुमता सब्बसाहूणं" इत्यादि श्रीनिशीथचूर्णिदशमोद्देशके, एवं यत्र कुत्रापि पर्युषणा-
 निरूपणं तत्र भाद्रपदविशेषितमेव, न तु काप्याऽऽगमे "भद्रवयसुद्धपंचमीए पञ्जोसविज्जइत्ति पाठवत्
 अभिवद्धिअवरिसे सावणसुद्धपंचमीए पञ्जोसविज्जइत्ति" पाठ उपलभ्यते, ततः कार्तिकमासप्रतिबद्ध-
 चतुर्मासककृत्यकरणे यथा नाऽधिकमासः प्रमाणं, तथा भाद्रमासप्रतिबद्धपर्युषणाकरणेऽपि नाऽधिक-
 मासः प्रमाणमिति त्यज कदाग्रहं ! किञ्चाऽधिकमासः किं काकेन भक्षितः ? किं वा तस्मिन्मासे पापं न
 लगति ? उत बुभुक्षा न लगति ? इत्याद्युपहसन् मा स्वकीयं ग्रहिलत्वं प्रकटय ! यतस्त्वमपि अधिकमासे
 सति त्रयोद्दशसु मासेषु जातेष्वपि सांवत्सरिकक्षामणे 'बारसण्हं मासाणं' इत्यादिकं वदन्नऽधिकमासं

अहो देवानुप्रिय ! एवं आश्विनशुद्धौ चतुर्मासककृत्यं द्वितीयाश्विनसितचतुर्दश्यां कर्तव्यं स्यात्, कार्तिकसितचतुर्दश्यां करणे तु दिनानां शतापत्या “समणे भगवं महावीरे वासाणं सवीसइराए मासे वइक्षते सत्तरिराइदिपहिं सेसेहिं” इति समवायांगवचनवाधा स्यात् । न च वाच्यं चतुर्मास- कानि हि आपाढादिमासप्रतिवद्धानि, तस्मात्कार्तिकचतुर्मासकं कार्तिकसितचतुर्दश्यामेव युक्तं, दि- नगणनायां त्वऽधिकमासः कालचूलेत्यविवक्षणादिनानां सप्ततिरेवेति कुतः समवायांगवचनवाधा ? इति, यतो यथा चतुर्मासकानि आपाढादिमासप्रतिवद्धानि तथा पर्युपणाऽपि भाद्रपदमासप्रतिवद्धानि तत्रैव कर्तव्या, दिनगणनायां त्वऽधिकमासः कालचूलेत्यविवक्षणादिनानां पंचाशदेव कुतोऽशीतिवार्ताऽपि ? न च भाद्रपदप्रतिवद्धत्वं पर्युपणाया अयुक्तं, बहुज्वागमेषु तथाप्रतिपादनात्, तथाहि—“अणया प- जोसवणादिवसे आगए अजकालगेण सालवाहणो भणिओ, भद्वयजुण्हंपंचमीए पजोसवणा ” इत्यादि पर्युपणाकल्पचूर्णो, तथा “तत्थ य सालवाहणो राया, सो अ सावगो, सो अ कालगजं तं इंत सोऊण निग्गओ अभिमुहो, समणसंघो अ, महाविभूईए पविट्टो कालगजो, पविट्टुहि अ भणिअं,

अतिक्रमयितुं, तत्र परि सामस्येन उषणं वसनं पशुषणा, सा द्वेधा, गृहस्थज्ञाता गृहस्थैः अज्ञाता च,
 तत्र गृहस्थैः अज्ञाता यस्यां वर्षायोग्यपीठफलकादौ प्राप्ते कल्पोक्तद्रव्यक्षेत्रकालभावस्थापना क्रियते,
 सा चाऽषाढपूर्णिमायां, योग्यक्षेत्राऽभावे तु पंच २ दिनवृद्ध्या दशपर्वतिथिक्रमेण यावत् श्रावणकृष्ण-
 पंचदश्यां एव। गृहज्ञाता तु द्वेधा, सांवत्सरिककृत्यविशिष्टा गृहज्ञातमात्रा च, तत्र सांवत्सरिककृत्या-
 नि-“संवत्सरप्रतिक्रांति १-लुञ्चनं २ चाष्टमं तपः ३। सर्वोहर्द्रक्तिपूजा च ४, संघस्य क्षामणं मिथः ५
 ॥ १ ॥” एतत्कृत्यविशिष्टा भाद्रसितपंचम्यां एव, कालिकाचार्यदिशाच्चतुर्थ्यामपि, केवलं गृहज्ञाता तु
 सा यत् अभिवर्द्धिते वर्षे चतुर्मासकदिनादारभ्य विंशत्या दिनैर्वयमत्र स्थिताःस इति पृच्छतां गृह-
 स्थानां पुरो वदंति, तदपि जैनटिप्पनकानुसारेण, यतस्तत्र युगमध्ये पौषो युगांते चाऽऽषाढो वर्द्धते,
 नान्ये मासास्तादृप्पनकं तु अधुना सम्यग् न ज्ञायते, ततः पंचाशतैव दिनैः पशुषणा युक्तेति वृद्धाः ॥

अत्र कश्चिदाह- ननु? श्रावणवृद्धौ द्वितीयश्रावणसितचतुर्थ्यामैव पशुषणायुक्ता, न तु भाद्रसितच-
 तुर्थ्यां, दिनानां अशीत्यापत्तेः, “वासाणं सत्रीसइराए मासे वइकंते” इतिवचनवाधास्यादिति चेन्मैव,

व्रतस्थविरत्वेन वर्तमानाः ॥ ३ । ४ । ५ । ६ । ७ ॥ जहाणं इत्यादितः उवायणावित्तए इतिपर्यंतं, तत्र

॥ ५ ॥ जहा णं थेरा वासाणं जाव पञ्चोसविति, तथा णं जे इमे अञ्जत्ताए
समणा निगंगथा विहरंति तेवि णं वासाणं जाव पञ्चोसविति ॥ ६ ॥ जहा
णं जे इमे अजत्ताए समणा णिगंगथा वासाणं सवीसइराए मासे वइक्कंते
वासावासं पञ्चोसविति, तथा णं अम्हं पि आयरिया उवज्झाया वासाणं जाव
पञ्चोसविति ॥ ७ ॥ जहा णं अम्हं आयरिया उवज्झाया जाव पञ्चोसविति,
तथा णं अमहेवि वासाणं सवीसइराए मासे वइक्कंते वासावासं पञ्चोसवेमो ।
अंतरावि य से कप्पइ, नो से कप्पइ तं रयणिं उवायणावित्तए ॥ ८ ॥

अंतरावियत्ति अर्वांगिपि च कल्पते, परं च न कल्पते तां रात्रिं भाद्रशुक्लपंचमीरात्रिं उवायणावित्तए

से तेणट्टेणं एवं बुच्चइ तेनार्थेन तेन कारणेन हे शिष्याः! एवमुच्च्यते, वर्षाणां विंशतिरात्रियुक्ते मासेऽतिक्रान्ते
पर्युषणामकार्षीत्, यतोऽस्मी प्रागुक्ता अधिकरणदोषा मुनिमाश्रित्य न स्युः ॥ २ ॥ जहाणं इत्यादितः

समणे भगवं महावीरे वासाणं सर्वीसइराए मासे वइक्कंते वासावासं पज्जोस-
वेइ ॥ २ ॥ जहा णं समणे भगवं महावीरे वासाणं सर्वीसइराए मासे वइक्कंते
वासावासं पज्जोसवेइ, तथा णं गणहरावि वासाणं सर्वीसइराए मासे वइक्कंते
वासावासं पज्जोसवेति ॥ ३ ॥ जहा णं गणहरा वासाणं जाव पज्जोसवेति,
तथा णं गणहरसीसावि वासाणं जाव पज्जोसवेति ॥ ४ ॥ जहा णं गणहर-
सीसा वासाणं जाव पज्जोसवेति तथा णं थेरावि वासाणं जाव पज्जोसवेति

पज्जोसवेति इतिपर्यता पंचसूत्री सुगमा, नवरं-षष्ठसूत्रे अज्जत्ताएत्ति अद्यकालीना आर्यतया वा

शिष्येण प्रश्ने कृते गुरुः उत्तरं दातुं सूत्रमाह ॥ १ ॥ जओण इत्यादितः पञ्जोसवेइ इति यावत्, तत्र यत् प्रायेण अगारिणां गृहस्थानां अगाराणि गृहाणि कडियाइति कटयुक्तानि उक्कंपियाइति धवलितानि छन्नाइं तृणादिभिः आच्छादितानि लिच्चाइं छगणादिभिः लिप्तानि शुत्ताइं दृत्तिकरणादिभिः गुप्तानि घट्टाइं विषमभूमिमंजनात् घृष्टानि मट्टाइं पापाण खंडेन घृष्टा सुकुमालीकृतानि संपधूमियाइं

जओणं पाएणं अगारीणं अगाराइं कडियाइं उक्कंपियाइं छन्नाइं लिप्ताइं

गुत्ताइं घट्टाइं मट्टाइं संपधुमियाइं खाओदगाइं खायनिच्चमणाइं अप्पणो

अट्टाए कडाइं परिभुत्ताइं परिणामियाइं भवंति, से तेणट्टेणं एवं बुच्चइ,

सौगंध्यार्थं घृपेर्वासितानि खाओदगाइं कृतप्रणालीरूपजलमार्गाणि खायनिच्चमणाइं सज्जितखालानि एवं विधानि अप्पणोअट्टापत्ति आत्मारथं कडाइं गृहस्थैः कृतानि परिकर्मितानि परिभुत्ताइं परिभुक्तानि व्यापारितानि परिणामियाइं भवंति परिणामितानि अचिच्चीकृतानि ईदृशानि यतो गृहाणि भवंति

॥ अथ नवमः क्षणः ॥

अथ सामाचारीलक्षणं तृतीयं वाच्यं वक्तुं प्रथमं पर्युषणा कदा विधेयेत्याह । तेणकालेणं इत्यादितः
वासवासं पञ्जोसवेइ इतिपर्यंतं, तत्र आषाढचतुर्मासकदिनादारभ्य विंशतिरात्रिसहिते मासे व्यति-

तेणं कालेणं तेणं समएणं समणे भगवं महावीरे वासाणं सवीसइराए मासे
वइकंते वासावासं पञ्जोसवेइ, से केणट्टेणं भंते ! एवं बुच्चइ ? समणे भगवं
महावीरे वासाणं सवीसइराए मासे वइकंते वासावासं पञ्जोसवेइ ॥ १ ॥

क्रांते भगवान् पञ्जोसवेइ पर्युषणामकार्णीत् सेकेणट्टेणं इत्यादि- तत्केन अर्थेन केन कारणेन ? इति

सूरिं श्रीविजयानन्द, विजयानन्दकारकम् । “आत्माराम” इति ख्यात, धन्दे सद्गुणलब्धये ॥ १ ॥

॥ इति अष्टमः क्षणः समाप्तः ॥

वसुभविजयस्तेय, शिष्यशिष्यस्य शिष्यक । नित्यं कारति य भक्त्या, स ददातु सदा सुखम् ॥ १ ॥

मिडमद्ववसंपन्नंति मृदुना मधुरेण मार्दवेन मानत्यागेन संपन्नं ॥ १० ॥ इतिस्थविरावली ॥ ७ ॥
 पणिवयामि ॥ १२ ॥ तत्तो य नाणदंसण-चरित्तवसुट्टिअं गुणमहंतं । अेरं
 कुमारधम्मं, वंदामि गणिं गुणोववेयं ॥ १३ ॥ सुत्तत्थरयणभरिए, खमदमम-
 द्ववगुणेहि संपन्ने । देवड्डिखमासमणे, कासवगुत्ते पणिवयामि ॥ १४ ॥ ७ ॥
 ॥ इतिस्थविरावलीसूत्रं संपूर्णम् ॥

इति श्रीजगद्गुरुभट्टारकश्रीहीरविजयसूरीश्वरशिष्यरत्नमहोपाध्यायश्रीकीर्त्तिविजय-
 गणिशिष्योपाध्यायश्रीविनयविजयगणिविरचितायां कल्पसुवोधिकायां

अष्टमः क्षणः समाप्तः ॥ ८ ॥

समाप्तश्चायं स्थविरावलीनामा द्वितीयोऽधिकारः ॥ २ ॥

गिरुहाणंति ग्रीष्मस्य प्रथममासे चैत्रे कालगयंति दिवं गतं सुद्धस्तस्य चि शुक्लपक्षे ॥ ६ ॥ वरसुत्तमंति वरा
 वंदामि अञ्जधम्मं, च सुधयं सीललद्धिसंपन्नं । जस्स निक्खमणे देवो, छत्तं
 वरसुत्तमं वहइ ॥ ७ ॥ हत्थि कासवगुत्तं, धम्मं सिवसाहगं पणिवयामि ।
 सीहं कासवगुत्तं, धम्मंपि अ कासवं वंदे ॥ ८ ॥ तं वंदिऊण सिरसा,
 थिरसत्तचरित्तनाणसंपन्नं । थेरं च अञ्जजंबुं, गोअमगुत्तं नमंसामि ॥ ९ ॥
 मिउमहवसंपन्नं, उवउत्तं नाणदंसणचरित्ते । थेरं च नंदिअपि य,
 कासवगुत्तं पणिवयामि ॥ १० ॥ तत्तो अ थिरचरित्तं, उत्तमसम्मत्तसत्तसं-
 जुत्तं । देसिगणिखमासमणं, माढरगुत्तं नमंसामि ॥ ११ ॥ तत्तो अणुओ-
 गधरं, धीरं मइसागरं महासत्तं । थिरगुत्तखमासमणं, वच्छसगुत्तं
 श्रेष्ठा मा लक्ष्मीस्तया उत्तमं छत्रं वहति यस्य शिरसि धारयति देवः पूर्वसंगतिकः कश्चित् ॥ ७ ॥

वंदामि फगुमित्तं इत्यादि गाथाचतुर्दशकं, तत्र गद्योक्तोऽर्थः पुनः पद्यैः संगृहीत इति न पुनरुक्तशंका,
वंदामि फगुमित्तं

वंदामि फगुमित्तं, च गोयमं धणगिरिं च वासिष्ठं । कुच्छं सिवभूइं पि
य, कोसिअडुञ्जंतकण्हे य ॥ १ ॥ तं वंदिऊण सिरसा, भदं वंदामि कासवं
गुत्तं । नक्खं कासवगुत्तं, रक्खंपि य कासवं वंदे ॥ २ ॥ वंदामि अञ्जनागं,
च गोयमं जेहिलं च वासिष्ठं । विण्हं माढरगुत्तं, कालगमवि गोयमं वंदे
॥ ३ ॥ गोयमगुत्तकुमारं, संपलियं तहय भदयं वंदे । थेरं च अञ्जबुहं,
गोयमगुत्तं नमंसामि ॥ ४ ॥ तं वंदिऊण सिरसा, थिरसत्तचरित्तनाणसंपन्नं ।
थेरं च संघवालिय, गोयमगुत्तं पणिवयामि ॥ ५ ॥ वंदामि अञ्जहत्थि, का-
सवं खंतिसागरं धीरं । गिम्हाण पढममासे, कालगयं चैव सुद्धस्स ॥ ६ ॥

इति [अहो बत किरणावलीकारस्य बहुश्रुतप्रसिद्धिभाजोऽपि अनाभोगविलसितं ! यतो येऽमी श्री-

अञ्जनागे थेरे अंतेवासी गोयमसगोत्ते ॥ ९ ॥ थेरस्स णं अञ्जनागरस्स
गोयमसगुत्तस्स अञ्जजेहिले थेरे अंतेवासी वासिट्ठसगुत्ते ॥ १० ॥ थेरस्स णं
अञ्जजेहिलस्स वासिट्ठसगुत्तस्स अञ्जविण्हु थेरे अंते वासी माढरसगोत्ते
॥ ११ ॥ थेरस्स णं अञ्जविण्हुस्स माढरसगुत्तस्स अञ्जकालए थेरे अंतेवासी
गोयमसगोत्ते ॥ १२ ॥ थेरस्स णं अञ्जकालगरस्स गोयमसगुत्तस्स इमे दुवे
थेरा अंतेवासी गोयमसगोत्ता, थेरे अञ्जसंपलिए, थेरे अञ्जभेद्वे ॥ १३ ॥
एएसिं दुण्हवि थेराणं गोयमसगुत्ताणं अजबुद्धे थेरे अंतेवासी गोयमस-

तोसल्लिपुत्राचार्यशिष्याः श्रीवज्रस्वामिपार्श्वेऽधीतसाधिकनवपूर्वा नाम्ना च श्रीआर्यरक्षितास्ते भिन्नाः,

ऊर्ध्वेने । परं पारं यास्याम इत्युक्ते कूले मिलिते, वभूव बह्वाश्रयं ! ततः सूरयस्तापसाश्रमे गत्वा तान्प्र-
तिबोध्य प्राधाजयन्, ततस्तेभ्यो ब्रह्मदीपिका शाखा निर्गता, तत्र च "महागिरिः १ सुहस्ती च २,

धणगिरिस्स वासिदुसगोत्तस्स अञ्जसिवभूई थेरे अंतेवासी कुच्छसगोत्ते
॥ ५ ॥ थेरस्स णं अञ्जसिवभूइस्स कुच्छसगोत्तस्स अञ्जभइ थेरे अंतेवासी
कासवगुत्ते ॥ ६ ॥ थेरस्स णं अञ्जभइस्स कासवगुत्तस्स अञ्जनक्खत्ते थेरे
अंतेवासी कासवगुत्ते ॥ ७ ॥ थेरस्स णं अञ्जनक्खत्तस्स कासवगुत्तस्स अञ्ज-
रक्खे थेरे अंतेवासी कासवगुत्ते ॥ ८ ॥ थेरस्स णं अञ्जरक्खत्तस्स कासवगुत्तस्स

सूरिः श्रीगुणसुंदरः ३ । इयामार्थः ४ स्कंदिलाचार्यो ५, रेवतीमित्रसूरिराद् ६ ॥ १ ॥ श्रीधर्मो ७ भद्र-
गुप्तश्च ८, श्रीगुप्तो ९ वज्रसूरिराद् १० । युगप्रधानप्रवरा, दशैते दशपूर्विणः ॥ ३ ॥ थेरे अ अञ्जरक्खे

याति, ततोऽहो ! एतस्य तपःशक्तिः ! जैनेषु न कोऽपि प्रभावीति श्रुत्वा श्राद्धैः श्रीवज्रस्वामिमातुलाः
आर्यसमितसूरय आहूतास्तैरूचे, स्तोकमिदं पादलेपशक्तिरिति, श्राद्धैस्ते स्वग्रहे पादपादुकाधावनपुरः-

अञ्जपडमासाहा निग्गया। थेरेहितोणं अञ्जरहेहितो इत्थणं अञ्जजयंती साहा
निग्गया। थेरस्स णं अञ्जरहस्स वच्छसगुत्तस्स अञ्जपूसगिरी थेरे अंतेवासी
कोसियगुत्ते ॥ २ ॥ थेरस्स णं अजपूसगिरिस्स कोसियगुत्तस्स अञ्जफग्गु-
मित्ते थेरे अंतेवासी गोयमसगुत्ते ॥ ३ ॥ थेरस्सणं अञ्जफग्गुमित्तस्स गोयमस-
गुत्तस्स अञ्जधणगिरी थेरे अंतेवासी वासिट्ठसगोत्ते ॥ ४ ॥ थेरस्स णं अञ्ज-

सरं भोजितास्ततस्तैः सहैव श्राद्धा नदीतटमगुः, स च तापसो धार्ढ्यमालंब्य नद्यां प्रविशन्नेव बु-
डितुं लग्नस्ततस्तेषां अपभ्राजना, इतश्च तत्रार्यसमितसूरयोऽभ्येत्य लोकबोधनाय योगचूर्णं क्षिप्त्वा

रीनाश्या लक्षमूल्यमन्नं पयस्वा प्रक्षिप्यमाणं विपं गुरुवचः प्रोच्य न्यवारयत्, प्रभाते पौतैः प्रचुर-
धान्यागमनात्संजाते सुभिक्षे जिनदचः सभार्यो नार्गेद्र १ चंद्र २ निर्दृति ३ विद्याधरा ४ ख्यसुतपरिदृतो
दीक्षां जग्राह, ततस्तेभ्यः स्वस्वनाम्ना चतस्रः शाखाः प्रवृत्ताः ॥

वंभदीविया साहा निग्गया । थेरेहितो णं अञ्जवथेरेहितो गोयमंसगुत्तेहितो
इत्थणं अञ्जवथरी साहा निग्गया । थेरस्स णं अञ्जवथरस्स गोयमसगोत्तस्स
इमे तिणिण थेरा अंतेवासी अहावच्चा अभिण्णया होत्था, तंजहा—थेरे अञ्ज-
वइरसेणिए, थेरे अञ्जपउमे, थेरे अञ्जरहे । थेरेहितो णं अजवइरसेणिएहितो
इत्थणं अञ्जनाइली साहा निग्गया । थेरेहितो णं अञ्जपउमेहितो इत्थणं

वंभदीविया साहा निग्गया इति, आभीरदेशेऽचलपुरासन्ने कन्नावेन्नानयोर्मध्ये ब्रह्मद्वीपे पंचशती
त्रापसानां वभूव, तेज्वेकः पादलेपेन भूसाविव जलोपरि गच्छन् जलालितपादो वेन्नामुत्तीर्य पारणार्थं

नीतवान्, तत्र बौद्धेन राज्ञा जिनचैलेषु पुष्पनिषेधः कृतः, [अत्रापिकिरणावलीदीपिकयोर्बौद्धरा-
 ज्ञेति प्रयोगो लिखिताश्चित्यः !] तदनु पर्युषणायां श्राद्धैर्विज्ञसो व्योमविद्यया माहेश्वरीपुर्यां पितृ-
 मित्रमरामिकं पुष्पप्रगुणीकरणार्थमादिश्य स्वयं हिमवदद्रौ श्रीदेवीगृहे गतस्ततश्च श्रिया दत्तं महा-
 पद्मं हुताशनवनाद्विशतिलक्षपुष्पाणि च लात्वा जृम्भकामरविकुर्वितविमानस्थः समहोत्सवमागत्य जि-
 नशासनं प्राभावयत्, राजानमपि श्रावकं चक्रे, अन्यदा स श्रीवज्रस्वामी कफोद्रेके भोजनादनु भक्ष-
 णाय कर्णे स्थापितायाः शुंठ्याः प्रतिक्रमणवेलायां पाते प्रमादेन स्वमृत्युं आसन्नं विचिंत्य द्वादशव-
 र्षीयदुर्भिक्षप्रवेशे स्वशिष्यं श्रीवज्रसेनाभिधं—“लक्षमूल्यौदनाद्भिक्षां, यत्राऽहि त्वमवाप्तुयाः । सुभिक्ष-
 मवबुद्ध्येथा—स्तदुत्तरदिनोषसि ॥ १ ॥ इत्युक्त्वा अन्यत्र व्यहारयत्, स्वयं च स्वसमीपस्थसाधुभिः
 सह रथावर्तगिरौ गृहीतानशनो दिवं प्राप, तत्र च संहननचतुष्कं दशमं पूर्वं च व्युच्छिन्नं, [यत्तु
 किरणावलीकारेण तुर्यं संहननं व्युच्छिन्नमिति लिखितं तच्चिंत्यं ! तंदुलवैचारिकवृत्तिदीपालिकाक-
 ल्यादौ चतुष्कव्युच्छेदस्यैवोक्तत्वात्,] तदनु च श्रीवज्रसेनः सोपारके जिनदत्तश्राद्धगृहे तत्पत्न्या ईश्व-

गणे प्रय पितृपीक्षां श्रुत्या जातजातिस्मृतिर्मातुर्द्वेगाय सततं रुदन्नेवास्ते, ततो मात्रा पण्मासवया
 प्रय धनगिरेरर्पितस्तेन च युरोः करे दत्तो महाभारत्वावत्त्वज्रनामा पालनस्य एवैकादशांगानि अर्च्यैष्ट,
 तारात्रिपार्षिकः सन्मात्रा राजसमक्षं विवादेऽनेकसुखमक्षिकादिभिलोभ्यमानोऽपि धनगिरिणाऽर्पितं
 रजोहरणममहीचतो माताऽपि प्रवधाज, ततोऽष्टवर्षति एकदा तस्य पूर्वभववयस्यैर्जृम्भैरुज्जयनीमार्गे
 युधिनिपृत्तौ कूर्मांडभिक्षायां दीयमानायां अनिमिपत्वादेवपिंडोऽयमऽकल्प्य इति तदग्रहणे तुष्टैर्वैकि-

थेरे अरिहदिण्णे । थेरेहितो णं अञ्जसमिएहितो गोयमसगोत्तेहितो इत्थणं

यलधिर्पत्ता, तथैव द्वितीयवेलायां घृतपूराग्रहणे नभोगमनविद्या दत्ता, यश्च पाटलीपुरे धनश्रेष्ठिना
 धीगमानां बहुधनकोटिसनाथां साध्वीभ्यो गुणानाकर्ण्य वज्रमेव वृणोमीति कृताभिग्रहां रविमणी-
 नामफन्यां प्रतिबोध्य दीक्षयामास, अत्र कविः “मोहाब्धिश्चुल्लुकी चक्रे, येन बालेन लीलया । ब्रह्मिनीदी-
 ज्ञेऽपुरस्तं, यज्जपिं ह्यवयेत्कथम्? ॥ १ ॥” यश्चैकदा दुर्भिक्षे संघं पटे संस्थाप्य सप्तभिधां युरिकापुरी

पागतः । तं पृच्छत शुभं धर्मं, समाचरत शुद्धितः ॥ ४ ॥ यथा चक्री नरेंद्राणां, धानुष्काणां धनंजयः ।
तथा धुरि स्थितः साधुः, स एकः सत्यवादिनाम् ॥ ५ ॥” ततस्ते तथा कृतवन्तः । थेरेअज्जवइरे इति,

थेरेहिंतो णं अज्जसेणिएहिंतो इत्थणं अज्जसेणिया साहा निग्गया । थेरेहिं-
तो णं अज्जतावसेहिंतो इत्थणं अज्जतावसी साहा णिग्गया । थेरेहिंतो णं
अज्जकुबेरेहिंतो इत्थणं अज्जकुबेरी साहा निग्गया । थेरेहिंतो णं अज्जइसिवा-
लिएहिंतो इत्थणं अज्जइसिवालिया साहा निग्गया । थेरस्सणं अज्जसीहगि-
रिस्स जाइस्सरस्स कोसियगुत्तस्स इमे चत्तारि थेरा अंतेवासी अहावच्चा
अभिण्णयाया होत्था, तंजहा—थेरे धणगिरी, थेरे अज्जवइरे, थेरे अज्जसम्मिए,

तुंबवनअामे सुनंदाभिधानां भार्या साधानां सुक्त्वा धनगिरिणा दीक्षा गृहीता, सुनंदासुतस्तु स्वजन्मस-

श्राद्धकरारिपितवासक्षेपे अंविकाधिष्ठितः स छागो वभाण, “हनिष्यथ नु मां हुत्सै, वधीताऽऽयात मा हत । युष्मद्भिर्दिदयः स्यां चेत्, तदा हन्मि क्षणेन वः ॥ १ ॥ यत्कृतं रक्षसां द्रुगे, कृपितेन हनूमता ।

गोयमसगोत्तस्स इमे दो थेरा अंतेवासी अहावच्चा अभिण्णाया होत्था,
तंजहा-थेरेअज्जसंतिसेणिए माढरसगोत्ते, थेरे अज्जसीहगिरी जाइस्सरे
कोसियगुत्ते।थेरे हितो णं अज्जसंतिसेणिएहितो माढरसगोत्तेहितो इत्थणं
उच्चनागरी साहा निग्गया । थेरस्सणं अज्जसंतिसेणियस्स माढरसगोत्तस्स
इमे चत्तारि थेरा अंतेवासी अहावच्चा अभिण्णाया होत्था, तंजहा-(१०००)
थेरे अज्जसेणिए, थेरे अज्जतावसे, थेरे अज्जकुवेरं, थेरे अज्जइसिपालिए ।

तत्करोम्येव खस्यो वः, कृपा चेन्नांतरा भवेत् ॥ २ ॥” इत्यादि, “कस्त्वं ? प्रकटयात्मानं, तेनोक्तं पा-
वकोऽस्म्यहम् । ममैनं वाहनं कस्मा-ज्जिघांसथ पशुं वृथा ? ॥ ३ ॥ इहाऽस्ति श्रीप्रियग्रंथ , सूरीन्द्रः समु-

पियगंथे इति, एकदा त्रिशतजिनभवनचतुःशतलौकिकप्रासादाष्टादशशतविप्रगृहषट्त्रिंशच्छत-
वणिग्गेहनवशतारामसप्तशतवापीद्विशतकूपसप्तशतसत्रागारविराजमाने अजमेरुनिकटवर्तिनि सुभट-

कोडियकाकंदगाणं वग्धावच्चसगुत्ताणं इमे पंच थेरा अंतेवासी अहावच्चा
अभिण्णयाया होत्था, तंजहा—थेरे अज्जइंददिण्णे, पियगंथे, थेरे विज्जाहरगो-
वाले कासवगुत्ते णं, थेरे इसिदत्ते, थेरे अरिहदत्ते । थेरेहिंतो णं पियगंथे-
हिंतो इत्थणं मज्झिमा साहा निग्गया । थेरेहिंतो णं विज्जाहरगोवालेहिंतो
कासवगुत्तेहिंतो विज्जाहरी साहा निग्गया । थेरस्स णं अज्जइंददिण्णस्स
कासवगुत्तस्स अजदिण्णे अंतेवासी गोयमसगोत्ते । थेरस्स णं अज्जदिण्णस्स

पालभूपालसंवाधिनि हर्षपुरे श्रीप्रियग्रंथसूरयोऽभ्येयुस्तत्र चान्यदा द्विजैर्योगे छागो हंतुमारंभे, तैः

सोरट्टिया, से तं साहाओ । से किं तं कुलाइं ? कुलाइं एवमाहिञ्जंति,
 तंजहा-इसिगुत्त इत्थपढमं, वीअं इसिदत्तिअं सुणेयधं । तइयं च अभिजयंतं,
 तिणिण कुला माणवगणस्स । १ । ॥८॥ थेरेहितो णं सुट्टियसुप्पडिबुद्धेहितो
 कोडियकाकंदएहितो वग्घावच्चसगुत्तेहितो इत्थणं कोडियगणे णामं गणे
 निग्गए, तस्सणं इमाओ चत्तारि साहाओ, चत्तारि कुलाइं एवमाहिञ्जंति ।
 से किं तं साहाओ ? साहाओ एवमाहिञ्जंति, तंजहा-उच्चनागरी १ विञ्जा-
 हरी य २ वयरी य ३ मञ्झिमिह्ला य ४ । कोडियगणस्स एया, हवंति
 चत्तारि साहाओ । १ । से तं साहाओ । से किं तं कुलाइं ? कुलाइं एवमा-
 हिञ्जंति, तंजहा-पढमित्थ वंभलिञ्जं, विइयं नामेण वत्थलिञ्जं तु । तइयं पुण
 वाणिञ्जं, चउत्थयं पण्हवाहणयं ॥ २ ॥ ॥८॥ थेराणं सुट्टियसुप्पडिबुद्धाणं

वाडिय-गणस्स तिण्णेव य कुलाइं ॥ १ ॥ ॥ध॥ थरेहिंतोणं कामिड्डीहितो
 कोडालसगोत्तेहितो इत्थणं वेसवाडियगणे नामं गणे निग्गए, तस्सणं
 इमाओ चत्तारि साहाओ चत्तारि कुलाइं एवमाहिजंति, से किं तं साहाओ?
 साहाओ एवमाहिजंति, तंजहा- सावत्थिया १, रज्जपालिया २ अंतरि-
 ज्जिया ३ खेमलिज्जिया ४ सेतं साहाओ । से किं तं कुलाइं ? कुलाइं एवमाहि-
 जंति, तंजहा-गणिअं १ मेहिअं २ कामि-ड्ढियं च ३ तह होइ इंदपुरगं ४
 च । एयाइं वेसवाडिय-गणस्स चत्तारि उ कुलाइं । १ । ॥ध॥ थरेहिंतोणं इसि-
 गुत्तेहितो वासिट्ठसगोत्तेहितो एत्थणं माणवगणे णामं गणे निग्गए, तस्सणं
 इमाओ चत्तारि साहाओ तिण्णि उ कुलाइं एवमाहिजंति, से किं तं साहाओ?
 साहाओ एवमाहिजंति, तंजहा- कासवज्जिया, गोयमज्जिया, वासिट्ठिआ,

माहिञ्जंति, तंजहा-हारिअमालागारी १, संकासिआ २, गवेधुआ ३,
 विखनागारी ४, से तं साहाओ, से किं तं कुलाइं? कुलाइं एवमाहिञ्जंति,
 तंजहा-पढमित्थ वत्थलिञ्जं, वीअं पुण पीइधम्मिअं होइ । तइअं पुण
 ह्यलिञ्जं, चउत्थयं पूसमित्तिञ्जं । १ । पंचमगं मालिञ्जं, छट्ठं पुण अञ्जवेडयं
 होइ । सत्तमगं कण्हसहं, सत्त कुला चारणगणस्स । २ । ॥ध॥ थेरहितोणं
 भद्वजसेहितो भारद्वायगुत्तेहितो एत्थणं उडुवाडियगणं णामं गणं निग्गए,
 तस्स णं इमाओ चत्तारि साहाओ तिप्पिण कुलाइं एवमाहिञ्जंति, से किं तं सा-
 हाओ? साहाओ एवमाहिञ्जंति, तंजहा-चंपिञ्जिया, भद्विञ्जिया काकंदिआ,
 मेहलिञ्जिया, से तं साहाओ । से किं तं कुलाइं? कुलाइं एवमाहिञ्जंति,
 तंजहा-भद्वञ्जसिअं तह भद्व-गुत्तिअं तइअं च होइ जसभदं । एयाइं उडु-

द्योपघातिका मयूरी १ नकुली २ बिडाली ३ व्याघ्री ४ सिंही ५ उल्लूकी ६ श्येनी ७ संज्ञाः सप्त विद्याः
 शेषोपद्रवशमकं रजोहरणं च गुरुभ्यः प्राप्य बलश्रीनाम्नो राज्ञः सभायामागत्य पोद्दशालाभिधेन परि-
 ब्राजकेन सह वादे प्रारब्धे तेन जीवाऽजीवसुखदुःखादिरूपे राशिद्वये स्थापिते—“देवानां त्रितयं
 त्रयी हुतभुजां शक्तित्रयं त्रिखरा—ल्लोक्यं त्रिपदी त्रिपुष्करमथ त्रिव्रह्म वर्णास्त्रयः । त्रैगुण्यं पुरुषत्रयी
 त्रयमथो संध्यादि कालत्रयं, संध्यानां त्रितयं वचस्त्रयमथाऽप्यर्थस्त्रयः संस्मृताः ॥ १ ॥” इत्यादि बदन

इमे दुवालस थेरा अंतेवासी अहावच्चा अभिण्णाया होत्था, तंजहा—

जीवाऽजीवनोजीवेत्यादिराशित्रयं व्यवस्थापितवान्, ततश्च तद्विद्यासु स्वविद्याभिर्विजितासु तत्प्रयु-
 क्तां रासभीविद्यां रजोहरणेन विजित्य महोत्सवपूर्वकमागत्य सर्वं वृत्तांतं गुरुभ्यो व्यज्ञपयत्, ततो
 गुरुभिरूचे, वत्स ! वरं चक्रे, परं जीवाऽजीवनोजीवेतिराशित्रयस्थापनमुत्सूत्रमिति तत्र गत्वा ददस्व
 मिथ्यादुष्कृतं, ततः कथं तथाविधपर्वदि स्वयं तथा प्रज्ञाप्य अप्रमाणयामीति जाताहंकारेण तेन तथा

पकत्वात् पद, उलूकगोत्रोत्पन्नेनोलूकः, ततः कर्मधारये षडुलूकः, प्राकृतत्वात् 'छलुपत्ति' अत एव सूत्रे 'कोसियगुप्ते' इत्युक्तं, उलूककौशिकयोरेकार्थत्वात् तेरासियत्ति त्रैराशिका जीवा १ जीव २ नो-
जीवाख्य ३ राशित्रयप्ररूपिणस्तच्छिष्यप्रशिष्याः, तदुत्पत्तिस्त्वेवम्-

कोसियगुप्तेहितो तत्थ णं तेरासीया णिग्गया ॥ थेरेहितो णं उत्तरबलि-
स्सहेहितो तत्थणं उत्तरबलिस्सहगणे नामं गणे निग्गए, तस्स णं इमाओ
चत्तारि साहाओ एवमाहिञ्जंति, तंजहा-कोसंविद्या १ सुत्तिवत्तिया २
कोळंबाणी ३ चंदनागरी ४ ॥ थेरस्स णं अज्जसुहत्थिस्स वासिट्ठसगोत्तस्स

श्रीवीरात्पंचशतचतुश्चत्वारिंशत्तमे (५४४) वर्षे अंतरंजिकायां पुर्यां भृत्युहव्यंतरचैत्यस्थश्रीगुप्ता-
चार्यवंदनाय प्रामांतरादागच्छन् रोह्युत्तस्तच्छिष्यः प्रवादिप्रदापितपटहध्वनिमाकर्ण्य तं पटहं स्पृष्ट्वा-
ऽऽचार्यस्य तन्निवेद्य वृश्चिक १ सर्प २ मूपक ३ मृगी ४ वराही ५ काकी ६ शकुनिकाभिधपरिव्राजकवि-

तद्यथा-स्थविरो गोदासः (१) स्थविरोऽग्निदत्तः (२) स्थविरो यज्ञदत्तः (३) स्थविरः सोमदत्तः (४)
काश्यपगोत्रः । स्थविरात् गोदासात्काश्यपगोत्रात् अत्र गोदासनामको गणो निर्गतः, तस्यैताश्रतस्रः

अञ्जमहागिरी एलावच्चसगोत्ते, थेरे अञ्जसुहृत्थी वासिदृसगोत्ते । थेरस्स
णं अञ्जमहागिरिस्स एलावच्चसगुत्तस्स इमे अट्टु थेरा अंतेवासी अहावच्चा
अभिष्णया होत्था, तंजहा-थेरेउत्तरे(१) थेरे वळिस्सहे(२) थेरे धणङ्कु(३)
थेरे सिरिङ्कु(४) थेरे कोडिन्ने (५) थेरे नागे (६) थेरे नागमित्ते (७) थेरे
छलुए रोहगुत्ते कोसियगुत्ते णं ॥ ८ ॥ थेरेहिंतो णं छलुएहिंतो रोहगुत्तेहिंतो

शाखा एवमाख्यायन्ते, तद्यथा-तामलिसिका (१) कोटिवर्षिका (२) पुण्ड्रवर्द्धनिका (३) दासीखर्वटि-
का (४) ॥ छलुए रोहगुत्त द्रव्य ३ गुण २ कर्म ३ सामान्य ४ विशेष ५ समवायाख्य ६ पद् पदार्थप्ररू-

सुंगिकायनगोत्रस्य इमौ द्वौ स्थविरौ अन्तेवासिनौ, 'अहावच्चा' न पतंति यस्मिन्नुत्पन्ने दुर्गतौ अयशः-
 पके वा पूर्वजास्तदपत्यं पुत्रादिस्तत्सहस्रौ यथापत्यौ, अत एव 'अभिण्णाया' अभिज्ञातौ प्रसिद्धौ अभू-
 य ७ ॥ १ ॥ थेरे अ थूलभदे ८, उल्लुमई ९ जंजुनामधिञ्जे य १० । थेरे य
 दीहभदे, थेरे तह पंडुभदे य १२ ॥२॥ थेरस्स णं अल्लसंभूइविजयस्स माढ-
 रसगुत्तस्स इमाओ सत्त अंतेवासिणीओ अहावच्चा अभिण्णायाओ होत्था,
 तंजहा-जक्खा य जक्खदिन्ना, भूया तह चैव भूयदिन्ना य । सेणा वेणा
 रेणा, भइणीओ थूलभदस्स ॥ १ ॥ थेरस्स णं अल्लथूलभदस्स गोयमस-
 गुत्तस्स इमे दो थेरा अंतेवासी अहावच्चा अभिण्णाया होत्था, तंजहा-थेरे

तां, तथथा-स्थविर आर्यभद्रवाहुः प्राचीनगोत्रः (१) स्थविर आर्यसंभूतिविजयो माढरगोत्रः (२) ।
 स्थविरस्यार्यभद्रवाहोः प्राचीनगोत्रस्यैते चत्वारः स्थविरा अन्तेवासिनो यथापत्याः प्रसिद्धा अभवन्,

नायां भूरिशो भेदा लेखकदोषहेतुका ज्ञेयाः, तत्तत्स्थविराणां शाखाः कुलानि च प्रायः संप्रति न ज्ञायन्ते, नामांतरेण तिरोहितानि भविष्यतीति तत्र तद्विदः प्रमाणं, तत्र कुलं एकाचार्यसंततिर्गण-
स्त्वेकवाचनाचारमुनिसमुदायः, शाखास्तु एकाचार्यसंततावेव पुरुषविशेषाणां पृथक् पृथगऽन्वयाः;

नामं गणे निग्गए, तस्स णं इमाओ चत्तारि साहाओ एवमाहिञ्जंति,
तंजहा-तामल्लित्तिआ(१) कोडिवरिसिया (२) पोंडवच्चणिया (३) दासीख-
ब्बडिया (४) । थेरस्स णं अञ्जसंभूइविजयस्स माढरसगोत्तस्स इमे दुवालस
थेरा अंतेवासी अहावच्चा अभिण्णाय्या होत्था, तंजहा-नंदणभदे १ थेरे, उव-
णंदे २ तीसभदे ३ जसभदे ४ । थेरे अ सुमिणभदे ५, मणिभदे ६ पुण्णभदे

अथवा विवक्षिताद्यपुरुषसंततिः शाखा, यथाऽऽसदीया वइरस्वामिनाम्ना वइरीशाखा, कुलानि तु तत्त-
च्छिष्याणां पृथक् पृथगऽन्वयाः, यथा चांद्रकुलं, नागेंद्रकुलं, इत्यादि । तद्यथा-स्थविरस्वार्थयशोभद्रस्य

अथ विस्तरवाचनया स्थविरावलीमाह । वित्थरवायणाए पुण इत्यादितः कासवगुत्ते पणिवयामि

वित्थरवायणाए पुण अञ्जसमद्वाओ पुरओ थेरावली एवं पलोइञ्जइ ।
तंजहा-थेरस्स णं अञ्जसमद्स्स तुंगियायणसगुत्तस्स इमे दो थेरा अंते-
वासी अहावच्चा अभिण्णाया होत्था, तंजहा-थेरे अञ्जमद्वाहू पाईणसगोत्ते,
थेरे अञ्जसंभूइविजए माढरसगुत्ते । थेरस्स णं अञ्जमद्वाहुस्स पाईणस-
गोत्तस्स इमे चत्तारि थेरा अंतेवासी अहावच्चा अभिण्णाया होत्था, तंजहा-
थेरे गोदासे (१) थेरे अग्गिदत्ते (२) थेरे जण्णदत्ते (३) थेरे सोमदत्ते (४)
कासवगुत्ते णं । थेरेहिंतो गोदासेहिंतो कासवगुत्तेहिंतो इत्थ णं गोदास गणे

इति पर्यंतं, विस्तरवाचनया पुनः आर्यशोभद्रादग्रतः स्थविरावली एवं प्रलोच्यते । तत्रास्यां किल वाच-

तमगोत्रः । स्थविरस्यार्यवज्रस्य गौतमगोत्रस्य शिष्यः स्थविरः आर्यवज्रसेनोऽभूत् उत्कौशिकगोत्रः ।
स्थविरस्यार्यवज्रसेनस्योत्कौशिकगोत्रस्य शिष्याश्चत्वारः स्थविरा अभूवन्, स्थविरः आर्यनागिलः (१)
स्थविरः आर्यपौमिलः (२) स्थविरः आर्यजयंतः (३) स्थविरः आर्यतापसः (४) । स्थविरादार्यनागिला-

चत्वारि थेरा, थेरे अज्जनाइले (१) थेरे अज्जपोमिले (२) थेरे अज्जजयंतंते (३)
थेरे अज्जतावसे (४) । थेराओ अज्जनाइलाओ अज्जनाइला साहा निग्गया,
थेराओ अज्जपोमिलाओ अज्जपोमिला साहा निग्गया, थेराओ अज्जज-
यंतओ अज्जजयंती साहा निग्गया, थेराओ अज्जतावसाओ अज्जतावसी
साहा निग्गया, इति ॥ ६ ॥ ६ ॥ ६ ॥ ६ ॥

दार्यनागिला शाखा निर्गता, स्थविरादार्यपौमिलादार्यपौमिला शाखा निर्गता, स्थविरादार्यजयंत-
दार्यजयंती शाखा निर्गता, स्थविरादार्यतापसादार्यतापसी शाखा निर्गता, इति ॥ ६ ॥

स्यविरयो. सुस्थितसुप्रतिबुद्धयोः कौटिककाकदिकयोर्व्याघ्रापत्यगोत्रयोः शिष्य. स्यविरः आर्य इन्द्रदि-
द्वोऽभूत् कौशिकगोत्रः । स्यविरस्यायेंन्द्रदिद्वस्य कौशिकगोत्रस्य शिष्य. स्यविरः आर्यदिद्वोऽभूत् गौत-

अञ्जदिण्णे गोअमसगुत्ते । थेरस्स णं अञ्जदिण्णस्स गोयमसगुत्तस्स अंते-
वासी थेरे अञ्जसीहगिरी जाईसरे कोसियगुत्ते । थेरस्स णं अञ्जसीहगिरिस्स
जाईसरस्स कोसियगुत्तस्स अंतेवासी थेरे अञ्जवइरे गोयमसगोत्ते ।
थेरस्स णं अञ्जवइरस्स गोअमसगोत्तस्स अंतेवासी थेरे अञ्जवइरसेणे
उक्कोसियगोत्ते । थेरस्स णं अञ्जवइरसेणस्स उक्कोसियगोत्तस्स अंतेवासी

मगोत्रः । स्यविरस्यार्यदिद्वस्य गौतमगोत्रस्य शिष्यः स्यविरः आर्यसिंहगिरिरभूत् जातिसरणवान् कौ-
शिकगौत्रः । स्यविरस्यार्यसिंहगिरेर्जातिसरणवतः कौशिकगोत्रस्य शिष्यः स्यविरः आर्यवज्रोऽभूत् गौ-

(१२५००००) जिनबिम्ब-षट्त्रिंशत्सहस्र (३६०००) जीर्णोद्धार-पंचनवतिसहस्र (९५०००) पित्तलमयप्र-
तिमानेकशतसहस्रसत्रशालादिभिर्विभूषितां त्रिखंडामपि महीमकरोत्, [“ यत्तु किरणावलीकृता सपा-
दकोटिनवीनजिनभवनेत्युक्तं तच्चिंत्यं, अंतर्वाच्यादौ सपादलक्षेतिदर्शनात्”] अनार्थदेशानपि साधुवे-

थेरस्स णं अञ्जसुहत्थिस्स वासिट्ठुसगुत्तस्स अंतेवासी दुवे थेरा, सुट्ठियसु-
प्पडिबुद्धा कोडियकाकंदगा वग्घावच्चसगुत्ता । थेराणं सुट्ठियसुप्पडिबुद्धाणं
कोडियकाकंदगाणं वग्घावच्चसगुत्ताणं अंतेवासी थेरे अञ्जइंददिण्णे को-
सियगुत्ते । थेरस्स णं अञ्जइंददिण्णस्स कोसियगुत्तस्स अंतेवासी थेरे

षभृइंठपुरुषप्रेषणेन साधुविहारयोग्यानकरोत् । सुट्ठियसुप्पडिबुद्ध सुस्थितौ सुविहितक्रियानिष्ठौ सुप्र-
तिबुद्धौ सुज्ञाततत्वौ इदं विशेषणं, कौटिककाकंदिकाविति तु नामनी, अन्ये तु सुस्थितसुप्रतिबुद्धौ
इति नामनी, कोटिशः सूरिमंत्रजापात् काकंध्यां नगर्यां जातत्वाच्च कौटिककाकंदिकाविति विशेषणम् ।

साष्ठीप्रभृतीनां वंदनार्थमागतानां स्वभगिनीनां सिंहरूपदर्शनेन दूनाः श्रीभद्रवाहवो वाचनाया अयोग्यस्त्वमिति स्थूलभद्रमूचिवांसः, पुनः संघाग्रहात् अथाऽन्यस्मै वाचना न देयेत्युक्त्वा सूत्रतो वाचनाददुः, तथा चाहुः—“केवली चरमो जंबू-स्वाम्यथप्रभवः प्रभुः । शय्यंभवो यशोभद्रः, संभृतिविजयस्तथा ॥ १ ॥ भद्रवाहुः स्थूलभद्रः, श्रुतकेवलिनो हि पद्म ।” अञ्जमहागिरिचि य आर्यमहागिरिर्जिन-

गोयमसगुत्ते । थेरस्स णं अञ्जथूलभदस्स गोअमसगोत्तस्स अंतेवासी दुवे थेरा, थेरे अञ्जमहागिरी एलावच्चसगोत्ते, थेरे अञ्जसुहत्थी वासिडुसगोत्ते ।

कल्पविच्छेदेषु जिनकल्पतुलनामकार्पीत्, अञ्जसुहत्थी थेरार्यसुहस्तिभिर्दुर्भिक्षे साधुभ्यो भिक्षां याचमानो द्रमको दीक्षितः, स मृत्वा श्रेणिकसुतकोणिकसुतोदायिपद्दोदितनवनंदपद्दोद्भूतचंद्रगुप्तसुतर्षिदुसारसुताशोकश्रीसुतकुणालपुत्रः संप्रतिनामाऽमूत्, स च जातमात्र एव पितामहदत्तराज्यो रथयानाप्रवृत्तश्रीआर्यसुहस्तिदर्शनाज्जातजातिस्मृतिः सपादलक्ष (१२५०००) जिनालय--सपादकोटि-

वेङ्ग्या रागवती सदा तदनुगा षड्गी रसैर्भोजनं, शुभ्रं धाम मनोहरं वपुरहो ! नव्यो वयःसंगमः ।
कालोऽयं जलदाविलस्तदपि यः कामं जिगायादरात्, तं वंदे युवतीप्रबोधकुशलं श्रीस्थूलभद्रं मुनिम् । ६ ।

रे काम ! वामनयना तव मुख्यमहं, वीरा वसंतपिकंपंचमचंद्रमुख्याः ।

त्वत्सेवका हरिविरंचिमहेश्वराद्या, हा ! हा ! हताश ! मुनिनाऽपि कथं हतस्त्वम् ? ॥ ७ ॥

श्रीनंदिषेणरथनेमिसुनीश्वराद्रं-बुद्ध्या त्वया मदन रे ! मुनिरेष दृष्टः ? ।

ज्ञातं न नेमिसुनिजंबुसुदर्शनानां, तुर्यो भविष्यति निहत्य रणांगणे माम् ! ॥ ८ ॥

श्रीनेमितोऽपि शकटालसुतं विचार्य, मन्यामहे वयमसुं भटमेकमेव ।

देवोऽद्रिदुर्गमधिरुह्य जिगाय मोहं, यन्मोहनालयमयं तु वशी प्रविश्य ॥ ९ ॥”

अन्यदा द्वादशवर्षदुर्भिक्षप्रति संघाग्रहेण श्रीभद्रबाहुभिः साधुपंचशत्याः प्रत्यहं वाचनासप्तकेन
दृष्टिवादे पाठ्यमाने अन्येषु साधुषु उद्विग्नेषु स्थूलभद्रो वस्तुद्वयोनां दशपूर्वी पपाठ, अथैकदा यक्षा-

स्थायी मुनिगुरुणा निवार्यमाणोऽपि द्वितीयचतुर्मास्यां कोशाद्यहे गतो दृष्ट्वा च तां दिव्यरूपां चल-
चित्तोऽजनि, तदनु तया नेपालदेशानायितरत्नकंकवलं खाले क्षिप्त्वा प्रतिवोधितः सन्नागत्वोवाच-
“स्थूलभद्रः स्थूलभद्रः, स एकोऽखिलसाधुषु । युक्तं दुष्कर २ कारको गुरुणा जगे ॥१॥ पुष्पफलाणं
च रसं, सुराण मंसाण महिलयाणं च । जाणंता जे विरया, ते दुष्करकारणं वंदे ॥ २ ॥” कोशाऽपि
तत्प्रतिवोधिता सती स्वकामिन पुंस्वार्थितवाणैर्दूरस्थात्रलुंभ्यानयनगर्वितं रथकारं सर्पपराशिस्यसू-
च्यग्रस्थयुष्पोपरि नृत्यती प्राह-“न दुष्करं अंचयलुंचितोडणं, न दुष्करं सरिसवणच्चियाए । तं दुष्करं तं
च महाणुभावं, ज सो मुणी पमयवणंसि बुच्छो ॥ ३ ॥”

कवयोऽपि—“गिरी गुहायां विजने वनांतरे, वासं श्रयंतो वशिनः सहस्रशः ॥

हर्म्येऽतिरम्ये युवतीजनांतिके, वशी स एकः शकटालनंदनः ॥ ४ ॥

योऽग्नौ प्रविष्टोऽपि हि नैव दग्ध-श्छन्नो न खड्गाद्यकृतप्रचारः

कृष्णाहिरध्रेऽप्युपितो न दष्टो, नाकौजनागारनिवास्यहो ! यः ॥ ५ ॥

कारेण सप्तदिनैरिति समस्तः प्रयोगो लिखितः स तु वैयाकरणैश्चित्तः ! संख्यया समाहारद्विगुभवा-
नात्] तदनु राज्ञा पुरात्सर्वविडालिकाकर्षणेऽपि सप्तमदिने स्तन्यं पिबतो बालस्योपरि विडालिका-
कारवक्त्रार्गलापातेन मरणे गुरुणां प्रशंसा तस्य निंदा च सर्वत्र प्रससार, ततः कोपान्मृत्वा व्यंतरी
भूयाऽशिवोत्पादादिना संधं उपसर्गयन् उपसर्गहरस्तोत्रं कृत्वा श्रीगुरुभिर्निवारितः । थेरस्सनं अज्ज
संभूइविजयस्स माढरसगुत्तस्स स्थविरस्वार्थसंभूतिविजयस्य माढरगोत्रस्य अंतेवासी थेरे अज्जथूलभइ
गोयमसगुत्ते शिष्यः स्थविरः आर्यस्थूलभद्रः गौतमगोत्रस्तस्य सम्बन्धश्चैवम्—

पाटलिपुरे शकटालमंत्रिपुत्रः श्रीस्थूलभद्रो द्वादश वर्षाणि कोशागृहे स्थितो वररुचिद्विजप्रयोगा-
त्पितरि मृते नंदराजेनाकार्यं मंत्रिमुद्रादानायाभ्यर्थितः सन्पितृमृत्युं स्वचित्ते विचिंत्य दीक्षामादत्त,
पश्चाच्च संभूतिविजयांतिके व्रतानि प्रतिपद्य तदादेशपूर्वकं कोशागृहे चतुर्मासिमस्थ्यात्, तदंते च
बहुहावभावविधायिनीमपि तां प्रतिबोध्य गुरुसमीपमागतः सन् तैर्दुष्करदुष्करकारक इति संघसमक्षं
प्रोचे, तद्वचसा च पूर्वायाताः सिंहगुहासर्पविलकूपकाष्ठस्थायिनस्त्रयो मुनयो दूनाः, तेषु सिंहगुहा-

वली कथिता-तद्यथा-स्यविरस्य आर्ययशोभद्रस्य तुंगिकायनगोत्रस्य शिष्यौ द्वौ स्यविरौ, संभूतिविजयो माढरगोत्रः (१) स्यविर आर्यभद्रबाहुश्च प्राचीनगोत्रः (२) श्रीयशोभद्रपट्टे श्रीसंभूतिविजयश्रीभद्रबाहुनामकौ द्वौ पट्टधरो जातौ, तत्र भद्रबाहुसंबंधश्चेवम्—

प्रतिष्ठानपुरे वराहमिहिरभद्रबाहू द्विजौ प्रव्रजितौ, भद्रवाहोराचार्यपददाने रुष्टः सन् वराहो द्विजवेपमाहृत्य वाराहीं संहितां कृत्वा निमित्तैर्जीवति, वक्ति च लोके 'क्वाप्यरण्ये शिलायां अहं सिंहलभ्रममंडयं, शयनावसरे तदभंजनं स्मृत्वा लग्नमत्स्या तत्र गतः सिंहं दृष्ट्वापि तस्याधो हस्तक्षेपेण लग्नभंगे कृते संतुष्टः सिंहलभ्राधिपः सूर्यः प्रत्यक्षीभूय स्वमंडले नीत्वा सर्वं ग्रहचारं ममादर्शयदिति,' अन्यदा वराहेण राज्ञः पुरो लिखितकुंडालकमध्ये द्विपंचाशत्पलमानमत्स्यपाते कथिते श्रीभद्रबाहुभिस्तस्य मत्स्यस्य मार्गं अर्धपलशोधात् सार्धैकपंचाशत्पलमानता कुंडालकप्रति पातश्च उक्तो मिलितश्च, तथाऽन्यदा तेन नृपनंदनस्य शतवर्षायुर्वर्तने एते न व्यवहारज्ञाः! नृपपुत्रस्य विलोकनार्थमपि नागताः इति जैननिंदायां च क्रियमाणायां गुरुभिः सप्तभिर्दिनेर्विंडालिकातो मृतिरूचे, [अत्रकिरणावली-

स्वर्गमगादिति प्रभवप्रभुस्वरूपम् ॥ ३ ॥ तदनु श्रीशय्यंभवोऽपि साधानमुक्तनिजभार्याप्रसूतमनका-
 ख्यपुत्रहिताय श्रीदशवैकालिकं कृतवान्, क्रमेण च श्रीयशोभद्रं स्वपदे संस्थाप्य श्रीवीरादृष्टनवत्या
 (१८) वर्षैः स्वर्जगाम इति ॥ ४ ॥ श्रीयशोभद्रसूरिरपि श्रीभद्रबाहुसंभूतिविजयाख्यौ शिष्यौ स्वपदे
 न्यस्य स्वर्लोकमलंचक्रे ॥ ५ ॥

संखित्वायणाए अञ्जसभद्वाओ अगओ एवं थेरावली भणिया,
 तंजहा- थेरस्स णं अञ्जसभद्दस्स तुंगियायणसगोत्तस्स अंतेवासी दुवे
 थेरा, थेरे अञ्ज संभूइविजए माढरसगुत्ते, थेरे अञ्जभद्दवाहू पाईणसगुत्ते ।
 थेरस्स णं अञ्जसंभूइविजयस्स माढरसगुत्तस्स अंतेवासी थेरे अञ्जथूलभद्दे

अतः परं प्रथमं संक्षिप्तवाचनया स्थविरावलीमाह संखित्वायणाए अञ्जसभद्वाओ इत्यादितः
 अञ्जतावसी साहा णिग्गया इतिपर्यंतं, व्याख्या- संक्षिप्तवाचनया आर्ययशोभद्रादत्रत एवं स्थविरा-

केवलोत्पत्तिः 'पुलायत्ति' पुलाकलब्धिर्यया चक्रवर्त्तिसैन्यमपि चूर्णीकृतुं प्रभुः स्यात् 'आहारगत्ति' आहारकशरीरलब्धिः 'खवगत्ति' क्षपकश्रेणिः 'उवत्समत्ति' उपशमश्रेणिः 'कप्पत्ति' जिनकल्पः 'संजमत्ति-अत्ति' समयमत्रिक परिहारविशुद्धिक ३ सूक्ष्मसंपराय २ यथाख्यातचारित्रलक्षणं ३, अत्रापि कवि- "लोकोत्तरं हि सौभाग्यं, जंबूस्वामिमहासुनेः । अद्यापि यं पतिं प्राप्य, शिवश्रीनान्यमिच्छति । ॥ ३ ॥

वच्छसगोत्ते । थेरस्स णं अस्ससिज्जंभवस्स मणगपिडणो वच्छसगोत्तस्स
अस्सजसभद्दे थेरे अंतेवासी तुगियायणसगोत्ते ॥ ५ ॥

अन्यदा च प्रभवप्रमुणा स्वपदे स्थापनार्थं गणे संघे च उपयोगे दत्ते तथाविधयोग्यादर्शने च पर-
तीर्थेषु तदुपयोगे दत्ते राजगृहे यज्ञं यजन् शय्यंभवभट्टो ददृशे, ततस्तत्र गत्वा साधुभ्यां "अहोकष्ट-
महोकष्टं, तत्त्वं न ज्ञायते परम्" इति वचः श्रावितः खड्गभाषितखगुल्ब्राह्मणदर्शितायाः यज्ञस्तंभाध-
स्थश्रीशांतिनाथप्रतिमाया दर्शनेन प्रतिबुद्धः प्रव्रजितः, तदनु श्रीप्रभवः श्रीशय्यंभवं स्वपदे न्यस्य

ननीखजनकजननीभिः सह स्वयं पंचशतसप्तविंशतितमो नवनवतिकनककोटीः परित्यज्य प्रव्रजितः,
 क्रमाल्केवली भूत्वा षोडश वर्षाणि गृहस्थत्वे, विंशतिः छाद्वस्थ्ये, चतुश्चत्वारिंशत्केवलित्वे, अशीति-
 वर्षाणि सर्वायुः परिपाल्य श्रीप्रभवं स्वपदे संस्थाप्य सिद्धिं गतः, अत्र कविः—“जंबूसमस्तलारक्षो,
 न भूतो न भविष्यति । शिवाध्ववाहकान् साधून्, चौरानपि चकार यः ॥ १ ॥ प्रभवोऽपि प्रभुर्जी-

कासवगोत्तरस्स अज्जप्पभवे थेरे अंतेवासी कच्चायणसगोत्ते । थेरस्स णं
 अज्जप्पभवस्स कच्चायणसगोत्तरस्स अज्जसिद्धंभवे थेरे अंतेवासी सणगपिया

या-च्चौर्येण हरता धनम् । लेभेऽनर्घ्याचौर्यहरं, रत्नत्रितयमद्भुतम् ॥ २ ॥” तत्र “वारसवरिसेहिं गो-
 अमु, सिद्धो वीराओ वीसहिं सुहमो । चउसट्टिए जंढु, बुच्छिण्णा तत्थ दस ठाणा ॥ १ ॥ मण १
 परमोहि २ पुलाए३, आहारग ४ खवग ५ उवससे ६ कप्पे ७ । संजमत्तिअ ८ केवल ९ सि-ड्डणा य १०
 जंढुस्मि बुच्छिण्णा ॥ २ ॥ ‘मणत्ति’ मनःपर्यायज्ञानं ‘परमोहित्ति’ परमावधिः यस्मिन्नुत्पन्ने सुहृत्ततः

कुल्लागसन्निवेशे धम्मिल्लविप्रस्य भार्या भविला, तयोः सुतश्चतुर्दशविद्यापात्रं पंचाशद्वर्षान्ते प्रब्र-
जितस्त्रिंशद्वर्षाणि वीरसेवा, वीरनिर्वाणाद्ब्रह्मादशवर्षान्ते जन्मतो द्विनवतिवर्षान्ते च केवलं, ततोऽष्टौ
वर्षाणि केवलित्वं परिपाल्य शतवर्षायुर्जंबूस्वामिनं स्वपदे संस्थाप्य शिवं गतः ॥ १ ॥
श्रीजंबूस्वामिस्वरूपं चेदं- राजगृहे ऋषभदत्तधारिण्योः पुत्रः पंचमस्वर्गादागतो जंबूनामा श्रीसुधर्म-

अग्निवेशायणगोत्ते णं । शेरस्स णं अज्जसुहम्मस्स अग्निवेशायणगोत्तस्स
अज्जजंबूणामे शेरे अंतेवासी कासवगोत्ते । शेरस्स णं अज्जजंबूणामस्स

स्वामिसमीपे धर्मश्रवणपुरःसरं प्रतिपन्नशीलसम्यक्त्वोऽपि पित्रोर्दृढाग्रहवशादष्टौ कन्याः परिणीतः,
परं न तासां सल्लेहाभिर्वाग्भिर्व्यामोहितः, यतः-“सम्यक्त्वशीलुंबाभ्यां, भवाब्धिस्तीर्यते सुखम् । ते
दधानो मुनिर्जम्बूः, स्त्रीनदीपु कथं द्रुडेत् ? ॥१॥” ततो रात्रौ ताः प्रतिबोधयँश्चौर्यार्थमागतं चतुःशत-
नवनवति (४९९) चौरपरिकरितं प्रभवमपि प्राबोधयत्, ततः प्रातः पंचशतचौरप्रियाष्टकतज्जनकज-

भगवति जीवत्येव सिद्धाः, इंद्रभूतिसुधर्माणौ तु भगवति निर्दूते निर्दूतौ जेइमे इत्यादि- ये इमे
अज्जत्ताए अद्यतनकाले श्रमणा निर्यथा विहरंति ते सर्वे भगवतः सुधर्मणः आवच्चिज्जा अपत्थानि

शिष्यसंतानजा इत्यर्थः, अवशेषा गणधरा निरपत्थाः शिष्यसंतानरहिताः, सुधर्मस्वामिनि स्वस्वगणा-
महावीरे पच्छा दुण्णिणवि थेरा परिणिब्बुया। जे इमे अज्जत्ताए समणा णिग्गंथा
विहरंति, एए णं सध्वे, अज्जसुहम्मस्स अणगारस्स आवच्चिज्जा, अवसेसा
गणहरा णिरवच्चा वुच्छिण्णा ॥ ४ ॥ समणे भगवं महावीरे कासवगुत्ते णं,
समणस्स भगवओ महावीरस्स कासवगुत्तस्स अज्जसुहम्ममे थेरे अंतवासी

निस्सुज्य शिवं गताः ॥ ४ ॥ समणेभगवं इत्यादितः तुंगियायणसगोत्ते इति पर्यंतं, तत्र श्रीवीरपट्टे
श्रीसुधर्मस्वामी पंचमो गणधरस्तत्स्वरूपं चेदं-

तत्र इन्द्रभूत्यादयः सर्वेऽपि एते गणधरा द्वादशांगिनः आचारांगादिद्विष्टिवादांतश्रुतवंतः, स्वयं तत्प्र-
णयनात्, चउद्धसपुष्पिणो चतुर्दशपुष्पिणः द्वादशांगित्वे उक्ते चतुर्दशपुष्पित्वं आगतमेव तथापि पूर्वाणां
प्राधान्यख्यापनार्थं इदं विशेषणं, प्राधान्यं च पूर्वाणां पूर्वं प्रणयनात् महाप्रमाणत्वात् अनेकविद्या-

भगवओ महावीरस्स इक्कारस गणहरा हुवालसंगिणो चउद्धसपुष्पिणो
सम्मत्तगणिपिडगधारगा रायगिहे णगरे मासिएणं भत्तेणं अपाणएणं का-
लगया जाव सवहुक्खप्पहीणा । थेरे इंदभूई, थेरे अज्जसुहम्मै, सिद्धिं गए

मंत्रमयत्वाच्च, अत एव सम्मत्तगणिपिडगधारगा गणोऽस्यास्ति इति गणी भावाचार्यस्तस्य पिटकमिव
रत्नकरंडकमिव गणिपिटकं द्वादशांगी, समस्तं यद्गणिपिटकं तस्य धारकाः राजथहे नगरे अपानकेन
मासिकेन भत्तेणं भक्तेन भक्तप्रत्याख्यानैः पादुपोपगमनानशनेन मोक्षं गताः, तत्र नव गणधराः

क्षया, तत्र मंडितस्य पिता धनदेवो मौर्यपुत्रस्य तु मौर्य इति, अनिषिद्धं च तत्र देशे एकस्मिन्पत्नौ

दुसगुत्ते णं अद्दुट्ठाइं समणसयाइं (३५०) वाएइ, थेरे मोरियपुत्ते
कासवगुत्ते णं अद्दुट्ठाइं समणसयाइं (३५०) वाएइ, थेरे अकंपिए
गोयमसगोत्ते णं, थेरे अयलभाया हारियायणगोत्ते णं, ते दुण्णिवि थेरा
त्तिण्णि त्तिण्णि समणसयाइं (३००) वाइंति, थेरे मेयज्जे, थेरे पभासे,
दुण्णिवि थेरा कोडिन्नगोत्ते णं त्तिण्णि त्तिण्णि समणसयाइं (३००)
वाइंति, से तेणट्ठेणं अज्जो! एवं बुच्चइ, समणस्स भगवओ महावीरस्स
णव गणा, इक्कारस गणहरा होत्था ॥ ३ ॥ सव्वे एए समणस्स

मृते द्वितीयपतिवरणमिति वृद्धाः ॥ ३ ॥ सव्वे एए समणस्स इत्यादितः णिरवच्चा बुच्चिण्णा इति पर्यंतं,

इत्यादितः इकारसगणहरा होत्या इति पर्यंतं, तत्र अकंपिताचलश्रात्रोरेकैव वाचना जाता, एवं मेतार्यप्रभासयोरपीति युक्तमुक्तं “नव गणा एकादश गणधराः” इति, यस्मात् एकवाचनिको यतिसमु-

भगवञ्चो महावीरस्स जिट्ठे इंदुभूई अणगारे गोयमसगोत्ते णं पंच समणसयाइं (५००) वाएइ, मज्झिमए अग्गिभूई अणगारे गोयमसगोत्ते णं पंच समणसयाइं (५००) वाएइ, कणीयसे अणगारे वाउभूई गोयमसगोत्ते णं पंच समणसयाइं (५००) वाएइ, थेरे अञ्जवियत्ते भारद्वायगोत्ते णं पंच समणसयाइं (५००) वाएइ, थेरे अञ्जसुहम्मै अग्गिवेसायणगोत्ते णं पंच समणसयाइं (५००) वाएइ, थेरे मंडियपुत्ते वासि-

दायो गण इति, अत्र मंडितमौर्यपुत्रयोरेकमातृकत्वेन श्रात्रोरपि भिन्नगोत्राभिधानं पृथग्जनकापे-

॥ अथाष्टमः क्षणः ॥

—

॥ अथगणधरादिस्थविरावलीलक्षणे द्वितीये वाच्ये स्थविरावलीमाह । तेणं कालेणं इत्यादितः होत्था इति पर्यंतं सुगमम् ॥ १ ॥ सेकेणट्टेणं इत्यादितः होत्था इति यावत्, तत्र सेकेणट्टेणं हेमदंत !

तेणं कालेणं तेणं समएणं समणस्स भगवओ महावीरस्स णव गणा, इक्कारस गणहरा होत्था ॥ १ ॥ से केणट्टेणं भंते ! एवं बुच्चइ ? समणस्सणं भगवओ महावीरस्स णव गणा, इक्कारस गणहरा होत्था ॥ २ ॥ समणस्स

तत्केन अर्थेन यत् श्रीवीरस्य नव गणा एकादश गणधरा इति, अन्येषां तु “जावइया जस्स गणा, तावइया चैव गणहरा तस्स” इतिप्रसिद्धत्वात्, इति शिष्येण प्रश्ने कृते आचार्य आह ॥२॥ समणस्स

सृति श्रीविजयानन्द, विजयानन्दकारकम् । "आत्मात्म" इति ख्यात, वन्दे सद्गुणलम्बये ॥ १ ॥

॥ इति सप्तमः क्षणः समाप्तः ॥

ब्रह्मविजयस्त्वैय, शिष्यशिष्यस्य शिष्यक । नित्य सारति य भक्त्या, स द्वातु सदा सुखम् ॥ १ ॥

इति श्रीजगद्गुरुश्रीहीरविजयसूरीश्वरशिष्यरत्नमहोपाध्यायश्रीकीर्त्तिविजयगणशिष्यो-
पाध्यायश्रीविनयविजयगणिविरचितायां कल्पसुबोधिकायां सप्तमः क्षणः समाप्तः ॥७॥

॥ समाप्तं च जिनचरितरूपप्रथमवाच्यव्याख्यानम् ॥ १ ॥

स्वासु स्वासु समासु वज्रमयसमुद्गकेषु जिनदाढाः प्रक्षिप्य गंधमाल्यादिभिः पूजयन्ति ॥ २२७ ॥
उसमस्स णं अरहओ इत्यादित् काले गच्छइ इति पर्यतमिदं सूत्रं साहचर्याज्जिनांतराधिकारे प्रा-

परिणिष्ठुए, तओवि परं नववाससया वइक्कंता, दसमस्स य
 वाससयस्स अयं असीइमे संवच्छरे काले गच्छइ ॥२२८ ॥

ग्व्याख्यातम् ॥ २२८ ॥ इति श्रीऋषभदेवचरित्रम् ॥

अस्थिशेषेषु च तेषु शरीरेषु शक्रादेशेन मेघकुमारा देवास्तिस्त्राश्रिता निर्वापयंति, ततः शक्रः प्रभोरुपरित-
नीं दक्षिणां दाढां गृह्णाति, ईशानैन्द्र उपरितनीं वामां, चमरेंद्रोऽधस्तनीं दक्षिणां, बलीन्द्रोऽधस्तनीं वामां,
अन्येऽपि देवाः केऽपि जिनभक्त्या केऽपि जीतमिति, केऽपि धर्म इति कृत्वा, अवशिष्टानि अंगोपांगास्थीनि

उसभस्स णं अरहओ कोसलियस्स जाव सबहुक्खप्पहीणस्स
तिण्णि वासा अद्धनवमा य मासा वइक्कंता, तओवि परं एगा
सागरोवमकोडाकोडी, तिवासअद्धनवमासाहियवायालीसवाससह-
स्सेहिं ऊणिया वइक्कंता, एयंमि समए समणे भगवं महावीरे

गृह्णाति, ततः शक्रो रत्नमयानि त्रीणि स्तूपानि कारयति, एकं भगवतो जिनस्य, एकं गणधराणां, एकं
शेषमुनीनां, तथाकृत्वा च शक्रादयो देवा नदीश्वरद्वीपे कृताष्टाहिकमहोत्सवाः स्वस्वविमानेषु गत्वा

ज्ञातभगवन्निर्वाणाः स्वस्वपरिवारपरिवृता अष्टापदपर्वते यत्र भगवच्छरीरं तत्रागत्य विधिवत्पर्युपासमानास्तिष्ठति, ततः शक्रो भवनपतिव्यंतरज्योतिषिकवैमानिकदेवैर्नन्दनवनाहोशीर्षचन्दनकाष्ठानि आनायत्यतिस्त्रिंशत्ता. कारयति, एकां तीर्थंकरशरीरस्य, एकां गणधरशरीराणां, एकां शेषमुनिशरीराणां, ततः आभियोगिकदेवैः क्षीरोदसमुद्राज्जलं आनाययति, ततः शक्रः क्षीरोदजलैस्तीर्थकृच्छरीरं क्षपयति, एवं सरसगोशीर्षचन्दनेनानुलिपति, हंसलक्षणं पटशाटकं परिघाययति, सर्वालंकारविभूषितं करोति, एवं अन्ये देवा गणधरमुनिशरीराणि क्षपितानि चन्दनानुलिप्तानि सर्वालंकारविभूषितानि कुर्वन्ति, ततः शक्रो विचित्रचित्रविराजितास्ति. शिबिकाः कारयति, निरानंदो दीनमना अश्रुमिश्रनेत्रस्तीर्थकृच्छरीरं च शिबिकायां आरोपयति, अन्ये देवा गणधरमुनिशरीराणि शिबिकायां आरोपयन्ति, ततः शक्रो जिनशरीरं शिबिकाया उत्तार्थं चित्तायां स्थापयति, अन्ये देवा गणधरमुनिशरीराणि स्थापयन्ति, ततः शक्राज्ञया अग्निकुमारा देवा निरानंदा निरुत्साहा अग्निं ज्वालयन्ति, वायुकुमारा वायुं विकुर्वन्ति, शेषाश्च देवास्तासु चित्तासु कालायुरुचन्दनादीनि सारदारुणि निक्षिपन्ति कुंभशो मधुघृतैस्ताः सिंचन्ति,

एकोननवति (८९) पक्षावशेषे उपि अष्टापदशैलशिखरस्य चउदसमेगंभत्तेणं चतुर्दशभक्तप-
रित्यागाहुपवासपङ्केन दशभिरनगारसहस्रैः सार्द्धं अभिजिन्नामके नक्षत्रे चंद्रयोगमुपागते सति पूर्वलि-
कालसमये पत्यंकासेन निषण्णः कालगतः यावत् सर्वदुःखानि प्रक्षीणानि ॥

उपि अट्टावयसेलसिहरंसि दसहिं अणगारसहस्सेहिं सद्धिं चउदसमेणं
भत्तेणं अपाणएणं अभीइणा णवखत्ते णं जोगसुवागए णं पुवण्हकालसम-
यंसि संपलियंकणिसण्णे कालगए जाव सवहुवखप्पहीणे ॥ २२७ ॥

अस्मिन् समये भगवान्सिद्धः, तस्मिन्समये चलितासनः शक्रोऽवधिना भगवद्विर्वाणं विज्ञायाऽग्रम-
हिपीलोकपालादिसर्वपरिवारपरिदृतो यत्र भगवच्छरीरं तत्रागत्य त्रिः प्रदक्षिणीकृत्य निरानंदोऽश्रुप्-
र्णनयनो नात्यासन्नो नातिदूरः कृतांजलिः पथुपास्ते, एवं ईशानेन्द्रादयः सर्वेऽपि सुरेंद्राः कंषितासनाः

मज्झे वसित्ता, तेवट्ठिं पुषसयसहस्साइं (६३००००० पूर्व) रत्नवासमज्झे
 वसित्ता, तेसीइं पुषसयसहस्साइं (८३००००० पूर्व) अगारवासमज्झे
 वसित्ता, एगं वाससहस्सं (१००० वर्ष) छउमत्थपरियागं पाडणित्ता, एगं
 पुषसयसहस्सं वाससहस्सूणं केवल्लिपरियागं पाडणित्ता, पडिपुणं पुषस-
 यसहस्सं (१००००० पूर्व) सामणपरियागं पाडणित्ता, चउरासीइं पुषसय-
 सहस्साइं (८४०००० पूर्व) सषाडयं पालइत्ता, खीणे वेयणिञ्जाडयना-
 मगोत्ते, इमीसे ओसप्पिणीए, सुसमदुस्समाए समाए बहुवइक्कंताए, तिहिं
 वासेहिं अब्बनवमेहि य मासेहिं सेसेहिं, जे से हेमंताणं तच्चे मासे पंचमे
 पक्खे, माहबहुले तस्स णं माहबहुलस्स (अं. ९००) तेरसी पक्खे णं,

॥ २१३ । २१४ । २१५ । २१६ । २१७ । २१८ । २१९ । २२० । २२१ । २२२ । २२३ । २२४ । २२५ ॥ उसभस्सणं
इत्यादितः परियाए अंतमकासी इति यावत्, तत्र युगांतकृद्भूमिरसंख्येयानि पुरुषयुगानि, भगवतो-

ह्याणाणं जाव भद्दाणं उक्कोसिया संपया होत्था ॥२२५॥ उसभस्स णं अर-
हओ कोसलियस्स डुविहा अंतगडभूमी होत्था, तंजहा-जुगंतगडभूमी य,
परिआयंतगडभूमी य, जाव असंखिजाओ पुरिसजुगाओ जुगंतगडभूमी,
अंतोसुहुत्तपरियाए अंतमकासी ॥२२६॥ तेणं कालेणं तेणं समएणं उसभे णं
अरहा कोसलिए वीसं पुवसयसहस्साइं (२०००००पूर्व) कुमारवास-

स्वयक्रमे सिद्धानि, पर्यायांतकृद्भूमिस्तु भगवतः केवले समुत्पन्नेऽन्तर्मुहूर्तेन मरुदेवास्वामिनी अंतकृ-
त्केवलितं प्राप्ता ॥ २२६ ॥ तेणं कालेणं इत्यादितः सधदुक्खप्पहीणे इति यावत्, तत्र तृतीयारके

उसभस्स णं अरहओ कोसलियस्स वीस सहस्सा छच्च सया (२०६००)
 वेउच्चियाणं उक्कोसिया वेउच्चियसंपया होत्था ॥ २२१ ॥ उसभस्स णं अरहओ
 कोसलियस्स बारस सहस्सा छच्च सया पण्णासा (१२६५०) विउलमईणं
 अड्ढाइजेसु दीवेसु दोसु य समुदेसु सन्नीणं पंचिदियाणं पञ्जत्तगाणं सणो-
 गए भावे जाणमाणाणं उक्कोसिया विउलमइसंपया होत्था ॥ २२२ ॥ उस-
 भस्स णं अरहओ कोसलियस्स बारस सहस्सा छच्च सया पण्णासा (१२६५०)
 वार्ईणं उक्कोसिया वाइसंपया होत्था ॥ २२३ ॥ उसभस्स णं अरहओ कोस-
 लियस्स वीसं अंतेवासि सहस्सा (२००००) सिद्धा, चत्तालीसं अञ्जिया-
 साहस्सीओ (४००००) सिद्धाओ ॥ २२४ ॥ उसभस्स णं अरहओ कोस-
 लियस्स बावीस सहस्सा नव सया (२२९००) अणुत्तरोववाइयाणं गइक्-

सिञ्जंसपामोक्खाणं समणोवासगणं तिणिण सयसाहस्सीओ पंच सहस्सा
 (३०५०००) उक्कोसिया समणोवासगणं संपया होत्था ॥२१६॥ उसभस्स
 णं अरहओ कोसलियस्स सुभद्दापामोक्खाणं समणोवासियाणं पंच सय-
 साहस्सीओ चउप्पणं च सहस्सा (५५४०००) उक्कोसिया समणोवासि-
 याणं संपया होत्था ॥ २१७ ॥ उसभस्स णं अरहओ कोसलियस्स चत्तारि
 सहस्सा सत्त सया पण्णासा (४७५०) चउद्दसपुवीणं अजिणाणं जिणसंका-
 साणं उक्कोसिया चउद्दसपुविसंपया होत्था ॥२१८॥ उसभस्स णं अरहओ
 कोसलियस्स नव सहस्सा (९०००) ओहिनाणीणं उक्कोसिया ओहिनाणी-
 संपया होत्था ॥ २१९ ॥ उसभस्स णं अरहओ कोसलियस्स वीस सहस्सा
 (२००००) केवलनाणीणं उक्कोसिया केवलनाणिसंपया होत्था ॥ २२० ॥

उसमस्स णं इत्यादितः जाव भवणं उक्कोसिया संपया होत्था इति पर्यता त्रयोदशसूत्री सुगमैव ॥
 उसमस्स णं अरहओ कोसलियस्स चउरासीइ (८४) गणा चउरासीइ
 (८४) गणहरा होत्था ॥ २१३ ॥ उसमस्स णं अरहओ कोसलियस्स उसम-
 सेणपामोक्खाओ चउरासीओ समणसाहस्सीओ (८४०००) उक्कोसिया
 समणसंपया होत्था ॥ २१४ ॥ उसमस्स णं अरहओ कोसलियस्स वंभीसुं-
 दरिपामोक्खाणं अज्जियाणं तिण्णि सयसाहस्सीओ (३०००००) उक्कोसिया
 अज्जियासंपया होत्था ॥ २१५ ॥ उसमस्स णं अरहओ कोसलियस्स

भगवत्पार्थे यात्थामीति विचार्य वर्ष यावत् कायोत्सर्गेणैवास्मात्, वर्यति च भगवत्प्रेपिताभ्या स्वमगिनीभ्या हेभ्रातर्गजादुत्तरेत्युक्त्वा प्रतियोधित
 स यावत् चरणौ उदक्षिपत् तावत्सत्य केवलमुत्प्रेदे, ततो भगवत्पार्थे गत्वा चिरं विहृत्य भागवता सहैव स मोक्ष यथाविति, भरतुोऽपि चिर
 यत्कर्त्तव्यमनुभूय एकदाऽऽर्द्धभवने मुद्रिकाशून्यां स्वांगुली दृष्ट्वाऽतिलत्व भावयन् केवलद्वानमुत्पाद्य दशसहस्रमृत्पसारुं देवतावत्स लिङ्ग-
 मुपापाय चिर विहृत्य शिव यथाविति ॥ इतिपुस्तकान्तरादुपयोगीतिष्ठत्वात्रोद्धृतम् ॥

२१

ऋषभसेनाद्याः पंचशतानि भरतस्य पुत्राः, सप्तशतानि पौत्राश्च प्रव्रजितास्तेषां मध्ये ऋषभसेनादयश्चतु-
 रशीतिर्गणधराः स्थापिताः, ब्राह्म्यपि प्रवव्राज, भरतः पुनः श्रावकः संजातः, स्त्रीरत्नं भविष्यतीति तदा
 भरतेन निरुद्धां सुंदर्यपि श्राविका संजातेति चतुर्विधसंघस्थापना, ते च कंच्छमहाकच्छवर्जाः सर्वेऽपि
 तापसा भगवतः पार्श्वे दीक्षां जग्दुः, भरतस्तु शक्रनिवारितमरुदेवाशोकः स्वस्थानं जगाम ॥ २१२ ॥

(१) ॥ अथ भरतश्चक्रपूजां कृत्वा शुभे दिने प्रयाणं कृत्वा पट्टिसहस्रवर्षैः भरतस्य पद्म खंडानि साधयित्वा स्वगृहमागतः, चक्रं तु बहिरेव
 तस्थौ, तदा भरतेनाऽष्टनवतिभ्रातॄणां मदाज्ञा मान्येति दूतमुखेनाऽवाचि, ते संभूय किमाज्ञां मन्यामहे ? उत युद्धं कुर्मः ? इति प्रष्टुं प्रभुणा-
 र्श्वं गताः, प्रभुणाऽपि वैतालीयाध्ययनप्ररूपणया प्रतिबोध्य दीक्षिता इति, तदनु वाहुवलिन उपरि दूतः प्रैपि, सोऽपि क्रोधान्धदर्पोद्भुरः
 सन् स्वसैन्ययुतः सन्मुखमागत्य भरतेन सह द्वादशवर्षीं यावद्युद्धमकरोत्, परं न च हारितः, तदा शक्रेणागत्य भूयस्तरजनसंहारं भवंतं
 ज्ञात्वा दृष्टि-वाग्-मुष्टि-दंडलक्षणाश्चत्वारो युद्धाः प्रतिष्ठिताः, तेष्वपि भरतस्य पराजयो जज्ञे, तदा भरतेन क्रोधान्धेन वाहुवलिन उपरि
 चक्रं सुक्रं, परमेकगोत्रियत्वात्तत्तं न पराभवत्, तदामर्षवशान्दरतं हन्तुमना मुष्टिसुत्पाट्य धावन् वाहुवलिः अहो ! पितृतुल्यज्येष्ठभ्रातृहननं
 ममानुचितमेव, उत्पाटिता मुष्टिरपि कथं मोघा भवेदिति विचार्य स्वशिरसि तां मुखत्वा लोचं कृत्वा सर्वं च त्यक्त्वा कायोत्सर्गं चक्रे, तदा
 भरतस्तं नत्वा स्वापराधं क्षमयित्वा स्वस्थानं गतः, वाहुवलिस्तु पर्यायज्येष्ठान् लघुभ्रातॄन् कथं नसामीति, ततो यदा केवलमुत्पत्स्यते तदैव

प्रत्यासन्ने च समवसरणे मातः ! पश्य स्वपुत्रार्द्धि ! इति भरतेन भणिता मरुदेवा हर्षपुलकितान्गी
 प्रसोदाशुपूर्निर्मलनेत्रा प्रभोद्वज्रचामरादिकां प्रातिहार्यलक्ष्मीं निरीक्ष्य चिंतयामास, “धिग् ! मोह-
 विह्वलान् ! सर्वेऽपि प्राणिनः स्वार्थे विधिंति ! यन्मम ऋषभदुःखेन रुदत्या नेत्रे अपि हीनतेजसी जाते,
 ऋषभस्तु एवं सुरासुरसेव्यमान ईदृशीं समृद्धिं भुंजानोऽपि मम सुखवार्तासिद्धेशमपि न प्रेषयति,
 वरपापवस्स अहे, अदुमेणं भस्तेणं अपाणएणं आसाढाहिं णक्वत्ते णं जोग-
 सुवाणएणं झाणंतरियाए वड्डमाणस्स अणंतं जाव जाणमाणे विहरइ॥२१२॥

ततो धिग् ! इमं क्षेत्रं,” इत्यादि भावयंत्यास्तस्याः केवलमुत्पन्नं, तत्क्षणाच्च आयुषः क्षयान्मुक्तिं
 जगाम । अत्र कविः—“पुत्रो युगादीशसमो न विभ्ये, भ्रांत्वा क्षितौ येन शरत्सहस्रम् । यदर्जितं
 केवलरत्नमद्र्यं, क्षेत्रात्तदेवार्प्यं त मातुराशु ॥ १ ॥” “मरुदेवासमा नाऽभ्या, याऽगात्पूर्वं किलेक्षितुम् ।
 मुक्तिकन्यां तनूजार्थं, शिवमार्गमपि स्फुटम् ॥ २ ॥” भगवानपि समवसरणे धर्ममकथयत्, तत्र

रीकिण्यां भगवान् वज्रनाभचक्री तदाऽहं सारथिः (७) ततः सर्वाथिस्त्रिविमाने देवौ (८) इह भगवतः प्रपौत्र इति, एवं श्रुत्वा सर्वोऽपि जनः—“रिसेहेससमं पतं, णिरवज्जं इक्युरससमं दाणं । सेअं-ससमो भावो, हविज्ज जइ मणिगयं हुज्जा” इत्यादि स्तुवन् स्वस्थानं गतः ॥

एवं दीक्षादिनादारभ्य प्रभोर्वर्षसहस्रं छद्मस्थत्वकालस्तत्र सर्वः संकलितोऽपि प्रमादकालः अहो-

फग्गुणबहुले, तस्स णं फग्गुणबहुलस्स एक्कारसी पक्खे णं, पुव्वण्हकाल
समयंसि पुरिमतालस्स णगरस्स बहिया सगडमुहंसि उज्जाणंसि णग्गोह-

रात्रं, एवं च वर्षसहस्रेऽतिक्रान्ते पुरिमतालनाम्नि विनीताशाखापुरे प्रभोः केवलज्ञानमुत्पन्नं, तदैव भरतस्य चक्रमपि, तदा च विषयतृष्णाया विषमत्वेन प्रथमं तातं पूजयामि ? उत चक्रं ? इति क्षणं विमुञ्च्य इहलोकपरलोकसुखदायिनि ताते पूजिते केवलमिहलोकफलदायि चक्रं पूजितमेवेति सम्य-
निवचार्य भरतः प्रत्यहमुपालंभान् ददतीं च मरुदेवां हस्तिस्कंधे पुरतः कृत्वा सर्वर्ष्यां वंदितुं ययौ,

इत्यब्दं प्रतिबोधय हस्तशुगलं श्रेयांसतः कारयन्, प्रत्यप्रैष्टुरसेन पूर्णभृशभः पायास्त वः शीजिनः ॥ ३ ॥” श्रेयांसस्य दानावसरे—“नेत्रांबुधारा वागुदग्ध-धारा धारा रसस्य च । स्पर्द्धया वर्द्धयामासुः, श्रीधर्महुं तदाशये ॥ ४ ॥” ततस्तेन रसेन भगवता सांवत्सरिकतपःपारणा कृता, पंच दिव्यानि जातानि, वसुधारादृष्टिः (१) चेलोत्क्षेपः (२) व्योम्नि देवदुंदुभिः (३) गंधोदकशुष्पदृष्टिः (४) आकाशे अहोदानमहोदानमिति घोषणं च (५) ततः सर्वेऽपि लोकास्तत्र मिलिताः, अथ श्रेयांस-स्तान्प्रज्ञापयति, भो जनाः ! सद्गतिलिप्तया एवं साधुभ्य एषणीयाहारभिक्षा दीयते, इत्यस्यां अवस-र्षिण्यां श्रेयांसोपज्ञं दानम् । त्वया एतत्कथं ज्ञातं ? इति लोकैः पृष्टश्च स्वामिना सह स्वकीयमष्टभव-संवंधमाचष्ट, यदा स्वामीशाने ललितांगस्तदाऽहं पूर्वभवे निर्नामिका नाम्नी स्वयंप्रभा देवी (१) ततः पूर्वविदेहे शुक्कलावतीविजये लोहागल्लि नगरे भगवान्वज्रजंधस्तदानीमहं श्रीमती भार्या (२) तत उत्तरकुरौ भगवान् शुगलिकोऽहं शुगलिनी (३) ततः सौधर्मे द्वावपि मित्रदेवौ (४) ततो भगवान्ऽप-रविदेहे वैद्यशुन्नस्तदाहं जीर्णश्रेष्ठिपुत्रः केशवनामा मित्रं (५) ततोऽच्युते कल्पे देवौ (६) ततः पुंड-

वता सह दीक्षां गृहीतवान्, तदा च वज्रसेनजिनेन कथितमासीद्यदयं वज्रनाभो भरतक्षेत्रे प्रथम
जिनो भावीति स एष भगवान्, तदानीमेव तस्यैको मनुष्यः प्रधानेश्वरसकुंभसमूहप्राभृतमादाय
आगतस्ततोऽसौ तत्कुंभमादाय भगवान् ! गृहाणेमां योग्यां भिक्षामिति जगाद्, भगवताऽपि पाणी
प्रसारितौ, निस्सृष्टश्च तेन सर्वोऽपि रसः, नचाप्यत्र विंदुरप्यधः पतति, किंतूपरि शिखा वर्द्धते,
यतः—“माइज्ज षडसहस्सा, अहवा नाइज्ज सागरा सवे । जस्सेआरिस लद्धी, सो पाणिपडिगही
होइ ॥ १ ॥” अत्र कविः—

“स्वाम्याह दक्षिणं हस्तं, कथं भिक्षां न लासि ? भोः ! । स प्राह दातृहस्तस्या—‘उथो भवामि
कथं ? प्रभो ! ॥ १ ॥’ यतः—“पूजाभोजनदानशांतिककलापाणिग्रहस्थापना—चोक्षप्रेक्षणहस्तकार्प-
णसुखव्यापारबद्धस्त्वहम् । ” [इत्यभिधाय दक्षिणहस्ते स्थिते] “वामोऽहं रणसंसुखांकगण-
नावामांगशय्यादिक्कृत्, द्यूतादिव्यसनी त्वसौ स तु जगौ चोक्षोऽसि न त्वं शुचिः ॥ २ ॥” ततः—
“राज्यश्रीर्भवताजितार्थिनिवहस्त्यागैः कृताथीकृतः, संतुष्टोऽपि गृहाण दानमधुना तन्वन् दयां दानिषु ।

निवात्य विहरतमिति, ततस्तौ कृतकृत्यौ स्वपित्रोर्भरतस्य च तं व्यतिकरं निवेद्य दक्षिणश्रेण्यां नमिः
उत्तरश्रेण्यां विनमिश्च तस्यतुः ॥

भगवाँश्चात्रापनादिदानाच्छुभलैः समृद्धिमन्निर्जनैर्वत्साभरणकन्यादिभिर्निर्मंत्रयमाणोऽपि योग्यां
भिक्षामलभमानोऽदीनमनाः कुरुदेशे हस्तिनागपुरे प्रविष्टस्तत्र च आवश्यकदृश्यनुसारेण धातुवलि-
सुतसोमप्रभसुतः श्रेयांसो युवराजः, स च मया द्रयामवर्णो भेररसुतकलशैरभिषिकोऽतीवशोभित-
वानिति स्वसं दृष्टवान्, सुबुद्धिनामा नगरश्रेष्ठी सूर्यमंडलात् सस्तं किरणसहस्रं पुनः श्रेयांसेन तत्र
योजितं ततस्तदतीवशोभत इति स्वप्नसैक्षत, राजाऽपि स्वप्ने महापुरुष एको रिपुवलेन शुब्धमानः
श्रेयांससाहाय्याज्ययी जात इति ददर्श, त्रयोऽपि प्रातः सभायां संभूय स्वस्वस्वमान् परस्परं न्यवेद-
यन्, ततो राज्ञा कोऽपि श्रेयांसस्य महान् लाभो भावीति निर्णय विसर्जितायां पर्यदि श्रेयांसोऽपि
स्वभवने गत्वा गवाक्षस्यः स्वामी न किञ्चिच्छातीति जनकोलाहलं श्रुत्वा स्वामिनं वीक्ष्य च मया का-
पीदशं नेपथ्यं दृष्टपूर्वं इतीहापोहं कुर्वन् जातिस्मरणं प्राप, अहो ! अहं पूर्वभवे भगवतः सारथिर्भग-

इतश्च कच्छमहाकच्छसुतौ भगवता पुत्रत्वेन प्रतिपन्नौ नमिविनमिनामनौ देशांतरादागतौ भरतेन दीयमानं राज्यभागमवगणय्य पितृवचसा भगवत्समीपमागत्य प्रतिमास्थिते भगवति नलिनी-
 पत्रैर्जलमानीय सर्वतो भूमिसिंचनं जातुप्रमाणं कुसुमोच्चयं च कृत्वा पंचांगप्रणामपूर्वकं राज्यप्रदो
 भवेति प्रत्यहं विज्ञपयंतौ जिनं सिधेवतुः, तौ चाऽन्यदा वीक्ष्य वंदनार्थमागतौ धरणेन्द्रो भगवद्भक्त्या
 संतुष्टोऽवादीत्, भो ! भगवान्निःसंगो ! मा भगवंतं याचेथां ! भगवद्भक्त्याऽहमेव युवाभ्यां दास्यामीति
 भणित्वाऽष्टचत्वारिंशत्सहस्रसंख्याकाः (४८०००) विद्यास्तत्र 'गौरी' 'गांधारी' 'रोहिणी' 'प्रज्ञप्ति' लक्ष-
 णाश्चतस्रो महाविद्याश्च पाठसिद्धा एव दत्तवान्, ["यच्चोक्तं किरणावलीकरेण अष्टचत्वारिंशत्सं-
 ख्याकाः (४८) इति तदयुक्तं, आवश्यकवृत्तौ अष्टचत्वारिंशत्सहस्राणां (४८०००) उक्तत्वात्"] अथ
 विद्या दत्त्वा उक्तवांश्चेमाभिर्विद्याधरर्द्धिप्राप्तौ संतौ स्वजनं जनपदं च गृहीत्वा यातं युवां वैताड्ये
 नगो दक्षिणविद्याधरश्रेण्यां गौरेयगांधारप्रमुखानष्टौ निकायान् रथनूपुरचक्रवालप्रमुखाणि पंचाशन्नग-
 राणि, उत्तरश्रेण्यां च पंडकवंशालयप्रमुखानष्टौ निकायान् गगनबह्वभप्रमुखाणि च षड्विनगराणि

तत्र एषां वाससहस्सं णिच्चं वोसट्टुकाए अथ प्रवज्यां प्रतिपथ एहीतथोरभिप्रहो भगवान् प्रामानु-
 प्रामं विहरतिष्म, तदानीं लोकस्याऽतिसमुद्धत्वात्का भिक्षा ? कीदृशा वा भिक्षाचराः ? इति कोऽपि
 वार्तां न जानाति, ततस्ते सहप्रवजिताः क्षुधादिपीडिता भगवन्तमाहारोपायं पृच्छन्ति, भगवांस्तु
 मौनी न किमपि प्रतिवक्ति, ततस्ते कच्छमहाकच्छौ प्रति विद्मसिं चक्रुः, तौ अपि ऊचतुर्थं वयमपि

वाससहस्सं णिच्चं वोसट्टुकाए चियत्तदेहे जाव अप्पाणं भावेमाणस्स एणां
 वाससहस्सं वड्ढकंतं, तओ णं जे से हेमंताणं चउत्थे मासे, सत्तमे पक्खे,

आहारविधिं न जानीमः, पूर्वं तु भगवान्न पृष्ठः, इदानीमाहारं विना तु स्यातुं न शक्यते, भरतल-
 जया एहेऽपि गन्तुमशुकं, ततो विचार्यमाणो वनवास एव श्रेयान् । इति विचार्य भगवन्तमेव
 ध्यायंतो गंगातटे परिशदितपत्राद्युपभोगिनोऽसंस्कृतकेशकूर्चा जटिलास्तापसा जज्ञिरे ॥

महाचीण (१३) गुर्जर (१४) बंगाल (१५) श्रीमाल (१६) नेपाल (१७) जहाल (१८) कौशल (१९)
 मालव (२०) सिंहल (२१) मरुस्थला दीनि (२२) । चउमुट्टिअंति चतस्रभिर्मुष्टिभिलोचै कृते सति
 अवशिष्टां एकां मुष्टिं सुवर्णवर्णयोः स्कंधयोरुपरि छुठंतीं कनककलशोपरि विराजमानां नील-
 असोगवरपायवस्सअहे, जाव सयमेव चउमुट्टियं लोयं करेइ, करित्ता छट्टेणं
 भत्तेणं अपाणएणं आसाढाहिं णक्खत्ते णं जोगमुवाणए णं, उज्जाणं भोगाणं
 राइन्नाणं खत्तियाणं चउहिं सहस्सेहिं सद्धिं एणं देव दूसमादाय मुंडे भवित्ता
 अगाराओ अणगारियं पवइए ॥ २११ ॥ उसभे णं अरहा कोसलिए एणं
 कमलमालामिव विलोक्य हृष्टचित्तस्य शक्रस्य आग्रहेण रक्षितवान् , शेषं प्राग्वत् , नवरं— चउहिं-
 सहस्सेहिंति कच्छमहाकच्छादिभिश्चतुर्भिः सहस्रैर्यथा स्वामी करिष्यति तथा वयमपि करिष्याम इति
 कृतनिर्णयैः सह दीक्षां पृहीतवान् ॥ २११ ॥ उसभेणं इत्यादितः पासमाणो विहरइ इति यावत् ,

दीर्घबाहुः (७३) मेघः (७४) सुयोधः (७५) विश्वः (७६) वराहः (७७) सुसेनः (७८) सेनापतिः
 (७९) कपिलः (८०) शैलविचारी (८१) अरिजयः (८२) कुंजरबलः (८३) जयदेव. (८४) नागदत्तः
 (८५) काश्यपः (८६) बलः (८७) धीरः (८८) शुभमतिः (८९) सुमतिः (९०) पद्मनाभः (९१) सिंहः

चित्तबहुले, तस्स णं चित्तबहुलस्स अट्टमी पक्खे णं, दिवसस्स पच्छिमे
 भागे, सुदंसणाए सिवियाए, सदेवमणुयासुराए परिसाए समणुगम्ममाण-
 मग्गे, जाव विणियं रायहाणिं मज्झं मज्झेणं णिगच्छइ, णिगच्छत्ता जेणेव
 सिद्धत्थवणे उज्जाणे, जेणेव असोणवरपायवे, तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छत्ता

(९२) सुजातिः (९३) संजयः (९४) सुनाभः (९५) नरदेवः (९६) चित्तहरः (९७) सुरवरः (९८) दृढ-
 रथः (९९) प्रभंजनः (१००) इति । राज्यदेशनामानि तु-अंग (१) वंग (२) कर्लिग (३) गौड (४)
 चौड (५) कर्णाट (६) लाट (७) सौराष्ट्र (८) काश्मीर (९) सौवीर (१०) आभीर (११) चीण (१२)

वान् , नंदननामानि चेमामनि—भरतः (१) बाहुवालिः (२) शंखः (३) विश्वकर्मा (४) विमलः (५)
 सुलक्षणाः (६) अमलः (७) चित्रांगः (८) ख्यातकीर्तिः (९) वरदत्तः (१०) सागरः (११) यशोधरः
 (१२) अमरः (१३) रथवरः (१४) कामदेवः (१५) ध्रुवः (१६) वत्सः (१७) नंदः (१८) सूरः (१९)
 सुनंदः (२०) कुरुः (२१) अंगः (२२) बंगः (२३) कोशलः (२४) वीरः (२५) कलिंगः (२६) मागधः
 (२७) विदेहः (२८) संगमः (२९) दशार्णः (३०) गंभीरः (३१) वसुवर्मा (३२) सुवर्मा (३३) राष्ट्रः (३४)
 सुराष्ट्रः (३५) बुद्धिकरः (३६) विविधकरः (३७) सुयशाः (३८) यशःकीर्तिः (३९) यशस्करः (४०)
 कीर्तिकरः (४१) सूरणः (४२) ब्रह्मसेनः (४३) विक्रान्तः (४४) नरोत्तमः (४५) पुरुषोत्तमः (४६)
 चंद्रसेनः (४७) महासेनः (४८) नभःसेनः (४९) भानुः (५०) सुकांतः (५१) पुण्ययुतः (५२) श्रीधरः
 (५३) दुर्द्धर्षः (५४) सुसुमारः (५५) दुर्जयः (५६) अजेयमानः (५७) सुधर्माः (५८) धर्मसेनः (५९)
 आनंदनः (६०) आनंदः (६१) नंदः (६२) अपराजितः (६३) विश्वसेनः (६४) हरिषेणः (६५) जयः
 (६६) विजयः (६७) विजयंतः (६८) प्रभाकरः (६९) अरिदमनः (७०) मानः (७१) महाबाहुः (७२)

सिष्यस्यं च कम्माणांति कर्मणां कृषिवाणिज्यादीनां मध्ये कुंभकारशिल्पादिकं प्रायुक्तं, शिल्पशा-
 तमेव भगवतोपदिष्टं, अतएवाऽनाचार्योपदेशजं कर्म, आचार्योपदेशजं च शिल्पमिति कर्मशिल्पयो-
 र्विशेषमामनन्ति, कर्माणि च क्रमेण स्वयमेव समुत्पद्धानि तिष्ठिणिवि पयाहियाए उवदिसइ श्रीण्य-
 महिलागुणे सिष्यस्यं च कम्माणं तिष्ठिणिवि पयाहियाए उवदिसइ, उव-
 दिसइत्ता पुत्तस्यं रञ्जसए अभिसिंचइ, अभिसिंचइत्ता पुणरवि लोयंतिएहिं
 जियकप्पेहिं देवेहिं ताहिं इट्टाहिं जाव वग्गुहिं सेसं तंचेव भाणियवं,
 जाव द्वाणं द्वाइयाणं परिभाइत्ता, जे से निग्गहाणं पढसे मासे पढसे पक्खे,

येतानि द्वाससतिपुरुषकलाचतुःषष्टिमहिलागुणशिल्पशताख्यानि वस्तूनि प्रजाहिताय भगवानुपदि-
 शतिस्मेति, उपदिश्य च पुत्तस्यं रञ्जसए अभिसिंचइ इति, तत्र भरतस्य विनीतार्या मुख्यराज्यं, वा-
 हुबलेश्च बहलीदेशे तक्षशिलायां राज्यं दत्त्वा शेषाणामष्टनवतेर्नन्दानां पृथग् २ देशान्विभज्य दत्त-

शकुनविचारो (२५) धर्मा-चारो (२६) ऽञ्जन (२७) चूर्णयोर्योगः (३८) ॥ ३ ॥
 गृहधर्मं (२९) सुप्रसादन-कर्म (३०) कनकसिद्धि (३१) वर्णिकावृद्धी (३२) ।
 वाक्पाटव (३३) करलाधव (३४) -ललितचरण (३५) तैलसुरभिताकरणम् (३६) ॥ ४ ॥
 भृत्योपचार (३७) गौहा-ऽऽचारौ (३८) व्याकरण (३९) परनिराकरणो (४०) ।
 वीणानाद (४१) वितंडा-वादां (४२) कस्थिति (४३) जनाचाराः (४४) ॥ ५ ॥
 कुंभभ्रम (४५) सारिश्रम (४६) -रत्नमणिभेद (४७) लिपिपरिच्छेदाः (४८) ।
 वैद्यक्रिया च (४९) कामा-विष्करणं (५०) रंधनं (५१) चिकुरबंधः (५२) ॥ ६ ॥
 शालीखंडन (५३) सुखसं-डने (५४) कथाकथन (५५) कुसुमसुग्रथने (५६) ।
 वरवेष (५७) सर्वभाषा-विशेष (५८) वाणिज्य (५९) भोज्ये च (६०) ॥ ७ ॥
 अभिधानपरिज्ञाना (६१) -ऽऽभरणयथास्थानविविधपरिधाने (६२) ।
 उंत्पाक्षरिका (६३) प्रश्न-प्रहेलिका (६४) स्त्रीकलाश्चतुःषष्टिः ॥ ८ ॥

तु-एकं, दशं, शतं, सहस्रं, अयुतं, लक्षं, प्रयुतं, कोटिः, अर्बुदं, अब्जं, खर्वं, निखर्वं, महापद्मं, शंकुः, जलधिः, अंलं, मध्यं, परार्द्धं चेति यथाक्रमं दशगुणं, इत्यादि संख्यानं सुन्दर्या वामकरेण, काष्ठकर्मादि रूपं कर्म भरतस्य, पुरुषादिलक्षणं च बाहुबलिन उपदिष्टमिति, चउसदिं महिलागुणे चतुःपष्टिः स्त्रीकलास्ताश्चेमाः—

ज्ञेया नृत्यौ (१) चित्रे (२), चित्रं (३) वादित्र (४) मन्त्र (५) तन्त्राश्च (६) ।

गणियप्पहाणाञ्चो सउणरुअपञ्जवसाणाञ्चो वावत्तरिं कलाञ्चो चउसदिं-

धनदृष्टि (७) फलाकृष्टी (८), संस्कृतजल्पः (९) क्रियाकल्पः (१०) ॥ १ ॥

ज्ञान (११) विज्ञान (१२) दम्भा-(१३) म्बुस्तम्भा (१४) गीत (१५) तालयो (१६) मर्निम् ।

आकारगोपना (१७) ऽऽराम-रोपणे (१८) काव्यशाक्ति (१९) वक्रोक्ती (२०) ॥ २ ॥

नरलक्षणां (२१) गज (२२) हयवर-परीक्षणे (२३) वास्तुशुद्धिरुबुद्धी (२४) ।

प्राकृत (२६) संस्कृत (३७) पैशा-चिका (३८) ऽपभ्रंशाः (३९) स्मृतिः (३०) पुराण (३१) विधी (३२) ।
 सिद्धान्त (३३) तर्क (३४) वैयक (३५) — वेदा (३६) ऽऽगम (३७) संहिते (३८) तिहासाश्च (३९) ॥३॥
 सामुद्रिक (४०) विज्ञाना (४१) — ऽऽचार्यकविद्या (४२) रसायनं (४३) कपटम् (४४) ।
 विद्यानुवाद (४५) दर्शन (४६) — संस्कारौ (४७) धूर्तशम्बलकम् (४८) ॥ ४ ॥
 मणिकर्म (४९) तरचिकित्सा (५०), खेचर्य (५१) मरी (५२) कलेंद्रजालं च (५३) ।
 पातालसिद्धि (५४) यंत्रक— रसवत्याः (५५) सर्वकरणी च (५६) ॥ ५ ॥
 प्रासादलक्षणं (५७) पण (५८) — चित्रोपल (५९) लेप (६०) चर्मकर्माणि (६१) ।
 पत्रच्छेद्य (६२) नखच्छेद्य (६३) — पत्रपरीक्षा (६४) वशीकरणम् (६५) ॥ ६ ॥
 काष्ठघन (६६) देशभाषा (६७) — गारुड (६८) योगाङ्ग (६९) धातुकर्माणि (७०) ।
 केवलिविधि (७१) शकुनस्ते (७२) इति, पुरुषकला द्विसप्ततिर्ज्ञेयाः ॥ ७ ॥

अत्र लिखितं हंसलिप्याद्याद्यादशलिपिविधानं, तच्च भगवता दक्षिणकरेण ब्राह्म्या उपदिष्टं, गणितं

ततो लोहकार (१) चित्रकार (२) तन्तुवाय (३) नापित (४) शिल्पलक्षणानि चत्वारि शिल्पानि, एतेषां च पञ्चानां मूलशिल्पानां प्रत्येकं विशाला भेदैः शिल्पशतं, तच्चाऽऽचार्योपदेशजमिति ॥२१०॥ उत्तर्भेगं इत्यादितः पद्यइए इति यावत्, तत्र लेहाइयाञ्चि लेखादिका द्वासप्ततिः कलास्ताश्चेमाः—

लिखितं (१) गणितं (२) गीत (३), नृत्यं (४) वाद्यं च (५) पठन (६) शिक्षे च (७) ।

पइण्णे पडिरुवे अह्ठीणे भइए विणीए वीसं पुवसयसहस्साइं कुमार-

वासमज्झे वसित्ता तेवट्टिं पुवसयसहस्साइं रज्जवासमज्झे वसइ,

तेवट्टिं च पुवसयसहस्साइं रज्जवासमज्झे वसमाणे लेहाइयाञ्चो

ज्योति (८) इच्छंदो (९)ऽलंकृति (१०)—व्याकरण (११) निककि (१२) काव्यानि (१३) ॥१॥

कालायनं (१४) निषट्ट (१५)—र्गज (१६) तुरगारोहणं (१७) तयोः शिक्षा (१८) ।

शाखाभ्यासो (१९) रस (२०) मन्त्र—(२१) यन्त्र (२२) विष (२३) खन्य (२४) गन्धवादाश्च (२५) ॥ २ ॥

तकरा दह्यमाना भयभीताः सन्तो युगलिनो भगवन्तं विज्ञपयामासुः, भगवताचाग्नेरुपार्त्तिं विज्ञाय
भो युगलिकाः ! उत्पन्नोऽग्निरत्र च शाल्याद्यौषधीर्निधाय भुंभवं, यतस्ताः सुखेन जीर्णतीत्युपाये कथि-
तेऽप्यऽनभ्यासात्सम्ययुपायमजानाना औषधीरग्नौ प्रक्षिप्य कल्पद्रोः फलानीव याचन्ते, अग्निना च
ताः सर्वतो दह्यमाना दृष्ट्वा अयं पापात्मा वेताल इवाऽतुसः स्वयमेव सर्वं भक्षयति नाऽस्माकं किञ्चि-
त्प्रयच्छतीत्यतोऽस्याऽपराधं भगवते विज्ञप्य शिक्षां दापयिष्याम इति बुद्ध्या गच्छन्तः पथि भगवन्तं
तिस्थंकरे इ वा (५) ॥ २१० ॥ उसभे पां अरहा कोसलिए दक्खे दक्ख-

हस्तिस्कन्धारूढमभिमुखमागच्छन्तं दृष्ट्वा यथास्थितं व्यतिकरं भगवते न्यवेदयन्, भगवांश्चाह;—अत्र
पिठरादिव्यवधानेन भवद्भिर्धान्यादिप्रक्षेपः कार्य इत्युक्त्वा तैरेव सृत्पिण्डमानाय्य निधाय च हस्ति-
कुम्भे मिण्ठेन कुम्भकारशिल्पं प्रथमं न्यदर्शयत्, उक्तवांश्च—एवंविधानि भाण्डानि विधाय तेषु पाकं
कुरुध्वमिति भगवदुक्तं सम्ययुपायमुपलभ्य ते तथैव कृतवन्तोऽतः प्रथमं कुम्भकारशिल्पं प्रवर्त्तितं,

नगरीं निष्पादयेत्याज्ञासमनन्तरमेव रत्नसुवर्णमयभवनपंक्तिप्रकारोपशोभितां स नगरीमवाप्तयत्, ततो भगवान् राज्ये हस्त्यभगवादिसंपहपुरस्सर 'उग्र' 'भोग' 'राजन्य' 'क्षत्रिय' लक्षणानि चत्वारि कुलानि व्यवस्थापितवान्, तत्रोपदण्डकारित्वाद्दुष्पा आरक्षकस्थानीयाः(१)भोगार्हत्वाद्भोगा गुरुस्थानीया. (२) समानवयस इति कृत्वा राजन्या वयस्यस्थानीया. (३) शेषा. प्रधानप्रकृतितया क्षत्रियाश्च(४) तदा च कालपरिहाणया ऋषभकुलकरकाले कल्पद्रुमफललाभाभावेन ये इक्ष्वाकास्ते इक्षुभोजिनः, शेषास्तु प्रायः पत्रपुष्पफलभोजिनोऽग्निरभावाच्चापकशाल्याद्यौषधीभोजिनश्चाभूवन्, कालानुभावात्सदजीर्णो च स्वल्पं स्वल्पतरश्च भुकवन्तस्तस्याप्यजीर्णो भगवद्भवसा हस्ताभ्यां दृष्ट्वा त्वचमपनीय भुकवन्तस्तथाप्यजीर्णो प्रभूपदेशात्पत्रपुटे जलेन क्लेदयित्वा तंडुलादीन् भुकवंतः, एवमप्यजीर्णो कियतीमपि वेलं हस्ततलपुटे संस्थाप्य, पुनरप्यजीर्णो कक्षासु स्वेदयित्वा, तथाप्यजीर्णो हस्ताभ्यां दृष्ट्वा पत्रपुटे क्लेदयित्वा हस्ततलपुटे संस्थाप्येत्यादिवहुप्रकारैरन्नभोजिनो वभूवांसः, एवं सत्येकदा द्रुमधर्षणाद्भवोत्थितं प्रवृद्धज्वलज्वालं तृणकलापं कवलयन्तमग्निमुपलभ्याऽभिनवरत्नशुद्ध्या प्रसारि-

नीतिरतावत् विगलयाहेनचशुभमकुलकरकालेऽन्यपराधित्वेन 'द्वार'र'पेयाऽभुन्, यद्यान्विनोऽभिचन्दस्य
 च काले अल्पप्रराधे 'द्वार'र'ण्या, सःनि च अधराधे 'गद्वार'र'ण्या, प्रत्तेनजिन्महेद्वचनाभिकुलकरकाले
 च जयन्मसभ्यगोत्कृष्टाधराधेषु क्रमेण 'द्वार' 'गद्वार' 'भिकार'र'ण्या दण्डनीतयोऽभुवन्, एवमपि नी-
 लतिक्रमणे ज्ञानादिशुणाधिपः भगवन्तं विज्ञाय श्रुणुतिभिर्भगवद्विबद्धं कृतं स्वाम्याह, नीतिमतिक्रमतां
 दंडं सर्वं राजा करोति, स चाभिपित्तोऽप्रात्यादिपरिश्रुतो भवति, एवमुक्तं तैल्ये, अस्माकमपि
 इदंशो राजा भवतु, स्वाम्याह, याचध्वं नाभिकुलकरं राजानं, तैर्याचितो नाभिर्भो ! भवतां ऋषभ
 एव राजंलुकवान्, ततस्ते राज्याभिप्रेकनिमिचमुदकानयनाय सरः प्राति गतवन्तः ॥

तदा च प्रधाभिपलासनः शक्रो जीनमिति समगात्स मुकुटकुण्डलाभरणादिपरिक्रियापुरस्सरं भगवंतं
 राज्येऽभिषिञ्चति स, युगलिकनरास्तु नालिनपत्रस्थितजलहस्ता अलंकृतं भगवन्तं निरीक्ष्य विश्रिताः
 क्षणं विचार्य भगवत्पादयोर्जलं प्रक्षितवन्तः, तच्च दृष्ट्वा तुष्टः शक्रोऽपिचन्तवत्, अहो ! विनीता एते
 पुरुषा इति वैश्रमणमाज्ञापितवान्, यदिह द्वादशयोजनविस्तीर्णा नवयोजनविक्रंभं 'विनीतांनार्थी

प्रवज्यां यावत्सुरानीतोत्तरकुरुकल्पदुमफलान्याऽऽस्वादितवान्, अथ सञ्जाते किञ्चिदूनवर्षे च
 भगवति प्रथमजिनवशास्थापनं शक्रः स्वजीतमिति विचिन्त्य कथं रिकपाणिः स्वामिसमीपं
 यामीति महतीं इक्षुयष्टिमादाय नाभिकुलकराङ्गस्थस्य प्रभोरथे तस्यौ, दृष्ट्वा चेक्षुयष्टिं
 दृष्टवदनेन स्वामिना करे प्रसारिते “इक्षुं भक्षयसि ?” इति भणित्वा तां दत्त्वा इक्ष्वभिलापात्स्वा-
 मिनो वंश ‘इक्ष्वाकु’नामा भवतु, गोत्रमपि अस्य षत्पूर्वजानां इक्ष्वभिलापात् ‘काश्यप’नामेति
 वसुहारवासं वासिंसु, सेसं तहेव, चारगसोहण-माणुम्माणवद्धण-उरसुक्क-

शक्रो वंशस्थापनां कृतवान्, अथ किञ्चिद्युगलं मातापितृभ्यां तालदृक्षार्थोमुक्तं तस्मात्पतता
 तालफलेन पुरुषो व्यापादितः, प्रथमोऽयमकालमृत्सुः, अथ सा कन्या मातापित्रोः स्वर्ग-
 गतयोः एकाकिन्येव वने विचचार, दृष्ट्वा च तां सुन्दरीं युगलिकनरा नाभिकुलकराय न्यवे-
 दयन्, नाभिरपि सिष्टेयं सुनन्दानाक्षी ऋषभपत्नी भविष्यतीति लोकज्ञापनपुरस्सरं तां जग्माह, ततः

सुनन्दा सुमङ्गलाभ्यां सह प्रवर्द्धमानो भगवान् यौवनमनुप्राप्तः, इन्द्रोऽपि प्रथमजिनविवाहकृत्यम-
स्माकं जीतमिति अनेकदेवदेवीकोटिपरिवृतः समागत्य स्वामिनो वरकृत्यं स्वयमेव कृतवान्, वधूकृत्यं
च द्वयोरपि कन्ययोर्देव्य इति, ततस्ताभ्यां विषयोपभोगिनो भगवतः पद्मलक्षपूर्वेषु गतेषु भरतब्रा-
ह्मीरूपं युगलं सुमङ्गला, बाहुबलिसुन्दरीरूपं युगलं च सुनन्दा प्रसुषुवे, तदनु चैकोनपंचाशत्पुत्रयुग-

माह्वय-ठिह्वडिष्य-जूयवज्रं स्रवं भाणिय्रवं ॥ २०९ ॥ उस्सभे णं अरहा कोस-
ल्लिण् तस्स णं पंच णामधेज्जा एवमाहिज्जंति, तंजहा—उस्सभे इ वा (१) पढम-
राया इ वा (२) पढमभिक्खवायरे इ वा (३) पढमजिणे इ वा (४) पढम-

लानि क्रमात् सुमंगला प्रसूतवती ॥ २०९ ॥ उस्सभेणं इत्यादि—ऋषभः अर्हन् कौशलिकः काश्यप-
गोत्रीयः तस्य प्रभोः पंच नामधेयानि एवमाख्यायन्ते, तद्यथा—इकारः सर्वत्र वाक्यालंकारे पढमराएत्ति
प्रथमराजा, सचैवं—कालानुभावात् क्रमेण प्रचुरकषायोदयारपरस्परं विवदसानानां युगलिकानां दण्ड-

वीरमाता तु सिंहमद्राक्षीत्, शेषं सूत्रं सुगमम् ॥ २०७ ॥ तेषां इत्यादितः दारुणं पयाया इति पर्यन्तं
प्राग्वत् ॥ २०८ ॥ तं चेव सखं इत्यादितः जूयवज्जं सखं भाणियखं इति यावत्, तत्र तदेव सर्वं यावत्
देवा देव्यश्च वसुधारा वर्षणं चक्रुः, शेषं तथैव पूर्वोक्तप्रकारेण चन्द्रिमोचनमानोन्मानवर्द्धनशुल्क-
मोचनप्रमुखस्थितिपतितायुगवज्जं सर्वं भणितव्यम् ॥

चित्तबहुले, तस्स षं चित्तबहुलस्स अट्टमी पक्खे षं, णवण्हं मासाणं बहु-
पडिपुण्णाणं अक्खट्टमाणं जाव आसादाहिं णक्खत्ते षं जोगसुवागए षं
आरोगगा आरोगगं दारुणं पयाया ॥२०८॥ तंचेव सखं जाव देवा देवीओ य

अथ देवलोकच्युतोऽद्भुतरूपोजेकदेवदेवीपरिधृतः सकलगुणैस्तेभ्यो युगलमनुल्येभ्यः परमोत्कृष्टः
क्रमेण प्रवर्द्धमानः सन् आहाराभिलाषे सुरसंचारिताऽमृतरससरसामहुलिं मुखे प्रक्षिपति,
एवमन्येऽपि तीर्थङ्करा वाल्ये अवगंतव्याः, वाल्यातिक्रमे पुनरग्निपकाहारभोजिनः, ऋषभस्तु

इत्यादितः गवभं वक्कंते इति पर्यंतं सुगमम् ॥ २०६ ॥ उसभेणं इत्यादितः सयमेव वागरेइ इति पर्यंतं,

भारहे वासे इक्खवागभूमिए नाभिकुलगरस्स मरुदेवाए भारियाए पुब्बरत्ता-
वरत्तकालसमयंसि आहारवक्कंतीए जाव गवभत्ताए वक्कंते॥२०६॥उसभे णं
अरहा कोसलिए तिन्याणोवगए आविहोत्था, तंजहा— चइरसामिति जाणइ
जाव सुविणे पासइ, तंजहा—“गयवसह” गाहा, सव्वं तहेव णवरं पढमं
उसभं सुहे णं अइंतं पासइ, सेसाओ गयं, नाभिकुलगरस्स साहेइ, सुवि-
णापाढगा नत्थि, नाभिकुलगरो सयमेव वागरेइ ॥२०७॥ तेणं कालेणं तेणं
ससएणं उसभे णं अरहा कोसलिए जे से निम्हाणं पढमे मासे, पढमे पक्खे,

तत्र मरुदेवा प्रथमं सुखेन अइंतं प्रविशन्तं वृषभं पश्यति, शेषास्तु जिनजनन्यः प्रथमं गजं पश्यन्ति,

॥अथाऽस्यामवसर्पिण्यां प्रथमधर्मप्रवर्तकत्वेन परमोपकारित्वात्किञ्चिद्विस्तरत. श्रीभृगुपभदेवचरित्रं प्रस्तौ-
ति, तेषां इत्यादितः अभीइपंचमे इत्या इति पर्यंतं, तत्र कोसलिपत्ति कोशालायां अयोध्यायां भवः

तेषां कालेषां तेषां समष्ट्यां उत्सभेषां अरहा कोसलिप् चउत्तरासाढे अभीइ-
पंचमे होत्था ॥ २०४ ॥ तंजहा—उत्तरासाढाहिं चुए चइत्ता गढभं वक्कंते
जाव अभीइणा परिणिहुए ॥ २०५ ॥ तेषां कालेषां तेषां समष्ट्यां उत्सभेषां
अरहा कोसलिप् जे से निम्हाणं चउत्थे मासे, सत्तमे पक्खे, आसाढवहुले,
तस्स णं आसाढवहुलस्स चउत्थी पक्खे णं, सवट्टसिद्धाओ महाविमाणाओ
त्तित्तीसं सागरोवमट्टितीयाओ अणंतरं चयं चइत्ता, इहेव जंबुदीवे दीवे

कौशालिकः, शेषं सुगमम् ॥२०४॥ तंजहा इत्यादितः परिणिहुए इति पर्यंतं सुगमम् ॥ २०५ ॥ तेषां

हिन्दी— [१९]

श्रीसंभवनाथ स्वामिके निर्वाणसे दश लाख कोटि सागरोपमे श्रीअभिन्दन स्वामिनिर्वाण, उसके वाद ४२ हजार तीन वर्ष साढे आठ माहिने न्यून दश लाख कोटि सागरोपमे श्री-महावीर निर्वाण, उसके वाद नवसौ अस्सी वर्षे पुस्तकवाचनादि ॥ ३ ॥

[२०]

श्रीअजितनाथ स्वामिके निर्वाणसे तीस लाख कोटि सागरोपमे श्रीसंभवनाथ निर्वाण, उसके वाद ४२ हजार तीन वर्ष साढे आठ माहिने न्यून वीस लाख कोटि सागरोपमे श्री-महावीर निर्वाण, उसके पीछे नवसौ अस्सी वर्षे पुस्तकवाचनादि ॥ २ ॥

[२१]

श्रीरूपभद्र स्वामिके निर्वाणसे पचास लाख कोटि सागरोपमे श्रीअजितनाथ निर्वाण, उसके वाद ४२ हजार तीन वर्ष साढे आठ माहिने न्यून पचास लाख कोटि सागरोपमे श्रीमहावीर स्वामिनिर्वाण, उसके पीछे नवसौ अस्सी वर्षे पुस्तकवाचनादि ॥ १ ॥

गुजराती— [१९]

श्रीशंभव निर्वाणथी दस लाख कोडि सागरोपमइं श्रीअभिन्दन निर्वाण, तिवारपछी त्रीणि वर्ष साढाआठ मास बइतालीस सहस्र वर्ष एतलइं न्यून दस लाख कोडि सागरोपमइं श्रीवीर निर्वाण, तिवारपछी नव शत अइसी वर्षे पुस्तकवाचनादि ॥ ३ ॥

[२०]

श्रीअजितनाथना निर्वाणथी त्रीस लाख कोटि सागरोपमइं श्रीसंभव निर्वाण, तिवारपछी त्रीणि वर्ष साढाआठ मास बइतालीस सहस्र वर्ष एतले न्यून वीस लाख कोडि सागरोपमइं श्रीवीर निर्वाण, तिवारपछी नव शत अइसी वर्षे पुस्तकवाचनादि ॥ २ ॥

[२१]

श्रीरूपभ निर्वाणथी पंचास लाख कोडि सागरोपमे श्रीअजित निर्वाण, तिवारपछी त्रीणि वर्ष साढाआठ मास बइतालीस सहस्र वर्ष एतलइं न्यून पंचास लाख कोडि सागरोपमइं श्रीवीर निर्वाण, तिवारपछी नव शत अइसी वर्षे पुस्तकवाचनादि ॥ १ ॥

[१९]

श्रीपद्मप्रभ स्वामिके निर्वाण पीछे नव हजार कोटि सागरोपमे श्रीसुपार्थनाथ-निर्वाण, वरपञ्चात् ४२ हजार तीन वर्ष साठे आठ महिने न्यून एक हजार कोटि सागरोपमे श्रीमहावीरनिर्वाण, उसके बाद नवसौ अस्सी वर्षे पुस्तकवाचनादि ॥ ६ ॥

[१९]

श्रीपद्मप्रभ निर्वाणथी नव हजार कोटि सागरोपमार्थ निर्वाण, विचारपछी श्रीणि वर्षे साठ्याष्ट मास पद्मवालीस सहस्र वर्षे न्यून एक सहस्र कोटि सागरोप श्रीवीरनिर्वाण, विचारपछी नव शत अइसी वर्षेद पुस्तकवा-चनादि ॥ ६ ॥

[१०]

श्रीसुमतिनाथ स्वामिके निर्वाणसे ९० हजार कोटि सागरोपमे श्रीपद्मप्रभस्वामि निर्वाण, उसके बाद ४२ हजार तीन वर्षे साठे आठ महिने न्यून दश हजार कोटि सागरोपमे श्रीमहावीरनिर्वाण, उसके पीछे नवसौ अस्सी वर्षे पुस्तकवाचनादि ॥ ५ ॥

[१०]

श्रीसुमतिनाथना निर्वाणथी नेऊ हजार कोटि सागरोपमइ श्रीपद्मप्रभ निर्वाण, विचारपछी श्रीणि वर्षे साठ्याआठ मास पद्मवालीस सहस्र एतलइ न्यून दस हजार कोटि सागरोपमइ श्रीवीरनिर्वाण, विचारपछी नव शत अइसी वर्षेद पुस्तकवाचनादि ॥ ५ ॥

[१२]

श्रीअभिनंदनस्वामिके निर्वाणसे नव लाख कोटि सागरोपमे श्रीसुमतिनाथ निर्वाण, उसके बाद ४२ हजार तीन वर्षे साठे आठ महिने न्यून एक लाख कोटि सागरोपमे श्रीमहावीरनिर्वाण, उसके पीछे नवसौ अस्सी वर्षे पुस्तकवाचनादि ॥ ४ ॥

[१२]

श्रीअभिनंदनना निर्वाणथी नव लाख कोटि सागरोपमइ श्रीसुमति निर्वाण, विचारपछी श्रीणि वर्षे साठ्याआठ मास पद्मवालीस सहस्र वर्षे न्यून एक लाख कोटि सागरोपमइ श्रीवीरनिर्वाण, विचारपछी नवसह्र अइसी वर्षेद पुस्तकवाचनादि ॥ ४ ॥

हिन्दी— [१३]

श्रीसुविधिनाथ स्वामिके निर्वाण पीछे नवकोटि सागरोपमे श्रीशीतलनाथ निर्वाण, उसके बाद ४२ हजार तीन वर्ष साढ़े आठ महिने न्यून एक कोटि सागरोपमे श्रीमहावीर-निर्वाण, उसके पश्चात् नवसौ अस्सी वर्षे पुस्तकवाचनादि ॥ ९ ॥

[१४]

श्रीचंद्रप्रभ स्वामिके निर्वाणसे ९० कोटि सागरोपमे श्रीसुविधिनाथ निर्वाण, उसके बाद ४२ हजार तीन वर्ष साढ़े आठ महिने न्यून दशकोटि सागरोपमे श्रीमहावीरनिर्वाण, तिस पीछे नवसौ अस्सी वर्षे पुस्तकवाचना-दि ॥ ८ ॥

[१५]

श्रीसुपार्थनाथस्वामिके निर्वाण बाद नवसौ कोटि सागरोपमे श्रीचंद्रप्रभ स्वामि निर्वाण, उसके बाद ४२ हजार तीन वर्ष साढ़े आठ महिने न्यून एकसौ कोटि सागरोपमे श्रीमहा-वीरनिर्वाण, उसके पश्चात् नवसौ अस्सी वर्षे पुस्तकवाचनादि ॥ ७ ॥

गुजराती— [१३]

श्रीसुविधिनाथना निर्वाणथी नव कोटि सा-गरोपमइं श्रीशीतल निर्वाण, तिवारपछी बइता-लीस सहस्र वर्ष श्रीणि वरस साढाआठ मास एतलइं न्यून एक कोटि सागरोपमइं श्रीवीर-निर्वाण, तिवारपछी नव शत अइसी वर्षेइं पुस्तकवाचनादि ॥ ९ ॥

[१४]

श्रीचंद्रप्रभना निर्वाणथी नेऊ कोटि साग-रोपमइं श्रीसुविधिनिर्वाण, तिवारपछी बइ-तालीस हजार वर्ष श्रीणि वर्षे साढाआठ मास एतलइं न्यून दस कोटि सागरोपमइं श्रीवीर-निर्वाण, तिवारपछी नव शत अइसी वर्षे पु-स्तकवाचनादि ॥ ८ ॥

[१५]

श्रीसुपार्थना निर्वाणथी नवसइं कोटि सागरो-पमइं श्रीचंद्रप्रभ निर्वाण, तिवारपछी बइता-लीस हजार वर्ष श्रीणि वर्षे साढा आठ मास एतले न्यून एक शत कोटि सागरे श्रीवीर-निर्हुति, तिवारपछी नव शत अइसी वर्षेइं पु-स्तकवाचनादि ॥ ७ ॥

[१०]

श्रीवासुपूज्य स्वात्मिके निर्वाणं धाद वीस सागरोपमे श्रीविमलनाथ निर्वाण, वसके पीछे सोळा सागरोपम, ६५ छात्र ८४ हजार नवसौ अस्सी वर्षे पुस्तकवाचनादि ॥ १२ ॥

[११]

श्रीभेयास नाथ स्वात्मिके निर्वाण पीछे ५४ सागरोपमे श्रीवासुपूज्यस्वात्मिनिर्वाण, वसके धाद ४६ सागरोपम, ६५ छात्र ८४ हजार नवसौ अस्सी वर्षे पुस्तकवाचनादि ॥ ११ ॥

[१०]

श्रीवासुपूज्यना निर्वाणधी श्रीसद् सागरोपमद् श्रीविमलनिर्वाण, सिवारपछी सोळ सागर पासठि छात्र चौरासी सहस्र नव शत अहसी वर्षे पुस्तकवाचनादि ॥ १२ ॥

[११]

श्रीभेयासना निर्वाणधी चतुषस्र सागरोपमद् श्रीवासुपूज्यनिर्वाण, सिवारपछी छहवालीस सागरोपम पासठि छात्र चवरासी सहस्र नव शत अहसी वर्षे पुस्तकवाचनादि ॥ ११ ॥

[१०] श्रीविमलनाथ स्वात्मिके निर्वाणसे एकसौ सागरोपम, ६६ छात्र २६ हजार वर्षे न्यून एक कोटि सागरोपमे श्रीभेयांसस्वात्मिनिर्वाण, वसके धाद ४२ हजार तीन वर्षे साठे आठ महिने न्यून ६६ छात्र २६ हजार वर्षे अधिक एकसौ सागरोपमे श्रीमहावीरनिर्वाण, वसके धाद नवसौ अस्सी वर्षे पुस्तकवाचनादि ॥ १० ॥

[१२] श्रीशीतलनाथना निर्वाणधी एक शत सागरोपम तथा छासठि छात्र छन्वीस सहस्र पचलद्वारसह न्यून एक कोटि सागरोपमद् श्रीभेयांसनिर्वाण, सिवारपछी श्रीणि वर्षे साठे आठ मास अनह्रद्ववालीस सहस्र वर्षे न्यून पहरवां छासठि छात्र छन्वीस सहस्र वरसह अधिक एक शत सागरोपमद् श्रीवीरनिर्वाण, सिवारपछी नव शत अहसी वर्षे पुस्तकवाचनादि ॥१०॥

इति—

[७]

श्रीधर्मनाथ स्वामिके निर्वाणसे पौना पल्यो-
पम न्यून तीन सागरोपमे श्रीशांतिनाथ निर्वा-
ण, उसके बाद पौना पल्योपम, ६५ लाख
८४ हजार नवसौ अस्सी वर्षे पुस्तकवाचनादि
॥ १५ ॥

[८]

श्रीअनंतनाथ स्वामिके निर्वाणसे चार सा-
गरोपमे श्रीधर्मनाथ निर्वाण, उसके पीछे तीन
सागरोपम, ६५ लाख ८४ हजार नवसौ अस्सी
वर्षे पुस्तकवाचनादि ॥ १४ ॥

[९]

श्रीविमलनाथ स्वामिके निर्वाणसे नव सा-
गरोपमे श्रीअनंतनाथ निर्वाण, उसके पश्चात्
साव सागरोपम, ६५ लाख ८४ हजार नवसौ
अस्सी वर्षे पुस्तकवाचनादि ॥ १३ ॥

शुगरावी—

[७]

श्रीधर्मनाथना निर्वाणथी पोणइं पल्योपमइं
न्यून श्रीणि सागरोपमइं श्रीशांतिनिर्वाण,
तिवारपळी पोणु पल्योपम पांसठि लाख
चौरासी सहस्र नव शत अइसी वर्षेइं पुस्तक
वाचनादि ॥ १५ ॥

[८]

श्रीअनंतनाथ निर्वाणथी च्यारइं सागरोप-
मइं श्रीधर्मनिर्वाण, तिवारपळी श्रीणि साग-
रोपम पांसठि लाख चउरासी सहस्र नव शत
अइसी वर्षेइं पुस्तकवाचनादि ॥ १४ ॥

[९]

श्रीविमलनाथना निर्वाणथी नव सागरोप-
मइं श्रीअनंतनिर्वाण, तिवारपळी साव सागर
पांसठि लाख चउरासी सहस्र नव शत अइसी
वर्षेइं पुस्तकवाचनादि ॥ १३ ॥

<p>ॐ हिन्दी— [४] श्रीअरुनाथ स्वामिके निर्वाणसे कोटि सहस्र वर्षे श्रीमद्धिनाथ निर्वाण, पीछे ६५ लाख ८४ हजार नवसौ अस्सी वर्षे पुस्तकवाचनादि ॥ १८ ॥</p>	<p>[५] श्रीकुशुनाथ स्वामिके निर्वाणसे कोटि सहस्र वर्षे न्यून एक पत्न्योपमके चौथे भागमें श्रीअ- रुनाथनिर्वाण, उसके बाद कोटिसहस्र ६५ लाख ८४ हजार नवसौ अस्सी वर्षे पुस्तक- वाचनादि ॥ १७ ॥</p>	<p>[६] श्रीशातिनाथ स्वामिके निर्वाणसे अर्द्ध पत्न्यो- पमे श्रीकुशुनाथ निर्वाण, उसके पश्चात् एक पत्न्योपमके चौथे भाग, ६५ लाख ८४ हजार नवसौ अस्सी वर्षे पुस्तकवाचनादि ॥ १६ ॥</p>
<p>ॐ गुजराती— [४] श्रीअरु निर्वाणधी कोटि सहस्र वर्षे श्रीमद्धि- निर्वाण, विवारपछी पांसठि लाख चवदासी सहस्र नव शत अइसी वर्षेइ पुस्तकवाचना- दि ॥ १८ ॥</p>	<p>[५] श्रीकुशुनाथ निर्वाणधी कोटि सहस्र वरसह न्यून पत्न्योपमनइ चौथइ भागइ श्रीअरु निर्वा- ण, विवारपछी वर्षे सहस्र कोटि पासठि लाख चवदासी सहस्र नव शत अइसी वर्षे पुस्तक- वाचनादि ॥ १७ ॥</p>	<p>[६] श्रीशातिनाथ निर्वाणधी अर्धपत्न्योपमइ श्रीकुशुनिर्वाण, विवारपछी पत्न्योपमनो चौथो भाग पासठि लाख चवदासी सहस्र नव शत अइसी वर्षेइ पुस्तकवाचनादि ॥ १६ ॥</p>

[सुखावबोधाय नुभाषया यंत्ररूपेण वर्णनम्]

<p>हिन्दी— [१]</p> <p>श्रीनमिनाथ स्वामिके निर्वाण वाद पांच लाख वर्षे श्रीनमिनाथ स्वामिका निर्वाण, उसके वाद चउदासी हजार नवसौ अस्सी वर्षे पुस्तकवाचनादि ॥ २१ ॥</p>	<p>[२]</p> <p>श्रीगुणिसुव्रतस्वामिके निर्वाण वाद छ लाख वर्षे श्रीनमिनाथ निर्वाण, उसके वाद पांच लाख चउदासी हजार नवसौ अस्सी वर्षे पुस्तकवाचनादि ॥ २० ॥</p>	<p>[३]</p> <p>श्रीमह्विनाथस्वामिके निर्वाणसे ५४ लाख वर्षे श्रीगुणिसुव्रतस्वामिनिर्वाण, उसके वाद ११ लाख ८४ हजार नवसौ अस्सी वर्षे पुस्तकवाचनादि ॥ १९ ॥</p>
<p>गुजराती— [१]</p> <p>श्रीनमिनाथना निर्वाणथी पांचलाख वरसे श्रीनमिनिर्वाण, तिवारपढी सहस्र नव शत अइसी वरसइं पुस्तक वाचनादि ॥ २१ ॥</p>	<p>[२]</p> <p>श्रीगुणिसुव्रतना निर्वाणथी छलाख वरसे श्रीनमिनिर्वाण, तिवारपढी पांच लख चउदासी सहस्र नव शत अइसी वर्षे पुस्तकवाचनादि ॥ २० ॥</p>	<p>[३]</p> <p>श्रीमह्विनाथना निर्वाणथी चउपना लाख वरसइं श्रीगुणिसुव्रत निर्वाण, तिवारपढी इग्यार लाख चउदासी सहस्र नव शत अइसी वर्षे पुस्तकवाचनादि ॥ १९ ॥</p>

पुस्तकवाचनादि (३) ॥ २०२ ॥ श्रीअजितनिर्वाणात्सागराणां त्रिशता कोटिलक्षैः श्रीशंभुनिर्वाणं,
ततश्च त्रिवर्षार्द्धनवममासाधिकद्विचत्वारिंशद्वर्षसहस्रन्यूनविंशतिसागरकोटिलक्षैः श्रीवीरनिर्बुतिसुततो

अजित्यस्स षां अरहओ जावप्यहीणस्स पण्णासं सागरोवमकोडि-
सयसहस्सा वड्ढकंता, सेसं जहा सीयलस्स, तं च इमं, तिवास-
अद्धनवममासाहियवायालीसवाससहस्सेहिं इच्चाइयं ॥ २०३ ॥

नवशताशीतिवर्षातिक्रमे पुस्तकवाचनादि (२) ॥ २०३ ॥ श्रीऋषभनिर्वाणात्सागरकोटीनां पंचाशता
लक्षैः श्रीअजितनिर्वाणं, ततश्च त्रिवर्षार्द्धनवममासाधिकद्विचत्वारिंशद्वर्षसहस्रन्यूनपंचाशत्कोटिलक्ष-
सागरैः श्रीवीरनिर्बुतिसुततो नवशताशीतिवर्षातिक्रमे पुस्तकवाचनादि(१) ॥

१ इदं व्याकथान (२२८) सूत्रस्य क्षेत्र, साहचर्यादयं व्याख्यावमिति तत्रैव व्याख्याकृता लिखितवमस्ति ॥

निर्वाणात्सागरकोटीनां नवभिर्लक्षैः श्रीसुमतिनिर्वाणं, ततश्च त्रिवर्षार्द्धनवममासाधिकद्वित्रिंशद्-
र्षसहस्रान्यूनैकलक्षकोटिसागरैः श्रीवीरनिर्वृतिस्ततो नवशताशीतिवर्षातिक्रमे पुस्तकवाचनादि (४)

सागरोवमकोटिसयसहस्मा वद्भक्तता सेसं जहा सीयलस्स, तं च
इमं, तिवासअद्धनवममासाहियवायालीसवाससहस्सेहिं इच्चाइयं
॥ २०१ ॥ संभवस्सणं अरहओ जावप्पहीणस्स वीसं सागरोवम-
कोटिसयसहस्सा वद्भक्तता सेसं जहा सीयलस्स, तं च इमं, तिवास-
अद्धनवममासाहियवायालीसवाससहस्सेहिं इच्चाइयं ॥ २०२ ॥

॥ २०१ ॥ श्रीशंभवनिर्वाणात्सागरकोटीनां दशभिर्लक्षैः श्रीअभिनन्दननिर्वाणं, ततश्च त्रिवर्षार्द्धनवम-
मासाधिकद्वित्रिंशद्दर्षसहस्रान्यूनदशलक्षकोटिसागरैः श्रीवीरनिर्वृतिस्ततो नवशताशीतिवर्षातिक्रमे

वर्षां, ततश्च त्रिवर्षार्द्धनवममासाधिकद्विचत्वारिंशद्वर्षसहस्रान्युर्नैककोटिसहस्रसागरेः श्रीवीरनिर्धृतिस्त-
तो नवशताशीतिवर्षातिक्रमे पुस्तकवाचनादि (६) ॥ १९९ ॥ श्रीसुमतिनिर्वाणान्नवतिसहस्रसागरको-

सागरोवमकोटिसहस्सा वद्वक्त्रता सेसं जहा सीयलस्स, तं च इमं, तिवास-
अद्धनवममांसाहियवायालीसवाससहस्सेहिं इच्चाइ ॥ १९९ ॥ सुमइस्स
पं अरहओ जावप्पहीणस्स एगे सागरोवमकोटिसयसहस्से वद्वक्त्रते, सेसं
जहा सीयलस्स, तं च इमं, तिवासअद्धनवममासाहियवायालीसवाससह-
स्सेहिं इच्चाइयं ॥ २०० ॥ अभिनंदणस्सणं अरहओ जावप्पहीणस्स दस-

दिभिः श्रीपद्मप्रभनिर्वाणं, ततश्च त्रिवर्षार्द्धनवममासाधिकद्विचत्वारिंशद्वर्षसहस्रान्युनदशकोटिसहस्रसा-
गरेः श्रीवीरनिर्वाणं, ततो नवशताशीतिवर्षातिक्रमे पुस्तकवाचनादि (५) ॥ २०० ॥ श्रीअभिनंदन-

श्रीसुविंधिनिर्वाणं, ततोऽपि त्रिवर्षार्द्धनवममासाधिकद्विचत्वारिंशद्वर्षसहस्रैर्धूनासु दशसु सांगरको-
टिषु व्यतिक्रान्तासु श्रीवीरनिर्धुतिः, ततो नवशताशीतिवर्षातिक्रमे पुस्तकवाचनादि (८) ॥ १९७ ॥
श्रीसुपार्थनिर्वाणात्सागराणां नवशतकोटिभिः श्रीचंद्रप्रभनिर्वाणं, ततश्च वर्षत्रयसाहस्रिमासा-

बायालीसवाससहस्सेहिं ऊणगमिच्चाइ ॥ १९७ ॥ सुपासस्स षं अरहओ
जावप्पहीणस्स एणे सांगरोवमकोडिसहस्से वइक्कंते, सेसं जहा सीयलस्स,
तं च इमं, तिवासअद्धनवममासाहियबायालीसवाससहस्सेहिं ऊणिया.
वइक्कंता इच्चाइ ॥ १९८ ॥ पउमप्पहस्स षं अरहओ जावप्पहीणस्स दस्स

धिकद्विचत्वारिंशद्वर्षसहस्रान्धूनेकशतकोटिसागरैः श्रीवीरनिर्धुतिः, ततो नवशताशीतिवर्षातिक्रमे-
पुस्तकवाचनादि (७) ॥ १९८ ॥ श्रीपद्मप्रभनिर्वाणात्सागरकोटीनां नवभिः सहस्रैः श्रीसुपार्थनि-

विंशतिसहस्रवर्षैरधिके सागरशतेऽतिक्रान्ते श्रीवीरनिर्धृतिः, ततः परं नवशताशीतिवर्षातिक्रमे
पुस्तकवाचनादि, (१०) ॥ १९५ ॥ श्रीसुविधिनिर्वाणान्नवभिः सागरकोटिभिः श्रीशीतलनिर्वाणं,

संवच्छरे काले गच्छद् ॥ १९५ ॥ सुविहिस्स षं अरहओ जावप्यहीण-
स्स दस सागरोवमकोडीओ वइक्कंताओ सेसं जहा सीयलस्स, तं च इमं,
तिवासअद्धनवममासाहिपयायालीसवाससहस्सेहिं ऊणिया वइक्कंता इच्चा-
इ ॥ १९६ ॥ चंदूप्यहस्स षं अरहओ जावप्यहीणस्स एणं सागरोवमको-
डिसयं वइक्कंतां सेसं जहा सीयलस्स, तं च इमं, तिवासअद्धनवममासाहिय-

ततश्च त्रिवर्षार्द्धनवममासाधिकद्विचत्वारिंशद्वर्षसहस्रान्यूनसागरकोट्या अतिक्रमे श्रीवीरनिर्धृतिः, ततो
नवशताशीतिवर्षातिक्रमे पुस्तकवाचनादि (९) ॥ १९६ ॥ श्रीचंद्रप्रभनिर्वाणान्नवत्या सागरकोटिभिः

सागरपंचषष्टिलक्षादिना पुस्तकवाचनादि, (१२) ॥ १९३ ॥ श्रीश्रेयांसनिर्वाणाञ्चतुःपंचाशता सागरैः
श्रीवासुपूज्यनिर्वाणं, ततश्च षट्चत्वारिंशत्सागरपंचषष्टिलक्षादिना पुस्तकवाचनादि, (११) ॥१९४॥

सिञ्जंस्स्स षं अरहओ जावप्पहीणस्स एगे सागरोवमसए वइक्कंते पण्ण-
ट्ठि च सेसं जहा महिस्स ॥ १९४ ॥ सीयलस्स षं अरहओ जावप्पही-
णस्स एगा सागरोवमकोडी तिवासअच्चनवममासाहियबायालीसवासस-
हस्सेहिं ऊणिया वइक्कंता एयंमि समए महावीरो निवुओ, तओविअ षं
परं नव वाससयाइं वइक्कंताइं दसमस्स य वाससयरस्स अयं असीइमे

श्रीश्रीतलनिर्वाणात् षट्षष्टिलक्षषड्विंशतिसहस्रवर्षाधिकसागरशतोनया एकया सागरकोट्या
श्रीश्रेयांसनिर्वाणं, ततोऽपि वर्षत्रयसाक्षाष्टमासाधिकद्विचत्वारिंशद्वर्षसहस्रान्यूनैः षट्षष्टिलक्षषड्-

तिवर्षातिक्रमे पुस्तकवाचनादि, (१५) ॥१९०॥ श्रीअनंतनिर्वाणाच्चतुर्भिः सागरैः श्रीधर्मनिर्वाणं, ततश्च सागरत्रयपंचपट्टिलक्षादिवर्षातिक्रमे पुस्तकवाचनादि, उभयमीलनात्सूत्रोक्तं “ सत्तसागरोवमाहं ” इत्यादि मानं स्यात् (१४) ॥ १९१ ॥ श्रीविमलनिर्वाणाद्भवभिः सागरैः श्रीअनंतनिर्वाणं, ततश्च सप्त-

॥ १९० ॥ अर्षांतस्स षं अरहओ जावप्पहीणस्स सत्त सागरोवमाहं वइ-
 कंताहं पण्णट्ठिं च सेसं जहा मल्लिस्स ॥ १९१ ॥ विमलस्स षं अरहओ
 जावप्पहीणस्स सोलस सागरोवमाहं वइकंताहं पण्णट्ठिं च सेसं जहा मल्लि-
 स्स ॥ १९२ ॥ वासुपुञ्जस्स षं अरहओ जावप्पहीणस्स छायालीसं
 सागरोवमाहं वइकंताहं पण्णट्ठिं च सेसं जहा मल्लिस्स ॥ १९३ ॥

सागरपंचपट्टिलक्षादिना पुस्तकवाचनादि, उभयमीलनेन सूत्रोक्तं “ सोलस सागरोवमाहं ” इत्यादि-
 मानं स्यात् (१३) ॥ १९२ ॥ श्रीवासुपुञ्जनिर्वाणात् त्रिंशत्ता सागरैः श्रीविमलनिर्वाणं, ततश्च षोडश-

र्वाणाद्वर्षकोटिसहस्रन्यूनपल्योपमचतुर्थभागेन श्रीअरनिर्वाणं, ततश्च वर्षसहस्रकोटिपंचषष्टिलक्षचतु-
 रशीतिसहस्रनवशताशीतिवर्षातिक्रमे पुस्तकवाचनादि (१७) ॥ १८८ ॥ श्रीशांतिनिर्वाणात्पल्योपमा-
 र्द्धेन श्रीकुंशुनिर्वाणं, ततश्च पल्यचतुर्थभागपंचषष्टिलक्षचतुरशीतिसहस्रनवशताशीतिवर्षातिक्रमे
 पुस्तकवाचनादि, उभयमीलने च सूत्रोक्तं मानं स्यात् “एणे चउभागणे पलिओवमे” इत्यादि,
 संतिस्स षं अरहओ जावप्पहीणस्स एणे चउभागणे पलिओवमे वइक्कंते,
 पण्णाट्टिं च सेसं जहा मल्लिस्स ॥ १८९ ॥ धम्मस्स षं अरहओ जावप्प-
 हीणस्स तिण्णिण सागरोवमाइं वइक्कंताइं पण्णाट्टिं च सेसं जहा मल्लिस्स
 पादोनं पल्योपमं इत्यर्थः, सेसं जहा मल्लिस्स इत्यादि—शेषं मल्लिनाथवत्, तच्च पंचषष्टिलक्षचतुरशी-
 तिसहस्रनवशताशीतिवर्षरूपं ज्ञेयं, एवं सर्वत्र (१६) ॥१८९॥ श्रीधर्मनिर्वाणात्पूर्वोक्तपादोनपल्यन्यूनै-
 स्त्रिभिः सागरोपमैः श्रीशांतिनिर्वाणं, ततश्च पादोनपल्योपमपंचषष्टिलक्षचतुरशीतिसहस्रनवशताशी-

सहस्साहं इत्यादि (१९) ॥ १८६ ॥ श्रीअरनिर्वाणाद्वर्षाणां कोटिसहस्रेण श्रीमच्छिनिर्वाणं, ततश्च

सयस्स अय असीद्दिमे संवच्छरे काले गच्छद् ॥ १८६ ॥ अरस्सणं अरहओ
जावप्पहीणस्स एगे वासकोडिसहस्से वद्दकंते सेसं जहा महिस्स, तं च
एयं, पंचसट्ठिलक्खा चउरासीहं च वाससहस्सा वद्दकंता तंमि समए
महावीरो णिबुओ, तओ परं णव वाससया वद्दकंता दसमस्स य वाससय-
स्स अयं असीद्दिमे संवच्छरे काले गच्छद्, एवं अग्गओ जाव सेयंसो ताव
दट्ठवं ॥ १८७ ॥ कुंथुस्स णं अरहओ जावप्पहीणस्स एगे चउभागपलि-
ओवमे वद्दकंते, पंचसट्ठिं च सयसहस्सा सेसं जहा महिस्स ॥ १८८ ॥

पंचपट्टिलक्षचतुरशीतिसहस्रनवशताशीतिवर्षातिक्रमे पुस्तकवाचनादि (१८) ॥ १८७ ॥ श्रीकुंथुनि-

सुव्रतनिर्वाणात् षड्भिर्वर्षाणां लक्षैः श्रीनिमिनिर्वाणं, ततश्च पंचलक्षचतुरशीतिसहस्रनवशताशी-
तिवर्षातिक्रमे पुस्तकवाचनादि, अत्र च मुनिसुव्रतनमिनिर्वाणांतरस्य नमिनिर्वाणपुस्तकवाचनांतरस्य
च मीलने सूत्रोक्तं “ इकारसवाससयसहस्साइं ” इत्यादि मानं भवति, एवं सर्वत्र द्वेयम् (२०)

जाव स्रवदुक्त्वप्हीणस्स इकारस्स वाससयसहस्साइं चउशासिइं च वाससहस्साइं
णव वाससयाइं वइक्कंताइं दस्समस्स य वाससयस्स अयं असीइमे संवच्छरे काले
जच्छइ ॥ १८५ ॥ महिस्स णं अरहओ जावप्पहीणस्स पण्णाट्ठिं वाससयसहस्साइं
चउशासीइं च वाससहस्साइं णव वाससयाइं वइक्कंताइं दस्समस्स य वास-

॥ १८५ ॥ श्रीमह्निनिर्वाणाच्चतुःपंचाशता वर्षाणां लक्षैः श्रीमुनिसुव्रतनिर्वाणं, ततश्चैकादशलक्षचतुर-
शीतिसहस्रनवशताशीतिवर्षातिक्रमे पुस्तकवाचनादि, उभयमीलितं च सूत्रकृदाह, पण्णाट्ठिं वाससय-

॥ १७५ ॥ १७६ ॥ १७७ ॥ १७८ ॥ १७९ ॥ १८० ॥ १८१ ॥ १८२ ॥ १८३ ॥ एतानिसूत्राणि सुगमा-
नि पूर्वं व्याख्यातानि च ॥ इति श्रीनेमिचरित्रम् ॥

अतः परं ग्रथगौरवभयात्प्रश्नानुपूर्व्यां नम्यादीनां अजितानानां जिजानां अंतरकालमानमेवाह ।

अयं असीद्भिमे संवच्छरे काले गच्छद् ॥ १८३ ॥ णमिस्स णं अरहओ
कालगयस्स जाव सवहुक्खप्पहीणस्स पंच वाससयसहस्साद्दं, चउरासीद्दं
च वाससहस्साद्दं, णव वाससयाद्दं वड्ढकंताद्दं, दसमस्स य वाससयस्स
अयं असीद्भिमे संवच्छरे काले गच्छद् ॥ १८४ ॥ सुणिसुव्वयस्स णं अरहओ

णमिस्स णं अरहओ इत्यादित. वायालीसं वाससहस्सेहि इच्चाइयं इति पर्यंतानि विंशतिः सूत्राणि
व्यकानि, तथाऽपि बालबोधाय समुदायार्थो लिख्यते, श्रीनेमिनिर्वाणान्यंचभिर्बर्षाणां लक्षैः श्रीने-
मिनिर्वाणं, ततश्चतुरशीतिसहस्रानवशताशीतिवर्षातिक्रमे च गुस्तकवाचनादि (२१) ॥१८४॥ श्रीसुनि-

लिपरिआयं पाउणिता, पडिपुण्णाइं सत्त वाससयाइं सामणपरिआयं
 पाउणिता, एणं वाससहरस्सं सव्वाउयं पालइत्ता, खीणे वेयणिज्जाउयणाम-
 नीत्ते, इमीसे ओसत्पिणीए दुसमसुसमाए बहुवइक्कंताए, जे से निग्हाणं
 चउत्थे मासे, अट्टमे पक्खे, आसाढसुद्धे, तरुसणं आसाढसुद्धरुस अट्टमी
 पक्खे णं, उट्ठिं उज्जितसेलसिहरंसि पंचहिं छतीसेहिं अणगारसएहिं
 (५३६) सद्धिं मासिएणं भत्तेणं अपाणएणं चित्ताणक्खत्ते णं जीगमु-
 वागए णं पुब्बरत्तावरत्तकालसमयंसि णेसाजिए कालगए (ग्रं० ८००)
 जाव सव्वहुक्खएपहीणे ॥ १८२ ॥ अरहओ णं अरिट्टणेमिरुस कालगयरुस
 जाव सव्वहुक्खएपहीणरुस चउरासीइं वाससहरुसाइं वइक्कंताइं पंचासीइम-
 रुस वाससहरुसरुस णव वाससयाइं वइक्कंताइं, दसमरुस य वाससयरुस

द्वसपुष्पीणं अजिणाणं जिणसंकासाणं सव्वक्खर—जाव संपया होत्था, पणारस
सया (१५००) ओहिणाणीणं, पणारस सया (१५००) केवलणाणीणं,
पणारस सया (१५००) वेडधियाणं, दस सया (१०००) विडलमईणं,
अट्ट सया (८००) वार्दणं, सोलस सया (१६००) अणुत्तरोववाइयाणं,
पणारस समणसया (१५००) सिद्धा, तीसं अज्जियासयाइं (३०००) सि
द्धाइं ॥ १८० ॥ अरहओणं अरिट्टणेमिस्स दुविहा अंतगढभूमी होत्था, तंज-
हा—जुगंतगढभूमी परियायंतगढभूमि य, जाव अट्टमाओ पुरिसजुगाओ
जुगंतगढभूमी, दुवास परियाए अंतमकासी ॥ १८१ ॥ तेणं काल्हेणं तेणं सम-
एणं अरहा अरिट्टणेमी तिणिण वाससयाइं कुमारवासमब्धे वसित्ता, चडप्पणं
राइंदियाइं छडमत्थपरियायं पाडणित्ता, देसूणाइं सत्त वाससयाइं केव-

ततश्च महासती तदाकर्ण्यं तं दृष्ट्वा च धृताद्भुतधैर्यां तं प्रत्युवाच—

“ महाबुभाव ! कोऽयं तेऽभिलाषो नरकाध्वनः । सर्वं सावद्यमुत्सृज्य, पुनर्वाञ्छन्न लज्जसे ? ॥ १ ॥
अगंधनकुले जाता-स्तिर्यंचो ये भुजंगमाः । तेऽपि नो वांतमिच्छंति, त्वं नीचः किं ततोऽप्यसि ? ॥२॥”

उक्त्वोसिया समणोवासगाणं संपया होत्था ॥ १७८ ॥ अरहओ णं अरिट्टु-
णेमिस्स महासुवयापासोक्खाणं समणोवासियाणं तिणिण सयसाहस्सीओ
हत्तीसं च सहस्सा (३३६०००) उक्त्वोसिया समणोवासियाणं संपया
होत्था ॥ १७९ ॥ अरहओ णं अरिट्टुणेमिस्स चत्तारि सया (४००) चउ-

इत्यादिवाक्यैः प्रतिबोधितः श्रीनेमिपार्श्वे तद्बुद्धीर्णमालोच्य तपस्तप्त्वा च मुक्तिं जगाम, राजी-
मत्यपि दीक्षामाराध्य शिवशय्यामारूढा चिरप्रार्थितं द्वाश्रतिकं श्रीनेमिसंयोगमवाप, यदाहुः—

“ ह्यक्षस्या वत्सरं स्थित्वा, गेहे वर्षचतुःशतीम् । पंचवर्षशतीं राजी, ययौ केवलिनी शिवम् ॥१॥” १७४॥

मती प्रभुं नतुं रैवतके ब्रजंती मार्गे दृष्ट्वा वाधिता एकां शुहां प्राविशत्, तस्यां च शुहायां पूर्वप्रवि-
 ष्टं रथनेमिमजानती सा क्लिन्नानि वस्त्राणि शोपयितुं परितश्चिक्षेप, ततश्च तां अपहसितत्रिदशतरु-
 णिरामणीयकां साक्षात्कामरमणीमिव रमणीयां तथा विवसनां निरीक्ष्य आसुर्वैरादिव मदनेन मर्म-

णसंपया होत्था ॥ १७६ ॥ अरहओणं अरिट्टणेमिस्स अज्जजक्खिवाणिपामो-
 क्ख्वाओ चत्तालीसं अज्जियासाहस्सीओ (४००००) उक्कोसिया अज्जिया-
 संपया होत्था ॥ १७७ ॥ अरहओणं अरिट्टणेमिस्स षंडंपामोक्ख्वाणं
 समणोवासगाणं एणा सयसाहस्सी अउणत्तरिं च सहस्सा (१६९०००)

णि हतः कुललज्जामुत्तद्धज्य धीरतामवधीर्यं रथनेमिस्तां जगाद्—

“ अयि सुंदरि ! किं देहः, शोष्यते ? तपसा त्वया । सर्वांगभोगसंयोग-योग्यः सौभाग्यसेवधिः ॥१॥
 आगच्छ स्वेच्छया भद्रे !, कुर्वहे सफलं जनुः । आवासुभावापि प्राप्ते, चरिव्यावस्तपोविधिम् ॥ २ ॥

जिज्ञापत्, विष्णुरपि महर्द्ध्या भगवंतं वंदितुमायथौ, राजीमत्यापि तंत्रागता, अथ प्रभोर्देशनां निशान्य
वरदत्तनुपः सहस्रद्वयनुपयुतो व्रतमाददे, हरिणा च राजीमत्याः श्लेहकारणे पृष्टे प्रभुर्द्धनवतीभवादा-
हरइ ॥ १७४ ॥ अरहओ षं अरिदुणेमिस्स अट्टारस (१८) गणा अट्टा-
रस (१८) गणहरा होत्था ॥ १७५ ॥ अरहओ षं अरिदुणेमिस्स वरद-
त्तामोक्खाओ अट्टारस समणसाहस्सीओ (१८०००) उक्कोसिया सम-

रभ्य तथा सह स्वस्य नवभवसंबंधमाचष्टे^१ । ततः प्रभुरन्यत्र विहृत्य क्रमात्पुनरपि रैवतके समवासरत्,
तदा च अनेकराजकन्यापरिवृता राजीमती रथनेमिश्च प्रभुपाश्र्वे दीक्षां जगृहत्तुः, अन्यदा च राजी-

[तथाहि—प्रथमे भवेऽहं धननामा राजपुत्रस्तदेयं धनवती नाम्नी मत्पत्नी अभूत् (१) ततो द्वितीये भवे प्रथमे देवलोके आवां देवदेव्या
(२) ततस्त्वतीये भवेऽहं चित्रगतिनामा विद्याधरस्तदेयं रत्नवती मत्पत्नी (३) ततश्चतुर्थे भवे चतुर्थे कल्पे द्वावपि देवौ (४) पंचमे भवेऽहं
अपराजितराजा, एषा प्रियतमा राक्षी (५) षष्ठे एकादशे कल्पे द्वावपि देवौ (६) सप्तमेऽहं शंखो नाम राजा, एषा तु यशोमती राक्षी (७)
अष्टमेऽपराजिते द्वावपि देवौ (८) नवमेऽहं, एषा राजीमती (९)]

जे से वासाणं इत्यादितः पवइए इति पर्यंतं सुगमम् ॥१७३॥ अरहा इत्यादितः जाणमाणे पासमाणे

य एणेणं पुरिससहस्सेणं सद्धिं सुंडे भविता अगाराओ अणगारियं पवइए
 ॥ १७३ ॥ अरहा अरिदुणेमी चउपणं राइंदियाइं णिच्चं वोसट्टुकाए चिय-
 तदेहे तं चैव सव्वं जाव पणपणगस्स राइंदियस्स अंतरा वट्टमाणस्स जे
 से वासाणं तच्चे मासे, पंचमे पक्खे, आसोयवहुले, तरस णं आसोयवहुल-
 स्स पणारसी पक्खे णं, दिवसस्स पच्छिमे भागे उच्चित्तसेलसिहरे वेडस-
 पायवस्स अहे अट्टमेणं भत्तेणं अपाणएणं चित्ताहिं णक्खत्ते णं जोगसुवा-
 नाए णं ज्ञाणंतरियाए वट्टमाणस्स अणंतं जाव जाणमाणे पासमाणे वि-

विरहइ इति पर्यंतं, तत्र केवलज्ञानं रैवतकस्ये सहस्राक्षवणे समुत्पेदे, तत उद्यानपालको विष्णोर्व्य-

सर्वेऽपि संतुष्टाः, दानविधिरस्तु श्रीवीरवत् इति श्रेयम् यावत् धनं गोत्रिणां विभज्य दत्त्वा ॥ १७३ ॥
 वसित्ता णं पुणरवि लोयंतिएहिं जिक्कप्पिएहिं देवेहिं तं चैव सबं भाणि
 यवं, जाव दाणं दाइयाणं परिभाइत्ता ॥ १७२ ॥ जे से वासाणं. पढ्मे मासे
 दुक्के पक्खे, सावण सुक्खे, तरस्स णं सावणसुद्धस्स छट्ठी पक्खे णं पुव्वण्हका-
 लस्समयंसि उत्तरकुराए सीयाए सदेवमणुआसुराए परिसाए अणुगम्ममाण-
 मग्गे जाव बारवईए णयरीए मज्झंमज्झेणं णिग्गच्छइ, णिग्गच्छत्ता जेणेव
 रेक्कए उज्जाणे तेणेव उवाग्गच्छइ, उवाग्गच्छत्ता असोग्गवरपायवस्स अहे
 सीयं ठावेइ, ठावइत्ता सीयाओ पच्चोरुहइ, पच्चोरुहित्ता सयमेव आभरणम-
 ह्हालंकारं ओसुयइ, ओसुइत्ता सयमेव पंचसुट्ठियं लोयं करेइ, करित्ता छट्ठेणं
 भत्तेणं अपाणएणं चित्ताहिं णक्खत्ते णं जोगसुवाग्गए णं एणं देवदूसमादा-

अथ नेमिनं सपरिकरः समुद्रविजयो जगौ, यथा—“नाभेयाद्याः कृतोद्वाहा, मुक्तिं जग्मुर्जिनेभराः । ततोऽप्युच्चैःपदं ते स्यात् १, कुमार । ब्रह्मचारिणः॥१२॥” नेमिराह, हेतात । क्षीणभोगकर्माहमस्मि, किंच—
 “एकस्त्रीसंग्रहेऽनंत—जंतुसंघातघातके । भवतां भवततिऽस्मिन्, विवाहे कोयमाग्रहः १ ॥ १३ ॥” अत्र
 कविः—“मन्येऽङ्गनाविरकः, परिणयनमिषेण नेमिराण्य । राजीमतीं पूर्वभव—श्रेण्या समकेतयन्मु-
 त्तये ॥ १४ ॥”

अरहा अरिद्रुणेमी दक्षवे जाव त्रिणिण वाससयाद् कुमारे अगारवासमज्झे

अरहा इत्यादि—अर्हन् अरिष्टनेमिः दक्षो यावत्—शीणि वर्षशतानि कुमारः सन् गृहस्थावस्थामध्ये
 उपित्वा पुनरपि लोकांतिका.—इत्यादि सर्वं तदेव पूर्वोक्तं भणितव्यं, लोकांतिका देवाः यथा—“जय
 निर्जितकंदर्प !, जंतुजाताभयप्रद ! । नित्योत्सवावतारार्थं, नाथ ! तीर्थं प्रवर्तय ॥ १४ ॥” इति स्वामिनं
 प्रोच्य, स्वामी वार्षिकदानानंतरं त्रिशुवनमानंदपिष्यतीति समुद्रविजयादीन् प्रोत्साहयंतिस्र, ततः

लब्धसंज्ञा सबाष्पं गाढस्वरेण प्राह—“हाजायवकुलदिणयर !, हाणिरुवमणाण ! हाजगस्सरण ! हाकरणायर सामी !, मं मुत्तूणं कहं चलिओ ? ॥४॥ हाहिययधिट्टुणिट्टुर !, अजवि णिहज्ज ! जीवियं वहस्सि ? । अणणत्थ बद्धराओ, जइ पाहो अत्तणो जाओ ! ॥५॥ ” पुनर्निश्चस्य सोपालंभं जगाद—“जइ सयलस्सिद्धमुत्ताइ, मुत्तिगणियाइ धुत्त ! रत्तोस्सि । ता एवं परिणयणा—रंभेण विडंविथा किमहं ? ॥६॥” सख्यौ सरोषं—“लोअपस्सिद्धी वत्तडी, सहिय ! इक्क सुणिणज्ज । सरलं विरलं सामलं, चुक्किय विही करिज्ज ! ॥७॥ पिम्मरहियंमि पियस्साहि !, एयंमि वि किं करेस्सि ? पियभावं । पिम्मपरं किंपि वरं, अणणयरं ते करिस्सामो ॥८॥ ” राजीमती कर्णो पिथाय ही ! अश्चाढ्यं किं श्रावयथः ? “जइ कहवि पच्छिमाए, उदयं पावेइ दिणयरो तहवि । मुत्तूण णेमिणाहं, करेमि पाहं वरं अणणं ॥९॥” पुनरपि नेमिनं प्रति “वतेच्छुरिच्छाधिकमेवदत्से, त्वं याचकेभ्यो गृहमागतेभ्यः ॥ मयार्थयंत्वा जगतामधीश !, हस्तोऽपि हस्तोपरि नैव लब्धः ! ॥ १० ॥ ” अथ विरक्ता राजीमती प्राह । “जइविट्टु एअस्स करो, म-
ज्झकरे णो अ आस्सि परिणयणे । तहवि सिरे मह सुच्चिय, दिक्खासमये करो होही ॥ ११ ॥ ”

सामी अकारणे बंधू । ता विणवेषु वल्लह !, रक्खरथं सवजीवाणं ॥ २ ॥” हरिणोऽपि पत्नीप्रेरितो
 नेमिं द्रुते, “णिडझरणणीरपाणं, अरणतणभक्खणं च वणवासो । अन्हाण णिरवराहाण, जीवियं रक्ख
 रक्ख पहेो ! ॥ ३ ॥” एवं सर्वेऽपि पशवः स्वामिनं विज्ञपयन्ति, तावत्त्वामी वभाये, भो.पशुरक्षकाः !
 मुंचत मुंचत इमान् पशून्, नाऽहं विवाहं करित्ये । पशुरक्षकाः श्रीनेमिवचसा पशून्मुंचन्तिस्म, सा-
 रथिरपि रथं निवर्त्तयतिस्म, अत्र कविः—“हेतुरिदोः कलके यो, विरहे रामसीतयोः । नेमे राजीम-
 तीत्यागे, कुरंगः सत्यमेव सः ॥ १ ॥” समुद्रविजयशिवादेवीप्रमुखजनास्तु शीघ्रमेव रथं स्वलयन्तिस्म,
 शिवा च सवाण्यं द्रुते, “परथेमि जणणीवच्छल !, वच्छ ! तुमं पढमपरथणं किंपि । काऊण पाणिगहणं,
 मह दंसे णिअवहूवयणं ॥ १ ॥ नेमिराह, “मुंचाप्रहमिमं मात-र्सानुधीयु न मे मनः । मुकिस्त्रीसंग-
 मोत्कंठ-मकुंठभवतिष्ठते ॥ २ ॥” यतः—“या रागिणि विरागिण्य-स्ताः खियः को निधेवते । अतोऽहं
 कामये मुकिं, या विरागिणि रागिणी ॥ ३ ॥” इत्यादि ।

राजीमती, हादेव ! किमुपस्थितमित्युक्त्वा मूर्च्छां प्राप्ता सखीभ्यां चंदनद्रवैराभ्यासिता कथमपि

स्त्रिणा एए अणमयफला ॥ १ ॥” इति कृष्णत्वे गुणाः, “कटपूरे अंगारो १, कणीणिगा २ कज्जलं च णयणंस्मि ३ । भुज्जे मरी य ४ चित्ते, रेहा ५ कस्मिणावि गुणहेऊ ॥ २ ॥” इति कृष्णवस्त्वाश्रयणे गुणाः “खारं लवणं १ दहणं, हिमं च २ अङ्गोरविग्गहो रोगी ३ । परवसगुणो अ चुणो, केवलगोरत्तणो अगुणा ४ ॥ ३ ॥” एवं परस्परं तासां जल्पे जायमाने श्रीनेमिः पशूनामार्त्तस्वरं श्रुत्वा साक्षेपं हेसारथे ! कोऽयं दारुणः स्वरः ? सारथिः प्राह, शुष्माकं विवाहे भोजनकृते समुदायीकृतपशूनामयं स्वरः ! इत्युक्ते स्वामी चिंतयतिस्म, धिक्विवाहोत्सवं ! यत्रानुत्सवोऽमीषां जीवानाम् ! !

इतश्च, हल्ली सहीधो ! किं मे दाहिणं चक्खु परिप्पुरइ ? इति वदंतीं राजीमतीं प्रति सख्यौ प्र-
तिहतममंगलं ! इत्युक्त्वा शुशुक्कारं कुरुतः ! ! नेमिस्तु हेसारथे ! रथमितो निवर्तय, अत्रांतरे नेमिं
पश्यन्नेको हरिणः स्वभीवया हरिणीभीवां पिथाय स्थितः, अत्र कविघटना—“स्वामिनं निरीक्ष्य हरिणो
ब्रूते, “मापहरसु मापहरसु, एयं सह हिष्यहारिणिं हरिणिं । सामी ! अरुहं मरणावि, दुस्सहो पिथ-
तमाविरहो ! ॥ १ ॥” हरिणी नेमिमुखं निभाल्य हरिणं प्रति ब्रूते । “एसो पसणवयणो, तिहुअण-

तस्य विधातुः करयो-रात्मानं न्युञ्जन् करोमि मुदा । येनैव वरो विहितः, सौभाग्यप्रभृतिगुणराशिः । ॥२१॥”

मृगलोचना राजीमत्यभिप्रायं परिज्ञाय सञ्जीतिहासं हेसखि चंद्रानने । समग्रगुणसंपूर्णोऽपि अस्मिन्चरे
 एकं दूषणं अस्त्येव, परं वरार्थिन्यां राजीमत्यां शृण्वत्यां वक्तुं न शक्यते । चंद्राननाऽपि हेसखिमृग-
 लोचने । मयाऽपि तद् ज्ञातं, परं सांप्रतं मौनमेवाचरणीयं, राजीमत्यपि त्रपया मध्यस्थतां दर्शयंती
 हेसख्यौ । यस्याः कस्या अपि भुवनाहुतभाग्यधन्यायाः कन्याया अयं वरो भवतु । परं सर्वगुणसुं-
 दरोऽस्मिन् वरे दूषणं दुग्धमध्यात्पुत्रकर्षणप्रायं । असंभाव्यमेव, तदनु ताभ्यां सविनोदं कथितं,
 भोरजीमति । वरः प्रथमं गौरो विलोक्यते, अपरे गुणास्तु परिचये सति ज्ञायते, तद् गौरत्वं तु क-
 ज्जलानुकारमेव दृश्यते । राजीमती सेव्यं सख्यौ प्रत्याह, अथ यावत् शुवां चतुरे इति मम भ्रमोऽ-
 भवत् । सांप्रतं तु स भद्रः, यत् सकलगुणकारणं इयामत्वं भूषणमपि दूषणतया प्ररूपितं, भृशुतं
 तावत्सावधानीभूय भवत्यौ इयामत्वे इयामवस्त्वाश्रयणे च गुणान्, केवलगौरत्वे दोषांश्च, तथाहि-
 “ भू १ चित्तवह्नि २ अशुठ ३, कच्छरी ४ घण ५ कणीणिगा ६ केसा ७ । कसवद् ८ मसी ९ रयणी १०, क-

देवीप्रमुखप्रमदाजेगीयमानधवलमंगलविस्तारः पाणिग्रहणाय, अग्रतो गच्छंश्च वीक्ष्य सारथिं प्रति कस्येदं कृतमंगलभरं धवलमंदिंरं इति पृष्ठवान्, ततः सोऽङ्गुल्यग्नेण दर्शयन् इति जगाद्, उग्रसेननुपस्य तव श्वशुरस्यायं प्रासादः, इमे च तव भार्याया राजीमत्याः सख्यौ चंद्राननामृगलोचनाभिधाने मिथो वार्त्तयतः, तत्र मृगलोचना नेमिं विलोक्य चंद्राननां प्राह, हेचंद्रानने ! स्त्रीवर्गे एका राजीमत्येव वर्णनीया, यस्या अयमेतादृशो वरः पाणिं ग्रहीष्यति ! चंद्राननाऽपि मृगलोचनामाह—

राजीमतीमद्भुतरूपरम्यां, निर्माय धाताऽपि यदीदृशेल ।
वरेण नो योजयति प्रतिष्ठां, लभेत विज्ञानविचक्षणः काम् ? ॥ १ ॥

इतश्च तूर्यशब्दमाकर्ण्य मातृग्रहात् राजीमती सखीमध्ये प्राप्ता, हेसख्यौ ! भवतीभ्यामेकाकिनी-भ्यामेव साडंबरमागच्छन् कोऽपि वरो विलोक्यते, अहमपि विलोकयितुं न लभेयं ? इति बलात्तदंतरे स्थित्वा नेमिं आलोक्य साश्चर्यं चिंतयतिस्—

किं पातालकुमारः, किं वा मकरध्वजः सुरेंद्रः किम् ? । किं वा मम पुण्यानां, प्राग्भारो मूर्तिमानेषः ! ॥१॥

विश्रंभपन्नं विधुरे सहायः, कोऽन्यो भवेन्ननुते प्रियायाः ॥ ८ ॥

सुसीमाप्यवादीत्- विना प्रियां को यद्दृश्यागतानां, प्राधूर्णकानां मुनिसत्त्वमानाम् ॥

करोति पूजाप्रतिपत्तिमन्यः, कथं च शोभां लभते मनुष्यः ? ॥ ९ ॥

एवमन्यासां अपि गोपंगनानां वार्चयुत्तया यदूनामाग्रहाच्च मौनावलंबिनमपि स्त्रिताननं जिनं निरीक्ष्य 'अनिषिद्धं अनुमतमिति' न्यायाद्वेभिना पाणिग्रहणं स्वीकृतमिति ताभिर्वाडं उद्घोषितं, ततः कृष्णेनोषसेनपुत्री राजीमती मार्गिता, लभं पृष्टश्च क्रोष्टुकिनामा ज्योतिर्वित्याह-, "वर्षासु शुभकार्याणि, नान्यान्यपि समाचरेत् । यद्दिनां मुख्यकार्यस्य, विवाहस्य तु का कथा ? ॥ १ ॥ समुद्रस्तं वभाषेऽथ, कालक्षेपोऽत्र नार्हति । नेभिः कथंचित्कृष्णेन, विवाहाय प्रवर्तितः ॥ २ ॥ माऽभूद्विवाहप्रसूहो, नेदीयस्ताहिनं वद् । श्रावणे मासि तेनोका, ततः पथी समुज्वला ॥ ३ ॥ ततो द्रयोर्विहिता विवाहोचिता सामग्री, आसन्ने च क्रोष्टुक्यादिषु लभे चलितश्च श्रीनेमिकुमारः स्फारशृंगारः, प्रजाप्रमोदकरो रथारूढो धृतातपत्रसारः, श्रीसमुद्रविजयादिदशाहकेशववलभद्रादिविशिष्टपरिवारः, शिवा-

त्वमसि किंतु नवोऽद्य शिवंगमी, भृशमरिष्टकुमार ! विचारय ॥

कलय देवर ! चारुग्रहस्थतां, रचय बंधुमनस्सु च सुस्थताम् ॥ ३ ॥

÷ अथ जगाद् च जांबवती जवात्, शृणु पुरा हरिवंशविभूषणम् ॥

स मुनिसुव्रततीर्थपतिर्गृही, शिवमगादिह जातसुतोऽपि हि ॥ ४ ॥

÷ पद्मावतीति समुवाच विना बधूटीं, शोभा न काचन नरस्य भवत्यवश्यम् ॥

नो केवलस्य पुरुषस्य करोति कोऽपि, विश्वासमेव विट एव भवेदभार्यः ॥ ५ ॥

गांधारी जगौ— सज्जन्ययात्रा शुभसंगसार्थः, पर्वोत्सवा वेदम विवाहकृत्यम् ॥

उद्यानिका पूःक्षणपर्वदश्च, शोभंत एतानि विनांगनां नो ॥ ६ ॥

गौरी उवाच— अज्ञानभाजः किल पक्षिणोऽपि, क्षितौ परिभ्रम्य वसंति सायम् ॥

नीडे स्वकांतासहिताः सुखेन, ततोऽपि किं ? देवर ! मूढदृक् त्वम् ॥ ७ ॥

लक्ष्मणाऽप्यवोचत्— ज्ञानादिसर्वान्परिक्त्रियायां, विचक्षणः प्रीतिरसाभिरामः ॥

प्रावर्तत मिथो हसन्ति सततं क्रीडोहसन्मानसा—स्तावद्व्योमनि देवगीरिति समुद्भूता श्रुता चाऽखिलैः॥१॥
 मुग्धाः स्य प्रमदा यतोऽमरगिरौ गीर्वाणनाथैश्चतुः—पद्या योजनमानवक्रकुरैः कुंभैः सहस्राधिकैः ।
 वाल्येऽपि क्षपितो य एष भगवाद्वाभून्सनगाकुलः, कर्तुं तस्य सुयत्नतोऽपि किमहो शुष्माभिरीक्षिष्यते१२॥”
 ततो नेमिरपि हरिं ताश्च सर्वा जलेराच्छोदयतिस्म, कमलपुष्पकंदुकैश्च ताडयतिस्म, इत्यादि सवि-
 स्तारं जलक्रीडां कृत्वा तटमागत्य नेमिं स्वर्णासने निवेश्य सर्वा अपि गोप्यः परिवेष्ट्य स्थितास्तत्र
 शक्तिमणी जगौ—

निर्वाहकातरतयोद्ग्रहसे न यत्नं, कन्यां तदेतदविचारितमेव नेमे ! ॥

भ्राता तयाऽस्ति विदितः सुतरां समर्थो, द्वात्रिंशद्दुन्मितसहस्रवधूर्विबोढा ॥१॥

तथा सत्यभामाप्युवाच—ऋषभमुख्यजिनाः करपीडनं, विदधिरे दधिरे च महीशताम् ॥

दुभुजिरे विषयांश्च बहून्सुतान्, सुशुचिरे शिवमप्यथ लेभिरे ॥ २ ॥

व्यतीति श्रुत्वा निश्चितोऽपि निश्चयार्थं नेमिना सह जलक्रीडां कर्तुं अंतःपुरीपरिवृतः सरोऽन्तरे
प्रविष्टः, तत्र च—

प्रणयतः परिश्रद्धा करे जिनिं, हरिरेवेशयदाशु सरोऽन्तरे ॥

तदनु शीघ्रमसिंचत नेमिनं, कनकशृंगजलैर्बुह्मणाविलैः ॥ १ ॥

तथा रुक्मिणीप्रमुखगोपिका अपि ज्ञापितवान्, यदयं नेमिनिश्चकं क्रीडया पाणिग्रहाभिसुखी
कार्यः ! ततश्च ता अपि—

“काश्चित्केसरसारनीरनिकैराच्छोदयंति प्रभुं, काश्चिद्बभ्रुरपुष्पकंदुकभरैर्निघ्नंति वक्षःस्थले ॥

काश्चिन्नीक्षणकटाक्षलक्षविशिरैर्विद्धयंति नमोक्तिभिः, काश्चित्कामकलाविलासकुशला विस्मापयांचक्रिरे
॥ १ ॥” ततश्च—

“तावत्यः प्रमदाः सुगंधिपयसा स्वर्णादिशृंगीर्भुशं, भ्रुत्वा तज्जलनिर्झरैः पशुतरैः कर्तुं प्रभुं व्याकुलम् ।

बलपरीक्षणकुहुजबालनं, भवतु नान्यरणाः खलु युज्यते ॥ १ ॥ ”

द्वाभ्यां तथैव स्वीकृतं,

“कुंजाप्रसारितं बाहुं, नेमिर्वैबलतामिव । मृणालदंडमिव वा, बालयामास लीलया ॥ १ ॥”

शाखानिभे नेमिजिनस्य बाहौ, ततः स शाखाभृगवद्विलम्बः ।

चक्रे निजं नाम हरिर्यथार्थ—सुधद्विषादद्विगुणासितास्यः ॥ २ ॥

ततो महताऽपि पराक्रमेण नेमिभुजेऽवलिते सति विषण्णचित्तः कुष्णी मम राज्यमेव सुखेन प्र-
हील्यतीति चिंतातुरः स्वचित्ते चिंतयामास—

“क्लिश्यते केवलं स्थूलाः, सुधीस्तु फलमश्नुते । ममंथ शंकरः सिंधुं, रत्नान्याशुर्दिवौकसः ॥ १ ॥”

अथवा—“क्लिश्यते केवलं स्थूलाः, सुधीस्तु फलमश्नुते । दंता दलंति कष्टेन, जिह्वा गिलति लीलया ॥२॥”

ततो बलभद्रेण सहाऽऽलोचयति, किं विधास्ये ? नेमिस्तु राज्यलिप्तुर्वलबांश्च, तत आकाशवाणी-
प्रादुरभूद्दहो हरे ! पुरा नमिनाथेन कथितमासीद्यदुत द्वाविंशस्तीर्थकरो नेमिनामा कुमार एव प्रव्रजि-

रहितोऽपि भगवान् मित्रप्रेरितः क्रीडमानः कृष्णाशुभशालायासुपागमत्, तत्र कौतुकोत्सुकैर्मित्रैर्विज्ञ-
सोऽङ्गुल्यये कुलालचक्रवच्चक्रं भ्रामितवान्, शार्ङ्गं धनुर्मुणालवद्भ्रामितवान्, कौमोदकीं गदां यष्टिव-
दुत्पादितवान्, पांचजन्यं शंखं च स्वमुखे धृत्वा आपूरितवान्, तदा च—

“निर्मूल्यालानमूलं व्रजति गजगणः खंडयन् वेदममालां,

धावंत्युञ्जोद्य बंधान् सपदि हरिहया मंदुरायाः प्रणष्टाः ॥

शब्दाद्वैतेन सर्वं बधिरितमभवत्तत्पुरं व्यग्रमुग्रं,

श्रीनेमेर्वक्रपद्मप्रकटितपवनैः पूरिते पांचजन्ये ॥ १ ॥”

तं तादृशं च शब्दं निशम्योत्पन्नः कोऽपि वैरीति व्याकुलचित्तः केशवस्वरितं आयुधशालायां
आगतः, दृष्ट्वा च नेमिं चकितो निजभुजबलतुलनाथ आवाभ्यां बलपरीक्षा क्रियते, इति नेमिं वदं-
स्तेन सह मल्लाक्षाटके जगाम, श्रीनेमिराह—

अनुचितं ननु भ्रूण्डनादिकं, सपदि बांधव ! शुद्धमिहावयोः ।

समुद्रविजयाभिलाषेन समुद्रविजयनाम्ना ज्ञातव्यं जाव तं हीरुणं कुमारे अरिदुणेमीणामेणं इतियावत्
 तस्मात् भवतु कुमारः अरिष्टनेभिर्नाम्ना कृत्वा । यस्मात् भगवति गर्भस्थे माता रिष्टरत्नमयं नेमिं च-
 क्रथारां स्वप्नेद्राक्षीत्, ततो रिष्टनेभिः, अकारस्य अमंगलपरिहारार्थत्वाच्च अरिष्टनेभिरिति, रिष्टशब्दो
 अरिदुणेमी जे से वासाणं पढमे मासे, दुच्चे पक्खे, सावणसुद्धे, तस्सणं
 सावणसुद्धस्स पंचमी पक्खे णं, णवण्हं मासाणं बहुपडिपुण्णाणं जाव चि-
 ताहिं णक्खत्ते णं जोगसुवाणए णं आरोग्गा आरोग्गं दारयं पयाया, जम्मणं
 समुद्रविजयाभिलाषेणं णेअधं, जाव तं हीरु णं कुमारे अरिदुणेमी णामेणं

हि अमंगलवाचीति, कुमारेति कुमारस्तु अपरिणीतत्वात्, अपरिणयनं तु एकम्-

एकदा यौवनाभिसुखं नेमिं निरीक्ष्य शिवादेवी समवदत्, वत्सानुमन्यस्व पाणिग्रहणं, पूरय चा-
 स्मन्मनोरथं, स्वामी तु योग्यां कन्यां प्राप्य परिणेष्यामीति प्रत्युत्तरं ददौ, ततः पुनरेकदा कौतुक-

तेषां कालेषां इत्यादितः द्वाविणसंहरणाद्भङ्ग इत्यभ्याणियध्वं इति पर्यंतं, तत्र द्वाविणसंहरणाद्भङ्गि पितृवैश्वमनि
 ब्रुए ॥ १७० ॥ तेषां कालेषां तेषां समएणं अरहा अरिदृणेमी जे से वा-
 साणं चउत्थे मासे, सत्तमे पक्खे, कत्तियबहुले, तस्स णं कत्तियबहुलस्स
 वारसी पक्खे णं, अपराजियाओ महाविमाणाओ वत्तीसं सागरोवमठिइ-
 याओ अणंतरं चयं चइत्ता, इहेव जंबुदीवे दीवे भारहे वासे सोरियपुरे
 पायरे, समुद्विजयस्स रण्णो, भारियाए सिवाए देवीए, पुव्वरत्तावरत्तकाल-
 समयंसि जाव चित्ताहिं गब्भत्ताए वक्कंते, सब्बं तहेव सुविणदंसणद्विण-
 संहरणाद्भङ्गं इत्थ भाणियध्वं ॥ १७१ ॥ तेषां कालेषां तेषां समएणं अरहा

निक्षेपादि ॥ १७१ ॥ तेषां कालेषां इत्यादितः परिभाइत्ता इति पर्यंतं, तत्र जम्मणांति जन्मप्रभृति सर्व

पंचाशदधिकवर्षशतद्वयेन (२५०) श्रीवीरनिर्वाणं, ततश्चाऽशीत्यधिकनववर्षशतानि (१८०) अतिक्रान्ता-
नि, तदा वाचना, ततो शुक्रमुकं, त्रयोदशशतसंवत्सरस्याऽयं त्रिंशत्तमः संवत्सरः कालो गच्छती-
ति ॥ इति श्रीपार्श्वरिचं समाप्तम् ॥ १६९ ॥

सषट्कस्वप्नहिणस्स दुवाल्स वाससयादं विद्वक्कंतादं, तेरसमस्स वाससयस्स
अयं तीसइमे संवच्छरे काले गच्छइ ॥ १६९ ॥

तेणं कालेणं तेणं समएणं अरहा अरिदुणेमी पंच चित्ते हुत्था, तंजहा-
चित्ताहिं चुए चइत्ता गढमं वक्कंते, तहेव उक्खेवो, जाव चित्ताहिं परिणि-

॥ अथ श्रीनेमिनाथस्य जघन्यादिवाचनाभिश्चरित्रमाह ॥ तेणंकालेणं इत्यादितः चित्ताहिंपरिणिष्ठुए
इतिपर्यंतं, तत्र तहेवउक्खेवो तथैव उक्खेपस्तथैव चित्राभिलापेन पूर्वोक्ताढी वक्तव्य इत्यर्थः ॥१७०॥

सुषमनामके चतुर्थेऽंके बहु व्यतिक्रान्ते सति योऽसौ वर्षाकालस्य प्रथमो मासः, द्वितीयः पक्षः, श्रावणशुद्धः, तस्य श्रावणशुद्धस्याष्टमी दिवसे उपरि 'सम्भेत' नामशैलशिखरस्य आत्मना चतुर्विंश-
 तमः मासिकेन भक्तेन अपानकेन विशाखानक्षत्रे चंद्रयोगमुपागते सति पुष्यहकालसमयंसि पूर्वा-
 ह्नकालसमये, तत्र प्रभोर्भोक्षणमने पूर्वाह्न एव कालः "पुष्यरत्नावरत्तकालसमयंसिति" क्वचित्पाठस्तु
 गामुवागए षं पुष्यहकालसमयंसि वज्रधारिणपाणी कालगए विद्वक्त्रे जाव
 सव्वदुक्खएपहीणे ॥ १६८ ॥ पासस्सणं अरहओ पुरिसादाणीयस्स जाव

लेखकदोषान्मतांतरभेदाद्वा वज्रधारिअपाणी प्रलंबितौ पाणी हस्तौ येन स तथा, कारयोत्सर्गे स्थितत्वात्
 प्रलंबितभुजद्वयः भगवान् कालगतः, यावत् सर्वदुःखप्रक्षीणः ॥ १६८ ॥ पासस्स इत्यादितः काले
 गच्छइ इति यावत् पार्श्वस्यार्हतः पुरुषादानीयस्य यावत् सर्वदुःखप्रक्षीणस्य द्वादश वर्षशतानि व्यति-
 क्रान्तानि त्रयोदशमस्य वर्षशतस्य अयं त्रिंशत्तमः संवत्सरः कालो गच्छति, तत्र श्रीपार्श्वनिर्वाणात्

इत्यादितः सवदुक्त्वप्यहीणे इतियावत्, तस्मिन् काले तस्मिन् समये पार्श्वः अर्हन् पुरुषादानीयः त्रिशत् वर्षाणि गृहस्थावस्थायां उयित्वा स्थित्वा द्यशीतिं अहो राजान् छद्मस्यपर्यायं पालयित्वा किञ्चिद्दानानि

पडिपुणाद्दं सत्तरि वासाद्दं सामणपरिआयं पाउणित्ता, एक्कं वाससयं सवाउअं पालइत्ता, खीणे वेयणिज्जाउयणामगोत्ते, इमीसे ओसयिणिए दु-समसुसमाए वहुविइक्कंताए जे से वासाणं पढमे मासे, दुच्चे पक्खे, सावण-सुद्धे, तस्स णं सावणसुद्धस्स अट्टमी पक्खे णं, उट्ठिं संमेयसेलसिहरंसि अप्पचउतीसइमे मासिएणं भत्तेणं अयाणएणं विसाहाहिं पाक्खत्ते णं जो-

ससतिः (७०) वर्षाणि केवलपर्यायं पालयित्वा प्रतिपूर्णांनि ससतिः वर्षाणि चारित्रपर्यायं पालयित्वा एकं वर्षशतं सर्वायुः पालयित्वा क्षीणेषु सत्सु वेदनीयाद्युर्नामगोत्रेषु कर्मसु अस्थामेवावसर्षिपर्यायं दुपम-

॥ १६१ ॥ १६२ ॥ १६३ ॥ १६४ ॥ १६५ ॥ १६६ ॥ इदं सूत्रवद्धं व्याख्यातप्राथम्यम् ॥ पासस्सपं इत्यादि-
तः अंतमकासी इतिपर्यंतं, तत्र शुगांतकृद्भूमिः श्रीपार्श्वनाथादारभ्य चतुर्थं पुरुषं यावत्सिद्धिमागो

(१२००) अणुत्तरोववाइयाणं ॥ १६६ ॥ पासस्स पं अरहओ पुरिसादा-
णीयस्स इविहा अंतगडभूमी इत्था, तंजहा—जुगंतगडभूमी य, परिआयं-
तगडभूमी अ, जाव चउत्थाओ पुरिसजुगाओ जुगंतगडभूमी, तिवासप-
रियाए अंतमकासी ॥ १६७ ॥ तेषं कालेणं तेषंसमएणं पासे अरहा पुरि-
सादाणीए तीसं वासाइं अगारवासमज्जे वसित्ता, तेसीइं राइंदियाइं छउ-
मत्थपरियाणं पाउणित्ता, देसूणाइं सत्तरि वासाइं केवल्लिपरिआयं पाउणित्ता,

वहमानः स्थितः, पर्यायान्तकृद्भूमौ तु केवल्लोत्पत्तेस्त्रिषु वर्षेषु गतेषु सिद्धिगमनारंभः ॥१६७॥ तेषंकालेणं

पासस्स णं अरहओ पुरिसादाणीयस्स सुणंदापामोक्खवाणं समणोवासियाणं
 तिणिण सयसाहस्सीओ सत्तावीसं च सहस्सा (३२७०००) उक्कोसिया स-
 मणोवासियासंपया हुत्था ॥१६४॥ पासस्स णं अरहओ पुरिसादाणीयस्स
 अहुट्टसया (३५०) चउदसपुवीणं अजिणाणं जिणसंकासाणं सबक्खर-
 जाव चउदसपुवीण संपया हुत्था ॥१६५॥ पासस्सणं अरहओ पुरिसादा-
 णीयस्स चउदस सया (१४००) ओहिणाणीणं, दस सया (१०००) केव-
 ल्हाणीणं, एक्कारस सया (११००) वेउवीणं, छस्सया(६००) रिउमईणं,
 दस समणसया (१०००) सिद्धा, वीसं अज्जियासया (२०००) सिद्धा, अ-
 ङ्कट्टसया (७५०) विउलमईणं, छस्सया (६००) चार्ईणं, वारस सया

समूहा गणास्तत्रायकाः सुरयो गणधरास्ते श्रीपार्थस्य अष्टौ, आवश्यके तु दश गणा गणधराश्चोक्ताः,
चेव, वीरभेदे ७ जसेविय ८ ॥ १ ॥” ॥१६०॥ पासस्स षं अरहओ पुरि-
सादाणीयस्स अज्जादिणणामुक्खाओ सोलस समणसाहस्सीओ (१६०००)
उक्कोसिया समणसंपया हुत्था ॥ १६१ ॥ पासस्स षं अरहओ पुरिसादा-
णीयस्स पुक्कचूलापामोक्खाओ अट्टतीसं अज्जियासाहस्सीओ(३८०००)
उक्कोसिया अज्जियासंपया हुत्था ॥ १६२ ॥ पासस्स षं अरहओ पुरिसा-
दाणीयस्स सुवयपामोक्खाणं समणोवासगणं एणा सयसाहस्सी चउसट्ठिं
च सहस्सा (१६४०००) उक्कोसिया समणोवासगसंपया हुत्था ॥ १६३ ॥

तस्मादिह स्थानां च द्वौ अल्पायुक्त्वादि कारणान्नोक्तौ, इति टिप्पनके व्याख्यातम् ॥ १६० ॥ तथा

विधाय स्वस्थानं ययौ, एवं देवादिक्कतानुपसर्गान्सभ्यक् सहते ॥ १५८ ॥ अथेतनं सूत्रं सुगमम् ।

चउरासीद्द्विमस्स राद्दंदि्यस्स अंतरा वट्टमाणस्स जे से निग्गहाणं पढमे मासे
पढमे पक्खे, चित्तवहुल्ले, तस्स णं चित्तवहुल्लस्स चउत्थी पक्खे णं, पुव्वण्ह-
कालसमयंसि धायइपायवस्स अहे छट्टेणं भत्तेणं अपाणएणं विसाहाहिं
णक्खत्तेणं जोगसुवगाएणं झाणंतरियाए वट्टमाणस्स अणंतं अणुत्तरे जाव
केवलवरणाणदंसणे ससुप्पणे, जाव जाणमाणे पासमाणे विहरइ ॥१५९॥
पासस्स णं अरहओ पुरिसादाणीयस्स अट्टगणा अट्ट गणहरा इत्था, तंजहा-
“सुभेय १ अज्जघोसे य २, वसिद्धे ३ वंभयारि य ४ । सोमे ५ सिरिहरे ६

॥ १५९ ॥ पासस्सणं इत्यादितः जसेविय इतिपर्यंतं, तत्र अट्टगणा अट्ट गणहरा एकवाचनिका यति-

स्वामी प्रवज्यैकदा विहरन् तापसाश्रमे कूपसमीपे न्यग्रोधाधो निशि प्रतिसया स्थितः, इतः स
 मेघमाली सुराधमः शीपार्थमुपद्रोतुं आगत्य क्रोधांधः स्वविकुर्वितशार्दूलवृश्चिकादिभिरभीतं प्रभुं
 निरीक्ष्य गगनंधकारसन्निभान्मेघान्विकृत्य कल्पांतमेघवद्वर्षितुं अरिभे, विद्युतश्च अतिरौद्राकारा दिशि
 पुरिसादाणीए णिच्चं वोसदुकाए चियत्तदेहे जे केइ उवसग्गा उप्पञ्जंति,
 तंजहा—दिवा वा, माणुसा वा, तिरिक्खजोणिया वा, ते उप्पण्णे सभमं सहइ
 खमइ तित्तिक्खइ अहियासेइ ॥ १५८ ॥ तएणं से पासे भगवं अणगारे
 जाए इरियासमिए जाव अप्पाणं भावेमाणस्स तेसीइ राइंदियाइं विइक्कंताइं

दिशि प्रसृता, गर्जरिवं च ब्रह्मांडस्फोटसदृशं अकरोत्, क्षणादेव प्रभुनासाग्रं यावज्जले प्रासे आस-
 नकंपेन धरणोद्गो महिषीभिः समं आगत्य फणैः प्रभुं आच्छादितवान्, अवधिना च विज्ञातोऽमर्षेण
 वर्षन् मेघमाली धरणोद्ग्रेण हकितश्च प्रभुं शरणीकृत्य स्वस्थानं ययौ, धरणोद्ग्रेऽपि नाट्यादिभिः प्रभुपूजां

पंचाशत्पदपंचाशत्सप्तपंचाशत्सूत्राणि सुगमानि ॥ १५५ ॥ १५६ ॥ १५७ ॥ पासेणं इत्यादितः अहि-
 सिक्रियाए सदेवमणुआसुराए परिसाए तंचेव सधं, णवरं वाणारसिं णगरिं मज्झं
 मज्झेणं णिगगच्छइ, णिगच्छिता जेणेव आसमपए उज्जाणे, जेणेव असोणवरपा-
 यवे तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छिता असोणवरपायवस्स अहे सीयं ठावेइ, ठा-
 वित्ता सीयाओ पच्चोरुहइ, पच्चोरुहित्ता सयमेव आभरणमल्लालंकारं ओसुयइ
 ओसुइत्ता सयमेव पंचसुद्धियं लोयं करेइ, करित्ता अट्टमेणं भत्तेणं अपाणएणं
 विसाहाहिं णक्खत्तेणं जोगसुवागएणं एणं देवदूसमादाय तिहिं पुरिससएहिं
 सद्धिं सुंढे भवित्ता अगाराओ अणगारियं पवइए ॥ १५७ ॥ पासेणं अरहा

यासेइ इतिपर्यंतं, तत्र देवोपसर्गः कमठसंबंधी, स चैवम्—

डात् ज्वलत्काष्ठं आकृष्य कुठारेण द्विधा कारयित्वा च तापव्याकुलः सर्पो निष्काशितः, स च भगवन्नि-
 युक्तपुरुषमुखात्मस्कारान्प्रत्याख्यानं च निशम्य तत्क्षणं विषय धरणोद्भो जातः, अहो ! ज्ञानीति
 पासे णं अरहा पुरिसादाणीए दक्खे दक्खवपइरणे पडिरूवे अह्ठीणे भइए
 विणीए तीसं वासाइं अगारवासमज्जे वसित्ता, पुणरवि लोयंतिएहिं जियक-
 पेहिं देवेहिं ताहिं इट्ठाहिं जाव एवं वयासी ॥१५५॥ जय जय षंदा जय जय
 भद्दा जाव जय जय सहं पउजंति ॥१५६॥ पुब्बिपि षं पासस्स अरहओ पुरिसा-
 दाणीयस्स माणुस्सगाओ निहत्थधम्मओ अपुत्तरे आहोइए तं चैव सबं जाव
 दाणं दाइयाणं परिभाइत्ता, जे से हेमंताणं दुच्चं मासे तच्चे पक्खे, पोसबहुले
 तस्स षं पोसबहुलस्स इकारसी दिवसे षं पुव्वण्हकालसमयंसि, विसालाए
 जनैः स्तूयमानः स्वामी स्वयहं ययौ, कमठोऽपि तपस्तप्त्वा भेधकुसारेषु भेधमाली जातः ॥१५७॥ पंच-

सर्वं ददर्श, ततः पार्श्वेति नाम कृतं, कर्मेण यौवनं प्राप्तः, तच्चैवं—“धन्वीभिरिन्द्रादिष्टाभिर्-लाल्यमानो जगत्पतिः । नवहस्तप्रमाणंगः, क्रमादाप च यौवनम् ॥ १ ॥ ततः कुरास्यलेशप्रसेनजिह्वपुत्रां प्रभावतीनाधीं कर्णी आष्टह्य पित्रा परिणयितः, अन्येद्युर्वाक्षस्यः स्वामी एकस्यां दिशि गच्छतः पुष्यादिपूजोपकरणसहिताद्वागराद्वागरीश्च निरीक्ष्य पते क गच्छंतीति कंचित्प्रच्छ, स आह, प्रभो ! कश्चिस्त्संनिवेशवास्तव्यो दरिद्रो मृतमातापितृको ब्राह्मणपुत्रः कृपया लोकैर्जीवितः कमठनामासीत्, स च एकदा राजाभरणभूषिताद्वाग्यरान्वीक्ष्य अहो ! एतत्प्रागजन्मतपसः फलमिति विचिंत्य पंचाभ्यादि-महाकष्टानुषाधी तपस्वी जातः, सोऽयं पुर्या बहिरागतोऽस्ति, तं पूजितुं लोका गच्छंतीति निशाम्य प्रभुरपि सपरिवारस्तं द्रष्टुं ययौ, तत्र काष्ठांतर्दह्यमानं महासर्वं ज्ञानेन विज्ञाय करुणासमुद्रो भगवानाह, अहो ! मूढतपस्विन् ! किं दयां विना वृथा कष्टं करोषि ? यतः—“कृपामहानदीतीरे, सर्वे धर्मास्तृणांकुराः । तस्यां शोषमुपेतायां, कियन्नंदंति ते चिरम् ॥ १ ॥ इत्याकर्ण्य क्रुद्धः कमठोऽवोचत्, राजपुत्रा हि गजाश्वादिऋषीढां कर्तुं जानंति, धर्मं तु वयं तपोधना एव जानीमस्ततः स्वामिनाऽपि कुं-

त्रिपंचाशत्ससूत्रं यावत्सर्वाणि सुगमानि ॥ १५० ॥ १५१ ॥ १५२ ॥ १५३ ॥ सेसं तहेव इत्यादितः
पासेणामेणं इतिपर्यंतं, शेषं जन्मोत्सवादि तथैव पूर्ववत्, परं पार्श्वभिलापेन भणितव्यं, यावत्

स्स णं पोसबहुलस्स दस्समीपक्खे णं णवण्हं मासाणं बहुपडिपुण्णाणं अद्धट्टु-
माणा राइंदियाणं विइक्कंताणं पुव्वरत्तावरत्तकालस्समयंसि विसाहाहिं णक्ख-
त्तेणं जोगेसुवाणएणं आरोणां दारयं पयाया ॥ १५२ ॥ जं रयाणिं
च णं पासे अरहा पुरिसादाणीए जाए तं रयाणिं चणं बहूहिं देवेहिं देवीहिं य
जाव उप्पिजलणभूया कहकहणभूया आविहुत्था ॥ १५३ ॥ सेसं तहेव, ण-
वरं पासाभिलावेणं भाणियवं, जाव तं होउणं कुमारे पासे णामेणं ॥ १५४ ॥

तस्मात् भवतु कुमारः पार्श्वः नाम्ना । तत्र प्रभौ गर्भस्थिते स्मति शयनीयस्था माता पार्श्वे सर्पतं कुष्ण-

सादाणीए, जे से निम्हाणं पढमे मासे पढमे पक्खे, चित्तवहुले तस्स णं चित्तवहुलस्स चउत्थीपक्खे णं पाणयाओ कप्पाओ वीसं सागरोवमट्टिइयाओ अणंतरं चयं चइत्ता, इहेव जंबुदीवे दीवे, भारहे वासे, बाणारसीए णयरीए, आससेणस्स रणो वामाए देवीए, पुब्वरत्तावरत्तकालसमयांसि विसाहाहिं णक्खत्तेणं जोगसुवागएणं आहारवक्कतीए (अंधाअं ७००) भववक्कतीए सरीरवक्कतीए कुच्चिंसि गळमत्ताए वक्कते ॥१५०॥ पासे णं अरहा पुरिसा-
दाणीए तिण्णाणोवगए आविहुत्था, तंजहा—चइस्सासिन्ति जाणइ, तेणं चैव अभिल्लावेणं सुविणदंसणविहाणेणं सव्वं जाव णियणं निहं अणुपविट्ठा, जाव सुहंसुहेणं तं गळमं परिवहइ ॥ १५१ ॥ तेणं कालेणं तेणं समएणं पासे अरहा पुरिसादाणीए जे से हेमंताणं दुच्चे मासे तच्चे पक्खे पोसवहुले त-

॥ अथ सप्तमः क्षणः ॥

अथ जवन्यमध्यमोत्कृष्टवाचनाभिः श्रीपार्थचरित्रमाह ॥ तेषां कालेणं इत्यादितः परि णिवुडे इति-
पर्यंतं सुगमं, तत्र पासेणं अरहा पुरिसादाणीए पुरुषश्चाऽसौ आदानीयश्च आदेयवाक्यतया आदेय-
तेणं कालेणं तेषां समएणं पासेणं अरहा पुरिसादाणीए पंचविसाहे होत्था,
तंजहा-विसाहाहिं चुए चइत्ता गढं वक्कंते, विसाहाहिं जाए, विसाहाहिं
मुंडे भविता अगाराओ अणगारिअं पवइए, विसाहाहिं अणंते अणुत्तरे
णिवावाए णिरावरणे कसिणे पडिपुणे केवलवरणाणदंसणे समुप्पणे,
विसाहाहिं परिणिवुडे ॥ १४९ ॥ तेषां कालेणं तेषां समएणं पासे अरहा पुरि-
नासतया च पुरुषादानीयः पुरुषप्रधान इत्यर्थः ॥ १४९ ॥ तेषां कालेणं इत्यादिपंचाशत्तमसूत्रादारभ्य

सर्गं भीविजयानन्द, विजयानन्दकारकम् । “आत्माराम” इति ख्यात, धन्दे सदुण्डवधे ॥ १ ॥

॥ इति षष्ठः क्षणः समाप्तः ॥

षष्ठमविजयल्लेख, शिव्यशिव्यस्य शिव्यक । नित्यं सारति य भवथा, स ददातु सदा सुखम् ॥ १ ॥

इति महोपाध्यायश्रीकीर्त्तिविजयगणिसिष्योपाध्यायश्रीविनयविजयगणिविचितायां
कल्पसुबोधिकायां षष्ठः क्षणः समाप्तः ॥ ६ ॥

अन्ये पुनर्वदन्ति, अयं अशीतितमे संवत्सरे इति कोऽर्थः ? पुस्तके कल्पलिखनस्य हेतुभूतः अयं श्रीवीरात् दशमशतस्य अशीतितमसंवत्सरलक्षणः कालो गच्छति, 'वायणान्तरे' इति कोऽर्थः ? एकस्याः पुस्तकलिखनरूपाया वाचनाया अन्यत्पर्यदि वाचनरूपं यद्वाचनांतरं तस्य पुनर्हेतुभूतो दशमशतस्य अयं त्रिनवतितमः संवत्सरः, तथा चाऽयमर्थः, नवशताशीतितमवर्षे कल्पस्य पुस्तके लिखनं, नवश-

संवच्छरे काले गच्छद् इति दीसद् ॥ १४८ ॥

तत्रिनवतितमवर्षे च कल्पस्य पर्षद्वाचनेति, तथोक्तं श्रीमुनिसुंदरसूरिभिः सङ्कतस्तोत्ररत्नकोशे—“वी-
राञ्चिनंदांक (११३) शरयचीकरत्, त्वच्चैत्यपूते भुवसेनभूपति । यस्मिन्महै. संसदि कल्पवाचना—मायां
तदानंदपुरं न कः स्तुते ? ॥ १ ॥” पुस्तकलिखनकालस्तु यथोक्त. प्रतीत एव “वच्छहीपुरमि णयरे”
इत्यादिवचनात्, तत्त्वं पुनः केवलिनो विदन्तीति ॥ १४८ ॥ इति श्रीवीरचरित्रं समाप्तम् ॥

अन्ये वदन्ति, “नवशतअशीतिवर्षे, वीरात्सेनाङ्गजार्थमानन्दे । संघसमक्षं समहं, प्रारब्धं वाचिदुं विज्ञैः ॥ १ ॥ इत्याद्यंतर्वाच्यवचनात् श्रीवीरनिर्वाणात् अशीत्यधिकनवशतवर्षातिक्रमे कल्पस्य सभास-
सक्षं वाचना जाता तां ज्ञापयितुं इदं सूत्रं न्यस्तमिति, तत्त्वं पुनः केवलिनो विदंतीति । वायणंतरे पुण
इत्यादि—वाचनांतरे पुनरयं त्रिनवतितमः (९३) संवत्सरः कालो गच्छतीति दृश्यते, अत्र केचिद्वदन्ति,
वाससयाद्दं विद्भक्त्याद्दं दसमस्स य वाससयस्स अयं असी-
इमे संवच्छरे काले गच्छद्, वायणंतरे पुण, अयं तेणउए
वाचनांतरे कोऽर्थः ? प्रत्यंतरे ‘तेणउए’ इति दृश्यते, यत्कल्पस्यपुस्तके लिखनं पर्षादि वाचनं वा अशी-
त्याधिकनववर्षशतातिक्रमे इति क्वचित्पुस्तके लिखितं, तत्पुस्तकांतरे त्रिनवतिवर्षाधिकनववर्षशताति-
क्रमे (९९३) इति दृश्यते इतिभावः ।

(१) ध्रुवसेननृपस्य पुत्रभरणार्त्तस्य श्लोकापहारार्थम् ॥

सर्वदुःखानि प्रक्षीणानि यस्य स तथा ॥ १४७ ॥ अथ भगवतो निर्वाणकालस्य पुस्तकलिखनानादिका-
लस्य चान्तरमाह । समणस्स इत्यादितः इति दीसइ इतिपर्यंतं, तत्र भगवतो निर्हुतस्य नव वर्ष-
ज्ञानानि व्यतिक्रान्तानि दशमस्य च वर्षज्ञातस्याऽयं अशीतितमः संवत्सरः कालो गच्छति, यद्यपि एतस्य
सूत्रस्य व्यक्त्या भावार्थो न ज्ञायते तथापि यथा पूर्वटीकाकारैर्व्याख्यातं तथा व्याख्यायते, तथा-

जाइजरामरणबंधणे, सिद्धे, बुद्धे, सुत्ते, अंतगडे, परिणिबुद्धे, सबहुक्खप्पहीणे
॥ १४७ ॥ समणस्स भगवओ महावीरस्स जाव सबहुक्खप्पहीणस्स णव-

हि—अत्र केचिद्वदन्ति यत्कल्पसूत्रस्य पुस्तकलिखनकालज्ञापनाय इदं सूत्रं, श्रीदेवर्द्धिगणिधममाश्रम-
णैल्लिखितं, तथा चायमर्थो यथा—श्रीवीरनिर्वाणात् (१८०) अशीत्यधिकनववर्षज्ञातातिक्रमे पुस्तकारूढः
सिद्धांतो जातस्तदा कल्पोऽपि पुस्तकारूढो जात इति, तथोक्तं “वञ्छहीपुरंमि णयरे, देवहिप्पसुहस-
यलसंवेहिं । पुत्थे आगम लिहिओ, नवसयअसीयाओ (१८०) वीराओ ॥ १ ॥”

इत्यादि—पथेन भकेन जलरहितेन स्वातिनक्षत्रेण सह चंद्रयोग उपागते सति पञ्चसकालसमयंसि प्रत्यु-
 षकाललक्षणो यः समयोऽवसरस्तत्र प्रत्युषकालसमये चतुर्धाटिकावशेषायां रात्रावित्यर्थः संपलियंकणि-
 स्रणे संपल्यंकासनेन निषण्णः पद्मासननिविष्टः, पंचपंचाशत् अध्ययनानि कल्याणं पुण्यं तस्य फल-
 विपाको येषु तानि कल्याणफलविपाकानि, पंचपंचाशत् अध्ययनानि पापफलविपाकानि, पदत्रिंशत्
 सकालसमयंसि संपलियंकणिस्रणे, पणपणं अङ्गयणाद् कल्याणफलविवागाद्,
 पणपणं अङ्गयणाद् पावफलविवागाद्, लतीसं च अपुट्टवागरणाद् वागारिता, पहा-
 णं णाम अङ्गयणं विभावेसाणे विभावेसाणे कालगए, विद्कंते, समुञ्जाए, छिण्ण-
 अपुट्टव्याकरणानि अपुष्टान्युत्तराणि व्याकृत्य पहाणं प्रधानं नाम एकं मरुदेवाध्ययनं विभावयन्
 भगवान्निर्वृतः “विद्कंते” इत्यादिपदानामयमर्थः, संसाराद् व्यतिक्रान्तः, सम्यग्बुद्धं यातः, छिन्नानि
 जातिजरामरणबंधनानि यस्य स तथा, सिद्धः, बुद्धः, मुक्तः, कर्मणामन्तकृत्, सर्वसन्तापराहितः,

किंचिदूनानि त्रिशद्वर्षाणि केवलियथा द्विचत्वारिंशद्वर्षाणि चारित्रपर्यायं पालयित्वा द्विस-
 सतिः वर्षाणि सर्वायुः पालयित्वा क्षीणेषु सत्सु वेदनीयायुर्नामगोत्रेषु चतुर्षु भवोपग्राहिकर्मसु अस्यां
 अवसर्षिण्यां 'दुपमसुपमा' इति नामके चतुर्थेऽंके बहु व्यतिक्रान्ते सति त्रिषु वर्षेषु सार्द्धसु च भासेषु
 त्रिं वासाद् सषाडं पालयित्वा, स्त्रीणो वेद्यणिज्जाडयणामगोत्रे, इमीसे ओस-
 प्पिणीए दुसमसुसमाए समाए बहुवदकंताए, तिहिं वासेहिं अद्दणवमेहि य
 मासेहिं सेसेहिं, पावाए मद्धिमाए हथिवालस्स रणो रज्जुगसमाए, एगे
 अवीए, छट्टेणं भत्तेणं अपाणएणं, साइणा णक्खत्तेणं जोगसुवाणएणं पञ्च-

शेषेषु सत्सु पापायां मध्यमायां हस्तिपालस्य राज्ञः लेखकसभायां एगे अवीए एक. सहायविरहात्,
 अद्वितीय एकाकी एव, न तु ऋषभादिवदशसहस्रादिपरिवार इति । अत्र कविः "यत्र कश्चन मुनिस्त्वया
 समं, मुक्तिमापदितरैर्जिनैरिव । दुःपमासमयभाचिलिनिनां, व्यञ्जि तेन शुकनिर्व्यपेक्षता ॥ १ ॥" छट्टेणं

पंचमी द्वितीयाथ, ततो यावत्तृतीयं पुरुष एव युगं पुरुषयुगं जंबूस्वामिनं यावत् युगांतकृद्भूमिः चतु-
 वासपरियाए ज्ञानोरपत्यपेक्षया चतुर्वर्षपर्याये च भगवति अंतमकासी अंतमकार्पीत्कश्चित्केवली मोक्षं
 अगमत्, प्रभोर्ज्ञानानंतरं चतुर्षु वर्षेषु गर्तेषु मुक्तिमार्गो वहमानो जातः, जंबूस्वामिनं यावच्च मुक्ति-
 चतुर्वासपरियाए अंतमकासी ॥ १४६ ॥ तेषां कालेषां तेषां समष्ट्यं
 समष्टे भगवं महावीरे तीसं वासाइं अगारवासमज्झे वसित्ता, साइरेगाइं
 दुवालस वासाइं छउमत्थपरियागं पाउणित्ता, देसूणाइं तीसं वासाइं केवल्लि-
 परियागं पाउणित्ता, वायाल्लीसं वासाइं सामण्यपरियागं पाउणित्ता, वाव-
 मार्गो वहमानः स्थित इति भावः ॥ १४६ ॥ तेषां कालेषां इत्यादितः सव्वदुक्खप्पहीणे इति पर्यंतं, तत्र
 तस्मिन् काले तस्मिन् समये श्रमणो भगवान् महावीरः त्रिशद्वर्षाणि गृहस्थावस्थामध्ये उपित्वा
 समधिकानि द्वादश वर्षाणि छउमत्थपरियागं पाउणित्ता छद्मस्थपर्यायं पालयित्वा पूरयित्वेत्यर्थः,

सिभद्वाणं आगमिव्यञ्जद्राणां, आगामिभवे सेत्स्यमानत्वात्, उक्छ्वा एतावती अनुत्तरोपपत्तिनां संपदा
अभवत् ॥ १४५ ॥ समणस्सणं इत्यादितः अंतमकासी इति पर्यंतं, तत्र भगवतो द्विविधा अंतकृद्भूमिः,
अंतकृतो मोक्षगामिनस्तेषां भूमिः कालोऽन्तकृद्भूमिः अभवत्, तदेव द्विविधत्वं दर्शयति, जुगंतगड-
भूमी परियायंतगडभूमी य युगांतकृद्भूमिः पर्यायांतकृद्भूमिश्च, तत्र युगानि कालमानविशेषास्तानि च

सिभद्वाणं उक्त्रोसिआ अणुत्तरोववाइयाणं संपया हुत्या ॥ १४६ ॥ समण-
स्स णं भगवओ महावीरस्स इविहा अंतगडभूमी हुत्या, तंजहां-जुगंतग-
डभूमी परियायंतगडभूमी य, जाव तच्चाओ पुरिसजुगाओ जुगंतगडभूमी
क्रमवर्त्तीनि, तत्साधर्म्यात् ये क्रमवर्त्तीनो गुरुशिव्यप्रशिष्यादिरूपाः गुरवास्तेऽपि युगानि तैः प्रमिता
अंतकृद्भूमिर्या सा युगांतकृद्भूमिः 'परियायंतगडभूमिति' पर्यायः प्रभोः केवलित्वकालस्तं आश्रित्य
अंतकृद्भूमिः पर्यायांतकृद्भूमिः, तत्राऽऽद्यां निर्दिशति, जाव तच्चाओ पुरिसजुगाओ जुगंतगडभूमी इह

चत्वारि शतानि वादिमुनीनां, कीदृशानां ? देवमनुष्यासुरसहितयां पर्यादि वादेऽपरराजितानां, उक्त्वा
 एतावती वादिसंपदा अभवत् ॥१४३॥ श्रमणस्य भगवतो महावीरस्य सप्त शिष्यशतानि सिद्धिं गतानि
 यावत् सर्व दुःखानि प्रक्षीणानि, चतुर्दश आर्यिकाशतानि सिद्धौ गतानि ॥१४४॥ श्रमणस्य भगवतो
 वाए अपराजिताणं उक्त्वासिआ वाइसंपया हुत्था ॥ १४३ ॥ समणस्स
 भगवओ महावीरस्स सत्त अंतेवासिस्सयाइं सिद्धाइं जाव सबहुक्खप्पही-
 णाइं, चउद्दस अज्जियास्सयाइं सिद्धाइं ॥ १४४॥ समणस्स भगवओ महावी-
 रस्स अट्टु सया अणुत्तरोववाइयाणं गइक्खणाणं ठिइक्खणाणं आगमे-
 महावीरस्य अष्ट शतानि अनुत्तरोपपातिनां अनुत्तरविमानोत्पन्नमुनीनां, कीदृशानां ? गइक्खणाणं
 गतौ आगामिन्यां मनुष्यगतौ कल्याणं मोक्षप्राप्तिलक्षणं येषां ते तथा तेषां, पुनः कीदृशानां ?
 ठिइक्खणाणं स्थितौ देवभवेऽपि कल्याणं येषां ते तथा तेषां, वीतरागप्रायत्वात्, अत एव आगमे-

विषये संज्ञिनां पंचेन्द्रियाणां पर्याप्तकानां मनसि गतान् भावान् जानतां उक्छष्टा एतावती विबुलम-
 तीनां संपदा अभवत्, तत्र विबुलमतयो षटोऽनेन चिंतितः, स च सौवर्णः, पाटलिबुजकः, शारदः,
 पीतवर्ण इत्यादिसर्वविशेषोपेतं, सर्वतः सार्द्धं द्व्यशुलाधिके मनुष्यक्षेत्रे स्थितानां संज्ञिपंचेन्द्रियाणां
 जाणमाणाणं उक्कोसिया विडलमइणं संपया हृत्था ॥ १४२ ॥ समणस्स
 षं भगवओ महावीरस्स चत्तारि सया वाईणं सदेवमणुआसुराए परिसाए

मनोगतं पदार्थं जानंति, ऋजुमतयस्तु सर्वतः संपूर्णमनुष्यक्षेत्रस्थितानां संज्ञिपंचेन्द्रियाणां मनोगतं
 सामान्यतो षटपटादिपदार्थमात्रं एव जानंतीति विशेषः ॥ १४२ ॥ अमणस्स भगवतो महावीरस्य

१ " अथ भगवतीसूत्रमुचि-राजमभीषमुचि-त्रदीसूत्रनदीमलयगिटीयवृचि-विशेषाव्ययकमुचि-कर्ममपष्टरयाप्यभिप्राय । सामान्य
 षटारिवस्तुमाश्रयिन्तनपरिणाममादि, किंचिदविशुद्धररमद्वंद्ववीयांगुल्हीनमनुष्यक्षेत्रविषय ज्ञान ऋजुमतिबोधि, संपूर्णमनुष्यक्षेत्रविषय
 विबुलमसिबोधिरिति सु प्रवचनसारोक्तारवृत्त्यौपपत्तिकदृत्त्योक्तिविसम । अद्वंद्ववीयद्वीपसमुद्रेष्वद्वंद्ववीयांगुल्हीनेषु सक्षिप्तनासि ऋजुमति-
 जानाति, विबुलमसिस्त्वद्वंद्ववीयेरगुडैरभ्यधिकेव्यति चार्थव भीमानसुरिकवापययकपूर्ण । " इति लोकाप्रकाशे वृतीयसर्गे ॥

संभिषणवरणाणदंसणधराणं संभिन्ने संपूर्णे वरे श्रेष्ठे ज्ञानदर्शने धरंति ये ते तथा तेषां उक्कृष्टा एता-
वती केवलज्ञानिनां संपदा अभवत् ॥१४०॥ समणस्स इत्यादि—श्रमणस्य भगवतो महावीरस्य सप्त
शतानि वैक्रियलब्धिमतां मुनीनां, कीदृशानां ? अदेवानामपि देविट्ठिपत्ताणं देवर्द्धिक्कुर्वणासमर्थानां

णीणं संपया हृत्या ॥ १४० ॥ समणस्स भगवओ महावीरस्स सत्त सया
वेउच्चिणं अदेवाणं देविट्ठिपत्ताणं उक्कोसिया वेउच्चियसंपया हृत्या ॥ १४१ ॥
समणस्स णं भगवओ महावीरस्स पंच सया विउलमईणं अट्ठाइज्जेसु
दीवेसु दीसु य समुद्देसु सणणीणं पंचिदियाणं पज्जत्ताणं मणोणए भावे

इतिभावः, उक्कृष्टा एतावती वैक्रियलब्धिमत्संपदा अभवत् ॥१४१॥ समणस्सणं इत्यादि—श्रमणस्य
भगवतो महावीरस्य पंच शतानि विपुलमतीनां, कीदृशानां ? अर्द्धतृतीयेषु द्वीपेषु द्वयोः समुद्रयोश्च

येषां ते तथा तेषां, पुनः कीदृशानाम् ? जिणोविव जिन इवाऽवितथं सत्यं व्याकुर्वाणानां, केवलिश्रुत-
केवलिनोः प्रज्ञापनायां तुल्यत्वात्, उच्छ्रुष्टा एतावती चतुर्दशपूर्विणां संपदा अभवत् ॥१३८॥ समणस्स
इत्यादि—श्रमणस्य भगवतो महावीरस्य त्रयोदश शतानि अबधिज्ञानिनां, कीदृशानां ? अइसेसपत्ताणं

अवितहं वागरमाणाणं उक्कोसिया चउदसयुविसंपया हुत्था ॥ १३८ ॥
समणस्स भगवओ महावीरस्स तेरस सया ओहिणाणीणं अइसेसपत्ताणं
उक्कोसिया ओहि णाणिसंपया हुत्था ॥ १३९ ॥ समणस्स भगवओ महावीरस्स
सत्त सया केवलणाणीणं संभिणवरणाणदंसणधराणं उक्कोसिया केवलणा-

अतिशेषा अतिशयाः आमपौपय्यादिलब्धयस्तान् प्राप्तानां उच्छ्रुष्टा एतावती अबधिज्ञानिनां संपदा
अभवत् ॥ १३९ ॥ समणस्स इत्यादि—श्रमणस्य भगवतो महावीरस्य सप्त शतानि केवलज्ञानिनां

समणस्सणं इत्यादि- सुलसारेवतीप्रमुखाणां श्रमणोपासिकानां त्रीणि लक्षाणि अष्टादश सहस्रा
उच्छुष्टा एतावती श्रमणोपासिकानां संपदा अभवत्, अत्र या सुलसा श्राविका सा द्वात्रिंशत्पुत्र
नती नागभार्या, रेवती च प्रभोरौषधदात्री ज्ञेया ॥ १३७ ॥ समणस्स भगवओ इत्यादि-श्रमण

समणस्सणं भगवओ महावीरस्स सुलसारेवईपामोक्खाणं समणोवासियाणं
तिणिण सयसाहस्सीओ अट्टारस्स सहस्सा उक्कोसिआ समणोवासियाणं
संपया हुत्था ॥ १३७ ॥ समणस्स भगवओ महावीरस्स तिणिण सया
चउहस्सपुव्वीणं अजिणाणं जिणसंकासाणं सवक्खरसणिणवाईणं जिणो विव

भगवतो महावीरस्य त्रीणि ज्ञातानि चतुर्दश पूर्विणां, कीदृशानाम् ? अजिणाणं अस्सर्वज्ञानं प
जिणसंकासाणं सर्वज्ञसदृशानां सवक्खरसणिणवाईणं सर्वोऽक्षरसंनिपाता अक्षरसंयोगा ज्ञेयतया विद्यते

दंश श्रमणानां सहस्राणि उच्छ्रुष्टा एतावती श्रमणसंपदा अभवत् ॥१३४॥ समणस्सणं इत्यादि-श्र-
मणस्य भगवतो महावीरस्य आर्यचंदनाप्रमुखाणि षट्त्रिंशत् आर्यिकाणां सहस्राणि उच्छ्रुष्टा एतावती
कत्वाओ चउदस समणसाहस्सीओ उक्कोसिआ समणसंपया हुत्था ॥१३४॥
समणस्स भगवओ महावीरस्स अज्जचंदणापामोक्खाओ छतीसं अज्जिया-
साहस्सीओ उक्कोसिया अज्जियासंपया हुत्था ॥१३५॥समणस्स णं भगवओ
महावीरस्स संखसयगापामोक्खाणं समणोवासगाणं एगा सयसाहस्सी
अउणट्ठिं च सहस्सा उक्कोसिआ समणोवासगाणं संपया हुत्था ॥ १३६ ॥

आर्यिका संपदा अभवत् ॥ १३५ ॥ समणस्सणं इत्यादि-संखशतकप्रमुखाणां श्रमणोपासकानां
श्रावकाणां एका शतसहस्री एकोनपट्टिश्च साहस्र्य उच्छ्रुष्टा श्रमणोपासकानां संपदा अभवत् ॥१३६॥

जं पासित्ता इत्यादितः दुराराहण् भविस्सइ इति पर्यंतं, तत्र जं पासित्ता यां कुंथुं अणुद्धरीं दध्वा बहुभिः
 साधुभिर्बहीभिः स्वाधीभिश्च भक्तानि प्रत्याख्यातानि अनशनं कृतमित्यर्थः, से किमाहुभंते ! शिष्यः
 पृच्छति, तत् किमाहुर्भदंतास्तत्किं कारणं ? यद्भक्तानि प्रत्याख्यातानि, गुराराह-अद्यप्रभृति संयमो
 माणा ह्युत्सत्थाणं णिजंथीण य णिजंथीण य चक्खुफासं हव्वमागच्छइ
 ॥ १३२ ॥ जं पासित्ता बहुहिं णिजंथेहिं णिजंथीहिं य भत्ताइं पच्चक्खा-
 याइं, से किमाहु ? भंते ! अज्जप्पभिइं संजमे दुराराहण् भविस्सइ ॥ १३३ ॥
 तेणं कालेणं तेणं समएणं समणस्स भगवओ महावीरस्स इंद्रभूइपासो-

दुराराधो भविष्यति, पृथिव्या जीवाकुलत्वात्, संयमयोग्यक्षेत्राभावात्पाखंडिसंकराच्च ॥ १३३ ॥ तेणं
 कालेणं इत्यादि, तस्मिन्काले तस्मिन् समये श्रमणस्य भगवतो महावीरस्य इंद्रभूतिप्रमुखानि चतु-

तदेवाह । जयाणं इत्यादि सुगमम् ॥ १३१ ॥ जं रयणिं चणं इत्यादितः ह्रस्वमागच्छद् इति पर्यंतं,
तत्र यस्यां भगवाद्भिर्दत्तस्तस्यां राज्ञौ कुंशुचि कुंशुः प्राणिजातिः अणुद्धरिति या उद्धतुं न शक्यते

सुद्धाए जाव जमणक्वत्ताओ विद्दक्कंते भविस्सइ तथा णं समणाणं
णिगंथाणं णिगंथीण य उदिए उदिए पूयासक्करे भविस्सइ ॥ १३१ ॥
जं रयणिं चणं समणे भगवं महावीरे जाव सवहुक्वत्तप्पहीणे, तं रयणिं
चणं कुंशु अणुद्धरी णामं समुप्पणा जा ठिया अचलमाणा छउमत्थाणं
णिगंथाण य णिगंथीण य णो चक्खुक्कासं ह्रस्वमागच्छद्, जा अठिया चल-

एवंविधा समुत्पन्ना, या स्थिता एकत्र स्थिता अत एव अचलंती सती छद्मस्थानां चक्षुःस्पर्शं दृष्टिपथं
ह्रस्वं शीघ्रं नागच्छति, या च अस्थिता चलंती छद्मस्थानां चक्षुःस्पर्शं दृष्टिपथं शीघ्रं आगच्छति ॥१३२॥

जपभिद्ं इत्यादितः पवत्तइ इति पर्यंतं, तत्र यतः प्रभृति स भस्मराशिनामा महाग्रहो भगवतो
 जन्मनक्षत्रं संक्रांतस्ततः प्रभृति निर्ग्रथानां साधूनां निर्ग्रथीनां च साध्वीनां उदितोदितः स्फातिमान्,
 पूजा वंदनादिका, सत्कारो वस्त्रदानादिवहुमानः, स न प्रवर्तते, अत एव शक्रेण स्वामी विज्ञसो यत्
 क्षणं आयुर्वर्द्धयत येन भवत्सु जीवत्सु भवजन्मनक्षत्रं संक्रांतो भस्मराशिग्रहो भवच्छासनं पीडयितुं
 भगवओ महावीरस्स जन्मणक्खत्तं संकंते, तप्यभिद्ं चणं समणाणं णिजगं-
 थाणं णिजगंथीण य णो उदिए उदिए पूयासक्कारे पवत्तइ ॥ १३० ॥ जया णं से

न शक्नोति, ततः प्रभुणोक्तं न खलु शक्रः कदाचिदपि इदं भूतपूर्वं यक्षीणं आयुर्जिनैरपि वर्द्ध-
 यितुं शक्यते ! ततोऽवश्यंभाविनी तीर्थबाधा भविष्यत्येव ! किंतु षडशीति वर्षायुषि कल्किनि कुन्नु-
 पतौ त्वया निग्रहीते स्मति वर्षसहस्रद्वये पूर्णे मज्जन्मनक्षत्रान्द्रस्मग्रहेऽतिक्रान्ते च त्वत्स्थापितकल्किपुत्र-
 धर्मदत्तराज्यादारभ्य साधुसाध्वीनां उदितोदितः पूजासत्कारो भविष्यतीति ॥ १३० ॥ सूत्रकारोऽप्ये-

स्वप्तिः (४३) राहुः (४४) अगस्तिः (४५) माणवकः (४६) कामस्पर्धाः (४७) धुरः (४८) प्रसुखः (४९) विकटः (५०) विसंधिकल्पः (५१) प्रकल्पः (५२) जटालः (५३) अरुणः (५४) अग्निः (५५) कालः (५६) महाकालः (५७) स्वस्तिकः (५८) सौवस्तिक. (५९) वर्द्धमान. (६०) प्रलंबः (६१) नित्यालोकः (६२) नित्योद्योतः (६३) स्वयंप्रभः (६४) अवभासः (६५) श्रेयस्करः (६६) क्षेमंकरः (६७) आभंकरः (६८) प्रभंकरः (६९) अरजाः

जल्पभिदं चणं से खुद्वाए भासरसी महागहे दीवाससहस्सट्टिई समणस्स

(७०) विरजाः (७१) अशोकः (७२) वीतशोकः (७३) विततः (७४) विवन्नः (७५) विशालः (७६) शालः (७७) सुवतः (७८) अनिष्टुत्तिः (७९) एकजटी (८०) द्विजटी (८१) करः (८२) करकः (८३) राजा (८४) अर्णलः (८५) बुध्पः (८६) भावः (८७) केतुः (८८) इत्यष्टाशीतिर्महाः ॥ १२९ ॥

संक्रांतः, किंभूतोऽसौ ? द्रोवाससहस्सदिई द्विसहस्रवर्षस्थितिकः, एकस्मिन् ऋक्षे एतावंतं कालं अवस्थानात्, तत्राऽष्टाशीतिर्ब्रह्मश्रेमे-अंगारकः (१) विकालकः (२) लोहिताक्षः (३) शनै-
 श्वरः (४) आधुनिकः (५) प्राधुनिकः (६) कणः (७) कणकः (८) कणकणकः (९)
 कणवितानकः (१०) कणसंतानकः (११) सोमः (१२) सहितः (१३) आश्वासनः (१४)
 कार्थोपगः (१५) कर्बुरकः (१६) अजकरकः (१७) दुंदुभकः (१८) शंखः (१९) शंखनाभः

समणस्स भगवओ महावीरस्स जमणक्खत्तं संकंते ॥ १२९ ॥

(२०) शंखवर्णाभः (२१) कंसः (२२) कंसनाभः (२३) कंसवर्णाभः (२४) नीलः (२५)
 नीलावभासः (२६) रूपी (२७) रूपावभासः (२८) भस्मः (२९) भस्मराशिः (३०) तिलः
 (३१) तिलपुरुषवर्णः (३२) द्रकः (३३) द्रकवर्णः (३४) कार्थः (३५) वंध्यः (३६) इंद्रा-
 शिः (३७) धूमकेतुः (३८) हरिः (३९) पिंगलः (४०) बुधः (४१) शुक्रः (४२) बृह-

पीपथोपवासं पटुविंसु कृतवंतः आहारत्यागार्णोपवरूपं उपवासं चकुरित्यर्थः, अन्यथा दीपकरणं न संभवति, ततश्च गण् से भावुञ्जोए दधुञ्जोअं करिस्सामो गतः स भावोद्योतस्ततो द्रव्योद्योतं करिप्यामः इति तैर्दीपाः प्रवर्तितस्ततः प्रभृति दीपोत्सवः संहृतः, कार्तिकशुक्लप्रतिपदि च श्रीगोतमस्य केवल-महिमा देवैश्चक्रेऽतस्तत्रापि जनप्रमोदः, नन्दिवर्द्धनरेन्द्रश्च भगवतोऽस्तं श्रुत्वा शोकार्तः सुदर्शनया

वासं पटुविंसु, गण् से भावुञ्जोए दधुञ्जोअं करिस्सामो ॥ १२८ ॥

जंरयणिं चणं समणे भगवं महावीरे जाव-सवहुपखवपहीणे, तं रयणिं

चणं खुद्दाए भासरासी णाम महागहे दीवाससहस्सट्ठिईए

भगिन्या संवोधय सादरं स्ववेद्मनि द्वितीयायां भोजितस्ततो भ्रातृद्वितीयापर्वरुद्धिः ॥ १२८ ॥ जंरय-

णिंचणं इत्यादितः जन्मणपखवचं संकंते इति यावत्, तत्र यस्यां रात्रौ भगवान्निर्वृतस्तस्यां रात्रौ

खुद्दाए खुद्दास्सा क्रूरस्वभावः भासरासी भस्मराशिनामा त्रिंशत्तमो महाप्रहो भगवतो जन्मनक्षत्र

दीर्घायुरिति कृत्वा सुधर्मस्वामिने गणं समर्घ्यमोक्षं ययौ । सुधर्मस्वामिनोऽपि पश्चात्केवलोत्पत्तिः, सोऽप्यऽ-
 धौ वर्षाणि विहत्याऽऽर्यजंबूस्वामिने गणं समर्घ्यं सिद्धिं गतः ॥ १२७ ॥ जंरयणिंचणं इत्यादितः
 ददुज्जोअं करिस्सामो इति पर्यंतं, तत्र यस्यां राज्ञौ भगवान्निर्वृतस्तस्यां राज्ञौ णव मह्छई नव मह्छकिजा-

णाणदंसणे ससुत्पण्णे ॥ १२७ ॥ जं रयणिं चणं समणे भगवं महावीरे
 काल्णए, जाव-सबहुक्खवत्पहीणे, तं रयणिं चणं णव मह्छई, णव लेच्छई,
 कासीकोसलगा अट्टारसवि गणरायाणो, अमावासाए पाराभोअं पोसहोव-

तीयाः काशिदेशस्य राजानः, णव लेच्छई नव लेच्छकिजातीयाः कोशलदेशस्य राजानः, ते च कार्थव-
 शात् गणमेलापकं कुर्वन्ति इति गणराजा अष्टादश, ये चेटकमहारराजस्य सामन्ताः श्रूयन्ते अमावासाए
 ते तस्यां अमावास्यायां पाराभोअन्ति पारं संसारपरं आभोगयति प्रापयति यस्तं एवंविधं पोसहोववासं

राहुभस्तनिशाकर-मिव गगनं दीपहीनमिव भवनम् । भरतमिदं गतशोभं, त्वया विनाऽव्य प्रभो ! जज्ञे ॥३॥

कस्यां द्विपीठे प्रणतः पदार्थान्, पुनः पुनः प्रश्नपदीकरोमि ।

कं वा भदतेति वदामि को वा, मां गौतमेत्यासगिराऽथ वक्ता ॥ ३ ॥

हा । हा ॥ हा ॥ वीर । किं कृतं ? यदीदृशोऽवसरेऽहं दूरीकृतः ? किमाङ्कं मंडयित्वा
 बालवत्तवांचलेऽलगिष्यं ? किं केवलभागममार्गेष्विव ? किं सुकौ सकीर्णं अभविव्यत् ? किं वा
 तव भारोऽभविव्यत् ? यदेवं मां विमुच्य गतः । एव च वीर । वीर । इति कुर्वतो वीर । इति मुखे लभं
 गौतमस्य, तथा च हुं ! ज्ञातं, वीतरागा निजेहा भवन्ति, मर्मेबाऽय अपराधो यन्मया तदा श्रुतोपर्योगो
 न दत्तः । धिग् इमं एकपाक्षिक ज्ञेहं, अलं ज्ञेहेन, एकोऽस्मि ! नास्ति कश्चन मम । एवं सन्त्यक् साम्य
 भावयतस्तस्य केवलसुरपदे, — “मुखवमगपवण्णाणं, सिणेहो वज्जसिंखला । वीरे जीवंतए जाओ, गोअमो
 ज न केवली ॥१॥” प्रातःकाले इंद्रार्थेर्महिमा कृतः । अत्र कविः— “अहंकारोऽपि बोधाय, रागोऽपि शुकभ-
 क्ये । विषादं केवलायाभूत्, चित्रं श्रीगौतमप्रभो ॥१॥” स च द्वादश वर्षाणि केवलपर्याय परिपाल्य

यावत्सूत्रं प्राग्व्याख्यातम् ॥ १२६ ॥ जंरयणिंचणं इत्यादितः समुत्पणणे इति पर्यंतं, तत्र यस्यां राज्ञौ
 भगवान्निर्वृतस्तस्यां राज्ञौ ज्येष्ठस्य अंतेवासिनः शिष्यस्य, किंभूतस्य ? गोत्रेण गौतमस्य इंदुभूइस्स
 नाम्ना इंदुभूतेः पाथए ज्ञातजे श्रीमहावीरविषये पिज्जबंधणे प्रेमबंधने स्नेहबंधने व्युच्छिन्ने ज्ञुटिते
 सति अनंते अनुत्तरे यावत्केवलवरज्ञानदर्शने समुत्पन्ने, तच्चैवं स्वनिर्वाणसमये देवशर्मणः प्रतिबोध-
 होत्था ॥ १२६ ॥ जं रयणिं चणं समणे भगवं महावीरे काल्गाए, जाव-
 सव्वहुक्खएपहीणे, तं रयणिं चणं जिट्टस्स गोअमस्स इंदुभूइस्स अणगारस्स
 अंतेवासिस्स पाथए पिज्जबंधणे वोच्छिण्णे अणंते अणुत्तरे जाव केवलवर-
 नाय कापि ग्रामे स्वामिना प्रेषितः श्रीगौतमः, तं प्रतिबोध्य पश्चादागच्छन् श्रीवीरनिर्वाणं श्रुत्वा
 वज्राहत इव शून्यः क्षणं तस्यौ, वभाण च—
 “प्रसरति मिथ्यात्वतमो, गर्जन्ति कुतीर्थिकौशिका अद्य । दुर्भिक्षडमरवैरादि-राक्षसाः प्रसरमेव्यंति ॥१॥

(१८) प्राजापत्याः (१९) उपशमः (२०) गंधर्वः (२१) अग्निर्वेदयः (२२) शतवृषभः (२३)
आतपवान् (२४) अर्थवान् (२५) ऋणवान् (२६) भौमः (२७) वृषभः (२८) सर्वार्थसिद्ध.

जं रयणिं चणं समणे भगवं महावीरं कालगाए, जाव-सवहुक्खप्पहीणे
सा णं रयणी वहुहिं देवेहिं देवीहिं य उवयमाणेहिं उप्पयमाणेहिं उञ्जी-
विया आविहोत्था ॥ १२५ ॥ जं रयणिं चणं समणे भगवं महावीरं काल-
गाए, जाव-सवहुक्खप्पहीणे, सा णं रयणी वहुहिं देवेहिं य देवीहिं य उव-
यमाणेहिं ओप्पयमाणेहिं उप्पिं जलगामाणभूया कहकहगाभूया आवि-

(२९) राक्षसः (३०) इति त्रिशन्सुहूर्तनामानि ॥ १२४ ॥ जं रयणिं चणं इत्यादितः उज्जोविया
आविहोत्था इति यावत्सूत्रं सुगमम् ॥ १२५ ॥ जंरयणिंचणं इत्यादितः कहकहगाभूयाआविहुत्था इति

सुप्रतिष्ठः (२) विजयः (३) प्रीतिवर्द्धनः (४) श्रेयान् (५) शिश्निरः (६) शोभनः (७)
 हैमवान् (८) वसंतः (९) कुसुमसंभवः (१०) निदाघः (११) वनविरोधी (१२) इति
 श्रावणादिद्वादशमासनामानि । पूर्वाणसिद्धः (१) मनोरमः (२) मनोहरः (३) यशोभद्रः (४)
 यशोधरः (५) सर्वकामसमुद्धः (६) इंद्रः (७) मूर्च्छाभिषिक्तः (८) सौमनः (९) धनंजयः (१०)
 अर्थसिद्धः (११) अभिजितः (१२) रत्याशनः (१३) शतंजयः (१४) अद्विवेद्यः (१५) इति
 पंचदश दिननामानि, उत्तमा (१) सुनक्षत्रा (२) इलापत्या (३) यशोधरा (४) सोमनस्वी
 (५) श्रीसंभूता (६) विजया (७) वैजयंती (८) जयंती (९) अपराजिता (१०) इच्छा
 (११) समाहारा (१२) तेजा (१३) अतितेजा (१४) देवानंदा (१५) चेति पंचदश रात्रि-
 नामानि । रुद्रः (१) श्रेयान् (२) मित्रं (३) वायुः (४) सुप्रतीतः (५) अतिचंद्रः (६)
 मारुद्भः (७) बलवान् (८) ब्रह्मा (९) बहुसत्यः (१०) ईशानः (११) त्वष्टा (१२) भावि-
 तात्मा (१३) वैश्रवणः (१४) वारुणः (१५) आनंदः (१६) विजयः (१७) विजयसेनः

दिवसस्य नाम उवसमिति पवुच्चइ उपशाम इति प्रोच्यते, उपशाम इति तस्य द्वितीयं नामेत्यर्थः, देवानंदा नामी सा अमावास्या रजनी निरतिति पवुच्चइ निरतिः इत्यप्युच्यते नामान्तरेण, अर्चनामा लवः, सुहूर्तनामा प्राणः, सिद्धनामा स्तोकः, नागनामकं करणं, इद्रं च शङ्ख्यादिस्थिरकरणवत्पुष्ये तृतीयं करणं, अमावास्योत्तरार्द्धे हि पृतदेव भवतीति, सर्वार्थसिद्धनामा सुहूर्तः, स्वातिनामन- दिवसे उवसमिति पवुच्चइ, देवाणंदा णामं सा रयणी निरतिति पवुच्चइ, अर्चं लवे, सुहृत्ते पाणू, शीवे सिद्धे, णगे करणे, सबहुसिद्धे सुहृत्ते, साइणा णवस्वत्तेणं जोगसुवागाए णं कालगाए, जाव- सबहुक्खप्पहीणे ॥ १२४ ॥

क्षत्रेण चंद्रयोगे उपागते सति भगवान् कालगतः, यावत् सर्वदुःखप्रक्षीणः ॥

अथ संवत्सरासादिनरात्रिसुहूर्तनामानि चैवं सूर्यभद्रासौ-एकस्मिन् युगे पंचसंवत्सरास्तेषां नामानि, चंद्रः (१) चंद्रः (२) अभिवर्द्धितः (३) चंद्रः (४) अभिवर्द्धित (५) अथ, तथा अभिनंदनः (१)

भगवान् कालगतः, कायस्थितिभवस्थितिकालाद्गतः, वइकंते संसारं व्यतिक्रान्तः, समुज्जाए समु-
द्यातः सम्यग् अधुनराहृत्या ऊर्द्धं यातः, छिण्णजाइजरामरणबंधणे छिन्नानि जातिजरामरणबंधनानि
 जन्मजरामरणकारणानि कर्माणि येन स तथा, सिद्धे सिद्धः साधितार्थः, बुद्धे बुद्धः तत्त्वार्थज्ञानवान्,
मुत्ते मुत्तो भवोपग्राहिकर्मभ्यः, अंतगडे अंतकृत्सर्वदुःखानां, परिणिबुडे परिनिर्वृतः सर्वसंतापा-
समणे भगवं महावीरे कालगए वइकंते समुज्जाए छिण्णजाइजरामरण-
बंधणे सिद्धे बुद्धे मुत्ते अंतगडे परिणिबुडे सवहुक्खप्पहीणे, चंदे णामं
से दीच्चे संवच्छरे, पीइवद्धणे मासे, नंदिवद्धणे पक्खे, अणिगवेसे णामं
 भावात्, तथा च कीदृशो जातः ? सवहुक्खप्पहीणे सर्वाणि दुःखानि शारीरमानसानि तानि प्रही-
णानि यस्य स तथा, चंदेणामं इत्यादि, यत्र भगवान्निर्वृतः स चंद्रनामा द्वितीयः संवत्सरः, प्रीतिव-
र्द्धेन इति तस्य मासस्य कार्तिकस्य नाम, नंदिवर्द्धेन इति तस्य पक्षस्य नाम, अग्निवेइय इति तस्य

रज्जुका लेखकाः 'कारकून' इति लोके प्रसिद्धास्तेषां शाला सभा जीर्णा अपरिशुज्यमाना तत्र भगवानुपागतः; पूर्वं किल तस्या नगर्या 'अपापा' इति नामासीत्, देवैस्तु 'पापा' इत्युक्तं, तत्र भगवानुपागत इति ॥ १२२ ॥ तत्थणं इत्यादितः उवागए इति पर्यंतं, तत्र जे से यस्मिन् वर्षारान्ने मध्यमा-

उवागए ॥१२२॥ तत्थ णं जे से पावाए मज्झिमाए हत्थिवालस्स रण्णो

रज्जुगसभाए अपच्छिमं अंतरवासं वासावासं उवागए ॥ १२३ ॥ तस्स णं अंतरावासस्स जे से वासाणं चउत्थे मासे, सत्तमे पक्खे, कत्तिपवहुले, तस्स

णं कत्तिपवहुलस्स पणारसीपक्खे णं, जा सा चरमा रयणी, तं रयणिं चणं

पापायां हस्तिपालरज्जुकसभायां वर्षावासार्थं उपागतः ॥ १२३ ॥ तस्सणं इत्यादितः सबहुक्खवपहीणे

इति पर्यंतं, तत्र तस्य वर्षारान्नेस्य योऽसौ वर्षाणां चतुर्थो मासः, सत्तमः पक्षः कार्तिकवहुलः, तस्य

कार्तिकवहुलपक्षस्य पणारसीपक्खे णं पंचदशदिने या सा चरमा रजनी तंरयणिंचणं तस्यां रात्रौ

वासं वर्षासु वसनमुपागतः, ततः चंपायाः पृष्ठचंपायाश्च निश्रया त्रीन् वर्षारित्रान्, एवं वैशाल्याः
नगर्यां वाणिज्यग्रामस्य च निश्रया द्वादश वर्षारित्रान्, राजग्रहस्य नालंदायाश्च निश्रया चतुर्दश
वर्षारित्रान्, तत्र 'नालंदा' राजग्रहनगरादुत्तरस्यां दिशि बाहिरिका शाखा पुरविशेषः तत्र चतुर्दश, षट्
वासे वासावासं उवागए, वेसालिं णगरिं वाणियगामं च पीसाए हुवालस
अंतरवासे वासावासं उवागए, रायनिहं णगरं पालंदं च बाहिरियं पीसाए
चउद्दस अंतरवासे वासावासं उवागए, छु महिलाए, दो भदियाए, एणं
आलभियाए, एणं सावथीए, एणं पाणियभूसीए, एणं पावाए मड्झिभाए
हथिपालस्स रणो रज्जुगसभाए अपच्छिमं अंतरावासं वासावासं
मिथिलायां नगर्यां, द्वौ भद्रिकायां, एकं आलभिकायां, एकं श्रावस्यां, एकं प्रणितभूसौ वज्रभूस्या-
ख्याऽनाथदेशे इत्यर्थः, एकं च अपश्चिमसंख्यं वर्षारित्रं मध्यमापायां हस्तिपालस्य राज्ञो रज्जुगसभाए

तदनुज्ञां करोति, शक्रश्च दिव्यं वज्रमयस्थालं दिव्यचूर्णानां श्रुत्वा त्रिशुवनस्त्रामिनः संनिहितो भवति, ततः स्वामी रत्नमयसिंहासनादुरथाय संपूर्णां चूर्णमुष्टिं गृह्णाति, ततो गौतमप्रमुखा एकादशाऽपि गणधरा ईषद्वनता अनुक्रमेण तिष्ठति, देवास्तूर्ध्वनिगीतादिनिरोधं विधाय तूष्णीकाः शृण्वन्ति, ततो भगवान्पूर्वं भणति, “गौतमस्य द्रव्यगुणपर्यायैस्तीर्थं अनुजानामीति” चूर्णांश्च तन्मस्तके

तेषां कालेणं तेषां समष्ट्यां समणे मगवं महावीरे अट्टियगामं पीसाए पढमं अंतरावासं वासावासं उवागए, चंपं च पिट्टुचंपं च पीसाए तओ अंतरा-

क्षिपति, ततो देवा अपि चूर्णपुष्पगंधद्वष्टिं तदुपरि कुर्वन्ति, गणं च भगवान् सुधर्मस्त्रामिनं धुरि व्यवस्थाप्याऽनुजानाति । इति गणधरवादः ॥ १२१ ॥

तेषां कालेणं इत्यादितः अपच्छिन्नं अंतरावास वासावासं उवागए इति यावत्, तत्र भगवान् अट्टियगामं पीसाए अस्थिकग्रामस्य निश्चया प्रथमं अंतरावासं वर्षारान्नं चतुर्मासी इति यावत्, वासा-

जरामर्यं, कोऽर्थः ? सर्वदा कर्तव्यं, अत्र अग्निहोत्रस्य सर्वदा कर्तव्यता उक्ता, अग्निहोत्रक्रिया च निर्वाणकारणं न भवति, शबलत्वात् केषांचिद्बधकारणं केषांचित् उपकारकारणं इति, ततो मोक्षसाधकाऽनुष्ठानक्रियाकालस्य अनुकत्वान्मोक्षो नास्ति, इति मोक्षाभावः प्रतीयते, तथा “इे ब्रह्मणी वेदितव्ये परमपरं च तत्र परं सत्यज्ञानं अनंतरं ब्रह्मेति” इत्यादिपदैर्मोक्षसत्ता प्रतीयते इति तव संदेहः, परं अविचारितं एतत्, यस्मात् ‘जरामर्यं वा यदग्निहोत्रं’ इत्यत्र वा शब्दोऽप्यर्थे स च भिन्नक्रमः, तथा च जरामर्यं यावदग्निहोत्रमपि कुर्यात्, कोऽर्थः ? कश्चित्स्वर्गाद्यर्थी यावज्जीवं अपि अग्निहोत्रं कुर्यात्, कश्चिन्निर्वाणार्थी अग्निहोत्रं विहाय निर्वाणसाधकानुष्ठानमपि कुर्यात्, न तु नियमतोऽग्निहोत्रमेवेत्यपिशब्दार्थः, ततो निर्वाणसाधकानुष्ठानकालोप्युक्त एव तस्मादस्ति निर्वाणम् । इत्येकादशो गणधरः ॥ ११ ॥

एवं चतुश्चत्वारिंशच्छतानि (४४००) द्विजाः प्रव्रजितास्तत्र मुख्यानां एकादशानां त्रिपदीग्रहणपूर्वकं एकादशांगचतुर्दशपूर्वरचना गणधरपदप्रतिष्ठा च, तत्र द्वादशांगीरचनानंतरं भगवांस्तेषां

यः कश्चित्पापमाचरति स नारको भवति, अथवा नारका मृत्या पुनरनंतरं नारकतया नीरुप्यन्ते, इति ब्रह्म नारका न संतीति उच्यते, इति अष्टमो गणधरः ॥ ८ ॥

अथ पुण्ये संदिग्धं, द्विजमचलंभ्रातरं विबुधमुख्यम् । ऊचे विशुर्थथास्यं, वेदार्थं किं न भावयसि ? ॥ ९ ॥ तव संदेहकारणं तावत् अग्निभूत्युक्तं “पुरुष एवेदं क्षिं सर्वं” इत्यादि पदं, तत्र उत्तरमपि तथैव ज्ञेयं, तथा— “पुण्यः पुण्येन कर्मणा पापः पापेन कर्मणा ” इत्यादिवेदपदैः पुण्यपापयोः सिद्धिश्च । इति नवमो गणधरः ॥ ९ ॥

अथ परभवसंदिग्धं, मेतार्यनामपंडितप्रवरम् । ऊचे विशुर्थथास्यं, वेदार्थं किं न भावयसि ? ॥ १० ॥ यत् तव इंद्रभूत्युक्तैर्विज्ञानधन एवैतेभ्यो भूतेभ्य इत्यादिपदैः परलोकसंदेहो भवति, परं तेषां पदानामर्थमसदुक्तप्रकारेण विभावय यथा संदेहो निवर्त्तते इति दशमो गणधरः ॥ १० ॥

निर्वाणविषयसंदेह—संयुतं च प्रभासनामानम् । ऊचे विशुर्थथास्यं, वेदार्थं किं न भावयसि ? ॥ ११ ॥ यतः—“जरामयं वा यदग्निहोत्रं” अनेन पदेन निर्वाणभावः प्रतीयते, कथं ? यत् अग्निहोत्रं तत्

केवलज्ञानस्वरूपेण विश्वव्यापकत्वात्, एवंविध आत्मा, पुण्यपापाभ्यां न युज्यते, इति सुस्थम् । इति षष्ठो गणधरः ॥ ६ ॥

अथ देवविषयसंदेह-संयुतं मौर्यपुत्रनामानम् । ऊचे विश्वर्यथास्थं, वेदार्थं किं न भावयसि ? ॥१॥ यतः—“को जानाति मायोपमान्गीर्वाणानिद्रयमवरुणकुबेरादीन्” इति पदैर्देवनिषेधः प्रतीयते, “स एष यज्ञायुधी यजमानोऽञ्जसा स्वर्लोकं गच्छति” इति पदैस्तु देवसत्ता प्रतीयते, इति तव संदेहः; परमविचारितमेतत्, यत एते त्वया मया च प्रत्यक्षमेव दृश्यंते देवाः, यत्तु वेदे मायोपमानि-त्युक्तं तद्देवानामपि अनित्यत्वसूचकम् । इति सप्तमो गणधरः ॥ ७ ॥

अथ नारकसंदेहात्, संदिग्धमकंपितं विबुधमुख्यम् । ऊचे विश्वर्यथास्थं वेदार्थं किं न भावयसि ? ॥ १ ॥ यस्मात् “नह वै त्रेत्य नरके नारकाः संति” इत्यादिपदैर्नारकाभावः प्रतीयते, “नारको वै एष जायते यः शूद्रान्नमश्नाति” इत्यादिपदैस्तु नारकसत्ता प्रतीयते, इति तव संदेहः; परं ‘नह वै त्रेत्य नरके नारकाः संतीति’ कोऽर्थः ? त्रेत्य परलोके केचिन्नारका मेवादिवत् शाश्वता न संति, किंतु

पदानि दृश्यन्ते, इति तव संदेहः, परं नाऽयं सुंदरो विचारो यस्मात् 'पुरुषो वै पुरुषत्वमश्नुते' इत्यादीनि यानि पदानि तानि मनुष्योऽपि कश्चिन्मार्दवादिशुणोपेतो मनुष्यायुष्कर्म बद्धा पुनरपि मनुष्यो भवति इत्यर्थनिरूपकानि, न तु मनुष्यो मनुष्य एव भवतीति निश्चायकानि, तथा—कथं मनुष्य. पशुर्भवति? न हि शालिबीजाद्गोधमांकरः संभवतीति या तव चित्ते शुक्तिः प्रतिभाति साऽपि न समीचीना, यतो गोमयादिभ्यो वृश्चिकाद्युरपत्तिदर्शनात्कार्यवैसदृश्यमपि संभवत्येव । इति पंचमो गणधरः ॥ ५ ॥

अथ वंधमोक्षविषये, सांदिग्धं मंडिताभिधं विबुधम् । उच्ये विशुर्यथास्यं, वेदार्थं किं न भावयसि ? ॥ १ ॥ यतः—“स एष विशुणो विशुर्न वध्यते संसरति वा मुच्यते मोचयति वा” त्वं तावत् एतेषां पदानामर्थमेवं करोषि, यत् स एष अधिकृतो जीवः, कथंभूतो ? विशुणः सत्त्वादिशुणरहितो विशुः सर्वव्यापको न बद्धयते पुण्यपापाभ्यां न युज्यते, नकारस्य सर्वत्र योजनात् न संसरति, न संसारे परिभ्रमति, न मुच्यते कर्मणा वंधाऽभावात्, नाप्यऽन्यं मोचयति अकर्तृत्वात्, परं नाऽयमर्थः समर्थः, किंतु स एष आत्मा, किं विशिष्टो ? विशुणो विगतछाद्मस्थिकशुणः, पुन. कीदृशो ? विशुः

एतत्, यस्मात् विज्ञानघनेत्यादिभिरपि पदैः अस्मदुकार्थप्रकारेण आत्मसत्ता प्रकटैव, इति तृतीयो गणधरः ॥ ३ ॥

पंचसु भूतेषु तथा, संदिग्धं व्यक्तसंज्ञकं विबुधम् ॥ उचे विभुर्यथास्यं, वेदार्थं किं न भावयसि ? ॥ १ ॥ “येन स्वप्नोपमं वै सकलं इत्येष ब्रह्मविधिरंजसा विज्ञेय इति” अस्याऽर्थः— वै निश्चितं सकलं एतत्पृथिव्यादिकं स्वप्नोपमं असत्, अनेन वेदवचसा तावद्भूतानामभावः प्रतीयते, “पृथ्वी देवता, आपो देवता” इत्यादिभिस्तु भूतसत्ता प्रतीयते, इति संदेहः, परमविचारितमेतत्, यस्मात् स्वप्नोपमं वै सकलं इत्यादीनि पदानि अध्यात्मचिंतायां कनककामिन्यादिसंयोगस्य अनित्यत्वसूचकानि, न तु भूतनिषेधपराणि, इति चतुर्थो गणधरः ॥ ४ ॥

यो यादृशः स तादृश, इति संदिग्धं सुधर्मनामानम् । उचे विभुर्यथास्यं, वेदार्थं किं न भावयसि ? ॥ १ ॥ यतः—“युरुषो वै युरुषत्वमश्नुते पशवः पशुत्वं” इत्यादीनि भवांतरसादृश्यप्रतिपादकानि, तथा—“शृगालो वै एष जायते यः सपुरीषो दह्यते” इत्यादीनि भवांतरे वैसदृश्यप्रतिपादकानि वेद-

अमूर्त्तस्याऽपि ज्ञानस्य मयादिना उपधातो ब्राह्मणार्थोपधेन च अनुग्रहो ह्य एव, किञ्च-कर्म विना एकः सुखी अन्यो दुःखी, एकः प्रभुरन्यः किंकर इत्यादि प्रत्यक्षं जगद्विचित्र्यं कथं नाम संभवतीति श्रुत्वा गतसंशयः प्रबलितः । इति द्वितीयो गणधरः ॥ २ ॥

अथ वायुभूतिरपि तौ प्रबलितौ श्रुत्वा यस्य इंद्रभूत्यग्निभूती शिष्यौ जातौ स ममाऽपि पूज्य एव, तद्वच्छामि अहमपि संशयं पृच्छामि, इति सोऽप्यागतः, एवं सर्वेऽप्यागताः, भगवताऽपि सर्वेऽपि प्रतिबोधिताः, तत्कमश्चाऽयम् ॥—

तज्जीवतच्छरीरे, संदिग्धं वायुभूतिनामानम् । ऊचे विशुर्यथास्यं, वेदार्थं किं न भावयसि ? ॥१॥ यतः—‘विज्ञानधन एवैतेभ्यो भूतेभ्यः’ इत्यादिपदैर्भूतेभ्यो जीवः पृथक् नास्तीति प्रतीयते, तथा—“सत्येन लभ्यस्तपसा ह्येव ब्रह्मचर्येण नित्यं ज्योतिर्मयो हि शुद्धो यं पश्यति धीरा यतयः संपतात्मानः” इत्यादि अस्वार्थः,— एष ज्योतिर्मयः शुद्ध आत्मा सत्येन तपसा ब्रह्मचर्येण लभ्यो ज्ञेय इत्यर्थः, एभिस्तु वेद-पदैर्भूतेभ्यः पृथक् आत्मा प्रतीयते, ततस्तव संदेहः, यदुत पच्छरीरं स एवात्मा अन्यो वेति, परं अयुक्तं

सचाऽयम्—“पुरुष एवेदं शिं सर्वं यद्भूतं यच्च भाव्यं” इत्यादि—तत्र ‘शिं’ इति वाक्यालंकारे, यत् भूतं
 अतीतकाले, यच्च भाव्यं भाविकाले, तत्सर्वं इदं पुरुष एव आत्मैव, एवकारः कर्मेश्वरादिनिषेधार्थः,
 अनेन च वचनेन यशरामरतिर्यकपर्वतपृथ्व्यादिकं वस्तु दृश्यते तत्सर्वं आत्मैव, ततः कर्मनिषेधः स्फुट
 एव, किं च—अमूर्तस्य आत्मनो मूर्त्तेन कर्मणा अनुग्रह उपधातश्च कथं भवति? यथा आकाशस्य चंद्र-
 नादिना मंडनं खड्गादिना खंडनं च न संभवति, तस्मात्कर्म नास्ति इति तव चेतसि वर्तते, परं हे-
 अग्निभूते ! नायमर्थः समर्थः, यत इमानि पदानि पुरुषस्तुतिपराणि, यथा—त्रिविधानि वेदपदानि,
 कानिचिद्विधिप्रतिपादकानि, यथा “स्वर्गकामोऽग्निहोत्रं जुहुयादित्यादीनि,” कानिचिदनुवादपराणि,
 यथा “द्वादशमासाः संवत्सर” इत्यादीनि, कानिचिस्तुतिपराणि, यथा “इदं पुरुष एवेत्यादीनि,” ततोऽ-
 नेन पुरुषस्य महिमा प्रतीयते, न तु कर्मोक्त्यभावः, यथा—“जले विष्णुः स्थले विष्णु—विष्णुः पर्वतमस्तके ।
 सर्वभूतमयो विष्णु—स्तस्माद्विष्णुमयं जगत् ॥१॥” अनेन वाक्येन विष्णोर्महिमा प्रतीयते, न तु अन्य-
 वस्तूनां अभावः । किं च—अमूर्त्तस्यात्मनो मूर्त्तेन कर्मणा कथं अनुग्रहोपधातौ ? तदपि अयुक्तं, यत्

गारुषा संज्ञा अवतिष्ठते, वर्तमानोपर्योगेन तस्या नाशितत्वादिति । अपरं च “स वै अयं आत्मा ज्ञानमयः” इत्यादि— तथा—“द द द” कोऽर्थः ? दमो दानं दया इति दकारत्रयं यो वेत्ति स जीवः । किंच—विद्यमानभोक्तृकं इदं शरीरं, भोग्यत्वात्, ओदनादिवत्, इत्याद्यनुमानेनाऽपि, तथा—“क्षीरे घृतं तिले तैलं, काष्ठेऽग्निः सौरभं सुमे । चंद्रकान्ते सुधा यद्—तथात्मंगगत. पृथक् ॥ १ ॥ एवं च प्रभुवचनैः छिन्नसंदेहः श्रीइंद्रभूतिः पंचशतपरिवारः प्रव्रजितः । तत्क्षणाच्च “उपलब्दे वा (१) विगमेइ वा (२) ध्रुवेइ वा (३)” इति प्रभुवदनाधिपदीं प्राप्य द्वादशांगीं रचितवान्, इति प्रथमो गणधरः ॥१॥ तं च प्रव्रजितं श्रुत्वा, दृष्ट्वौ तद्वांधवोऽपरः । अपि जातु द्रवेदद्रि—हिंसानी प्रज्वलेदपि ॥ १ ॥ बहिः शीतः स्थिरो वायुः, संभवेन्नतु वांधवः । हारयेदिति पप्रच्छ, लोकानश्रद्धभङ्गशाम् ॥ २ ॥ ततश्च निश्चये ज्ञाते, चिंतयामास चेतसि । गत्वा जित्वा च तं धूर्त्तं, बालयामि सहोदरम् ॥ ३ ॥ सोऽप्येवमागतः शीघ्रं, प्रभुणाऽऽभाषितस्तथा । संदेहं तस्य चिचत्स्यं, व्यकीकृत्याऽवदद्विशुः ॥ ४ ॥ हे गौतमाग्निभूते ! कः, संदेहस्तव कर्मणः ? । कथं वा वेदतत्त्वार्थं, विभावयसि ? न स्फुटम् ॥ ५ ॥

त्वं तावत् एतेषां पदानां अर्थमेवं करोषि, यत् विज्ञानधनो गमनागमनादिचेष्टावान् आत्मा एव
 एतेभ्यो भूतेभ्यः पृथिव्यसेजोवाय्वाकाशेभ्यः समुत्थाय प्रकटीभूय मद्यांगेभ्यो मदशक्तिरिव, तत-
 स्तानि भूतान्येव अनुविनश्यति जीवः, तत्रैव विलयं याति, जले बुहुद् इव, ततो भूतातिरिक्तस्य
 आत्मनोऽभावात् न प्रेत्यसंज्ञाऽस्ति, मृत्वा पुनर्जन्म नास्तीति । परमयुक्तोऽयमर्थः, शृणु तावदेतेषा-
 मर्थं, विज्ञानधन इति कोऽर्थः ? विज्ञानधनो ज्ञानदर्शनोपयोगात्मकं विज्ञानं, तन्मयत्वादात्माऽपि
 विज्ञानधनः, प्रतिप्रदेशमनंतज्ञानपर्यायात्मकत्वात्, स च विज्ञानधन उपयोगात्मक आत्मा कथं-
 चिद्भूतेभ्यस्तद्विकारेभ्यो वा घटादिभ्यः समुत्तिष्ठते उत्पद्यते इत्यर्थः, घटादिज्ञानपरिणतो हि जीवो
 घटादिभ्य एव हेतुभूतेभ्यो भवति, घटादिज्ञानपरिणामस्य घटादिवस्तुसापेक्षत्वात्, एवं च एतेभ्यो
 भूतेभ्यो घटादिवस्तुभ्यस्तत्तदुपयोगतया जीवः समुत्थाय समुत्पद्य तान्येव अनुविनश्यति, कोऽर्थः ?
 तस्मिन् घटादौ वस्तुनि नष्टे व्यवहिते वा जीवोऽपि तदुपयोगरूपतया नश्यति, अन्योपयोगरूपतया
 उत्पद्यते, सामान्यरूपतया वा अवतिष्ठते, ततश्च न प्रेत्यसंज्ञाऽस्ति, कोऽर्थः ? न प्राक्तनी घटाद्युपयो-

एकेनाऽविव्रितेनाऽपि, मानहानिस्तु का मम ? । जगज्जैत्रस्य किं नाम, करिष्यामि च सांप्रतम् ॥५॥

अविचारितकारित्वं, अहो ! मे मंददुर्द्धियः । जगदीशावतारं यत्, जेतुमेनं समागतः ॥ ६ ॥

अस्याग्नेऽहं कथं वक्ष्ये, पार्श्वे यास्यामि वा कथम् ? । संकटे पतितोऽस्मीति, शिवो रक्षतु मे यशः ! ॥७॥

कथंचिदपि भाग्येन, चेन्नवेदन्न मे जयः । तदा पंडितमूर्द्धन्यो, भवामि भुवनत्रये ! ॥ ८ ॥

इत्यादि चिंतयन्नेषु, सुधामधुरया गिरा । आभाषितो जिनेन्द्रेण, नामगोत्रोक्तिपूर्वकम् ॥ ९ ॥

हे गीतमंद्रभूते ! त्वं, सुखेनगतवानसि ? । इत्युक्तेऽचिंतयद्देवि, नामाऽपि किमसौ मम ? ॥ १० ॥

जगद्वितयविल्यातं, को वा नाम न वेत्ति ? माम् । जनस्थाबालगोपालं, प्रच्छन्नः किं दिवाकरः ? ॥११॥

प्रकाशयति शुभं चे-त्संदेहं मे मनःस्थितम् । तदा जानामि सर्वज्ञ-मन्यथा तु न किंचन ॥ १२ ॥

चित्तयंतमिति प्रोचे, प्रभुः को जीवसंशयः ? । विभावयसि नो वेद-पदार्थं शृणु तान्यथ ॥ १३ ॥

समुद्रो मध्यमानः किं ? गंगापुरोऽथवा किमु ? । आदिब्रह्मध्वनिः किं ? वा, वीरवेदध्वनिर्वर्भो ॥१४॥

वेदपदानि च “विज्ञानघन एवैतेभ्यो भूतेभ्यः समुत्थाय तान्येवाऽनुविनश्यति, न प्रेत्यसंज्ञाऽस्तीति”

लक्षणे मम दक्षत्वं, साहित्ये संहिता मतिः । तर्के कर्कशताऽत्यर्थं, क शास्त्रे नास्ति मे श्रमः ? ॥ ५ ॥
 अभेद्यं किमु वज्रस्य, किमसाह्यं महात्मनाम् । धुधितस्य न किं खाद्यं, किं न वाच्यं खलस्य च ॥६॥
 तथा समाऽपि त्रैलोक्य-जित्वरस्य महौजसः । अजेयं किमिवास्तीह, तद्गच्छामि जयान्यमुम् ॥७॥
 इत्यादि चिंतयन्प्रभु-सवेक्ष्य सोपानसंस्थितो दृष्ट्यौ ! । किं ब्रह्मा किं विष्णुः, सदाशिवः शंकरः किंवा ? ॥१॥

चंद्रः किं ? स न यत् कलंककलितः सूर्योऽपि नो तीव्ररक्त्,

मेरुः किं ? न स यद्वितांतकठिनो विष्णुर्न यत्सोऽसितः ।

ब्रह्मा किं ? न जरानुरः स च जराभीरुर्न यत्सोऽतनु-

र्जातं दोषविवर्जिताखिलगुणाकीर्णान्तिमस्तीर्थकृत् ॥ २ ॥

हेमसिंहासनासीनं, सुरराजनिषेवितम् ॥ दृष्ट्वा वीरं जगरत्पूज्यं, चिंतयामास चेतसि ॥ ३ ॥

कथं मया महत्त्वं हा !, रक्षणीयं पुरार्जितम् ॥ प्रासादं कीलिकाहेतो-भङ्गुं को नाम वाञ्छति ? ॥४॥

वादिशुरइंद्र, वादिगण्डर्गोविंद, वादिजनराजान, वादिकंसकाहान, वादिहरिणहरि, वादिज्वरधन्वं-
तरि, वादिद्यूधमछ, वादिहृदयशाल्य, वादिगणजीपक, वादिशलभदीपक, वादिचक्रचूडामणि,
पंडितशिरोमणि, विजितानेकवाद, सरस्वतीलब्धप्रसाद, ” इत्यादिविरुद्धं दसुखरितादिपचक्रैः
पंचभिः छात्रशतैः परिहृत इंद्रभृतिर्वीरसमीपं गच्छंश्चितयामास, अहो ! धृष्टेनानेन किमेतच्छतम् ?
यदहं सर्वज्ञादोषेन प्रकोपित. ! यतः—

“समीराभिमुखस्थेन, दवाभिर्ज्वालितोऽमुना । कपिकच्छूलतादेह—सौख्यायालिङ्गिता ननु ॥१॥”

भवतु ! किमेतेन ? अधुना निरुत्तरीकरोमि ! यतः—

तावद्दर्जति खयोत-स्तावद्दर्जति चंद्रमाः । उदिते तु सहस्रांशौ, न खयोतो न चंद्रमाः ॥ २ ॥

सारंगमातंगानुरंगपूगाः, पलाय्यतामाशु वनादमुष्मात् ।

सादोपकोपस्फुटकेसरश्री—र्दुगाधिराजोऽप्यमुपेयिवान् यत् ॥ ३ ॥

मम भाग्यभराब्दा, वाक्यं समुपस्थितः । अथ तां रसनाकंठ—मपनेष्ये विनिश्चितम् ॥ ४ ॥

पील्यतस्त्रिलः कश्चि-इलतश्च यथा कणः । सूड्यतस्तृणं किञ्चि-दगस्तेः पिबतः सरः ॥ १२ ॥
मर्दयतस्तुषः कोऽपि, तद्ददेष ममाऽभवत् । तथाऽपि सासहि नहि, मुधा सर्वज्ञवादिनम् ॥ १३ ॥

एकस्मिन्नाजिते ह्यऽस्मिन्, सर्वमप्यऽजितं भवेत् । एकदा हि सती लुप्त-शीला स्यादसती सदा ॥ १४ ॥
चित्रं चैवं त्रिजगति, सहस्रशो निर्जिते मया वादैः ॥ क्षिप्रचटीस्थाल्यामिव, कंकटुकोऽसौ स्थितो वादी ॥ १५ ॥
अस्मिन्नाजिते सर्वं, जगज्जयोद्भूतमपि यज्ञो नश्येत् । अल्पमपि शरीरस्थं, शल्यं प्राणान्वियोजयति ॥ १६ ॥
यतः-छिद्रे स्वल्पेऽपि पीतः किं, पाथोथौ न निमज्जति? । एकस्मिन्निष्टके कृष्टे, दुर्गः सर्वोऽपि पाल्यते ॥ १७ ॥

इत्यादि विचिंत्य विरचितद्वादशतिलकः स्वर्णयज्ञोपवीतविभूषितः स्फारपीतांबरालंबरः कैश्चित्पुस्त-
कपाणिभिः कैश्चित्कमंडलुपाणिभिः कैश्चिद्दर्भपाणिभिः “सरस्वतीकंठाभरण, वादिविजय लक्ष्मीशरण,
वादिमदगंजन, वादिमुखभंजन, वादिगजसीह, वादीश्वरलीह, वादिसिंह अष्टापद, वादिविजय-
विशद, वादिद्वंद्वभूमिपाल, वादिशिरकाल, वादिकदलीकृपाण, वादितमभाण, वादिगोधूमधरह,
मादितवादिमरह, वादिघटमुद्गर, वादिद्वकभास्कर, वादिसमुद्रागस्ति, वादितरु उन्मूलनहस्ति,

न क्षमे क्षणमात्रं तु, तं सर्वज्ञं कदाचन । तमस्तोममपाकर्तुं, सूर्यो नैव प्रतीक्षते ॥ ३ ॥

वेश्चानरः करस्पर्शं, केसरोद्ध्वंचनं हरिः । क्षत्रियश्च रिपुक्षेपं, न सहते कदाचन ॥ ४ ॥

मया हि येन वादीन्द्रा-स्तूर्ण्यं संस्थापिताः समे । गेहेश्वरतरः क्वाऽसौ, सर्वज्ञो मत्पुरो भवेत् ॥ ५ ॥

शैला येनाऽभिना दग्धाः, पुरः के तस्य पादपा. । उर्यादिता गजा येन, का वायोस्तस्य पुंभिक्ताः ॥ ६ ॥

किंच-गता गौडदेशोन्नवा दूरदेशं, भयाज्जर्जरा गौर्जराब्बासमीयुः ।

मृता सालवीयास्तिलंगान्गस्तिलंगो-न्नवा जज्ञिरे पंडिता मन्त्रयेन ॥ ७ ॥

अरे लाटजाताः क्व याताः प्रणष्टाः, पटिष्टा अपि द्वाविडा वीडयार्त्ताः ।

अहो ! वादिलिप्सातुरे मय्यऽसुप्तिन्, जगत्सुल्कटं वादिदुर्भिक्षमेतत् ॥ ८ ॥

तस्य ममाग्रे कोऽसौ, वादी सर्वज्ञमानमुद्रहति । इति तत्र गंतुमुल्कं, तमग्निभूर्तिर्जगार्देवम् ॥ ९ ॥

किं तत्र वादिकीटे, तव प्रयासेन यामि वंधोऽहम् । कमलोन्मूलनहेतो-र्नैतव्यः किं सुरेंद्रगजः ? ॥ १० ॥

अकथयदर्धेद्रभूति-र्यथापि मच्छान्नजय्य एवाऽसौ । तदपि प्रवादिनाम, श्रुत्वा स्यातुं न शक्नोमि ॥ ११ ॥

च विहाय तत्समीपं गच्छन्ति ! ! “अहो ! सुराः कथं भ्रांताः, तीर्थाभ इव वायसाः । कमलाकरव-
 ज्जेकाः, मक्षिकाश्वंदनं यथा ॥ १ ॥ करभा इव सद्वृक्षान्, क्षीरान्नं शूकरं इव । अर्कस्थालीकवत्
 हृका-स्वतवा यागं प्रयांति यत् ॥ २ ॥ ” अथवा यादृशोऽयं सर्वज्ञस्तादृशा एवैते सुराः ! अनुरूप
 एव संयोगः ! यतः— “पश्यानुरूपमिदि-न्दिरेणं मार्कदेशेखरो मुखरः । अपि च पित्रुमंदमुकुले,
 मौकुलिकुलमाकुलं मिलति ॥ १ ॥ ” तथाऽपि नाऽहमेतस्य सर्वज्ञादोषं सहे ! यतः— “व्योम्नि सूर्यद्वयं
 किं स्यात् ?, शुहायां केसरिद्वयम् । प्रत्याकारे च खड्गौ द्वौ, किं सर्वज्ञावहं स च ? ॥१॥ ” ततो भगवंतं वंदित्वा
 प्रतिनिवर्तमानान् सोपहासं जनान्प्रच्छ, भो भोः ! दृष्टः स सर्वज्ञः ? कीदृग्रूपः ? किंस्वरूपः ? इति,
 जनैस्तु— “यदि त्रिलोकी गणनापरा स्या-त्तस्याः समासिर्थदि नायुषः स्यात् । पारेपरार्द्धं गणितं यदि
 स्या-द्दण्यनिःशेषयुणोऽपि स स्यात् ॥ १ ॥ ” इत्याद्युक्ते सति स दृष्ट्यौ ! ॥

नूनमेव महादूर्तो, मायायाः कुलमंदिरम् । कथं लोकः समस्तोऽपि, विभ्रमे पातितोऽमुना ॥ २ ॥

हसन्मन्त्रेऽपि सर्वज्ञत्वाभिमानक्षतिभयात्परस्परं न पृच्छन्ति, एवं पृते तत्परिवारभूताश्च चतुश्चत्वारिंश-
 च्छतानि (४४००) द्विजाः, अन्येऽपि उपाध्याय-शंकर, ईश्वर, शिवजी । जानी-गंगाधर, महीधर,
 भूधर लक्ष्मीधर, । पिंड्या- विष्णु, मुकुंद, गोविंद, पुरुषोत्तम, नारायण । हुवे-श्रीपति, उमापति,
 विद्यापति, गणपति, जयदेव । व्यास-महादेव, शिवदेव, गणापति, गौरीपति । त्रिवाडी-श्रीकंठ,
 नीलकंठ, हरिहर, रामजी । राडल-मधुसूदन, नरसिंह, कमलाकर । जोसी-पुंनो, रामजी, शिव-
 राम, इत्यादयो मिलिताः संति ॥

अत्रांतरे च भगवन्नमस्वार्थं आगच्छतः सुरासुरान्विलोक्य तेऽर्चितयन्, अहो ! यज्ञस्य महिमा !
 यदेते सुराः साक्षात्समागताः ! । अथ तान् यज्ञमंडपं विहाय प्रभुपार्श्वं च गच्छतो विज्ञाय द्विजाः
 विप्रेदुः ! ततोऽस्मी सर्वज्ञं वंदितुं यांतीति जनश्रुत्या श्रुत्वा इंद्रभूतिः सामर्पश्चितयामासिवान्, अहो !
 मयि सर्वज्ञे सत्यपि अपरोऽपि स्वं सर्वज्ञं त्वापयति । इःश्रवं एतत्कर्णकण्डु ! कथं नाम श्रूयते ! किंच
 कदाचित्कोऽपि मूर्ख. केनचित्कृतेन वंद्यते । अनेन तु सुरा अपि वंचिताः ! यदेवं यज्ञमंडपं मां सर्वज्ञं

अकारप्रश्लेषात् सर्वअजीवानां धर्मास्तिकायादीनामपि सर्वपर्यायान् जानन् पश्यंश्च विहरतीति
व्याख्येयम् ॥ १२१ ॥

इतश्च तस्मिन्नवसरे मिलितेषु सुरासुरेषु स्थले वृष्टिमिव निष्फलं देशानां क्षणं दत्त्वा प्रभुः अपा-
पायुर्थां सहसेनवने जगाम, तत्र च यज्ञं कारयतः सोमिलविप्रस्य गृहे वहवो ब्राह्मणा मिलिताः
सन्ति, तेषु च इंद्रभूति (१) अग्निभूति (२) वायुभूति (३) नामानत्रयः सहोदराश्चतुर्दशविद्याविशारदाः
क्रमेण जीव (१) कर्म (२) तज्जीवतच्छरीर (३) संदेहवंतः पंचशतपरिवाराः सन्ति, एवं व्यक्तः (४)
सुधर्मा (५) चेति द्वौ द्विजौ तावत्परिवारौ तथैव विद्वांसौ क्रमात् पंचभूतानि सन्ति न वेति (४) यो
यादृशः स तादृश (५) इति च संदेहवंतौ, तादृशौ एव च मंडित (६) मौर्ष्यपुत्र (७) नामानौ बांधवौ
सार्द्धत्रिशतपरिवारौ क्रमात् बंध (६) देव (७) विषयकसंदेहवंतौ, तथा अकंपितः (८) अचलभ्राता
(९) मैतार्यः (१०) प्रभास (११) श्वेति चत्वारो द्विजाः प्रत्येकं त्रिशतपरिवाराः क्रमेण नैरधिक (८)
पुण्य (९) परलोक (१०) मोक्ष (११) संदेहभाजस्तत्रागताः सन्ति, ते चैकादशाऽपि द्विजा एकैकसंदे-

उपपातो देवलोकनरकेषूपचिः, तत्रं मणो तेषां सर्वजीवानां संबंधि तत्कं ईदृशं यन्मनः माणसियं मानसिकं मनसि चिंतितं भुत्तं भुक्तं अशनफलादि कडं कृतं चौर्पादि पडिसेवियं प्रतिसेवितं मैथुनादि आवीकर्मं आविःकर्म प्रकटकृतं रहोकर्मं रहःकर्म प्रच्छन्नं कृतं, एतत्सर्वं सर्वजीवानां भगवान् जानातीति योजना, पुनः किंविशिष्टः प्रभुः ? अरहा न विद्यते रहः प्रच्छन्नं यस्य, त्रिशुवनस्य कराम-
 चवर्णं, उववायं, तत्रं मणो, माणसियं, भुत्तं, कडं, पडिसेवियं, आवीकर्मं,
 रहोकर्मं, अरहा, अरहस्सभगी, तं तं कालं मणवयणकायजोगे वट्टमाणाणं
 सबलोए, सबजीवाणं सबभावे जाणमाणे पासमाणे विहरइ ॥ १२१ ॥

लकवद्दहएत्वात् अरहाः अरहस्सभगी रहस्यं एकांतं तन्न भजते इति अरहस्सभगी, जघन्यतोऽपि कोटिसुरसेव्यत्वात् तं तं कालं मणवयणकायजोगे तस्मिन् तस्मिन् काले मनोवचनकाययोगेषु यथाहं वर्तमानानां सर्वलोके सर्वजीवानां सर्वभावान् सर्वपर्यायान् जानन् पश्यंश्च विहरति। 'सबजीवाणं' इत्यत्र

तानि, तत एवाविधे केवलवरज्ञानदर्शने समुत्पन्ने ॥१३०॥ तएणं समणे भगवं महावीरे ततो ज्ञानो-
 त्यन्यन्तरं श्रमणो भगवान्महावीरः अरहा जाए अहंन् जातः अशोकादिप्रतिहार्यपूर्वायोभ्यो जातः,
 पुनः कीदृशः ? जिणे केवली सबणू सबदरिसी जिनो रागद्वेषजेता, केवली, सर्वज्ञः, सर्वदर्शी
 सदेवमणुआसुरस्स लोगस्स देवमनुजासुरसहितस्य लोकस्य परिगणं पर्यायं इत्यत्र जातावेकवचनं
 पुण्णे केवलवरणाणदंसणे समुत्पण्णे ॥ १२० ॥ तएणं समणे भगवं
 महावीरे अरहा जाए जिणे केवली सबणु सबदरिसी सदेवमणुयासुरस्स
 लोगस्स परिगणं जाणइ पासइ, सबलोए सबजीवाणं आगइं, गइं, ठिइं,
 ततः पर्यायान् जाणइ जानाति पासइ पश्यति च साक्षात्करोति, तहिं किं देवमनुजासुराणां एव
 पर्यायमानं एव जानाति ? इत्याह । सबलोए इत्यादि-सर्वलोके सर्वजीवानां आगतिं भवांतरात्,
 गतिं भवांतरे, स्थितिं तद्भवसत्कं आयुः कायस्थितिं वा, च्यवनं देवलोकान्तिर्यङ्मनरेषु अवतरणं

सामंते नातिदूरे नातिसमीपे इत्यर्थः, सामागस्स इयामाकस्स एहपतेः कौटुंबिकस्य कट्टुकरणंसि क्षेत्रे, सालपादपस्य अथो गोदोहिकया उच्छ्रुतिकया निषद्यया आतापनया आतापयतः प्रसोः छट्टुणं इत्यादि-सुवोधं, नवरं ज्ञाणंतरियाए वट्टमाणस्स ध्यानस्य अंतरे मध्ये भागे वर्तमानस्य, कोऽर्थः ? शुक्क-

सामागस्स गाहावइस्स कट्टुकरणंसि सालपापवस्स अहे गोदोहियाए उच्छ्रुदियनिसिज्जाए आयावणाए आयावेमाणस्स छट्टुणं भत्तेणं अपाणएणं हत्थुत्तराहिं णक्खत्तेणं जोगसुवाणएणं ज्ञाणंतरियाए वट्टमाणस्स अणंते अणुत्तरे णिवावाए णिरावरणे कसिणे पाडि-

ध्यानं चतुर्धा, पृथक्त्ववितर्कं सविचारं (१) एकत्ववितर्कं अविचारं (२) सूक्ष्मक्रियं अप्रतिपाति (३) उच्छिन्नक्रियं अनिवर्ति (४) एतेषां मध्ये आद्यभेदद्वये ध्याते इत्यर्थः, अणते इत्यादीनि पूर्वं व्याख्या-

छउमरथपरियाधो ॥ १ ॥” इदं च सर्वं तपो भगवता निर्जलं एव कृतं, न कदापि च नित्यभक्तं चतुर्थभक्तं च कृतं, एवं च त्रयोदशस्य संवत्सरस्य अंतरा मध्ये वर्तमानस्य योऽसौ श्रीभक्तकालस्य द्वितीयो मासः, चतुर्थः पक्षः वैशाखशुक्लपक्षः, तस्य वैशाखशुद्धस्य दशमीदिवसे, वैशाखशुद्धदशम्यामित्यर्थः; पार्श्वणामिणीए ह्यायाए पूर्वगामिन्यां ह्यायायां सत्यां, पोरिसीए पाश्चात्यपौरुष्यां अभिणिविट्टाए

पार्श्वणामिणीए ह्यायाए पोरिसीए अभिणिविट्टाए पमाणपत्ताए,
 सुवएणं दिवसेणं, विजएणं सुहत्तेणं, जंभियगामस्स पणारस्स
 वहिया उज्जुवालियाए णईए तीरे वेयावत्तस्स वेइयरस्स अदूरसामंते

अभिनिवृत्तायां जातायां पमाणपत्ताए प्रमाणप्रासायां नतु न्यूनाधिकयां, सुवतनामके दिवसे, विज-
 यनाञ्चि सुह्वंते जंभियगामस्स पणारस्स जंभिकग्रामनामकस्य नगरस्य वहियत्ति वहिस्तात् उज्जु वालिआए
 ऋजुपालिकाया नयास्तीरे वेयावत्तस्स व्यावृत्तं नाम जीणं एवंविधं यच्चैत्थं व्यंतरायतनं तस्य अदूर-

पणानि, द्वे त्रिमासक्षपणे, द्वे सार्द्धद्विमासक्षपणे, षट् द्विमासक्षपणानि, द्वे सार्द्धैकमासक्षपणे, द्वादशमासक्षपणानि, द्वासप्ततिः (७२) पक्षक्षपणानि, भद्रप्रतिमा दिनद्वय (२) माना, महाभद्रप्रतिमा दिन-चतुष्क (४) माना, सर्वतोभद्रप्रतिमा दशदिनमाना, एकोनत्रिंशदधिकं शतद्वयं (३२९) पष्ठाः, द्वादश

कंताहं तैरसमस्स संवच्छरस्स अंतरा वट्टमाणस्स जे से गिन्हाणं दुच्चै मासे, चउत्थे पक्खे, वइसाहसुद्धे तस्स षं वइसाहसुद्धस्स दसमीपक्खेणं,

(१२) अष्टमाः, एकोनपंचाशदधिकं शतत्रयं (३४९) पारणाः, दीक्षादिन मेकं (१) ॥ सुखावयोधाय यंत्रकम् ॥

उ भासी	उ भासी	चट	त्रि	अदी	दो	डोड	भासक	भासक	अग्न	महाअग्न	सर्वतोअग्न	उट्ट	अट्टम	पाण्णा	दीक्षा	सर्वायं वर्ष
सप	सप	भासी	भासी	भासी	भासी	भासी	मण	मण	प्रतिमा	प्रतिमा	प्रतिमा	२२९	१२	३४९	१	१२ मास
१	१	१	२	२	६	२	१२	७२	२	४	१०	२२९	१२	३४९	१	६ दिन १५

ततश्चेदं जातम् । “वारस चैवय वासा, मासा छञ्चैव अद्धमासं च । वीरवरस्स भगवओ, एसो

वेणं आर्जवं मायाया अभावस्तेन मह्वेणं माह्वं मानाभावस्तेन लाघवेणं लाघवं द्रव्यतः अल्पोपधित्वं
 भावतो गौरवत्रयत्यागस्तेन खंतीए इत्यादि—क्षांतिः क्षमा क्रोधाभावस्तथा, मुक्तिलोभाभावस्तथा,
 शुसिर्मनोशुसाद्या तथा, तुष्टिर्मनःप्रसत्तिस्तथा, अणुत्तरेण अनुपमेन सच्चत्ति सत्यं संजमत्ति संयमः
 प्राणिदया तवत्ति तपो द्वादशप्रकारं, एतेषां यत् सुचारियत्ति सुचारितं सदाचरणं तेन कृत्वा सोवचि-
 मह्वेणं, अणुत्तरेणं लाघवेणं, अणुत्तराए खंतीए, अणुत्तराए मुत्तीए, अणु-
 तराए शुत्तीए, अणुत्तराए तुट्टीए, अणुत्तरेणं सच्चसंजमतवसुचारियसोव-
 चियफलपरिणिष्ठाणमग्गेणं अप्पाणं भावेमाणस्स हुवालस्स संबच्छराइं वइ-
 यफलपरिणिष्ठाणमग्गेणं सोपच्चयं पुष्टं फलं मुक्तिलक्षणं यस्य एवंविधो यः परिनिर्वाणमागो रत्तत्रय-
 रूपस्तेन तदेवं उक्तेन सर्वगुणसमूहेन आत्मानं भावयतः हुवालस्स संबच्छराइं वइक्कंताइं द्वादश संव-
 त्सरा व्यतिक्रंताः, ते चैवं—एकं षणमासक्षपणं, द्वितीयं षणमासक्षपणं पंचादिनन्यूनं, नव चतुर्मासक्ष-

परलोके अप्रतिबद्धः, अत एव जीवियमरणे जीवितमरणयोर्विषये निरवकंखे निरवकांक्षी वांछार-
हितः, संसारपारगामी, कर्मशत्रुनिर्घातनार्थं, अन्मुद्दिष्ट् अन्मुत्थितः सोद्यमः, एव अनेन क्रमेण स
भगवान् विहरइ विहरति आस्ते ॥ ११९ ॥ तस्सणं इत्यादितः समुत्पण्णे इत्यंतं, तत्र तस्य भगवतः

अप्पडिबद्धे, जीवियमरणे निरवकंखे, संसारपारगामी, कन्मसत्तुणिग्घायण-
द्विए अन्मुद्दिष्ट् एवं चणं विहरइ ॥ ११९ ॥ तस्स णं भगवंतस्स अणुत्तरेणं
णाणेणं, अणुत्तरेणं दंसणेणं, अणुत्तरेणं चरित्तेणं, अणुत्तरेणं आलएणं,
अणुत्तरेणं विहारेणं, अणुत्तरेणं वीरिएणं, अणुत्तरेणं अस्सवेणं, अणुत्तरेणं

अणुत्तरेणं णाणेणं इत्यादि, अनुत्तरेण अनुपमेन, ज्ञानादीनि च प्रसिद्धानि, नवरं आलएणं आलयेन
स्त्रीपंडादिरहितवसतिसेवनेन विहारेणं विहारेण देशादिषु भ्रमणेन वीरिएणं वीर्येण पराक्रमेण अज्ज-

तत्र तस्मिन् भगवतो तस्य भगवतः णो एवं भवइ एवं पूर्वोक्तस्वरूपेषु द्रव्य (१) क्षेत्र (२) काल (३) भावेषु (४) कुत्रापि प्रतिबंधो नास्तीति ॥११८॥ सेणं इत्यादितः विहरइ इति यावत्, स भगवान् वासा-
 वासवज्जं वर्षावासश्चतुर्मासी तां वर्जयित्वा अष्टौ श्रीभूमहेमंतसंबन्धिनी मासान् गामे एगराइए ग्रामे
 एकरात्रिकः एकरात्रिवसनस्वभावः णारे पंचराइए नगरे पंचरात्रिकः, पुनः किं ? वासीचंदणसि
 वा (अं-६००) तस्मिन् भगवन्तस्मिन् णो एवं भवइ ॥ ११८ ॥ से णं भगवं

वासावासवज्जं अट्ट निम्हहेमंतिए मासे गामे एगराइए, णारे पंचराइए,
 वासीचंदणसमाणकप्पे, समतिणमणिलेड्डुकंचणे, समसुहदुक्खे, इहपरलोण-

वासी सूत्रधारस्य काष्ठच्छेदनोपकरणं, चंदनं प्रसिद्धं, तयोर्द्वयोर्विषये समाणकप्पे समानकल्पस्तुल्या-
 ध्यवसायः, पुनः किं ? समतिणमणि इत्यादि, तृणादीनि प्रतीतानि, चवरं लेड्डुः पाषाणः, समानि
 तुल्यानि तृणमणिलेड्डुकांचनानि यस्य स तथा, एवं समसुखदुःखः इहपरलोए इत्यादि, इहलोके

सप्तसप्ततिलवमानः, अहीरात्रादयः संवत्सरांताः प्रतीताः, क्षणपर्ये अन्यतरस्मिन्वा दीर्घकालसर्पयोगे
शुभापूर्वांगपूर्वादी, भावशो भावतः कोहे वा इत्यादि-क्रोधादयः प्रसिद्धास्तत्र पित्रेवा प्रेम्णि दोसेवा द्वेषे
अपीती, कलहे वाग्युद्धे अव्भक्त्वाणेवा अभ्याख्यानं मिथ्याकलंकदाने पेशुर्णे वा पेशून्ये प्रच्छन्नं पर-

संवच्छरे वा अणतरे वा दीहकालसंजोगे, भावशो कोहे वा मार्णे वा मायाए
वा लोभे वा भए वा हासे वा पित्रे वा दोसे वा कलहे वा अव्भक्त्वाणे वा
पेशुर्णे वा परपरिवाए वा अरइरई वा मायामोसे वा जाव मिच्छादंसणसह्ये

दोषप्रकटने परपरिवाए वा परपरिवादे विप्रकीर्णपरकीयशुणदोषप्रकटने अरइचि अरतिमोहनीर्योद-
याच्चित्तोद्वेगोऽप्रतिः रइचि रतिमोहनीर्योदयाच्चिचपीतिस्तत्र मायामोसे वा मायया शुका मृषा माया-
मृषा तत्र मिच्छादंसणसह्येवा मिथ्यादर्शनं मिथ्यात्वं तदेव क्षनेकशुःखहेतुत्वाच्छल्यं मिथ्यादर्शनशाल्यं

स्थानं तत्र वा, ग्रहे वा, अंगणं गृहप्रभागस्तत्र वा, नहे वा नभ आकाशं तत्र वा, तथा— कालतः
सम्य वा समयः सर्वसूक्ष्मः कालः उत्पलपत्रशतवेधजीर्णपट्टशाटिकापाटनाद्विष्टांतसाध्यस्तत्र, आव-
तरस्स भगवंतरस्स कथ्यइ पडिबंधे भवइ, से य पडिबंधे चउविहे पणत्ते,
तंजहा— दूधओ खित्तओ कालओ भावओ, दूधओ सच्चित्ताचित्तमीसिएसु
दूधेसु, खित्तओ गामे वा णरे वा अरणे वा खित्ते वा खले वा घरे वा अंगणे
वा नहे वा, कालओ समय वा आवलियाए वा आणपाणुए वा थोवे वा खणे
वा लवे वा मुहुत्ते वा अहोरत्ते वा पक्खे वा मासे वा ऊऊ वा अयणे वा

लियाए वा आवलिका असंख्यातसमयरूपा, आणपाणुए वा आनघाणौ उच्छ्वासनिःश्वासकालः, थोवेवा
स्तोकः ससोच्छ्वासमानः खणेवा क्षणे घटीषष्ठभागे वा लवेवा लवः ससस्तोकमानः मुहुत्ते वा मुहुत्तः

कांत्या, भावतो ज्ञानेन, जञ्चकणगंवं इत्यादि-जात्यकनकमिव जातं रूपं स्वरूपं यस्य स तथा, यथा किल कनकं मलज्वलनेन दीप्तं भवति तथा भगवतोऽपि स्वरूपं कर्ममलविगमेन अतिदीप्तं अस्तीति भावः, वसुंधरा इव पृथ्वीव सर्वस्पर्शसहः, यथा हि पृथ्वी शीतोष्णादि सर्वं समतया सहते तथा भगवानपि, सुहृयसि सुष्टु हुतो घृतादिभिः सिक एवांविधो यो ह्यासणसि हुताशनोऽपिस्तद्दत् तेजसा गंभीरे, चंदो इव सोमलेसे, सूरौ इव दिक्षतेष्ट, जञ्चकणगंवं जायस्त्वै, वसुंधरा इव सधफासविसहे, सुहृयह्यासणे इव तेयसा जलंते, नस्थि णं

ज्वलन्, नस्थिणं इत्यादि-नास्वयं पक्षो यत्तस्य भगवतः कुत्राऽपि प्रतिबंधो भवति, तस्य भगवतः कुत्राऽपि प्रतिबंधो नास्तीति भावः, स च घतुर्विधः प्रज्ञासत्त्वयथा-द्रव्यतः, क्षेत्रतः, कालतः, भावतश्च, तत्र द्रव्यं त्रिधा, सच्चित्तं वनितादि, अचित्तं आभरणादि, मिथं अलंकृतवनितादि तेषु, तथा क्षेत्रतः काऽपि प्राप्ते वा, नगरे वा, अरण्ये वा, क्षेत्रं धान्यनिष्पत्तिस्थानं तत्र वा, खलं धान्यतुपपृथक्करण-

भगवतोऽपि कर्मलेपो न लगातीत्यर्थः; कूर्म इव शुसेन्द्रियः; खड्गि विषाणमिव एकजातः; यथा खड्गिनः
 श्वापदविशेषस्य विषाणं एकं भवति तथा भगवानपि, रागादिना सहायेन च रहितत्वात्, विहगा इव विप्र-
 मुक्तः, मुक्तपरिकरत्वात् अनियततिवासाच्च, भारुंडपक्षीव अप्रमत्तः, भारुंडपक्षिणोः किलैकं शरीरं, यतः—
 “एकोदराः पृथग्भीवा—खिपदा मर्त्यभाषिणः। भारुंडपक्षिणस्तेषां, मृतिभिन्नफलेच्छया ॥१॥” ते चाऽत्यंतं
 जाए, विहगा इव विष्पमुक्ते, भारुंडपक्षीव अप्रमत्ते, कुंजरो इव सौंडीरे,
 वसभो इव जायथामे, सीहो इव दुद्धरिसे, मंदरो इव अप्रकंपे, सागरो इव

अप्रमत्ता एव जीवतीति तदुपमा, कुंजर इव शौंडीरः, कर्मशत्रून्प्रति शूरः, वृषभ इव जातस्थामा जात-
 पराक्रमः, स्त्रीकृतमहाव्रतभारोद्धहनं प्रति समर्थत्वात्, सिंह इव दुर्द्धर्षः, परीषहादि श्वापदैरजय्यत्वात्,
 मंदर इव मेरुरिव अप्रकंपः, उपसर्गवातैः अचलितत्वात्, सागर इव गंभीरः, हर्षविषादादिकारणस-
 न्नावेऽपि अविकृतस्वभावत्वात्, चंद्र इव सौम्यलेश्यः, शांतत्वात्, सूर्य इव दीप्ततेजाः, द्रव्यतो देह-

रहितः छिण्णगंधे छिद्रः सक्तो हिरण्यादिग्रंथो येन स तथा णिरुक्त्वलेवे निरुपलेपो द्रव्यभावसलाप-
गमेन, तत्र द्रव्यमलः शरीरसंभवः, भावमलः कर्मजनित, अथ निरुपलेपत्वं दृष्टांतैर्द्रव्ययति, कंसपा-
ईवेत्यादि—कांस्यपात्रीव मुक्त तोयमिव तोयं क्षेत्रो येन स तथा, यथा कांस्यपात्रं तोयेन न लिप्यते
तथा भगवान् क्षेत्रेन न लिप्यते इत्यर्थः, तथा शंख इव निरंजनो रंजनं रागाद्युपरंजनं तेन शून्यत्वात्,

थे णिरुक्त्वलेवे, कंसपाई इव मुक्कतोए, संखो इव निरंजणे, जीवे इव अप्प-
डिहयगई, गगणमिव णिरालंबणे, वाउव अप्पडिवक्के, सारयसलिलंबं सुद्ध-
हियए, पुक्खरपत्तंव निरुक्त्वलेवे, कुम्भो इव शुत्तिदिए, खणिगविसाणंवं एग-

जीव इव अप्रतिहतगतिः सर्वत्रास्वलितविहारित्वात्, गगनमिव निरालंबनः कस्याऽप्याऽऽधारस्य
अनपेक्षणात्, वायुरिव अप्रतिवद्धः एकस्मिन्स्थाने काऽप्यऽत्रस्थानाभावात्, शारदसलिलमिव शुद्ध-
हृदयः कालुष्याभावात्, पुक्करपत्रं कमलपत्रं तद्वन्निरुपलेपः, यथा कमलपत्रे जललेपो न लगति तथा

परिष्ठापनात् , एतच्चांल्यसमितिद्वयं . भगवतो भांडसिंघानाद्यसंभवेऽपि नामाखंडनार्थमिदममुक्तम् . ॥
 एवं . मणसमिष्ट इत्यादि-मनोवचःकायेषु समितस्तेषां सम्यक्प्रवर्तक इत्यर्थः , एवं मणशुत्ते इत्यादि-
 मनोवचःकायेषु शुसस्तेषां अशुभपरिणामान्निवर्तकः , अत एव शुत्तत्ति शुसः शुत्तिदिष्ट शुसंद्भियः शुत्तत्तं-
 भयारित्ति शुसं वसत्यादिनवशुसिविराजितं एवंविधं ब्रह्मचर्यं चरतीति शुसब्रह्मचारी , अकोहे इत्यादि-

जह्नुपारिद्ववणियासमिष्ट , मणसमिष्ट वयसमिष्ट कायसमिष्ट , मणशुत्ते
 वयशुत्ते कायशुत्ते , शुत्ते , शुत्तिदिष्ट , शुत्तत्तंभयारी , अकोहे अमाणे अमाष्ट
 अलोभे संते पसंते उवसंते परिणिबुडे अणासवे अमसे अकिंचणे छिण्णणं-

क्रोधादिकषायचतुष्टयाभाववान् संते शान्तोऽन्तर्हृत्या पसंते प्रशान्तो बहिर्हृत्या उवसंते उपशान्तोऽन्त-
 र्बहिश्चोभयतः शान्तः , अत एव परिणिबुडे परिनिर्वृतः सर्वसंतापवर्जितः अणासवे अनाश्रवः पापकर्म-
 बंधरहितः , हिंसाद्याश्रवद्वारविरतेः , अमसे ममत्वरहितः अकिंचणे अकिंचनः , किंचनं द्रव्यादि तेन

इत्याद्युक्तमेव ॥११७॥ तएणं इत्यादितः णो एवं भवइ इति पर्यंतं, यत एवं परीयहान् सहते तएणं समणे भगवं महावीरे ततः 'णं' वाक्यालंङ्कृतौ, भ्रमणो भगवान् महावीरः अणगारे जाए अनगारो जातः, किंविशिष्टः ? इरियासमिए ईर्यायां गमनागमनादौ समित. सम्यक्प्रवृत्त. भासासमिए भापयायां भापणे समितः एसणासमिए एपणायां द्विचत्वारिंशदोपवर्जितभिक्षाग्रहणे समितः, आयाणचि आदाने तएणं समणे भगवं महावीरे अणगारे जाए, इरियासमिए, भासासमिए, एसणासमिए, आयाणभंडमत्तणिकस्वेवणासमिए, उच्चारपासवणखेलसिंघाण-

ग्रहणे उपकरणादेरिति ज्ञेयं, भंडमत्तणिकस्वेवणानि भांडमात्रायाः वखाद्युपकरणजातस्य, यद्वा भांडस्य वखादेर्मुन्मयभाजनस्य वा, मात्रस्य च पात्रविशेषस्य यन्निक्षेपणं मोचनं तत्र च समितः, प्रत्युपेक्ष्य प्र-
 मार्य्य मोचनात्, उच्चारेत्यादि-उच्चारः पुरीयं, पासवणानि प्रश्रवणं मूत्रं, खेलो निधीवनं, सिंघानो नासिकानिर्गतं श्लेष्म, जह्णो देहमलः, एतेषां यत्परिष्ठापनं त्यागस्तत्र समितः सावधानः शुद्धस्थंडिले

नोरपत्तिः इत्यकथयत् । ततो मंडिकग्रामे चमरेंद्रः प्रियं पप्रच्छ । ततः षण्मानिग्रामे स्वामिनो ब्रूहिः
 प्रतिसास्थस्य पार्श्वे गोपो वृषान्मुत्त्वा ग्रामं प्रविष्टः, आगतश्च पृच्छति, देवार्थ ! क्व गता वृषभाः ?
 भगवता च मौने कृते रुष्टेन तेन स्वामिकर्णयोः कटशालाके तथा स्थिते यथा परस्परं लज्जार्जे ! अत्र-
 च्छेदनाच्च अहत्रयाधे जाते ! एतच्च कर्म शय्यापालकस्य कर्णयोस्त्रिपुत्रक्षेपेण त्रिष्टभभवे उपाजितं अभूत्,
 उदितं च वीरभवे ! शय्यापालको भवं भ्रांत्वा अयमेव गोपः संजातः ! ततः प्रभुर्मध्यमाऽपापायां
 गतस्तत्र प्रभुं सिद्धार्थवणिगोहे भिक्षार्थं आगतं निरीक्ष्य खरकवैद्यः स्वामिनं सशल्यं ज्ञातवान्, पश्चात्स
 वणिक् तेन वैद्येन सहोद्यानं गत्वा संडासकाभ्यां ते शिलालके निर्गमयतिस्म, तदाऽऽकर्षणे च वीरेण
 आराटिस्तथा मुक्ता यथा सकलमपि उद्यानं महाभैरवं बभूव ! तत्र देवकुलमपि कारितं लोकैः,
 प्रभुश्च संरोहिण्या औषध्या नीरोगो बभूव, वैद्यवणिजौ स्वर्जमनुर्गोपः ससमनरकं ! एवं चोपसर्गा
 गोपेन आरब्धास्तेनैव निष्ठिताश्च । एतेषां च जघन्यमध्यमोत्कृष्टविभाग एवं—जघन्येपूत्कृष्टः कटपूतना-
 शीतं, मध्यमेपूत्कृष्टं कालचक्रं, उत्कृष्टेपूत्कृष्टं कर्णकीलकर्षणं, इति उपसर्गाः ॥ एतान्सर्वान्सम्यगसहते,

मेव युवती भाविनी । अहं निर्माल्यप्राया । इति विषण्णचित्ता तां शिरोमुंडननिगडक्षेपणपूर्वं यंत्रमध्ये
 निरुद्ध्य कापि गता । श्रेष्ठ्यपि कथमपि चतुर्थे दिने तच्छुद्धिं प्राप्य यंत्रं उद्धृत्वा तां तदवस्थां देहल्यां
 संस्थाप्य सूर्पकोणे कुल्माषान् अर्पयित्वा निगडमंगार्थं लोहकाराकारणाय यावद्गतस्तावद्यदि कोऽपि
 भिक्षुरागच्छेत्सर्हि दस्या कुल्माषान् भुंजे इति चिंतयत्यां तस्यां भगवान् समागतः । साऽपि प्रमुदिता
 गृहार्णेदं प्रभो ! इति जगौ, ततः स्वामी अभिमहे रोदनं न्यूनं निरीक्ष्य निवृत्तस्ततो वसुमती अहो !
 अस्मिन्नवसरे भगवानागत्य किञ्चिदपि अग्रहीत्वा निवृत्त इति हु.त्वतो करोद्, तत. पूर्णाऽभिग्रह. स्वामी
 कुल्माषान् अग्रहीत्, अत्र कविः—“चंदना सा कथं नाम, बालेति प्रोच्यते बुधैः । मोक्षमादत्त कुल्मा-
 षै-र्महावीरं प्रतार्य या ॥ १ ॥ ” ततः पंच दिव्यानि जातानि, शक्रः समागतः, देवा नन्दसुः, केशाः
 शिरसि संजाताः, निगडानि च नृशुराणि, ततो मातृत्वसुर्भुगावत्या मिलनं, तत्र च संबंधितया वसुधारा-
 धनं आददानं शतानीकं निवार्य चंदनाज्ञया धनावहाय तदृत्वा वीरस्य प्रथमा साध्वी इयं भविष्य-
 तीत्यभिधाय शक्रस्तिरोदधे । तत. क्रमेण जुंभिकाप्रासे शक्रो नाव्यविधिं दर्शयित्वा इयञ्जिदिनेर्जा-

चमरीरपातः, ततः क्रमेण कौशाम्ब्यां गतस्तत्र शतानीको राजा, मृगावती देवी, विजया प्रतीहारी, वादीनामधर्मपाठकः, सुशुतोऽमालस्तन्नार्थी नंदा, सा च श्राविका मृगावत्या वयस्या । तत्र प्रशुणा पोषवहुलप्रतिपदि अभिग्रहो जग्रहे, यथा—“द्रव्यतः कुल्माषान् सूर्पकोणस्थान्, क्षेत्रत एकं पादं देहल्या अंतः एकं वहिश्च कृत्वा स्थिता, कालतो निवृत्तेषु भिक्षाचरेषु, भावतो ‘राजसुता’ ‘दासत्वं-प्रासा’ ‘मुंडितमुंडा’ ‘निगण्डितचरणा’ ‘रुदती’ ‘अष्टमभक्तिका’ चेद्दास्यति तदा प्रहीष्यामि” इत्यभिग्रह्य प्रत्यहं भिक्षार्थे आग्न्यति, अमात्याद्योऽनेकानुपायान् कुर्वति, नत्वभिग्रहः पूर्यते ! ॥

तदा च शतानीकेन चंपा भग्ना, तत्र च दधिवाहनभूपभार्या धारिणी, तत्पुत्री च वसुमती, द्वे अपि केनचिरपदातिना वांदितया गृहीते, तत्र च धारिणि ! त्वां भार्या करिष्यामीति पत्तिवार्त्तया जिह्वाचर्वणेन मृता, ततो वसुमतीं पुत्रीति समाश्वास्य कौशाम्ब्यां आनीय चतुष्यथे विक्रेतुं स्थापिता, तत्र धनावेहश्रद्धिना गृहीत्वा चंदनेति कृताभिधाना पुत्रीत्वेन स्थापिताऽतीव द्विया च, एकदा च स्वपादौ प्रक्षालयंत्यास्तस्याः श्रद्धिना स्वयं गृहीतां भृष्टठद्वेषिं निरीक्ष्य ‘मूला’नाम्नी श्रद्धिपत्नी गृहस्वामिनी तु इय-

शक्रः पराबुधीभूय सुरानित्युचे, हंहो ! सुराः । असौ कर्मचंडालः पापात्मा समागच्छति, अस्य दर्शनमपि महापापय भवति ! अनेनाऽस्माकं बहु अपराहं । यदस्मदीय. स्वामी कदर्थितः । अपं पापात्मा यथा अस्मत्तो न भीतस्तथा पातकादपि न भीतस्तदपवित्रोऽसौ दुरात्मा ! शीघ्रं स्वर्गाद्विर्वास्यतां । इत्यादिष्टैः शक्रसुभदैर्निर्दयं यद्विसुध्यादिभिस्ताड्यमानः सांशुलिमोटनं कृतान् सुरीणां आक्रोशान्सहमानश्चैर इव साशंक इतस्ततो विलोकयद्विर्वाणांगार इव निस्तेजा निषिद्धाऽखिलपरिवार एकाकी अलर्कः श्वेव देवलोकाद्विष्काशितो मंदरचूलायां एकसागरावशेषं आद्युः समापयिष्यति, तस्याग्रमहिष्यश्च दीनाननाः शक्राज्ञया स्वभर्तारमनु जग्मुः ॥

ततः स्वामिन आलंभिकायां हरिकांतः, श्वेतंविकायां हरिसहश्च, विबुल्लुमार्देदौ त्रियं प्रदुं एतौ, ततः श्रावस्यां शक्रः स्कंदप्रतिमायामवतीर्य स्वामिनं वंदितवान्, ततो महती महिमप्रवृत्तिः, ततः कौशाभ्यां चंद्रसूर्यावतरणं, वाराणस्यां शक्रः, राजग्रहे ईशानः, मिथिलायां जनको राजा धरणेंद्रश्च त्रियं पृच्छतिस्म, ततो वैशाल्यां एकादशो वर्षारत्रोऽभूत्, तत्र भूतः त्रियं पृच्छति, ततः सुंसुमारपुरं गतस्तत्र

हावभावादिभिः उपसर्गयन्ति ॥ ३० ॥ एवं एकस्यां रात्रौ विद्याया उपसर्गस्तेन कुतैर्मनागपि न चलितः
 स्वामी, अत्र कविः—“बलं जगद्गुंस्तरक्षणक्षमं, कृपा च सा संगमके कृतागसि । इतीव संचिंत्य विमुच्य
 मानसं, रथेव रोषस्तव नाथ ! निर्यथौ ॥ १ ॥” ततः षणमासीं यावत् अनेषणीयाहारसंपादनादीन्
 तत्कृतान् नानाप्रकारान् उपसर्गान्सहमानो भगवान्निराहार एव षणमास्या स गतो भविष्यतीति
 विचिंत्य यावद्ब्रजग्रामगोकुले गोचर्यायां प्रविष्टस्तावत्त्रापि तत्कृतां अनेषणां विज्ञाय तथैवागल्य बहिः
 प्रतिमया तस्थौ, ततः स सुराधमः कथमपि अस्त्वलितं विशुद्धपरिणामं जगदीश्वरं अबधिना विज्ञाय
 विषणमानसोऽपि शक्रभियाऽभिवंद्य सौधर्मं प्रति चचाल, स्वामी च तत्रैव गोकुले हिंडन् वत्सपाल्या
 स्थविरया परमाज्ञेन प्रतिलंभितो वसुधारा च निपतिता ॥

इतश्च तावन्तं कालं यावत्सर्वे सौधर्मवास्िनो देवा देव्यश्च निरानन्दा निरत्साहास्तस्थुः, शक्रो-
 ऽपि विवर्जितगीतनाट्य एतावतां उपसर्गाणां हेतुर्मत्कृता प्रशंसैवेति महादुःखाक्रान्तचिन्तः करकमल-
 विन्यस्तमुखो दीनदृष्टिर्विमनस्कस्तस्थौ, ततश्च श्रष्टप्रतिज्ञं श्याममुखं आगच्छन्तं तं सुराधमं निरीक्ष्य

सोऽभूत् (१) ततो वज्रतुंडपिपीलिकाभिश्चालनीतुल्यश्वके, ताश्चैकतः प्रविशंति अन्यतो नियंति
 (२) तथा वज्रतुंडा उदंशाः (३) तीक्ष्णतुंडा धृतेच्छिकाः (४) दृशिकाः (५) नकुलाः (६)
 सर्पाः (७) मूषका (८) श्व भक्षणादिना । तथा हस्तिनः (९) हस्तिन्यश्च (१०) शृङ्गाधा-
 तचरणमर्दनादिना । पिशाचो (११) ऽदृहहासादिना । व्याधो दद्रानखविदारणादिना (१२) ततः
 सिद्धार्थत्रिशले करुणाविलापादिना (१३) उपसर्गयति । ततः स्कंधावारविकुर्वणा, तत्र च जनाः प्रभु-
 चरणयोर्मध्येऽग्निं प्रज्वाल्य स्यालीं उपस्थाप्य पचंति (१४) ततश्चडालास्तीक्ष्णतुंडशकुनिपंजराणि
 प्रभोः कर्णबाहुमूलादिषु लंबयंति, ते च मुखैर्भक्षयंति (१५) ततः खरवातः पर्वतानपि कंपयन्प्रभुं
 उरिक्षिप्य २ पातयति (१६) ततः कलिकावातश्चक्रवक्रमयति (१७) ततो येन मुकेन भेकचू-
 लापि चूर्णीस्यात्तादृशं सहस्रभारप्रमाणं कालचक्रं मुकं, तेन प्रभुः आजानु भूमौ निमग्नः (१८)
 ततः प्रभातं विकृत्य वकि, देवार्थ ! अथापि किं तिष्ठसि ? स्वामी ज्ञानेन रात्रिं वेत्ति (१९) ततो
 देवर्द्धिं विकुर्व्यं दृणिष्व महर्षे ! येन तव स्वर्गेण मोक्षेण वा प्रयोजनं, तथापि अक्षुब्धं देवांगना

स्त्वो निष्पन्न इति प्रभुः प्रत्याह, गोशालोऽश्वदधत्तां तिलशंभां विदार्थं सप्त तिलान् दद्यात् “त एव प्राणिनस्तस्मिन्नेव शरीरे पुनः पराहृत्य समुत्पद्यते” इति मतं नियतिं च गाढीकृतवान्, ततः प्रभोः पृथग्भूय श्रावस्त्वां कुंभकारशालास्थितो भगवदुक्तोपायेन तेजोलेख्यां साधयित्वा त्यक्तव्रतश्रीपार्श्व-
नाथशिष्यात् अष्टांगनिमित्तं चाऽधीत्याऽहंकारेण सर्वज्ञोऽहं इति ख्यापयतिस्म [यच्चोक्तं किरणावली-
कारेण तेजोलेख्योपायः सिद्धार्थनोक्त इति तच्चिंत्यं ! भगवतीसूत्राऽऽवश्यकचूर्णिहारिभद्रीवृत्तिहैमवीर-
चारित्र्याद्यनेकग्रंथेषु भगवतोक्त इत्यभिधानात्] ततः स्वामी श्रावस्त्वां दशमं वर्षान्नं तत्र विचित्रं
तपश्चाऽकरोदित्याद्यनुक्रमेण स्वामी बहुमलेच्छां ददभूमिं गतस्त्वां बहिः पेढालग्रामात् पोलासचैत्ये-
ऽष्टमभकेन एकरात्रिकीं प्रतिमां तस्थिवान् ॥

इतश्च सभागतः शकस्त्रैलोक्यजना अपि वीरचेतश्चात्ययितुं असमर्थाः ! इति प्रभोः प्रशंसां कृत-
वान्, तत् श्रुत्वा च अमर्षेण सामानिकः संग्रामाख्यसुरः क्षणात्तं चालयामीति शकसमक्षं कृतप्र-
तिज्ञः शीघ्रं प्रभुसमीपमागत्य प्रथमं धूलिद्वष्टिं चकार, यथा पूर्णाक्षिकर्णादिकिवरः स्वामी निरुच्छ्वा-

वसत्यभावाच्च नवम वर्णारात्रं अनियतं अकार्षीत् । ततः कूर्मग्रामं गच्छन् मार्गं तिलस्तंबं दृष्ट्वा अयं
 निष्पत्स्यते न वेति गोशालः पद्मच्छ, ततः प्रसुणा ससाऽपि तिलयुष्यजीवा मृत्वा एकस्यां शंबायां
 तिला भविष्यतीति प्रोक्ते तद्वचनं अन्यथा कर्तुं तं स्तंबं उत्पाद्य एकान्ते सुमोच, ततः सन्निहितव्यं-
 तरेर्मां प्रभुवचोऽन्यथाऽभूदिति दृष्टिशक्ये गोखुरेण च आर्द्रभूमौ स तिलस्तंबः स्थिरीभवभूव । ततः
 प्रभुः कूर्मग्रामे गतस्तत्र च वैश्यायनतापसस्य आतापनाग्रहणाय मुक्कलमुकजटामध्ये यूकाबाहुल्य-
 दर्शनात् गोशालो 'यूकाशय्यातरं' इति तं वारं२ हसितवान्, ततस्तेन कुद्देन तेजोलेश्या मुका, तां
 च कृपारस्यंभोधिमर्गवान् शीतलेश्याया निवार्य गोशालं रक्षितवान् ! ततो मंसलिमुतस्तस्य तापसस्य
 तेजोलेश्यां विलोक्य कथमियं उत्पद्यते ? इति भगवंतं पृष्टवान्, भगवानपि अवश्यंभावितया
 भुजंगस्य पयःपानमिदं तादृगनर्थकारणं अपि तेजोलेश्याविधिं शिक्षितवान्, यथा—“आतापनापरस्य
 सदा पृष्ठतपसः सन्स्रक्कुल्मापयिण्डिकया एकेन च उष्णोदकमुल्लेकेन फरणां कुर्वतः पणमास्यते तेजो-
 लेश्योत्पद्यते इति” ततः सिद्धार्थपुरे ब्रह्मन् गोशालेन स तिलस्तंबो न निष्पन्न इत्युक्ते स एव तिल-

भद्रिकायां षष्ठर्षासु चतुर्मासतपो विविधान् अभिग्रहंश्च अकरोत्, तत्र पुनः षणमासांते गोशालो
 मिलितः । ततः स्वामी बहिः पारयित्वा ऋतुबद्धे मगधावनौ निरुपसर्गो विहृतवान् । ततः आलं-
 भिकायां सप्तमवर्षासु चतुर्मासक्षणणेन स्थित्वा बहिः पारयित्वा च 'कुंडग'सन्निवेशे वासुदेवचैत्ये
 स्वामी प्रतिमया स्थितः, गोशालोऽपि वासुदेवप्रतिमायाः पराङ्मुखोऽधिष्ठानं मुखे कृत्वा तस्थौ, कुट्टि-
 तश्च लोकैः । ततो मर्दनग्रामे बलदेवचैत्ये स्वामी प्रतिमया स्थितः, गोशालो बलदेवमुखे मेहनं
 कृत्वा तस्थौ, ततो लोकैः कुट्टितः, इयोरपि स्थानयोर्मुनिरिति कृत्वा मुक्तः । ततः क्रमात्प्रभुः 'उन्ना-
 ग'सन्निवेशे गतस्तत्र मार्गो संमुखगच्छदंतुरवधूवरौ मंखलिना हसितौ, यथा—'तत्तिष्ठो विहिराया !
 जणेवि दूरेवि जो जाहिं वसइ । जं जस्स होइ जुगं, तं तस्स विइज्जयं देइ ॥ १ ॥' ततस्तैः कुट्टि-
 यित्वा वंशजाल्यां प्राक्षिप्तः, स्वामिच्छन्नधरत्वान्मुक्तश्च । ततः स्वामी गोभूमिं ययौ, ततो राजग्रहे-
 ऽष्टमं वर्षारान्नं अकरोत्, चतुर्मासकतपश्च, बहिः पारणां च कृत्वा ततो वज्रभूम्यां बहव उपसर्गा
 इति कृत्वा नवमं वर्षारान्नं तत्र कृतवान्, चतुर्मासकतपश्च, अपरमपि मासद्वयं तत्रैव विहृतवान्,

पेणनामाचार्यः प्रतिमास्थितश्चौरभ्रांत्वा आरक्षकपुत्रेण भङ्ग्या हतो जाताऽवधिः स्वर्जगाम, शेषं च गोशालवचनादि मुनिचंद्रवत् । ततः स्वामी 'कुपिक'सन्निवेशं गतस्तत्र चारिकशंकया यहीतः पाश्र्वति-वासिनीभ्यां प्रव्राजिकीभूताभ्यां विजयाप्रगल्भाभ्यां मोचितः, ततो गोशालः स्वामितः पृथग्भूतोऽन्यस्मिन्मार्गे गच्छन्पंचशतचौरैर्मार्तुल २ इति कृत्वा स्कंधोपरि आरुह्य वाहितः । खिन्नोऽर्चितयत्, स्वामि-नैव साह्रं वरं इति स्वामिनं मार्गयितुं लभः, स्वाम्यपि वैशाल्यां गत्वाऽप्यस्कारशालायां प्रतिमया स्थितस्तत्र एकोऽप्यस्कारः पणमासीं यावद्गोगी भूत्वा नीरोगः सद्गुणकरणान्यादाय शालार्यां आगतः, स्वामिनं निरीक्ष्य अमंगलं इति बुद्ध्या घनेन हंतुमुच्यतोऽवधिना ज्ञात्वा आगत्य शक्रेण तेनैव घनेन हतः । ततः स्वामी 'ग्रामाक'सन्निवेशं गतस्तत्रोद्याने विभेलकपक्षो महिमानं चक्रे । ततः शालिशीषं ग्रामे उद्याने प्रतिमास्थस्य स्वामिनो माघमासे विष्टभवापमानिता अंतःपुरी भूत्वा व्यंतरीभूता तापसीरूपं कृत्वा जलभृतजटाभिः अन्यदुःसहं शीतोपसर्गं चक्रे, प्रभुं च निश्चलं विलोक्य उपशान्ता स्तुतिं चकार ! प्रभोश्च तं सहमानस्य पथेन तपसा विशुद्धमानस्य लोकावधिरूपतः । ततः स्वामी

गोशालो डिभमापनाय आक्षिपिक्रियां कुर्वन् तत्पित्रादिभिः कृदितो मुनिपित्राच इत्युपेक्षितः । ततः
 स्वामी आवर्तग्रामे बलदेवग्रहे प्रतिमया स्थितः, तत्र गोशालेन बालमापनाय मुखत्रासो विहितस्त-
 तस्तत्पित्रादयो ग्रथिलोऽयं किमनेन हतेन अस्य गुरुरेव हन्यते । इति भगवंतं हंतुं उद्यतास्तांश्च बल-
 देवमूर्तिरेव बाहुना लांगलं उत्पाद्य न्यवारयत्, ततः सर्वेऽपि स्वामिनं नतवंतः । ततः प्रभुः 'घोरा-
 कंसद्विवेशं जगाम, तत्र संदपे भोज्यं पच्यमानं दृष्ट्वा गोशालः पुनः पुनर्न्यग्भूय वेलीं विलोकयति-
 स्म, ततस्सैश्वरशंकया ताडितः, अनेनाऽपि रुष्टेन स्वामिनाश्चा स संदपो ज्वालितः, ततः प्रभुः
 'कलंबुकांसद्विवेशं गतस्तत्र मेघकालहस्तिनामानो द्वौ भ्रातरौ, तत्र कालहस्तिना उपसर्गितो मेघेनो-
 पलक्ष्य क्षमितः । ततः स्वामी क्षिष्टकर्मनिर्जरानिमित्तं लाढाविषयं प्राप, तत्र हीलनादयो बहवो
 घोरा उपसर्गा अध्यासिताः, ततः पूर्णकलशाख्येऽनार्यग्रामे गच्छतः स्वामिनो मार्गे द्वौ चौरौ अशकुन-
 धिया असिं उत्पाद्य हंतुं धावितौ, दत्तोपयोगेन शक्रेण च बज्रेण हतौ । ततः स्वामी भद्रिकापुर्या वर्षा-
 चतुर्भासक्षपणपारणां बहिः कृत्वा क्रमात्तंवालग्रामं गतस्तत्र पार्श्वसंतानीयो बहुश्लिष्यपरिवृतो नंदि-

गोशालः क्षिप्तः, प्रभुस्तु नाड्याऽपि, तावता तत्र सोमाजयंतीनाङ्ग्यौ उत्पलभगिन्यौ संप्रमाक्षमे प्रजा-
 ज्विकीभूते प्रभुं वीक्ष्योपलक्ष्य च ततः कष्टान्मोचयामासतुः । ततः प्रभुः पृष्टचंपां प्रासः, तत्र
 वर्षाश्चतुर्भासक्षपणेन अतिवाह्य वहिः पारयित्वा 'कायंगल'सन्धिवेशं गत्वा श्रावस्त्र्यां गतस्तत्र वहिः
 प्रतिमया स्थितस्तत्र सिद्धार्थेन गोशालाय प्रोक्तं, यद् 'अथ त्वं मनुष्यमांसं भोक्ष्यसे' ततः सोऽपि
 तद्विवरणाय वणित्योहेषु भिक्षाल्यै वञ्जाम, तत्र च पितृदत्तो वणिक्र, तस्य भार्या च मृतापत्यप्रसूरस्ति,
 तस्याश्च नैमित्तिकशिवदत्तेनोकोऽपत्यजीवतोपार्यो यत् तस्य मृतबालकस्य मांसं पायसेन विभिन्नं
 कस्याचिन्निक्षोर्द्वय, तथा च तेनैव विधिना गोशालाय दत्तं, यद्दृज्वालनभयाच्च यद्द्वारं परावर्तितं,
 गोशालोऽपि अज्ञातस्वरूपस्तन्नक्षयित्वा भगवत्समीपमागतः, सिद्धार्थेन यथास्थिते उर्के वभर्त्तेन
 कृतनिर्णयश्च तद्गृहज्वालनाय आगतस्तद्गृहं अलब्ध्वा तं पादकं एव भगवन्नाम्ना ज्वालितवान् । ततः
 स्वामी वहिर्हरिद्रसन्धिवेशात् हरिद्रवृक्षस्य अधः प्रतिमया तस्यौ, पथिकप्रज्वालितोऽग्निना अनपसार-
 पाद्यभोः पादौ दग्धौ ! गोशालो नष्टः ! ततः स्वामी 'नंगलांघ्रान् वासुदेवयहे प्रतिमया स्थितस्तत्र

एकाक्येव कुटितो यूयं किं न वारयत ? सिद्धार्थः प्राह, भैवं पुनः कार्षीः । ततः पात्रालके गतस्त-
 स्थिवांश्च शून्यागारे, तत्र 'स्कंदः' स्वदास्या स्कंदिलया सह क्रीडन् हसितस्तथैव तेन कुटितश्च ! ततः
 स्वामी कुमारकं सन्निवेशं गत्वा चंपरमणीयोद्याने कारयोत्सर्गेण तस्यौ ॥

इतश्च श्रीपार्श्वनाथाशिल्यो भूरिशिल्यपरिवृतो मुनिचंद्रमुनिस्तत्र कुंभकारशालायां तस्यौ, तत्सा-
 ध्वन्निरिक्ष्य गोशालः प्राह, के यूयं ? तैरुक्तं, वयं निर्गन्धाः, पुनः प्राह, क्व यूयं ! क्व च मम धर्माचार्यः !
 तैरुक्त्वे, यादृशस्त्वं तादृशस्तव धर्माचार्योऽपि भविष्यति ! ततो रुष्टेन गोशालेन उक्त्वे, मम धर्माचार्य-
 तपसा दह्यतां शुष्मदाश्रयः ! तैरुक्त्वे, नेयं भीतिरस्माकं, पश्चात्स आगत्य सर्वं उवाच, सिद्धार्थो जगौ,
 नैते साधवो दह्यन्ते, रात्रौ च जिनकल्पतुलनां कुर्वाणो मुनिचंद्रः कारयोत्सर्गस्थो मत्तेन कुंभकारेण
 चौरभ्रांत्या व्यापादितः, उत्पन्नावधिश्च स्वर्गं जगाम, सुरैर्माहिमार्थं उद्योते कृते गोशालो जगौ,
 अहो ! तेषां उपाश्रयो दह्यते, तदा सिद्धार्थेन यथास्थिते काथिते स तत्र गत्वा तच्छिष्यान्निर्भर्त्स्या-
 ऽऽगतः । ततः स्वामी चौराणां गतः, तत्र चारिकौ हेरिकौ इति कृत्वा रक्षका अगडे प्राक्षिपन्ति, प्रथमं

च, गोशालश्च तस्यां तंतुवापशालायां स्वामिनं अनिरीक्ष्य समये राजग्रहनगरे गवेपयन् स्वोपकरणं द्विजेभ्यो दत्त्वा सुखं शिरश्च मुंडयित्वा कोष्ठाके भगवंतं दृष्ट्वा “त्वत्प्रवक्ष्या मम भवतु” इत्युक्तवान् । ततस्तेन शिष्येण सह स्वामी ‘सुवर्णखलं’ग्रामं प्रति प्रस्थितः मार्गं च गोपैर्महास्थाल्यां पायसं पच्यमानं निरीक्ष्य गोशालः स्वामिनं जगौ, अत्र भुत्त्वा गन्धते, सिद्धार्थेन च तद्भ्रंशे कथिते गोशालेन च गोपेभ्यस्तद्भ्रंशे ज्ञापिते गोपैर्यत्नेन रक्षिताऽपि सा स्थाली भक्षा । ततो गोशालेन “यद्भ्राज्यं तद्भवत्येवेति निश्चयः स्वीकृतः;” ततः स्वामी ‘ब्राह्मणं’ग्राममगात्, तत्र नंदोपनंदश्चातृद्दयसंबंधिनी द्वौ पाटकौ, स्वामी नंदपाटके प्रविष्टः, प्रतिलाभितश्च नंदेन, गोशालस्तु उपनंदग्रहे पयुषितान्नदानेन कष्टे यद्यस्ति मे धर्मचार्यस्य तपस्तेजस्तदाऽस्य ग्रहं दहतां इति शशाप । तदनु तद्ग्रहं आसन्नदेवता ददाह । पश्चात्प्रभृशंपायां उपगतस्तत्र द्विमासक्षणणेन चतुर्मासीं अवसत्, चरमद्विमासपारणां च चंपायां बहिः कृत्वा ‘कोला’संनिवेशं गतः स्थितश्च शून्यग्रहे कायोत्सर्गेण, गोशालेन तु तत्रैव शून्यग्रहे ‘सीहो’ ग्रामणीपुत्रो विद्युन्मत्या दास्या सह क्रीडन् हसितः ! कृद्वितश्च तेन, स्वामिनं प्राह, अहं

अदृष्टयुरौ अपि तथा चाहितौ यथा द्रुतितौ आनीय तस्य गृहे बद्धौ, श्रेष्ठी च तौ तदवस्थौ विज्ञाय साश्रुलोचनो भक्तप्रत्याख्यापननमस्कारदानादिभिर्निर्यामितवान् । ततस्तौ मृत्वा नागकुम्भसौ देवौ जातौ, तयोश्च त्वीनोरपद्रयोर्दत्तोपयोगयोरैकतरेण नौ रक्षिता, अन्येन च प्रभुं उपसर्गयन् सुदंष्ट्र-सुरः प्रतिहतः, ततस्तं निर्जित्य भयवतः सत्त्वं रूपं च गायतौ नृत्यतौ समहोत्सवं सुरभिजलपुष्पद्वष्टिं कृत्वा तौ स्वस्थानं गतौ ॥

भगवानपि राजगृहे चालंदायां तंतुवायशालैकदेशे अनुज्ञाप्य आद्यं मासक्षपणं उपसंपद्य तस्थौ । तत्र च संखलिनामसंखपुत्रः सुभद्रांगजो बहुलद्विजगोशालायां जातत्वात् गोशालनामा संखकिशोरः उपाययौ, स च स्वाभिनं मासक्षपणपारणके विजयश्रेष्ठिना कूरादिविपुलभोजनविधिना प्रतिलंभितं, तत्र पंचादिव्यादिमहिमानं च निरीक्ष्य “अहं त्वच्छिष्योस्मीति” स्वाभिनं उवाच, ततो द्वितीयपार-णायां नंदेन पक्वान्नादिना, ततस्तृतीयायां सुनंदेन परमान्नादिना स्वामी प्रतिलंभितः, चतुर्थमास-क्षपणे ‘कोह्लाक’सन्निवेशे भगवानागतस्तत्र बहुलनामा द्विजः पायसेन प्रतिलंभितवान्, पंच दिव्यानि

तत्र चैका आभीरी स्वकीयं गोरसं आनीय साधुदास्यै ददाति, सा च पथोचितं मूल्यं ददाति, एव
 'च कालेन तयोः अत्यंतं प्रीतिर्जाता, एकदा तथा आभीर्यां विवाहे निमंत्रितौ तौ दंपती ऊचतुः,
 यदुत भो ! आवाभ्यां आगंतुं न शक्यते, परं यन्नवतां विवाहे शुज्यते तदस्मद्देहाद्वाह्यं' ततो व्यव-
 हारिदत्तैश्चद्रोदयाद्युपकरणैर्वस्त्राभरणधूपादिभिश्च स आभीरविवाहो अत्यत उच्छ्रुष्टो जातस्तेन प्रमुदि-
 ताभ्यां आभीराभीरीभ्यां अतिमनोहरौ समानवयसौ बालवृषभौ आनीय तयोर्दत्तौ, तौ नेच्छतः,
 बलाद्गृहे बद्धा तौ स्वयहं गतौ, व्यवहारिणा चिन्तितं, यदि इमौ पश्चात्त्रेपयिष्येते तदा पंढीकरण-
 भारोद्ग्रहनादिभिर्दुःखिनौ भविष्यतः, इत्यादि विचिंत्य प्रासुकतृणजलादिभिस्तौ पोष्यमार्गो बहना-
 दिश्रमविवर्जितौ सुखं तिष्ठतः । अन्यदा च अष्टम्यादिषु कृतर्षोपधेन तेन श्रावकेण सुस्तकादिवाच्य-
 मानं निशाम्य तौ भद्रकौ जातौ, यस्मिन् दिने स श्रावक उपवासं करोति, तस्मिन् दिने तौ अपि
 तृणादि न भक्षयतः, एवं च तस्य श्रावकस्यापि साधर्मिकत्वेन अत्यंतं प्रियो जातौ । एकदा तस्य
 जिनदासस्य मित्रेण तौ अतिवलिष्टौ सुंदरौ च धूर्षो विज्ञाय श्रेष्ठिनं अनाष्टच्छ्रेयैव भंडीरयक्षयात्रायै

द्रुतः ! इत्यादि मनसा विचिंतयन्प्रपन्नानशनः पक्षं यावद् विले तुंडं प्राक्षिप्य स्थितो घृतादिविक्रायका-
 भिर्घृतादिच्छटाभिः पूजितो घृतगंधागतपिपीलिकाभिर्भृशं पीड्यमानः प्रभुदृष्टिसुधाहुष्या सिको
 मृत्वा सहस्रारे सुरो बभूव, प्रभुरपि अन्यत्र विजहार ॥ उत्तरवाचालायां नागसेनः स्वामिनं क्षीरेण
 प्रतिलंभितवान् पंच दिव्यानि जातानि, ततः श्वेतंघ्वां प्रदेशीराजा स्वामिनो महिमानं कृतवान्, ततः
 सुरभिपुरं गच्छंतं स्वामिनं पंचभी रथेनयकागोत्रिणो राजानो वंदितवंतः, ततः सुरभिपुरंगतस्तत्र गंगा-
 नद्युत्तारे सिद्धदत्तो नाविको लोकान्नावमारोहयति, भगवानपि तां नावमारूढस्तास्मिन्नवसरे च कौशिक-
 करदितं श्रुत्वा नैमित्तिकः क्षेमिलो जगौ, अद्याऽस्माकं मरणांतं कष्टं आपतिष्यति, परं अस्य महात्म-
 नः प्रभावात्संकटं विलयं यास्यति ! एवं च गंगां उत्तरतः प्रभोद्विष्टभवाविदारितासिंहजीवसुदंष्ट्रदे-
 वकृतं नौमजनादिकं विघ्नं कंवलशंवलनामानौ नागकुमारौ आगत्य निवारितवंतौ, तयोश्चोत्पत्ति-
 रेवम्—

मथुरायां साधुदासीजिनदासौ दंपती परमश्रावकौ पंचमव्रते सर्वथा चतुष्पदप्रत्याख्यानं चक्रतुः,

तु अत्रैव जीवामीति । ततः प्रभुस्तस्य अभीतिं विज्ञाय ततो विहरन् श्वेतंभ्यां गच्छन् जनैर्वीर्यमाणोऽपि कनकखलतापसाश्रमे चंडकौशिकप्रतिबोधाय गतः ॥

स च प्राग्भवे महातपस्वी साधुः, पारणके विहरणार्थं गमने जातां मंजूकीचिराधनां ईर्ष्याप्रतिक्रमणे गोचरचर्याप्रतिक्रमणे सायंप्रतिक्रमणे च त्रिशः सुहृत्केन स्मारितः सन् कुङ्कस्तं शैक्षं हंतुं धावित् । स्तंभेनास्फलय मृत्वा ज्योतिष्के देवो जातस्ततश्च्युतस्तत्राश्रमे पंचशततापसाधिपतिश्चंडकौशिकाख्यो वभूव, तत्राऽपि राजकुमारान् स्वाश्रमफलानि पृह्णतो विलोक्य कुङ्कस्ताम्रिहंतुमुद्यतः परशुहस्ता धावन्स कूरे पतितः, सक्रोधो मृत्वा तत्रैवाश्रमे पूर्वभवनाद्वा दृष्टिविपोऽहिर्वभूव, स च प्रभुं प्रति-
मास्यं विलोक्य क्रुधा ज्वलन् सूर्यं दृष्ट्वा दृष्ट्वा दृष्टिज्वालां मुमोच, मुत्तवा च मा पतन्नयं मां आका-
मतु इत्यपसरति, तथापि भगवान् तथैव तस्यौ, ततो भृशं क्रुद्धो भगवंतं ददंश, तथाऽपि भगवंतं अव्याकुलमेव दृष्ट्वा भगवद्बुधिरं च क्षीरसहोदरं दृष्ट्वा “बुद्ध २ चंडकोसिआ” इति भगवद्बचनं च समाकर्ण्य जातजातिस्मृतिः प्रभुं त्रिः प्रदक्षिणीकृत्य अहो ! अहं करुणासमुद्रेण भगवता दुर्गतिक्वपादु-

कथमं च, तत उत्पलो वंदित्वा गतः, तत्र स्वामी अष्टभिः अर्धमासक्षपणैः तां प्रथमां चतुर्मासीम-
 तिक्रम्य ततः स्वामी मोराकसन्निवेशं गतस्तत्र प्रतिमास्थितस्य वीरस्य सत्कारार्थं सिद्धार्थः भगवद्देहं
 अधिषाय निमित्तानि कथयति, भगवतो महिमा जायते स्म, भगवन्महिमानं दृष्ट्वा प्रद्विष्टेन अच्छं-
 केन तृणच्छेदविषये प्रश्ने कृते सिद्धार्थेन न हेत्स्यते इत्युक्ते छेदनोद्यतस्य तस्यांगुलीर्दत्तोपयोगः शक्रः
 समागत्य वज्रेण चिच्छेद, ततो रष्टः सिद्धार्थो जनानां चौरोगमित्यवदत्, ततः कथमिति जनेषु
 पृच्छत्सु सिद्धार्थो जगौ, अनेन कर्मकरवीरघोषस्य दशपलप्रमितं वहलकं गृहीत्वा स्वर्जरीवृक्षाधः
 स्थापितं, द्वितीयं इंद्रशर्मण ऊरणको भक्षितस्तदस्थीनि स्वगृहवदर्या अधः स्थापितानि संति, तृती-
 यं तु अवाच्यं ! अस्य भार्यैव कथयिष्यति, ततो जर्नैर्त्वा भार्या पृष्टा, साऽपि तद्दिने तेन सह कृत-
 कलहा कोपादुवाच, भो भो जनाः ! अद्रष्टव्यमुखोऽयं पापात्मा ! यद्यं स्वभग्निनीमपि भुंके ! ततः स
 भृशं लज्जितो विजने समागत्य स्वामिनं विज्ञापयामास, स्वामिन् ! त्वं विश्वपूज्यः सर्वत्र पूज्यसे, अहं

शर्मिणी अपि अर्थात्ताष्टांगनिमित्तौ तत्राऽऽगतौ, ते भगवतं दिव्यगंधचूर्णपुष्पपूजितं निरीक्ष्य प्रमुदि-
 ताः प्रणमन्ति, तत उत्पलोज्ज्वोचत्, हेभगवन् ! ये त्वया निशाशेषे दश स्वप्ना दृष्टास्तेषां फलं त्वया
 तु ज्ञायते एव तदपि मया कथ्यते, यत्त्वया तालपिशाचो हतस्तेन त्वं अचिरेण मोहनीयं कर्म हनि-
 प्यसि (१) यच्च सेवमानः सित. पक्षी दृष्टस्तेन त्वं शुक्लध्यानं ध्यास्यसि (२) यश्च चित्रकोकिलः
 सेवमानो दृष्टस्ततः त्वं द्वादशांगीं प्रथयिष्यसि (३) यच्च गोवर्गः सेवमानो दृष्टस्तेन साधु-साध्वी-
 श्रावक-श्राविकारूपश्चतुर्विधः संघस्त्वां सेविष्यते (४) यश्च त्वया स्वप्ने समुद्रस्तीर्णस्त्वं संसारं
 तरिष्यसि (५) यश्चोद्भ्रज्यन् सूर्यो दृष्टस्तेन तव अचिरात् केवलज्ञानं उत्पस्यते (६) यच्च त्वया
 अत्रैर्मानुषोत्तरो वेदितस्तेन त्रिभुवने तव कीर्तिर्भविष्यति (७) यच्च त्वं मंदरचूलां आरूढस्तेन त्वं
 सिंहासने उपविश्य देवमनुजपर्यादि धर्मं प्ररूपयिष्यसि (८) यच्च त्वया विबुधालंकृतं पद्मसरो दृष्टं
 तेन चतुर्निकायजा देवास्त्वां सेविष्यते (९) यत्त्वया मालायुग्मं दृष्टं तदर्थं तु नाऽहं जानामि, तदा
 भगवता प्रोक्तं, हेउत्पल ! यन्मया दामयुग्मं दृष्टं तेन अहं द्विविधं धर्मं कथयिष्यामि, साधुधर्मं श्राव-

भगवांस्तु तत्प्रतिबोधनाय तत्र चैत्ये समागतः, दुष्टोऽयं राज्ञौ स्वचैत्ये स्थितं व्यापादयतीति जनैर्वी-
 र्यमाणोऽपि तत्रैव राज्ञौ स्थितः, तेन च भगवतः क्षोभाय भूमिभेदकरोऽद्विहासः कृतस्ततो हस्तिरूपं,
 ततः सर्परूपं, ततः पिशाचरूपं च विकृत्य दुस्सहा उपसर्गाः कृताः, भगवांस्तु मनानापि न क्षुभितः!
 तत एकैकाऽपि याऽन्यजीवितापहा तथाविधाः शिरः (१) कर्ण (२) नासिका (३) चक्षु (४) दंत
 (५) पृष्ठ (६) नख (७) लक्षणेषु सुकुमारेष्वंगेषु विविधा वेदनाः प्रारब्धाः, तथाऽपि अकं-
 पितचित्तं भगवंतं निरीक्ष्य स प्रतिबुद्धः, अस्मिन्नवसरे च सिद्धार्थः समागत्योवाच, भोनिर्भयदुर्ल-
 क्षणशूलपाणे ! किमेतत् आचरितं ? यत् सुरेंद्रपूज्यस्य भगवत आशातना कृता ! यदि शक्यो
 ज्ञास्यति तदा तव स्थानं स्फोटयिष्यति ! ततः पुनर्भीतः सन्नधिकं भगवंतं पूजयामास, भगवतोऽग्रे
 गायति नृत्यति च, तदाकर्ण्य च लोकाश्चितितवंतो, यद्नेन स देवार्थो हतस्ततो गायति नृत्यति
 च, तत्र च स्वामी देशोनान्, राज्ञेश्चतुरोऽपि यामान् यदत्यंतं वेदनां सोढवान् इति प्रभाते क्षणं
 निद्रां लेभे, तत्र च प्रभुरूर्ध्वस्थ एव दश स्वप्नान् दृष्ट्वा जागरितः, प्रभाते लोको मिलितः, उत्पलेंद्र-

स्वामी प्रथमचतुर्मासिकं मोरकसन्निवेशादागत्य शूलपाणियक्षत्रैस्ते स्थितः, स च यक्षः पूर्वभवे धनदेववणिजो वृषभ आसीत्, तस्य च नदीमुत्तरतः शकटपंचशती पंके निमग्ना, तदा च उच्छसितवीर्येण एकेन वृषभेण घामशृण्णेन भूत्वा, 'यदि ममैव खंडद्वयं विधाय द्वयोः पार्श्वयोर्जयति तदा- इहं एक एव सर्वाणि उत्तरयामीति चिंतयता' सर्वाणि शकटानि निर्वर्षुद्वानि, तथोक्तम्—“धवलु विसूरइ सामि, अहं गरुआ भरु पिकवेवि हडं किं। न जुचउ हुहिं शुरहिं, खंडय हुणिण करेवि ॥ १॥” स तथाविधेन पराक्रमेण द्रुतितसंधिरशकशरीरो जातः, तदा च तं अशकं निरीक्ष्य धनदेवेन वर्द्धमानग्रामे गत्वा ग्राममुख्यानां तृणजलनिमिचं द्रव्यं दत्त्वा स तत्र मुक्तः, ग्राममुख्यैश्च न काचिद्विता कृता, स च क्षुद्रदृष्ट्वाधितः शुभाध्यवसायान्मुत्वा न्यंतरो जातस्तेन प्राग्भवव्यति- करस्मरणाज्जातकोपेन तत्र मारिकरणेन अनेके जना मारिताः, कियतां च संस्कारो भवतीति तथैव मुक्तानां मुक्तकानां अस्थिनिकरै स ग्रामः 'अस्थिकग्राम' इति प्रसिद्धो बभूव, ततश्च अबशि- ष्टलोकाराधितेन तेन प्रत्यक्षीभूय स्वप्नासादः स्वप्तिमा च कारिता, तत्र जनाः प्रत्यहं पूजां कुर्वन्ति,

नित्यं दीक्षाग्रहणादनु यावज्जीवं वोसदृकाएति व्युत्पद्यकायः परिकर्मणापरिवर्जनात् चियत्तदेहेति
 त्यक्तदेहः परीषहसहनात्, एवंविधः सन् प्रभुः ये केचित् उपसर्गा उत्पद्यन्ते, तद्यथा— दिवा वा दिव्याः
 देवकृताः माणुसा वा मानुष्या मनुष्यकृताः तिरिक्रवजोणिआ वा तिर्यग्योनिकाः तिर्यक्कृताः अणुलो-
 वोसदृकाए चियत्तदेहे जे केइ उवसणा उत्पज्जंति, तंजहा—दिवा वा,
 माणुसा वा, तिरिक्रवजोणिआ वा, अणुलोमा वा, पडिलोमा वा, ते
 उत्पण्णे सभ्भं सहइ, खमइ, तितिक्रवइ, अहियासइ ॥ ११८ ॥

मा वा अनुकूला भोगार्थं प्रार्थनादिकाः पडिलोमा वा प्रतिलोमाः प्रतिकूलास्ताडनादिकास्तान् उत्पन्नान्
 सभ्भंसहइ सभ्यक् सहते भयाभावेन खमइ क्षमते क्रोधाभावेन तितिक्रवइ तितिक्षते दैन्याकरणेन
 अहियासइ अह्यासयति निश्चलतया, तत्र देवादिकृतोपसर्गसहनं यथा—

मागतो भगवंतं निरीक्ष्य दृष्ट्यौ, अहो ! मया दृष्टैव महता कष्टेन सासुद्रिकं अधीतम् । यदि ईदृग-
लक्षणलक्षितोऽपि श्रमणो भूत्वा व्रतकष्टं समाचरति तदा सासुद्रिकपुस्तकं जले क्षेप्यमेव, इतश्च
दत्तोपयोगः शकः शीघ्रं तत्राऽगत्य भगवंतं अभिवंद्य पुष्टं उवाच, भो ! भोः ! सासुद्रिक ! मा वि-
पीद, सत्यमेवैतत्तव शास्त्रं, यदयं अनेन लक्षणेन जगद्व्यस्यापि पूज्यः, सुरासुराणामपि स्वामी, सर्वो-
त्तमसंपदाश्रयस्तीर्थेश्वरो भविष्यति, किंच—“काय. स्वेदमलामय—विचर्जितः श्वासवायुरपि सुरभिः ।

समर्णे भगवं महावीरे साइरेगाइं दुवालसवासाइं णिच्चं

शधिरामिपमपि धवलं, गोदुग्धसहोदरं नेतुः ॥ १ ॥” इत्यादीन्यपरिमितानि अस्य बाह्याभ्यंतराणि
लक्षणानि केन गणयितुं शक्यानि ? इत्यादि वदन्पुष्टं मणिकनकादिभिः समृद्धिपात्रं विधाय शक-
स्वस्थानं ययौ, सासुद्रिकोऽपि प्रमुदितः स्वदेशं गतः, प्रशुरप्यन्यत्र विजहार ॥ समर्णे भगवं महा-
वीरे श्रमणो भगवान् महावीर. साइरेगाइं दुवालसवासाइं सातिरेकाणि द्वादशवर्षाणि यावत् णिच्चंति

केचित्, प्रथमं विप्रकुलोत्पन्नं सूचयतीत्यपरे,] ब्राह्मणस्तु तदर्द्धं गृहीत्वा दशांचलकृते तुन्नवायस्या-
 उदर्शयत्, विप्रेण तस्याग्ने सकले व्यतिकरे निवेदिते सोष्युवाच, याहि भो ब्राह्मण ! तमेव प्रभुं अनु-
 गच्छ, स हि निर्भसः; करुणांभोधिर्द्वितीयं अपि अर्द्धं दास्यति, ततस्तदर्द्धद्वयं अहं तथा योजयिष्यामि
 यथा अक्षतस्येव तस्य दीनारलक्षं मूल्यं भविष्यति, तेन अर्द्धमर्द्धं विभक्तेन द्वयोरप्यावयोर्द्वारिश्चं
 यास्यति, इति तत्प्रेरितो विप्रोऽपि पुनः प्रभुपार्श्वमागतो लज्जया प्रार्थयितुं अशक्तो वर्षं यावत्पृष्ठे
 बभ्राम, ततश्च स्वयं पतितं तदर्द्धं गृहीत्वा जगाम, तदेवं भगवता स्वस्त्रधर्मप्ररूपणाय साधिकमा-
 साधिकं वर्षं यावद्वस्त्रं स्वीकृतं, सपात्रधर्मस्थापनाय च प्रथमां पारणां पात्रेण कृतवान्, ततः परं तु
 यावज्जीवं अचेलकः पाणिपात्रश्चाभूत् ॥

एवं च विहरतो भगवतः कदाचिद्भंगातटे सूक्ष्ममृत्तिकाकर्दमप्रतिबिंबितपदपंक्तिषु चक्रध्वजांकु-
 शादीनि लक्षणानि निरीक्ष्य पुष्पनामा सामुद्रिकश्चित्तयामास ! यदयं एकाकी कोऽपि चक्रवर्ती
 गच्छति, तद्भत्वाऽस्य सेवां करोमि यथा मम महाबुद्धयो भवतीति त्वरितं पदानुसारेण भगवत्पार्श्व-

श्रीवर्द्धमानेन सुवर्णं मेधायितं तदा त्वं परदेशे गतः, अधुना पुनर्निर्धनः समागतो । याहि दूरं, मुखं
 मा दर्शय ! अथवा सांप्रतं अपि तमेव जंगमं कल्पतर्कं याचस्व, यथा तव दारिद्र्यं हरति, यतः—“येः
 प्राग्दत्तानि दानानि, पुनर्दातुं हि ते क्षमाः । शुष्कोऽपि हि नदीमार्गः, खन्यते सलिलार्थिभिः ॥१॥
 इत्यादिवाक्यैर्भार्थापेरितो भगवत्पार्श्वसागत्य विज्ञापयामास, प्रभो ! त्वं जगदुपकारी विश्वस्याऽपि
 त्वया दारिद्र्यं निर्मूलितं ! अहं तु निर्भान्यस्तस्मिन्नवसरेऽञ्ज नाऽभूव । तत्रापि—“किं किं न कथं को
 को, न पत्थिओ कह कह न नामिषं सीसं । दुःखमरुडयरस्त कण्ठ, किं न कथं किं न कायवं ॥ १ ॥”
 तथापि भ्रमता मया न किञ्चित्प्राप्तं, ततोऽहं निष्पुण्यो निराश्रयो निर्धनस्त्वामेव जगद्वाञ्छितदायकं
 शरणायोपेतोऽस्मि, तव विश्वदारिद्र्यहरस्य महादिश्वहरणं कियन्मात्रं । यतः—“संपूरिताशेषमहीतल-
 स्य, पयोधरस्याऽद्भुतशक्तिभाजः । किं तुंघपात्रप्रतिपूरणाय, भवेत्प्रयासस्य कर्णोऽपि नूनम् ॥१॥” एवं
 च याचमानाय विप्राय करुणापरेण भगवता देवदूष्यवज्रस्य अर्द्धं दत्तं, [इदं च साहगर्दानदायिनोऽपि
 भगवतो निष्प्रयोजनस्यापि वज्रस्य यद्वर्द्धदानं तद् भगवत्संततेर्वज्रपात्रेषु भूच्छां सूचयति इति

साधिकमासाधिकवर्षादूर्ध्वं

तेणपरं अचेलए तत उर्ध्वं

साधिकमासाधिकवर्षादूर्ध्वं

त्सरं यावत् चीवरधारी वस्त्रधारी होरथा अभूत्, तेणपरं अचेलए तत उर्ध्वं साधिकमासाधिकवर्षादूर्ध्वं च अचेलकः पाणिपडिगाहिए पाणिपतद्ग्रहः करपात्रश्चाभवत् । तत्र अचेलकभवनं चैवम्—
साधिकमासाधिकसंवत्सरादूर्ध्वं विहरन् दक्षिणवाचालपुरासन्नसुवर्णवालुकानदीतटे कंटके विलग्न्य स्थाण्डिले पतिते सति भगवान् सिंहावलोकनेन तद्द्राक्षीत्, “ममत्वेनेति केचिद्, स्याण्डिले देवदूर्ध्वार्द्धे पतिते सति भगवान् सिंहावलोकनेन तद्द्राक्षीत्, सुलभं दुर्लभं वा भावीति विलो-
अस्थण्डिले वा पतितं इति विलोकनायेत्यन्ये, अस्मत्संततेर्वस्त्रपात्रं सुलभं दुर्लभं वा भावीति विलो-

चीवरधारी होरथा, तेण परं अचेलए पाणिपडिगाहिए ।

कनार्थ इति अपरे, बुद्धास्तु कंटके वस्त्रविलगनात्स्वशासनं कंटकवहुलं भविष्यतीति विज्ञाय
निर्लोभत्वात्तद्द्राक्षीत् न जग्राहेति भावः, ” ततः पितुर्मित्रेण ब्राह्मणेन ग्रहीतं, अर्द्धन्तु तस्यैव पूर्वं
प्रशुणा दत्तं अभूत्, तच्चैवं— स हि पूर्वं दरिद्रो भगवतो वार्षिकदानावसरे परदेशं गतोऽभूत्,
तत्रापि निर्भाग्यत्वात्किंचिद्प्राप्य ग्रहमागतो भार्यया तर्जितो, रे ! अभाग्यशेखर ! यदा भगवत्

विजहार, अष्टौ मासान् विद्वल्य पुनर्वर्षार्थं तत्रागतः, आगत्य च कुलपतिसमर्पिते तृणकुटीरके तस्थौ, तत्र च वहिस्तृणाप्राप्त्या क्षुधिता गार्वोऽर्च्येस्तापसेः स्वस्वकुटीरकाद्विचारिता. सत्यः प्रभुभूषित कुटीरं निःशंकं खादन्ति, ततः कुटीरस्वामिना कुलपतेः पुरतो रावा कृता, कुलपतिरप्यागत्य भगवंतं उवाच, वर्द्धमान ! पक्षिणोऽपि स्वस्वनीडरक्षणे दक्ष्णा भवन्ति, त्व तावत् राजभुव्रोऽपि स्वं आश्रयं रक्षितुं अज्ञ-कोऽसि ? ततः प्रभुर्मयि सति एषां अभीतिरिति विचिंत्वाऽऽपादशुक्लपूर्णमाया आरभ्य पक्षे अति-

समणे भगवं महावीरे संवच्छरं साहियं मासं

क्रांते वर्षायां एव इमान् पंच अभिग्रहान् अभिग्रह्य अस्थिकग्रामं प्रति प्रस्थितः, अभिग्रहाक्षेमे-
“नाभीतिमद्गृहे वास. (१), स्थेयं प्रतिमया सदा (२) । न गेहिविनयः कार्यो (३), मौनं (४)
पाणौ च भोजनम् (५) ॥ १ ॥”

समणे भगवं महावीरे अमणो भगवान्महावीरः संवच्छरं साहियं मासं साधिकं मासाधिकसंव-

तिष्ठामि, ” ततः प्रभुरवादीहेवंद्र ! ‘कदाप्येतन्न भूतं, न भवति, न भविष्यति च, यत्कस्यचिद्देवंद्रस्य असुरेन्द्रस्य वा साहाय्येन तीर्थकराः केवलज्ञानं उत्पादयन्ति किंतु स्वपराक्रमेणैव केवलज्ञानं उत्पादयंति, ” ततः शक्रोऽपि मरणान्तोपसर्गवारणाय प्रभोर्मातृवस्त्रेयं व्यंतरं वैयावृत्यकरं स्थापयित्वा त्रिदिवं जग्मिवान् ॥

ततः प्रभुः प्रातः कोह्लाकसन्निवेशे बहुलब्राह्मणग्रहे ‘मया सपत्नो धर्मः प्रज्ञापनीयः’ इति प्रथम-पारणां गृहस्थपत्ने परमाग्नेन चकार, तदा च चेलोत्क्षेपः (१) गंधोदकवृष्टिः (२) हुन्दुभिनादः (३) अहोदानमहोदानमित्युद्धोषणा (४) वसुधारावृष्टि (५) श्रेति पंच दिव्यानि प्रादुर्भूतानि, एषु वसुधारास्वरूपं चेदं—‘अद्धत्तेरस कोडी, उक्कोसा तत्थ होइ वसुहारा । अद्धत्तेरस लक्खा, जहान्नि-या होइ वसुहारा ॥ १ ॥” ततः प्रभुर्विहरन्मोराकसन्निवेशे दूहजंततापसाश्रमे गतस्तत्र सिद्धार्थभूष-मित्रं कुलपतिः प्रभुं उपस्थितः, प्रभुणापि पूर्वाभ्यासान्मिलनाय बाहू प्रसारितौ, तस्य प्रार्थनया च एकां रात्रिं तत्र स्थित्वा नीरागचितोऽपि तस्याग्रहेण तत्र चतुर्मासावस्थानं अंगीकृत्य अन्यतो

किंच- प्रभुदीक्षामहोत्सवे यद्वैवर्गोशीर्यचंदनादिभिः पुण्यैश्च पूजितोऽभूत् साधिकमासचतुष्कं याव-
 सदवस्येन तद्रंधेन आकृष्टा भ्रमरा आगत्य गाढं त्वचं दशति, युवानश्च गंधयुटीं याचते, मौनवति
 च भगवति ऋष्टास्ते हुष्टान् उपसर्गान् कुर्वति, स्त्रियोऽपि भगवतं अन्वतरूपं सुगंधशरीरं च निरीक्ष्य
 कामपरवशा अनुकूलान् उपसर्गान् कुर्वति, भगवांसु भेररिव निष्प्रकंपः सर्वं सहमानो विहरति,
 तस्मिन्दिने च मुहूर्त्तार्चशेषे कुमारग्रामं प्राप्तस्त्रय राज्ञो कार्योत्सर्गेण स्थितः ॥

इतश्च तत्र कश्चिद्गोपः सर्वं दिनं हले वृषान् वाहयित्वा संख्यायां तान्प्रभुपार्श्वं मुत्त्वा गोदोहाय
 एहं गतः, वृषभास्तु वने वरितुं गताः, स चागत्य प्रभुं पृष्टवान्, देवार्थं ! क मे वृषाः ? अजरपति
 च प्रभो अयं न वेत्तीति वने विलोकितुं लग्नः, वृषास्तु रात्रिशेषे स्वयमेव प्रभुपार्श्वं आगताः, गोपो-
 ऽपि तत्रागतस्तान् दृष्ट्वा अहो ! जानतापि अनेन समयां रात्रिं अहं भ्रामित इति कोपात्सेहकमुत्पाद्य
 प्रहसुं धावितः, इतश्च शकस्तं वृत्तान्तं अवधिना ज्ञात्वा गोपं शिक्षितवान्, अथ तत्र शकः प्रभुं
 विज्ञापयामास, 'प्रभो ! तवोपसर्गा भूयांसः संति ! ततो द्वादशवर्षी यावत् वैयाघ्र्यनिमित्तं तर्वातिके

॥ अथ षष्ठः क्षणः ॥

ततश्चतुर्ज्ञानो भगवान् वंभुवर्गं आपृच्छ्य विहारार्थं प्रस्थितो, वंभुवर्गोऽपि दृष्टिविषयं यावत्तत्र स्थित्वा—

“त्वया विना वीर ! कथं ब्रजामो ? गृहेऽधुना शून्यवनीपमाने ।

गोष्ठीसुखं केन सहाचरामो ? भोक्ष्यामहे केन सहाथ वंधो ! ॥ १ ॥

सर्वेषु कार्येषु च वीर वीरे—त्यामंत्रणाद्दर्शनतस्तवार्थ !

प्रेमप्रकर्षाद्भजाम हर्षं, निराश्रयाश्चाथ कमाश्रयामः ? ॥ २ ॥

अतिप्रियं वांधव ! दर्शनं ते, सुधांजनं भावि कदास्मदक्षणाः ।

नीरागाच्चित्तोऽपि कदाचिदस्मान्, स्मरिष्यसि ? प्रौढगुणाभिराम ! ॥ ३ ॥”

इत्यादि वदन् कष्टेन निवर्त्य साशुलोचनः स्वगृहं जगाम ॥

सर्द श्रीविजयानन्द, विजयानन्दकारकम् । “आत्मापस” इति ख्यात, वन्दे सद्गुणलभये ॥ १ ॥

॥ इति पंचमः क्षणः समाप्तः ॥

पञ्चमविजयस्तोत्र, शिष्यशिष्यस्य शिष्यकः । तिल सप्तसि य भक्त्या, स ददातु सदा सुखम् ॥ १ ॥

भगवान्न केनापि सहेत्यतोऽद्वितीयः मुंडेभविता द्रव्यतः शिरःकूर्चलोचनेन, भावतः क्रोधाद्यपनयनेन मुंडो भूत्वा अगारात् गृहात् अनगारितां साधुतां प्रव्रजितः प्रतिपन्नः । तद्विधिश्चायं—एवं पूर्वोक्तप्रकारेण कृतपंचमौष्टिकलोचो भगवान् यदा सामायिकं उच्चरितुं वांछति तदा शक्रः सकलमपि वादि-
 प्रादि कोलाहलं निवारयति, ततः प्रभुः “नमो सिद्धाणं” इति कथनपूर्वकं “करेमि सामाह्यं सबं मुंडे भविता अगाराओ अणगारियं पवइए ॥ १६ ॥

सावज्जं जोगं पञ्चस्वामि” इत्यादि उच्चरति, ननु “भंते” इति भणति, तथाकल्पत्वात्, एवं च चारित्र्यहणानंतरमेव भगवतश्चतुर्थं ज्ञानं उत्पद्यते, ततः शक्रादयो देवा भगवंतं वंदित्वा नंदीश्व-
 र्यात्रां कृत्वा स्वं स्वं स्थानं जग्मुः ॥ ११६ ॥

इति सहोपाध्यायश्रीकीर्तिविजयगणेशिष्योपाध्यायश्रीविनयविजयगणिविरचितायां

कल्पसुवोधिकार्यां पंचमः क्षणः समाप्तः ॥ ५ ॥

मियंकसिद्धस्थजञ्जलचितियसुप्तसि षं तुमं जाया ! जञ्जलचितियाणीए तिसलाए सुप्तसि षं तुमं जाया !
देविंदनरिंदपहियकिचीसि षं तुमं जाया ! एत्थ सिग्घं चंकमिअवं, शुरुअं आलंवेअवं, असिधारं
महवयं चरियवं जाया ! परक्कमियवं जाया ! अस्सि चणं अट्टे नो पमाएअवं ” इत्यादि उत्तवा
वंदित्वा नमस्कृत्य च एकतोऽप्यकामति, ततश्च भगवानेकया मुष्ट्या कूर्चं, चतस्रभिस्तु ताभिः

ओसुइत्ता समयमेव पंचमुट्टियं लोयं करेइ, करित्ता छट्टेणं भत्तेणं अपाणएणं
हरथुत्तराहिं णक्खत्तेणं जोगासुवाणाएणं एणं देवदूसमादाय एणे अवीए

शिरोजान्, एवं स्वयमेव पंचमुट्टियं पंचमौष्टिकं लोचं करोति, तथा कृत्वा च पथेन भकेन
अपानकेन उत्तरफल्गुन्या चंद्रयोरो सति एणंदिवदूसं शकेण वामस्कंधे स्थापितं एकं देवदूष्यं
आदाय एणे एको रागद्वेषसहायविरहात् अवीए अद्वितीयो, यथा हि ऋपभश्चतुःसहस्रया
राज्ञां, मछिणाभ्यो त्रिभिर्बिभिः शतैः, वासुधृज्यः पद्मशाला, शेषाश्च सहस्रेण सह प्रवजितास्तथा एको

निर्गल्य ज्ञातखंडवने उद्याने यत्राशोकवृक्षस्तत्र भगवानुपागच्छति ॥ ११५ ॥ उवागाच्छित्ता
 उपागत्य असोगवरपायवस्तस अहे सीयं ठावेइ अशोकवृक्षस्थापः शिविकां स्थापयति, स्थाप-
 यित्वा च शिविकातः पञ्चोरुहइ प्रत्यवरोहति अवतरतीत्यर्थः; तथा कृत्वा च स्वयमेव आभ-
 रणमाल्यालंकारान् ओसुयइ उन्मुंचति, तच्चैवं—“अंगुलीभ्यश्च मुद्रावलीं श्रणितो, वीरवल्लयं
 च्छित्ता जेणेव पायसंडवणे उज्जाणे जेणेव असोगवरपायवे तेणेव उवागा-
 च्छइ॥ १ १५॥ उवागाच्छित्ता असोगवरपायवस्तस अहे सीयं ठावेइ, ठावित्ता
 सीयाओ पञ्चोरुहइ, पञ्चोरुहित्ता स्वयमेव आभरणमल्लालंकारं ओसुयइ,
 भुजाभ्यां झटिल्यंगदे । हारमथ कंठतः कणतः कुंडले, मस्तकान्मुकुटमुन्मुंचति श्रीजिनः ॥ १ ॥ ”
 तानि चाभरणानि कुलमहत्तरिका हंसलक्षणपटशाटकेन गृह्णाति, गृहीत्वा च भगवंतं एवं अवादीत् ।
 “इकस्वानुकुलसमुत्पण्णेसि षं तुसं जाया ! कासवयुत्तेसि षं तुसं जाया ! उदितोदितपायकुलणहयल-

कैः, सर्वतालाचरैः, सर्वावरोधेन सर्वातिशुरेण, सर्वपुष्पवखगंधमास्यालंकारविभूषया प्रतीतया, सर्व-
श्रुतिशब्दानां सर्ववाक्यशब्दानां यः संगतो निनादो महाघोषस्तेन, सर्वत्वं च स्तोकानां समुदाये
स्तोकैरपि स्यात्तत आह महया इहीए महया जुईए इत्यादि सर्वं प्राग्वद्, एवंरूपया ऋद्ध्या

रोहेणं, सधपुष्पवखगंधमल्लालंकारविभूसाए, सधतुडियसद्दसंणिगाएणं, मह-
या इह्वीए, महया जुईए, महया वाहणेणं, महया समुदएणं, महया
वरतुडियजमगसमगप्यवाईएणं, संखपणवपडहभेरिक्कल्लरिखरमुहिहुक्क-
इंहुहिणिवोसणाइयरवेणं, कुंडपुरं णगरं मज्झमंज्जेणं णिगाच्छद्द, णिगा-

वताय व्रजंतं भगवंतं पृष्ठतश्चतुरंगसैन्यपरिकलितो ललितछत्रचामरविराजितो नंदिवर्द्धनदृषो-
श्चुगच्छति, क्रमाच्च पूर्वोक्ताडवरेण शुको भगवान् क्षत्रियकुंडनगरस्य मध्यभागेन निर्गच्छति,

घोषेण च अतिकोमलेन जनस्वरेण पडिवुज्झमाणे पडिवुज्झमाणेति सावधानी भवन् 'सविट्ठी' इत्यादि
 सर्वर्क्षा समस्तछादिराजचिह्नरूपया, सबंधुत्या आभरणादिसंबंधिन्या कांत्या, सर्ववलेन हस्तिपुरगा-
 दिरूपकटकेन, सर्ववाहनेन करभवेसरशिविकादिरूपेण, सर्वसमुदयेन महाजनमेलकेन, सर्वादरेण सर्वो-
 तुडियणीयवाईयरेषं महुरेण य मणहरेणं जयजयसहयोसमीसिएणं
 मंजुमंजुणा घोसेण य पडिवुज्झमाणे पडिवुज्झमाणे, सविट्ठीए, सबजुईए,
 सबवलेणं, सबवाहणेणं, सबसमुदएणं, सवायरेणं, सबविभूईए, सबविभूसाए,
 सबसंभमेणं, सबसंगमेणं, सबपणईहिं, सबणाडएहिं, सबतालायरेहिं, सबाव-

चित्तकरणेन, सर्वाविभूत्या सर्वसंपदा, सर्वाविभूयया समस्तशोभया, सर्वसंभ्रमेण प्रसोदजनितौत्सुक्येन,
 सर्वसंगमेन सर्वस्वजनमेलापकेन, सर्वप्रकृतिभिः अष्टादशभिर्नैगमादिनगरवास्तव्यप्रजाभिः, सर्वनाट-

व्यमाणेति विशेषेण स्पृश्यमानः, वयं एतस्य सेवका अपि भवामस्तदापि वरं इति चिंत्यमानः,
 पुनः किं० ? कांतिरूपगुणैः पथिञ्जमाणेति प्रार्थ्यमानः २ स्वामित्वेन भर्तृत्वेन
 बांध्यमान इत्यर्थः, पुनः किं० ? अंगुलिमालासहस्रैः दाइञ्जमाणे दाइञ्जमाणेति दृश्यमान. ३,
 पुनः किं० ? दक्षिणहस्तेन बहूनां नरनारीसहस्राणां अंजलिसहस्राणि नमस्कारान् पडिच्छमाणे
 पथिञ्जमाणे पथिञ्जमाणे, अंगुलिमालासहस्सेहिं दाइञ्जमाणे दाइञ्जमाणे,
 दाहिणहस्थेणं बहूणं णरणारिसहस्साणं अंजलिमालासहस्साइं पडिच्छमाणे
 पडिच्छमाणे, भवणपंतिसहस्साइं समइक्कमाणे समइक्कमाणे, तंतीतलताल-
 पडिच्छमाणेति प्रतीच्छन् २ एहन् २, पुनः किं० ? भवनपंकिसहस्राणि समइक्कमाणे सम-
 इक्कमाणेति समतिकामन् २, पुनः किं० ? तंतीत्यादि- तंतीतलतालश्रुदितगीतवादित्राणि प्राग्व-
 णितानि तेषां रवेण महुरेण मनोहरेण जयजयशब्दस्य यो घोष उद्घोषणं तेन मिश्रितेन मंडुमंडुना

तस्यं इत्यादि- ततः श्रमणो भगवान् महावीरः क्षत्रियकुंडग्रामनगरमध्येन भूत्वा यत्र ज्ञातखंडवंन
 यत्राशोकपादपस्तत्र उपागच्छतीति योजना, अथ किंविशिष्टः सन् ? णयणमालासहस्सेहिं नयनमा-
 लासहस्रैः पिच्छिज्जमाणे पिच्छिज्जमाणे प्रेक्ष्यमाणः २ पुनः पुनर्विलोकमानसौन्दर्यः, पुनः किं ?
 तस्यं समणे भगवं महावीरे णयणमाला सहस्सेहिं पिच्छिज्जमाणे
 पिच्छिज्जमाणे, वयणमालासहस्सेहिं अभिशुभवमाणे अभिशुभवमाणे,
 हिययमालासहस्सेहिं उण्णंदिज्जमाणे उण्णंदिज्जमाणे, मणोरह-
 मालासहस्सेहिं विच्छिप्पमाणे विच्छिप्पमाणे, कंसिरुवणुणेहिं
 वदनमालासहस्रैः श्रेणिरिथितलोकानां मुखपंसिसहस्रैः अभिशुभवमाणे अभिशुभवमाणेति पुनः पुनः
 अभिष्टुभमानः, पुनः किं ? हृदयमालासहस्रैः उण्णंदिज्जमाणे उण्णंदिज्जमाणेति उन्नंयमानो जयतु
 जीवतु इत्यादिध्यानेन समुद्धिं प्राप्यमाणः, पुनः किं ? मनोरथमालासहस्रैः विच्छिप्पमाणे विच्छि-

हंता इति हत्वा, कां? परीसहचमूं परीषहसेनीं, जयजयेत्यादि- जय जय क्षत्रियवरद्वयम् । बहून् दिवसान्, बहून् पक्षान्, बहून्मासान्बहून् ऋतून् मासद्वयप्रमितान् हेमंतादीन्, बहूनि अयनानि पाण्मासिकानि दक्षिणोत्तरायणलक्षणानि, बहून् सवत्सरान् यावत्, परीषहोपसर्गोऽभीत. सन् भयभैर-
 अकुडिलेण, हंता परीसहचमूं, जय जय स्वस्तिववरवसहा ! बहूदं दिवसादं, बहूदं पक्खादं, बहूदं मासादं, बहूदं उऊदं, बहूदं अयणादं, बहूदं संवच्छरादं, अभीष्ट परीसहोवसग्गाणं, स्वस्तिस्वमे भयभै-
 रवाणं, धम्मसे ते अविघघं भवउत्तिकहु जयञ्जय सहं पडंजंति॥११४॥

वाणां विद्युत्सिंहादिकानां स्वस्तिस्वमे क्षांत्या क्षमो नत्वसामर्थ्यादिना एवंविधः सन् त्वं जय, अपरं च ते तव धर्मे अविघं विघ्नाभावोऽस्तु, इति कृत्वा इत्युत्तवा जयजयशब्दं प्रयुंजते स्वजना एव ॥११४॥

इत्यर्थः, केन ? तपसा वाह्याभ्यन्तरेण, तथा धिद्वधाणियवद्धकच्छे धृतौ संतोषे, धैर्ये वा ' धणिअत्ति ' अत्यर्थं वद्धकक्षः सन् अष्ट कर्मशत्रून् मर्दय, परं केनेत्याह, ध्यानेन उत्तमेन शुक्केनेत्यर्थः; तथा हेवीर ! अप्रमत्तः सन् तेलोक्करंगमज्झे त्रैलोक्यं एव यो रंगो मह्यशुद्धमंडपस्तस्य मध्ये आराहणपडानं आरा-
तवेणं धिद्वधाणियवद्धकच्छे महाहि अट्टकम्मसत्तू ज्ञाणेणं उत्तमेणं सुक्केणं,
अप्पमत्तो हराहि आराहणपडानं च वीर ! तेलुक्करंगमज्झे, पावय वित्तिमि-
रमणुत्तरं केवलवरणाणं, गच्छ य सुखं परमपयं जिणवरोवइट्टेण मग्गेण

धनपताकां हराहि आहर गृहाणं, यथा—कश्चिन्महः प्रतिमहं विजित्य जयपताकां गृह्णाति तथा त्वं कर्म-
शत्रून् विजित्य आराधनपताकां गृहाण इति भावः; प्राप्नुहि च वित्तिमिरं तिमिररहितं अनुपमं केवलवर-
ज्ञानं, गच्छ च मोक्षं परं पदं, केन ? जिनवरोपदिष्टेन अकुटिलेन मार्गेण, अथ किंश्रुवेत्याह,

ताभिरिष्टादिविशेषणोपेताभिर्वाग्भिः अभिनन्दंतः अभिष्टुवंतश्च एवं अवादिषुः ॥ ११३ ॥ जयजयपांदा
 जयजयवान् भव हे समृद्धिमन् ! जयजयभद्रा भद्रं ते जयजयवान् भव, हे 'भद्रा' भद्रकारक ! ते
 तुभ्यं भद्रं अस्तु, किंच अभर्षेर्निरतिचारैर्ज्ञानदर्शनचारित्रैः अजितानि इंद्रियाणि जिगाहिसि जय
 जय जय पांदा ! जय जय भद्रा ! भद्रं ते अभर्षोहिं पाणदंसणचरित्तेहिं
 अजिआइं जिगाहि इंद्रियाइं, जिअं च पाळेहि समणधम्मं, जिअ-
 विघोविय वसाहि तं देव ! सिद्धिमज्झे, निहणाहि रागदोसमझे,

वशीकुरु, जितं च स्ववशीकृतं पालय श्रमणधर्मं जियविघोविय जितविघोऽपि च हे देव ! प्रभो ! त्वं
 वस, कुत्र ? सिद्धिमध्ये, अत्र सिद्धिशब्देन श्रमणधर्मस्य वशीकारस्तस्य मध्यं लक्षणया प्रकर्षस्तत्र त्व
 निरंतरायं तिष्ठेत्यर्थं, तथा निहणाहिरागदोसमझे रागद्वेषमज्झो निजहि निघहाण तयोर्निघहं कुरु,

तदनंतरं सदेवमणुयासुराए देवमनुजासुरसहितया परिसाए स्वर्गमर्त्यपातालवासिन्या पर्षदा समणु-
 गन्ममाणमर्गे सम्यग् अनुगम्यमानं 'अगोत्ति' अग्रतः संखियत्तिः श्रांखिकाः शंखवादकाः चक्खियत्ति
चाकिकाश्चक्रप्रहरणधारिणः लंगलियत्ति लंगलिका गलवलंबितसुवर्णादिमयलंगलाकारधारिणो
 चंदप्पभाए सिखियाए सदेवमणुयासुराए परिसाए समणुगन्ममाणमर्गे
संखिय-चक्खिय-लंगलिय-मुहमंगलिय-वद्धमाण-पूसमाण-घांटियगणेहिं ताहिं
 जाव वग्गुहिं अभिणंदमाणा य अभिशुव्वमाणा य एवं वयासी ॥ ११३ ॥

भइविशेषाः मुहमंगलिअत्ति मुखे प्रियवकारश्चाडुकारिण इत्यर्थः वद्धमाणत्ति वर्द्धमानाः स्कंधारोपि-
 तपुरुषाः पूसमाणत्ति पुष्पमाणवा मागधाः घांटियत्ति घांटया चरंतीति घांटिकाः 'राडलिया' इति
 लोके प्रसिद्धाः एतेषां गणैः परिवृतं च भगवंतं प्रक्रमात् कुलमहत्तरादयः स्वजनाः 'ताहिं' इत्यादि-

॥ ७ ॥ हस्तांबुजाभ्यां शुचिमौक्तिकौघै-रवाकिरन् काश्चन चंचलाक्ष्यः । काश्चिज्जगुर्मंजुलमंगलानि,
 प्रमोदपूर्णा नन्दतुश्च काश्चित् ॥ ८ ॥” इत्थं नागरनागरीनिरीक्ष्यमाणविभवप्रकर्षस्य भगवतः पुरतः
 प्रथमतो रत्नमयान्यष्टौ मंगलानि क्रमेण प्रस्थितानि, तद्यथा-स्वास्तिकः (१) श्रीवत्सो (२) नंघावर्त्तो
 (३) वर्द्धमानकं (४) भद्रासनं (५) कलशो (६) मत्स्यगुप्तं (७) दर्पणश्च (८) ततः क्रमेण
 पूर्णकलशभृंगारचामराणि, ततो महती वैजयंती, ततः छत्रं, ततो मणिस्वर्णमयं सपादपीठं सिंह-
 सनं, ततोऽष्टशतं आरोहरहितानां वरकुंजरतुरगाणां, ततस्तावन्तो घंटापताकाभिरामा. शस्त्रपूर्णरथाः,
 ततस्तावन्तो वरपुरुषाः, ततः क्रमेण हय (१) गज (२) रथ (३) पदास्य (४) नीकानि, ततो लघु-
 पताकासहस्रपरिमंडितः सहस्रयोजनोच्चो महेंद्रध्वजः, ततः खड्गधाहाः कुंतधाहाः पीठफलकधाहाः,
 ततो हासकारका नर्तकारकाः कांदर्पिका जय र शब्दं प्रयुंजानास्तदनंतरं बहव उभा भोगा राजन्याः
 क्षत्रियास्तलवरा माडंघिकाः कौटुंघिकाः श्रेष्ठिनः सार्थवाहा देवा देव्यश्च स्वामिन. पुरतः प्रस्थिताः,

विविधचेष्टाभिर्जनान् विस्मापयंति स्म, यतः—“तिद्विवि धीधां वह्हहां, कलिकज्जलसिंदूर । ए पुण अतिहिं
 वह्हहां, दुद्धजमाईतूर ॥ १ ॥” चेष्टाश्रेमाः—“स्नगह्योः काचनकज्जलांकं, कस्तूरिकाभिर्नयनांजनं च ।
 गले चलद्भूपुरसंघिपीठे, धैवेयकं चार चकार बाला ॥ १ ॥ कटीतटे कापि ववंध हारं, कांची कण-
 त्तिकिकणिकां च कंठे । गोशीर्षपंकेन रंज पादा—वलक्तपंकेन वयुल्लिपे ॥ २ ॥ अर्धज्ञाता काचन
 बाला, विगलत्सलिला विश्लथवाला । तत्र प्रथममुपेता त्रासं, द्यधित न केपां ज्ञाता हासम् ॥ ३ ॥
 कापि परिच्युतविश्लथवसना, मूढा करधृतकेवलरसना । चित्रं तत्र गता न ललजे, सर्वजने जिनवी-
 क्षणसज्जे ॥ ४ ॥ संत्यज्य काचित्तरुणी रुदंतं, स्वपोतमोतुं च करे विधुत्य । निवेदय कट्यां त्वरया
 ब्रजंती, हासावकाशं न चकार केषाम् ॥ ५ ॥ अहो ! महो रूपमहो ! महौजः, सौभाग्यमेतत्कटरे
 शरीरे । शृङ्गामि दुःखानि करस्य धातु—र्यच्छिल्पमीदृजवदति स्म काचित् ॥ ६ ॥ काश्चिन्महेला विकस-
 त्कपोलाः, श्रीवीरवक्रेक्षणगाढलोलाः । विस्रस्य दूरं पतितानि तानि, नाऽज्ञासिषुः कांचनभूषणानि

इयाकः पूर्वाभिमुखः सिंहासने निषीदति, शिविकारूढस्य च प्रभोर्दक्षिणतः कुलमहत्तरिका हंसलक्षणं पटशाटकमादाय, वासपार्श्वे च प्रभोरंबधान्त्री दीक्षोपकरणमादाय, पृष्टे चैका वरतरुणी स्फारशृंगारा धवलच्छत्रहस्ता, ईशानकोणे चैका पूर्णकलशहस्ता, अग्निकोणे चैका मणिमयतालद्वंद्वहस्ता भद्रासने निषीदति । ततः श्रीनांदिनृपादिष्टाः पुरुषा यावत् शिविकामुत्पादयन्ति तावत् शक्रो द्वाक्षिणात्थां उपरितनीं वाहां, ईशानेन्द्र औत्तराहां उपरितनीं वाहां, चमरेंद्रो द्वाक्षिणात्थां अधस्तनीं वाहां, बलीन्द्र औत्तराहां अधस्तनीं वाहां, शेषाश्च भवनपतिव्यंतरज्योतिष्कवैमानिकेंद्राश्चलकुंडलाद्याभरणकिरणरमणीयाः पंचवर्णपुरुषवृष्टिं कुर्वन्तो दुन्दुभीस्ताडयन्तो यथाहं शिविकां उत्पादयन्ति, ततः शक्रे-शानौ तां वाहां त्यक्त्वा भगवतश्चामराणि वीजयतः, तदा च भगवति शिविकारूढे अस्थिते सति शरदि पद्मसर इव, सुष्वितं अतसीवनमिव, कर्णिकारवनमिव, चंपकवनमिव, तिलकवनमिव, रमणीयं गगनतलं सुरवरैरभूत्, किंच निरंतरवायुमानभंभाभेरीमुदंगदुन्दुभिशांखाव्यनेकवायुध्वनिर्गगनतले भूतले च प्रससार, तन्नादेन च नगरवासिन्यस्यकस्वकार्या नार्यः समागच्छन्त्यो

स्तीर्णां षट्त्रिंशद्भुक्त्वां बहुस्तंभशतसन्निविष्टां मणिकनकविचित्रां दिव्यानुभावतः सुरकृततादृक्त्रि-
विकामनुप्रविष्टां चंद्रप्रभाभिधां शिविकां आरूढो दीक्षाग्रहणार्थं प्रतस्ये, शेषं सूत्रकृत्स्वयं वक्ष्यति
॥ ११२ ॥ तेषां कालेणं तस्मिन्काले तस्मिन्समये मार्गशीर्षकृष्णदशम्यां पार्श्वेणगामिणीए ह्यायाए

तेषां कालेणं तेषां समएणं समणे भगवं महावीरे जे से हेमंताणं
पढसे मासे पढसे पक्खे मगसिरबहुले तस्सणं मगसिरबहु-
लस्स दसमीपक्खे णं पार्श्वेणगामिणीए ह्यायाए पोरिसीए अभि-
णिविहाए पमाणपत्ताए सुव्वए णं दिवसे णं विजए णं सुहुत्ते णं

पूर्वदिग्गामिन्यां ह्यायायां पोरिसीए अभिणिविहाए पौरुष्यां पाश्चात्यपौरुष्यां अभिनिर्वृत्तायां जातायां,
कथंभूतायां ? पमाणपत्ताए प्रमाणप्रासायां ननु न्यूनाधिकयां सुव्वएणं दिवसेणं सुव्वताख्ये दिवसे
विजएणं सुहुत्तेणं विजयाख्ये सुहुत्ते, चंद्रप्रभायां पूर्वोक्तायां शिविकायां कृतषष्ठतपाः विशुद्धमानले-

मयमिद्व्युचिरे ॥ १ ॥ एवं च दानं दत्त्वा पुनर्भगवता नंदिवर्धनः पृष्टः, राजंस्त्व सत्कोऽपि अवधिः
 पूर्णस्तदहं दीक्षां षड्भाभि, ततो नंदिनापि ध्वजहृद्दालंकारतोरणादिभिः कुंडपुरं सुरलोकसमं कृतं,
 ततो नंदिराजः शक्रादयश्च, कनकमयान् (१) रूष्यमयान् (२) मणिमयान् (३) कनकरूष्यम-
 यान् (४) कनकमणिमयान् (५) रूष्यमणिमयान् (६) कनकरूष्यमणिमयान् (७) मृन्मयांश्च (८)
 प्रत्येकं अष्टोत्तरसहस्रं कलशान् अन्यामपि च सकलां सामर्थी कारयंति, ततोऽच्युतेंद्राथैश्चतुःषष्ट्या
 सुरैरभिषेके कृते, ते सुरकृताः कलशा दिव्यानुभावेन नृपकारितकलशेषु प्रविष्टास्ततस्तेऽत्यंतं शोभित-
 वंतस्ततः श्रीनंदिराजः स्वामिनं पूर्वाभिमुखं निवेश्य सुरानीतक्षीरोदनीरैः सर्वतीर्थमृत्तिकादिभिः सर्व-
 कषायैश्चाभिषेकं करोति, इंद्राश्च सर्वेऽपि भृंगारादर्शादिहस्ता जयजयशब्दं प्रयुंजाना. पुरतस्तिष्ठंति,
 ततश्च भगवान् स्नातो गंधकापाय्या रूक्षितांगः सुरचंदनानुलिसगात्रः कल्पतरुपुष्पमालामनोहरकं-
 ठपीदः कनकखचितान्चलस्वच्छोज्ज्वलक्षमूल्यसदशश्वेतवस्त्राहतशरीरो हारविराजद्वक्षःस्थलः केयूर-
 कटकमंडितभुजदंडः कुंडलललितगह्वतलः श्रीनंदिराजकारितां पंचाशद्भनुरायतां पंचविंशतिधनुर्वि-

याचंकास्तेभ्यः परिभाइत्ता विभागैर्दत्त्वा, यद्वा परिभाव्य आलोच्य इदं अमुकस्य देयं इदं अमुकस्यैवं विचार्यैत्यर्थः, पुनः किंक्त्वा ? द्राणं दानं धनं द्राइयाणं दायिका गोत्रिकास्तेभ्यः परिभाइत्ता परिभाज्य विभागशो दत्त्वेत्यर्थः । अनेन च सूत्रेण वार्षिकदानं सूचितं, तच्चैवं—भगवान् दीक्षादिवसात्प्राग् वर्षेऽवशिष्यमाणे प्रातःकाले वार्षिकं दानं द्रातुं प्रवर्तते, सूर्योदयादारभ्यकल्पवर्तवैलापर्यन्तं अष्टलक्षधिकं एकां कोटिं सौवर्णिकानां प्रतिदिनं ददाति, 'वृणुत वरं वृणुत वरं' इत्युद्घोषणापूर्वकं यो द्राणं द्राइयाणं परिभाइत्ता ॥ ११२ ॥

यन्मार्गयति तस्मै तद्दीयते, तच्च सर्वं देवाः शक्रोदेशेन पूरयन्ति, एवं च वर्षेण यद्भनं दत्तं तदुच्यते । “ तिष्ठणेव य कोडिसया, अट्टासीइं च हुंति कोडीओ । अस्सिइं च सयसहस्सं, एयं संवच्छरे दिण्णं ॥ १ ॥ ” तथाच कवयः—“ तत्तद्धार्षिकदानवर्षविरमदारिद्र्यदावानलाः, सद्यः सलितवाजिराजिवसनालंकारहुल्लक्षभाः । संप्राप्ताः स्वयहेऽर्थिनः सशपथं प्रत्यापयन्तोऽङ्गनाः, स्वामिन् ! विद्मज्जनैरुद्धहसितैः के

आभोगिकेन ज्ञानदर्शनेन अप्यणोणिकस्वमणकालं आत्मनो दीक्षाकालं आभोएइ आभोगयति विलो-
 कयति, आभोग्य च चिच्चा हिरणं स्वक्त्वा हिरण्यं, हिरण्यादीनि प्राग्वद्भास्वयेयानि, एतत्सर्वं स्वक्त्वा,
 पुनः किंक्त्वा ? विच्छुइचा विच्छयं विशेषेण स्वक्त्वा, पुनः किंक्त्वा ? विगोवइचा विगोप्य तदेव
 आहोइएणं पाणदंसणेणं अप्यणो णिकस्वमणकालं आभोएइ आभोइत्ता
 चिच्चा हिरणं, चिच्चा सुवणं, चिच्चा धणं, चिच्चा रज्जं, चिच्चा रट्टं, एवं
 वलं वाहणं कोसं कोट्टुगारं, चिच्चा पुरं, चिच्चा अंतेउरं, चिच्चा जणवयं, चिच्चा
 विपुलधण-कणग-र्यण-सणि-सोत्तिय-संख-सिल-प्यवाल-रत्तरयणमाइयं
 संतसारसावतेज्जं, विच्छुइइत्ता, विगोवइत्ता, दाणं दायारेहिं परिभाइत्ता

शुसं सत् दानातिशयात्प्रकटीकृत्येति भावः, अथवा विगोप्य कुत्सनीयमेतदस्थिरत्वादिस्तुक्त्वा, पुनः
 किंक्त्वा ? दीयते इति दानं धनं तत् दायारेहिं दायाय दानार्थं एयूति आगच्छन्तीति दायायाः

जगज्जीवहितं प्रवर्तय धर्मतीर्थं, यत इदं हिअसुहनिस्सेअसकरं हितं हितकारकं, सुखं शर्म, निःश्रेयसं
मोक्षस्तत्करं, सर्वलोके सर्वजीवानां भविष्यतीति कृत्वा जय जय शब्दं प्रयुंजते ॥ १११ ॥
‘पुर्विषिणः’ इत्यादितः ‘परिभाइत्ता’ इति यावत्, तत्र श्रमणस्य भगवतो महावीरस्य माणुस्सगाओ मनुष्यो-
पवत्तेहि धम्मतित्थं हिअसुहणिरस्सेयसकरं सब्बलोए सब्बजीवाणं भविस्स-
इत्तिकहु जयजयसहं पडंजंति ॥ १११ ॥ पुर्विषि णं समणस्स भगवओ
महावीरस्स माणुस्सगाओ गिहत्थधम्मओ अणुत्तरे आहोइए अप्पडि-
वाई णाणदंसणे होत्था । तएणं समणे भगवं महावीरे तेणं अणुत्तरेणं
चित्तात् गृहस्थधर्मात् विवाहादेः पुर्विषि पूर्व अपि अनुत्तरं अनुपमं आहोइए आभोग उपयोगः सः प्र-
योजनं यस्य तत् आभोगिकं अप्पडिवाइ अप्रतिपाति आकेवलोत्पत्तेः स्थिरं एवंविधं णाणदंसणे
ज्ञानदर्शनं अवधिज्ञानं अवधिदर्शनं च होत्थत्ति अभूत्, ततः श्रमणो भगवान्महावीरस्तेन अनुत्तरेण

एहिं जीतेन अवश्यंभवेन कल्प आचारो जीतकल्पः सोऽस्ति येषां ते जीतकल्पिकास्तैः देवेहिं विभ-
 किपरारर्चात् ते देवाः ताहिं ताभिः इद्वाहिं इष्टाभिः जावत्ति यावच्छब्दात् 'कंताहिं मणुण्णाहिं' इत्यादिः
 पूर्वोक्तः पाठो वाच्यः वग्गूहिं वाग्भिः अणवरयं निरंतरं भगवंतं अभिणंदमाणायत्ति अभिनंदयंतः
 समृद्धिमंतं आचक्षाणाः अभिशुभवमाणायत्ति अभिशुवंतः स्तुतिं कुर्वन्तः सन्तः एवंवयासिति एवं
 देवेहिं ताहिं इद्वाहिं जाव वग्गूहिं अणवरयं अभिणंदमाणा य अभिशुभव-
 माणा य एवं वयासी ॥ ११० ॥ जय २ णंदा ! जय २ भद्रा ! भद्रं ते
 जय जय स्वस्तिपरवसहा ! बुद्ध्याहि भगवं ! लोणणाहा ! सयलजगस्त्रीविहियं

अवादिद्युः ॥ ११० ॥ जयजयणंदा ! 'जयजयत्ति' जयं लभस्व संभ्रमे द्विर्वचनं, नंदति समृद्धो भवतीति
 नंदस्तस्य संबोधनं हे नंद ! दीर्घत्वं प्राकृतत्वात्, एवं जयजयभद्रत्ति जय जय भद्र ! कल्याणवन् !
 भद्रं ते ते तव भद्रं भवतु, जय जय क्षत्रियवरद्वयभ ! बुद्ध्याहि बुद्धस्व भगवन् ! लोकनाथ ! सकल-

भगवता अचित्तजलेनापि सर्वज्ञानं न कृतं, ब्रह्मचर्यं च यावज्जीवं पालितं, दीक्षोत्सवे तु सचिच्चोद-
केनापि ज्ञानं कृतं, तथाकल्पत्वात् । एवं भगवंतं वैरंगिकं विलोक्य चतुर्दशस्वप्नसूचितत्वात् चक्रव-
र्त्तिधिया सेवमानाः श्रेणिकचंद्रप्रद्योतादयो राजकुमाराः स्वं स्वं स्थानं जग्मुः । पुणरविशोभंतिएहिं
पुनरपीति विशेषद्योतने, एकं तावत्समाप्तप्रतिज्ञः स्वयमेव भगवान् वर्त्तते, पुनरपि लौकांतिकैर्देवैर्बो-
धित इति विशेषो द्योत्यते, 'लोकांते संसारंते भवा लौकांतिका एकावतारत्वात्, अन्यथा ब्रह्मलो-
पुणरवि लोभंतिएहिं जीभकपिण्णहिं

कवासिनां तेषां लोकांतभवत्वं विरुद्ध्यते, ते च नवविधाः, यदुक्तम्—“सारस्तथ १ माइच्चा २, वणही
३ वरुणा य ४ गहतोया य ५ । तुसिआ ६ अवावाहा ७, अणिच्चा ८ चैव रिट्टा य ९ ॥ १ ॥ एए
देवनिकाया, भयवं बोहिंति जिणवरिंदं तु । सबजगज्जीवहिअं, भयवं ! तित्थं पवत्तेहि ॥ २ ॥ ”
यद्यपि स्वयंबुद्धो भगवांस्तदुपदेशं नाऽपेक्षते, तथापि तेषां अयं आचारो वर्त्तते, तदेवाह । जीभकपि-

अष्टाविंशतिवर्षातिक्रमे भगवतो मातापितरौ आवश्यकाभिप्रायेण तुर्यं स्वर्गं, आचारांगाभिप्रायेण तु अनशनेन अच्युतं गतौ । ततो भगवता ज्येष्ठभ्राता पृष्टः, राजन् । ममाऽभिग्रहः संपूर्णोऽस्ति ततोऽहं प्रब्रजिष्यामि, ततो नंदिवर्द्धनः प्रोवाच, भ्रातः । मम मातापितृविरहदुःखितस्य अनया वार्तया किं क्षते क्षारं क्षिपसि ? ततो भगवता प्रोक्तं—‘पिअमाइभाइभयणी—भज्जापुत्तत्तणेण सवेवि । जीवा जाया वहुसो, जीवस्स उ ष्णमेगस्स ॥ १ ॥’ ततः कुत्र २ प्रतिबंधः कियते ? इति निशान्य नंदिवर्द्धनो-

गुरुमहतरएहिं अन्मणुणाए सस्मत्तपइणो ॥

जोचत्, भ्रातः ! अहमपीदं जानामि, किंतु प्राणतोऽपि प्रियस्य तव विरहो मां अतितमां पीडयति, ततो महुपरोधाद्धर्षद्वयं दृहे तिष्ठ, भगवानपि एवं भवतु, किंतु राजन् । मदर्थं न कोऽपि आरंभः कार्यः, प्रासुकाश्चानपानेनाहं स्यास्यामि इत्यजोचत्, राज्ञाऽपि तथाप्रतिपत्त्रे सति समधिकं वर्षद्वयं वस्त्रालंकारविभूषितोऽपि प्रासुकैवणीयाहारः सचितं जलं अपि अपिचन् भगवान् दृहे स्थितः, ततः प्रभृति

विणीए विनीतो विनयवान् णाए ज्ञातः प्रख्यातः णायपुत्ते ज्ञातः सिद्धार्थस्तस्य पुत्रः, न केवलं पुत्र-
मात्रः, किंतु णायकुलचंदे ज्ञातकुले चंद्र इव विदेहे वज्रऋषभनाराचसंहननसमचतुरस्तसंस्थानमनो-
हरत्वात् विशिष्टं देहं यस्य स विदेहः विदेहदिणे विदेहदिना त्रिशला तस्या अपत्यं वैदेहदिनः
विदेहजञ्चे विदेहा त्रिशला तस्यां जाता 'अञ्चत्ति' अर्चा शरीरं यस्य स तथा विदेहसूमाले विदेह-
विणीए णाए णायपुत्ते णायकुलचंदे विदेहे विदेहदिणे विदेहजञ्चे
विदेहसूमाले तीसं वासाइं विदेहंसि कट्टु अम्मापिईहिं देवत्तगएहिं

शब्देन अत्र गृहवास उच्यते, तत्र 'सुमालेत्ति' सुकुमालः, दीक्षायां तु परीषहादिसहने अतिकठोरत्वात्
तीसं वासाइं त्रिशद्वर्षाणि विदेहंसि गृहवासे कट्टु कृत्वा त्रिशद्वर्षाणि गृहस्थभावे स्थित्वेत्यर्थः
अम्मापिईहिं इत्यादि— मातापित्रोर्देवत्वं गतयोर्गुरुमहत्तरैर्नादिवर्द्धनादिभिरभ्यनुज्ञातः समाप्तप्रतिज्ञश्च
'मातापित्रोर्जीवतोर्नाहं प्रब्रजिष्यामीति' गर्भगृहीतायाः प्रतिज्ञायाः पूरणात् । स व्यतिकरस्त्वेवम्—

गमनिका त्वेषम् । श्रमणस्य भगवतो महावीरस्य पितुः काश्यपगोत्रिणः शीणि नामध्येयानि-सिद्धार्थः
 (१) श्रेयांसः (२) यशश्ची (३) । मातुर्वाशिष्ठगोत्रायास्त्रीणि नामानि-त्रिशला (१) विदेहदिदा
 (२) प्रीतिकारिणी (३) । पितृव्यः 'सुपार्थः' । ज्येष्ठभ्राता ' नंदिवर्द्धनः ' । भगिनी 'सुदर्शना' ।
 भार्या ' यशोदा ' गोत्रेण कौडिन्या । पुत्री काश्यपगोत्रा तस्या द्वे नामधेये ' अणोज्जा ' (१) 'प्रिय-

समणे भगवं महावीरे दक्षत्वे दक्षत्वपदहर्णे पडिरुत्वे आलीणे भद्रए

दर्शना' (२) । दौहित्र्या द्वे नास्ती ' शेषवती ' (१) ' यशस्वती ' (२) ॥ १०९ ॥

समणेभगवंमहावीरे श्रमणे भगवान् महावीरः दक्षत्वे दक्षः सकलकलाकुशलः दक्षत्वपदहर्णे
दक्षा निपुणा प्रतिज्ञा यस्य स तथा, समीचीनां एव प्रतिज्ञां करोति, तां च सम्यक् निर्बहतीति भावः,
 तथा पडिरुत्वे प्रतिरूपः सुंदररूपवान् आलीणे आलीनः सर्वगुणैरालिंगितः भद्रए भद्रकः सरलः

त्रिशुरेष विप्र ! नाशंकनीयो भवता स्वचित्ते । विश्वत्रयीनायक एष वीरो, जिनेशरो ब्राह्मणपारद-
श्चा ॥ ३ ॥” इत्यादि श्रीवर्द्धमानस्तुतिं निर्माय शक्रः स्वस्थानं जगाम । भगवानपि सकलज्ञातक्षत्रि-
यपरिकलितः स्वग्रहमगात् ॥ इति लेखशालाकरणम् ॥

एवं बाल्यावस्थानिवृत्तौ संप्राप्तयौवनो भोगसमर्थो भगवान् मातापितृभ्यां शुभे मुहूर्ते समरवी-
तीसे दौ णामधिज्ञा एवमाहिञ्जति, तंजहा—अणोज्ञा इवा, पियदंसणा
इवा । समणस्स णं भगवओ महावीरस्स नत्तुई कौसियगोत्तेणं तीसे णं दौ
णामधिज्ञा एवमाहिञ्जति, तंजहा—सेसवई इवा, जसवई इवा ॥ १०९ ॥

रत्तुपुत्तीं यशोदां परिणायितः, तथा च सह सुखमनुभवतो भगवतः पुत्री जाता, साऽपि प्रवरनर-
पतिसुतस्य स्वभागिनेयस्य जमालेः परिणायिता, तस्या अपि शेषवती नाम्नी पुत्री, सा च भगवतो
‘नत्तुई’ दौहित्रीत्यर्थः । समणस्स णं भगवओ महावीरस्स इत्यादितः जसवई इवा इत्यंतं सुगमम् ।

नान्, यान् संशयान्कोऽपि निरासयन्न । विभेद तांस्तान्निखिलान् स एष, बालोऽपि भोः ! पश्यत
 चित्रमेतत् ॥ १ ॥” किञ्च—अहो ! ईदृशस्य विद्याविशारदस्यापि ईदृशं गांभीर्यम् ! अथवा शुक्रमेवेदं
 ईदृशस्य महात्मनः, यतः—“गर्जति शरदि न वर्षति, वर्षति वर्षासु निःस्वनो मेघः । नीचो वदति न
 गुत्ते षं तीसे तञ्जो णामधिज्ञा एवमाहिञ्जंति, तंजहा—तिसला इवा, विदेह-
 दिण्णा इवा, पीडकारिणी इवा । समणस्सणं भगवञ्जो महावीरस्स पित्तिस्से
 सुपासे, जेडे भाया षंदिवच्चणे, भणिणी सुदंसणा, भारिया जसोया
 कोडिण्णगोत्ते षं, समणस्स षं भगवञ्जो महावीरस्स धूआ कासवगोत्ते षं

कुरुते, न वदति साधुः करोत्येव ॥१॥” तथा—“असारस्य पदार्थस्य, प्रायेणाढंवरौ महान् । नहि स्वर्णो
 ध्वनिस्तादृक्, यादृक् कांस्ये प्रजायते ॥ २ ॥” इत्यादि चितयंतं पंडितं शक्रः प्रोवाच,—“मनुष्यमात्रं

बुराहोः, प्रभोः पुरो यद्वचसां विलासः ॥३॥” यतः—“अनध्ययनविद्वांसो, निर्द्वेषपरमेश्वराः । अनलं-
 कारसुभगाः, पांतु शुष्मान् जिनेश्वराः ॥ १ ॥” इत्यादि वदन् ऋतब्राह्मणरूपस्त्वरितं यत्र भगवान्
 तिष्ठति तत्र पंडितगोहे समाजगाम, आगत्य च पंडितयोग्ये आसने भगवंतं उपवेश्य पंडितमनोग-
 तान् संदेहान् पप्रच्छ, श्रीवीरोऽपि बालोज्यं किं वक्ष्यतीत्युत्कर्णेषु सकललोकैषु सर्वाणि उत्तराणि
 समणस्स षं भगवञ्चो महावीरस्स पिया कासवगीत्ते षं तरस्स षं
 तञ्चो णामधिज्जा एवमाहिज्जंति, तंजहा—सिद्धत्थे इवा, सिज्जंसे इवा,
 जसंसे इवा । समणस्स षं भगवञ्चो महावीरस्स माया वासिट्ठस-

द्द्वौ, ततो ‘जैनेंद्रं व्याकरणं’ जज्ञे । यतः—“सक्यो य तस्समकत्वं, भगवंतं आसणे निवेशिता । सद्दस्स
 लक्खणं पुच्छे, वागरणं अवयवा इंदं ॥ १ ॥” सर्वेऽपि जना विस्मयं प्रापुः, अहो ! बालेनाऽपि ब्रह्म-
 मानकुमारेण एतावती विद्या कुत्राऽधीतेति, पंडितोऽपि चिंतयामास,—“आबालकालादपि मामकी-

दक-खर्जूरसितोपलास्तथा खंडा । चारकुलिचाकवीजा-द्राक्षादि-सुखाशिकाहृदम् ॥ ५ ॥ सौवर्णरत्नरा-
जत-मिश्राणि च पुस्तकोपकरणानि । कमनीयमयीभाजन- लेखनिकापट्टिकादीनि ॥ ६ ॥ वानदेवी-
प्रतिमार्च्चा- कृतये सौवर्णभूषणं भव्यम् । नव्यवहुरजस्रचितं, छात्राणां विविधवस्त्राणि ॥ ७ ॥ इत्या-
दिसमप्रपठनसामग्रीसहितः कुलहृक्काभिस्तीर्थोदके. स्नापितः परिहितप्रचुरालंकारभासुरः शिरोधृतमे-
घाडंबरच्छत्रश्चतुश्चाभरणीजितांगश्चतुरंगसैन्यपरिवृतो वाद्यमानानेकवादित्रः पंडितगेहं उपाजगाम,
पंडितोऽपि भूपालपुत्रपाठनोचितं पर्वपरिधेयक्षीरोदकधौतिकहेमयज्ञोपवीतकेसरतिलकादिसामग्रीं
यावत्करोति तावत्सिष्यलपर्णवत्, राजकर्णवत्, कपटिध्यानवभृपतिमानवत्, चलाचलसिंहासनः शक्रो-
ऽवधिना ज्ञाततत्स्वरूपो देवान् इत्थं अवादीत् । अहो ! महश्चिद्धं ! यन्नगवतोऽपि लेखशालायां मीचनं,
यतः—“साधे वंदनमालिका स मधुरीकारः सुधायाः स च, द्राह्याः पाठविधिः स शुभ्रिमधुणारोपः
सुधादीधितौ । कल्याणे कनकच्छटाप्रकटनं पावित्र्यसंपत्तये, शास्त्राध्यापनमर्हेतोऽपि यदिदं सखेख-
शालाहृतेः ॥ १ ॥ मातुः पुरो मातुलवर्णनं तत्, लंकानगर्षां लहरीयकं तत् । तत्प्राभृतं लावणसं-

वर्द्धमानेनेति वदन् श्रीवीरं स्कंधे समारोप्य भगवद्भाषनाय ससतालप्रमाणशरीरः संजातो, भगवानपि तत्स्वरूपं विज्ञाय वज्रकठिनया मुष्ट्या तत्पुष्टं जघान, सोऽपि तत्प्रहारवेदनापीडितो मशक इव संकोचं प्राप, ततश्च शकवचनं सत्यं मन्यमानः प्रकटितस्वरूपः सर्वं पूर्वं व्यतिकरं निवेद्य भूयो भूयो निजं अपराधं क्षमयित्वा स्वस्थानं जगाम स देवः । तदा च संतुष्टचित्तेन शक्रेण 'श्रीवीर' इति भगवतो नाम कृतम् । यदुक्तम्—'बालत्णेवि सूरौ, पयईए गुरुपरक्रमो भयवं । वीरुत्ति कयं णाम, सक्केणं तुट्टुच्चित्तेणं ॥ १ ॥' इत्यामलकीक्रीडा ॥

अथ तं मातापितरौ, विज्ञौ ज्ञात्वाऽष्टवर्षमिति मोहात् । वरममितालंकारै-रुपनयतो लेखशालायाम् ॥ १ ॥ लम्बदिवसव्यवस्थिति-पुरःसरं परमहर्षसंपन्नौ । प्रौढोत्सवान् महाहार्नि, वितेनतुर्धनधनव्ययतः ॥ २ ॥ तथाहि—गजतुरगसमूहैः स्फारकेधूरहौरैः, कनकघटितमुद्राकुंडलैः कंकणाद्यैः । रुचिरतरदुकूलैः पंचवर्णैस्तदानीं, स्वजनमुखनरेन्द्राः सत्क्रियंते स्म भक्त्या ॥ ३ ॥ तथा—पंडितयोग्यं नानावज्जालंकारनालिकेरादि । अथ लेखशालिकानां, दानार्थमनेकवस्तूनि ॥ ४ ॥ तथाहि—पूर्णाफलशृंगा-

क्रीडानिमित्तं पुराद्दहिर्जंगाम, तत्र च कुमारो वृक्षारोहणादिप्रकारेण क्रीडंतिस्म, अत्रांतरे सौधर्मैन्द्रः
 सभायां श्रीवीरस्य धैर्यगुणं वर्णयन्नास्ते, यदुत पश्यत भो देवाः ! सांप्रतं मनुष्यलोके श्रीवर्द्धमान-
 कुमारो बालोऽप्यबालपराक्रमः शकादिभिर्देवैरपि भाषयितुं अशक्यः, कटरे बालस्यापि धैर्यम् ।
 तदाकर्ण्य च कश्चिन्मिथ्याहृद्वैश्वतयामास, अहो शकस्य प्रभुत्वाभिमानेन निरंकुशा निर्विचारा
 पुस्विकापातेन नगराक्रमणमिवाऽश्रद्धेया च वचनचातुरी ! यदिमं मनुष्यकीटपरमाणुं अपि इयंतं प्रकर्षं
 प्रापयति । तदद्यैव तत्र गत्वा तं भाषयित्वा शकवचनं वृथा करोमि, इति विचिंत्य मर्त्यलोकमागत्य
 क्षिप्रपासुसलस्थूलेन लोलजिह्वायुगलेन भयंकरफुल्कारेण क्रूरतराकारेण प्रसरत्कोपेन दृशुफटाटोपेन
 दीप्रमणिना महाफणिना तं क्रीडाततं आवेष्टितवान्, तदर्शनाच्च पलायितेषु सर्वेषु बालेषु मनाग-
 द्यऽभीतमनाः श्रीवर्द्धमानकुमारः स्वयं तत्र गत्वा तं फणिनं करेण गृहीत्वा दूरं निक्षिप्तवान्, ततः
 पुनः संगतैः कुमारैः कंदुकभीडारसे प्रस्तुते सति स देवोऽपि कुमाररूपं विकुर्व्य तां क्रीडां कर्तुं
 प्रवृत्ते, तत्र चाऽयं पणः 'पराजितेन जितः स्वस्कंधमारोपणीय इति' क्षणाच्च पराजितं मया, जितं

वीर्यं पराक्रमस्तेन संपन्नः, यतो भगवान् एवंविधस्ततो देवैः 'से' इति तस्य भगवतो नाम कृतं
'श्रमणो भगवान्महावीर' इति तृतीयम् (३) ॥ १०८ ॥

तदिदं नाम देवैः कथं कृतं ? इत्यत्र संप्रदायः—अथैवं पूर्वोक्तयुक्तया सुरासुरनरेश्वरैः कृतजन्मोत्सवो
भगवान् द्वितीयाशशीव मंदारांकुर इव वृद्धिं प्राप्नुवन् क्रमेण एवंविधो जातः—

देवेहि से णाम कथं समणे भगवं महावीरे ॥ १०८ ॥

[त्रोटकवृत्ते]—द्विजराजमुखो गजराजगतिः, अरुणोष्ठपुटः सितदंतततिः ।

शितिकेशभरोऽम्बुजमंजुकरः, सुरभिश्वासितः प्रभयोह्यसितः ॥ १ ॥

मतिमान् श्रुतवान् प्राथितांवाधियुक्, पृथुपूर्वभवस्मरणो गतरक् ।

मतिकान्तिधृतिप्रभृतिस्वगुणै—र्जगतोऽप्यऽधिको जगतीतिलकः ॥ २ ॥

स चैकदा कौतुकरहितोऽपि तेषां उपरोधात्समानवयोभिः कुमारैः सह क्रीडां कुर्वाणः आमलकी-

भगवतो महावीरस्य श्रीणि नामधेयानि एवं आख्यायन्ते, तत्र मातापितृसत्कं 'वर्धमान' इति प्रथमं(१) सहस्रसुइयाए सह समुदिता सहभाविनी तपःकरणादिशक्तिस्तथा 'श्रमण' इति द्वितीयं नाम (२) अथले भयभैरवाणं भयभैरवयोर्विषये अचलो निष्प्रकंपः, तत्र भयं अकस्मान्द्रयं विद्युदादिजातं, भैरवं तु सिंहादिकं, तथा परीसहोवसग्गाणं परीषहाः क्षुत्त्रिपासादयो द्वाविंशति. (२२) उपसर्गाश्च

सहस्रसुइयाए समर्णे । अथले भयभैरवाणं परीसहोवसग्गाणं

खंतिखमे पडिमाणं पालए धीमं अरतिरतिसहे द्रविए वीरियसंपद्वे

दिव्यादयश्चत्वारः, सप्रभेदास्तु षोडश (१६) तेषां खंतिखमे क्षांत्या क्षमया क्षमते, नत्वऽस्मर्थतया, यः सः क्षांतिक्षमः पडिमाणं पालए प्रतिमानां भद्रादीनां, एकरात्रिकयादीनां वा अभिप्रहविशेषाणां पालकः धीमंति धीमान् ज्ञानत्रयाभिरामत्वात् अरतिरतिसहे अरतिरती सहते, न तु तत्र हर्षविपादौ कुरुते इति भावः द्रविए द्रव्यं तच्चहुणानां भाजनं 'रागद्वेषरहित इति दृक्काः' वीरियसंपद्वे

सुगमम् ॥१०६॥ त जयाण इत्यादितः पामेणं इति पर्यंतं सुगमम् ॥१०७॥ समणेभगवं इत्यादि—श्रमणो
 अन्है हिरण्येणं वहुामो सुवर्णेणं धरणेणं धरणेणं रज्जेणं जाव सावएज्जेणं
 पीइसक्कारेणं अईव अईव अभिवहुामो सामंतरायाणो वसमानया य
 ॥ १०६ ॥ तं जयाणं अन्हं एस दारए जाए भविस्सइ तथाणं अन्है
 एयस्स दारगस्स इमं एयाणुख्वं गुणं गुणणिप्पणं पामधिज्झं करिस्सा-
 मो वद्धमाणुत्ति । ता अन्हं अज्झ मणोरहसंपत्ती जाया तं हीउणं कुमारे
 वद्धमाणे पामे णं ॥ १०७ ॥ समणे भगवं महावीरे कासवगुत्ते णं तस्स
 णं तओ पामधिज्जा एवमाहिज्जांति तंजहा—अम्मपिउसंतिए वद्धमाणे ।

भगवान् महावीरः, काश्यपनामकं गोत्रं यस्य स तथा तस्सणं तओ पामधिज्जा एवमाहिज्जांति तस्य

कृताचमनौ, ततश्च चोषस्वति लेपसिक्थ्याद्यपनयनेन चोक्षौ, अत एव परमशुचीभूतौ, तं मित्रादिवर्गं विपुलेन पुष्पवखादिना सत्कारयतः सन्मानयतः, तथा कृत्वा च तस्य मित्रादि (७) वर्गस्य पुरतो

मित्त-णाइ-णियग-सयण-संबंधि-परिजणं णाए अ खत्तिए अ विउलेणंपुष्फ-
वत्थ गंधमह्जालंकारेणं सक्कारेति सम्माणेति सक्कारित्ता सम्माणित्ता तस्सेव
मित्त-णाइ-णियग-सयण-संबंधि-परिजणस्स णायानं खत्तियाण य पुरओ
एवं वयासि ॥१०५॥ पुर्विपि णं देवाणुपिय्या ! अन्हं एयंसि दारगंसि गव्भं
वक्कंतंसि समाणंसि इमे एयारुवे अन्मत्थिए जाव समुप्पज्जित्था, जप्प-
भिइं चणं अन्हं एस दारए कुच्चिसि गव्भत्ताए वक्कंते तप्पभिइं चणं

भगवन्मातापितरौ एवं अवादिदाम् ॥ १०५ ॥ पुर्विपिणं इत्यादितः अभिवद्दामो इति यावत्सर्वं

भोजनवेलायां भोजनमंडपे सुखासनवराणि गतौ सुखासीनौ इत्यर्थः, तैर्मित्रादिभिः साह्यं तद्विपुलं
अशनादि ४ आसाएमाणति आ ईषत् स्वादयंतौ बहुलजंतौ इक्ष्वादेरिव, विसाएमाणति विशेषेण
स्वादयंतौ अल्पं लजंतौ खर्जूरादेरिव, परिभुंजेमाणति सर्वमपि भुंजानौ अल्पमपि अलजंतौ भोज्या-

णाएहिं खत्तिएहिं साह्विं तं विउलं असणं पाणं स्वाइमं साइमं आसाएमाणा
विसाएमाणा परिभुंजेमाणा परिभाएमाणा एवं वा विहरंति ॥ १०४ ॥
जिमियभुत्तुरागयाविद्य णं समाणा आयंता चोक्खा परमसुइभूया तं

देरिव, परिभाएमाणति परिभाजन्तौ परस्परं यच्छंतौ एवं वा विहरंति अनेन प्रकारेण भुंजानौ तिष्ठतः
इति भावः ॥ १०४ ॥ ततो जिमिअत्ति जिमित्तौ भुत्तुरागयाविअणत्ति भुकोत्तरं भोजनोत्तरकाले
इत्यर्थः, आगतौ उपवेशनस्थाने इति गम्यं समाणत्ति एवंविधौ संतौ आयंतत्ति आचांतौ शुद्धोदकेन

मित्तणाइ इत्यादि- तत्र मित्त्राणि सुहृदः, ज्ञातयः सजातीया, निजकाः स्वकीयाः पुत्रादयः, स्वजनाः पि-
तृव्यादयः, संबंधिनः पुत्रपुत्रीणां भ्रातुरादयः, परिजनो दासीदासादिः, 'णाए अत्ति' ज्ञाताश्च क्षत्रियाः

साइमं उक्खव्वाडावेत्ति, उक्खव्वाडावित्ता मित्त-णाइ-णियग-सयण-संबंधि-परि-
यणं, णाए अ खत्तिए अ आमंत्तेत्ति आमंत्तिता तओ पच्छा पहाया कय-
वलिकम्मा कयकोउयमंगलपायच्छित्ता सुहृत्पावेसाइं मंगल्लाइं पवराइं
वत्थाइं परिहिया अप्पमहजवाभरणाळंकियसरीरा भोअणवेलाए भोअण-
मंडवंसि सुहासणवरगया तेणं मित्त-णाइ-णियग-सयण-संबंधि-परिजणेणं

श्रीऋषभदेवसजातीयास्तान् आमंत्रयत आमंडय च तओपच्छा ततः पश्चात् पहायाकयवलिकम्मा ज्ञातौ,
कृता पूजा याभ्यां तथा तौ, 'कयकोउयमंगलपायच्छित्ता' इत्यादिविशेषणविरिष्टौ भोअणवेलाए

कामिन्दुः सततं प्रसन्नः ॥ १ ॥” एवं सूर्यस्यापि दर्शनम्, नवरं मूर्तिः स्वर्णमयी ताम्रमयी वा, मंत्रश्च,
 “ ॐ अँहँ सूर्योसि दिनकरोऽसि तसोपहोऽसि सहस्रकिरणोऽसि जगच्चक्षुरसि प्रसीद ” आशीर्वा-
 दश्चायम्—‘सर्वसुरासुरवंधः, कारयिताऽपूर्वसर्वकार्याणाम् । भूयाञ्जिजगच्चक्षुर्मंगलदस्ते समुन्नाथाः
 ॥ २ ॥” इतिचंद्रसूर्यदर्शनविधिः ॥ ‘सांप्रतं च तत्स्थाने शिशोर्दर्पणो दृश्यते ’ ॥

दिवसे धम्मजागरियं जागरंति, एक्कारसमे दिवसे विद्भक्तं, निव्वत्तिए
 असुइजम्मकम्मकरणे, संपत्ते बारसाहे दिवसे, विउलं असणपाणखाइम-

ततः षष्ठे दिवसे धम्मजागरियं धर्मेण कुलधर्मेण षष्ठ्यां रात्रौ जागरणं धर्मजागरिका तां जायतः,
 षष्ठे दिने जागरणमहोत्सवं कुरुत इति भावः । एवं च एक्कारसमे इत्यादि—एकादशे दिवसे व्यति-
 क्रांते सति अशुचीनां जन्मकर्मणां नालच्छेदादीनां कारणे निवर्त्तिते सति संपत्तेति समापिते सति
 द्वादशे च दिवसे संप्राप्ते सति भगवन्मातापितरौ विपुलं अशनादि ४ उपस्कारयत उपस्कार्यं च,

प्रतीच्छन् स्वयं गृह्णन् पडिच्छावेमाणे प्रतिग्राहयन् सेवकादिभिः एवं विहरति आस्ते ॥ १०३ ॥ तत्पुं
इत्यादि—ततः श्रमणस्य भगवतो महावीरस्य मातापितरौ प्रथमे दिवसे स्थितिपतितां कुरुतः, तृतीये
दिवसे चंद्रसूर्यदर्शनिकां उत्सवविशेषं कुरुतः, तद्विधिश्चायम्—

जन्मदिनादिनद्वयातिक्रमे गृहस्थगुरुहर्षप्रतिमाद्ये रूप्यमयीं चंद्रमूर्तिं प्रतिष्ठाप्य अर्चित्वा विधिना

तत्पुं समणस्स भगवओ महावीरस्स अन्मापियरो पढमे दिवसे
ठिइवडियं करेति, तइए दिवसे चंद्रसूरदंसणियं करेति, छट्टे

स्थापयेत्, ततः ज्ञातां सुवखाभरणां सयुत्रां मातरं चंद्रोदये प्रत्यक्षं चंद्रसन्मुखं नीत्वा “ॐ अँ हँ
चंद्रोसि निशाकरोसि नक्षत्रपतिरसि सुधाकरोसि औषधीगर्भोसि अस्य कुलस्य वृद्धिं कुरु २ स्वाहा”
इत्यादि चंद्रमंत्रमुच्चरमाणश्चंद्रं दर्शयेत्, सयुत्रा माता च गुरुं प्रणमति, गुरुश्चाशीर्वादं ददाति,
स चायम्—“सर्वोषधीमिश्रमरीचिराजिः, सर्वापदां संहरणप्रवीणः । करोतु वृद्धिं सकलेषु वंशे, शुभमा-

दसाहियाए दशाहिकायां दशादिवसप्रमाणयां ठिइवडियाए स्थितिपतितयां वडुमाणीए वर्तमानयां
 सइएति शतपरिमाणान् साहस्सिएति सहस्रपरिमाणान् सयसाहस्सिएति लक्षप्रमाणान् जाएति
 यागान् अहस्सतिमापूजाः कुर्वन् कारयंश्चेति शेषः ‘ भगवन्मातापित्रोः श्रीपार्श्वनाथसंतानीयश्राव-
 कत्वात्, यजधातोश्च देवपूजार्थत्वात् यागशब्देन प्रतिमापूजा एव ग्राह्या, अन्यस्य यज्ञस्य असंभवा-
 वडुमाणीए, सइए अ, साहस्सिए अ, सयसाहस्सिए अ, जाए अ, दाए अ,
 भाए अ, दलुमाणे अ, द्वावेमाणे अ, सुइए अ, साहस्सिए अ, सयसाह-
 स्सिए अ, लंभे पाडिच्छेमाणे अ, पाडिच्छावेमाणे अ, एवं वा विहरइ ॥१०३॥

त् । पार्श्वनाथसंतानीयश्रावकत्वं चानयोराराचारांगे प्रतिपादितम् ” । दाएअति दायान् पर्वादिवसादौ
 दानानि भाएअति भागान् लब्धद्रव्यविभागान् मानितद्रव्यांशान् वा दलुमाणे अ द्वावेमाणे अति
 ददत् दाययंश्च, तथा पूर्वोक्तप्रमाणान् लंभेति लाभान् ‘वधामणां—वधाई—’ इति लोके, पाडिच्छेमाणे

कुदंडो महत्परार्थे अल्पं राजप्राहं धनं, ताभ्यां रहितां, पुनः किं० ? अधरिमं धरिमं ऋणं तेन रहितां ऋणस्य राज्ञा दत्तत्वात्, पुनः किं० ? गणियावरणाड्डञ्जकलियं गणिकावैर्नाटकीयैर्नाटकप्रतिवद्धैः पात्रैः कलितां, पुनः किं० ? अणेगतालायराणुचरियं अनेकैस्तालाचरैः प्रेक्षाकारिभिः अनुचरितां सेवितां, पुनः किं० ? अणुद्ध्यमुद्गं अनुहुता वादकैः अपरित्यक्ता मृदंगा यस्यां सा तथा तां, पुनः किं० ?

गणियावरणाड्डञ्जकलियं अणेगतालायराणुचरियं अणुद्ध्यमुद्गं [अं० ५००]

अमिलायमल्लदामं पमुद्ध्यपक्कीलियसपुरजणजाणवयं दसदिवसं ठिइवडियां करेइ ॥ १०२ ॥ तएणं सिद्धत्थे राया दसाहियाए ठिइवडियाए

अमिलायमल्लदामं अम्लानानि माल्यदामानि यस्यां सा तथा तां, पुनः किं० ? पमुद्ध्यपक्कीलियसि प्रमुदिता. प्रसोदवंतः अत एव प्रकीडिताः क्रीडितुं आरब्धाः सपुरजणसि पुरजनसहिताः जाणवयसि जानपदा देशलोका यत्र सा तथा ताम् ॥ १०२ ॥ तएणंसिद्धत्थेराया ततः स सिद्धार्थो राजा

दशादिवसान् यावत् ठिड्वडिचं स्थितिपतितां कुलमर्षादां महोत्सवरूपां करोतीति योजना, अथ किंविशिष्टां स्थितिपतितामित्याह । उस्सुकं उत्शुल्कां शुल्कं विक्रेतव्यकथाणकं प्रति मंडपिकायां राजग्राह्यं द्रव्यं, 'दाण' इति लोके, तेन रहितां, पुनः किं०? उकरं उत्करां करो गवादीन् प्रति प्रतिवर्षं राजग्राह्यं द्रव्यं तेन रहितां, अत एव उक्किडं उक्कुष्टां सर्वेषां हर्षहेतुत्वात्, पुनः किं० ? अदिजं भेरि-झल्लरि-खरमुहि-हुडुक-सुरज-मुइंग-दुडुहिनिग्योसणाइयरवेणं उस्सुकं उकरं उक्किडं अदिजं अमिजं अभडप्पवेसं अदंडकोदंडिमं अथरिमं

अदेयां, यत् यस्य युज्यते तत्सर्वं तेन अदात् ग्राह्यं न तु मूल्यं देयं, मूल्यं तु तस्य राजा ददातीति भावः, अत एव अमिजं अमेयां अमितानेकवस्तुयोगात्, अथवा अदेयां विक्रयनिषेधात्, अमेयां क्रयविक्रयनिषेधात्, पुनः किं०? अभडप्पवेसं नास्ति कस्यापि गृहे राजाज्ञादायिनां भटानां राज-पुरषाणां प्रवेशो यत्र सा तथा तां, पुनः किं०? अदंडकोदंडिमं दंडो यथापराधं राजग्राह्यं धनं,

पुरेणेत्यर्थः, सवमुक्त्वर्थमङ्गंधमङ्गालंकारविभूसाए सर्वा या मुप्यंगंधवस्त्रमाल्यालंकारादिरूपा विभूसा
 तथा सवतुडियसदृशिणाएणं सर्वो यञ्चुदितानां वादित्राणां शब्दो निनादश्च प्रतिरवस्तेन, एवं
 महयाइद्वीए महत्या ऋक्ष्या छात्रादिरूपया शुक्र इत्यादिविशेषणसमूहो वाच्यः, यावत् महयावरतुडि-
 यजमगसमगल्पवाइएणं महत् विस्तीर्णं यत् वराणां प्रधानानां 'तुडियचि' च्रुदितानां वादित्राणां
 तुडियसदृशिणाएणं महया इद्वीए महया जुईए महया वर्तेणं महया वाह-
 णेणं महया समुदएणं महया वरतुडियजमगसमगल्पवाइएणं संख-पणव-

'जमगसमगसि' युगपत् 'पवाइएणंति' प्रवादितं शब्दस्तेन, तथा संखेत्यादि-शंखः प्रसिद्धः, पणवो
 मृत्पटहः, भेरी ढक्का, झञ्जरी 'झालरि' इति लोके प्रसिद्धा, 'खरमुखी काहला, 'हुडुक्कचि'
 हुडुक्का तिवलितुल्या, मुरुजो मईलः, मृदंगो मृन्मयः, स एव हुंडुभिर्देववाद्यं, एतेषां यो निर्घोषो
 महाशब्दो, नादितं च प्रतिशब्दस्तद्वर्षो यो रवस्तेन, एवंरूपया सकलसामग्र्या शुक्रः सिद्धार्थो राजा

इति यावत्सुगमम् ॥ १०१ ॥ तएणं से सिद्धत्थे राया इत्यादितः ठिइवडिअं करेइ इति पर्यंतं, तत्र 'जाव सबोरोहेणं' इत्यत्र यावच्छब्दात् 'सविड्डीए सबजुईए सबवल्लेणं सबवाहणेणं सबसमुदएणं' इत्येतानि पदानि वाच्यानि, तेषां चायमर्थः, सविड्डीए सर्वथा ऋज्या युक्त इति गम्यं, एवं सर्वेष्वपि उरसविता जेणेव सिद्धत्थे खत्तिए तेणेव उवागच्छंति उवागच्छिता करयल्ल-
जाव कट्टु सिद्धत्थस्स खत्तिथस्स रणेणो तमाणात्तिथं पच्चपिणंति ॥ १०१ ॥
तएणं से सिद्धत्थे राया जेणेव अट्टणसाला तेणेव उवागच्छइ उवा-
गच्छिता जाव सबोरोहेणं सबपुक्फांथवत्थमल्लालंकारविभूसाए सब-
विशेषणेषु वाच्यं, सर्वथा युत्त्या उचितवस्तुसंयोगेन सर्वद्युत्या वाभरणादिदीत्या, सर्वेण बलेन सैन्येन, सर्वेण वाहनेन शिबिकानुरगादिना, सर्वेण समुदयेन परिवारादिस्समूहेन, एवं यावच्छब्द-
सूचितं अभिधाय ततः 'सबोरोहेणं' इत्यादि वाच्यम् । तत्र सबोरोहेणं सर्वाड्वरोधेन सर्वेण अंतः-

लान् कुद्वयंतो वा ये कथां कथयन्ति, तैः अनुचरितं संयुक्तं एवंविधं क्षत्रियकुंडग्रामनगरं कुरुत स्वयं,
कारयत अन्यैः, कृत्वा कारयित्वा च जूयसहस्सति यूषाः युगानि तेषां सहस्रं, तथा मुसलसहस्सं
मुसलानि प्रतीतानि तेषां सहस्रं उस्सवेहति ऊर्द्धीकुरुत "युगमुसलोर्द्धीकरणेन च तत्रोत्सवे प्रवर्तमाने

यराणुचरियं करेह कारवेह करिता कारयित्ता अ, जूयसहस्सं मुसलसहस्सं
च उस्सवेह, उस्सवित्ता मम एयमाणत्तियं पच्चापिणह ॥ १०० ॥ तएणं ते
कोडुंविषयपुरिसा सिद्धत्थेणं रणा एवं वुत्ता समाणा हट्टु-तुद-जाव-हियया
करयलजाव-पडिसुणित्ता खिप्पाभेव कुंडपुरे णगरे चारणसोहणं जाव-

शाकटवेदनकंडनादिनिषेधः प्रतीयते इति वृद्धाः" तथा कृत्वा च मम एतां आज्ञां पच्चापिणहति
प्रत्यर्पयत कार्यं कृत्वा कृतं इति मम कथयतेत्यर्थः ॥१००॥ तएणं ते कोडुंविषय इत्यादितः पच्चापिणंति

पुनः किं० ? षडण्डग इत्यादि-नटा नाटयितारः, नर्तकाः स्वयं नृत्यकर्तारः, जह्णा वरत्राखेलकाः, मञ्जाः प्रतीताः, मुट्टियत्ति मौष्टिका ये मुष्टिभिः प्रहरन्ति ते मञ्जजातीयाः वेलंबगत्ति विडंबका विदूषकाः जनानां हास्यकारिणः, ये समुखविकारमुत्सुत्योत्सुत्य नृत्यन्ति ते वा, पवगत्ति श्लवका ये उत्प्लवनेन गत्तीदिकमुत्सुधयन्ति, नद्यादिकं वा तरन्ति पढगत्ति पाठकाः सूक्तादीनां कहगत्ति सरसकथावक्ताः,

सुगंधवरगंधियं गंधवट्टिभूअं षड-ण्डग-जह्ण-मह्ण-मुट्टिय-वेलंबग-पवग-
पढग-कहग-लासग-आरक्खग-लंख-संख-तूणइह्ण-तुंबवीणिय-अणेगताला-

लासका ये रासकान् ददति आरक्खगत्ति आरक्षास्तकाराः लंखत्ति लंखा वंशाप्रखेलकाः, संखाश्चित्र-
फलकहस्ता भिक्षाकाः 'गौरीपुत्र' इतिप्रसिद्धाः तूणइह्णत्ति तूणाभिधानवाच्यवंतः भिक्षुविशेषाः,
तुंबवीणियत्ति तुंबवीणिका वीणावाद्काः, तथा अनेके ये तालाचरास्तालादानेन प्रेक्षाकारिणस्ता-

चंदनं, तैः दिव्यैः दत्ताः पंचांगुलितला हस्तकाः कुड्यादियु यत्र तत्तथा, पुनः किं० ? उवचियचंद-
 णकलसं उपचिता उपनिहिताः चंदनकलशा मंगलयटाः गृहांतश्चतुष्केषु यत्र तत्तथा, पुनः किं० ?
 चंदणघडसुकयतीरणपडिदुवारदेशभागं चंदनघटैः सुकृतानि रमणीयानि तोरणानि च प्रतिद्वारदेश-
 भागं द्वारस्य ३ देशभागे यस्मिन् तत्तथा, पुनः किं० ? आसत्तोसत्तविपुलत्ति आसत्को भूमिलम्भः,
 उवचियचंदणकलसं चंदणघडसुकयतीरणपडिदुवारदेशभागं आसत्तोसत्त-
 विपुलवट्टवग्धारियमल्लुदामकलावं पंचवणसरससुरहिमुक्कपुष्पपुंजोव-
 यारकलियं कालागुरुपवरकुंडुरक्कतुक्कडज्जंतधूवमघमघंतगंधुड्डुयाभिरामं
 उत्सकश्च उपरिलम्भो विपुलो विस्तीर्णः वट्टत्ति वर्तुलः वग्धारिअत्ति प्रलंबितो माल्यदामकलापः
 पुष्पमालासमूहो यस्मिन् तत्तथा, पुनः किं० ? पंचवणोत्सादि-पंचवर्णा. सरसाः सुरभयो ये मुक्काः
 पुष्पपुंजास्तैर्घ उपचारो भूमेः पूजा, तथा कलितं, पुनः किं० ? कालागुरुपवरेत्सादि विशेषणं प्राग्बद्,

एतेषु स्थानेषु सितत्ति सिकानि जलेन, अत एव सुइत्ति शुचीनि पवित्राणि संमट्टत्ति संसृष्टानि कचवरापनयनेन समीकृतानि रथंतरत्ति रथ्यांतराणि मार्गमध्यानि, तथा आवणवीहिअत्ति आप-
णवीथयश्च हट्टमार्गा यस्मिन् तत्तथा, पुनः किं० ? संचाइमंचकलियं मंचा महोत्सवविलोककज-
नानां उपवेशननिमित्तं मालकाः, अतिमंचास्तेषां अपि उपरि कृता मालकास्तैः कलितं, पुनः किं० ?

सुइसंसमट्टरथंतरावणवीहियं मंचाइमंचकलियं पाणाविहरागभूसियज्झय
पडगमंडियं लाउल्लोइयमहियं गोसीससरसस्तचंदणदइरदिणपंचं गुलितलं

पाणाविहेत्यादि— नानाविधै रागैर्भूषिता ये ध्वजाः सिंहादिरूपोपलक्षिताः बृहत्पटाः, पताकाश्च लब्ध-
स्ताभिर्मंडितं विभूषितं, पुनः किं० ? लाउल्लोइयमहियं 'लाइयंति' जगणादिना भूमौ लेपनं, 'उल्लोइ-
यंति' सेटिकादिना भित्त्यादौ धवलीकरणं, ताभ्यां 'महिअंति' महितं इव पूजितं इव, पुनः किं० ?
गोसीसेत्यादि— गोशीर्षं चंदत्तविशेषः, तथा सरसं यद्भक्तचंदनं, तथा दइरत्ति दर्दरनामपूर्वतजातं

क्षत्रियकुंडग्रामे नगरे चारगसोहप्रंकोरेह चारकशब्देन कारागारं उच्यते, तस्य शोधनं शुद्धिं कुरुत, वंदिमोचनं कुरुत इत्यर्थः । यत उक्तम्—“शुवराजाभिषेके च, परराष्ट्रापमर्दने ॥ पुत्रजन्मनि वा मोक्षो, वद्धानां प्रविधीयते ॥ १ ॥ इति” तथा माणुस्माणे वद्धणं कोरेह तत्र मानं रसधान्यविषयं, उन्मानं तुलारूपं, तयोर्वर्द्धनं कुरुत, तच्छ्रुत्वा च कुंडपुरं नगरं सन्निभतरवाहिरियंति अभ्यंतरे वहिश्च माणुस्माणवद्धणं कोरेह करित्ता कुंडपुरं णगरं सन्निभतरवाहिरियं आसिय-
संमल्लिङ्गओवलितं सिंघाडगतियचउक्कचकारचउन्मुहमहापहपहेसु सित-

यथोक्तविशेषणविशिष्टं कुरुत, कारयत । अथ किंविशिष्टं ? आसियत्ति आसिकं सुगंधजलच्छटादा-
नेन संमल्लिङ्गञ्चत्ति संमार्जितं कचवरापन्नयनेन, उपलितं छणणादिना, ततः कर्मधारयः, पुनः किंवि-
शिष्टम् ? सिंघाडगोत्यादि—शृंगाटकं त्रिकोणं स्थानं, त्रिकं मार्गत्रयसंगमः, चतुष्कं मार्गचतुष्टयसं-
गमः, चत्वरं अनेकमार्गसंगमः, ऋतुमुखं देवकुलादि, महापथा राजमार्गः, पंथानः सामान्यमार्गः,

पुष्पवृष्टिं, फलवृष्टिं, बीजवृष्टिं, माल्यानां वृष्टिं, कुष्ठपुटादयो गंधास्तेषां वृष्टिं, चूर्णवृष्टिं, वर्णवृष्टिं, वसुहारत्ति वसु द्रव्यं तस्य धारा निरंतरा श्रेणिः तस्या वृष्टिं चावर्षयन् ॥१८॥ तएणं इत्यादितः एवं

च, वत्थवासं च, आभरणवासं च, पत्तवासं च, पुष्कवासं च, फलवासं च, वीअवासं च, मह्यवासं च, गंधवासं च, चुण्णवासं च, वण्णवासं च, वसुहार-
वासं च वासिसु ॥ १८ ॥ तएणं से सिद्धत्थे खत्तिए भवणवइवाणमंतर-
जोइसवेमाणिएहिं देवेहिं तिथ्यरजम्मणाभिसेयमहिमाए कयाए समा-
णीए पच्चूसकालसमयंसि णगरशुत्तिए सहावेइ सहावित्ता एवं वयासी
॥ १९ ॥ खिप्पामेव भो देवाणुप्पिया कुंडजामे णयरे चारगसोहणं करेह

वयासि इति यावत् प्रायः सुगमं, नवरं-णगरशुत्तिए नगरशुत्तिकान् पुरारक्षकान् सहावेइ शब्दयति
आकारयतीत्यर्थः, शब्दयित्वा च एवं अवादीत् ॥ १९ ॥ खिप्पामेव क्षिप्पमेव भो देवानुप्रियाः !

स्वान्यंयुष्टस्मृतं न्यस्ये-त्यर्हजन्मोत्सवं सुराः ॥ नंदीश्वरोऽष्टाहिकां च, कृत्वा जगमुर्यथागतम् ॥ ४७ ॥

इति देवकृतः श्रीमहावीरजन्मोत्सवः ॥ १७ ॥

“अस्मिन्नवसरे राज्ञे, दासी नाम्ना प्रियंवदा ॥ तं पुत्रजननोदंतं, गत्वा शीघ्रं न्यवेदयत् ॥ १ ॥

सिद्धार्थोऽपि तदाकर्ण्य, प्रमोदभरमेहुरः ॥ हर्षगद्गदगीरोमो-द्गमदंतुरभूयनः ॥ २ ॥

जं रयणिं चणं समणे भगवं महावीरे जाए तं रयणिं चणं वहवे वेसमणकुंडधारी-
तिरियजंभगा देवा सिद्धत्थरायभवणंसि हिरणवासां च, सुवणवासां च, वयरवासां

विना किरीटं तस्यै स्वां, सर्वांगालंकृतिं ददौ ॥ तां धौतमस्तकां चक्रे, दासत्वापगमाय सः ॥ ३ ॥”

जं रयणिं चणं इत्यादि-यस्यां च राजन्यां भगवान् महावीरो जातस्तस्यां च राजन्यां
वहवो वैश्रमणास्याज्ञाधारिणस्तिर्यग्जुंभका देवाः सिद्धत्थरायभवणंसि सिद्धार्थराजमदिरे हिरणवासां
हिरण्यं रूप्यं तस्यदृष्टिं, सुवर्णदृष्टिं, वज्रदृष्टिं, वस्त्रदृष्टिं, आभरणदृष्टिं, नागवल्लीप्रमुखपत्राणां दृष्टिं,

अश्वहृग्धाब्धिप्राथश्चरमजिनपतेरंगसंगि श्रिये वः ॥ ३६ ॥”

चतुर्द्वेषभरूपाणि, शक्रः कृत्वा ततः स्वयम् ॥ शृंगाष्टकक्षरत्वक्षीरे—रकरोदभिषेचनम् ॥ ३७ ॥

सत्यं ते विबुधा देवा, धैरंतिमजिनेदितुः ॥ सृजद्भिः सलिलैः ज्ञानं, स्वयं नैर्मल्यमादधे ॥ ३८ ॥

समंगलप्रदीपं ते, विधायारात्रिकं पुनः ॥ सनृत्यगीतवाद्यादि, व्यधुर्विविधमुत्सवम् ॥ ३९ ॥

उन्मुज्य गंधकाषाध्या, दिव्ययागं हरिर्विभोः ॥ विलिप्य चंदनाद्यैश्च, पुण्याद्यैस्तमपूजयत् ॥ ४० ॥

दर्पणो १ वर्द्धमानश्च २, कलशो ३ सीनयोर्युगम् ४॥ श्रीवत्सः ५ स्वस्तिको ६ नंदावर्त ७ भद्रासने ८ इति ॥ ४१ ॥

शक्रः स्वामिपुरो रत्न-पट्टके रूप्यतंदुलैः ॥ आलित्व्य मंगलान्यष्टा-विति स्तोतुं प्रचक्रमे ॥ ४२ ॥

शक्रोऽथ जिनमानीय, विमुच्यांवांतिके ततः ॥ संजहार प्रतिबिंबा-ऽवस्वापिन्यौ स्वशक्तितः ॥ ४३ ॥

कुंडले क्षौमयुगमं चो-च्छीर्षे मुक्त्वा हरिर्व्यधात् ॥ श्रीदामरत्नदामाढ्य-मुह्योचे स्वर्णकंदुकम् ॥ ४४ ॥

द्वात्रिंशद्रत्नैरूप्य-कोटिद्वष्टिं विरच्य सः ॥ बाढमाधोषयामास, सुरैरित्याभियोगिकैः ॥ ४५ ॥

स्वामिस्वाम्यंबयोर्गोऽत्र, करिष्यत्यशुभं मनः ॥ सप्तधार्ममंजरीव, हिरस्तस्य स्फुटिष्यति ॥ ४६ ॥

क्षीरनीरघदैर्बक्षः—स्थलस्थैस्त्रिदशा वभुः ॥ संसारौषं तरीतुं द्राक्, धृतकुंभा इव स्फुटम् ॥ २८ ॥
 सिंचंत इव भावहुं, क्षिपंतो वा निजं मलम् ॥ कलशं स्थापयंतो वा, धर्मचैत्ये सुरा वभुः ॥ २९ ॥
 संशयं त्रिदशेशस्य, मत्वा वीरोऽमराचलम् ॥ वामांशुषाप्रसंपर्कात्, समंतादप्यचीचलत् ॥ ३० ॥
 कंपमाने गिरी तत्र, चकंपेऽथ वसुंधरा ॥ शृंगाणि सर्वतः पेतु—शुश्रुभुः सागरा अपि ॥ ३१ ॥
 ब्रह्मांडस्फोटसदृशे, शब्दाऽद्वैते प्रसर्पति ॥ रुष्टः शक्रोऽवधेर्जात्वा, क्षमयामास तीर्थपम् ॥ ३२ ॥
 संख्यातीतार्हतां मध्ये, स्पष्टः केनापि नांदिणा ॥ मेरुः कंपमिषादित्या—नंदादिव ननर्त्त सः ॥ ३३ ॥
 शैलेषु राजता भेऽभूत्, कात्रनीराभिषेकतः ॥ तेनाऽमी निर्जरा हाराः, स्वर्णापीडो जिनस्तथा ॥ ३४ ॥
 तत्र पूर्वमच्युतेदो, विदधात्यभिषेचनम् ॥ ततोऽनुपरिपाटीतो, यावच्चंद्रार्यमादयः ॥ ३५ ॥
 “जललात्रे कविघटना—”श्वेतच्छत्रायमाणं शिरसि सुखशशिन्यंशुपूरायमाणं,

कंठे हारायमाणं वयुषि च निखिले चीनचोलायमानम् ॥

श्रीमज्जन्माभिषेकप्रयुणहरिगणोद्दस्तकुंभौषगाभर्त्तुः,

अथगाः पृष्ठगं स्तौति, पृष्ठस्थोऽप्यऽग्रं पुनः ॥ नेत्रे पश्चात्समीहते, केचनाग्नेतनाः सुराः ॥ २२ ॥

शक्रः सुमेरुशृंगस्थं, गत्वाऽथो पांडुकं वनम् ॥ मेरुचूलादक्षिणेनाऽतिपांडुकंबलासने ॥ २३ ॥

कुत्वोत्संगे जिनं पूर्वा-भिमुखोऽसौ निषीदति ॥ समस्ता अपि देवेन्द्राः, स्वामिपादांतमैयरुः ॥ २४ ॥

“दशवैमानिकाः, विंशतिर्भवनपतयः, द्वात्रिंशद्वंतराः, द्वौ ज्योतिष्कौ, इति चतुःषष्टिरिन्द्राणाम् ।”

सौवर्णा राजता राजाः, स्वर्णरूप्यमया अपि ॥ स्वर्णरत्नमयाश्चाऽपि, रूप्यरत्नमया अपि ॥ २५ ॥

स्वर्णरूप्यरत्नमया, अपि मृत्नामया अपि ॥ कुंभाः प्रत्येकमष्टाढ्यं, सहस्रं योजनाननाः ॥ २६ ॥

यतः-पणवीसजोयणतुंगो, बारस य जोअणाइं विथारो ॥ जोअणमेगं नाहुअ, इगकोडीसट्टिलक्खाइं।२७।

एवं भुंगार-दर्पण-रत्नकरंडक-सुप्रतिष्ठक-स्थाल-पात्रिका-पुष्पचंगेरिकादिपूजोपकरणानि कुंभवदष्ट-

प्रकाराणि प्रत्येकमष्टोत्तरसहस्रमानानि, तथा भागधादितीर्थानां सृदं, जलं च गंगादीनां, पद्मानि

च जलं च पद्महृदादीनां, क्षुल्लहिमवद्धर्षधर-वैताड्य-विजय-वक्षस्कारादिपर्वतेभ्यः सिद्धार्थपुष्पगंधान्

सर्वौषधीश्च; आभियोगिकसुरैरच्युतेन्द्र आनाययत् ।

सुराणां कोटिकोटिभिर्विमानीर्वाहनैर्धनैः ॥ विस्तीर्णोऽपि नभोमार्गोऽतिसंकीर्णोऽभवत्तदा ॥ ११ ॥
 मित्रं केऽपि परित्यज्य, दक्षत्वेनाग्रतो ययुः ॥ प्रतीक्षस्व क्षणं भ्रात-र्मामत्रेत्यपरोऽब्रुवत् ॥ १२ ॥
 केचिद्ब्रूयन्ति भोदेवाः । संकीर्णाः पर्ववासराः ॥ भवंत्येवंविधा नूनं, तस्मान्मौनं विधत्त भोः । ॥ १३ ॥
 नभस्यागच्छतां तेषां, शीघ्रं चंद्रकरैः स्थितैः ॥ शोभंते निर्जरास्तत्र, सजरा इव केवलम् ॥ १४ ॥
 मस्तके षटिकाकाराः, कंठे शैवेयकोपमाः ॥ स्वेदविंदुसमा देहे, सुराणां तारका वभुः ॥ १५ ॥
 नंदीश्वरे विमानानि, संक्षिप्यागात्सुराधिपः ॥ जिनेंद्रं च जिनांवां च, त्रिः प्रादक्षिण्यत्ततः ॥ १६ ॥
 वंदित्वा च नमस्त्रित्वे-त्येवं देवेभ्यरोऽब्रुवत् ॥ नमोऽस्तु ते रत्नकुक्षि-धारिके । विश्वदीपिके । ॥ १७ ॥
 अहं शक्रोऽस्मि देवेंद्रः, कल्पादाद्यादिहाजगमम् ॥ प्रभोरन्तिमदेवस्य, करिष्ये जननोत्सवम् ॥ १८ ॥
 भेतव्यं देवि । तद्वैवे-त्युत्तवाऽब्रुवत्पिनीं ददौ ॥ कृत्वा जिनप्रतिविंबं, जिनांवासद्विधौ न्यधात् ॥ १९ ॥
 भगवंतं तीर्थकरं, गृहीत्वा करसंपुटे ॥ विचक्रे पंचधारूपं, सर्वश्रेयोऽर्थिकः स्वयम् ॥ २० ॥
 एको गृहीततीर्थेशः, पार्श्वे द्वावात्तचामरौ ॥ एको गृहीतातपत्र, एको वज्रधरः पुर. ॥ २१ ॥

“ पाङ्कविमाने च इन्द्रसिंहासनस्य अथे अन्नमहिषीणां अष्टौ भद्रासनानि, वामतश्चतुरशीति-
सहस्रसामानिकसुराणां तावन्ति भद्रासनानि, दक्षिणतो द्वादशसहस्राभ्यन्तरपार्षदानां तावन्ति भद्रा-
सनानि, चतुर्दशसहस्रमध्यमपार्षदानां तावन्त्येव भद्रासनानि, एवं षोडशसहस्रबाह्यपार्षदानामपि
षोडशसहस्रभद्रासनानि, पृष्ठतः सप्तानीकाधिपतीनां सप्त भद्रासनानि, चतस्रशु दिक्षु प्रत्येकं
चतुरशीतिसहस्रात्मरक्षकदेवानां चतुरशीतिसहस्रभद्रासनानि । ” तथा—

अन्यैरपि धनैर्दवैर्द्वृतः सिंहासनस्थितः ॥ गीयमानशुणोऽच्वाली—दूपरेऽपि सुरास्ततः ॥ ५ ॥

देवैर्द्रशासनात्केचित्, केचिन्मिन्नानुवर्तनात् ॥ पत्नीभिः प्रेरिताः केचित्, केचिदात्मीयभावतः ॥ ६ ॥

केऽपि कौतुकतः केऽपि, विस्मयात्केऽपि भक्तितः ॥ चेलुरेवं सुराः सर्वे, विविधैर्वाहनैर्युताः ॥ ७ ॥

विविधैस्तूर्यनिघोषैर्धटानां कणितैरपि ॥ कोलाहलेन देवानां, शब्दाद्वैतं तदाऽजनि ॥ ८ ॥

सिंहस्थो व्रक्ति हस्तिस्थं, दूरे स्वीयं गजं कुरु ॥ हनिष्यत्यन्यथा नूनं, दुर्द्धरो सम केसरी ॥ ९ ॥

वाजिस्थं कासरारूढो, गरुडस्थो हि सर्पगम् ॥ ज्ञानस्थं चित्रकस्थोऽथ, वदत्येवं तदादरात् ॥ १० ॥

वद्धा तद् दुर्वया जन्म—गोहाद्रंभाग्रहत्रयम् ॥ ताः पूर्वस्यां दक्षिणस्या—मुत्तरस्यां व्ययुस्ततः ॥ १५ ॥
 यास्यरंभाग्रहे नीत्वाऽभ्यंगं तेनुस्तु तास्तयोः ॥ ज्ञानचर्चांशुकालंका—रादि पूर्वग्रहे ततः ॥ १६ ॥
 उत्तरेऽरुणिकाष्टाभ्या—मुत्पाद्याऽर्ध्वं सुचंदनैः ॥ होमं कृत्वा बवंशुस्ता, रक्षायोद्वलिकां द्वयोः ॥ १७ ॥
 पर्वतायुर्भवेत्युक्त्वा, स्फालयंत्योऽग्निगोलकौ ॥ जन्मस्थाने च तौ नीत्वा, स्वस्वदिक्षु स्थिता जगुः ॥ १८ ॥
 [एताश्च]सामानिकानां प्रत्येकं, चत्वारिंशच्छतैर्युताः ॥ महत्तराभिः प्रत्येकं, तथा चतस्रभिर्भुताः ॥ १९ ॥
 अंगरक्षैः षोडशभिः, सहस्रैः सप्तभिस्तथा ॥ कटकैस्तदधीशैश्च, सुरैश्चान्यैर्महर्द्धिभिः ॥ २० ॥
 आभियोगिकदेवकृतैर्योजनप्रमणैर्विमानैः अत्रायाति, इति दिक्कुमारिकामहोत्सवः ॥
 ततः सिंहासवं शकं, चचालाऽचलनिश्चलम् ॥ प्रयुज्याथावधिं ज्ञात्वा, जन्मांतिसजिनोश्चिनुः ॥ १ ॥
 वृज्येकयोजनां घंटां, सुघोषां नैगमेधिणा ॥ अवाद्यततो घंटा, रेणु. सर्वविमानगाः ॥ २ ॥
 शकादेशं ततः सोमैः, सुरेभ्योऽज्ञापयस्वयम् ॥ तेन प्रमुदिता देवाश्चलनोपक्रमं व्ययुः ॥ ३ ॥
 पालुकाख्यामरुद्धतं, लक्षयोजतसंसमितम् ॥ विमानं पालकं नामा—ऽध्यारोहत्रिदशेश्वरः ॥ ४ ॥

अथ नंदो १ तरानंदे २, आनंदा ३ नंदिवर्द्धने ४॥ विजया ५ वैजयंती च ६, जयंती ७ चाऽपराजिता॥८॥
एताः पूर्वरुचकादेल्य विलोकनार्थं दर्पणं अग्रे धरंति ॥

समाहारा १ सुप्रदत्ता २, सुप्रबुद्धा ३ यज्ञोधरा ४ ॥ लक्ष्मीवती ५ शेषवती ६, चित्रगुप्ता ७ वसुंधरा ८ १९।
एता दक्षिणरुचकादेल्य स्नानार्थं करे पूर्णकलशान् ध्रुवा गतिगानं विदधति ॥

इलादेवी १ सुरादेवी २, पृथिवी ३ पद्मवत्यपि ४ ॥ एकनासा ५ नवमिका ६, भद्रा ७ शीतेति ८ नामतः १०।
एताः पश्चिमरुचकादेल्य वातार्थं व्यजनपाणयोऽग्रे तिष्ठंति ॥

अलंबुसा १ मितकेशी २, पुंडरीका ३ च वारुणी ४॥ हासा ५ सर्वप्रभा ६ श्री ७ ह्रीं ८-रष्टोदकरुचकाद्रितः ११।
एता उत्तररुचकादेल्य चामराणि वीजयंति ॥

चित्रा च १ चित्रकनका २, शतेरा ३ वसुदामिनी ४॥ दीपहस्ता विदिक्ष्वेत्याऽस्थुर्विदिगरुचकाद्रितः ॥१२॥
रुचकद्वीपतोऽभ्येयु-श्वतस्रो दिक्कुमारिकाः ॥ रूपा १ रूपासिका २ चापि, सुररूपा ३ रूपकावती ४ ॥१३॥
चतुरंगुलतो नालं, छित्वा खातोदरे ऽक्षिपन् ॥ समापूर्व्यं च वैद्वैर्यै-स्तस्योर्द्ध्वं पीठमादधुः ॥ १४ ॥

एवंविधा सा रात्रिः इत्था अभवत्, अनेन च सूत्रेण सुरकृतः सविस्तरौ जन्मोत्सवः सूचितः,
स चायम्—

अचेतना अपि दिशः, प्रसेदुर्मुदिता इव । वायव्योऽपि सुखस्पर्शा, मंदं २ ववुस्तदा ॥ १ ॥

उद्योतत्रिजगत्यासीद्दधान दिवि दुंदुभिः ॥ नारका अप्यमोदंत, भूरप्युच्छ्रंसमासदत् ॥ २ ॥

तत्र तीर्थकृतां जन्मनः सूतिकर्मणि प्रथमतः षट्पंचाशत् (५६) दिक्कुमार्यः समागत्य श्लाघतिकं
स्वाचारं कुर्वति, तद्यथा—

“दिक्कुमार्योऽष्टाऽधोलोक-चासिन्यः कंपितासनाः ॥ अर्हजन्माऽवधेर्ज्ञात्वा-ऽभ्येयुस्तस्मृतिवेदमनि ॥ ३ ॥

भोगंकराः भोगवती २, सुभोगा ३ भोगमालिनी ४ ॥ सुवत्सा ५ वत्समित्रा च ६, पुष्यमाला ७ त्वनिदिता ८ ।
नत्वा प्रभुं तदंवां चे-शाने स्मृतिग्रहं व्ययुः ॥ संवर्तेनाऽशोधयन् क्ष्मा-न्मायोजनमिती यहात् ॥ ५ ॥

मेघंकरा १ मेघवती २, सुमेधा ३ मेघमालिनी ४ ॥ तीर्थधारा ५ विचित्रा च ६, वारिषेणा ७ बलाहका ८ ।
अष्टोर्द्वल्लोकादल्यैता, नत्वाऽर्हंतं समावृकम् ॥ तत्र गंधांबुष्यौषध-वर्षं हर्षादितेनिरे ॥ ७ ॥

॥ अथ पंचमः क्षणः ॥

जं रयणिं चणं यस्यां च रात्रौ श्रमणो भगवान् महावीरो जातः सा रजनी बहूहिं देवेहिं देवीहि
य बहुभिर्देवैः शक्रादिभिर्बह्वीभिर्देवीभिः दिङ्मुमार्थादिभिश्च ओवयंतेहिं अवपतन्निर्जन्मोत्सवार्थं
जं रयणिं चणं समणो भगवं महावीरे जाए साणं रयणी बहूहिं देवेहिं देवीहि य
ओवयंतेहिं उपपयंतेहिं य उपिंजलमाणभूया कहकहगभूया आवि हुत्था ॥ ९७ ॥

स्वर्गाहुवमागच्छन्निः उपपयंतिहिं उत्पतन्निरुद्धं गच्छन्निर्मोरशिवरगमनाय तैः कृत्वा उपिंजलमाण-
भूया भृशं आकुला इव कहकहगभूया हर्षाद्दहासादिना कहकहकभूतेव अव्यकवर्णकोलाहलमयीव

सुटिं श्रीविज्ञानानन्दं, विज्ञानानन्दकारकम् । “आत्मायाम्” इति ख्यात, वन्द्ये सद्गुणलभ्यये ॥ १ ॥

॥ इति चतुर्थः क्षणः समाप्तः ॥

यद्यभविज्ञापस्त्वेष, शिष्याशिष्यास्य शिष्याकः । नित्यं स्मरति यं भक्त्या, स वदतु सदा सुखम् ॥ १ ॥

क्रीडितुं आरब्धेषु वसंतोत्सवादिना, एवंविधेषु जनपदैषु जनपदवासिषु लोकेषु सस्तु पुष्वरत्नावरत्तकाल
समयंसि पूर्वरात्रापररात्रकालसमये हृत्शुत्तराहिं णक्खत्तेणं जोगमुवागयेणं उत्तरफल्गुनीभिः समं योगं
पुष्वरत्नावरत्तकालसमयंसि हृत्शुत्तराहिं णक्खत्तेणं जोगमुवागएणं
आरोगारोगं दारयं पयाया ॥ ९६ ॥
उपागते चंद्रे सति आरोगारोगं आरोग्या आबाधारहिता सा त्रिशला, आरोग्यं आबाधारहितं दारयं
दारकं पुत्रं पयाया प्रजाता सुषुवे इति भावः ॥ ९६ ॥

इति महोपाध्यायश्रीकीर्त्तिविजयगणिशिष्योपाध्यायश्रीविनयविजयगणिविरचितायां
कल्पसुबोधिकायां चतुर्थः क्षणः समाप्तः ॥ ४ ॥

शिष्टासु दिक्षु १ विततिमिरासु अंधकाररहितासु भगवज्जन्मसमये सर्वत्र उद्योतसन्नावात्, पुनः किंविशि-
ष्टासु १ विशुद्धासु दिग्दाहाद्यभावात् जइएसुसवसउणसु सर्वेषु शकुनेषु काकोद्धकदुर्गादिषु
जयिकेषु जयकारकेषु सत्सु पयाहिणाणुकूलंसि प्रदक्षिणे प्रदक्षिणावर्त्त्वात्, अनुकूले सुरभिशीतत्वा-

विततिमिरासु विशुद्धासु जइएसु सवसउणसु पयाहिणा-
णुकूलंसि भूमिसत्पंसि मारुयंसि पवायंसि णिप्पणमे-
इणीयंसि कालंसि पमुइयपक्कीलिएसु जणवएसु

त्सुखप्रदे भूमिसत्पंसि सुदुत्वाद्भूमिसर्पिणि, प्रचंडो हि वायुः उच्चैः सर्पति, एवंविधे मारुयंसि माकते
वार्यो पवायंसि प्रवातुं आरब्धे सति णिप्पणमेइणीयंसि कालंसि निष्पन्ना कोऽर्थ. १ निष्पन्नसर्वशस्या
मेदिनी यत्र, एवंविधे काले सति पमुइयपक्कीलिएसुजणवएसु प्रमुदितेषु सुभिक्षादिना, प्रक्कीडितेषु

उच्चट्टाणगणसु गहेसु तदानीं ग्रहेषु उच्चस्थानस्थितेषु, ग्रहाणां उच्चत्वं कैवभ-
-

“ अर्काद्युच्चान्यज १ वृष २, मृग ३ कन्या ४ कर्क ५ मीन ६ वणिर्जो ७ शौः । दिग् १० दहनान्-
३ऽष्टाविंशति २८, तिथी १५ तु ५ नक्षत्र २७ विंशतिभिः २० ॥” अयं भावः मेघादिराशिस्थाः सूर्या-

उच्चट्टाणगणसु गहेसु षड्मे चंद्रजोगे सोमासु दिसासु

द्वय उच्चास्तत्रापि दशादीनंशान् यावत्परमोच्चाः । एषां फलं तु “ सुखी १ भोगी २ धनी ३ नेता,
४, जायते मंडलाधिपः । नृपतिश्चक्रवर्ती च, क्रमादुच्चग्रहे फलम् ॥ १ ॥ तिहिं उच्चहिं नरिंदो, पंचाहिं
तह होइ अद्भचक्री अ । जहिं होइ चक्रवर्दी, सत्तहिं तिरथंकरो होइ ॥ २ ॥” षड्मे चंद्रजोगे प्रथमे
प्रधाने चंद्रयोगे सति सोमासुदिसासु सौम्यासु रजोवृष्ट्यादिरहितासु दिक्षु वर्तमानासु, पुनः किंवि-

“दु १ चउत्थ २ नवम ३ वारस ४, तैरस ५ पणारस ६ सेस १८ गव्मदिई । मासा अड नव तदुवरि, उसहाओ कमेणिमे दिवसा ॥ १ ॥ चउ १ पणवीसं २ छदिण ३, अडवीसं ४ छच्च ५ छच्चि ६ गुणवीसं ७ । सग ८ छवीसं ९, छ १० च्छय ११, वीसि १२ गवीसं १३ छ १४ छवीसं १५ ॥ २ ॥ छ १६ प्पण १७ अड १८ सत्त १९ दुय २०, अड २१ दुय २२ छ २३ सत्त २४ हौति गव्मदिणा ।” इति ससतिशतस्थानके श्रीसोमतिलकसूक्तिते, सुखावयोधाय चास्य यंत्रकम् ।

१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२
आदिनाथ	भद्रिसनाथ	समथनाथ	शशिनदण	सुमतिनाथ	पद्मपथ	गुणार्कनाथ	चंद्रमल	सुविधिनाथ	शीतलनाथ	शैवालनाथ	वासुपुत्र
सा ९	८	९	८	९	९	९	९	८	९	९	८
वि ४	३५	६	२८	६	६	१९	७	२६	६	६	२०
१३	१४	१५	१६	१७	१८	१९	२०	२१	२२	२३	२४
विमलनाथ	भयतनाथ	धर्मनाथ	शक्तिनाथ	कुशुनाथ	भरतनाथ	महिनाथ	सुनिशुभत	शमिनाथ	नेमिनाथ	पार्श्वनाथ	महावीरस्वामी
सा. ८	९	८	९	९	९	९	९	९	९	९	९
वि २१ ।	६	२६	६	५	८	७	८	८	८	६	७

समये श्रमणो भगवान् महावीरो योऽसौ उष्णकालस्य प्रथमो मासो द्वितीयः पक्षः, चैत्रमासस्य शुक्लपक्षः तस्य चैत्रशुद्धस्य त्रयोदशी दिवसे णवणहं मासाणं बहुपडिपुण्णाणं नवसु मासेषु बहुप्रतिपूर्णेषु अद्धट्टमाणराइंदियाणं विइक्कंताणं अर्द्धाष्टमरात्रिंदियाधिकेषु सार्द्धससदिनाधिकेषु नवसु मासेषु

समएणं समणे भगवं महावीरे जे से निग्हाणं पढ़से मासे दुच्चै पक्खे चित्तसुद्धे तस्सणं चित्तसुद्धस्स तेरसीदिवसेणं णवणहं मासाणं बहुपडिपुण्णाणं अद्धट्टमाण राइंदियाणं विइक्कंताणं

व्यतिक्रांतेषु इति भावः । तदुक्तम्—

“ दुण्हं वरमहिलाणं, गब्भे वसिऊण गब्भसुक्कुमालो । णव मासे पडिपुण्णे, सत्त थ दिवसे समइरेणो ॥ १ ॥” इदं च गर्भस्थितिमानं न सर्वेषां तुल्यं, तथाचोक्तम्—

अविमानितदोहदा कस्यापि दोहदस्य अवगणनाभावात्, पुनः किंविशिष्टा ? बुच्छिण्णदोहला
 व्युच्छिन्नदोहदा पूर्णवांछितत्वात्, अत एव ववणीयदोहला व्यपनीतदोहदा सर्वथा असदोहदा
 सुहंसुहेण सुखंसुखेन गर्भानावाधया आसद् आश्रयति आश्रयणीयं स्तंभादिकं अवलंबते सयद्

बुच्छिण्णदोहला ववणीयदोहला सुहंसुहेण आसद्
 सयद् चिदुद्ग णिसीयद् तुअद्ग विहरद् सुहंसुहेणं
 तं गळ्भं परिवहद् ॥ ९५ ॥ तेषां कालेणं तेषां

शोते निद्रां करोति चिदुद्ग तिष्ठति ऊर्ध्वं तिष्ठति णिसीयद् निधीयति आसने उपविशति तुयद्ग
 स्वग् वर्त्तयति निद्रां विना शय्यायां शोते इत्यर्थः, विहरद् विहरति कृद्धिमतले विचरति, अनेन प्रका-
 रेण च सुखंसुखेन तं गर्भं परिवहतीति भावः ॥ ९५ ॥ तेषां कालेणं इत्यादि, तस्मिन् काले तस्मिन्

“ जानात्यमारिपटहं पटु घोषयामि, दानं ददामि सुशुल्परिपूजयामि ।
तीर्थेश्वरार्चनमहं रचयामि संघे, वात्सल्यमुत्सवभृतं बहुधा करोमि ॥ १ ॥
सिंहासने समुपविश्य वरातपत्रा, संवीज्यमानकरणा सितचामराभ्याम् ।
आज्ञेश्वरत्वमुदितानुभवामि सम्यक्, भूपालमौलिमणिलालितपादपीठा ॥ २ ॥

संपुण्णदोहला सम्माणियदोहला अविमाणियदोहला

आरुह्य कुंजरद्विरः प्रचलत्पताका, वादित्रनादपरिपूरितादिन्विभागा ।

लोकैः स्तुता जयजयेति रवैः प्रमोदा—दुद्यानकेलिमनषां कलयामि जाने ॥३॥ इत्यादि”

पुनः सा किं ? संपुण्णदोहला संपूर्णदोहदा सिद्धार्थराजेन सर्वमनोरथपूरणात्, अत एव सम्माणियदोहला सन्मानितदोहदा पूर्णकृत्य तेषां निवर्तितत्वात्, तत एव अविमाणियदोहला

अधिकं वा पर्यं पथ्यं आरोग्यकारणं, अत एव गर्भयोपणं, तदपि देशे उचितस्थाने, ननु आकाशादी,
तदपि काले भोजनसमये, ननु अकाले, आहारं आहारयंती, विवित्तमउर्णहिं सयणासर्णेहिं विधिका-
नि दोषरहितानि मृदुकानि कोमलानि यानि शयनासनानि तैः, तथा पहरिकसुहाए मणाणुकुलाए
विहारभुमीए प्रतिरिका अन्यजनापेक्षया निर्जना, अत एव सुखा सुखकारिणी तथा मनोनुकूलया म-

काले अ आहारमाहारेमाणी विवित्तमउर्णहिं सयणासर्णेहिं
पहरिकसुहाए मणाणुकुलाए विहारभुमीए पसत्थदोहला

नःप्रभोददायिन्या एवंविधया विहारभूम्या चंक्रमणासनादिभूम्या कृत्वा, अथ सा त्रिशला किंविशिष्टा
सती तं गर्भं परिवहतीत्याह । पसत्थदोहला प्रशस्ता दोहदा गर्भप्रभावोद्भवा मनोरथा यस्याः सा
तथा, ते वैवम्—

भीतिः, परिश्रमो व्याधामः, एते व्यपगता यस्याः सा तथा, रोगादिरहिता इति भावः । यत् एते गर्भस्य अहितकारिणस्तदुकं सुश्रुते—“दिवा स्वपत्याः स्त्रियाः स्वापशीलो गर्भः, अंजनादंधः, रोदनाद्विकृतदृष्टिः, स्नानानुलेपनाद्दुःशीलः, तैलाभ्यंगात्कुष्ठी, नखापकर्तनात्कुनखी, प्रधावनाच्चंचलः, हसनाद्दयामदंतोष्ठताडुजिह्वः, अतिकथनाच्च प्रलापी, अतिशब्दश्रवणाद्दधिरः, अवलेखनात्खलतिः, व्यज-
जं तस्स गब्भस्स हिंयं मिंयं पत्थं गब्भपोसणं तं देसे अ

नक्षेपादिमास्तायास्सेवनादुन्मतः स्यात्” । तथा च कुलवृद्धास्त्रिशलां शिक्षयंति “मंदं संचर मंदमेव निगद व्यासुंच कोपक्रमं, पथ्यं सुंक्ष्व बधान नीविमनघां मा माऽड्हासं कृथाः । आकाशो भव मा सुशेष्व दायने नीचैर्बाहिर्गच्छ मा, देवी गर्भभरालसा निजसखीवर्गेण सा शिक्षयते ॥ १ ॥” अथ सा त्रिशला पुनः किं कुर्वती ? जं तस्स गब्भस्स यत्तस्य गर्भस्य हिंयं हितं तदपि मिंयं भित्तं, नतु न्यूनं

१ यान २ वाहन ३ मार्गगमन ४ प्रस्खलन ५ प्रपतन ६ प्रपीडन ७ प्रधावना ८ अभिघात ९ विषम-
शयन १० विषमासन्नो ११ पवास १२ वेगविघाता १३ अतिरक्षा १४ अतितिका १५ अतिकदू १६ अति-
भोजना १७ अतिरागा १८ अतिशोका १९ अतिक्षारसेवा २० अतीसार २१ वमन २२ विरेचन २३ अर्धो-
लना २४ अजीर्ण २५ प्रमृतिभिर्गर्भो बंधनान्मुच्यते, ।” ततो नातिशीतलाद्यैराहारार्थैस्तं गर्भं सा पोष-

सवसुभयमाणसुहेहिं भोयणाच्छायणगंधमह्रेहिं ववगयरोगसोगमोहभयपरिस्समा

यतीति शुक्रम् । पुनः किंविशिष्टैर्भोजनाच्छादनगंधमाद्यैः ? सवसुभयमाणसुहेहिं सर्वसुंयु ऋती २
भयमानाः सेव्यमानाः ये सुखहेतवो गुणकारिणस्तैः । तदुक्त्वा—“वर्षासु लवणममृतं, शारदि जलं
गोपयश्च हेमंते । शिशिरे चामलकरसो, घृतं वसंते शुद्धधांते ॥ १ ॥ ” अथ सा त्रिशला कथंभूता ?
ववगयरोगसोगमोहभयपरिस्समा रोगा ज्वराद्याः, शोक इष्टवियोगादिजनितः, मोहो मूर्च्छा, भयं

नैर्नातिमधुरैर्नातिस्निग्धैर्नातिरूक्षैः नाइउल्लेहिं नात्याद्गैर्नातिशुष्कैः एवंविधैर्भोजनाच्छादनगंधमाल्यैः,
तत्र भोजनं प्रतीतं, आच्छादनं वस्त्रं, गंधाः पुटवासादयः, माल्यानि पुष्पमालाः तैर्गर्भं पोषयतीति
शेषः । तत्र नातिशीतलादय एव आहारादयो गर्भस्य हिता, न तु अतिशीतलादयस्तेहि केचिद्वा-

नाइउण्हेहिं नाइतिनेहिं नाइकड्ण्णहिं नाइकसाणहिं नाइअंबिलेहिं
नाइमड्डुरेहिं नाइनिद्धेहिं नाइलुक्खेहिं नाइउल्लेहिं नाइसुक्केहिं

तिकाः, केचित्पैत्तिकाः, केचित्पश्लेष्मकराश्च, ते च अहिताः । यदुक्तं वाग्भट्टे—“वातलैश्च भवेद्गर्भः, कुब्जा-
न्धजडवामनः । पित्तलैः खलतिः पिंगः, शिथ्ली पांडुः कफात्मभिः ॥१॥” तथा—“ अतिलवणं नेत्रहरं,
अतिशीतं मासतं प्रकोपयति । अत्युष्णं हरतिबलं, अतिकामं जीवितं हरति ॥ २ ॥ ” अन्यच्च—मैथुन

उदरस्येऽपि मयि मातुरीहयाः क्षेत्रो वर्तते तर्हि जाते तु मयि कीदृशो भविष्यतीति धिया अन्येषां
मातरि बहुमानप्रदर्शनार्थं च । यदुकम् “ आस्तन्यपानाज्जननी पशूना-मादारलाभाच्च नराधमानाम् ।
आगेहकुल्याच्च विमध्यमानां, आजीवितातीर्थमिर्वोत्तमानाम् ॥ १ ॥ १४ ॥ तएणं सा तिसला खचि-

मे कप्यइ अस्मापिऊहिं जीवंतेहिं सुंडेभवित्ता अगाराओ अणगारियं
पषइत्तए ॥ १४ ॥ तएणं सा तिसला खत्तियाणी पहाया कयवलिकम्मा
कयकोउयमंगलपायच्छिता सवालंकारविभूसिया तं गव्भं नाइसीएहिं

याणी ततः सा त्रिशला क्षत्रियाणी पहाया कयवलिकम्मा जाता कृतं वलिकर्म पूजा यया सा तथा
कयकोउयमंगलपायच्छिता कृतानि कौतुकमंगलान्येव प्रायश्चित्तानि यया सा तथा सवालंकारवि-
भूसिया सर्वालंकारिविभूयिता सती तं गर्भं नातिशीतैर्नात्युष्णैर्नातितिकैर्नातिकडुकैर्नातिकपायेर्नात्य-

संलथ मम भाग्यानि, त्रिभुवनमान्या तथा च धन्याऽहम् ॥ श्लाघ्यं च जीवितं मे, कृतार्थतामाप मे जन्म । ३।
 श्रीजिनपादाः प्रसेदुः, कृताः प्रसादाश्च गोत्रदेवीभिः ॥ जिनधर्मकल्पवृक्ष-स्वाजन्माराधितः फलितः ॥ ४॥
 एवं सहर्षचित्तां, देवीमालोक्य वृद्धनारीणाम् ॥ जय जय ! नंदेत्याद्या-धिपः प्रवृत्ता मुखकजेभ्यः ॥ ५ ॥
 हर्षात्प्रवर्तितान्यथ, कुलनारीभिश्च ललितधवलानि ॥ उत्तंभिताः पताका, मुक्तानां स्वस्तिका न्यस्ताः । ६।
 आनंदद्वैतमयं, राजकुलं तद्वभूव सकलमपि ॥ आतोद्यगीतचतुर्लैः, सुरलोकसमं महाशोभम् ॥ ७ ॥
 तएणं समणे भगवं महावीरे गठमस्थे चैव इमेपारुवं अभिगहं अभिणिपहइ णो खलु
 वद्धीपनागताधन-कोटीर्षुहन् ददच्च धनकोटीः ॥ सुरतररिव सिद्धार्थः, संजातः परमहर्षभरः ॥ ८ ॥
 तएणं इत्यादि-ततः श्रमणो भगवान्महावीरो गर्भस्थ एव पक्षाधिके मासषट्के व्यतिक्रान्ते इमं एत-
 द्दुपं अभिप्रहं अभिग्रह्णाति, कं ? इत्याह । णोखलु इत्यादि- खलु निश्चयेन नो मम कल्पते मातापि-
 त्तु जीवत्सु आगारात् अनगारितां प्रवजितुं गंतुं दीक्षां ग्रहीतुं इत्यर्थः । इदं अभिग्रहग्रहणं च

हावीरो मातुरिमं पतद्रूपं संकल्पं समुत्पन्नं विज्ञाय एगदेसेणं एकदेशेन अंगुल्यादिना एयइ एजते
 कंपते, ततः सा त्रिशला क्षत्रियाणी हृष्टतुष्टादिविशेषणविशिष्टा एवं अवादीत् ॥ १३ ॥ अथ किं
 अवादीत् ? नो खलु मे गव्भे हडे इत्यादि सुगमं प्राग् व्याख्यातं च ।

एगदेसेणं एयइ । तएणं सा तिसला खत्रियाणी हट्ट-तुट्ट-जाव हियया एवं
 वयासी ॥ १३ ॥ णो खलु मे गव्भे हडे ! जाव णो गल्लि ! एस मे गव्भे
 पुव्वि णो एयइ, इयाणिं एयइत्तिकट्टु हट्ट-तुट्ट-जाव हियया एवं वा विहरइ ।

अथ हर्षिता त्रिशलादेवी यथाचेष्टत तथा लिख्यते-

प्रोष्ठसितनयनयुगला, स्वेरकपोला प्रफुल्लमुखकमला ॥ विज्ञातगर्भकुशला, रोमांचितकंचुका त्रिशला । १।
 प्रोवाच मधुरवाचा, गर्भे मे विद्यतेऽथ कल्याणम् ॥ हा धिक् मयकाऽनुचितं, चितितमतिमोहमतिकतया । २।

भावः, एतेषां यत् 'मणुजं' मनोज्ञत्वं तत् 'उवरयत्ति' उपरतं निवृत्तं यस्मिन् एवंविधं अत एव दीण-
विमणं दीनं सत् विमनस्कं व्यग्रचेतस्कं विहरइ विहरति आस्ते ॥ १२ ॥ तएणं से इत्यादि-तं तथा-
विधं पूर्वोदितं व्यतिकरं अवधिना अवधार्य भगवान् चिंतयति । " किं कुर्मः ? कस्य वा ब्रूमो ?,
तलतालनाडइज्जणमणुजं दीणविमणं विहरइ ॥ १२ ॥
तएणं से समणे भगवं महावीरे माजए एयमेयारूवं
अब्भत्थियं पत्थियं मणीगयं संकट्ठं समुत्पणं विजाणित्ता

मोहस्य गतिरीदृशी । दुर्बेधांतोरिवास्माकं, दोषनिव्यक्तये गुणः ॥ १ ॥ मया मातुः प्रमोदाय, कृतं जातं
तु स्वेदकृतं । भाविनः कालिकालस्य, सूचकं लक्षणं ह्यदः ॥ २ ॥ पंचमारे गुणो यस्मान्द्रावी दोषकरो
दृणाम् । नालिकेरांभसि न्यस्तः, कर्पूरो मृतये यथा ॥ ३ ॥ " इत्येवंप्रकारेण स श्रमणो भगवान्म-

हा किमुपस्थितमेतत्, निष्कारणैरिविधिनियोगेन॥ हा कुलदेव्यः क्व गता, यदुदासीनाः स्थिता द्यूयम्३१
अथ तत्र प्रत्युद्दे, विचक्षणाः कारयन्ति कुलवृद्धाः ॥ शांतिकर्षोष्टिकमंत्रो-पयाचितादीनि कृत्यानि ॥३२॥
पृच्छन्ति च देवज्ञान्, निषेधयन्त्यपि च नाटकादीनि॥ अतिगाढशब्दविरचित-वचनानि निवारयन्त्यपि च३३

तंपिय सिद्धत्थरायवरभवणं उवरयमुद्दंगतंती-

राजाऽपि लोककलितः, शोकाकुलितोऽजनिष्ट शिष्टमतिः ॥ किंकर्तव्यविमूढाः, संजाता मंत्रिणः सर्वे ॥३४॥”

अस्त्रिभ्रवसरे च तस्त्रिद्वार्थराजभवनं यादृशं जातं तस्मूत्रकृद् स्वयं आह । तंपिय सिद्धत्थरायव-
रभवणं तदपि सिद्धार्थराजवरभवनं, उवरयमुद्दंगेत्यादि- मृदंगो मर्दलस्तंत्री वीणा, तलताला हस्तता-
ला, यद्वा तला हस्ताः, तालाः कंसिकाः, ‘नाडइज्जणत्ति’ नाटकीया नाटकहिता जनाः पात्राणीति

एवं चिंताक्रांता, ध्यायंती म्लानकमलसमवदना ॥ दृष्टा शिष्टेन सखी-जनेन तत्कारणं पृष्टा ॥ २१ ॥
 प्रोवाच साश्रुलोचन-रचना निःश्वासकलितवचनेन । किं मंदभागधेया, वदामि? यज्जीवितं मेऽजात् ॥ २२ ॥
 सख्यो जगुरथ हेसखि, शांतममंगलमशेषमन्यदिह ॥ गर्भस्य तोस्ति कुशलं, न वेति वद कोविदे सख्यम् ॥ २३ ॥
 सा प्रोचे गर्भस्य च, कुशले किमकुशलमस्ति मे सख्यः! ॥ इत्याद्युक्त्वा मूर्च्छी-मापन्ना पतति भूषीठे ॥ २४ ॥
 शीतलवातप्रभृतिभि-रुपचारैर्वहुतरैः सखीभिः सा ॥ संप्रापितचैतन्यो-त्तिष्ठति विलपति च पुनरेवम् ॥ २५ ॥
 गच्छ अणोरपरि, रयणनिहाणे अ सायरे पत्नो ॥ छिद्बडो न भरिज्जइ, ता किं दोसो जलनिहिस्स ? ॥ २६ ॥
 पत्ने वसंतमासे, रिद्धिं पावंति सखलवणराई ॥ जं न करीरे पत्तं, ता किं दोसो वसंतस्स ? ॥ २७ ॥
 उतुंगो सरलतरू, बहुफलभारेण नमिअसवंगो ॥ कुज्जो फलं न पावइ, ता किं दोसो तरुवरस्स ? ॥ २८ ॥
 समीहितं यन्न लभामहे वयं, प्रभो ! न दोषस्त्व कर्मणो मम ॥

दिवाप्युल्लको यदि नावलोकते, तदा स दोषः कथमंशुमालिनः ? ॥ २९ ॥

अथ मम मरणं शरणं, किं करणं विफलजीवितव्येन ॥ तत्श्चुत्वेति व्यलपत्, सख्यादिः सकलपरिवारः ॥ ३० ॥

पसुपक्खिमाणुसाणं, बाले जोविहुं विओयप् पावो ॥ सो अणवच्चो जायइ, अह जायइ तो विवज्जिजा ११३।
 तत्पड्डका मया किं, त्यका वा त्याजिता अधमबुद्ध्या ॥ लघुवत्सानां मात्रा, समं वियोगः कृतः किं वा ॥१४॥
 तेषां दुग्धापायो-उकारि मया कारितोऽथवा लोकेः॥ किं वा सवालकोदुरु-विलानि परिपूरितानि जलैः॥१५॥
 किं वा सांडशिभून्यपि, खगनीडानि प्रपातितानि भुवि॥पिकशुककुक्कुटकादे-र्वालि वियोगोऽथवा विहितः१६
 किं वा चालकहत्या-उकारि सपत्नीसुताद्युपरिदुष्टम् ॥ चिंतितमर्चित्यमपि वा, कृतानि किं कर्मणादीनि १७।
 किं वा गर्भसंभन-शातनपातनमुखं मया चक्रे ? ॥ तन्मंत्रभेपजान्यपि, किं वा मयका प्रयुक्तानि ? ॥१८॥
 अथवा भवांतरे किं, मया कृतं शीलखंडनं बहुशः ॥ यदिदं दुःखं तस्मा-द्विना न संभवति जीवानाम् ॥१९॥

यतः— कुरंदरंदत्तणदुब्भगार्ह, वंज्जत्तनिंदू विसकन्नगार्ह ॥

अन्मंतरे खंडिअसीलभावा, नाऊण कुञ्जा ददसीलभावं ॥ २० ॥

१ योऽपि च । २ वियोजयति । ३ विपद्येत् । ४ निंदुर्द्वेषवत्सा । ५ “ क्वदति जन्मवत्समासीजा ” इतिद्वतीयपत्रपाठ सुल्लकारे ।

कल्पतरुर्मभूमौ, न प्रादुर्भवति भूम्यभाग्यवशात् ॥ नहि निष्पुण्यपिपासितनृणां पीयूषसामग्री ॥ ३ ॥
 हां धिग् ! धिग् ! दैवं प्राति, किं चक्रे तेन सततवक्रेण ॥ यन्मे मनोरथतरु-मूलादुन्मूलितोऽनेन ॥ ४ ॥
 आत्तं दत्वाऽपि च मे, लोचनशुगलं कलंकविकलमलम् ॥ दत्वा पुनरहालित-मधमेनानेन निधिरत्नम् ॥ ५ ॥
 आरोप्य मेरुशिखरं, प्रपातिता पापिनाऽमुनाऽहमियम् ॥ परिवेष्याप्याकृष्टं, भोज्यं भाजनमलज्जेन ॥ ६ ॥
 यद्वा मयापराद्धं, भवांतरेऽस्मिन् भवेऽपि किं ? धातः ! यस्मादेवं कुर्व-ह्युचिताऽनुचितं न चिंतयसि ? ॥ ७ ॥
 अथ किं कुर्वे ? क्व च वा, गच्छामि ? वदामि कस्य वा पुरतः ? ॥ दुर्दैवेन च दग्धा, जग्धा मुग्धाऽधमेन पुनः ॥ ८ ॥
 किं राज्येनाप्यमुना ?, किं वा कुत्रिमसुखैर्विषयजन्यैः ? ॥ किं वा दुकूलशय्या-शयनोद्भवशर्महर्म्येण ? ॥ ९ ॥
 गजवृषभादिस्वमैः, सूचितमुचितं शुचिं त्रिजगदर्थम् ।

त्रिभुवनजनासपत्नं, विना जनानांदि सुतरत्नम् ॥ १० ॥ शुभम् ।

धिक् संसारमसारं, धिक् दुःखव्यासाविषयसुखलेशान् ॥ मधुलिसखङ्गधारालेहनतुलितानहो छलितान् ११
 यद्वा मयका किंचित्, तथाविधं दुष्कृतं कृतं कर्म ॥ पूर्वभवे यदधिभिः, प्रोक्तमिदं धर्मशास्त्रेषु ॥ १२ ॥

इदानीं नैजते न कंपते इतिकहुत्ति इति कृत्वा इति हेतोः ओहयमणसंकप्पा उपहतः कण्ठपीभूतो मनःसंकल्पो यस्याः सा तथा चिंतासोगसागरं पविट्टा चिंता गर्भहरणादिविकल्पसंभवा अर्त्तिस्तया यः शोकः स एव सागरः समुद्रस्तत्र प्रविष्टा ह्युडिता, अत एव करतले पर्यस्तं स्थापितं मुखं यथा सा तथा, आर्त्तव्यानोपगता, भूमिगतदृष्टिका ध्यायति—

गल्भे ! एस मे गल्भे पुढिं एयइ, इयाणिं नो एयइत्तिकहु ओहयमणसंकप्पा चिंता-
सोगसागरं पविट्टा करयलपल्हत्थसुही अइङ्झाणोवगया भूमीगयदीट्टिया जिझयायइ ।

अथ सा त्रिशला तदानीं यद्ध्यायतिस्व तस्त्रिख्यते—

सत्यमिदं यदि भविता, मदीयगर्भस्य कथमपीह तदा ॥ निष्पुण्यकजीवाना-भवाधिरिति ख्यातिमत्यभवम् ?
यद्वा चिंतारत्नं, नहि नंदति भाग्यहीनजनसदने ॥ नापि च रत्ननिधानं, दरिद्रयहसंगतीभवति ॥ २ ॥

“एकान्ते किमु मोहराजविजये मंत्रं प्रकुर्वन्निव, ध्यानं किञ्चिद्गोचरं विरचयत्येकः परब्रह्मणि ।

किं कल्याणरसं प्रसाधयति वा देवो विदुष्यात्मकं, रूपं कामविनिग्रहाय जननीकुक्षवसौ वः श्रिये ?* ९ ?
तएणं तीसे ततो भगवतो निश्चलावस्थानानंतरं तस्यास्त्रिशलायाः क्षत्रियाण्या अयमेतद्दूपोऽप्यवसायः

तएणं तीसे तिसलाए खत्तियाणीए अयमेयारूवे जाव संकप्पे समुप्प-
ञ्जित्था, हडे मे से गव्भे ? मडे मे से गव्भे ? चुए मे से गव्भे ? गल्लिए मे से

समुत्पन्नः, कोऽसौ ? इत्याह हडे मे से गव्भे स मे मदीयो गर्भः किं केनचिद्देवादिना हतः ? अथवा स
मे गव्भः मडेत्ति मृतः ? अथवा स मे गव्भः किं चुएत्ति च्युतो गर्भस्वभावात्परिश्रष्टः ? अथवा स मे
गर्भः किं गल्लिएत्ति गलितः द्रवीभूय क्षरितः ? यस्मात्कारणात् एष मे गर्भः पूर्वं एजते पूर्वं कंपमानोऽभूत्

* पुस्तकान्तरे तु “किं कल्याणरसं प्रसाधयति वा मारापकाराय वा, योऽर्हन्निश्चलतां वभाज जननीकुक्षवसौ वः श्रिये.” इत्येवमुक्त-
राह्यं दृश्यते ॥

तदित्याह वृद्धमाणुत्ति वृद्धमान इति ॥ १० ॥ तएणं समणे भगवं महावीरे ततः भ्रमणे भगवान्महावीरः माडयअणुकंपणट्टयाए मयि परिस्यंदमाने मातुः कटं माभूदिति मातुः अनुकंपनार्थं मातु-
भक्त्यर्थमन्येनाऽपि मातुर्भक्तिः कर्तव्या इति दर्शनार्थं च णिच्चले निच्चलः णिक्कंदे निष्पंदः किंचि-

गुणणिप्पणं णामधिञ्जं करिस्सामो वद्धमाणुत्ति ॥ १० ॥
तएणं समणे भगवं महावीरे माडय अणुकंपणट्टयाए णिच्चले
णिक्कंदे णिरेयणे अट्ठीणपट्ठीणगुत्ते आवि होत्था ॥ ११ ॥

दपि चलनाभावाद्, अत एव णिरेयणे निरेजनो तिक्कंपः अट्ठीणत्ति आ ईपट्ठीवः अंगणोपनात्
पट्ठीणत्ति प्रकर्षेण लीनः उपांगणोपनात्, अत एव गुत्ते गुत्तः, ततः पदत्रयस्य कर्मधारयः आवि
चापि इति विशेषणसमुच्चये होत्था अभवत् । अत्र कविः-

भगवतो महावीरस्य मातापित्रोः अयमेतद्गुणोऽथ्यवसायः समुत्पन्नः ॥ ८९ ॥ कोऽसौ ? इत्याह ।
 जल्पभिद्ं चणं यतः प्रभृति अन्हं अस्माकं एष दारकः कुक्षौ गर्भतया व्युत्कांत उत्पन्नस्ततः प्रभृति
 अन्हे वयं, हिरण्येन वर्द्धमिहे, यावत्सीतिसत्कारेण अतीव २ अभिवर्द्धमिहे तंति तस्मात्कारणात् यदा

जल्पभिद्ं चणं अन्हं एस दारए कुच्छिसिं गठभत्ताए वर्द्धंते, तल्पभिद्ं चणं
 अन्हे हिरण्येणं वहुामो, सुवर्णेणं वहुामो, धणेणं धर्णेणं वहुामो, जाव
 संतसारसावद्भ्रेणं पीडसक्कारेणं अर्देव अर्देव अभिवहुामो, तं जयाणं अन्हं
 एस दारए जाए भविस्सइ तथाणं अन्हे एयस्स दारगस्स एयाणुरुवं गुणं

अस्माकं एष दारको जातो भविष्यति, तथाणं तदा अन्हे वयं एतस्य दारकस्य एयाणुरुवं एतदनु-
 रूपं धनादिद्वन्द्वेरनुरूपं, अत एव गुणं गुणेभ्य आगतं, तत एव गुणनिष्पन्नं नामधेयं करिष्यामः, किं

विस्तीर्णं धनं गवादिकं, कनकं घटिताघटितप्रकाराभ्यां द्विविधं, 'रयणत्ति' रत्नानि कर्कतनादीनि, मणयश्चंद्रकांतायाः, मौक्तिकानि प्रतीतानि, शंखा दक्षिणावर्तीः, शिला राजपट्टादिकाः, प्रवालानि विहुभाणि, 'रत्तरयणत्ति' रत्तरत्नानि पद्मरागादीनि, आदिशब्दाद्वल्लकंबलादिपरिग्रहस्ततो द्वंद्वः ।

जणवणं जसवाणं वड्डित्था, विपुलधणकणगरयणमणिसितियसंखसिल-
 प्पवालरत्तरयणमाइणं संतसारसावइज्जेणं पीइसक्कारसमुदणं अईव अ-
 ईव अभिवड्डित्था, तणं समणस्स भगवओ महावीरस्स अम्मापिऊणं अ-
 यमेयारुवे अठ्भत्थिए चित्तिए पत्थिए मणोगए संकप्पे समुप्पञ्जित्था ॥८९॥

तथा संतत्ति साद्विद्यमानं नत्विद्रजालादिवत्स्वरूपतोऽविद्यमानं एवंविधं यत् सारसावइज्जेणं सारखा-
 पतेयं प्रधानद्रव्यं तेन । तथा— पीइसक्कारेत्थादि—प्रीतिर्मानसी जुष्टिः, सत्कारो वज्रादिभिः स्वजनकु-
 ला भक्तिस्तत्समुदयेन च तत् ज्ञातकुलं अतीव अतीव अभ्यवर्द्धत, तणमित्थादि— ततः श्रमणस्य

तु कुङ्कुमशुद्धाई २। मिज्झं चोपपडलोणाइ ३, रयणवत्थाइ परिद्धिज्झं ४ ॥ १ ॥” धणणेणं धान्यं चतुर्वि-
 शतिभेदं, तद्यथा—“धन्नाइं चउवीसं, जव १ गोहुम २ सालि ३ वीहि ४ सट्ठि अ ५ ॥ कुइव ६
 अणुआ ७ कंभू ८, रालय ९ तिलि १० सुग ११ मासा य १२ ॥ १ ॥ अयसि १३ हरिसंथ ११ तिउडा
 १५, निप्फाव १६ सिलिंद १७ रायमासा य १८ ॥ उच्छ १९ मसूर २० तुबरी २१, कुलत्थ २२ तह-
 धणणेणं रज्जेणं रट्टेणं बलेणं वाहणेणं कोसेणं कोट्टागारेणं पुरेणं अंतैउरेणं

धन्न य २३ कलाया २४ *॥ २ ॥ रज्जेणं राज्यं ससांगं, रट्टेणं राष्ट्रं देशः; बलं चतुरंगं सैन्यं वाहणेणं
 वाहनं वेसरादि; कोसेणं कोशो भांडागारं कोट्टागारेणं कोष्ठागारं धान्यग्रहं, पुरांतःपुरे प्रतीते, जान-
 पदो देशवासी लोकः; यथोवादः साधुवादः; एभिः अवर्द्धत । तथा—विउलथणेत्यादि— विपुलं

* अणुआ—शुगंधरी—ज्वार—चरी ७ कंभू—कंजानी ८ रालय—चीना ९ हरिसंथ—चणा १४ तिउडा—लांग १५ निष्पाव—झालर—वाल
 १६ सिलिंद—मोट १७ रायमासा—चौला १८ उच्छ—बरदी १९ धन्नय—धाणा—धतिया २३ कलाया—बटाणा—मटर २४ ॥

पर्वतग्रहाः पर्वतं उत्कीर्य कृता ग्रहा इत्यर्थः, 'उपदृणोति' उपस्थानग्रहाः आस्थानसभाः, 'भवणोचि' भवनग्रहाः कुटुंबिवसनस्थानानि, ततः इमशानादीनां बंदः । अथ एतेषु ग्रामादिषु शृंगाटकादिषु च यानि महानिधनानि पूर्वं कृपणपुरुषैः संनिक्षिप्तानि तिष्ठति तानि तिर्यग्भ्रुंभका देवाः सिद्धार्थ-राजभवने संहरति मुंचंतीति योजना ॥ ८८ ॥ जं रयणिं चणं इत्यादितः संकल्पे समुत्पन्नित्था इति

साहरंति ॥८८॥ जं रयणिं चणं समणे भगवं महावीरे पायकुलंसि साहरिषु
तं रयणिं चणं तं पायकुलं हिरण्योणं वडित्था, सुवर्णोणं वडित्था, धरणेणं

यावत्, तत्र 'णमिति' वाक्यालंकारे, अस्यां च राज्ञीश्रमणो भगवान् महावीरो ज्ञातकुले संहतस्ततः प्रभृति तत् ज्ञातकुलं हिरण्योपादिभिः अवर्द्धत, तत्र हिरण्यं रूप्यं अघटितं सुवर्णं वा, सुवर्णं घटितं, धनं-गणिस १ धरिस २ मेघ ३ पारिव्लेयभेदाच्चतुर्विधं, तदुक्तं-“गणिसं जाईफलपुष्फलाई १, धरिसं

'खाल इति प्रसिद्धास्तेषु, एवं नगरनिर्द्धमनेषु, आवर्णेषुवा आपणा हडास्तेषु, देवकुलेषुवा देवकु-
 लानि यक्षाद्यायतनानि तेषु, सभासुवा सभासु जनोपवेदानस्थानेषु, पवासुवा प्रपासु पानीयशालासु,
 आरामेषुवा आरामेषु कदल्याद्याच्छादिषु स्त्रीपुंसयोः क्रीडास्थानेषु, उज्जाणेषुवा उद्यानेषु पुष्पफ-
 लोपेतदृक्षशोभिषु बहुजनभोग्येषु उद्यानिकास्थानेषु इत्यर्थः, वर्णेषुवा वनेषु एकजातीयदृक्षसमुदा-
 णिद्धमणेषुवा, आवर्णेषुवा, देवकुलेषुवा, सभासुवा, पवासुवा, आरामेषु
 वा, उज्जाणेषुवा, वर्णेषुवा, वर्णसंघेषुवा, सुसाणसुण्णागारगिरिकंदरसंति-
 सेलोवट्टाणभवणगिहेषुवा, साण्णिवित्ताइं चिट्ठंति ताइं सिद्धत्थरायभवणंस्सि
 येषु, वर्णसंघेषु वा वनखंडेषु अनेकजातीयोत्तमदृक्षसमुदायेषु, सुसाणत्ति इमश्चानं, सुण्णागारत्ति
 शून्यागारं शून्यग्रहं गिरिकंदरत्ति गिरिकंदरा प्रतीता पर्वतग्रहेत्यर्थः, संतिसेलोवट्टाणभवणगिहेषुवा
 अत्र ग्रहशब्दः प्रत्येकं योज्यः, ततः 'संतित्ति' शांतिग्रहाः शांतिकर्मस्थानानि, 'सेलत्ति' शैलग्रहाः

पत्तनानि जलस्थलमार्गयोरेन्यतरेण मार्गेण शुक्तानि, आश्रमास्तीर्थस्थानानि तापसस्थानानि वा, संवाहाः समभूमौ कृषिं कृत्वा कृषीवला यत्र धान्य रक्षार्थं स्थापयन्ति, सन्निवेशाः सार्थकटकदीनां उत्तरणस्थानानि, एतेषां द्वंद्वस्तेषु । तथा सिंघाडणसु वा भृंगाटकं सिंघाटकफलाकारं त्रिकोणं स्थानं, तिणसुवा त्रिकं यत्र रथ्यात्रयं मिलति तत्स्थानं, चउक्केसु वा चतुष्कं यत्र रथ्याचतुष्टयं मिलति,

वेसेसु, सिंघाडणसु वा, तिणसु वा, चउक्केसु वा, चच्चरेसु वा, चउम्सुहेसु वा,
महापहेसु वा, गामट्टणेषु वा, णगरट्टणेषु वा, गामणिद्धमणेषु वा, णगर-

चच्चरेसु वा चत्वरं अनेकरथ्यासंगमस्थानं, चउम्सुहेसु वा चतुर्मुखं चतुर्द्वारं देवकुलादि, महापहेसु वा महापथो राजमार्गः, एतेषु । तथा गामट्टणेषु वा ग्रामस्थानानि उद्धसग्रामस्थानानि तेषु णगर-ट्टणेषु वा उद्धसनगरस्थानानि तेषु, गामणिद्धमणेषु वा ग्रामसंबंधीनि निर्द्धमनानि जलनिर्गमाः

पहीणसामियाइं प्रहीणस्वामिकानि अल्पीभूतस्वामिकानीत्यर्थः, अत एव पहीणसेउथाइं प्रहीणसेकु-
 काणि, सेक्का हि उपरि धनक्षेसा, स तु स्वाम्येव भवति, पुनःकिं० ? पहीणगोत्तगाराइं येषां महानि-
 धानानां धनिकस्मन्बंधीनि गोत्राणि अगाराणि च प्रहीणानि विरलीभूतानि भवंति तानि प्रहीणगो-
 त्तगाराणि, एवं उच्छिन्नः सर्वथा अभावं प्राप्तः स्वामी येषां तानि उच्छिन्नस्वामिकानि, एवं अत्रेऽपि
 महाणिहाणाइं भवंति, तंजहा—पहीणसामियाइं, पहीणसेउथाइं, पहीण-
गोत्तगाराइं, उच्छिणसामियाइं, उच्छिणसेउथाइं, उच्छिणगोत्ता-
गाराइं, गामागरणगरवेडकळवडमडंबदोणसुहपडणास्मसंबाहसणिण-

वाच्यम् । अथ केषु केषु स्थानेषु तानि वर्तन्ते ? इत्याह । गामेत्यादि— ग्रामाः करवंतः, आकराः
 लोहाद्युत्पत्तिभूमयः, नगराणि कररहितानि, खेटानि क्षलिप्रकारोपेतानि, कर्बटानि कुनगराणि,
 मडंबानि सर्वतोऽर्द्धयोजनात्परतोऽवस्थितग्रामाणि, द्रोणमुखानि यत्र जलस्थलपथावुभावपि भवतः,

॥ ८७ ॥ जप्पभिदं च पां इत्यादि— यतः प्रथमति यस्मादिनादारभ्य श्रमणो भगवान् महावीरः तस्मिन् राजकुले संहृतः ततः प्रथमति तस्मादिनादारभ्य बहवः वेसमणकुंडधारिणो तिरियजंभगा देवा वैश्रमणस्य धनदस्य कुंडं आयत्तां धारयति एवंविधा ये तिर्यग्जोकवासिनो जुंभकजातीयाः तिर्यग्जुंभका उवागाच्छ्रिता समं भवणं अणुपविट्टा ॥ ८७ ॥ जप्पभिदं च पां समणे भगवं महावीरे तंसि रायकुलंसि साहरिए, तप्पभिदं च पां बहवे वेसमणकुंडधारिणो तिरियजंभगा देवा, सक्कवयणेणं से जादं इमादं पुरापोराणादं

देवाः सक्कवयणेणं शकवचनेन शक्रेण वैश्रमणाय उक्तं, वैश्रमणेन तिर्यग्जुंभकेभ्य इति भावः 'सेत्ति' अथशाब्दार्थे, अथ ते तिर्यग्जुंभका देवाः जादं इमादं यानि इमानि वक्ष्यमाणस्वरूपाणि पुरापोराणादं पुरा पूर्वं लिखितानि अत एव पुराणाति चिरंतनानि महानिधानानि भवन्ति, तथाभा-

यावत् पूर्ववत् ॥ ८४ ॥ इमेयणं इत्यादितः, चक्रवटी इति यावत् प्राग्वत् ॥ ८५ ॥ तस्यंसा
 पडिबुद्धंति ॥ ८४ ॥ इमेय णं तुमे देवाणुप्पिण्ण ! चउइस महासुमिणा दिट्ठु
 तं उराळा णं तुमे देवाणुप्पिण्ण ! सुमिणणा दिट्ठु, जाव जिणे वा तेलुक्कणायणे
 धम्मवरचाउरंतचक्कवट्टी ॥ ८५ ॥ तस्यं सा तिसला खत्तिआणी एयमट्टं सुच्चा
 णिसम्म हट्ट-तुट्ट-जाव हियया करयल-जाव ते सुमिणे सम्मं पडिच्छइ ॥ ८६ ॥
 पडिच्छिता सिद्धत्थेणं रणणा अब्भणुणाय्या समाणी णाणामणिरयणभत्ति-
 चित्ताओ भद्दासणाओ अब्भुट्टेइ अब्भुट्टिता अतुरियमचवलमसंभंताए
 अविलंबियाए रायहंससरिसीए गईए जेणेव सए भवणे तेणेव उवागच्छइ,
 इत्यादितः पडिच्छइ इति यावत्प्राग्वत् ॥ ८६ ॥ पडिच्छिता इत्यादितः अणुपविट्ठा इति यावत्प्राग्वत्

पुत्रैः, अलंकारैर्मुकुटादिभिः सत्कारयति सन्मानयति च, विनयवचनप्रतिपत्त्या सत्कार्यं सन्मान्य च विपुलं जीविकाहं आजन्मनिर्वाहयोग्यं प्रीतिदानं ददाति, प्रीतिदानं दत्त्वा च प्रतिविसर्जयति ॥८२॥

पुष्पकवत्थगंधमञ्जालंकारेणं सक्कारेइ, सम्माणेइ, सक्कारित्ता सम्माणित्ता विजलं जीवियारिहं पीइदाणं दलइ दलइत्ता पडिविसञ्जेइ ॥ ८२ ॥ तएणं से सिद्धत्थे खत्तिए सीहासणाओ अण्भुट्टेइ, अण्भुट्टित्ता जेणेव तिसला खत्तियाणी जवणियंतरिया तेणेव उवागच्छइ उवागच्छित्ता तिसलं खत्ति-
याणीं एवं वयासी ॥ ८३ ॥ एवं खलु देवाणुत्थिए ! सुविणसत्थंसि
वायालीसं सुविणा, तीसं महासुमिणा, जाव एणं महासुमिणं पासित्ताणं

तएणं इत्यादितः एवं वयासी इति यावत् प्राग्वत् ॥ ८३ ॥ एवं खलु इत्यादितः बुद्धंति इति

यावत् प्रावत् ॥ ८० ॥ तेषां इत्यादितः एवं क्यासी इति यावत् प्रावत् ॥ ८१ ॥ एवमेयं इत्या-
 दितः पडिविसजेइ इति यावत् प्रायः सुगमं, नवरं— ते सुविणलक्खणपाढए तान् खमलक्षणपाठकान्
 सुविणलक्खणपाढाणां अंतिए एयमट्टं सोच्चा णिसम्म हट्ट-तुट्ट-जाव
 हिएए करयल-जाव ते सुविणलक्खणपाढए एवं क्यासी ॥ ८१ ॥ एवमेयं
 देवाणुप्पिआ ! तहमेयं देवाणुप्पिआ ! अवितहमेयं देवाणुप्पिआ ! इच्छि-
 यमेयं देवाणुप्पिआ ! पडिच्छियमेयं देवाणुप्पिआ ! इच्छि-
 देवाणुप्पिआ ! सच्चेणं एसमट्टे से जहेयं तुब्भे वयहत्ति कट्टु, ते सुमिणे
 सम्मं पडिच्छइ, पडिच्छित्ता, ते सुविणलक्खणपाढए विउत्तेणं असरणेणं

विपुलेन अशनेन शाल्यादिना, पुष्यैः अश्रुधितैर्जाल्यादिवुष्यैः, वस्त्रैः प्रतीतैर्गंधैर्वासचूर्णैः, माल्यैर्गंधित-

(५) चंद्रदर्शनात्कुवलये मुदं दास्यति (६) सूर्यदर्शनाद्भ्रामंडलभूपितो भविष्यति (७) ध्वजदर्शनाद्धर्मध्वजभूपितो भविष्यति (८) कलशदर्शनाद्धर्मप्रासादशिखरे स्यास्यति (९) पद्मसरोदर्शनात्सुरसंचारितकमलस्थापितचरणो भविष्यति (१०) रत्नाकरदर्शनात्कैवल्यरत्नस्थानं भविष्यति (११)

क्वटी ॥ ७९ ॥ तं उराला षं देवाणुषिप्या ! तिसलाए खत्तियाणीए सु-
मिणा दिट्टा, जाव आरुग्ग-तुट्टि-दीहाड-मंगल्लकारगा षं देवाणुषिप्या !
तिसलाए खत्तियाणीए सुमिणा दिट्टा ॥ ८० ॥ तएणं सिद्धत्थे राया तेसिं

विमानदर्शनाद्देवानिकानामपि पूज्यो भविष्यति (१२) रत्नराशिदर्शनाद्ब्रह्मपाकारभूपितो भविष्यति (१३) निर्धूमाग्निदर्शनाद् भव्यकनकशुद्धिकारी भविष्यति (१४) चतुर्दानामपि समुदितफलं तु चतुर्दशरज्ज्वात्मकलोकाप्रस्थायी भविष्यतीति ॥ ७९ ॥ तं उरालाणं इत्यादितः सुविणा दिट्टा इति

तद्यथा—अर्थलाभो देवानुप्रिय ! इत्यादि पूर्ववत् ॥ ७८ ॥ सेविअणं इत्यादितः चक्रवट्टी इति यावत्,
तत्र सोऽपि च दारक उन्मुक्तबालभावो यौवनावस्थां अनुप्राप्तो राज्यपती राजा चक्रवट्टी भविष्यति,
जिनो वा त्रैलोक्यनायको धर्मवरचातुरंतचक्रवट्टी, तत्र जिनत्वे चतुर्दशानां अपि खमानां पृथक्

पयाहिसि ॥ ७८ ॥ सेविय णं दारए उन्मुक्कवालभावे विणणायपरिणयमिसे
जोवणगमणुप्पत्ते सूरे वीरे विक्रंते विस्थिण्णविपुलबलवाहणे चाउरंतच-
क्कवट्टी रज्जवट्टे राया भविस्सइ, जिणे वा तेलुक्कणायणे धम्मवरचाउरंतच-

पृथक् फलानि इमानि ॥ चतुर्दतहस्तिदर्शनाच्चतुर्धा धर्म कथयिष्यति (१) वृषभदर्शनाद्भरतक्षेत्रे
वोधिबीजं वपस्यति (२) सिंहदर्शानामदनादिदुर्गजभज्यमानं भव्यवनं रक्षिष्यति (३) लक्ष्मीद-
र्शनाद्धार्षिकदानं दत्त्वा तीर्थकरलक्ष्मीं भोक्ष्यते (४) द्वासदर्शनाच्चिभुवनस्य मस्तकधार्यो भविष्यति

त्रिशलया क्षत्रियाणया चतुर्दश महास्वमा दद्यात्सतो महास्वमत्वाद् महाफलत्वं दर्शयति, तंजहा

अथलाभो देवाणुषिष्या ! भोगलाभो देवाणुषिष्या ! पुत्रलाभो देवाणु-
षिष्या ! सुस्वलाभो देवाणुषिष्या ! रज्जलाभो देवाणुषिष्या ! एवं खलु
देवाणुषिष्या ! तिसला स्वतियाणी णवणहं मासाणं बहुपडिपुणाणं अद्धदुमा-
ण राइंदियाणं वइकंताणं तुभहं कुलकेडं, कुलदीवं, कुलपवयं, कुलवाडिसय,
कुलतिलयं, कुलकित्तिकरं, कुलवित्तिकरं, कुलदिणयरं, कुलआधारं, कुलज-
सकरं, कुलपायवं, कुलतंतुसंताणविवहणकरं, सुकुमालपाणीपायं, अहीणप-
डिपुणपंचिंदियसरीरं, लक्खणवंजणगुणीववेयं, माणुम्माणपमाणपडिपु-
णसुजायसव्वंगसुंदरंगं, ससिसोमाकारं, कंतं, पियदंसणं, सुखवं, दारयं,

बलदेवमायरो वा इत्यादितः बुद्धंति इति यावत्सुबोधम् ॥७६॥ मंडलिय इत्यादितः पडिबुद्धंति इति

मायरो वा बलदेवंसि गढं वक्कममाणंसि एणंसि चउदसण्हं महासुमि-
णाणं अन्नयरे चत्तारि महासुमिणे पासित्ताणं पडिबुद्धंति ॥ ७६ ॥ मंड-
लियमायरो वा मंडलियंसि गढं वक्कममाणंसि एणंसि चउदसण्हं महासु-
मिणाणं अन्नयरं एणं महासुमिणं पासित्ताणं पडिबुद्धंति ॥ ७७ ॥ इमे य
णं देवाणुप्पिया ! तिसलाए खत्तियाणीए चउदस महासुमिणा दिट्ठा
तं उराला णं देवाणुप्पिया ! तिसलाए खत्तियाणीए सुमिणा दिट्ठा, जाव
मंगल्लकारणा णं देवाणुप्पिया ! तिसलाए खत्तियाणीए सुमिणा दिट्ठा, तं

यावत्सुखावबोधम् ॥ ७७ ॥ इमेयणं इत्यादितः पयाहिसि इति पर्यंतं, तत्र इमे च देवानुप्पिय !

सामान्यफलाः, त्रिशत् महास्वप्ना महाफलाः ॥ अरहतमायरो वा इत्यादि-अर्हजानन्यो वा, चक्रधरजनन्यो वा, अर्हति चक्रधरे वा, गन्धर्वकर्ममाणंसि गर्भं व्युत्क्रामति गर्भं प्रविशति एतेषां त्रिशतः महास्वप्नानां

यरो वा, चक्रवट्टिमायरो वा, अरिहंतंसि वा, चक्रहरंसि वा, गन्धर्वं वक्त्रममा-
 णंसि (अं० ४००) एणसिं तीसाए महासुमिणाणं इमे चउदस महासुमिणे
 पासित्ताणं पडिबुज्झंसि ॥ ७३ ॥ तंजहा 'गयवसह' गाहा ॥ ७४ ॥ वासुदे-
 वमायरो वा वासुदेवंसि गन्धर्वं वक्त्रममाणंसि एणसिं चउदसण्हं महासुमि-
 णाणं अन्नयरे सत्त महासुमिणे पासित्ताणं पडिबुज्झंसि ॥ ७५ ॥ वल्लदेव-

मध्ये इमान् चतुर्दश महास्वप्नान् दृष्ट्वा प्रतिबुध्यन्ते जाग्रतीत्यर्थः ॥ ७३ ॥ तंजहा तद्यथा 'गयवसह'
 इति गाथा वाच्या ॥ ७४ ॥ वासुदेवमायरो वा इत्यादितः पडिबुज्झसि इति यावत्सुगमम् ॥ ७५ ॥

पासइ, उष्याडेमाणे उष्याडेइ, उष्याडियमिति अप्पाणं मन्नइ, तक्खणाभेव बुज्झइ, तेणेव भवग्गहणेणं
 सिज्झइ, जाव अंतं करेइ ॥ इत्थी वा, पुरिसो वा, सुमिणंते एयं महंतं हिरणरासिं वा, सुवणरासिं
 वा, वयररासिं वा, पासमाणे पासइ, दुरुहमाणे दुरुहइ, दुरुढमिति अप्पाणं मन्नइ, तक्खणाभेव बुज्झइ,
 सुमिणसत्थाइं उच्चारेमाणा उच्चारेमाणा सिद्धत्थं खत्तिथं एवं वयासी ॥७२॥
 एवं खलु देवाणुप्पिया ! अन्हं सुमिणसत्थे वायालीसं सुमिणा, तीसं
 महासुमिणा, वावत्तरिं सबसुमिणा दिट्ठा । तत्थणं देवाणुप्पिया ! अरहंतमा-

तेणेव भवग्गहणेणं जाव अंतं करेइ ॥ एवमेव रययरासिं, तउयरसिं, तंबरासिं, सीसगरासिं, इति
 सूत्राणि वाच्यानि, नवरं-दुच्चेणं भवग्गहणेणं सिज्झइ” इति वाच्यम् ॥ ७२ ॥ एवं खलु इत्यादितः
 पडिबुज्झइ इति यावत्सूत्रं स्पष्टं, नवरं-वायालीसं सुमिणा तीसं महासुमिणा द्वाचचारिंशत् स्वप्ताः

कल्पसूत्र-

सुयोधि०

॥१०५॥

कमलाकररत्नाकर-जलसंपूर्णापिणाः सुहृन्मरणम् ॥ यः पश्यति लभतेऽसा-वनिमिचं विरमतिविशुलम् २२
 अतितप्तं पानीयं, सगोमयं गहुलमौषधेन युतम् ॥ यः पिवति सोऽपि नियतं, त्रियतेऽतीसाररोगेण ॥ २३ ॥
 देवस्य प्रतिमायाः, यात्राक्षयनोपहारपूजादीन् ॥ यो विदधाति स्वप्ने, तस्य भवेत्सर्वतो वृद्धिः ॥ २४ ॥
 स्वप्ने हृदयसरसां, यस्य प्रादुर्भवंति पद्मानि ॥ कुष्ठविनष्टशरीरो, यमवसतिं याति स त्वरितम् ॥ २५ ॥
 आज्यं प्राज्यं स्वप्ने, यो विंदति वीक्षते यथास्तस्य ॥ तस्याऽभ्यवहरणं वा, क्षीराद्वैनेव सह शस्तम् ॥ २६ ॥
 हसने शोचनसचिरात्, प्रवर्तते नर्तने च वधवंधौ ॥ पठने कलहश्च नृणा-भेतत्प्राज्ञेन विज्ञेयम् ॥ २७ ॥
 कृष्णं कृत्वा मशस्तं, मुत्तया गोवाजिराजगजदेवान् ॥ सकलं शुक्लं च शुभं, त्यक्त्वा कर्पासलवणादीन् ॥ २८ ॥
 दृष्टाः स्वप्ना ये स्वं, प्राति तेऽत्र शुभाऽशुभा नृणां स्वस्य ॥ ये प्रत्यपरं तस्य, ज्ञेयास्ते स्वस्य नो किञ्चिद् ॥ २९ ॥
 दुःस्वप्ने देवशुक्लं, पूजयति करोति शक्तिश्च तपः ॥ सततं धर्मरतानां, दुःस्वप्नो भवति सुस्वप्नः ॥ ३० ॥”
 तथा सिद्धांतोऽपि—

चतुर्थः

क्षणः

॥ ४ ॥

॥१०५॥

पूर्वमनिष्टं दृष्ट्वा, स्वप्तं यः प्रेक्षते शुभं पश्चात् ॥ स तु फलदस्तस्य भवेद्, द्रष्टव्यं तद्विद्येऽपि ॥ ११ ॥
 स्वप्ने मानवसृणपति-तुरंगमातंगवृषभसिंहीभिः ॥ युक्तं रथमारूढो, यो गच्छति भूपतिः स भवेत् ॥१२॥
 अपहारो हयवारण-यानासनसदननिवसनादीनाम् ॥ नृपशंकाशोककरो, बंधुविरोधार्थहानिकरः ॥१३॥
 यः सूर्याचंद्रमसो-र्विन्ध्वं प्रसते समग्रमपि पुरुषः ॥ कलयति दीनोऽपि महीं, ससुवर्णां सार्णवां नियतम् ॥१४॥
 हरणं प्रहरणभूषण-मणिमौक्तिककनकरूप्यकुप्यानाम् ॥ धनमानभ्रान्तानिकरं, दारुणमरणावहं बहुशः ॥१५॥
 आरूढः शुभ्रामिभं, नदीतटे शालिभोजनं कुरुते ॥ भुंक्ते भूमीमखिलां, स जातिहीनोऽपि धर्मधनः ॥१६॥
 निजभार्याया हरणे, वसुनाशः परिभवे च संक्षेपः ॥ गोत्रस्त्रीणां तु नृणां, जायेते बंधुवधबंधौ ॥ १७ ॥
 शुभ्रेण दक्षिणस्थां, यः फणिना दश्यते निजभुजायाम् ॥ आसादयति सहस्रं, कनकस्य स पंचरात्रेण ॥१८॥
 जायेत यस्य हरणं, निजशयनोपानहां पुनः स्वप्ने ॥ तस्य श्रियते दयिता, निविडा स्वशरीरपीडा च ॥१९॥
 यो मानुषस्य मस्तक-चरणभुजानां च भक्षणं कुरुते ॥ राज्यं कनकसहस्रं, तदर्द्धमाप्तोत्यसौ क्रमशः ॥२०॥
 द्वारपरिधस्य शयन-त्रैखोलनपादुकानिकेतानाम् ॥ भंजनमपि यः पश्यति, तस्यापि कलत्रनाशः स्यात् ॥२१॥

“अनुभूतः १ श्रुतो २ दृष्टः ३, प्रकृतेश्च विकारजः ४ ॥ स्वभावतः समुद्भूत ५ श्रितासततिसंभवः ६ ॥ १ ॥
 देवताद्युपदेशोत्थो ७, धर्मकर्मप्रभावजः ८ ॥ पापौद्रेकसमुत्थश्च ९, स्वमः स्यान्नवधा नृणाम् ॥ २ ॥
 प्रकारैरादिभेः पद्भिस्-शुभश्च शुभोऽपि वा । दृष्टो निरर्थकः स्वमः, सत्यस्तु त्रिभिर्हर्तैः ॥ ३ ॥
 रात्रेश्चतुर्षु यामेषु, दृष्टः स्वमः फलप्रदः ॥ मासैर्द्वादशाभिः पद्भिस्-द्विभिरेकेन च क्रमात् ॥ ४ ॥
 निशांत्यपाटिकायुग्मे, दशाहात्फलति शुभम् ॥ दृष्टः सूर्योदये स्वमः, सद्य. फलति निश्चितम् ॥ ५ ॥
 मालास्वप्नोऽहि दृष्टश्च, तथाऽऽधिव्याधिसंभवः ॥ मलमूत्रादिपीडोत्थः, स्वमः सर्वो निरर्थकः ॥ ६ ॥
 [आर्यावृत्तम्]

धर्मरतः समधातु-र्यः स्थिरचित्तो जितेन्द्रियः सद्य. ॥ प्रायस्तस्य प्रार्थित-मर्थं स्वम. प्रसाधयति ॥ ७ ॥
 न श्राव्य. कुस्वप्नो, शुर्वादेस्तदितर. पुनः श्राव्यः ॥ योन्यश्राव्याभावे, गोरपि कर्णे प्रविश्य वदेत् ॥ ८ ॥
 इष्टं दृष्ट्वा स्वमं, न सुप्यते नाप्यते फलं तस्य ॥ नेषा निशापि सुधिया, जिनराजस्तवनसस्तवतः ॥ ९ ॥
 स्वममनिष्टं दृष्ट्वा, सुप्यात्पुनरपि निशामवाप्यापि ॥ नाऽयं कथ्य. कथमपि, केषांचित्फलति न स तस्मात् १०

तद्युगं ते सुविण इत्यादितः एवं वयासी इति यावत्, तत्र अणमणोणं सिद्धिं संचालिति अन्योन्येन
 परस्परेण सह संचालयंति संचालयंति पर्यालोचयंतीत्यर्थः, संचाल्य च तेसिसुमिणाणं तेषां स्वमानां
 लङ्कट्टा लब्धोऽर्थो वैस्ते लब्धार्थाः स्वबुद्ध्याऽवगताः, गहियट्टा परस्परतो गृहीतार्थाः पुच्छियट्टा संशये
 ढगा सिद्धत्थस्स खत्तियस्स अंतिए एयमट्टं सोच्चा णिसम्म हट्टु-तुट्टु-जाव
 हियया ते सुमिणे ओणिणहंति, ओणिणहत्ता ईहं अणुपविसंति, अणुपवि-
 सित्ता अणमणोणं सिद्धिं संचालेति, संचालित्ता तेसिं सुमिणाणं लङ्कट्टा,
 गहिअट्टा, पुच्छियट्टा, विणिच्छियट्टा, अहिगयट्टा, सिद्धत्थस्स रणो पुरओ
 सति परस्परं पृष्ठार्थाः, तत एव विणिच्छियट्टा विनिश्चितार्थाः, अत एव च अहिगयट्टा अभिगतार्थाः
 अवधारितार्थाः संतः सिद्धार्थस्स राज्ञः पुरतः स्वसशास्त्राणुच्चारयंतः सिद्धार्थं क्षत्रियं एवमवादिषुः ।
 स्वसशास्त्राणि पुनरेवं—

पित्वा पुष्कफलपडिपुणहस्थे पुष्यैः प्रतीतेः, फलेर्नालिकेरादिभिः प्रतिपूर्णां हस्तौ यस्य स तथा । यतः-

‘रिक्किपाणिर्न पश्येच्च, राजानं दैवतं शुक्म् । निमित्तज्ञं विशेषेण, फलेन फलमादिशेत् ॥ १ ॥’ ततः-

पुष्कफलपडिपुणहस्थे परेणं विणएणं ते सुविणलक्खणपाढए एवं वयासी
 ॥ ६९ ॥ एवं खलु देवाणुप्पिया ! अञ्ज तत्सला खत्तियाणी तंसि तारिस-
 णंसि जाव सुत्तजागरा ओहीरमाणी ओहीरमाणी इमे एयारुवे उराले
 चउदस महासुमिणे पासित्ताणं पडिबुद्धा ॥७०॥ तंजहा “गयवसइ”गाहा ।
 तं एएसिं चउदसण्हं महासुमिणाणं देवाणुप्पिया ! उरालाणं के मन्ने
 कल्लाणे फलवित्तिविसेसे भविस्सइ ? ॥ ७१ ॥ तएणं ते सुविणलक्खणपा-

पुष्कफलप्रतिपूर्णाहस्तः सन् परेण विनयेन तान् स्वमपाठकान् ष्वमवादीत् ॥६९॥ किमित्याह । एवं खलु
 इत्यादितः पडिबुद्धा इति पर्यंतं सुगमम् ॥७०॥ तंजहा इत्यादितः भविस्सइ इति पर्यंतं सुगमम् ॥७१॥

॥ अथ चतुर्थः क्षणः ॥

तएवं ते सुविणलकवणपाढगा ततस्ते स्वसलक्षणपाठकाः सिद्धार्थेन राज्ञा वंदियन्ति वंदिता गुण-
स्तुतिकरणेन पूजयन्ति पूजिताः गुण्यादिभिः सक्रारियन्ति सत्कारिताः फलवज्रादिदानेन सम्मानियन्ति
तएवं ते सुविणलकवणपाढगा सिद्धार्थेणं रणगा वंदियपूजयसक्रारियस-
म्मानिया समाणा पत्नेयं पत्नेयं पुवणार्थेसु भद्रासर्णेसु णिसीञ्छन्ति ॥ ६८ ॥
तएवं सिद्धार्थे खत्तिए तिसलं खत्तियाणिं जवणियंतरियं ठावेइ ठाविता
सन्मानिता अभ्युत्थानादिभिः एवंविधाः संतः प्रत्येकं प्रत्येकं पूर्वान्यस्तेषु भद्रासनेषु निपीदन्ति ॥ ६८ ॥
तएवं सिद्धार्थे खत्तिए ततः स सिद्धार्थः क्षत्रियस्त्रिशालां क्षत्रियाणीं यवनिकांतरितां स्थापयति,

सूरि श्रीविजयानन्द, विजयानन्दकारकम् । “आत्मात्म” इति ख्यात, वन्दे सद्गुणलक्षणे ॥ १ ॥

॥ इति तृतीयः क्षणः समाप्तः ॥

श्रीश्रीविजयस्वये, शिष्यशिष्यस्य शिष्यक. । नित्यं स्मरति य भक्त्या, स ददाति सदा सुखम् ॥ १ ॥

इति महोपाध्यायश्रीकीर्तिविजयगणेश्वर्योपाध्यायश्रीविनयविजयगणिविरचितायां
कल्पसुबोधिकायां तृतीयः क्षणः समाप्तः ॥ ३ ॥

वर्द्धस्य इत्याशीर्वादिं दत्तवन्तः, सत्वेवं—“दीर्घाशुर्भव वृत्तवान् भव भव श्रीमान् यशस्वी भव, प्रज्ञावान् भव भूरिस्त्वकण्ठादानैकशौण्डो भव ॥ भोगाढ्यो भव भाग्यवान् भव महासौभाग्यशाली भव, प्रौढ-श्रीर्भव कीर्तिमान् भव सदा विश्वोपजीवी भव ॥ १ ॥” [“अत्रकिरणवलीकारदीपिकाकाराभ्यां कोटिभरस्त्वं भवेति पाठो लिखितस्तत्र कोटिभर इति प्रयोगश्चित्सः । ”] “कल्याणमस्तु शिवमस्तु धनागमोऽस्तु, दीर्घाशुरस्तु सुतजन्मसमृद्धिरस्तु ॥ वैरिषयोऽस्तु नरनाथ । सदा जयोऽस्तु, शुष्मच्छले च सततं जितभक्तिरस्तु ॥ २ ॥ ६७ ॥

काचिन्सुभटानां पंचशती परस्परं असंबद्धा सेवानिमित्तं कस्यचिद्ब्राह्मः पुरो ययौ, राज्ञा च मंत्रिवचसा
 परीक्षार्थं एकैव शय्या प्रेषिता, ते च सर्वेऽपि अहमिन्द्राः लघुहृद्व्यवहाररहिताः परस्परं विवदमानाः
 सर्वेऽपि एषा शय्या व्यापार्या इति बुद्ध्या शय्यां मध्ये सुक्त्वा तदभिमुखपादाः शयितवन्तः, प्रातश्च
 प्रथममुकपुल्यैर्यथावद्व्यतिकरे निवेदिते कथं एते स्थितिरहिताः परस्परं असंबद्धा बुद्ध्यादि कारिष्यन्तीति
 सिद्धस्ये स्वत्तिष्ठ तेणेव उवागच्छन्ति उवागच्छिन्ता करयलपरिगाहियं जाव
 कद्दु सिद्धस्यं स्वत्तियं जएणं विजएणं वद्धावन्ति ॥ ६७ ॥

राज्ञा निर्भर्त्स्य निष्काशिताः ! इति । ततस्ते लक्ष्मपाठका एकतो मिलित्वा यत्र तिद्धार्थः क्षत्रियस्तत्रोपाग-
 च्छन्ति, उपागत्य च “करयलपरिगाहियं” इत्यत्र यावत्करणात् “दत्तणहं तिरतावत्तं मत्थए अञ्जलिं कद्दु”
 इति वाच्यम् । ततोऽञ्जलिं कृत्वा तिथ्यार्थं क्षत्रियं प्रति जएणंविजएणंवद्धावन्ति जयेन विजयेन त्वं

निमित्तं मूर्द्धनि वैस्ते तथा, एवंविधाः संतः सप्तर्हिं सप्तर्हिं गेहेहिंती स्वकेभ्यः स्वकेभ्यो ग्रहेभ्यो निर्गच्छं-
ति, निर्गल्य च क्षत्रियकुंडस्य ग्रामस्य नगरस्य मध्यमध्येन यत्रैव सिद्धार्थस्य राज्ञो भवनवरावतंसकप्रतिद्वारं
भवनवरेषु भवनश्रेष्ठेषु अवतंसक इव मुकुट इव भवनवरावतंसकस्तस्य प्रतिद्वारं मूलद्वारं तत्र उपागच्छं-

मज्झं मज्झेणं जेणेव सिद्धस्थस्स रणो भवणवरवडिसगपडिदुवारो
तेणेव उवागच्छंति उवागच्छिता भवणवरवडिसगपडिदुवारो
एगळो मित्ठंति मिलित्ता जेणेव वाहिरिया उवट्टाणसाळा जेणेव

ति, उपागत्य भवनवरावतंसकप्रतिद्वारे एगळोमिलंति एकत्र मिलन्ति सम्मतीभवति सर्वसंमतमेकं सुर-
स्त्रस्य अन्ये तदनुयायिनो भवंतीति तत्त्वम् । यत्. “सर्वेऽपि यत्र नेतारः, सर्वे पंडितमानिनः । सर्वे
महत्त्वमिच्छंति, तद्बृहदभवसीदति ॥ १ ॥” इष्टांतश्च अत्र पंचशतसुभदानां तद्यथा-

कयकोउयमंगलपायच्छिता कौतुकानि तिलकादीनि, मंगलानि दधिदूर्वाक्षतादीनि, तान्येव प्रायश्चित्तानि दुःस्वप्नादिविध्वंसकानि कृतानि वैस्ते तथा, पुनः किं० ? सुद्धन्ति शुद्धानि उज्वलानि पावेसाइं प्रवेश्यानि राजसभाप्रवेशयोग्यानि मंगलाइं उत्सवादिमंगलसूचकानि एवंविधानि प्रवरवज्राणि परि-

कयकोउयमंगलपायच्छिता सुद्धपावेसाइंमंगलाइं वथाइं पवरराइं परिहिया
 अप्पमहग्घाभरणालंकियसरीरा सिद्धत्थयहरियालियाकयमंगलमुद्धाणा
 सएहिं सएहिं गेहेहिंतो णिग्गच्छंति णिग्गच्छिता खत्तिपकुंडग्गामं णयरं

हितानि वैस्ते तथा, पुनः किं० ? अप्पमहग्घा इत्यादि—अल्पानि स्तोकानि अथ च 'महग्घत्ति' महाघाणि बहुमूल्यानि एवंविधानि यानि आभरणानि तैः अलंकृतं शरीरं येषां ते तथा, पुनः किं० ? सिद्धत्थ इत्यादि—सिद्धार्थाः श्वेतसर्षपाः, 'हरियालियात्ति' हरितालिका दूर्वा, तत् उभयं कृतं धृतं 'मंगलत्ति' मंगल-

पडिसुणिचा इत्यादित. सद्वाविति इति यावत्सुगमम् ॥६६॥ तएणंते ततस्ते स्वमलक्षणपाठका. सिद्धार्थस्य
राज्ञः कौटुविकपुरुषैः शब्दिता. संतः हृद्भुद्द इत्यादि—अत्र यावत्करणात् धाराहय इत्यादि वाच्यं, पुनः

पडिसुणिता सिद्धथस्स खत्तियस्स अंतियाओ पडिणिकखमंति पडि-
णिकखमित्ता कुंडगामं णयरं मज्झं मज्झेणं जेणेव सुविणलक्खणपाढगाणं
गहाइं तेणेव उवागच्छति उवागच्छिता सुविणलक्खणपाढए सद्वाविति
॥ ६६ ॥ तएणं ते सुविणलक्खणपाढगा सिद्धथस्स खत्तियस्स कोडुंवि-
यपुरिसेहिं सद्वाविथा समाणा हृद्भु-जुद्द-जावहियथा पहाया कयवलिकम्मा

किंविशिष्टास्ते ? पहाया जाताः, पुनः किंवि० ? कयवलिकम्मा कृतं बलिकर्म पूजा येस्ते तथा, पुन. किं० ?

निमित्तस्य अष्ट अंगानि इमानि “अंगं १ स्वप्नं २ स्वरं ३ चैव, भौमं ४ व्यंजन ५ लक्षणं ६ ॥
उत्पात ७ मंतरिक्षं च ८, निमित्तं स्मृतमष्टथा ॥१॥ ” तत्र पुंसां दक्षिणांगे, स्त्रीणां वामांगे, स्फुरणं
सुंदरमित्याद्यंगविद्या (१) स्वप्नानां उत्तममध्यमाधमविचारः स्वप्नविद्या (२) दुर्गादीनां स्वरपरिज्ञानं
स्वरविद्या (३) भौमं भूमिकंपादिविज्ञानं (४) व्यंजनं मणीतिलकादि (५) लक्षणं करचरणरे-

सद्भावेह, तएणं ते कोडुंबियपुरिसा सिद्धत्थेणं रणणा एवं वुत्ता

समाणा हट्टु-तुट्टु-जावहियया करयलजाव-पडिसुणोति ॥ ६५ ॥

खादि सामुद्रिकोक्तं (६) उत्पात उल्कापातादिः (७) अंतरिक्षं ग्रहाणां उदयास्तादिपरिज्ञानं (८)
तएणं ततस्ते कौटुंबिकपुरुषाः सिद्धार्थेन राज्ञा एवं उक्ताः संतः हट्टुतुट्टु इत्यादि प्राग्वत्, नवरं-करय-
लजावत्ति यावत्करणत् “करयलपरिगहियं दसणहं सिरसावत्तं मत्थए अंजलिं कहु एवं देवो तहत्ति
आणाए विणएणं वयणं पडिसुणोति ” इति वाच्यं, आज्ञया विनयेन वचनं प्रतिश्रुण्वन्ति ॥ ६५ ॥

अंगसुहृकारिसंगं अंगस्य सुखः सुखकारी स्पर्शो यस्य तत्तथा, अत एव विसिद्धं विशिष्टं शोभनं तिस-
लाए स्वत्तियाणीए त्रिशालायै क्षत्रियाण्यै तद्योग्यं इत्यर्थः, ईदृशं भद्रासनं रचयति, रचयित्वा च
कौटुंबिकपुरुषान् शब्दयति, शब्दयित्वा च एवं अवादीत्, किमित्याह ॥६४॥ खिप्पामेव इत्यादित-
पडिसुणेइ इति यावत्, तत्र भोदेवानुप्रिया. ! क्षिप्रमेव शीघ्रमेव सुविणलक्खणपाठए स्वमलक्षणपाठ-
विसिद्धं तिसलाए स्वत्तियाणीए भद्रासण रयावेइ रयावित्ता कोट्टुंबियपुरिसे
सद्दावेइ सद्दावित्ता एवं वयासी ॥ ६४ ॥ खिप्पामेव भोदेवानुप्पिया !
अट्टंगमहानिमित्तसुत्तथधारए विविहसत्थकुसले सुविणलक्खणपाठए
कान् सद्दावेह शब्दयत, किंविशिष्टान् स्वमलक्षणपाठकान् ? अट्टंगोत्यादि—अष्ट अंगानि यत्र एवंविधं
ये महानिमित्तं निमित्तशाब्दं भाविपदार्थसूचकस्मादिकलञ्च्युत्पादको ग्रंथस्तस्य सूत्रार्थो धारयंति
ये ते तथा तान्, पुनः किंवि० ? विविहसत्थकुसले विविधानि यानि शाब्दाणि तत्र कुशला, तत्र

नवरं— ईहामृगा वृकाः, व्यालकाः सर्पाः, ररवो मृगभेदाः, शरभा अष्टापदा महाकाया अटवीपशवः,
 'चमरत्ति' चमर्यो गावः, कुंजराः प्रतीताः, 'वणलयत्ति' वनलताः चंपकचूलादयः, पद्मलताः प्रतीताः,
 एतेषां या भक्तयो रचनाः ताभिश्चित्रां एवंविधां अभ्यंतरां यवनिकां रचयति, रचयित्वा भद्रासनं
 रचयति, अथ किंविशिष्टं भद्रासनं ? पाणामणि इत्यादि— विविधजातीयमणिरत्नानां भक्तिभी रचना-

अथरयमिउमसूरगोत्थयं सेअवत्थपञ्चुत्थयं सुमउयं अंगसुहफरिसगं

भिश्चित्रम्, पुनः किंविशिष्टं ? अथरयत्ति आस्तरकः प्रतीतः मिउमसूरगोत्थयं मृदुर्यो मसूरकः आ-
 स्तरणविशेषस्ताभ्यां अवस्तृतं आच्छादितं, यद्वा अस्तरजसा निमलेन मृदुना कोमलेन मसूरकेण
 'चाकलो— गादी' इति जनप्रसिद्धेन आच्छादितं, अथ पुनः किंविशिष्टं ? सेअवत्थपञ्चुत्थयं श्वेतेन
 वस्त्रेण प्रत्यवस्तृतं उपरि आच्छादितं, पुनः किं ? सुमउयं सुतरां मृदुकं अतिकोमलं, पुनः किंवि० ?

च अप्पणोअदूरसामंते आत्मनो नाऽतिदूरे नाऽतिसमीपे इत्यर्थः अडिंभतरयं जवणियं अंछावेइ अभ्यं-
 तरां यवनिकां आंछयति रचयतीति योजना, अथ किंविशिष्टां यवनिकां ? पाणामणि इत्यादि- ना-
 नाप्रकारैरिखैर्मंडितां अत एव अहिअपिच्छणिज्जं अधिकं प्रेक्षणीयां द्रष्टुं योग्याम्, पुनः किं ?
 रयावित्ता अप्पणो अदूरसामंते पाणामणिरयणमंडियं अहियपिच्छणिज्जं
 महजघवरपट्टणुगयं सण्हपट्टभतिसयचिचत्ताणं ईहामिय-उसभ-तुरग-णर-
 मगर-विहगा-वालाग-किन्नर-रु-सरभ-चमर-कुंजर-वणलय-पउमलय-भत्ति-
 चित्तं अडिंभतरियं जवणियं अंछावेइ अंछावित्ता पाणामणिरयणभत्तिचित्तं
 महजघत्ति महार्धा बहुमूल्या वरपट्टणुगयं वरे प्रधाने पत्तने वखरबोरपत्तिस्थाने उन्नता निष्यन्ना ततो
 विशेषणसमासस्तां, पुनः किं ? सण्हत्ति श्लक्ष्णं यत् पट्टत्ति पट्टसूत्रं तन्मयः भत्तिसयचिचत्ति भक्तीनां
 रचनानां शतानि तैः चित्रः ताणं तानको यस्यां सा तथा तां, पुनः किं ? ईहाभिगोल्यादि- सुयोधिं,

कौटुंबिकाः कतिपयकुटुंबस्वामिनः मंतिति मंत्रिणो राज्याधिप्रायकाः सचिवाः महामंतिति महामंत्रि-
णस्ते एव विशेषाधिकारवंतः, गणका ज्योतिषिकाः, दौवारियत्ति दौवारिकाः प्रतीहाराः अमच्चत्ति
अमात्याः सहजन्मानो मंत्रिणः चेडत्ति चेटा दासाः पीढमदत्ति पीढमर्दकाः पीढं आसनं मर्दयं-
तीति पीढमर्दका आसन्नसेवका वयस्या इत्यर्थः पगरत्ति नागरा नगरवासिनो लोकाः णिगमत्ति

मंति-महामंति-गणग-दौवारिय-अमच्च-चेड-पीढमद-गगर-
णिगम-सिद्धि-सेणावइ-सत्थवाह-दूय-संधिवाल्लसद्धिं संपरिवुडे

निगमा वणिजः सिद्धि श्रेष्ठिनो नगरमुख्यव्यवहारिणः सेणावइत्ति सेनापतयश्चतुरंगसेनाधिकारिणः
सत्थवाहत्ति सार्थवाहाः सार्थनायकाः दूयत्ति दूताः अन्येषां गत्वा राजादेशानिवेदकाः संधिवाल्लत्ति
संधिपालाः संधिरक्षकाः एतैः सर्वैः सद्धिं संपरिवुडे सार्धं संपरिवृतः, ईदृशो नरपतिर्मज्जनयहात्प्र-

तेस्तेषां दामभिः सहितेन छत्रेण धियमाणेन, श्वेतवरचामरैरुद्ध्यमानैश्च शोभित इति शेषः । पुनः किं० ?
मंगलजयसदकयात्रोष् मंगलमृतो जयशब्दः कृत आलोक्ये दर्शने यस्य स तथा, यस्य दर्शने लोकेर्ज-
यजयशब्दः क्रियमाणोऽस्तीति शेषं, पुनः किं०? अणेगणणायग इत्यादि— अनेके ये गणनायकाः स्वस्व-
समुदायस्वामिनः दंडणायगचि दंडनायकाः तंत्रयात्रा. स्वदेशार्चिताकर्तार इत्यर्थः. राइचि राजानो
 छत्रेणं धरिञ्जमाणेषां सेयवरचामराहिं उद्ध्यमाणिहिं मंगलजयसदक-
 यात्रोष् अणेगणणायग-दंडणायग-शार्इसर-तलवर-माडंविचि-कोडुविचि-

माडलिकाः ईसरचि ईश्वरा शुवराजा. “अत्रकिरणालीकारेण दीपिकाकारेण च ईश्वरा शुवराजान इति
 प्रयोगो लिखितः स तु चिंत्स. ! अदस्मासांतागमनेन शुवराजा इति प्रयोगभवनात्” तलवरचि तलव-
 रास्वुष्टभूपालप्रद-चपट्टवंधविभूषिता राजस्थानीयाः माडंविचि माडविका मडंवल्लामिनः कोडुंविचि

विरचितानि सुसिलिदृत्ति सुश्लिष्टानि सुयोजितसंघीनि अत एव विसिद्धति विशिष्टानि अन्येभ्योऽति-
रमणीयानि लट्टुत्ति लष्टानि मनोहराणि एवंविधानि आविद्धवीरवल्लु आविद्धानि परिहितानि वीरव-
ल्यानि वीरत्वगर्वसूचकानि बलयानि येन स तथा, यः कश्चिद्भीरुमन्यः स मां विजित्य इमानि
सोचयतु ! इति बुद्ध्या धृतवीरवल्लु इत्यर्थः, उपसंहरति किंवहुणा ? बहुना वर्णकवाक्येन किं० ?

सुसिलिदृत्तिसिद्धलट्टुआविद्धवीरवल्लु किं बहुणा ? कल्परु-
वल्णविव अलंकियविभूत्सिए णरिंदे सकोरिटमह्दामेणं

कल्परुवल्णविव अलंकियविभूत्सिए कल्पवृक्ष इव अलंकृतविभूषितः, तत्र कल्पवृक्षोऽलंकृतः पत्रादि-
भिः, विभूषितश्च पुष्पादिभिः, राजा तु अलंकृतो मुकुटादिभिः, विभूषितो वज्रादिभिः, ईदृश्याः
णरिंदे नरेन्द्रः सकोरिटमह्दामेणं कोरिटवृक्षसंबंधीनि माल्यानि पुष्पाणि मालयै हितानीति व्युत्प-

मुखं यस्य स तथा, पुनः किं० ? मउडद्विचसिरए मुकुटेन दीसं शिरो यस्य स तथा, पुनः किं० ?
हास्यथयत्ति हारेण अवस्तृतं आच्छादितं अत एव सुकथरइयत्ति सुशुक्तरतिकं द्रष्टृणां प्रसोददायि
एवंविधं वक्षो हृदयं यस्य स तथा, पुनः किं० ? सुद्विया इत्यादि-मुद्रिकाभिः पिंगला. पीतवर्णा अंशुलयो
 यस्य स तथा, पुन. किं० ? पालव पलंब इत्यादि-पालंबेन दीर्घेण अत एव 'पलंबमाणत्ति' प्रलवमानेन

ए ए हास्यथयसुकथरइयवच्ये सुद्वियापिंगलंशुलि ए पालंबपलंबमाणसुकथपड-
 उत्तरिञ्जे पाणामणिकणगरयणविमलमहरिहण्डणोच्चिअमिसिमिसितविरइय-

ईदृशेन पटेन 'सुकथत्ति' सुशु कृतः 'उत्तरिज्जत्ति' उत्तरासंगो येन स तथा, पुनः किं० ? पाणा इत्यादि-
 नानाप्रकारैर्मणिकनकरत्नैर्विमलानि दीक्षिमत्ति अत एव महारिहत्ति महार्हाणि निउणोच्चिअत्ति निपु-
 णेन शिल्पिना उचितानि परिकर्षितानि मिसिमिसितत्ति देदीप्यमानानि एवंविधानि विरइयत्ति

माणकडिसुत्तसुकयसोहे कल्पिता विन्धस्ता ये हारादयः, तत्र हारोऽष्टादशसरिकः, अर्धहारो नवसरि-
 कस्त्रिसरिकं च प्रतीतं, तथा 'पालंबपलंबमाणत्ति' प्रलंबमानः प्रालंबो झुंबनकं 'कडिसुत्तत्ति' कटि-
 सूत्रं च कट्याभरणं, एतैः कृत्वा 'सुकयत्ति'सुष्ठु कृता शोभा यस्य स तथा, पुनः किं० ? पिणद्धगेविज्जे
 पिनद्धानि परिहितानि त्रैवेयाणि श्रीवाभरणानि येन स तथा, पुनः किं० ? अंगुलिज्जगल्लियकया-

णकडिसुत्तसुकयसोहे पिणद्धगेविज्जे अंगुलिज्जगल्लियकयाभरणे वरकड-
 गतुडियथंभियमुए अहियरुवसस्सिरीए कुंडलुज्जोइयाणणे मउडदित्तस्सि-

भरणे अंगुलीयकानि अंगुल्याभरणानि 'ललियत्ति' ललितानि यानि 'कयाभरणत्ति' कचाभरणानि
 केशसंडनानि पुष्पादीनि यस्य स तथा, पुनः किंविशिष्टः ? वरकडगतुडियथंभियमुए वरैः प्रधानैः
 कटकैर्वलयैः त्रुटिकैश्च बाह्याभरणैः स्तंभितौ इव भुजौ यस्य स तथा, पुनः किं० ? अहियरुवसस्सि-
 रीए अधिकरूपेण सश्रीको यः स तथा, पुनः किं० ? कुंडलुज्जोइयाणणे कुंडलाभ्यां उद्योतितं आननं

पायिका कपायरका शाटिका तथा लूहियत्ति रुक्षितं निर्जलीकृतं अंगं शरीरं यस्य स तथा, पुनः कीदृशो राजा ? अहयत्ति अहतं अव्यंगं सुमहत्पत्ति सुमहार्घं बहुमूल्यं ईदृशं यत् दूसरयणत्ति दूष्य-
रत्नं वज्ररत्नं तेन सुसंबुद्धे सुष्ठु संवृतः परिहितदूष्यरत्न इत्यर्थः, पुनः किं० ? सरसेत्यादि- सरसेन सुर-
भिणा च गोशीर्षचंदनेन अनुलिसं गात्रं यस्य स तथा, पुनः किंविशिष्टः ? सुइमालावणगविलेवणे

महजघदूसरयणसुसंबुद्धे सरससुरभिगोसीसचंदणाणुलितगत्ते सुइमालाव-
णगविलेवणे आविद्धमणिसुवर्णे कप्पियहारक्कहारतिसरयपालंबपलंबमा-

तत्र माला पुष्पमाला, वर्णकविलेपनं च मंडनकारि कुंकुमादिविलेपनं, तत् उभयं 'सुइत्ति' शुचि-
पवित्रं यस्य स तथा, पुनः किं० ? आविद्धमणिसुवर्णे आविद्धानि परिहितानि मणिसुवर्णानि लक्ष-
ण्या मणिसुवर्णमयानि भूषणानि येन स तथा, पुनः किं० ? कप्पियहारक्कहारतिसरयपालंबपलंब-

भक्तिचित्रे ज्ञानपीठे सुहणिसरणे सुखेन निपण्ण उपविष्टः सुखनिपण्णः सन् पुष्पोदण्हिं पुष्पोदकैः
 पुष्परसमिश्रैर्जलैः गंधोदण्हिं गंधोदकैः श्रीखंडादिरसमिश्रैर्जलैः उण्होदण्हिं उण्होदकैः सुहोदण्हिं
 शुभोदकैः तीर्थजलैः सुद्धोदण्हिं शुद्धोदकैः स्वभावनिर्मलोदकैः एवंप्रकारैर्विविधपानीयैः कृत्वा
 कञ्छाणकरणपवर इत्यादि— कल्याणकरणे प्रवरः प्रवीण एवंविधो यो मज्जनविधिस्तेन मज्जितस्तादृशैः
 पुष्पोदण्हि अ, गंधोदण्हि अ, उण्होदण्हि अ, सुहोदण्हि अ, सुद्धोदण्हि अ, कञ्छाणकरणपवरमज्जणविहीणं
 मज्जिणं तस्य कोउयसण्हिं बहुविहेहिं
 कञ्छाणगणपवरमज्जणावसाणे पहलसुकुमालगंधकासाइयत्तहियंगे अहयसु-
 पुरुषैरिति शेषः तस्य तत्र ज्ञानावसरे कोउयसण्हिं बहुविहेहिं बहुप्रकारैः कौतुकशतैः रक्षादीनां शतैः
 संयुक्ते । अथ कीदृशो राजा ? कञ्छाणगतिं कल्याणकारि एवंविधं यत् पवरमज्जणावसाणे प्रवरमज्जनं
 तस्यावसाने प्रांते पहलसुकुमालति पक्षमला अत एव सुकुमाला गंधकासाइयन्ति गंधप्रधाना का-

हाए रोमंसुखकारिण्या संवाहितः सन् अवगयपरिसम्भे अपगतपरिश्रमः अट्टनशालायाः प्रतिनिष्कामति ॥ ६१ ॥ अट्टनशालायाः प्रतिनिष्कम्य यत्रैव मज्जनयहं तत्रोपागच्छति, उपागत्य मज्जनयहं अनुभविशति, अनुभविशय, समुत्तेत्यादि— समुकं मुकाफलयुक यत् जालं गवाक्षस्तेन आकुलो

अट्टणसालाओ पडिणिक्खमइ ॥ ६१ ॥ अट्टणसालाओ पडिणिक्खमिसिन्ना जेणेव मज्जणधरे तेणेव उवागच्छइ उवागच्छिता मज्जणधरं अणुपविसइ अणुपविसिन्ना समुत्तजालाकुलाभिरामे विचित्तमणिरयणकुट्टिमतले रमणिज्जे पहाणमंडवं सिणाणामणिरयणभत्तिचित्तंसि पहाणपीढंसि सुहाणिसण्णे

व्यासोऽभिरामश्च तस्मिन्, विचित्तेत्यादि—विचित्राणां मणिरत्नानां कुट्टिमतलं वद्धभूभागो यस्य स तथा तस्मिन् रमणिज्जे रमणीये पहाणमंडवंसि एवंविधे कानमंडपे णाणामणिरयण इत्यादि—नानामणिरत्न-

गुणविशेषास्तेषु णिम्माएहिं निर्मातविसिष्टाभ्यासवद्भिः, पुनः किं० ? छेएहिं छेकैः अवसरज्ञैः, पुनः
 किं० ? दक्खेहिं दक्षैः त्वरितत्वरितं कार्यकारिभिः, पुनः किं० ? पट्टेहिं षट्ठैः मर्दनकारिणां अयेसरैः,
 पुनः किं० ? कुसलेहिं कुशलैर्विक्किभिः, पुनः किं० ? मेहावीहिं मेधाविभिः अपूर्वाविज्ञानग्रहणसमर्थैः,
 पुनः किं० ? जिअपरिस्समेहिं जितपरिश्रमैः एवंविधैः पुरुषैः चउविहाए चतुर्विधया सुहपरिकम्मणाए
 णिम्माएहिं छेएहिं दक्खेहिं पट्टेहिं कुसलेहिं मेहावीहिं जिअपरिस्स-
 मेहिं पुरिसेहिं अट्टिसुहाए मंससुहाए तथासुहाए रोमसुहाए चउवि-
 हाए सुहपरिकम्मणाए संवाहणाए संवाहिए समाणे अवगयपरिस्समे
 सुखा सुखकारिणी परिकर्मणा अंगशुश्रूषा यस्यां सा तथा एवंविधया संवाहणाए संवाधनया विश्रामणया
 संवाहिए समाणे संवाहितः कृतविश्रामणःसन् । तदेव चतुर्विधत्वं दर्शयति अट्टिसुहाए अस्थिसुखया
 अस्थानां सुखकारिण्या मंससुहाए मांससुखया मांससुखकारिण्या तथासुहाए त्वचासुखकारिण्या रोमसु-

पल्हायणिज्जोहिं प्रल्हादनीयैः आप्यायनाकारिभिस्तैः कृत्वा अभ्यणितः सन्, तिष्ठचर्मसि तैलचर्मणि तैलाभ्यगानंतरं एवंविधैः पुरुषैः संवाहित. सन्नपगतपरिश्रमो जात इति योगः, अथ किंविधिभिः पुरुषैः ? णिउणोहिं निपुणैः उपायविचक्षणैः, पुनः किं ? पडिपुणोत्यादि-प्रतिपूर्णस्य पाणिपादस्य सुकुमाल-कोमलानि अत्यंतकोमलानि तलानि येषां तै. “ अत्र किरणावलीकारेण दीपिकाकारेण च प्रतिपू-

दियगायपल्हायणिज्जोहिं अब्भंगिए समाणे तिष्ठचर्मसि णिउणोहिं पडि-
पुणपाणिपायसुकुमालकोमलतलेहिं अब्भंगणपरिमहणुव्वरणकरणगुण-

र्णानां पाणिपादानां इति प्रयोगो लिखितः स तु चिंस्य. ‘प्राणितूर्यांगाणां’ इति सूत्रेणावश्यं हैमव्या-
करणमते एकवद्भावभवनात् ” पुनः किं ? अब्भंगणोत्यादि-अभ्यंगनं तैलादिना अक्षयं परिमहणचि-
तस्य तैलस्य मर्दनं उव्वरणचि उद्वलनं तस्य तैलस्य वहिः कर्षणं उद्वर्तनं वा, एतेषां करणे ये गुणाचि

सुपथुपरि पतनमिति यावत् वामदृगिति व्यामर्दनं परस्परेण बाह्याद्यंगमोदनम् । मह्यजुश्चिन्ति मह्यजु-
 क्षानि प्रतीतानि, करणानि च अंगभंगविशेषाः मह्यशास्त्रोक्ताः, एतैः कृत्वा संते श्रान्तः सामान्येन श्रमं
 उपगतः परिस्सन्ते परिश्रान्तः सर्वाङ्गीणं श्रमं प्राप्तः एवंविधः सन् सयपगगति शतवारं नवनवौषध-
 रसेन पक्वानि, अथवा यस्य पाके शतं सौवर्णं लगति तानि शतपाकानि, एवं सहस्सपगगति सहस्र-
 वामदृग-मह्यजुश्चकरणेहि संते परिस्सन्ते सयपगगसहस्सपगगेहि सुगंधवरतिह्यु-
 माह्यहिं पीणणिञ्जेहिं दीवणिञ्जेहिं मयणिञ्जेहिं विंहणिञ्जेहिं दृप्पणिञ्जेहिं सविं-
 पाकानि एवंविधैः सुगंधवरतैलादिभिः आदिशब्दात्कर्पूरपानीयादीनि ग्राह्याणि तैः अब्भंगिष् समाणे
 अभ्यंगितः सन्, अथ कीदृशैः तैलादिभिः ? पीणणिञ्जेहिं प्रीणनीयैः रसशुधिरादिधातुसमताका-
 रिभिः दीवणिञ्जेहिं दीपनीयैः अग्निदीप्तिकरैः मयणिञ्जेहिं मदनीयैः कामदृष्टिकरैः विंहणिञ्जेहिं वृंह-
 णीयैर्मांसपुष्टिकरैः दृप्पणिञ्जेहिं दर्पणीयैर्वलकारिभिः सविंदियगायति सर्वाणि इंद्रियगात्राणि तेषां

जीवलोके मनुष्यलोके खचिते व्यासे सति, कोऽर्थः? यथा कुंकुमेन किञ्चिद्भस्त्वु पिंजरीक्रियते तथा चालातपेन मनुष्यलोके पिंजरीकृते सति शयनीयात् अभ्युत्तिष्ठति ॥ ६० ॥ सयणिज्जाओ इत्यादित-
पडिणिक्लमइ पर्यन्तं, तत्र स सिद्धार्थः शयनीयाद्भ्युत्थाय पादपीठाल्पत्ववतरति, प्रत्यवतीर्य यत्रैव

सयणिज्जाओ अवभुट्टेइ ॥ ६० ॥ सयणिज्जाओ अवभुट्टेत्ता पायपीठाओ
पक्वोरुहइ पक्वोरुहिता जेणेंव अट्टणसात्ता तेणेंव उवागच्छइ उवागच्छित्ता
अट्टणसात्तं अणुपविसइ अणुपविसित्ता अणेगवायाम-जोगा- वग्गण-

अहनशाला परिश्रमशाला तत्रोपागच्छति, उपागत्य अहनशालां अनुप्रविशति, अनुप्रविश्य च अनेका-
नि व्यायामाय परिश्रमाय करणीयानि यानि योग्यावलानव्यामर्दनमह्युद्धकरणानि, तत्र जीवन्ति
योग्या अभ्यासः 'खुरली तु शमी योग्याऽभ्यास' इतिवचनात्, वग्गणत्ति च्चल्लंनं उल्लयनं अन्न्योन्न्य-

अतिरेकेण राजमानः सन् सदशः, अत्र यः अतिरेकेण राजमानः स सदशः. कथं भवतीत्याशंकायां रक्तत्वमात्रेण सदशः, कांत्या तु अतिरेकेण राजमान इति वृद्धाः, अथवा रकाशोकप्रकाशादीनां हिंशुलनिकरांतानां यो राजमानोऽतिरेकः प्रकर्षस्तसदश इति । पुनः किंविशिष्टे सूर्ये ? कमलापर-संडविबोहए कमलानां आकरा उत्पत्तिस्थानानि ये पद्महृदादयस्तेषु यानि खंडानि कमलवनानि कमलापरसंडविबोहए उद्विधंमि सूरुे सदशसरस्मिदिणपरे तेअसा जलंते तस्स य करपहरापरद्धंमि अंधयारे बालायवकुंकुमेणं स्वचियव जीवलोए

तेषां विकाशके 'उद्विधंमि सूरुे' इति तु प्राग् योजितम् । पुनः किंविशिष्टे सूर्ये ? सहस्सरस्मिदिणपरे अंधयारे पुनः किंविशिष्टे सूर्ये ? दिणपरे दिनकरे दिनकरणशीले, पुनः किं० ? तेअसा जलंते तेजसा देदीप्यमाने तस्स य करपहरापरद्धंमि अंधयारे तस्य च श्रीसूर्यस्य करग्रहौरैः किरणाभिघातैः अंधकारे अपराद्धे विनाशिते सति । अथ च बालायवत्ति बालातपः प्रसिद्धः स कुंकुममिव तेन

दलविकासेन विकसनं जातं, हरिणानां च नयनविकासेनेति तस्मिन्प्रभाते जाते उद्विषंभि सूर्ये पूर्वं रजनी विभाता तत ईषत्प्रकाशो जातस्ततश्च पांडुर उज्ज्वलं प्रभातं जातं ततश्च क्रमेण सूर्ये उद्गते सति, अथ किंविशिष्टे सूर्ये १ रत्नासोगप्यगासत्ति रक्तस्य अशोकस्य यः प्रकाशः प्रभासमूहः किंसुअत्ति किंशुकं पलाशपुष्पं सुअसुहत्ति शुकमुखं शुकचंचुपुटं गुंजद्धत्ति शुजाया अर्धः कृष्णभागादन्य-

सोगाप्यगास-किंसुय-सुयसुह-गुंजद्धराग-बंधुजीवग-पारावयचलणनयण-

परहुअसुरत्तलोअण-जासुअणकुसुमरासि-हिंशुलयणियराइरेगेहंतसरिसे

भागलक्षणः एतेषां यो रागो रक्तत्वं, तथा बंधुजीवगत्ति बंधुजीवकं पुष्पविशेषः “वयोहरिआंकुल”

इति लोकप्रसिद्धः पारावयचलणनयणत्ति पारापतस्य चरणनयनं परहुअसुरत्तलोअणत्ति परभृतस्य को-

किलस्य सुरके कोपादिना रकीकृते ये लोचने जासुअणकुसुमरासित्ति जपापुष्पस्य ‘जासू’इति लोक-

प्रसिद्धस्य यो राशिः समूहस्तथा हिंशुलनिकरश्च प्रसिद्धः एतेभ्यः सर्ववस्तुभ्यः अइरेगेहंतसरिसे

तीत्यर्थः ॥ ५९ ॥ तएणंसेसिद्धत्थे ततः स सिद्धार्थः क्षत्रियः कळं कल्पे श्वः पाउप्पभायाए प्रादुरि-
 त्यव्ययं प्राकाश्ये ततः प्रकटप्रभातायां रजन्यां, फुल्लुप्पल इत्यादि—फुल्लं विकसितं यत् उत्पलं पद्मं,
 उवट्टाणसालं गंधोदयसुत्तसुइयजाव सीहासणं रयाविंति रयाविता जेणेव
 सिद्धत्थे खत्तिए तेणेव उवागच्छंति उवागच्छिता करयलपरिजगहिंयं
 दसणहं सिरसावत्तं मत्थए अंजलिं कहु सिद्धत्थस्स खत्तियस्स तमाण-
 त्तियं पच्चप्पिणांति ॥ ५९ ॥ तएणं से सिद्धत्थे खत्तिए कळं पाउप्पभा-
 याए रयणीए फुल्लुप्पलकमलकोमलुम्मिलियम्मि अहापंडुरे पभाए रत्ता-

कमलश्च हरिणविशेषस्तयोः कोमलं सुकुमालं उन्मीलितं विकसनं दलानां नयनयोश्च यस्मिन्नेवंविधे
अहापंडुरे पभाए अथ रजनीविभातानंतरं पांडुरे उज्ज्वले प्रभाते, अयमर्थः यस्मिन्प्रभाते पद्मानां

रचयित्वा च मम एतां आज्ञासिं क्षिप्रमेव प्रत्यर्पयत ॥ ५८ ॥ तएणं ते कोडुंविचयपुरिसा ततस्ते कौड-
स्त्रिककपुरुषाः सिद्धार्थेन राज्ञा एवं उक्ताः संतो वृष्टास्तुष्टा इत्यादि पूर्ववत्, अत एवविधाः संतः

खिप्पामेव पञ्चपिणह ॥ ५८ ॥ तएणं ते कोडुंविचयपुरिसा सिद्धर्थेणं रणणा
एवं वुत्ता समाणा हट्टु-तुट्टु-जाव हियया करयलजावकट्टु एवं सामिति
आणाए विणएणं वयणं पडिसुणंति पडिसुणिता सिद्धर्थस्स खत्तियस्स
अंतियाओ पडिणिकखमंति पडिणिकखमिता जेणेव वाहिरिया उवट्टुण-
साला तेणेव उवागच्छंति उवागच्छिता खिप्पामेव सविसेसं वाहिरियं

एवं सामिति हेस्वामिन् ! यथा यूयं आदिशत तत्तथैव अस्माभिरवश्यं कर्तव्यं इत्युक्त्वा यावत् तत्त-
थैव सर्वं कृत्वा सिद्धार्थस्य क्षत्रियस्य तां आज्ञां प्रत्यर्पयति, अस्माभिर्भवदादेशः कृत इति निवेदनं-

मेव भोदेवानुप्रियाः ! अज्ज सविसेसं अद्य उत्सवदिनत्वात् सविशेषां बाहिरियं बाह्यां उवट्टाणसालं उपस्थानशालां उपस्थानमंडपं “ कचहरी ” इति लोके, किंविशिष्टाम् ? गंधोदगासितं गंधोदकेन सुगंधवारिणा सिकां सुइसंमज्जिओवलितं शुचिं पवित्रां संसार्जितां कचवरापनयनेन उवलितं उप-

अज्ज सविसेसं बाहिरियं उवट्टाणसालं गंधोदगासितं सुइसंमज्जिओव-
लितं सुगंधवरपंचवणपुष्पोवधारकलिअं कालागुरु-पवरकुंडुरुक्क-तुरुक्क-
डुद्धंतधूवमथमथंतगंधुद्धयाभिरामं सुगंधवरगंधियं गंधवाट्टिभूयं करेह
कारवेह करित्ता कारवित्ता य सिंहासणं रयावेह रयावित्ता मम एयमाणात्तियं

लिसां छणादिना ततः पदत्रयस्य कर्मधारयः, सुगंधवर इत्यादीनि विशेषणानि प्राग्वद्भाव्येयानि, ततः
एवंविधां उपस्थानशालां कुरुत स्वयं, कारयत अन्यैः, कृत्वा कारयित्वा च तत्र सिंहासनं रचयत,

विकलीक्रियंतामिति कृत्वा देवशुक्लजनसंबद्धाभिः अत एव प्रशस्ताभिर्मंगल्याभिर्धार्मिकाभिः कथाभिः स्वप्नजागरिकां स्वप्नसंरक्षणार्थं जागरिका स्वप्नजागरिका तां जाग्रती पडिजागरमाणी तान् स्वप्नानेव स्वापनिवारणेन प्रतिचरंती विहरति आस्ते इत्यर्थः ॥ ५६ ॥ तएणं सिद्धत्थे तत. स सिद्धार्थो राजा

स्संतिसि कडु देवयशुक्लणसंबद्धाहिं पसत्थाहिं मंगल्लाहिं धम्मि-
याहिं कडाहिं सुमिणजागरियं जागरमाणी पडिजागरमाणी विहरइ
॥ ५६ ॥ तएणं सिद्धत्थे स्वत्तिए पच्चूसकालसमयंसि कोडुंविषयपुरिसे
सदावेइ सदावित्ता एवं वयासी ॥ ५७ ॥ खिप्पामेव भोदेवाणुप्पिया !

पच्चूसकालसमयंसि प्रत्यूपकालसमये प्रभातकाले कोडुंविषयपुरिसे सदावेइ कौडुंविकपुरुयान् सेवकान् शब्दयति आकारयति, शब्दयित्वा च एवमवादीत् ॥ ५७ ॥ किमित्थाह खिप्पामेव क्षिप्रमेव शीघ्र-

वदथेति कृत्वा इति उक्त्वा तान् स्वप्नान् सम्यक् प्रतीच्छति अंगीकरोति, अंगीकृत्य च सिद्धार्थं
 राज्ञाऽभ्यनुज्ञाता स्वस्थानं गंतुं अनुमता सती नानामणिरत्नचित्राद्भद्रासनाद्भ्युत्तिष्ठति, अभ्युत्थाय
 च अत्वरितया अचपलया असंभ्रांतया अविलंबितया राजहंससदृश्या गत्या यत्र स्वकं शयनीयं
 सुमिणे समं पडिच्छद्ग पडिच्छिता सिद्धर्थेणं रणा अभ्युत्थिताया
 समाणी पाणामणिरयणभत्तिचित्ताओ भद्रासणाओ अभ्युद्गद्ग अभ्युत्थिता
 अतुरियमचवलमसंभंताए अविलंबियाए रायहंससरिसीए गद्गए जेणेव
 सए सयणिजे तेणेव उवागच्छद्ग उवागच्छिता एवंपयासी ॥५५॥ मा मेते
 उत्तमा पहाणा मंगळा सुमिणा दिट्टा अणोहिं पावसुमिणेहिं पडिहम्मि-
 त्तोपागच्छति, उपागत्य चैवमवादीत् ॥५५॥ मा मेते इत्यादि मे मम एते पूर्वोक्ता उत्तमाः स्वरूपतः
 सुंदराः प्रधानाः सत्फलदायकाः अत एव मंगळा मंगलकारिणः स्वप्ना अन्यैः पापस्वप्नेर्मा प्रतिहन्यंतां

तं उरालाणं तस्माद्बुद्धारास्त्वया स्वप्ना दृष्टा एवं दुञ्चंपि तच्चंपि द्विः त्रिः चारद्वयं चारत्रयं अपि अणुबूहद्
प्रशंसति । तएणमित्थादि-ततोऽनन्तरं सा त्रियला क्षत्रियाणी सिद्धार्थस्य राज्ञः पार्श्वे एतमर्थं श्रुत्वा
 तं उरालाणं तु मे जाव दुञ्चंपि तच्चंपि अणुबूहद् । तएणं सा तिसला
 स्वतियाणी सिद्धत्थस्स रणो अंतिए एयमट्टं सुच्चा णिसम्म हट्ट-तुट्ट-जाव
 हियया करयलपरिणाहियं दसणहं सिरसावतं मत्थए अंजलि कट्ट
 एवं वयासी ॥ ५४ ॥ एवमेयं सामी ! तहमेयं सामी ! अवितहमेयं सामी !
 असंदिद्धमेयं सामी ! इच्छियमेयं सामी ! पडिच्छियमेयं सामी ! इच्छि-
 यपडिच्छियमेयं सामी ! सच्चेणं एसमट्टे से जहेयं तुभ्मे वयहत्ति कट्ट ते
 निशम्यावधार्य दृष्टा तुष्टा यावत् हर्षपूर्णदया यावत् मस्तके अंजलिं कृत्वा एवमवादीत् ॥ ५४ ॥
एवमेयं सामी ! एवमेतत् स्वामिन् ! इत्यादीनि पदानि श्रावत् यावत् इतिकट्टु सत्य एपोऽर्थो यथा यूयं

वृद्धिस्तस्य करं कारकम्, सुकुमालपाणिपायं इत्यादीनि विशेषणानि प्राप्तवत् ॥ ५२ ॥ सेवियणं सोपि
 च दारक उन्मुक्तबालभावो विण्णायपरिणयमित्ते विज्ञातं विज्ञानं तत् परिणतमात्रं यस्य स
 तथा परिपकविज्ञान इत्यर्थः । धौवनमनुप्राप्तो राज्यपती राजा भविव्यति । किंविशिष्टः ? सूरै
 ल्कस्वणवंजणगुणोववेयं माणुम्माणपमाणपडिपुण्णसुजायसवंगसुंदरंगं
 सस्सिसोमाकारं कंतं पियदंसणं सुख्वं दारयं पयाहिसि ॥ ५२ ॥ सेविञ्च
 णं दारए उम्मुक्कबालभावे विण्णायपरिणयमित्ते जुवणगमणुप्पत्ते सूरै
 वीरे विक्रंते वित्थिण्णविपुलबलवाहणे रज्जवई राया भविरुसई ॥ ५३ ॥
 धूरः दाने अंगीकृतनिर्वाहे च समर्थः इत्यर्थः वीरे वीरः संग्रामे समर्थः विक्रंते विक्रांतः
 परसंडलाक्रमणसमर्थः पराक्रमवानित्यर्थः, वित्थिण्णेत्त्यादि-विस्तीर्णादपि विपुले अतिविस्ती-
 र्णे इत्यर्थः एवंविधे बलवाहने यस्य स तथा, तत्र बलं सेना, वाहनं गवादिकम् ॥ ५३ ॥

अक्षं कुलकेतुं अस्माकं कुले केतुरिव केतुश्चिह्नं ध्वजस्तस्मद्दशं अत्यद्भुतमित्यर्थः । अक्षं कुलदीपं
 अस्माक कुले दीप इव दीपस्तं प्रकाशकं मंगलकारकं च कुलपथयं कुले पर्वत इव पर्वतः अपराभवनीय.
 स्थिरश्च कुलस्थाधार इत्यर्थः । कुलवडिसय कुलेज्वतसक इव मुकुट इव यस्तं, शोभाकरत्वाद्, अत एव
 कुलतिलकं, कुलकीर्तिकरं च कुलवित्तिकरं कुलस्य दृष्टिर्निर्वाहस्तत्करं, तथा कुलदिणयरं कुले दिनकरं
 कुलकेतुं अम्हं कुलदीपं कुलपथयं कुलवडिसयं कुलतिलयं कुलकित्तिकरं
 कुलवित्तिकरं कुलदिणयरं कुलआधारं कुलणंदिकरं कुलजसकरं कुलपा-
 थयं कुलविवक्षणकरं सुकुमालपाणिपायं अहीणसंपुण्णपंचिदियसरीरं
 इव प्रकाशकत्वाप्यस्तं, कुलाधारं पृथिवीवद् कुलणंदिकरं कुलस्य नंदिर्दुर्द्धिस्तत्करं कुलजसकरं कुलस्य
 सर्वदिग्गामित्युक्तिकरं, एकदिग्गामिनी कीर्तिः, सर्वदिग्गामुकं यथा इतिवचनाद् कुलपाथयं ज्ञायाक-
 रत्वाद् आश्रयणीयत्वाच्च कुलस्य पादप इव दृक्ष इव यस्तं, कुलविवक्षणकरं कुलस्य विवर्द्धनं सर्वतो

माख ३ सुह ३ त्कोषा ४ राष्ट्र ५ दुर्ग ६ सैन्य ७ लक्षणं ससांगं, तेषां लाभो भविष्यतीति । अथ सामान्येन फलान्युक्त्वा विशेषतो मुख्यं फलमाह । एवं खलु देवानुषिषे ! त्वं नवसु मासिषु बहुप्र-

सुमिणा दिट्टा एवं सिवा धन्ना मंगला सस्सिरीआ आरुणा-तुट्ठि-दीहाउ-कल्ला-
णा (३००) मंगल्लकारणा णं तुमे देवाणुत्पिण्ण ! सुमिणा दिट्टा, अत्थल्लामो
देवाणुत्पिण्ण ! भोगल्लामो देवाणुत्पिण्ण ! पुत्तल्लामो देवाणुत्पिण्ण ! सुक्ख-
ल्लामो देवाणुत्पिण्ण ! रज्जल्लामो देवाणुत्पिण्ण ! एवं खलु तुमे देवाणुत्पिण्ण !
णवण्हं मासाणं बहुपडिपुण्णाणं अद्धट्टमाणराद्धदियाणं वइक्कंताणं अण्हं

तिष्णेषु अर्थाष्टमरात्रिदिवाधिकेषु व्यतिक्रान्तेषु सुरूपं दारकं पुत्रं प्रजनिष्यसीति संबंधः । किंविशिष्टं ?

स्वमानां अरथुगहं अर्थावग्रहं अर्थनिश्चयं करोति, अर्थनिश्चयं कृत्वा च त्रिशलां क्षत्रियाणि ताहिं इट्टाहिं इत्यादि प्राग्वत्, एवंविधाभिः वग्गूहिं वाभिः संलपन्नेवमवादीत् ॥ ५१ ॥ किमित्याह । देवानुत्थिप्स् हेदेवानुत्थिप्से। सरलस्वभावे । तुमे त्वया उरालाणं उदारः प्रशस्ताः स्वमा दृष्टाः कल्याणाणं इत्यादि प्राग्वत् ।

सित्ता अप्पणो साहाविष्णं मइपुवष्णं बुद्धिविष्णणेणं तेसिं सुमिणाणं अरथुगहं करेइ करित्ता तिसल खत्तियाणिं ताहिं इट्टाहिं जाव मंगल्लाहिं मियमहुरसस्सिरीयाहिं वग्गूहिं संलवमाणे संलवमाणे एवं वयासी ॥५१॥ उरालाणं तुमे देवानुत्थिप्स् ! सुमिणा दिट्टा कल्याणाणं तुमे देवानुत्थिप्स् !

अथ तेषां स्वमानां महिम्ना किं भविष्यतीत्याह । अथलाभो इत्यादि—अर्थादीनां लाभो भविष्यतीति, तत्र अर्थो मणिकनकादिः, भोगाः शब्दादयः, पुत्रः प्रतीतः, सुख निर्धृतिः, रज्ज्जि राज्यं स्वाम्यः १

चतुर्दशानां महास्वप्नानां के मरणे मन्ये इति वितर्काथो निपातः ततः को नु ? कल्याणे कल्याणकारी
फलवित्तविसेसो भविस्सइ फलवृत्तिविशेषो भविष्यतीति ॥ ५० ॥

तएणं से सिद्धत्थे ततः स सिद्धार्थो राजा त्रिशलायाः क्षत्रियाण्या अतिके एतमर्थं सुञ्चा शुत्वा

महासुमिणाणं के मरणे कल्याणे फलवित्तविसेसे भविस्सइ ॥ ५० ॥

तएणं से सिद्धत्थे राया तिसलाए खत्तियाणीए अंतिए एयमदुं सुञ्चा णि-
सम्म हट्टुदुजावहियए धाराहयनीवसुरहिकुसुमचंचुमालइयरोमकूवे ते
सुमिणे ओणिणहति ते सुमिणे ओणिण्हिता ईहं अणुप्पविसइ अणुप्पवि-

श्रोत्रेण निसम्म निशम्य हृदयेनावधार्यं हट्टुदु इत्यादि- प्राभवत्, तान् स्वप्नान् अवयङ्गाति चेतसि
धरति, अवयङ्ग च ईहं अणुप्पविसइ ईहां सदर्थविचारणालक्षणां अनुप्रविशति अनुप्रविश्य च तेषां

कनकरत्नानां भक्तिभिः रचनाभिः चित्रे आश्चर्यकारिणि भद्रासने निषीदति, निषय च आसत्या
 आश्रस्ता मार्गजनितश्रमापगमेन आश्रासनां उपगता अत एव च वीसत्या विश्रस्ता क्षोभा-
 भावेन सुखासनवर्गता सुखेन उपविष्टा सती सिद्धार्थं क्षत्रियं पूर्वोक्तरूपाभिर्वाणिभिरेवं अवादीव
 णाणामणिकणगरयणभस्तिचित्तंसि भद्रासणंसि णिसीयद् णिसीइत्ता
 आसत्या वीसत्या सुहासणवरगया सिद्धत्थं स्वत्तियं ताहिं इट्टाहिं
 जाव संलवमाणी संलवमाणी एवं वयासी ॥ ४९ ॥

एवं खलु अहं सामी ! अस्त्र तंसि तारिसगंसि सयणिञ्जंसि वण्णओ जाव
 पडिबुद्धा । तंजहा । गयवसहगाहा । तं एयसिं सामी ! उरालाणं चउद्दसण्हं

शेषं स्पष्टम् ॥ ४९ ॥

तत्किमित्याह । एवं खलु खामिन् । अथ मया चतुर्दश महास्त्राः दृष्टाः तं एयसिं तव पत्नेयां

तथाविधवर्णसंयुक्तत्वात् अत एव धन्नाहिं धन्याभिर्धनप्रापिकाभिः, पुनः की० ? मंगल्लाहिं मंगलकरणे
 प्रवीणाभिः, पुनः की० ? सस्मिरीयाहिं सश्रीकाभिः अलंकारविराजिताभिः, पुनः की० ? हिअयगम-
 णिजाहिं कोमलतया सुबोधतया च हृदयंगमाभिः । पुनः की० ? हिययपल्हायणिजाहिं हृदयप्रह्ला-
 दनीयाभिः हृद्गतशोकायुच्छेदिकाभिः, पुनः की० ? मियमहुरेत्यादि- मित्ताः अल्पशब्दाः बह्वर्थाश्च
 धन्नाहिं मंगल्लाहिं सस्मिरीयाहिं हिययगमणिजाहिं हिययपल्हायणिजाहिं
 मियमहुरमंजुलाहिं निराहिं संलवमाणी संलवमाणी पडिबोहेइ ॥ ४८ ॥
 तएणं सा तिसला खत्तियाणी सिद्धत्थेणं रणणा अब्भणुणया समाणी

मधुराः श्रोत्रसुखकारिण्यः मंजुलाः सुललितवर्णमनोहराः ततः पदत्रयस्य कर्मधारये मित्तमधुरमंजु-
 लाभिरिति ॥ ४८ ॥

तएणं ततोऽन्तरं जागरणानंतरं सिद्धार्थेन राज्ञाऽभ्यनुज्ञाता सा त्रिशला क्षत्रियाणी नानामणि-

संलवमाणी संलपंती २ पडिवोहेइ प्रतिबोधयति जागरयतीति संबंधः । अथ कीदृशीभिर्वाणी-
भिः ? इत्याह । ताहिं ताभिर्विशिष्टगुणसंयुक्ताभिः । पुनः कीदृशीभिः ? इट्टाहिं इष्टाभित्तस्य वल्लभाभिः-
पुनः की० ? कंताहिं कंताभिः सर्वदाऽपि वाञ्छिताभिः अत एव पियाहिं प्रियाभिः अद्वेष्याभिः, पुनः-

मसंभंताए अविलंबियाए रायहंससरिसीए गईए जेणेव सयणिञ्जे जेणेव
सिद्धत्ये खत्तिए तेणेव उवागच्छइ उवागच्छिता सिद्धत्यं खत्तियं ताहिं
इट्टाहिं कंताहिं पियाहिं मणुआहिं मणामाहिं उरालाहिं कल्लाणाहिं सिवाहिं

की० ? मणुणणाहिं मनोज्ञाभिर्मनोविनोदकारिणीभिः अत एव मणामाहिं मनोमाभिर्मनसा अभ्यर्तते
पुनःपुनर्गम्यंते ननु कदापि विस्मार्यन्ते एवंविधाभिः, पुनः की० ? उरालाहिं उदारभिः सुदरध्वनिवर्ण-
संयुक्ताभिः कल्लाणाहिं कल्याणानि समृद्ध्यस्तत्कारिणीभिः, पुनः की० ? सिवाहिं शिवाभिरुपद्रवहराभिः-

एष चउदससुविणे इत्यादिगाथा, व्याख्या— एतान् चतुर्दशस्वमान् सर्वाः पश्यन्ति तीर्थकरमातरः
यस्यां रजन्यामुत्पद्यन्ते कुक्षौ महायशसोऽर्हन्तः ॥ ४७ ॥

तिथ्यरयमाया । जं रयणिं वक्त्रमइ, कुच्छिसि महायसा अरिहा ॥१॥”॥४७॥
तए णं सा तिसला खत्तियाणी इमे एयारूवे उराले चउदस महासुविणे
पासित्ता णं पडिबुद्धा समाणी हट्टुट्टु—जाव हियया धाराहयकयंबपुष्फगं-
पिव ससुरससिअरोसकूवा सुमिणुगहं करेइ सुमिणुगहं करित्ता सयणिज्जाओ
अन्भुट्टेइ अन्भुट्टित्ता पायपीढाओ पच्चोरुहइ पच्चोरुहित्ता अतुरियमचवल-

तएणं इत्यादि पडिबोहेइत्ति पर्यंतं सूत्रं, तत्र सुमिणुगहं करेइ स्वमानां अवग्रहं स्वरणं करोति
उणेवेत्यादि— यत्र सिद्धार्थः क्षत्रियस्तत्रोपागत्य ताहिं ताभिः गिराहिं गीर्भिर्वाणीभिः संलवमाणी

ज्वालोच्चलनकं, अत्र तृतीयैकवचनलोपः, तेन ज्वालोच्चलनकेन कल्पइति क्वचित्प्रदेशे अंवरं आका-
शं पंचतं इव, अत्रालिहत्वेन आकाशपचनसमर्थमिवेत्यर्थः । पुनः किं० १ अतिवेगचंचलम् ॥ १४ ॥४६॥
इमे प्यारिसे इमान् एतादृशान् शुभान् कल्याणहेतून् सोमे उभया कीर्त्या सहितान् पियदंसणे

कल्पइ पंचतं अइवेगचंचलं सिद्धिं ॥ १४ ॥ ४६ ॥

इमे प्यारिसे सुभे सोमे पियदंसणे सुखे सुविणे ददृणा सयणमञ्जे पडिबुद्धा
अरविंदलोअणा हरिसपुलइअंगी । “ए ए चउदससुविणे, सखा पासेइ

श्रियदर्शनान् दर्शनमात्रेण प्रीतिकरान् सुखे सुखान् सुविणे स्वमान् ददृणा दृष्ट्वा सयणमञ्जे राय-
नमध्ये निद्रामध्ये प्रतिबुद्धा जागरिता अरविंदलोचना त्रिशला हर्षपुलकिकांगी प्रसोदभररोमांचि-
तगात्री, अत्र प्रसंगेन एतेषां स्वमानां गर्भकाले सकलजिनराजजननीविलोकनीयत्वं दर्शयन्नाह ।

नोकं, सिद्धिं चेति पदेनैव गतार्थत्वात्, विशेष्यं तु अंते स्थितं एव पदम्,] ततः सा त्रिशला चतु-
 दशे स्वप्ने शिखिनं पश्यति, किंविशिष्टं शिखिनं ? विउल्लज्जल्यादि-विपुला विस्तीर्णा तथा उज्ज्वल-
 पिंगलेन मधुघृतेन परिबिच्यमाना उज्ज्वलेन घृतेन पिंगलेन च मधुना सिच्यमाना अत एव णिद्धूमसि-
 निर्द्धूमा धगधगाइयति धगधगिति कुर्वत्यो जलंतति ज्वलंत्यो दीप्यमाना या ज्वालास्ताभिः उज्ज्व-

णिद्धूमधगधगाइयजलंतजालुञ्जलाभिरामं तरतमजोगजुत्तेहिं जालापय-
 रेहिं अणुणुणमिव अणुत्पइरणं पिच्छइ सा जालुञ्जलणगअंबरंव

लं अत एव अभिरामं, पुनः किं० ? तरतमजोगजुत्तेहिं इत्यादि- तरतमयोगयुक्तैर्ज्वालाप्रकरैरन्योन्य-
 मनुप्रकीर्णं इव, एका ज्वाला उच्चा, अन्या ततोऽपि उच्चतरा, अपरा ततोऽपि उच्चतमा, एवं तरतमयोग-
 युक्तैर्ज्वालाप्रकरैः अन्योन्यमनुप्रकीर्णं इव, तस्य सर्वा अपि ज्वाला अन्योन्यं प्रविष्टा इव संतीति
 भावः, पुनः किं० ? जालुञ्जलणग इत्यादि- ज्वालानां ऊर्ध्वं ज्वलनं ज्वालोज्ज्वलनं स्वार्थिककप्रत्यये च

स्थितमपि गगनमंडलस्यांतं यावत्प्रभासयंतं लोकप्रसिद्धस्य आकाशस्यापि शिखरं स्वकांत्वा शोभय
तामित्यर्थः, पुनः किं० ? तुंगं उच्चं, किंप्रमाणमित्याह मेरुगिरिसन्निगासं मेरुगिरिसदृशं रयणणिकररासि
रत्ननिकराणां राशिः उच्चिभूत. समूहस्तं शेषं योजितम् ॥ १३ ॥ ४५ ॥

‘सिहिं वेत्यादित. सिहिं यावत्’ [ननु प्रथमतोऽपि ‘सिहिं’ इति पद, अतोऽपि ‘सिहिं’ इति पदं

गगणमंडलंतं प्रभासयंतं तुंगं मेरुगिरिसन्निगासं पिच्छद् सा रयणणिकर-
रासिं ॥ १३ ॥ ४५ ॥ सिहिं च सा विडलुञ्जलपिंगलमहुषयपरिसिच्चमाणा-

ततः कथं न पीनरक्तयम् ? उच्यते— प्रथमं यत् सिहिं वेति पदं तत् गयवसहेति गाथोकस्य सिहिं
वेति पदस्य ग्रहणार्थं, अंतं स्थित तु स्वरूपग्रहणार्थं, ततोऽयमर्थः गयवसहेतिगाथायां यदुक्त. सिहिं
वेति चतुर्दशस्वस्तत्र ईदृशं शिखिनं अर्धं पश्यतीति योजना, अत एव अत्र ‘तत्रोपुणो’ इति

उपभोगो यत्र तत्सातोपभोगं ईदृशं विमानवरपुंडरीकं विमानवरेषु पुंडरीकमिव अत्युत्तमत्वात्॥१२॥४४॥
तथो पुणो ततः पुनः सा त्रिशला त्रयोदशे स्वप्ने रत्ननिकरराशिं पश्यति, अथ किंविशिष्टं रत्ननि-
करराशिं ? पुलगोत्यादि-पुलकादयो रत्नविशेषाः प्रासिद्धाः, नवरं वेरन्ति वज्रं इदं नीलन्ति इन्द्रनीलरत्नं
सासगन्ति सस्यकं रत्नविशेषः कर्केष्यणन्ति कर्केतनं रत्नविशेषः लोहियक्त्वन्ति लोहितारव्यो रत्नविशेषः

तथो पुणो पुलग-वेरिद-नील-सासग-कर्केष्यण-लोहियक्त्व-मरगय-मसारगच्छु-
पवाल-फलिह-सोर्गांधिय-हंसगन्ध-अंजण-चंद्रप्यहवररणोहिं महियलपद्मद्विभं

मरगयन्ति मरकतं रत्नविशेषः मसारगच्छन्ति मसारगच्छं रत्नविशेषः पवालन्ति विद्रुमः फलिहन्ति स्फटि-
करत्वं सोर्गांधियन्ति सौर्गांधिकं रत्नविशेषः हंसगन्धन्ति हंसगन्धं रत्नविशेषः अंजणन्ति अंजनप्रभं द्याम-
रत्वं चंद्रप्यहन्ति चंद्रप्रभश्चंद्रकांतरत्वं क्षुभिः रत्नप्रकारैः महियलपद्मद्विभं महीतलप्रतिष्ठितं महीतले

सयलमवि जीवलीञ्जं सकलमपि जीवलीकं पूरयंतं पूरयत् शब्दव्याप्तं कुर्वदित्यर्थः, पुन. किं० ?
 कालागुरु इत्यादि—कृष्णागुरु (१) प्रवरकुंडुरुक्क (२) तुरुष्काः (३) प्राग्ध्याख्यातास्तथा डञ्जमाणधूवति
 दक्षमानधूपो दक्षांगादिर्धूप. वासंगति वासांगानि सुगंधद्रव्याणि एतेषां सर्वेषां मधमघतति मधमघाय-
 मानः गंधुद्ध्यति उद्धृत इतस्ततः प्रवृत्तश्च यो गंधस्तेन अभिरामं, पुनः किं० ? णिञ्चालोप नित्यं
 सयलमवि जीवलीञ्जं पूरयंतं कालागुरु-पवरकुंडुरुक्क-तुरुक्क-डञ्जमाणधूप-
 वासंगडत्तममघमघंतगंधुद्ध्युयाभिरामं णिञ्चालोपं सेयं सेयत्पमं सुरवरभिरामं
 पिच्छद्द सा सातोवभोगं वरविमाणपुंडरीयं ॥ १२ ॥ ४४ ॥

आलोक उद्योतो यत्र तत्तथा, पुन. किं० ? सेञ्जं श्वेतं उज्ज्वलं अत एव सेअपमं श्वेता उज्ज्वला
 प्रभा कांतिर्पस्य तत्तथा, पुन. किं० ? सुरवरभिरामं सुरवरैः प्रधानं शोभित न तु रिक्ं पिच्छद्द
 प्रेक्षते सा विशाला इति प्राग् योजितम्, पुन. किं० ? सातोवभोगं सातस्य सातवेदनीयस्य कर्मण

चमरन्ति चमर्यो धेनवः, संसत्तन्ति संसत्काः श्वापदविशेषाः, कुंजरा हस्तिनः वणलयन्ति वनलताः
अशोकलताद्याः, पउमलयन्ति पद्मलताः पद्मिन्यः, एतेषां सर्वेषां या भत्तन्ति भक्तिः रचना चित्राणि
इति यावत्, तैः चित्रं आश्चर्यकारि, पुनः किं० ? गंधर्वोपवज्रमाण इत्यादि—गांधर्वशब्देन गीतं उच्यते,
उपवाद्यमानशब्देन वादित्राण्युच्यते, ततो गांधर्वोपवाद्यमानानां गीतवादित्राणां संपूर्णो घोषः शब्दो

चमर-संसत्त-कुंजर-वणलय-पउमलयभत्तन्ति चित्तं गंधर्वोपवज्रमाणसंपुण्ययोसं
णिच्चं सजलयणविउलजलहरगज्जियसद्वाणुणाइणा देवदुंदुभिमहारवेणं

यत्र तत्तथा, पुनः किं० ? णिच्चं सजल इत्यादि—नित्यं निरंतरं सजलो जलसंपूर्णः घणन्ति घनो निविडः
विउलन्ति विपुलः पृथुल एवंविधो यो जलधरो मेघस्तस्य यो गज्जियसद्वात्ति गर्जितशब्दो गर्जारिव
इत्यर्थः तस्य अणुणाइणा अनुनादिना सदशेन देवदुंदुभिमहारवेणं देवसंबंधिदुंदुभिमहाशब्देन

कांचनमहामणिसमूहैः सुवर्णरत्नप्रकरैः प्रवरा ये अद्भुतसहस्ससत्ति अष्टाधिकसहस्रसंख्याः तेअत्ति तेकाः
संभाः तैः दिप्यंतत्ति दीप्यमानं सत् पाहृष्यईवं नम आकाशं प्रदीपयति यत्तत् तथा, पुन. किं० ?
कणगपयरेत्यादि— कनकप्रतरेषु सुवर्णपत्रेषु लंबमानाभिर्मुक्ताभिः समुज्ज्वलं प्राबल्येन दीप्तिमत्, पुनः
किं० ? ज्वलंतेत्यादि— ज्वलंति दीप्यमानानि देवसंबंधीनि अर्थाच्छिवितानि दामानि पुष्पमाला यत्र

समूहपवरतेअअद्भुतसहस्सदिप्यंतणहृष्यईवं कणगपयरलंबमाणमुत्तासमुज्ज्वलं
ज्वलंतद्विषदामं ईहाभिगलसभतुरगणरमगरविहगवालगकिण्णररुत्सरम-

तत्तथा, पुनः किं०? ईहाभिगेत्यादि— ईहाभृगा वृकाः, 'वरगडा जीव' इति लोके, उत्सभत्ति घृषभा,
तुरगत्ति तुरगा अभ्याः, णसत्ति नरा मनुष्याः, मगरत्ति मकराः, विहगत्ति विहगाः पक्षिणः, वालगत्ति
व्यालकाः सर्पाः, किण्णरत्ति किन्नरा देवजातिविशेषाः, रुत्ति रुतवो मृगभेदाः, सरभत्ति शरभा अष्टापदाः,

व्याकुली भवत् अत एव उच्छलंतसि उच्छलत् आवर्तपतितत्वेन अन्यत्र निर्गमावकाशाभावात्
उर्ध्वं उच्छलत् पञ्चोणिअत्तसि प्रत्यवनिवृत्तं उर्ध्वं उच्छल्य तत्रैव पुनः पतितं अत एव भ्रममाणसि
तत्र आवर्ते एव भ्रमत् तत एव च लोलं स्वभावतश्चंचलं एवविधं सलिलं पानीयं यत्र स तथा तं
प्रेक्षते क्षीरोद्गसागरं शरद्गजनिकरसोभवदना ॥ ११ ॥ ४३ ॥

शुष्पमाणुच्छलंतपञ्चोणिअत्तभ्रममाणलोलसलिलं पिच्छद्ग खीरोयसागरं
सरयरायणिकरसोभवयणा ॥ ११ ॥ ४३ ॥

तथो पुणो तरुणसूरमंडलसमप्पमं दिप्पमाणसोहं उत्तमकंचणमहासंणिः

तथोपुणो ततः पुनः सा त्रिशला द्वादशे स्वप्ने विमानवरपुंडरीकं प्रेक्षते, अथ किंविशिष्टं विमानवरपुं-
डरीकं ? तरुणेत्यादि—तरुणो नूतनो यः सूर्यस्तस्य मंडलं बिंबं तेन समा प्रभा कांतिर्यस्य तत् तथा,
पुनः किं ? दिप्पमाणसोहं दीप्यमाना शोभा यस्य तत् तथा, पुनः किं ? उत्तमकंचणेत्यादि— उत्तमैः

यो विच्छिन्निमंतः कञ्चोलाः 'ततस्तरंगांतभंगांतऊर्ध्वतपदानां द्वंद्वः' तत एतैः सर्वैः पूर्वोक्तैः कञ्चोल-
प्रकारैः सह यः संबंधो मिलनं तेन धावमाणसि धावमानस्त्वरितं तीराभिमुखं प्रसर्पन् ओवणियचत्ति
अपनिवर्तमानस्तटारपश्चाद्बलमानः सन् भासुरतरोऽस्यंतं दीप्तोऽत एव अभिरामो मनोहरो यः स
तथा तं, पुनः किं०? महामगरेत्यादि- महांतो मकरा मत्स्याश्च प्रसिद्धाः, तथा तिमि (१) तिमिगिळ-
धावमाणोवणियत्तभासुरतराभिरामं महामगरमच्छतिमितिभिगिळणिरुद्ध-
सिलितिलियाभिधायकपपुरफेणपसरं महाणईतुरियवेगमागयभमगंगावत्त-

(२) निरुद्ध (३) तिलितिलिका (४) क्ष जलचरजीवविशेषाः, अर्थतेषां अभिधायसि अभिघातेन
पुच्छाच्छोटनेन उत्पन्नः कप्युरसि कर्पूरवहुज्वलः फेणपसरसि फेनप्रसरो यस्य स तथा तं, पुनः किं०?
महाणई इत्यादि- महस्यो नयो महानयो गंगायास्तासां ये त्वरितवेगाः शीघ्रं आगमनानि सैः
आगयभमसि आगतभ्रम उत्पन्नभ्रमणो यो गंगावत्तसि गंगावर्तनामा आघर्षविशेषस्तत्र शुष्पमाणसि

प्रकर्षेण वर्द्धमानो जलसंचयो जलसमूहो यस्य स तथा तं, चतसृष्वपि दिक्षु तत्र अगाध एव जल
 प्रवाहोऽस्तीति भावः; पुनः किं०? चवलचंचलेत्यादि- चपलचंचलाः चपलेभ्योऽपि चपला अतिचपला
 इति यावत्, तथा उच्चायत्पमाणाति उच्चं आत्मप्रमाणं येषां एवंविधा ये कञ्चोलस्तैः लोलंताति लोलत्
 पुनः पुनरेकीभूय पृथक् भवत् एवंविधं तोयं पानीयं यस्य स तथा तं, पुनः किं०? पडुपवणेत्यादि-पडु-
 संचयं चवलचंचलुच्चायत्पमाणाकञ्चोल्लोलंततोयं पडुपवणाहयचलिअचव-

लपागडतरंगरंगंतभंगखोखुब्भमाणासोभंतणिम्मलउक्कडउन्मीसहसंबंध-

ना अमंदेन पवनेन आहयति आहता आस्फोटिताः संतः अत एव चलिअति चलिता धावितुं प्रवृत्ताः
 तत एव चवलति चपलाः पागडति प्रकटाः तरंगति एवंविधास्तरंगाः कञ्चोलास्तथा रंगंतति रंगंतः
 इतस्ततो नृत्यंत एवंविधा भंगति कञ्चोलविशेषाः तथा खोखुब्भमाणाति अतिक्षुभ्यंतः भयभ्रांता इव
 अमंतः सोभंतति शोभमानाः णिम्मलति निर्मलाः खच्छाः उक्कडति उक्कटा उक्कताः उन्मिति उन्म-

तु प्राग् योजितं, पुनः किं० ? हिअयनयणकंतं वृद्धयनयनयोः कांतं वृद्धमं पञ्चमसरं नाम सरं
पञ्चसर इति नाम्ना सर. सरोवरं, किंवि० ? सररुहाभिरामं सरस्तु अर्हं पूज्यं अत एव 'अभिरामं'
रमणीयं ॥ १० ॥ ४२ ॥

तत्रोपुर्णो ततः पुनरेकादशे स्वप्ने शरद्गजनीकरसौम्यवदना सा त्रिशला क्षीरोदसागरं पश्यति,
 तत्रो पुर्णो चंद्रकिरणरासिसरिवच्छसोहं चउगमणपवड्डुमाणजल-

अथ किंविशिष्टं क्षीरोदसागरं ? चंद्रकिरणरासिचि चंद्रस्य किरणराशिः किरणसमूहस्तेन सरिससरिचि
 सहस्री श्रीः शोभा यस्या एवंचिथा वच्छसोहं वक्षःशोभा यस्य स तथा तं, 'वक्षःशब्देन हि हृदयं
 उच्यते तत्तु प्राणिनो भवति न तु समुद्रस्य ततो वृद्धयशब्देनाऽत्र मध्यभागः प्रोच्यते ततोऽस्त्युज्ज्व-
 लो मध्यभागो यस्येति श्लेषम्, पुनः किं० ? चउगमणचि चतुर्षु गमनेषु दिक्कार्गेषु पवड्डुमाणचि

अवलिहमानानि आस्वाद्यमानानि कमलानि यत्र तत्तथा, पुनः किं० ? कायंबगेत्यादि— कादंबकाः
 कलहंसाः, बलाहका बलाकाः, चक्राश्रकवाकाः, 'कलहंससि' कला मधुरवाब्दा ये हंसाः कलहंसाः
 राजहंसा इत्यर्थः, सारसा दीर्घजानुका जीवविशेषाः, इत्यादयो ये गविअसउणणत्ति गर्विताः ताह-
 कस्थानप्रात्या अभिमानिनो ये द्वाकुनिगणाः पक्षिसमूहास्तेषां मिथुनैर्द्वैः सेव्यमानं सालिलं यस्य
 कायंबगबलाहयचक्रकलहंससारसगावियसउणणामिहुणसेविज्जमाणसालिलं
 पउमिणिपत्तोवलणजलबिंदुणिचयचित्तं पिच्छइ सा हिअयनयणकंतं
 पउससरं नाम सरं सररुहाभिरामं ॥ १० ॥ ४२ ॥

तत्तथा, पुनः किं० ? पउमिणिपत्तेत्यादि— पञ्चिन्यः कमलिन्यस्तासां 'पत्तत्ति' पत्राणि तत्र 'उवलणत्ति'
 उपलयां ये जलबिंदुनिचयास्तैश्चित्रं मंडितमिव, इंदनीलरत्नमयानीव पञ्चिनीपत्राणि मुक्ताफलाबु-
 कारिभिर्जलबिंदुभिरतीव शोभन्ते, तैश्च पत्रैस्तत् सरः कृतचित्तं इव भातीति भावः, पिच्छइ सा इति

कुवलयानि चंद्रविकाशीनि कमलानि उपलति उपलानि रक्तकमलानि तामरसति तामरसानि महाप-
 दानि पुंडरीक्षति पुंडरीकानि उज्ज्वलकमलानि पतेयां नानाजातीयकमलानां यः उरति विस्तीर्णः
 सप्यमाणसि सर्पन् प्रसरन् एवंविधो यः सिरिसमुदणं श्रीसमुदयः शोभासमूहस्तेन कमलानां
 शोभाप्रकरणे हि शोभमानत्वं एव स्यान्नतु सूर्यवैवादिबेदीप्यमानत्वं अत उत्येक्ष्यते पतेयां
 वलयउप्यलतामरसपुंडरीओरुसप्यमाणसिरिसमुदणं रमणिज्जखसोहं

पसुइअंतभमरगणमत्तमहुअरिगणुक्करोलिज्जमाणकमलं (२५०)

विविधकमलानां शोभाप्राग्भारेण ज्वलदिव देदीप्यमानमिबेति, पुनः किं० ? रमणिज्जखसोहं रमणीया
 मनोरमा रूपशोभा यस्य तत्तथा, पुनः किं० ? पसुइअंतति प्रमुदितं अतश्चित्तं येषां ते प्रमुदितान्तरः
 एवंविधा ये भमरगणसि भमरगणाः मत्तमहुकरीगणाश्च भमरजातिविशेषगणास्तेषां उत्कराः समूहाः,
 भ्रमरमहुकरीणां बह्वनि धृंदानीत्यर्थः, ' समूहानामपि समूहोक्तिवहुत्वज्ञार्थे ' तैः उलिज्जमाणसि

तथो पुणो ततः पुनः सा त्रिशला दशमे स्वमे पद्मसरः पश्यति, अथ किंविशिष्टं पद्मसरः ?
 रविकिरणतरुणत्ति प्राकृतत्वाद्दिशेषणस्य परनिपातात् तरुणो नूतनो यो रविस्तस्य ये किरणास्तैः
 वोहिअत्ति वोधितानि यानि सहस्सपत्तत्ति सहस्सपत्राणि महापद्मानि तैः सुरभितरत्ति अत्यंतं सुगंधि
 पिंजरत्ति पीतं रकं च जलं यस्य तत्तथा, पुनः किं० ? जलचरत्ति जलचरा जलजीवास्तेषां पहकरत्ति

तथो पुणो रविकिरणतरुणवोहियसहस्सपत्तसुरभितरपिंजरजलं जलचर-
 पहकरपरिहत्थगमच्छपरिभुज्जमाणजलसंचयं महंतं जलंतमिव कमलकु-

समूहस्तेन परिहत्थगत्ति परिपूर्णं सर्वतो व्यासं इत्यर्थः, तथा मच्छपरिभुज्जमाणजलसंचयं मत्स्यैः
 परिभुज्जमानो व्याप्रियमाणो जलसंचयो यस्य तत्तथा ततः कर्मधारयः, पुनः किं० ? महंतं महत्, पुनः
 किं० ? जलंतमिव ज्वलदिव देदीपमानं इव कमलत्ति कमलानि सूर्यविकाशीनि अंबुजानि कुवल्यत्ति

नयनयोर्हि आनंद एव भूषणं, यथा पद्मस्य विकाराः, पुनः किं० ? पभासमाणां प्रभासमानं दीप्यमानं, प्रभया वा असमानं निरुपम्, पुनः किं० ? सवधो चैव सर्वतः सर्वादिशं निश्चयेन दीवयंतं दीपयंतं, पुनः किं० ? सोमलच्छीनिभेलुणं सौम्या प्रशस्ता वा लक्ष्मीस्तस्याः 'निभेलुणंति' गृह, अयं देव्यः शब्दः, पुनः किं० ? सवधावपरिविजितं सर्वैः पापैः अमंगलैः परिवर्जितं रहितं अत एव शुभं पभासमाणां सवधोचैव दीवयंतं सोमलच्छीनिभेलुणं सवधावपरिविजितं सुभं भासुरं सिरिवरं सवोडअसुरभिकुसुमआसत्तमहृदामं पिच्छइ सा रययपुण्णकलसं ॥ ९ ॥ ४१ ॥

भासुरं दीप्यमानं सिरिवरं श्रिया शोभया प्रधानं, पुनः किं० ? सवोडअसुरभिकुसुमचि सर्वरुजानां सर्वऋतुजातानां सुरभिकुसुमानां सुगंधिपुष्पाणां संबंधीनि आसत्तचि आसत्कानि कठे स्थापितानि महृदामचि माल्यदामानि यस्मिन् कलशे स तथा तं, अमेतनानि पदानि योजितानि ॥ ९ ॥ ४१ ॥

पूर्णं अत एव उत्तमं शुभसूचकं, पुनः किं० ? दिव्यमाणसोहं दीव्यमाना शोभा यस्य स तथा तं;
 पुनः किं० ? कमलकलावपरिरायमाणं कमलकलापेन कमलसमूहेन परिराजमानं सर्वतः शोभमानं,
 पुनः किं० ? पडिपुण्णत्ति प्रतिपूर्णां नतु न्यूना एवंविधा ये सव्वत्ति सर्वे मंगलभेअत्ति मंगलभेदाः
 मंगलप्रकारास्तेषां समागमं समागमः संकेतस्थानमिव, यथा संकेतस्थाने संकेतकारिणो जना अव-
 दिव्यमाणसोहं कमलकलावपरिरायमाणं पडिपुण्णसव्वमंगलभेअ-
 समागमं पवररणपरिरायंतकमलट्टियं नयणभूसणकरं

इयं प्राप्यंते तथा तस्मिन्कलशे दृष्टे अवश्यं सर्वे मंगलभेदाः प्राप्यंते इति भावः, पुनः किंवि० ?
 पवररणत्ति पवररत्तैः परिरायंतत्ति परिराजमानं यत्कमलं तत्र स्थितं रत्नमयविकसितकमलोपरि स
 कलशो मुक्तोऽस्तीति भावः, पुनः किं० ? नयणभूसणकरं नयनानां भूषणकरं आनंदकरं इत्यर्थः,

शिवः सौम्यः सुखकारी अत एव मउअत्ति मृदुको मंदो मंद इति यावद् एवंविधो यो मारुअत्ति मारुतो वायुः तस्य लयत्ति लयः आश्लेषो मिलनमिति यावद् तेन आहयत्ति आहत आन्दोलितो यः तत एव कंपमाणं चलनस्वभावो यः स तथा तं, पुनः किं० ? अइप्यमाणं अतिप्रमाणं महंतं इत्यर्थः पुनः किंवि० ? जणपिच्छणिज्जरुवं जनानां प्रेक्षणीयं इदुं योम्यं रूपं स्वरूप यस्य स तथा तम् ॥८॥१०॥

मउअमारुअलयाहयकंपमाणं अइप्यमाणं जणपिच्छणिज्जरुवं ॥ ८ ॥१०॥

तओ पुणो जच्चकंचणुज्जलंतरुवं णिम्मलजलपुणमुत्तमं

तओ पुणो ततः पुनः सा त्रिशला क्षत्रियाणी नवमे स्वप्ने रययपुणकलसं रजतपूर्णकलसं रूप्यमयं पूर्णं कुंभं पश्यति, अथ किंविशिष्टं रजतपूर्णकलसं ? जच्चकंचणुज्जलंतरुवं जालकांचनवद् उत्तमसुवर्णवद् उज्ज्वलं उत्प्रावल्येन ष्वलद् दीप्यमानं रूपं यस्य स तथा त, यथा किल जालकांचनस्य रूपं अतिनिर्मलं भवति तथा तस्य कलशस्यापि रूपं इति तात्पर्यं, पुनः किं० ? णिम्मलजलपुणं निर्मलेन जलेन

अथ कीदृशेन सिंहेन ? फालिथेत्यादि—स्फटिकं रत्नविशेषः, शंखः प्रसिद्धः, अंकोऽपि रत्नविशेषः, कुंदसिं-
 कुंदस्य धवलपुष्पविशेषस्य माल्यं दगारयन्ति दकरजांसि जलकणाः रययकलसन्ति रजतकलशौ रूष्य-
 धटः पंडुरेण उक्तसर्वस्तुवत् उज्ज्वलवर्णेन मत्थयत्येण मस्तकस्थितेन चित्रतया ध्वजशिरसि आलि-
 खितेनेत्यर्थः, पुनः कीदृशेन सिंहेन ? रायमाणेण राजमानेन सुंदरत्वात् शोभमानेनेत्यर्थः रायमाणं

रययकलसपंडुरेण मत्थयत्येण सीहेण रायमाणेण राय-
 माणं भित्तुं गगणतलमंडलं चैव ववसिष्णं पिच्छद्द सिव-

राजमानं इति तु योजितं, पुनः कीदृशेन सिंहेन ? भित्तुं भेत्तुं द्विधा कर्तुं, किम् ? गगणतलमंडलं
 आकाशतलमंडलं चैवन्ति उत्प्रेक्षयां ववसिष्णं सोद्यमेनेव, अयमर्थः—ध्वजस्तावदायुतरंगेण कंपते,
 कंपमाने च ध्वजे सिंहोऽपि गगनं प्रति उच्छलति, तथा च उत्प्रेक्ष्यते, अयं सिंहः किं गगनतलं
 भेत्तुं उद्यमं करोतीति ! ! पिच्छद्द प्रेक्षते इति प्राग्वत्, अथ पुनः किंविशिष्टं ध्वजं ? सिवन्ति

तथो पुणो ततः पुन. सा त्रिशला अष्टमे स्वप्ने धयं ध्वजं पश्यति, किंविशिष्टं ध्वजं ? जञ्चकणगत्ति-
जालं उत्तमजातीयं यत् कनकं सुवर्णं तस्य या लट्टि यष्टि. तत्र पइट्टिअं प्रतिष्ठितं सुवर्णमयदंडशि-
खरे स्थितं इत्यर्थः, पुन. किं० ? समूहत्ति समूहीभूतानि बहूनि इत्यर्थः नीलरत्तपीअसुक्किअत्ति नील-
रत्तपीअसुक्कानि कुष्णनीलयोरैक्यत्तयंचवर्णमनोहराणीत्यर्थः सुकुमालत्ति सुकुमालानि उच्चसिअत्ति
तथो पुणो जञ्चकणगलट्टिपइट्टिअं समूहनीलरत्तपीअसुक्किलसुकुमालुल्ल-
सिअमोरपिच्छकयसुद्धयं धयं अहिअसस्सिरीअं फालिअसंत्वंकुंदगरय-

उच्चसंति वातेन लहलहायमानानि इत्यर्थः, एवंविधानि यानि मोरपिच्छत्ति मयूरपिच्छानि तैः
कयसुद्धयं कृता मूर्द्धजा इव केशा इव यस्य स तथा तं, अयमर्थः. यथा मनुष्यश्चिरत्ति वेणिर्भवति
तथा तस्य ध्वजस्य वेणिस्थाने मयूरपिच्छसमूहः स्यापितोऽस्तीति, पुनः किं० ? अहिअसस्सिरीअं
अधिकसश्वीकं अतिशोभितं इत्यर्थः, पुनः किं० ? एवंविधेन सिंहेन राजमानं इति विशेषणयोजना,

दीनां शोभा येन स तथा तं, येन स्वकिरणैः सर्वेषां अपि प्रभां विद्धुंसास्तीति भावः, अत्र संहस्रकि-
 रणाभिधानं तु लोकप्रसिद्धत्वात्, अन्यथा कालविशेषे अधिका अपि तस्य किरणा भवन्ति, तथा
 चोक्तं लौकिकशास्त्रेषु “ ऋतुभेदाद्युनस्तस्या-तिरिच्यन्तेऽपि रश्मयः । शतानि द्वादश (१२००) मघौ,
 त्रयोदश तु (१३००) माघे ॥ १ ॥ चतुर्दश (१४००) पुनज्येष्ठे, नभोनभस्ययोस्तथा (१४००)
 (१४००) । पंचदशैव (१५००) त्वाषाढे, षोडशैव (१६००) तथाश्विने ॥ २ ॥ कार्तिके त्वेकादश
 च (११००) शतान्येवं (११००) तपस्यपि । मार्गे च दश साङ्घीनि (१०५०) शतान्येवं च फाल्गुने ।
 (१०५०) ॥ ३ ॥ पौष एव परं मासि (१०००) सहस्रं किरणा रवेः ” ॥ ७ ॥ ३९ ॥

सूर्यकिरण-	चैत्र.	वैशाख.	ज्येष्ठ.	भाषाढ.	श्रावण.	भाद्रपद.	आश्विन.	कार्तिक.	मार्गशीर्ष.	पौष.	माघ.	फाल्गुन.
यंशकम्	१२००	१३००	१४००	१५००	१४००	१४००	१६००	११००	१०५०	१०००	११००	१०५०

अन्यस्मिन्काले दुर्निरीक्ष्यरूपं सन्मुखं विलोकितुं न शक्यते इत्यर्थः, पुनः किं० ? रत्तिसुद्धंतत्ति राज्ञो
 उद्धताः स्वेच्छाचारिणः मकारोऽत्र प्राकृतत्वात् एवंविधा ये दुष्पयारत्ति दुष्प्रचाराश्चौरादयोऽन्याय-
 कारिणस्तान् पमद्वणं प्रमर्दयति यस्तं अन्यायकारिप्रचारनिवारकं इत्यर्थः, पुनः किं० ? सीअवेगमहणं
 शीतवेगमथनं आतपेन शीतवेगनिवारणात् पिच्छइ प्रेक्षते इति क्रियापदं प्राग्योजितं, पुनः किंवि-

रत्तिसुद्धंतदुष्पयारप्पमद्वणं सीअवेगमहणं पिच्छइ मेरुगिरिसययपरिअट्टयं
 विसालं सूरं रस्सीसहस्सपयलिअदित्तसोहं ॥ ७ ॥ ३९ ॥

शिष्टं ? मेरुगिरीत्यादि- मेरुगिरेः सततपरिवर्तकं मेरुं आश्रित्य प्रदक्षिणया भ्रमंतं इति यावद्, पुनः
 किंविशिष्टं ? विसालं विशालं विसीर्णं मंडलं सूरं सूर्यं इत्यपि योजितं, पुनः किंविशिष्टं ? रस्सीस-
 हस्सपयलिअत्ति रत्तिसहस्रेण किरणदशशत्या कृत्वा प्रदलिता स्फोटिता दिचसोहं दीप्तानां चंद्रतारा-

रणं शोभाकारकं विकासकं इति यावत्, विकसितानि हि तानि अलंकृतानीव विभांति, पुनः किं० ? अंकणं जोइसस्स ज्योतिषस्य ज्योतिश्चक्रस्य अंकनं मेधादिराशिसंक्रमणादिना लक्षणज्ञापकं, पुनः किं० ? अंबरतलपर्द्वं अंबरतले प्रदीपं आकाशतलप्रकाशकं, पुनः किं० ? हिमपडलत्ति हिमपडलस्य हिमसमूहस्य गलगहं गलगहं गलहस्तदायकं हिमस्फोटकमित्यर्थः, पुनः किं० ?

अंकणं जोइसस्स अंबरतलपर्द्वं हिमपडलगलगहं गहगणोरुणा-
यणं रत्तिविणासं उदयस्थमणेषु सुहुत्तं सुहदंसणं दुणिरिक्खरूवं

गहगणोरुणायणं गहगणस्य ग्रहसमूहस्य उत्तमहान् नायको यः स तथा तं, पुनः किं० ? रत्तिविणासं रात्रिविनाशं रात्रिविनाशकारणं इत्यर्थः, पुनः किं० ? उदयस्थमणेषु उदयास्तयोः उदयवेलायां अस्त-
वेलायां च सुहुत्तं सुहदंसणं सुहूर्तं यावत् सुखदर्शनं सुखेन अवलोकनीयं इत्यर्थः दुणिरिक्खरूवं

तत्रोपुर्णो ततः पुनः चंद्रदर्शनानन्तरं सप्तमे स्वप्ने सूर्यं पश्यति, अथ किंविशिष्टं सूर्यं ? तमपडल-
परिष्फुटं तमःपटलं अंधकारसमूहः तस्य परिस्फोटकं नाशकं इत्यर्थः। चैवत्ति निश्चये, पुनः किं० ?
तेअसा पञ्जलंतरुवं तेजसैव प्रज्वलद् जाज्वल्यमानं रूपं यस्य स तथा तं, स्वभावतस्तु सूर्यविवच-
तिर्नो वादरथ्वीकायिकाः शीतला एव किंत्वातपनामकर्मोदयाचेजसैव एते जनं व्याकुलीकृतंतीति

तत्रो पुर्णो तमपडलपरिष्फुटं चैव तेअसा पञ्जलंतरुवं रत्तासो-

गपगासकिंसुअसुअसुहगुंजद्धरागसरिसं कमलवणालंकरणं

त्रैयं, पुनः किं० ? रत्तासोगत्ति रकाऽशोकोऽशोकवृक्षविशेषः। पगासकिंसुअत्ति प्रकाशकिंशुकः पुष्पित-
पलाशः सुअसुहगुंजद्धत्ति शुकमुखं गुंजाद्धं च प्रसिद्धं रागत्ति एतेषां वस्तूनां यो रागो रकत्वं तेन
सरिसं सदृशं पूर्वोक्तवस्तुवद् रकवर्णं इत्यर्थः, पुनः किं० ? कमलवणालंकरणं कमलवनानां अलंक-

तं, पुनः किंविशिष्टं ? गणमंडलति गणमंडलस्य आंकाशतलस्य विसालति विशालं विस्तीर्णं सोमति सौम्यं सुंदराकारं चंकम्ममाणाति चंकम्ममाणं चलनस्वभावं एवंविधं तिलयं तिलकं तिलकमिव शोभाकरत्वात्, पुनः किंविशिष्टं ? रोहिणीमणाति रोहिण्याश्चंद्रवल्लभायां मनाश्चितं तस्य हिअयत्ति हितदो हितकारी एकपाक्षिकश्रेमनिरासार्थं हितद इति विशेषणं ईदृशः वल्लहं वल्लभो

विसालसोमचंकम्ममाणातिलयं रोहिणिमणहिअयवल्लहं
 देवी पुण्णचंदं समुल्लसंतं ॥ ६ ॥ ३८ ॥

यस्तं, इदं कविसमयार्पेक्षया, अन्यथा रोहिणी किल नक्षत्रं, चंद्रनक्षत्रयोश्च स्वामिसेवकभाव एव सिद्धांतप्रसिद्धो ननु स्त्रीभर्तृभावः, देवी देवी त्रिशला पुण्णचंदं पूर्णचंद्रं समुल्लसंतं ज्योत्स्वया शोभमानम् ॥ ६ ॥ ३८ ॥

मदनस्य कामस्य शरापुरमिव तूणीरमिव, अयमर्थः—यथा धनुर्धरस्तूणीरं प्राप्य मुदितो निःशंकां
 सृगादिकं शरैर्विध्यति एवं मदनोऽपि चंद्रोदयं प्राप्य निःशंको जनान् बाणैर्व्याकुलीकरोति, पुनः
 किंविशिष्टं ? ससुहृद्गपूरुगं ससुद्रोदकपूरकं जलधिवेलावर्धकं इत्यर्थः, पुनः किं० ? हुम्मणं दुर्मनस्कं
व्ययं ईदृशं दृश्यवज्जिभं जणं दयितेन प्राणवह्मनेन रहितं जनं विरहिणीलोकं इत्यर्थः, पायहिं

ससुहृद्गपूरुगं हुम्मणं जणं दृइअवज्जिभं पायहिं सो-
 सयंतं पुणो सोमचाररुवं पिच्छइ सा गगणमंडल-

सोसयंतं पादैः किरणैः शोषयंतं वियोनिहु-खदं इत्यर्थः, यत-—“रजनिताय ! निशाचर ! दुर्मते !, विर-
 हिणां शधिरं पिवासि शुवम् । उदयतोऽरुणता कथमन्यथा, तव कथं च तके तनुताभूतः ॥१॥” पुणोसि
पुनःशब्दो धुरि योजितः, पुन. किंविशिष्टं ? सोमचाररुवं यः सौम्यः सन् चारुर्यो मनोहररूपः

यौ पक्षौ शुक्लकृष्णपक्षौ तयोः अंतत्ति अंतर्मध्ये पूर्णिमायां इत्यर्थः, तत्र रायत्ति राज्ञ्यः शोभमानाः
 लेखाः कला यस्य स तथा तं, पुनः किंविशिष्टं? कुमुभवणविवोहगं कुमुदवनानां चंद्रविकाशिकमल-
 वनानां विबोधकं विकासकं, यतः—“ दिनकरतापव्याप-प्रपन्नमूर्च्छानि कुमुदगाहनानि । उत्तस्थुरसुत-
 दीधिति-कांतिसुधासेकतस्त्वरितम् । १ । ” पुनः किंविशिष्टं? निशासोहगं निशायोभकं, पुनः किंवि-

कुमुभवणविवोहगं निशासोहगं सुपरिमदृदप्यणतलोवमं
 हंसपडुवणं जोइससुहमंडगं तमरिपुं मयणसरापूरं

शिष्टं? सुपरिमदृत्यादि—सुपरिमदृष्टं सम्यक्प्रकारेण रक्षादिना उज्वलितं यद् दर्पणतलं तेन उपमा यस्य
 स तथा तं, पुनः किंविशिष्टं? हंसपडुवणं हंसवत् पडुवणं उज्वलवर्णं इत्यर्थः, पुनः किंविशिष्टं?
 जोइससुहमंडगं ज्योतिषां सुखमंडकं, पुनः किं०? तमरिपुं अंधकारवैरिणं, पुनः किं०? मयणसरापूरं

ततः पुनः सा विशाला देवी पथे स्वप्ने शशिनं पश्यति, कीदृशं ? गोवीररति गोक्षीरं धेनुदुग्धं, फेनं प्रसिद्धं, दकरजांसि जलकणाः, रययकलसत्ति रजतकलशो रूष्यघटस्तद्वत् पांडुरं उज्ज्वलं, पुनः किं० ? सुभ्रम शुभ्रं सौम्यं, पुनः किं० ? हिअयनयणकंतं अत्र लोकानां इति शेषः, ततश्च लोकानां हृदयनयनयोः कांतं वल्लभं, पुनः किं० ? पडिपुणं प्रतिपूर्णं पूर्णिमासत्कं, पुनः किं० ? तिमिरनि-
 ससिं च गोवीरफेणद्गारयरययकलसंपंडुरं सुभं हिअयनयणकंतं
 पडिपुणं तिमिरनिकरघणगुहिरवितिमिरकरं पमाणपक्वंतरायलेहं

करेत्यादि-तिमिराणां अंधकाराणां निकरेण समूहेन घणत्ति घना निविडा गंभीरा ये वनगह्वरादय-
 स्तेषां वितिमिरकरं अंधकाराभावकरं वनगह्वरस्थितांधकारनाशकं इत्यर्थः, यदुक्तं-“ विरम तिमिर !
 साहसादमुष्मा-यादि रविरस्तामितः स्वतस्ततः किम् ? । कलयसि न पुरो महोमहोर्षि-भ्रुकुटतरकैरवितांत-
 रिक्षसिद्धं ॥ १ ॥ ” पुनः किंविशिष्टं ? पमाणपक्वंतरायलेहं प्रमाणपक्षी वर्षमात्सादिप्रमाणकारिणी

वर्तते स्तोकाश्च अन्येऽपि वर्णा वर्तते इत्यर्थः सूचितः, पुनः किं ? छप्येत्यादि-अत्रापि विशेषणस्य परनिपाते शुभशुभायंतति शुभशुभायमानो मधुरं शब्दं कुर्वन् निलितति अन्यस्थानात् आंगत्य तत्र दामनि लयं प्राप्सुवन् गुंजंतति अव्यक्तं शब्दविशेषं कुर्वन् एवंविधो यः छप्ययमहुअरिभंसरगणांति षट्पद (१) मधुकरि (२) अमराणां (३) अमरजातिविशेषाणां यो गणः समूहः स देशभागेषु शिखाग्र-
तनिलितगुंजंतदेसभागं दामं पिच्छद् नभंगणतलाओ औवयंतं ॥ ५ ॥ ३७ ॥

भागपार्श्वद्वयाधोभागादिकेषु यत्र तत्तथा, कोऽर्थः ? तदामसौरभ्यातिशयात्सर्वभागेषु अमरैः सेवितमस्तीति भावः, अत्र षट्पदमधुकरिअमराणां च वर्णादिभिर्भेदो ज्ञेयः, दामं पुष्पदाम इदं विशेष्यम् पिच्छद् श्रेक्षते इति क्रियापदम्, पुनः किं ? नभंगणतलाओ नभोगणतलात् औवयंतं अवपत्त् उत्तरत् इति तु प्राग् योजितम् ॥ ५ ॥ ३७ ॥

हितः आद्वितीय इति यावत् मनोहरश्च चित्ताह्लादक एवंविधेन गंधेन दत्सदिसाओवि दशापि दिशाः
 वासयंतं वासयत् सुरभीकुर्वत्, पुनः किं० ? स्वोडअसुरभिक्कुसुममहधवलति सर्वर्तुकं यत्सुरभि
 सुगंधपुष्पमाल्यं तेन धवलं, अयमर्थः पणामपि ऋतूनां संवाधिन्यः पुष्पमालास्तत्र दामनि वर्तते

लिअवउलतिलयवासंतिअपउसुष्पलपाडलकुंदाइसुत्तसहकारसुरभिगंधिं
 अणुवममणोहरेण गंधेण दत्सदिसाओवि वासयंतं स्वोडअसुरभिक्कुसुमम-
 ह्धधवलविलसंतकंतवहुवणभत्तिचितं छुष्पयमहुअरिभमरणगुमगुमायं-

इति, तथा विलसंतचि विलसंतो दीप्यमाना अत एव कंतचि कांता मनोहरा ये बहुवणपत्ति बहवो
 वर्णा रकपीतादयस्तेषां भवत्ति रचना तथा चित्तं चित्रं आश्चर्यकारि, अथवा चित्ररुकं इव, ततश्च
 विशेषणद्वयस्य कर्मधारयः कर्तव्यः, अनेन च विशेषणेन तत्र पुष्पदामनि भूयान् धवल एव वर्णा

॥ अथ तृतीयः क्षणः ॥

ततः पुनर्नभस्तलादवपतत् दाम पुष्पमाल्यं त्रिशला पंचमे स्वप्ने पश्यति इति योजना, अथ किं-
विशिष्टं पुष्पदाम ? सरसति सरसानि स्वयस्कानि कुसुमति कुसुमानि पुष्पाणि येषु एवंविधानि यानि
मंदारदामति मंदारदामानि कल्पवृक्षमाल्यानि तैः रमणिज्जभूर्धं रमणीयभूतं अतिमनोहरमित्यर्थः;

तथो पुणो सरसकुसुममंदारदामरमणिज्जभूर्धं चंपगासोनापुत्रागनागपि-
अंजुसिरिससुगारमहिआजाईजूहिअंकोह्रकोज्जकोरिटपत्तदमणयनवमा-

पुनः किंवि० ? चंपगेल्यादि चंपकादयो वृक्षविशेषा लोकप्रसिद्धाः, अथ एतेषां चंपकाशोकादीनां सह-
कारांतानां कुसुमानां सुरभिः सुगंधो यत्र तत्तथा, पुनः किं० ? अणुवसेत्यादि, अनुपमो य उपमानर-

सूरि श्रीविजयानन्द, विजयानन्दकारकम् । “आत्मसाधनम्” इति कथाय, वन्दे सद्गुरुजनये ॥ १ ॥

॥ इति द्वितीयः क्षणः समाप्तः ॥

वसुधैवकुटुम्बकम्, विश्वेभ्योऽस्तु भद्रम् । नित्यं सारति य भवता, स कथायु सदा सुखम् ॥ १ ॥

इति महोपाध्यायश्रीकीर्तिविजयगणेशिष्योपाध्यायश्रीविनयविजयगणिविचितायां
कल्पसुबोधिकायां द्वितीयः क्षणः समाप्तः ॥ २ ॥

मध्ये रिक्तं सणहति सूक्ष्मो नतु शूकररोमवत् स्थूलः लंबंतति लंबमानः केसहस्थिति केसहस्तो
वेणिर्यस्याः सा तथा ताम् । पुनः किं० ? पञ्चमद्वहकमलवासिणिं पद्मद्रहस्य यत् कमलं पूर्वोक्तस्वरूपं
तत्र निवसन्तीं सिरिं श्रियं श्रीदेवतां इदं विशेष्यं, पुनः किं० ? भगवद् भगवतीं ऐश्वर्यादिद्युतां

एषां सुविसदकसिणायणसणहलंबंतकेसहस्थं पञ्चमद्वहकमलवासि-
णिं सिरिं भगवद् पितृच्छद्द हिमवंतसेलसिहरे दिसागद्दीरुपी-
वरकशाभिसिञ्चमार्णि ॥ ४ ॥ ३६ ॥

पितृच्छद्द प्रेक्षते इदं क्रियापद, पुनः किं० ? हिमवंतसेलसिहरे हिमवद्नामा पर्वतस्तस्य शिखरे दिसाग-
द्दीरुपीवर दिग्गजेंद्राः ऐरावणादयः तैः उरुपीवरैः दीर्घैः पुष्टैश्च एवंविधैः कराभिसिञ्चमार्णि करैः
शुंडाभिः कृत्वा अभिषिच्यमानां स्नाप्यमानामिति ॥ ४ ॥ ३६ ॥

कमलवत् अमले निर्मले विशाले विस्तीर्णे रमणीये च मनोहरे लोचने यस्याः सा तथा तां, पुनः किं०? कम-
 लपञ्जलंतेत्यादि—तत्र पूर्ववत् प्राकृतत्वात् विशेषणस्य परनिपातः, ततः पञ्जलंतति प्रज्वलंतौ देदीप्यमानौ
 यौ करत्ति करौ हस्तौ ताभ्यां गहिअत्ति गृहीते ये कमलत्ति कमले ताभ्यां मुक्कत्ति मुक्तं क्षरत् तोयं
 मकरंदरूपं जलं यस्याः सा तथा तां, अयमर्थः—श्रीदेव्याः तावत् द्वयोः करयोः प्रत्येकं कमलं गृहीत-

विस्मालरमणिज्जलोअणिं कमलपञ्जलंतकरगहिअमुक्कतोयं लीलावायकयपक्ख-

मस्ति तस्माच्च मकरंदंबिंदवः स्ववंतीति, पुनः किं०? लीलावायेत्यादि—लीलया ननु प्रस्वेदापनोदाय
 प्रस्वेदस्य दिव्यशरीरेवभावात् ततो लीलया वायत्ति वातोदीरणार्थं कयत्ति कृतोऽवधृतो यः पक्खयत्ति
 पक्षकस्तालवृत्तं तेन शोभितां, अत्रापि शोभितां इति पदं अध्याहार्यं, पुनः किंवि०? सुविसदेत्यादि—सुवि-
 शदः सुविविक्तो न पुनर्जटाजूदवत्परस्परसंलग्नः कस्सिणत्ति कृष्णः श्यामवर्णो घणत्ति घनोऽविरलो ननु

असयोः स्कंधयोः उपसकं लभं यत् कुंडलजुअलति कुंडलयोर्युगलं तस्य उछसंतति उछसंती सोभंतति शोभमाना अत एव सति सती समीचीना पभति प्रभा कांतिर्यस्मिन् एवंविधेन शोभागुणसमुदयेन, पुन. कीदृशेन शोभागुणसमुदयेन? आणणकुडुंविषणं आननस्य सुखस्य कौटुंबिकेनेव यथा राजा कौटुंबिके. सेवकेः शोभते एवं श्रीदेव्या आननं तेन शोभागुणसमुदयेनेति । “अत्र ‘उछसंतति’ सोभतेत्यादीनि प्रभा-

सोभंतसप्पभेणं सोभागुणसमुदएणं आणणकुडुंविषणं कमलामल-

विशेषणानि, ‘अंसोवसचेति’ च कुंडलयुगलविशेषणं, ननु तर्हि प्रभाविशेषणयोर्मध्ये कुंडलयुगलविशे-
पणं कथं न्यस्तं, तथा अंसोवसतेत्यस्य कुंडलयुगलापरनिपातश्च कथं? ‘अंसोवसच कुंडलयुपल्लुछसंतं’ इति पाठ. कथं न कृतः? इति चेदुच्यते, प्राकृतत्वात् अन्यविशेषणमप्यपि अन्यविशेषणावतारो विशेषणस्य पर-
निपातश्च भवति एवं सर्वत्र विशेषणपरनिपाते हेतुर्ज्ञेयः।” पुनः किंविशिष्टां श्रीदेवतां? कमलामलेत्यादि-

वर्त्तते इत्यर्थः सूचितः, पुनः किं०? आइयत्ति आशुक्ताभिर्ध्यास्थानस्थापिताभिः पत्तिश्चि पत्रिका-
 भिर्मरकतपत्रैः 'पानां' इति लोकप्रसिद्धैः विभूसिएणं विभूषितेन अलंङ्कतेन सुभगजालुज्जलेणं
 सुभगानि दृष्टिसुखकराणि यानि जालानि मुक्ताशुच्छानि तैः उज्वलेन एवंविधेन मुक्ताकलावर्णं
 मुक्ताकलापर्केन मौक्तिकहारेण शोभितां, अत्र 'शोभितां' इति पदं सूत्रे अनुक्तं अपि अध्याहार्यं, एवं
 आइयपत्तिअविभूसिएणं सुभगजालुज्जलेणं मुक्ताकलावर्णं उरत्थदी-
 णारमालविरइएणं कंठमणिसूत्रेण य कुंडलजुअल्लुसंतअंसोवसत्त-

अत्र विशेषणद्वयेऽपि, पुनः किं०? उरत्थत्ति उरःस्थया हृदयस्थितया दीणारमालयत्ति दीनारमालया
 सौवर्णिकमालया विरइएणं विराजितेन कंठमणिसूत्रेण कंठमणिमूत्रकेण च कंठस्थरत्नमयद्वरकेण
 शोभितां इति पूर्ववत्, पुनः किं०? कुंडलजुअलेत्यादि-तत्र सोभागुणसमुदएणं ईदशेन शोभागुण
 समुदयेन कांतिशुणप्रामभरेण शोभितां इति योजना, अथ कीदशेन शोभागुणसमुदयेन? अंसोवसत्तत्ति

कणगत्ति कनकं पीतवर्णं सुवर्णं विमलमहातवणिज्जति विमलं निर्मलं महत् महाजातीयं एवंविधं तपनीयं रक्तवर्णं सुवर्णं एतत्संबंधीनि यानि आभरणानि आभरणानि अंगपरिधेयानि श्रेयककककणादीनि भूसृणत्ति भूषणानि उपांगपरिधेयानि मुद्रिकादीनि तै. विराड्अत्ति विराजितानि अंगुवंगत्ति अंगानि शिरःप्रभृतीनि, उपांगानि अंगुल्यादीनि यस्याः सा तथा तां, कोऽर्थ. ? आभरणैः श्रीदेव्या

कणगरयणविमलमहातवणिज्जाभरणभूसृणविराड्अमंगुवंगिं

हारविरायंतकुंदमालपरिणद्धजलजलितथणजुअलविमलकलसं

अंगानि भूषितानि संति भूषणैश्च उपांगानीति, पुन. किं० ? हारविरायंतत्ति हारेण मौक्तिकादिमालया विराजत् शोभमानं कुंदमालपरिणद्धत्ति कुंदादिपुष्पमालया परिणद्धं व्याप्तं जलजलितत्ति जाज्वल्यमानं देदीप्यमानं एवंविधं यत् थणजुअलत्ति स्तनयुगलं तदेव सदृशाकारतया विमलौ कलशौ यस्याः सा तथा तां, अनेन च अभेदरूपकालंकारेण कनककलशवत् पीनौ कठिनौ दृत्तौ च श्रीदेव्या. स्तनौ

समाऽविपमा संहिअत्ति साहिता निरंतरा तणुअत्ति तनुका सूक्ष्मा आइज्जत्ति आदेया सुभगा लडहत्ति
लटभा विलासमनाहरा सुकुमालमउअत्ति सुकुमालेभ्यः शिरीषणुप्पादिवस्तुभ्योपि सुदुका तत एव
रमणिज्जत्ति रमणीया रोमराइं रोमराजिर्वस्याः सा तथा तां, पुनः किं० ? णाभिमंडलेत्यादि—नाभि-
मंडलेन सुंदरं विशालं विस्तीर्णं पसत्थत्ति प्रशस्तं लक्षणोपेतं एवंविधं जघणं जघनं अप्रेतनः कट्य-

संहिअतणुअआइज्जलडहसुकुमालमउअरमणिज्जरोमराइं णाभिमंडलसुं-
दरविसालपसत्थजघणं करयलमाइज्जपसत्थतिवलिअमज्झं णाणामणि-

धोभागो यस्याः सा तथा तां, पुनः किंवि० ? करयलमाइज्जत्ति करतलमेयो मुट्टिआह्य इत्यर्थः पसत्थति-
वलिअमज्झं प्रशस्ता त्रिवलिस्तिखो वल्पो लेखा यत्रैवंविधो मध्यभाग उदरलक्षणा यस्याः सा तथा
तां, पुनः किं० ? णाणामणिरयणेत्यादि—नानाजातीया मणयश्चंद्रकांतप्रभृतयो रत्नानि वैदूर्यप्रभृतीनि

तेन शोभिते वद्वाणुपुव्वजंबं दृत्तानुपूर्वे कोऽर्थः ? पूर्वं बहुस्थूले ततः स्तोकं २ स्थूले करिकरवत् ईदृशे जंघे यस्याः सा तथा तां, पुनः किं० ? णिगूढजाणुं गुप्तजातुं, पुनः किं० ? गयवरसि गजवरो गर्जद्वस्तस्य करः शुडा तस्तदृशे पीवरे पुष्टे ऊरू यस्याः सा तथा तां, पुनः किंवि० ? चामीकरइयसि सुवर्णरचिता सुवर्णमयी इत्यर्थः एवंविधा या मेहलसि मेखला तथा शुक्रं अत एव कत मनोहरं

वद्वाणुपुव्वजंबं णिगूढजाणुं गयवरकरसरिसपीवरोतं चामीकरइय-
मेहलाजुत्तकंतविदिं णासोणिचक्रं जच्चंजणभमरजलयपयरउज्जुयसम-

विरियण्णसि विस्तीर्णं श्रोणिचक्रं कटीतटं यस्याः सा तथा तां, पुनः किं० ? जच्चंजणेत्थादि—जात्यांजनं मर्दित अंजन भमरजलयपयरसि भमराणां प्रसिद्धानां जलदानां च मेधानां यः प्रकरः समूहस्तत्समानवर्णतया जात्यांजनभमरजलदभकर इव उज्जुअसि ऋजुका प्रध्वरा अतएव समसि

सरिसोवमाणत्ति सदशं शुक्तं उपमानं ययोः एवंविधौ चरणौ यस्याः सा तथा तां, पुनः किं० ? अञ्जु-
 णयेत्यादि—अत्युन्नतं तथा पीनं पुष्टं यत् अंशुष्टादि अंगं तत्र स्थिताः रइयत्ति रंजिता इव, अयमर्थः,
 श्रीदेव्याः स्वयमेव नखास्तथारकाः संति यथा उल्लेख्यते लाक्षादिना रंजिता इव मंसलउणायत्ति
 मांसलाः पुष्टाः उन्नताः मथ्योन्नताः तणुत्ति तनवः सूक्ष्मा नतु स्थूलाः तंवत्ति ताम्रा अरुणाः णिद्धत्ति
 सरिसोवमाणचलणं अञ्जुणयपीणरइयमंसलउणायत्तणुतंवणि-
 द्दणहं कमलपलाससुकुमालकरचरणकोमलवरंगुलिं कुरुविंदावत्त-

स्त्रिगथा अरुक्षा नखा यस्याः सा तथा तां, पुनः किं० ? कमलपलासत्ति कमलस्य पलाशानि पत्राणि तद्वत्
 सुकुमालौ करचरणौ यस्याः सा, तथा कोमलवरंगुलिं कोमला अत एव वराः श्रेष्ठाः अंगुलयो यस्याः
 सा, ततो विशेषणसमासः, पुनः किं० ? कुरुविंदावत्तत्ति कुरुविंदावत्तमावत्तविशेष आभरणविशेषो वा

शुशस्थानीयान्धन्तरपर्वदेवानां अष्टसहस्रकमलानि । दक्षिणदिशि सित्रस्थानीयमध्यमपर्वदेवानां दश-
सहस्रकमलानि । नैर्ऋत्यां किंकरस्थानीयवाह्यपर्वदेवानां द्वादशसहस्रकमलानि । पश्चिमायां च हस्ति
(१) सुरंगम (२) रथ (३) पदाति (४) महिष (५) गंधर्व (६) नाट्य (७) रूपसप्तक-
टकनायकानां सप्त कमलानि, इति द्वितीय वलयं । ततस्तृतीये वलये तावतां अंगरक्षकदेवानां
षोडशसहस्रकमलानि, इति तृतीयं वलयं । अथ चतुर्थवलये अभ्यन्तराभियोगिकदेवानां द्वात्रिंशच्छक-
पसत्थरुवं सुपद्मद्विअकणगकुम्भ-

मलानि । पंचमे वलये मध्यमाभियोगिकदेवानां चत्वारिंशच्छकमलानि । षष्ठे वलये वाह्याभियोगिक-
देवानां अष्टचत्वारिंशच्छकमलानि । सर्वसंख्यया च मूलकमलेन सह एका कोटिर्विशतिलक्षं
पंचाशत्सहस्रा. शतमेकं विधातिश्च (१२०५०१२०) कमलानामिति” । अथ एवंविधं यत्कमल-
लक्षणं स्थानं तत्र स्थितां, पुनः किंविशिष्टां ? पसत्थरुवं प्रशास्तरूपां मनोरमरूपां इत्यर्थः, पुनः
किंविशिष्टां ? सुपद्मद्विअचि सुप्रतिष्ठितौ सम्यक्कृतया स्थापितौ यौ कणगकुम्भमिति कनकमयकच्छपी तयो.

वाङ्मासा पर्वतः । तदुपरि च दश (१०) योजनावगाढः, पंचशत (५००) योजनपृथुलः, सहस्र
 (१०००) योजनदीर्घो वज्रमयतलभागः पञ्चहृदनामा हृदः । तस्य मध्यभागे जलात् क्रोशद्वयोच्चं,
 एकयोजनपृथुलं, एकयोजनदीर्घं, नीलरत्नमयदशयोजननालं, वज्रमयमूलं, रिष्टरत्नमयकंदं, रक्तकनक-
 मयवाह्यपत्रं, कनकमयमध्यपत्रं, एवंविधं एकं कमलं । तस्मिन् कमले च क्रोशद्वयपृथुला, क्रोशद्वयदीर्घा,
 एकक्रोशोच्चा रक्तसुवर्णमयकेसरविराजिता एवंविधा कनकमयी कर्णिका । तस्या मध्ये च अर्द्धक्रोश-
 पृथुलं, एकक्रोशदीर्घं, किञ्चिदूनेकक्रोशोच्चं श्रीदेवीभवनं । तस्य च त्रीणि द्वाराणि, पंचशततधनुस्त्वानि,
 तदर्द्धमानपृथुलानि, पूर्वदक्षिणोत्तरदिक्स्थितानि । अथ तस्य भवनस्य मध्यभागे साद्धंशतद्वयधनुर्मिता
 रत्नमयी वेदिका । तदुपरि च श्रीदेवीयोग्यशय्या । अथ तस्मान्मुख्यकमलात्परितश्च श्रीदेव्या आ-
 भरणभूतानि वलयाकाराणि पूर्वोक्तमानादर्द्धमानोच्चत्वदीर्घत्वपृथुत्वानि अष्टोत्तरशतं कमलानि, एवं
 सर्वेष्वपि वलयेषु क्रमेणाद्धार्द्धमानत्वं ज्ञेयं, इति प्रथमं वलयं । द्वितीयवलये वायव्येशानोत्तरदिक्षु
 चतुःसहस्रसामानिकदेवानां चतुःसहस्री कमलानां । पूर्वदिशि चत्वारि सहस्रराकमलानि । आग्नेय्यां

प्राप्त्योजिता, पुनः किं० ? ग्राहतिक्खग्गणहं गोटं अत्यंतं तीक्ष्णानि अप्पाणि येपां एवांविधा नखा यस्य
स तथा तं, सीहं केसरिणं इत्यपि योजितं, पुनः किं० ? वयणसिरिति वदनस्य श्रीः शोभा तदर्थं
पञ्चपत्तिसि पञ्चवत् प्रसारिता चाल्ति मनोहरा जिह्वा येन स तथा तस् ॥ ३ ॥ ३५ ॥

तत्रो पुणो ततः पुनः सिंहदर्शनानंतरं पुणचंदवयणा पूर्णचंद्रवदना त्रिशला पद्मद्रहकमलवासि-

ग्राहतिक्खग्गणह सीहं वयणसिरीपञ्चवत्तचारुजीहं॥३॥३५॥

तत्रो पुणो पुणचंदवयणा उच्चागयद्गणलडुसंठिअं

नीं भगवतीं श्रियं श्रीदेवतां हिमवत्शैलशिखरे दिग्गजैद्रोक्षीवरकराभिविच्यमानां पश्यतीति योज-
ना, अथ किंविशिष्टां तां ? उच्चागयद्गणलडुसठिअत्ति उच्चो योऽग. पर्वतो हिमवान् तत्र जातं उच्चागजं
एवांविधं 'लडुं' प्रधानं यत् 'ठाणं' स्थानं कमललक्षणं तत्र संस्थितां। तच्चैवं । “ एकशत (१००) यो-
जनोच्चो, द्वादशकलाधिकद्विपंचाशयोजनोत्तरयोजनसहस्र (१०५२ क १२) पृथुलः स्वर्णमयो हिम-

विसयति विशदानि भवलानि सुहुमत्ति सूक्ष्माणि लक्षणपसत्यत्ति प्रशस्तलक्षणानि विधिणत्ति
 विस्तीर्णानि दीर्घाणि केसरत्ति केसराणि स्कंधसंबंधिरोमाणि तेषां आटोप उद्धतत्वं तेन शोभितं, पुनः
 किंवि० ? उरसिअत्ति उच्छ्रितं उन्नतं सुनिमिअत्ति सुनिर्मितं कुंडलीकृतं सुजायत्ति सुजातं सशोभं
 यथास्यात्तथा अफोडिअत्ति आस्फोटितं लंबूलत्ति लंबूलं पुच्छं येन स तथा तं, तेन पूर्व

विमलखंडं मिउविसयसुहुमलक्षणपसत्यविधिणकेसराडोवसो-
 हिअं उरसिअसुनिमिअसुजायअफोडिअलंबूलं सोमं सोमागारं
 लीलायंतं नहयलाओ उवयमाणं नियगवयणमइवयंतं पिच्छइ सा

लंबूलं आस्फोद्य पश्चात् कुंडलीकृतं इति भावः, पुनः किं ? सोमं सौम्यं मनसा अकूरं सोमागारं
 सौम्याकारं सुंदराकृतिं इत्यर्थः, पुनः किं ? लीलायंतं सविलासगतिं, पुनः किं ? नहयलाओ उवय-
 माणं आकाशादुत्तरंतं, ततश्च निजकवदनमनुप्रविशंतं पिच्छइ प्रेक्षते सा विशाला इति पदचतुष्टयी

यस्य स तथा तं, पुनः किंवि० ? रत्नुष्यलेत्यादि-रकोरपलं रककमलं तस्य यत्पत्रं तद्वत् मउयत्ति
 मृदु सुकुमालं ताहु, तथा निञ्जालिअत्ति निर्लोळिता लपलपायमाना अगत्ति अइया प्रधाना जीहत्ति
 जिह्वा यस्य, कोऽर्थः ? उकस्वरूपं ताहु उकस्वरूपा जिह्वा च विद्येते यस्य तं, पु० किं० ? मूसागयत्ति
 मूषा मृन्मयभाजनं, यत्र सुवर्णकारेण सुवर्णं प्रक्षिप्य गाल्यते, तस्यां गयत्ति स्थितं ताविअत्ति तापितं

रत्नुष्यलपत्तमउयसुकुमालताहु निञ्जालिअगज्जीहं मूसागयताविपपवरक-
 णगआवत्तायंतवट्ठत्तिअविमलसरिसनयणं विसालपीवरवरोरं पडिपुण्ण-

आवत्तायंतत्ति आवर्तायमानं प्रदक्षिणं भ्रमत् एवंविधं यत् पवरकणगत्ति प्रवरकनकं तद्वत् दृत्ते,
 तडिअविमलत्ति विमला या तडिद्व विद्युत् तत्सदृशे नयने लोचने यस्य स तथा तं, पुनः किं० ? विसा-
 लेत्यादि-विशालो विस्तीर्णो पीवरौ पुष्टौ वरौ प्रधानौ उरु यस्य स तथा तं, पुनः ? पडिपुण्णेत्यादि-
 प्रतिपूणोऽन्यूनः विमलश्च स्कंधो यस्य स तथा तं, पुनः किं० ? मिउविसयेत्यादि-मृदूनि सुकुमारणि

रमणिज्जापिच्छणिज्जं रमणीयं मनोहरं अत एव प्रेक्षणीयं द्रष्टुं योग्यं, पुनः किं० ? थिरेत्यादि-स्थिरौ
 दृढौ अत एव लघ्वौ प्रधानौ पउट्टुत्ति प्रकोट्ठी कलाचिके ' पउंचा ' इति लोकप्रसिद्धौ हस्तावयवौ
 यस्य स तथा तं, पुनः किं० ? वट्टत्ति वृत्ताः वर्तुलाः पीवरत्ति पीवराः पुष्ठाः सुसिलिट्टुत्ति सुश्लिष्टा
 अन्योन्यं अंतररहिताः अत एव विसिट्टुत्ति विशिष्टाः प्रधानाः तिक्खत्ति तीक्ष्णा एवंविधा याः दाढा

(अं० २००) रमणिज्जापिच्छणिज्जाथिरलट्टुपउट्टं वट्टपीवरसुसिलिट्टुविसिट्टु-
 तिक्खदाढाविडंबिअमुहं परिकम्मिअजच्चकमलकोमलपमाणसोभंतलट्टुउट्टुं

दंष्ट्रास्ताभिः विडंबिअमुहं विडंबितं कोऽर्थः अलंकृतं मुखं यस्य स तथा तं, पुनः किं० ? परिकम्मि-
 एत्यादि-परिकर्मिताविव परिकर्मितौ जच्चकमलकोमलत्ति जालं उत्तमजातिसंभवं यत्कमलं तद्वत्को-
 मलौ, तथा पमाणसोभंतत्ति यथोक्तमानेन शोभमानौ लट्टुत्ति लघ्वौ प्रधानौ एवंविधौ उट्टुत्ति ओट्ठी

प्रमाणा अत एव सोहंतचि शोभमानाः सुद्धचि शुद्धाः श्वेता निर्दोषा वा दंता यस्य स तथा तं,
पुन. किं० ? अमियगुणेत्यादि-अमिता गुणा येभ्य एवांविधानि यानि मंगलानि तेषां मुखं द्वारं आग-
सत्कारणमित्यर्थः ॥ २ ॥ ३४ ॥ ॥ ॥ ॥

द्वितीयः
क्षणः
॥ २ ॥

समाणसोहंतसुद्धदंतं वसहं अमिअगुणमंगलसुहं ॥ २ ॥ ३४ ॥ ॥
तओ पुणो हारनिकर-खीरसागर-ससंकिरण-दुगरय-रययमहासेलपंडुरतरं

तओपुणो ततः पुनर्हृषभदर्शनानंतरं नभस्तलादवतरंतं तदनु च निजकं वदनं अहवपंतं अति-
पतंतं प्रविशंतं सा त्रिशला सिंहं पश्यति, अथ किंविशिष्टं सिंहं ? हारनिकोत्यादि-हारनिकरक्षी-
रसागरशशांककिरणदकरजोरजतमहाशैलाः पूर्वं व्याख्यातास्तद्वत्पांडुरं उज्वलं, पुनः किंवि० ?

॥५८॥

क्ष्यते, पुनः किं० ? तणुसुद्धेत्यादि-तणुत्ति तनूनि सूक्ष्माणि सुद्धत्ति शुद्धानि निर्मलानि सुकुमालत्ति
 सुकुमालानि ईदृशानि यानि लोमत्ति रोमाणि तेषां णिद्धत्ति क्षिग्धा सत्तेहा नतु रूक्षा छबित्ति
 कांतिर्यस्य स तथा तं, पु० किं० ? थिरसुबद्धत्ति स्थिरं दृढं अत एव सुबद्धं मंसलत्ति मांसयुक्तं अत
 एव उवचिअत्ति पुष्टं लद्धत्ति लष्टं प्रधानं सुविभत्तत्ति सुविभक्तं यथास्थानस्थितसर्वावयवं ईदृशं

तणुसुद्धसुकुमाललोमणिद्धच्छविं थिरसुबद्धमंसलोवचिअलट्टसुविभ-
 त्तसुंदरं पित्छइ घणवट्टलट्टउक्किट्टतुप्पगतिक्खसिंगं दंतं सिवं

सुंदरं अंगं यस्य स तथा तं, पुनः किंवि० ? घणवट्टेत्यादि-घने निचिते वृत्ते वट्टुले लट्टउक्किट्टत्ति
 लट्टात्प्रधानादपि उक्कहे अतिप्रधाने इत्यर्थः तुप्पगत्ति आक्षिताये तिव्वत्ति तीक्ष्णे ईदृशे शृंगे यस्य स
 तथा तं, पुनः किं० ? दंतं दांतं अक्कूरं सिवं उपद्रवहरं, पुनः किंवि० ? सम्माणेत्यादि-समानास्तुल्य-

तथोपुर्णो ततः पुनर्गजदर्शनानंतरं वसहं पिच्छइ धूपभं पश्यतीति संबंधः, अथ किंविशिष्टं धूपभं ? धवलकमलत्यादि-धवलानां उज्वलानां कमलानां यानि पत्राणि तेषां पयरत्ति प्रकरः समूहस्तस्मात् अहरेगति अतिरेका अधिकतरा रूवप्यभं रूपप्रभा रूपकांतिर्यस्य स तथा त, पुनः किंवि० ? पहास-मुदयेत्यादि-प्रभा कांतिस्तस्याः समुदयः समूहस्तस्य उवहारत्ति उपहारा विस्तारणानि तैः सबजो

द्वितीयः
सप्तः
॥ २ ॥

तथो पुर्णो धवलकमलपत्तपयराहरेगरूवप्यभं पहासमुदजोवहारैर्हिं सबजो चैव दीवयंतं अइसिरिभरपिच्छणाविसप्यंतकंतसोहंतचारुककुहं सर्वतो दशाऽपि दिशः चैव निश्चयेन दीवयंतं दीपयंतं शोभयंतं, पुनः किंवि० ? अइसिरिभरत्ति अति-शयितः श्रीभरः शोभासमूहस्तेन कृता या पिच्छणा प्रेरणा, उल्लेख्यते, तथैव विसप्यंतत्ति विसर्पत् उच्छसत् अत एव कंतत्ति कांतं दीप्तिमत् तत एव सोहंतत्ति शोभमानं चारत्ति मनोहरं ककुत् स्कंधो यस्य तं, अयमर्थः, यद्यपि स्कंध उन्नतत्वात् स्वयमेव उच्छसति तथापि अतिश्रीभरप्रेरणयैव उच्छसतीत्युल्ले-

॥५७॥

कपोलमूलं कपोलमूलं यस्य स तथा तं, तस्य कपोलमूलं दानवासितमस्ति तद्गंधेन भ्रमरा अपि
 तत्र मिलितास्सन्तीति भावः, पुनः कीदृशं ? देवरायकुंजरवररूपमाणं देवराजो देवद्रस्तस्य कुंजरो हस्ती
 तद्वद्वरं शास्त्रोक्तं प्रमाणं देहमानं यस्य स तथा तं, पिच्छइ श्रेक्षते इदं क्रियापदं पश्यतीति इभं
 इत्यनेन पूर्वं योजितं, पुनः कीदृशं ? सजलवणेत्यादि—सजलो जलपूर्णास्तस्य हि ध्वनिर्गभीरो भवति
 पिच्छइ सजलवणविपुलजलहरगञ्जिअगंभीरचारुघोसं

इभं सुभं सबलवणकयंबिअं वरोरं ॥ १ ॥ ३३ ॥

एवंविधो यो वनो निविडो विपुलजलधरो महामेघस्तस्य यद्गर्जितं तद्गदंभीरश्चारुर्मनोहरश्च घोषः
 शब्दो यस्य स तथा तं, महामेघवत् स गजो गर्जतीति भावः, पुनः कीदृशं ? सुभं शुभं प्रशस्यं, पुनः
 कीदृशं ? सबलवणकयंबियं सर्वलक्षणानां कदंबं समूहस्तज्जातं यस्य स तथा तं, पुनः कीदृशं ! वरोरं
 वरः प्रधानः उरुर्विशालश्च एवंविधं हस्तिवरं प्रथमे स्वप्ने विशाला पश्यति ॥ १ ॥ ३३ ॥

वीरमाता च सिंहं ददर्शेति । अथ कीदृशं इभं पश्यति ? चउदंतं चत्वारो दंता यस्य स चतुर्दंतस्तं, क्वचिद् “ तत्रोअचउदंत ” इतिपाठस्तत्र ततोजसो महाबलवंतश्चत्वारो दंता यस्येति व्याख्येयं, पुनः की० ? असिअसि उच्छ्रित उजुंगस्तथा गलिअधिपुलजलहरत्ति गलितो वर्षणादनंतरकालभावी स हि दुग्धवर्णो भवति एवंविधो यो विपुलजलधरो महाभेषस्तथा हारनिकरत्ति पुंजीकृतो मुकाहारः खीर-

जलहर-हारनिकर-खीरसागर-ससंककिरण-दृगारय-न्ययमहासेलपंडुरं

समागयमहुअर-सुगंधदाणवासिअकवोलमूलं देवरायकुंजरवररपमाणं

सागरत्ति दुग्धसमुद्रः ससंककिरणत्ति चंद्रकिरणाः दृगारयत्ति जलकणाः रययमहासेलत्ति रजतस्य लप्यस्य महाशैलो महान्पर्वतो वैताल्यस्तद्वरपांडुरः, ततश्च उच्छ्रितश्चासौ पूर्वोक्तसर्ववस्तुवरपांडुरश्चेति कर्मधारयः ततस्तं, पुनः किंविशिष्टं ? समागयत्ति समागता गंधलोभेन मिलिता महुअरत्ति मधुकरा भ्रमरा यत्र तादृशं यद् सुगंधत्ति विशिष्टगंधाधिवसितं द्राणांति मदवारि तेन वासिअत्ति सुरभीकृतं

सुगंधवरेत्यादि—सुगंधेन वरेण प्रथानेन कुसुमेन चूर्णेन च वासयोगेन यः शय्याया उपचारः पूजा
 तेन कलिते, शेषं सुगमं, नवरं पुष्परत्तावरत्तति मध्यरात्रे ॥ ३२ ॥ तएणं ततः सा त्रिशला क्षत्रियाणी
 तूलतुल्यकासे सुगंधवरकुसुमचुण्णस्यणोवयारकलिए पुष्परत्तावरत्तकालस-
 मयांसि सुत्तजागरा ओहीरमाणी ओहीरमाणी इमे एयाखवे औराले जाव
 चउदस महासुमिणे पासित्ताणं पडिबुद्धा । तंजहा । “गय १ वसह २ सीह
 ३ अभिसेअ ४ दाम ५ ससि ६ दिणयरं ७ झयं ८ कुंभं ९ । पडमसर
 १० सागर ११ विमाण १२ भवण १३ रयणुच्चय १४ सिहिं च १५॥३२॥
 तएणं सा तिसला खत्तिआणी तएपढमयाए चउदंतमूसिअगालियविपुल-

तएपढमयाए तएप्रथमतया प्रथमं इत्यर्थः इभं खमे पश्यतीति संबंधः, अत्र प्रथमं इभं पश्यतीति
 यदुक्तं तत् बह्वीभिर्जनजननीभिस्तथादृत्वात्पाठानुक्रममपेक्ष्योक्तं, अन्यथा ऋषभमाता प्रथमं वृषभं,

तत एव मध्ये नते गंभीरे च, पुनः किंवि० ? गंगापुलिणवाह्युआडवालसालिसप् तत्र ' उडालचि ' अवदालेन पादविन्यासे अथोगमनेन गंगातटवाह्युकासदृशे, अयमर्थः, यथा गंगापुलिणवाह्युका पादे सुकेऽथो व्रजति तथा अतिकोमलत्वात्स पत्यंकोऽपीति ज्ञेयं, पुनः किंवि० ? उवचिअत्ति परिकर्मितं खोमिअत्ति क्षौमं अतसीमयं दुगुह्यत्ति दुक्कलं वखं तस्य यः पट्टो शुगलापेक्षया एकपट्टः तेन पडिच्छण्णे

गंभीरे गंगापुलिणवाह्युआडवालसालिसए उवचिअखोमिअदुगुह्यपट्टपडि-
च्छण्णे सुविरइयरयत्ताणे रत्तंसुअसंबुडे सुरम्मे आर्इणगरुअवूर्णवणीय-

आच्छादिते, पुनः किंवि० ? सुविरइयरयत्ताणे सुधु विरचितं रजखाणं अपरिमोगावस्यायां आच्छा-
दनं यत्र तस्मिन्, पुनः किंवि० ? रत्तंसुअसंबुडे रकांशुकेन मशकयहाभिधानेन रक्तवर्द्धेणाऽऽच्छादिते
तथा सुरम्मे अतिरमणीये, पुनः किं० ? आर्इणगेत्यादि-आजिनक परिकर्मितं चर्म, रूतं कर्पासपक्ष्म,
दूरो वनस्पतिविशेषः, नवनीतं स्रक्ष्णं, तूलं अर्कतूलं, एभिस्तुल्यः स्पशो यस्य तस्मिन्, पुनः किं० ?

गंधवान् उद्धृअत्ति उद्धृतः प्रकटीभूतः एवंविधो यो गंधस्तेनाभिरामे, पुनः किंवि० ? सुगंधवरगंधियत्ति
सुगंधाः सुरभयो ये वरगंधाः प्रधानचूर्णानि तेषां गंधो यत्र तत्तथा तस्मिन्, पुनः किंवि० ? गंधवद्विभूए
गंधवर्तिगंधद्रव्यगुटिका तत्सदृशे अतिसुगंधे इत्यर्थः, एतादृशे वासभवने, अथ तंसि तारिसगंसिसि
प्राग्वत् सयणिज्जंसि शयनीये पल्यंके इत्यर्थः, किंविशिष्टे ? साळिणवद्विए साळिणवर्तिके आळिगन-

गंधुद्धुआभिरामे सुगंधवरगंधिए गंधवद्विभूए तंसि तारिसगंसि सयणि-
ज्जंसि साळिणवद्विए उभओ विब्वोअणे उभओ उणए मज्झे णय-

वर्त्तिका नाम शरीरप्रमाणं दीर्घं गंडोपधानं तथा सहिते, पुनः किंवि० ? उभओ विब्वोअणे तत्र
‘ उभओत्ति ’ उभयतः शिरोंतपादांतयोः ‘ विब्वोअणत्ति ’ उच्छीर्षके यत्र तत्तथा तस्मिन्, पुनः किंवि० ?
उभओ उणए यत् उभयत उच्छीर्षकयुक्ते अत एव उभयत उन्नते, पुनः किंवि० ? मज्झे णयगंभीरे

छिन्नतले विचित्रो विविधचित्रकलित उद्धोक उपरिभागो यत्र तत्तथा चिच्छिन्नतले देदीप्यमान तल
अर्धोभागो यत्र तत्तथा, ततः कर्मधारये विचित्रोद्धोकचिच्छिन्नतले, पुनः किंवि० ? मणिरयणपणासिअ-
धयरे मणिरत्नप्रणाशितांधकारे, पुनः किंवि० ? बहुसम अत्यंतं समः अविषमः पंचवर्णमणिनिवद्धत्वाद्
सुविभक्त सुविभक्तो विविधस्वस्तिकादिरचनामनोहर. एवंविधो भूमिभागो यत्र तत्तथा तस्मिन्, पुनः
मणिरयणपणासिअंधयारे बहुसमसुविभक्तभूमिभागो पंचवर्णसरससुरहि-
सुकुपुष्पपुंजोवयारकलिर कालागुरुपवरकुंडुरुक्तद्वंद्वंतधूमधमधंत-

किंवि० ? पंचवर्णोत्थादि, पंचवर्णोत्त सरसेन सुरभिणा सुकचित् इतस्ततो विशिषेन ईदृशेन पुष्पपुंजलक्षण
उपचारेण पूजया कलिते, पुनः किंवि० ? कालागुरु कृष्णागुरु प्रसिद्धं पवरकुंडुरुक्त विशिष्ट चीटाभि-
धान गंधद्रव्यविशेषः सुरक्त सुरक्तं सिद्धकाभिधानं सुगंधद्रव्यं उच्चैतधूव दक्षामानो धूपो दशांगा-
दिरनेकसुगंधद्रव्यसंयोगसमुद्गतः एतेषां वस्तूनां संबंधी यो मधमधंतचि मधमधायमानोऽतिशयेन

प्रतिबुद्धा ॥ ३१ ॥ जंरयणिंचणमित्यादि सिहिंचेति यावत् । तत्र जं रयणिंचणं यस्यां रात्रौ भगवान्
 कुक्षौ गर्भतया मुक्तस्तस्यां रात्रौ सा त्रिशला क्षत्रियाणी तंसि तस्मिन् तारिसगंसि तादृशे वक्तुं अश-
 क्यस्वरूपे महाभाष्यवतां योग्ये वासवरंसि वासग्रहे शयनमंदिरे इत्यर्थः, किंविशिष्टे वासग्रहे ? अर्भिभ-
 हडे पासित्ताणं पडिबुद्धा तंजहा 'गयवसह'गाहा ॥ ३१ ॥ जं रयणिं चणं
 समणे भगवं महावीरे देवाणंदाए माहणीए जालंधरसगुत्ताए कुच्छीओ
 तिसलाए खत्तिआणीए वासिदुसगुत्ताए कुच्छिसि गब्भत्ताए साहरिए तं
 रयणिं चणं सा तिसला खत्तिआणी तंसि तारिसगंसि वासवरंसि अर्भिभ-
 तरओ सच्चित्तकम्मे बाहिरओ दूमिअधदुमट्टे विचिच्चउल्लोअचिह्तिअतले
 तरओ सच्चित्तकम्मे मध्ये चित्रकर्मरमणीये, पुनः किंविशिष्टे ? बाहिरओ बाह्यभागे दूमिय सुधादिना
 धवलिते घट्टु कोमलपाषाणादिना घृष्टे अत एव मट्टे सुकोमले, पुनः किंविशिष्टे ? विचिच्चउल्लोअचि-

तस्यां वासीइराइंदिए इत्यशीतौ अहोरात्रेषु अतिक्रान्तेषु तेसीइमस्स त्र्यशीतितमस्याहोरात्रस्य अंत-
 रावद्वमाणस्स अंतरकाले रात्रिलक्षणे काले वर्त्तमाने हरिणेगमिपिणा देवेन त्रिशलाकुक्षौ भगवान्सं-
 हृत इति संबंधः । किंविशिष्टेन तेन ? हिआणुकंपएण हितेन खस्य इंद्रस्य च हितकारिणा, तथा
 तेसीइमस्स राइंदियस्स अंतरा वद्वमाणस्स हिआणुकंपएणं देवेणं हरिणेगमे-
 सिणा सक्कवयणसंदिट्टुणं माहणकुंडगामाओ णयरओ उसमदत्तस्स माह-
 णस्स कोडालसगुत्तस्स भारियाए देवाणंदाए माहणीए जालंधरसगुत्ताए कु-
 ञ्डीओ खत्तिअकुंडगामे णयरे णाय्याणं खत्तियाणं सिद्धथस्स खत्तिअस्स
 कासवगुत्तस्स भारियाए तिसलाए खत्तिआणीए वासिट्टसगुत्ताए पुव्वर-
 अणुकंपएणं अनुकपकेन भगवतो भक्तेन, अनुकंपयाश्च भकिवाचित्तं “आयरियअणुकंपाए, गच्छो
 अणुकंपिओ महाभागो । इति वचनात् ” अत्र कवेरत्थेक्षा—“सिद्धार्थपार्थिवकुलासयहप्रवेशे, मौहूर्त्त-

शक्रनाम्नि सिंहासने शक्रो देवेंद्रो देवराजस्तत्रोपागच्छति, उपागत्य च शक्रस्य तां पूर्वोक्तां आज्ञां प्रत्यर्पयतीति संबंधः ॥ ३९ ॥ तेणं कालेणं तस्मिन् काले तस्मिन्समये श्रमणो भगवान्महावीरः

जेणामेव सोहम्मे कप्पे सोहम्मवाडिसए विभाणे सक्कंसि सीहासणंसि सक्के देविंदे देवराया तेणामेव उवागच्छइ उवागच्छिता सक्कस्स देविंदस्स देवरणो तमाणात्तिअं खिप्पामेव पच्चप्पिणइ ॥३९॥ तेणं कालेणं तेणं समएणं समणे भगवं महावीरे जे से वासाणं तच्चे मासे पंचमे पक्खे आसोअबहुले तरस्स णं आसोअबहुलस्स तेरसीपक्खेणं वासीइराइंदिएहिं विइक्कंतेहिं

जेसे वासाणं तच्चे मासे योऽसौ वर्षाणां वर्षाकालसंबंधी तृतीयो मासः, पंचमः पक्षः, कोऽसौ? इत्याह । आसोअबहुले आश्विनमासस्य कृष्णपक्षः, तस्य तेरसीपक्खेणं त्रयोदश्याः पक्षः, पश्चार्धरात्रिरित्यर्थः,

कृतं यथा भगवता ज्ञातमपि अज्ञातमिवाभूत् । पीडाभावात्, यथा कश्चिद्ब्रूवति त्वया मम पादात्तथा कंटक उद्धृतो यथा मया ज्ञात एव नेति । सौख्यातिशये च सत्येवंविधो व्यपदेशः सिद्धांतेऽपि दृश्यते, तथाहि “ तर्हि देवा वंतरिया, वरतरुणीगीअवाइयरवेणं । णिब्बं सुहिअपमुइया, गयंयि कालं ण

गुत्ताए कुच्छीओ तिसलाए खत्तियाणीए वासिइसगुत्ताए कुच्छिसि
गव्भत्ताए साहरिए तं रयणिं चणं सा देवाणंदा माहणी सयणिब्बंसि
सुत्तजागरा ओहीरमाणी ओहीरमाणी इमे एयारूवे ओराले कल्लोणे
सिचे धण्णे मंगल्ले सस्सिरीए चउइस महासुमिणे तिसलाए खत्तियाणीए

याणंति ॥१॥” इत्यादि । तथा च “साहरिज्जमाणे वि जाणइ” इत्याचारांगोकेन विरोधोऽपि न स्यादिति मतव्यम् ॥ जंरयणिंचणमित्यादि—अयमर्थः, यस्यां राज्ञी श्रमणी भगवान्महावीरो देवानंदया. कुक्षे-
त्रिशालयाः कुक्षी संहृतस्तस्यां राज्ञी सा देवानंदा पूर्वोक्तान् चतुर्दश स्वमान् त्रिशालया हतान् दृष्ट्वा

मागमयमान इव क्षणं यः । रात्रिं दिवान्युपितवान् भगवान् द्व्यशीति, विप्राख्ये स चरमो जिनराद्-
युनात्तु ॥ १ ॥” शेषं स्पष्टम् ॥ ३० ॥ तेणं कालेणं तदा संहरणकाले श्रमणो भगवान्महावीरञ्जिज्ञानो-
पगत आसीत्, तथाहि—संहरिष्यमाणो जानाति, संहियमाणो न जानाति, संहतोस्सीति च जानाति ।

त्तावरत्तकालसमयंसि हत्थुत्तराहिं णक्खत्तेणं जोगसुवाणएणं अब्बावाहं
अब्बावाहेणं कुच्छिसि गढभत्ताए साहरिए ॥ ३० ॥ तेणं कालेणं तेणं
समएणं समणे भगवं महावीरे तिण्णाणोवगाए आविहोत्था, साहरिञ्जि-
स्सामिसि जाणइ, साहरिञ्जमाणो णो जाणइ, साहरिएमिसि जाणइ । जं
रयणिं चणं समणे भगवं महावीरे देवाणंदाए माहणीए जालंथरस्स-

ननु संहियमाणो न जानातीति कथं युक्तं ? संहरणस्य असंख्यसामयिकत्वात्, भगवतश्च संहरणकर्तृदे-
वापेक्षया विशिष्टज्ञानवत्त्वात् । उच्यते, इदं वाक्यं संहरणस्य कौशल्यज्ञापकं, तथा तेन भगवतः संहरणं

पुत्रीरूपस्तमपि देवानंदाव्राह्मणीकुक्षौ मुंचति, तथाकृत्वा च जामेव दिसिं पाउव्भुए यस्या एव दिशः
 प्रादुर्भूत आगत इत्यर्थः, तामेव दिसं प्रतिगतः ॥ २८ ॥ ताए उक्किट्टाए इत्यादीनि पदानि प्राचव,
 दिवेषणं पहावेणं तिसलाए खत्तियाणीए कुच्चिसि गव्भत्ताए साहरइ । जेवि-
 उणं से तिसलाए खत्तियाणीए गव्भे तंपिअ णं देवाणंदाए माहणीए जालं-
 धरसमुत्ताए कुच्चिसि गव्भत्ताए साहरइ साहरित्ता जामेव दिसिं पाउव्भुए
 तामेव दिसिं पडिगाए ॥ २८ ॥ ताए उक्किट्टाए तुरियाए चवलाए चंडाए
 जयणाए उट्टुआए सिग्घाए दिव्वाए देवगईए तिरिअमसंखेज्जाणं दीवस-
 सुद्धाणं मज्झं मज्झेणं जोअणसयसाहस्सिएहिं विगहेहिं उप्पयमाणे

असंखेज्जाणं असंखेयानां द्वीपसमुद्राणां मध्येन भूत्वा जोअणसयसाहस्सिएहिं लक्षयोजनप्रमाणा-
 भिः विगहेहिं वीखाभिर्गतिभिरित्यर्थः उप्पयमाणे उत्पत्तन् यत्र सोधसे कल्पे सोधमावतंसके विमाने

अशक्यत्वादिति, ततो गृहीत्वा च 'जेर्णेवेत्यादि सुभे पुगले पक्खिवेइ इत्यंतं' प्राप्तवत् । ततः
 स श्रमणं भगवंतं महावीरं अद्यावावाधं अद्यावाधेन त्रिशलायाः क्षत्रियाण्याः कुक्षौ गर्भतया संहरति
 मुंचतीलर्थः, अत्र गर्भाशयात् गर्भाशये (१) गर्भाशयात् योनों (२) योनेर्गर्भाशये (३) योनेर्योनों (४)

अद्यावाहं अद्यावाहेणं दिव्वेणं पहावेणं करयलसंपुड्ढेणं णिणहइ णिण्हित्ता जेणे-
 व खत्तिअकुंडगामे णयरे जेणेव सिद्धथस्स खत्तिअस्स णिहे जेणेव तिसला
 खत्तिआणी तेणेव उवागच्छइ उवागच्छिता तिसलाए खत्तिआणीए सपरि-
 अणाए ओसोवणिं दलइ दलित्ता असुभे पुगले अवहरइ अवहरित्ता सुभे
 पुगले पक्खिवइ पक्खिवित्ता समणं भगवं महावीरं अद्यावाहं अद्यावाहेणं

इति गर्भसंहरणे चतुर्भगी संभवति, तत्र योनिमार्गेण आदाय गर्भाशये मुंचतील्यं तृतीयो भंगोऽनु-
 ज्ञातः, शेषाश्च निषिद्धाः श्रीभगवतीसूत्रे । जेविअणमित्यादि—योऽपि च त्रिशलायाः क्षत्रियाण्या गर्भः

करोति, प्रणामं कृत्वा च देवानंदायाः सपरिवारायाः ओसोवर्णिं अवस्त्रापिनीं निद्रां दल्लइ ददाति, तां दत्त्वा च अशुचीन्पुद्गलान् अवहरइ अपहरति दूरीकरोति, तथाकृत्वा च शुभान्पुद्गलान् प्रक्षिपति, प्रक्षिप्य च अनुजानातु मां भगवानिति कृत्वा इत्युक्त्वा श्रमणं भगवंतं महावीरं अथावाहं त्यावा-
 धारहितं, अव्यावाधेन सुखेन दिव्येन प्रभावेण करतलसंपुटे यद्वाति, न च तेन यक्षमाणस्त्रापि
 महावीरस्स पणामं करइ पणामं करित्ता देवाणंद्राए माहर्णीए सपरिजणए
 ओसोवर्णिं दल्लइ दलित्ता असुभे पुगाले अवहरइ अवहरित्ता सुभे पुगाले
 पक्खिवइ पक्खिवित्ता अणुजाणउ मे भयवंति कट्टु समणं भगवं महावीरं

गर्भस्य काचिरपीडा स्यात्, यदुकं भगवत्यां “पम् पूं भंते हरिणेगमेसी सकट्ठए इरपीगच्चं णहसिरंसि
 वा रोमकूवंसि वा साहरित्तए वा णिहरित्तए वा ? हंता पम् णो च्चेव णं तस्स गच्चभस्स आवाहं
 वा विवाहं वा उप्पाएज्जा छविच्छेअं पुण करिज्जा ” छविच्छेदं त्वच्छेदनं अकृत्वा गर्भस्य प्रवेशापितु

नशीलया उद्धुआए उद्धुतया प्रचंडपवनोद्धृतध्रुमादेरिव सिग्घाए शीघ्रया “हेयाए इति कुत्रचित्पाठ-
स्तत्र हेकया विघ्नपरिहारदक्षया” दिवाए देवयोग्यया ईदृश्या देवगत्या वीइवयमाणे वीइवयमाणे अभि-
 गच्छन् २ तिरियं तिर्यक् असंख्येजानां असंख्येयानां द्वीपसमुद्राणां मध्यमध्येन मध्यभागेन जेणेव यत्रैव

उद्धुआए सिग्घाए दिवाए देवगईए वीइवयमाणे वीइवयमाणे तिरियमसं-
 ख्येजानां दीवसमुद्राणां मज्झं मज्झेणं जेणेव जंबुद्वीवे दीवे भारहे वासे जेणेव
 माहणकुंडगामे णयरे जेणेव उसभदत्तरस्स माहणस्स निहे जेणेव देवाणंदा
 माहणी तेणेव उवागच्छइ उवागच्छिता आलोए स्समणस्स भगवओ

जंबुद्वीपो भरतक्षेत्रं, यत्रैव ब्राह्मणकुंडग्रामं नगरं, यत्रैव ऋषभदत्तस्य ब्राह्मणस्य गृहं, यत्रैव देवानंदा
 ब्राह्मणी, तत्रैव उपागच्छति, उपागत्य च आलोके दर्शनमात्रे श्रमणस्य भगवतो महावीरस्य प्रणामं

त्यक्त्वा अहासुहुमे यथासूक्ष्मान् सारान् इत्यर्थः, तान् पुद्गलान् परिघाट्टे पर्यादत्ते षट्कातील्यर्थः॥१२७॥
 परिघाट्टा पर्यादाय षहीत्वा हुञ्चंषि द्वितीयवारं वैक्रियसमुद्घातेन समुक्लंति पूर्ववत् प्रयत्न-
 विशेषं करोतील्यर्थः, तत् कृत्वा च उत्तरवेदधियं उत्तरवैक्रियं भवधारणीयापेक्षया अन्यत् इत्यर्थः;

डिता अहासुहुमे पुगाले परिघाट्टे ॥ २७ ॥ परिघाट्टा हुञ्चंषि वेदधिय-
 समुघाएणं समोहणइ समोहणित्ता उत्तरवेदधियं रूवं विडवइ उत्तरवेद-
 धियं रूवं विडवइत्ता ताए उक्किट्टाए तुरियाए चवलाए चंडाए जयणाए

ईदृशं रूपं करोति कृत्वा च ताए तथा उक्किट्टाए उक्कट्टया अन्येषां गतिभ्यो मनोहरया तुरियाए
 त्वरितया चित्तौत्सुष्यवत्या चवलाए कायचापल्यवत्या चंडाए चंडया तीव्रया जयणाए शेषगतिजय-

पुद्गलान् आदत्ते तंजहा तद्यथा रयणाणां रत्नानां कर्केतनादीनां (१) यद्यपि रत्नपुद्गला औदा-
रिका वैक्रियशरीरकरणोऽस्ममर्थाः तत्र वैक्रियवर्गणापुद्गला एव उपयुज्यन्ते तदपि रत्नानां इव
सारपुद्गला इति ज्ञेयं, तत्र वयराणां वज्राणां हीरकाणां (२) वेरलिआणां वैडूर्याणां नीलरत्नानां (३)

रयणाणां वयराणां वेरलिआणां लोहिअक्त्वाणां मसारगह्वाणां हंसगठ्भाणां
पुल्याणां सौगांधिआणां जोईरसाणां अंजणाणां अंजणपुल्याणां जायक्त्वाणां
सुभगाणां अंकाणां फलिहाणां रिट्टाणां अहावायरे पुगले परिसाडेइ परिसा-

तथा लोहिताक्ष १ मसारगह्व २ हंसगर्भ ३ पुलक ४ सौगांधिक ५ ज्योतीरस ६ अंजन ७ अंजनपुलक
८ जातरूप ९ सुभगा १० अंक ११ स्फटिक १२ रिष्टाख्याः १३ रत्नजातयस्तेषां च अहावायरेत्ति यथावा-
दरान् स्थूलान् असारान् इत्यर्थः, तान् पुद्गलान् परिसाडेइ परिलजति परिसाडित्ता परिलज्य

जावत्ति यावत्करणात् करयलपरिगाहिशं दसणहं सिरसावचं मरथप् अंजलिं कहु इति प्राग्बद्वाच्यं,
 तथा मस्तके अंजलिं कृत्वा ज देवो आणवेइत्ति यदेव आज्ञापयतीत्युक्त्वा आणाए विणएणं वयणं
 पडिसुणेइ आज्ञाया उकरूपाया यद्दचनं तद्विनयेन प्रतिश्रुणोति अंगीकरोति, प्रतिश्रुत्वच उत्तरपुर-
 स्थिमं दिसिभागं ईशानकोणनामके दिग्बुविभागे इत्यर्थः तत्र अवक्कमइ अपक्कामति गच्छतीत्यर्थः
 करयलजावत्तिकहु जं देवो आणवेइत्ति आणाए विणएणं वयणं पडिसुणेइ
 पडिसुणिता उत्तरपुरस्थिमं दिसिभागं अवक्कमइ अवक्कमिक्ता वेजविअसमु-
 रवाएणं समोहणइ समोहणिता संखिज्जाइं जोअणाइं दंडं णिस्सरइ, तंजहा-
 गत्वा च वेजविअसमुग्धाएणं समोहणइ वैक्किअसमुद्घातेन ससुद्धंति वैक्किअशरीरकरणार्थं प्रयत्ताविशेषं
 करोतीत्यर्थः, तच्छ्रुत्वा च संखिज्जाइं जोअणाइं संख्येययोजनप्रमाणं दंडं दंडाकारं शरीरबाह्व्य ऊर्ध्वार्धः
 आयतं जीवप्रदेशकर्मपुद्गलसमूहं णिस्सरइ शरीरात् बाहिर्निष्काशयतीत्यर्थः तच्छूर्वाणस्तु पूर्वविधान्

यावत् देवानंदाज्ञाहाण्याः कुक्षेर्भगवंतं त्रिशलाक्षत्रियाण्याः कुक्षौ मुंच, योषि च त्रिशलाक्षत्रियाण्याः
गर्भस्तमपि देवानंदायाः कुक्षौ मुंच, तथाहुत्वा च मम एअमाणत्तिअं मम एतां आजातिं आजां
खिप्पामेव शीघ्रमेव पञ्चप्पिणाहि प्रत्यर्षय, कार्यं कुत्वागत्य मयेतत्कार्यं कृतं इति शीघ्रं निवेदय इत्यर्थः

जेविअ णं से तिसलाए खत्तिआणीए गल्भे तंपिअणं देवाणंदाए माहणीए
जालंधरसगुत्ताए कुच्चिअसि गल्भत्ताए साहराहि, साहरित्ता मम एअमाण-
त्तिअं खिप्पामेव पञ्चप्पिणाहि ॥ २६ ॥ तएणं से हरिणेगमेसी पायत्ताणि-
आहिवइ देवे सक्केणं देविंदेणं देवरणा एवं तुत्ते समाणे हट्टुजावहिअंए

॥ २६ ॥ तएणं ततः स हरिणेगमेपी पदात्थनीकाधिपतिदेवः शक्रेण देवेद्रेण देवरजेन एवं उक्तः
सन् हट्टुजावहियए इत्यादि, यावत्करणात् हट्टुत्तुच्चित्तमाणंदिए पिइमणे परमसोमणस्सिए धाराहयक-
यंबपुष्फगांपिव समूससिअरोमकूवे इत्यादि सर्वं वक्तव्यम् । अथैवाविधः सन् हरिणेगमेपी करयल-

येन सर्वं स्वचिंतितं शक्यो हरिणैर्गमयेषिणे अकथयत्, तच्च प्राग्वत् ॥ २२ ॥ २३ ॥ २४ ॥ २५ ॥ तं गच्छ पं

माहणकुलेहितो तहप्पगारेसु उगग-भोग-राइणण-णाय-खत्तिअ-इक्खवाग-
हरिवंसकुलेसु वा, अणायेरसुवा, तहप्पगारेसु विसुद्धजाइकुलवंसेसु साह-
रावित्तए ॥ २६ ॥ तं गच्छ पं तुमं देवाणुप्पिआ ! समणं भगवं महावीरं
माहणकुंडगामाओ णयराओ उसभदत्तस्स माहणस्स कोडालस्सणुत्तस्स
भारियाए देवाणंदए माहणीए जालंधरस्सणुत्ताए कुच्छीओ खत्तिअकुंडगामे
णयरे णायणं खत्तियाणं सिद्धत्थस्स खत्तिअस्स कासवणुत्तस्स भारियाए
त्तिसलाए खत्तिआणीए वासिद्धस्सणुत्ताए कुच्छिसि गवभत्ताए साहराहि ।

तुमं देवाणुप्पिआचि यस्मात् कारणात् इंद्राणां एष आचारः तस्मात्कारणात् त्वं गच्छ देवानुप्पिय ।

जणं अरिहंता वा, चक्र-वल-वा सुदेवा वा, अंतकुलेसु वा, पंत-तुच्छ-किविण
दरिद-भिक्षवागकुलेसु वा, आयाद्गंतु वा, आयाद्गंति वा, आइरसंति वा, कुच्छिसि
गवभत्ताए वक्कमिसु वा, वक्कमंति वा, वक्कमिरसंति वा, णोचेव णं जोणीजम्म-
णणिव्वमणेणं णिव्वमिसु वा, णिव्वमंति वा, णिव्वमिरसंति वा ॥२३॥
अयं च णं समणे भगवं महावीरे जंबुद्वीवे दीवे भारहे वासे माहणकुंडगग-
मे णयरे उसभदत्तरस माहणरस कोडालसगुत्तरस भारिआए देवाणंदाए
माहणीए जालंधरसगुत्ताए कुच्छिसि गवभत्ताए वक्कंते ॥ २४ ॥
तं जीअमेअं तीअपच्चुपणमणागयाणं सक्काणं देविंदाणं देवरार्द्धं
अरिहंते भगवंते तहएगारेहितो अंत-पंत-तु च्छ-किविण-दरिद-वणीमग-

यासीति एवं अवादीत् ॥२१॥ किं तादित्याह, एवं खलु इत्यादिना साहराविचपुचि पथंतेन सूत्रचतुष्ट-

एवं खलु देवाणुपिआ ! ण एअं भूअं, ण एयं भवं, ण एअं भविस्सं, जणं
अरिहंता वा, चक्कन्नलवासुदेवा वा, अंत-पंत-किविण-दरिद-तुच्छ-भिकस्वाग-
माहणकुलेसु वा, आयाइंसु वा, आयाइंति वा, आइस्संति वा, एवं खलु अरि-
हंता वा, चक्कन्नल-वासुदेवा वा, उग्गाकुलेसु वा, भोग राइण-णाय-खत्तिअ-
इक्खवाग-हरिवंसकुलेसु वा, अणणयरेसु वा, तहप्पगारेसु विसुद्धजाइकुलवंसेसु
आयाइंसु वा, आयाइंति वा, आइस्संति वा ॥२२॥ अत्थि पुण एसेवि भावे
लोगच्छेरयभूए अणंताहिं उसप्पिणिओसप्पिणीहिं वइक्कंताहिं ससुप्पज्जइ
णामणुत्तस्स वा कम्मस्स अक्खीणस्स अवेइयस्स अणिज्जिणस्स उदएणं

पायाणांति ज्ञातानां श्रीऋषभस्वामिवंश्यानां क्षत्रियविशेषाणां मध्ये सिद्धार्थस्य क्षत्रियस्य काश्यपगो-
 त्रस्य भार्यायास्त्रिशालाक्षत्रियाण्याः कुक्षौ गर्भतया मोचयितुं तथा जेविअणं इत्यादि-योऽपि च त्रिश-
 लायाः क्षत्रियाण्या गर्भः पुत्रिकारूपः तं पिअणांति तमपि देवानंदाया आह्वय्याः कुक्षौ मोचयितुं मम
 सिद्धत्थस्स खत्तिअस्स कासवगुत्तस्स भारियाए तिसलाए खत्तियाणीए
 वासिद्धसगुत्ताए कुच्छिसि गव्भत्ताए साहरावित्तए । जेविअ णं से तिसलाए
 खत्तियाणीए गव्भे तंपिय णं देवाणंदाए माहणीए जालंधरसगुत्ताए
 कुच्छिसि गव्भत्ताए साहरावित्तएत्ति कहु एवंपेहेइ संपेहिता हरिणे-
 गमोसिं पायत्ताणिआहिवेइ देवं सदावेइ सदावित्ता एवंपयासी ॥ २१ ॥

शुक्रं इति संबंधः, इति कहुत्ति कृत्वा एवं संपेहेइत्ति इति विचारयति, विचार्य च हरिणेगमोसिंति
 हरिणेगमोपिणं पायत्ताणियाहिवइत्ति पदातिकटकनायकं देवं सदावेइत्ति आकारयति आकार्य एवंप-

प्रकारेभ्यः पूर्वोक्तस्वरूपेभ्यः अंथादिकुलेभ्यस्तथाप्रकारेषु उष्मादीनां अन्यतरेषु कुलेषु साहरावित्तपत्ति

गारेहितो पंतकुलेहितो, तुच्छदरिद्रभिक्स्वागकविणकुलेहितो वा, माहण-
कुलेहितो, तहष्पगारेसु उष्माकुलेसु वा, भोगकुलेसु वा, रायणणायस्वत्ति-
अहरिवंसकुलेसु वा, अणायरेसु वा तहष्पगारेसु विसुद्धजाद्रकुलवंसेसु
जाव रस्त्रसिरिं कारेमाणेषु पालेमाणेषु साहरावित्तए । तं सेयं स्वस्तु ममवि-
समणं भगवं महावीरं चरमत्तित्थयरं पुव्वत्तित्थयरणिहिट्टं माहणकुंडगा-
माओ णयरओ उस्सभदत्तस्स माहणस्स भारियाए देवाणंदाए माहणीए
जालंधरसगुत्ताए कुच्छीओ स्वत्तियकुंडगामे णयरे णाय्याणं स्वत्तिआणं

सोचयितुं तं सेयं स्वस्तुत्ति तव श्रेय. स्वस्तु शुक्मेतन्ममापि श्रमणं भगवंतं महावीरं देवानंदाकुक्षेः

व्यंति च, अयमर्थः यद्यपि कदाचित् कर्मोदयेन आश्चर्यभूतस्तुच्छादिकुलेषु अर्हदादीनां अवतारो
 भवति, परं जन्म तु कदाचिन्न भूतं, न भवति, न भविष्यति च ॥ १९ ॥ अयं च पां इत्यादितः
 गवभत्ताए वक्कंते इति यावत्सुगमम् ॥ २० ॥ तं जीअमेयंति तत्तस्मात् जीतं एतत् आचार एष इत्यर्थः
 वा, णिक्खमंति वा, णिक्खमिस्संति वा ॥ १९ ॥ अयं च पां समणे भगवं
 महावीरे जंबुद्वीवे दीवे भारहे वासे माहणकुंडगामे णयरे उस्समदत्तस्स
 माहणस्स केडालसगुत्तस्स भारियाए देवाणंदाए माहणीए जालंधरस्स-
 गुत्ताए कुच्छिसि गवभत्ताए वक्कंते ॥ २० ॥ तं जीअमेयं तीअपच्चुप्प-
 णमणागयाणं सक्काणं देविंदाणं देवरईणं अरिहंते भगवंते तहप्प-
 केषां ? इत्याह सक्काणंति शक्काणां देवेंद्राणां देवराजानां किंविशिष्टानां ? तीअपच्चुप्पणमणागयाणंति
 अतीतवर्तमानानगतानां, कोऽसौ ? इत्याह यत् अरिहंतेति अर्हंतो भगवतः तहप्पगारोहितोति तथा-

स्थितिको देवो जातस्ततश्शुल्वा तेन मरीचिभववद्देन नीचैर्गोत्रकर्मणा शुक्रशेषेण सप्तविंशो भवे
(२७) द्वाद्वाणकुंड्यामे नगरे ऋषभदत्तद्वाद्वाणस्य देवानंदाया द्वाद्वाण्याः कुक्षौ उत्पन्नः १ ततः राक एवं
चित्तयति, जणामित्यादि-यत् एवं नीचैर्गोत्रोदयेन अहंदादयः(४)अंतादिकुलेषु आगताः, आगच्छन्ति,

जणं अरिहंता वा, चक्रवट्टी वा, बलदेवा वा, वासुदेवा वा, अंतकुलेसु वा,
पंतकुलेसु वा, तुच्छ-दरिद्र-भिक्षवाण-किविण-माहणकुलेसु वा, आयाद्दंसु
वा, आयाद्दंतिवा, आइस्संति वा, कुच्छिसि गवभत्ताए वक्कमिंसु वा, वक्कमंति
वा, वक्कमिस्संति वा, णो च्चेव णं जोणीजम्मणणिकस्वमणेणं णिकस्वमिंसु

आगमिष्यन्ति च, कुक्षौ गर्भतया उत्पन्ना वा, उत्पद्यन्ते वा, उत्पत्स्यन्ते वा, परं णोचिवणंति नैव
जोणीजम्मणणिकस्वमणेणंति योन्या यत् जन्मायं निष्कमणं तेन निष्कांताः, निष्कामंति, निष्कामि-

देवे निद्राणेऽपि न ते निवारितास्ततः क्षणात् प्रबुद्धेन वासुदेवेन आः ! पाप ! मदान्नापालनादपि तव
 गीतश्रवणांप्रियं ! लभस्व तर्हि तत् फलं इत्युक्त्वा तत्कर्णयोस्तप्तं त्रयुं क्षिसवान्, तेन च कर्णयोः कील-
 कप्रक्षेपकारणं कर्मोपाजितवान्, एवं च कुतानेकदुष्कर्मां ततो मृत्वा एकोनविंशे (१९) भवे ससमनरके
 नारकतया उरपन्नस्ततो निर्गत्य विंशतितमे भवे (२०) सिंहस्ततो मृत्वा एकविंशतितमे (२१) भवे चतुर्थन-
 रके, ततो निर्गत्य वहून् भवान् आंत्वा द्वाविंशे भवे (२२) मनुष्यत्वं प्राप्योपाजितशुभकर्मां त्रयोविंशे भवे (२३)
 मूकायां राजधान्यां धनंजयस्य राज्ञो धारिण्या देव्याः कुक्षौ चतुरशीतिलक्षपूर्वायुःप्रियमित्रनामा चक्रवर्ती
 बभूव, स च पोट्टिलाचार्यसमीपे दीक्षां गृहीत्वा वर्षकोटिं यावत्परिपाल्य चतुर्विंशतितमे भवे (२४) महा-
 शुक्रे देवस्ततश्श्रुतः पंचविंशे भवे (२५) इहैव भरतक्षेत्रे छत्रिकायां नगर्यां जितशत्रुपतेर्भद्रादेव्याः कुक्षौ
 पंचविंशतिवर्षलक्षायुर्नन्दनो नाम पुत्रः, स च पोट्टिलाचार्यपार्श्वे चारित्रं गृहीत्वा यावज्जीवं मासक्षप-
 णैर्विंशतिस्थानकाराधनेन च तीर्थकरनामकर्म निकाच्य वर्षलक्षं चारित्रपर्यायं परिपाल्य मासिकया
 संलेखनया मृत्वा षड्विंशतितमे भवे (२६) प्राणतकल्पे पुष्पोत्तरावतंसकविमाने विंशतिसागरोपम-

शुभार्द्राजनामा विप्रखिदंडी भूत्वा मृतः (१३), त्रयोदशे भवे माहेंद्रकल्पे मध्यस्थितिः सुरः (१३), तत-
 श्च्युतः कियत्कालं संसारे भ्रांत्वा चतुर्दशे भवे राजग्रहे चतुर्विंशत्क्षयपूर्वायुः स्यावरो नाम विप्रखिदंडी
 भूत्वा मृतः (१४), पंचदशे भवे ब्रह्मलोके मध्यस्थितिको देवः (१५), षोडशे भवे कोटिवर्षायुर्विंशत्युतिनामा
 शुवराजशुभ, संभूतिमुनिपादतिं चारित्रं गृहीत्वा वर्षसहस्रं हस्तपं तपस्तप्यमानो मासोपवासपारणार्थां
 मथुरायां गोचरचर्यार्थं गतस्तत्र एकया धेन्या तपःकृशत्वाद्भुवि पातितः, तत् दृष्ट्वा च परिणयनार्थं तत्रा-
 गतेन विशाल्वनंदिनाम्ना पितृव्यशुभेण हसितः सन् कृपितस्तां धेनुं शृंगयोर्दृहीत्वा आकाशे अभित्तवाद्भि-
 दानं चैवं कृतवान्, यदनेन उपतपसा भवांतरे भूयिष्वीर्यो भूयासं (१६), ततो मृत्वा सप्तदशे भवे महाशुभे
 उच्छृष्टस्थितिः सुरः (१७), ततश्च्युतोऽष्टादशे (१८) भवे पोतनपुरे स्वयुजीकामुकस्य प्रजापते राज्ञो मृगावत्या-
 शुभ्याः पदयाश्च कुक्षौ चतुरशीतिलक्षवर्षायुर्विष्टननामा वासुदेवस्तत्र बाल्येऽपि प्रतिवासुदेवशालिक्षेत्र-
 विप्रकारिणं सिंहं विमुक्शब्धः कराभ्यां विदारितवान्, क्रमेण च वासुदेवत्वं प्राप्तः, एकदा च शय्यापा-
 लकं आदिष्टवान् यदस्मासु निद्राणेषु एते गायना गीतगानाद्विधारणीयास्तेन च गीतरसासकेन वासु-

भाषिणां अनंत एव संसार इति नियमाभावात्, श्रीभगवत्त्वादिबहुग्रंथानुसारेण उत्सृजभाषिश्चिरोमणे-
 र्जमालिनिहवस्याऽपि परिमितभवत्वदर्शनात्, न चोत्सृजमिश्रत्वकथनेऽपि अस्य मरीचिवचनस्य उत्सृ-
 जत्वं अपगच्छति, विषमिश्रितान्नस्यापि विषत्वमेवैतलं प्रसंगेन ”]

ततोऽनालोचिततत्कर्मां चतुरशीतिलक्षपूर्वाणि आयुः परिपाल्य मृत्वा चतुर्थं (४) भवे ब्रह्मलोके
 दशसागर स्थितिः सुरः संजातस्ततः द्युतः पंचमे (५) भवे कोष्ठाकसन्निवेशेऽशीतिलक्षपूर्वायुर्विप्रो भूत्वा
 विषयासक्तो निःशुकः प्रांते त्रिदंडी भूत्वा बहुकालं संसारे भ्रांतस्ते हि भवाः स्थूलभवमध्ये न गणयन्ते,
 ततः षष्ठे(६) भवे स्थूणायां नगर्यां द्वाससतिलक्षपूर्वायुः पुण्यनामा द्विजस्त्रिदंडी भूत्वा मृतः, सप्तमे (७)भवे
 सौधर्मकल्पे मध्यमस्थितिः सुरोऽभूत्, ततश्च्युतोऽष्टमे (८) भवे चैत्यसन्निवेशे पाटिलक्षपूर्वायुः अग्निद्योतो
 नाम विभ्रस्त्रिदंडी भूत्वा मृतः, (९) नवमे भवे ईशानदेवलोके मध्यस्थितिकः सुरः, ततश्च्युतो दशमे
 भवे (१०) मंदरसंनिवेशे षट्पंचाश्लक्षपूर्वायुरग्निभूतिनामा ब्राह्मणोऽन्ते त्रिदंडी भूत्वा मृतः, एकादशे
 भवे (११) तृतीयकल्पे मध्यस्थितिकः सुरस्ततश्च्युतो द्वादशे भवे श्वेतांढ्यां नगर्यां चतुश्चत्वारिंश्लक्षपूर्वा-

करोमीति क्रमेण च नीरोगो जातः, एकदा कपिलनामा राजपुत्रो देशानां निशम्य प्रतिबुद्धो मरीचिना प्रोक्तो भो कपिल ! याहि साधुसमीपे चारित्रं गृहाण, तदा कपिलेन प्रोक्तं स्वामिन् । भवद्दर्शने एव व्रतं गृहीष्यामि, तदा मरीचिश्चात्र भो कपिल ! श्रमणास्त्रिदंडविरता अहं तु त्रिदंडवानित्यादि सर्वं स्वरूपं कथितं तथापि स बहुलकर्मा चारित्रपराकुलः प्रोवाच, किं भवद्दर्शने सर्वथा धर्मो नास्ति ? तदा मरीचिना एष मम योग्य. शिष्य इति विचिंत्य उक्तं “ कविला ! इत्थपि इहयंपि ” कपिल ! जैनमार्गोऽपि धर्मोऽस्ति मम मार्गोऽपि विद्यते इति, तत् श्रुत्वा च कपिलस्तथाश्वं प्रव्रजितः । मरीचिरपि अनेन उत्सूत्रवचनेन कोटाकोटिसागरप्रमाणं संसारं उपार्जयामास ।

[“ यत्तु किरणावलीकारेण प्रोक्तं “ कविला ! इत्थंपि इहयंपिति ” वचनं उत्सूत्रमिश्रितमिति तदुत्सूत्रभाषिणां नियमादन्तः संसार इति स्वमतस्थापनरसिकतयेति श्रेयं, इदं हि तन्मतं—उत्सूत्रभाषिणस्तावन्नियमादन्तं एव संसारः स्यात्, यदि च इदं मरीचिवचनमुत्सूत्रमित्युच्यते तदा अस्यापि अनंत. संसारः प्रसज्यते न चाऽसौ संपन्नस्तदिदं उत्सूत्रमिश्रितमिति, तच्चायुक्तं, उत्सूत्र

वंदित्वाऽवदत्; भो मरिचे ! यावंतो लाभस्ते त्वयैव लब्धाः यतस्त्वं तीर्थं करो वासुदेवश्चक्री च
 भविष्यसि, अहं च तव पारिब्राज्यं न वंदे किंतु त्वं चरमतीर्थकरो भविष्यसीति वंदे, इति पुनः २
 स्तुत्वा भरतः स्वस्थानं गतः ।

मरीचिरपि तच्छ्रुत्वा हर्षोद्भ्रकाञ्चिपदीं आस्फोट्य नृत्यन्निदं अवोचत् । यतः—“प्रथमो वासुदे-
 वोऽहं, मूकायां चक्रवर्त्यहं । चरमस्तीर्थराजोऽहं, ममाहो ! उत्तमं कुलम् ॥ १ ॥ आद्योऽहं वासुदे-
 वानां, पिता मे चक्रवर्तिनाम् । पितामहो जिनेन्द्राणां ममाहो ! उत्तमं कुलम् ॥ २ ॥ ” इत्थं च
 मद्करणेन नीचैर्गोत्रं वद्धवान् । यतः—“जाति १ लाभ २ कुलै ३ श्वर्य ४ बल ५ रूप ६ तपः ७
 श्रुतैः ८ । कुर्वन्मदं पुनस्तानि, हीनानि लभते जनः ॥ ३ ॥ ” ततो भगवति निवृत्ते प्राग्वज्जानान्
 प्रतिबोध्य साधूनां शिष्यान् कुर्वन् तैः सह विहरति ।

एकदा च ग्लानीभूतस्य तस्य न कोऽपि वैयावृत्यं करोति, तदा स चिंतितवान्, अहो एते
 बहुपरिचिता अपि परकीया एव निर्भंभाः ! ततो यदि नीरोगो भवामि तदैकं वैयावृत्यकरं शिष्यं

अहं तु न तथेति मम शिरसि चंद्रा क्षुरमुंडनं चास्तु । तथा श्रमणानां सर्वेभ्यः प्राणातिपातादिभ्यो
विरतिर्मम तु स्थूलेभ्यः सास्तु । शीलसुगंधाः साधवो नाह तथेति मम चदनादिविलेपनमस्तु । तथा
अपगतमोहा, श्रमणा अहं तु मोहाच्छादित इति मे छत्रकं अस्तु । श्रमणा अनुपानञ्चरणा मम तु
चरणयोरुपानदस्तु । श्रमणा निष्कपाया अहं तु सकपाय इति मम कापायं वस्त्रं अस्तु । श्रमणा.
ज्ञानादिरता. मम तु परिमितजलेन स्नानं पानं चास्तु ।” एवं स्वबुद्ध्या परित्राजकवेपं विकल्पितवान्,
ततस्तं विरूपवेपं विलोक्य सर्वे जना धर्मं पृच्छन्ति, तत्पुरश्च साधुधर्मं प्ररूपयति, देशनाशक्त्या च
अनेकान् राजपुत्रादीन् प्रतिबोधय भगवत. शिष्यतया ददाति, भगवता सहैव च विहरति ।

एकदा भगवानयोध्यायां समववृत्तस्तत्र वंदनार्थं आगतेन भरतेन पृष्टः, स्वामिन्नस्यां पर्यदि-
कोऽपि भरतक्षेत्रेऽस्यां चतुर्विंशतिकायां भाविजिनोऽस्ति १ भगवानुवाच, भरत ! तव पुत्रोय मरीचि-
नामास्यां अवसर्पिण्यां वीरनामा चतुर्विंशतीर्थकृत् १ विदेहे मूकाराजधान्यां त्रियमित्रनामा चक्री २
अत्रैव भरते प्रथमो वासुदेवश्च ३ भविष्यतीति श्रुत्वा हर्षितो भरतो गत्वा त्रिःप्रदक्षिणीकृत्य मरीचिं

ब्राह्मणीकुक्षौ उत्पन्न इति योगः, तच्च नीचैर्गोत्रं भगवता स्थूलसप्तविंशतिभवापेक्षया तृतीयभवे बद्धं, तथाहि—प्रथमभवे पश्चिममहाविदेहे नयसारनामा ग्रामपतिः, स चैकदा काष्ठनिमित्तं वनं गतस्तत्र मध्याह्ने भोजनसमये सार्धश्रष्टान् साधून् दृष्ट्वा हृष्टश्चित्तवान्, अहो मे भाग्यं ! यदस्मिन्समये अतिथिस्समागमः, ततः तेन परमप्रमोदेन साधवोऽज्ञानपानादिभिः प्रतिलंभिताः, पश्चान्नोजनानंतरं साधून्नात्वा उवाच, चलंतु महाभागा ! मार्गं दर्शयामि, ततो मार्गो गच्छद्भिः साधुभिर्योन्योयमिति धर्मोपदेशेन सम्यक्त्वं प्रापितः, (१) अंते च नमस्कारस्मरणपूर्वमुत्वा द्वितीयभवे सौधर्मदेवलोके पत्न्योपमायुर्द्वौ जातः (२) ततश्च्युत्वा तृतीये भवे (३) मरीचिनाम्ना भरतचक्रवर्तिपुत्रो जातः, स च प्रासवैराग्यः श्रीऋषभदेवपार्श्वे प्रव्रजितः, स्थविरपार्श्वे एकादशांगिं अधीतश्च, एकदा च श्रीऋषभकाले तापादिपीडितश्चित्तवान्, अतिदुर्वहोऽयं संयममारो, मया निर्वोद्धुं न शक्यते ! गृहे गमनं च सर्वथा अनुचितं इति ध्यात्वाऽभिनवं वेषं रचितवान्, तथाहि—

“श्रमणास्त्रिदंडविरता अहं तु न तथा इति मम त्रिदंडं चिह्नमस्तु । श्रमणा द्रव्यभावाभ्यां मुंडा

इमानि दशाणि आश्वर्याणि अनंतकालातिक्रमे अस्यां अवसर्षिण्यां जातानि । एवं च कालसान्ध्याद् शेषेष्वपि चतुर्षु भरतेषु पंचसु ऐरवतेषु च प्रकारांतरेण दश दश आश्वर्याणि ज्ञेयानि ।

अथ दशानां आश्वर्याणां तीर्थव्यक्तिः । अष्टाधिकशतसिद्धिगमनं ऋषभतीर्थं । १ । हरिवंशो-
त्पत्तिः शीतलतीर्थं । २ । अपरकंकगमन शीनेमितीर्थं । ३ । स्त्रीतीर्थकरी मल्लितीर्थं । ४ । अस-
पतयुजा सुविधिजिनतीर्थं । ५ । श्रेयाणि च उपसर्गं १ गर्भापहार २ अभावितपर्यदा ३ चमरो-

णामशुत्तस्स वा कन्मस्स अक्खीणस्स अवेइयस्स अणिज्जिणस्स उदएणं

एषात् ४ चंद्रसूर्यावतरणलक्षणानि पंच आश्वर्याणि श्रीवीरतीर्थं । एक तावत् आश्वर्यं इदं
अपरं च णामशुत्तस्स नाम्ना गोत्रं इति प्रसिद्धं यत्कर्म गोत्राभिधानं कर्मत्वर्थः तस्य, किं विशिष्टस्य ?
अक्खीणस्सत्ति अक्षीणस्य, स्थितेः अक्षयेण अवेइयस्सत्ति अवेदितस्य, रसस्य अपरिभोगेन अणिजि-
णस्सत्ति अनिजीर्णस्य, जीवप्रदेशेभ्योऽपरिशदितस्य ईदशस्य गोत्रस्य नीचेर्गोत्रस्य उदयेन भगवान्

कृत्य सौधर्मेन्द्रात्मरक्षकौखासयन् सौधर्मावतंसकविमानवेदिकायां पादं मुक्त्वा शक्रं आक्रोशयामास,
 ततो रथेन शक्रेण जाज्वल्यमानं वज्रं तं प्रति मुक्तं, ततोऽसौ भीतो भगवत्पादयोर्लीनस्ततो
 ज्ञातव्यतिकरेण इंद्रेण सहसागत्य चतुरंशुलाप्राप्तं वज्रं गृहीतं, भगवत्प्रसादान्मुकोसीत्युक्त्वा चमरो
 मुक्त इदं चमरस्योध्वर्गमनं आश्चर्यम् ॥ ८ ॥

अट्टसयत्ति—एकस्मिन्समये उत्कृष्टावगाहनावंतोऽष्टाधिकशतमिता न सिध्यन्ति ते च अस्यां
 अवसर्पिण्यां सिद्धाः ॥ यतः ॥ “वृषभो ? वृषभस्य सुता १९, भरतेन विवर्जिताश्च नवनवतिः । अष्टौ
 ८ भरतस्य सुताः, द्विवं गता एकसमयेन । १ । ” ९ ॥

असंजयाणत्ति—असंयता असंयमवतः आरंभपरिग्रहप्रसक्तास्तेषां पूजा, संयता एव सर्वदा
 पूज्यन्ते, अस्यां अवसर्पिण्यां तु नवमदशाजिनयोरंतरे असंयतानां अपि ब्राह्मणादीनां पूजा प्रवृत्ता
 इति आश्चर्यम् ॥ १० ॥

भार्या वनमाला नाम्नी सुरूपेति स्वांतःपुरे क्षिप्ता, स च शालापतिस्तस्या वियोगेन विकल्पो जातो यं कंचन पश्यति तं वनमाला वनमालेति जल्पयति, एवं च कौतुकाक्षिप्तैरनेकैर्लोकैः परिहृतः पुरे भ्रमन् वनमालया समं क्रीडता राज्ञा दृष्टस्ततश्चास्माभिरनुचितं कृतं इति चिंतयंतौ तौ दंपती तत्क्षणाद्विद्युत्पातेन मृतौ हरिवर्षक्षेत्रे युगलित्वेन समुत्पन्नौ, शालापतिश्च तौ मृतौ श्रुत्वा आ. । पापिनोः पापलभं । इति सावधानोऽभूत्, ततोऽसौ वैराग्यात्तपस्तप्या व्यंतरोभूद्विभगज्ञानेन च तौ दृष्ट्वा चिंतितवान्, अहो ! इमौ मद्दरिणौ युगलसुखं अनुभूय देवौ भविष्यतस्तत इमौ दुर्गता पातयामीति विचिंत्य स्वयात्पया सक्षिप्तदेहौ तौ इहानीतवान्, आनीय च राज्यं दत्त्वा ससव्यसनानि शिक्षितौ, ततस्तौ तथाभूतौ नरकं गतौ, अथ तस्य वंशो हरिवंशः । अत्र युगलिकस्याज्ञानयनं, शरीराद्युःसंक्षेपणं, नरकगमनं चेति सर्वं आश्चर्यम् ॥ ७ ॥

चमरुष्याओत्ति-चमरस्य असुरकुमारराजस्य उत्पातः, स चैवं-पूरणनामा ऋषिस्तपस्तप्या चमरं-दत्तया उत्पन्नः, स च नवोत्पन्नः शिरःस्यं सौधर्मैर्नद्रं विलोक्य क्रीपाक्रांतः परिवं पृहीत्वा धीवीरं झरणी-

धातकीखंडभरते अपरकंकाराजधानीप्रभोः पद्मोत्तरस्य स्त्रीलुब्धस्य पुरतो रूपवर्णनं कृतं, तेनापि स्वमित्रदेवेन द्रौपदी स्वग्रहं आनायिता । इतश्च पांडवमात्रा कुंसा विज्ञसेन कृष्णेन द्रौपदीगवेषण-
 व्ययेण नारदमुखादेव स समाचारो लब्धस्ततः सोऽपि आराधितसुस्थितदेवताप्रदत्तमार्गो द्विलक्षयो-
 जनायामं लवणसमुद्रं अतिक्रम्य अपरकंकां गतस्तत्र च तर्जितपांडवं पद्मोत्तरं नरसिंहरूपकरणेन
 विजित्य द्रौपदीवचसा जीवंतं मुत्तवा च द्रौपद्या सह पश्चाद्दलितः, बलमानश्च शंखं आपूरितवान्,
 तच्छब्दं श्रुत्वा च तत्र विहरमानमुनिमुब्रतजिनवचनेन कृष्णं आगतं ज्ञात्वा मिलनोत्सुकः कपि-
 लवासुदेवोऽपि जलधितटमुपेत्य शंखं आपूरितवान्, ततो मिथः शंखशब्दौ मिलितौ, ततोऽस्यां
 अवसर्पिण्यां कृष्णस्य अपरकंकगमनं आश्चर्यम् ॥ ५ ॥

अवयरणं चंदसूराणांति—यत् कौशांब्यां भगवतः श्रीवर्धमानस्वामिनो वंदनार्थं मूलविमानेन
 सूर्याचंद्रमसौ उत्तीर्णौ तदाश्चर्यम् ॥ ६ ॥

हरिवंसकुलुष्पत्तिति—सा चैवं, कौशांब्यां नगर्यां सुमुखनाम्ना राज्ञा वीरकस्य शालापते-

तस्यास्तापेन पणमासीं यावद्धोहितवर्चोवाधां अनुभूतवान् । तदेवं नामस्मरणशानितसकलदुःखस्य भगवतोप्येवं यदुपसर्गस्तदाश्चर्यम् ॥ १ ॥

गन्धहरणंति-गर्भस्य हरणं उदरातरे मोचनं, तत्कस्यापि जिनस्य न भूतपूर्वं श्रीवीरस्य जातं इत्याश्चर्यम् ॥ २ ॥

इत्थीतिरथंति-तीर्थंकरा हि भगवंतः पुरुषोत्तमा एव भवति, अत्रावसर्षिण्यां च मिथिलापति-कुंभराजस्य पुत्री मञ्जिनाम्नी एकोनविंशतितमजिनस्वेनोरपद्या तीर्थं प्रवर्तितवतीति आश्चर्यम् ॥ ३ ॥
अभाविष्यापरिसत्ति-अभाविता पर्यत्, भगवतो हि देशना कदापि निष्फला न भवति अत्र च समुत्पन्नकेवलेन श्रीवर्धमानस्त्रामिना प्रथमसमवसरणे देशना दत्ता न च तथा कस्यापि विरति-परिणामो जात इत्याश्चर्यम् ॥ ४ ॥

कणहस्सत्ति-कृष्णस्य नवमबासुदेवस्य द्रौपदीनिमित्तं अपरकंकागमनं आश्चर्यं, तच्चैवं-पुरा किल पांडवभार्यया द्रौपद्या असंपतत्वात्तारदस्य अभ्युत्थानादि न कृतं, तेन च रुष्टेन तस्याः कष्टे पातनार्थं

तत्र गत्वा एनं अर्थं तस्मै निवेदय, त्वां च वृद्धवणिजमिव हितोपदेशकत्वाज्जीवंतं रक्षिष्यामीति श्रुत्वा
 भीतोऽसौ मुनिर्भगवदये सर्वं व्यतिकरं, कथितवान्, ततो भगवता उक्तं, भो आनन्द ! शीघ्रं त्वं
 गौतमादीन्मुनीन् कथय यत् एष गोशाल आगच्छति न केनाप्यस्य संभाषणं कर्तव्यं इतस्ततः सर्वे-
 ऽपसरंतु, ततस्तैस्तथाकृते गोशाल आगत्य भगवंतं अवादीत्, भो काश्यप ! किमेवं वदसि ? यद्यं
 गोशालो संवलिपुत्र इत्यादि, स तव शिष्यस्तु मृतः, अहं तु अन्य एव परीपहसहनसमर्थं तच्छरीरं
 ज्ञात्वा अधिष्ठाय स्थितोऽस्मि, एवं च भगवत्तिरस्कारं असहमानौ सुनक्षत्रसर्वानुभूती अनगारौ
 मध्ये उत्तरं कुर्वाणौ तेन तेजोलेश्यया दग्धौ स्वर्गं गतौ । ततो भगवता उक्तं, भोगोशाल ! स एव
 त्वं नाऽन्यो मुधा किं आत्मानं गोपायसि ? नह्येवं आत्मा गोपयितुं शक्यः ! यथा कश्चिच्चौर आरक्ष-
 कैर्दृष्टोऽप्युत्था तृणेन वा आत्मानं आच्छादयति स किं आच्छादितो भवति ? एवं च प्रभुणा
 यथास्थितेऽभिहिते स दुरात्मा भगवदुपरि तेजोलेश्यां मुमोच, सा च भगवंतं त्रिःप्रदक्षिणीकृत्य
 गोशालकशरीरं प्रविष्टा, तथा च दग्धशरीरो विविधा वेदना अनुभूय ससमरात्रौ मृतः ॥ भगवानपि

नामा अस्माकं एव शिष्याभूतोऽस्मत् एव किञ्चिद्दुश्चुतीभूतो मुधा स्वं जिनं ख्यापयति, ततः सर्वतः प्रसिद्धां इमां वार्तां आकर्ष्य रुष्टो गोशालो गोचरचर्यागतं आनन्दनामानं भगवच्छिष्यं जगाद्, भोआनन्द ! एकं दृष्टान्तं शृणु, यथा—केचिद् वणिजो धनोपार्जनाय विविधक्रयाण-कपूर्णाशकटाः परदेशं गच्छन्तोऽरण्यं प्रविष्टास्तत्र जलाभावेन तृपाकुला जलं गर्बेपयंतः चत्वारि वल्मीकशिखराणि पश्यन्तिस्म, ततस्त्विरेकं शिखरं स्फोटितं, तस्माद्विपुलं जलं निर्गतं, तेन जलेन गतापिपासाः पयःपात्राणि पूरितवन्तस्तत एकेन वृद्धेनोक्तं, सिद्धं अस्माकं समीहितं, अथ मा स्फोटयंतु द्वितीयं शिखरं इति निवारिता अपि द्वितीयं स्फोटयामासुस्तस्माच्च सुवर्णं प्राप्तवन्तस्तथैव वृद्धवारिता अपि तृतीयं स्फोटितवन्तस्तस्माद्रत्नानि प्राप्य तथैव बहुवारिता अपि लोभांधाश्चतुर्थं अपि स्फोटयन्तिस्म, तस्माच्च प्रादुर्भूतेन दृष्टिविषयसर्पेण सर्वेपि स्वदृष्टिपातेन पंचत्वं प्रापिताः, स हितो-पदेशको वणिक् तु न्यायित्वाद् आसन्नदेवतया स्वस्थाने मुक्तः, एवं तव धर्माचार्योपि पूतावत्या स्वसंपदा असतुष्टी यथातथाभापर्णेन मां रोपयति तेनाहं स्वतपस्तेजसा तं धत्स्यामि. ततस्त्वं शीघ्रं

भूतः अणंताहिति अनंतासु उत्सर्पिण्यवसर्पिणीषु व्यतिक्रान्तासु ईदृशः कश्चित्पदार्थ उत्पद्यते, तत्रास्यां अवसर्पिण्यां ईदृशानि दश आश्चर्याणि जातानि । यथा—‘उवसग्ना १ गन्धहरणं २, इत्थीतिरथं ३ अभाविआ परिसा ४ । कणहस्स अवरकंका ५, अवयरणं चंदसूराणं ६ ॥ १ ॥ हरिवंसकुलुप्पत्ती ७, चमरुप्पाओ अ ८ अट्टसयसिद्धा ९ । अस्संजयाणं पूआ १०, दसविं अणंतेण कालेण ॥ २ ॥’
 व्याख्या-‘उवसगन्ति’-उपसर्गा उपद्रवाः, ते हि श्रीवीरस्वामिनः छद्मस्थावस्थायां अग्ने वक्ष्यमाणा बहवोऽभवन्, किंच अस्य भगवतः केवल्यवस्थायां अपि स्वप्नभावप्रशमितसर्वोपद्रवस्यापि स्वशिव्याभासेन गोशालकमात्रेणापि उपद्रवः कृतस्तथाहि ।

एकदा श्रीवीरो विहरन् श्रावस्थां समवसृतः, गोशालकोऽपि जिनोहमिति लोके ख्यापयन् तत्रागतः, ततो द्वौ जिनौ श्रावस्थां वर्त्तते इति लोके प्रसिद्धिर्जाता, तां श्रुत्वा श्रीगौतमेन भगवान् पृष्ठः, स्वामिन् ! कोऽसौ द्वितीयो जिन इति खं ख्यापयति ? श्रीभगवानुवाच, गौतम ! नाथं जिनः, किंतु शरवणप्रामवासी संखलिसुभद्राभ्यां गोबहुलब्राह्मणगोशालायां जातत्वात् ‘गोशाल

तेषां कुलेषु राइणकुलेषुवन्ति राजन्याः श्रीऋषभदेवेन मित्रस्थाने स्थापिता. तेषां कुलेषु इषखागति-
इक्ष्वाकाः श्रीऋषभदेववशो-द्रवास्तेषां कुलेषु खन्तिअन्ति क्षत्रियाः श्रीआदिदेवेन प्रजालोकतयास्था-
पितास्तेषां कुलेषु हरिवंस्तन्ति तत्र 'हरीति' पूर्वभववैरिसुरानीतहरिवर्षक्षेत्रयुगल तस्य वंशो हरिवंशस्तद-

खन्तिअकुलेसु वा, हरिवंसकुलेसु वा, अण्णपरिसु वा, तहप्पगारिसु
विसुद्धजाइकुलवंसेसु आयाइंसु वा, आयाइंसन्ति वा, आयाइस्सन्ति
वा ॥ १८ ॥ अत्थि पुण एसेवि भावे लीगच्छेरयभूए अणंताहिं
उस्सप्पिणिओसप्पिणीहिं वइकंताहिं समुप्पज्जइ ॥ [अं० १००]

कुलेषु अण्णपरिसुवन्ति अन्यतरेषु विशुद्धे जातिकुले यत्र एवंविधेषु वंशेषु, तत्र जातिमातृपक्षः, कुल-
पितृपक्षः, ईदृशेषु कुलेषु आगता आगच्छन्ति आगमिष्यन्ति च न तु पूर्वोक्तेषु ॥ १८ ॥ तर्हि भगवा-
न्कथं उत्पन्नः इत्याह । अत्थिपुणेत्यादि-अस्ति पुन. एषोऽपि भावो भवितव्यताख्यः लोके आश्चर्य-

दरिद्रकुलेसुवन्ति निर्धनकुलेषु क्विणकुलेसुवन्ति कृपणकुलेषु अदातृकुलेषु इत्यर्थः भिक्खवागकुलेसुवन्ति
 भिक्षाकास्तालाचरास्तेषां कुलेषु तथा माहणकुलेसुवन्ति द्राह्मणकुलेषु तेषां भिक्षुकत्वात्, एतेषु कुलेषु
 आयाइंसुवन्ति आयाता अतीतकाले आयाइंतिवन्ति आगच्छन्ति वर्तमानकाले आयाइस्संतिवन्ति
 वा, तुच्छकुलेसु वा, दरिद्रकुलेसु वा, क्विणकुलेसु वा, भिक्खवागकुलेसु वा,
 माहणकुलेसु वा, आयाइंसु वा, आयाइंति वा, आयाइस्संति वा ॥ १७ ॥
 एवं खलु अरिहंता वा, चक्रवर्ती वा, बलदेवा वा, वासुदेवा वा,
 उगगकुलेसु वा, भोगकुलेसु वा, राइणणकुलेसु वा, इक्खवागकुलेसु वा,
 आगमिष्यन्ति अनगतकाले एतन्न भूतमित्यादियोगः ॥ १७ ॥ तर्हि अर्हदादयः केषु कुलेषु उत्पद्यन्ते ?
 इत्याह । एवं खल्वित्यादि-एवं अनेन प्रकारेण खलु निश्चये अर्हदादयः (४) उगगकुलेसुवन्ति उगगः
 श्रीआदिनाथेन आरक्षकतया स्थापिताः जनाः तेषां कुलेषु भोगकुलेसुवन्ति भोगा गुरुतया स्थापिताः

द्वितीयः
क्षणः
॥ २ ॥

तस्य शक्रस्य देवद्रस्य देवानां राज्ञः अयमेयारुर्वेति अयं एतद्रूपः अब्मस्थिएति आत्मविषय इत्यर्थः
चिंतिएति चिंतात्मकः पस्थिएति प्रार्थितोऽभिलाषरूप. मर्णोगएति मनोगतो नतु वचनेन प्रकाशितः
ईदृश. सकल्पेति संकल्पो विचारः समुप्यज्जिस्थिति समुत्पन्नः ॥१६॥ कोऽसौ ? इत्याह । न खल्वित्यादि-

तए णं तस्स सकस्स देविंदस्स देवरणो अयमेयारुर्वे अब्मस्थिए चिंतिए
पस्थिए मर्णोगए संकल्पे समुप्यज्जित्था ॥ १६ ॥ ण खलु एयं भूयं, ण भवं,
ण भविस्सं, जणं अरहंता वा, चक्कवट्ठी वा, वलदेवा वा, अंतकुलेसु वा, पंतकुलेसु

एतत् न भूतं अतीतकाले ण भवंति न भवति एतत् वर्तमानकाले ण भविस्संति एतत् न भविष्यति
आगामिनि काले, किं तदित्याह जणंति यत् अहंतश्चक्रवर्तिनो वलदेवा वासुदेवाश्च अंतकुलेसुवति
अंतकुलेषु शूद्रकुलेषु इत्यर्थः पंतकुलेसुवति प्रांतकुलेषु अधमकुलेषु सुच्छकुलेसुवति अल्पकुटुंबेषु

॥३५॥

स्यम्वत्र-
बाधि०
॥३५॥

नमो जिनेभ्यो जितभयेभ्यः । एवं सर्वं जिनान्नमस्कृत्याश्रकः श्रीवीरं नमस्करोति । नमोस्तु
 श्रमणस्य भगवतो महावीरस्य पूर्वतीर्थकरैः निर्दिष्टस्य यावत्सिद्धिगतिनामकं स्थानं संप्राप्तुकामस्य
 श्रीवीरो हि अथ मुक्तिं यास्यतीति एवं विशेषणं, इमानि सर्वाण्यपि विशेषणानि चतुर्थ्यर्थेष्वथेकव-
 संपत्ताणं णमो जिणाणं जिअभयाणं। णमोत्थुणं समणस्स भगवओ महावी-
 रस्स पुवत्तिथयरणिद्धिइस्स जाव संपाविउकामस्स वंदासि णं भगवंतं तत्थ
 गयं इह गए पासउ मे भगवं तत्थगए इह गयं ति कहु समणं भगवं महावीरं
 वंदइ णसंसइ वंदित्ता णसंसइत्ता सीहासणवरंसि पुरत्थाभिमुहे सणिसणो ।

चनांतानि ज्ञेयानि । वंदासिणं भगवंतं इत्यादि—तत्र तत्थगयंति तत्र गतं देवानंदा कुक्षौ स्थितं
 इत्यर्थः इहगएत्ति अत्र स्थितोऽहं पश्यतु च भगवांस्तत्रगत इह गतं मां इति कृत्वा वंदते नमस्यति
 तथाकृत्वा पुरत्थाभिमुहेत्ति पूर्वाभिमुखः सिंहासने सन्निषण्णः उपविष्ट इत्यर्थः । तएणमित्यादि—ततः

छुडमत्ति छद्म धातिकर्माणि येभ्यस्ते व्यावृत्तछद्मानस्तेभ्यः जिणाणंति रागद्वेषजंतुभ्यः जावयाणंति उपदेशदानादिना भव्यसत्तै रागादिजापकास्तेभ्यः । तिणाणंति भवसमुद्रं तीर्णेभ्यः तारयाणंति सेवकानां तारकेभ्यः बुद्धाणंति सर्वतत्त्वबुद्धेभ्यः बोहयाणंति अन्येषां बोधकेभ्यः सुत्ताणंति सुकेभ्यः कर्मपंजरात् मोअगाणति सेवकानां मोचकेभ्यः सवणणूणंति सर्वज्ञेभ्यः सवदरिसीणंति सर्वदर्शिभ्यः

द्विहयवराणाणदंसणधराणं वियदृछुडमाणं जिणाणं जावयाणं तिणाणं तारयाणं बुद्धाणंबोहयाणं सुत्ताणंमोअगाणं सवणणूणं सवदरिसीणं

सिवमयलमरुअमणंतमक्खयमधावाहमपुणराधिसिद्धिगइणामधेयं ठाणं

सिवंति निरुपद्रवं अयलंति अचलं अरुयंति अरुजं रोगरहितं अणंतंति अनंतं अनंतवस्तुविषयज्ञानख-
परुत्वात् । अक्खयंति क्षयरहितं सायनतत्त्वात् । अथावाहति व्यावाधारहितं अपुणराधिसिद्धि पुनरा-

धुत्तिः पुनरागमनं तेन रहितं एवंविधं सिद्धिगइणामधेयंति सिद्धिगतिसामकं यत्स्थान तत्सप्राप्तेभ्यः

॥ अथ द्वितीयः क्षणः ॥

धम्मवरचाउरंतचकवट्टीणंति त्रयः समुद्राश्चतुर्थो हिमवानिति चत्वारोतास्तेषु प्रभुतया भवाश्चातुरं-
ताश्चतुरंतस्वामिन एवाविधा ये चक्रवर्तिनस्ते चातुरंतचक्रवर्तिनः धर्मस्य वराः श्रेष्ठाः चातुरंतचक्रवर्तिनो
धर्मवरचातुरंतचक्रवर्तिनः धर्मनायका इत्यर्थः तेभ्यः दीवोस्ति समुद्रे मज्जतां द्वीप इव संसारसमुद्रे
आधारः ताणंति त्राणं अनर्थप्रतिघातहेतुः अत एव सरणंति कर्मोपद्रवभ्यो भीतानां शरणं गइस्ति
धम्मवरचाउरंतचक्रवट्टीणं दीवोत्ताणं सरणं गइं पइंहुं अप्प-

गम्यते सोस्थयाय दुःस्थैराश्रियते इति गतिः पइद्वस्ति भवकूपे पतत्पाणिनां अवलंबनं, दीवोत्ताणं इत्यादीनि
पदानि प्रथमांतान्यपि चतुर्थ्यर्थपष्ठ्यंततया व्याख्येयानि । अप्पडिहयेत्यादि—अप्रतिहते कटकुट्यादि-
भिरस्खलिते वरे प्रधाने ज्ञानदर्शने केवलज्ञानदर्शने धरंति ये ते तथा तेभ्यः विचद्वस्ति व्याहृतं गतं

सूरि श्रीविजयानन्द, विजयानन्दकारकम् । "आत्मात्म" इति कथाव, वन्दे सद्गुणकार्ये ॥ १ ॥

॥ इति प्रथमः क्षणः समाप्तः ॥

ब्रह्मविजयस्त्रयेण, शिष्याशिष्यास्य शिष्याक । नित्य कथादि य भक्त्या, स एतन्न सदा सुखम् ॥ १ ॥

शुत्रत्वेन जातस्त्वम्, ततो भो मेध ! तदानीं तिर्यग्भवेऽपि त्वया धर्मायं तत्कष्टं सोढं, तर्हि जगद्व्यानां साधूनां चरणोर्ध्वमानः किं दूयसे ? इत्याद्युपदेशेन भगवता धर्मं स्थिरीकृतोऽवाप्तजातिस्तरणो मेध-कुमारो नेत्रे विमुच्याऽन्यत्सर्वं शरीर मया द्युत्सष्टं इत्यभिग्रहं कृतवान्, क्रमाद्विरतिचारं चारित्र-माराध्य अते मासिकीं संलेखनां कृत्वा विजयविमाने सुरोऽभवत्, ततश्च्युतो महाविदेहे सेत्स्यति । इतिमेधकुमारकथा ॥

इति महोपाध्यायश्रीकतिर्विजयगणिशिष्योपाध्यायश्रीविनयविजयगणिविचितायां

कल्पसुबोधिकायां प्रथमः क्षणः समाप्तः ॥ १ ॥

तीये भवे वैताड्यभूमौ पद्दंतः शुभ्रो हस्तिनीसहस्रभर्ता सुमेरुप्रभनामा त्वं गजराजोऽभूः, अन्यदा
 दावानलाद्गीतः पलायमानस्तृपितः पंकवहुलं एकं सरः प्रासस्तत्र चाऽज्ञातमार्गः पंके निमग्नो
 नीरात्तीराञ्च भ्रष्टः पूर्ववैरिहस्तिना दंतैर्हैन्यमानः सप्तदिनानि वेदनां अनुभूय सविशं शतं आयुः
 समाप्य विंध्याचले रक्तवर्णश्चतुर्दंतः सप्तहस्तिनीशतभर्ता हस्ती जातः, क्रमेण च दावानलं दृष्ट्वा
 जातजातिस्तरणः पूर्वभवं स्मृतवान्, ततो दावानलपराभवरक्षणाय योजनपरिमितं मंडलं कृतवान्,
 तत्र वर्षाणां आदौ मध्ये अंते च यत्किञ्चिन्नृणवह्यादि भवति तत्सर्वं उन्मूलयति, अन्यदा च
 दावाग्नेर्भीताः सर्वे वनजीवास्तन्मंडलं व्यासवंतस्त्वमपि शीघ्रं आगत्य तत्र मंडले स्थितः, कदाचिद्देह-
 कंद्ध्यनेच्छया एकं पादं उत्पादितवान्, उत्पादिते च तस्मिन्पादे अन्यत्र सांकीर्ण्यपीडितः शशक-
 स्तत्र आगत्य स्थितः, गात्रं कंद्ध्यपित्वा च पादं मुंचन् शशकं दृष्ट्वा तद्वयया सार्द्धं दिनद्वयं तथैव
 पादं स्थापितवान्, उपशान्तिं च दावानले सर्वेषु जीवेषु स्वस्थानं गतेषु विलगितपादो झटिति भूमौ
 पतितस्ततो दिनत्रयं क्षुधया तृपा च पीडितः कृपापरः शतवर्षं आयुः परिपाल्याऽत्र श्रेणिकधारिण्योः

रथः मार्गं आनयति, एवं भगवंतोऽपि मार्गं अष्टं जनं मार्गं आनयन्ति । अत्र च मेघकुमारदृष्टांतो यथा-
 एकदा श्रीवीरस्वामी राजगृहे समवसतस्तत्र श्रेणिकधारिण्योः सुतो मेघकुमारः प्रतिबुद्धः कथमपि
 पितरौ आपृच्छ्य अष्टौ त्रियाः परित्यज्य दीक्षां गृहीतवान्, प्रभुणा च शिक्षार्थं स्थविराणां अर्पित-
 स्तत्र अनुक्रमेण संस्कारकरणे द्वारपार्श्वे मेघकुमारस्य संस्कारक आगतस्ततः प्रश्रवणाद्यर्थं गच्छदा-
 गच्छस्ताधुपादरजोभिर्भरितः मेघकुमारः समयायां रजन्यां क्षणमपि निद्रां न प्राप्तश्चितयामास “क मे-
 सुलशय्या १ कचेदं भृष्टुण्ठनम् ! कियत्कालं इदं दुःखं मया सोढव्यम् ॥ ततः प्रातः प्रभुमापृच्छ्य गृहं
 यास्यामीति” प्रभाते प्रभुपार्श्वमागतः, प्रभुणाऽपि मधुरवचनेन आभाषितः, वत्स ! त्वया निशि एवं दुर्जनं
 कृतं परं अविचारितं एतत् नरकातिदुःखाभे कियदेतद् दुःखम् १ तान्यपि दुःखानि सागरोपमानि अनेकानि
 यावत्प्राणिना बहुशः सोढानि । किं च “वरमर्णिमि पवेसो, वरं विसुद्धेण कम्भुणा मरणं । मा गहि-
 अवपभंगो, मा जीअं खलिअसीलस्स ॥ १ ॥” तथा इदं चारित्रादिकष्टानुष्ठानं महते फलाय भवति,
 यथा त्वयैव पूर्वभवे अनुभूतं धर्मार्थं कष्ट एतावत्फलभाषकं अभवत्, शृणु ततः पूर्वभवान्, यथा-इतस्त-

चक्षुःसमानश्रुतज्ञानदायकेभ्यः मगदद्याणंति मार्गस्य सम्यग्दर्शनादिमोक्षमार्गस्य दायकेभ्यः, यथा-
केचिज्जनाश्चैरुहितधना लोचने पट्टबंधं कृत्वा उन्मार्गो पातितः स्युस्तेषां च कोऽपि पट्टकापनयनेन
धनार्पणेन मार्गदर्शनेन उपकारी भवति, एवं भगवंतोऽपि कषायैर्हृण्डितधर्मधनानां मिथ्यात्वाच्छादि-
तविवेकनयनानां श्रुतज्ञानसद्धर्ममुक्तिमार्गदानेन उपकारिणो भवंति, संरणदद्याणंति भवभीतानां

मगदद्याणं संरणदद्याणं जीवदद्याणं धम्मदद्याणं
धम्मदेसयाणं धम्मणायाणं धम्मसारहीणं

शरणदायकेभ्यः जीवदद्याणंति जीवनं जीवः सर्वथा मरणाभावस्तदायकेभ्यः, क्वचिद् 'वोहिदद्याणं'
इति पाठस्तत्र बोधिः सम्यक्त्वं तदायकेभ्यः धम्मदद्याणंति धर्मश्चारित्ररूपस्तदायकेभ्यः धम्मदेसया-
णंति धर्मोपदेशदायकेभ्यः, धर्मदेशकत्वं च एतेषां धर्मस्वामित्वे सति न पुनर्नटवदिति दर्शयन्नाह ।
धम्मणायाणंति धर्मनायकेभ्यः धम्मसारहीणंति धर्मस्य सारथ्य इव, यथा सारथिः उन्मार्गो गच्छंतं

स्यभावेण दुर्भिक्षादयोऽपि, तथा लोशुचमाणांति लोकेषु भव्यसमूहेषु चतुर्भिःशदतिशयशुक्त्वात्
उचमा लोकोचमास्तेभ्यो लोकोत्तमेभ्यः लोगणाहाणांति लोकानां भव्यानां नाथेभ्यो योगक्षेमका-
रिभ्यः, तत्र योगोऽप्राप्तज्ञानादिप्रापणं, क्षेमं च प्राप्तज्ञानादिरक्षणं लोगहिआणांति लोकानां सर्वजी-
वानां हितेभ्यो हितकारकेभ्यो दयाप्ररूपकत्वात् लोगपईवाणांति लोकप्रदीपेभ्यः सिध्यात्त्वध्यांताना-

लोगहिआणं लोगपईवाणं लोगपस्त्रोअगराणं अभयदयाणं चक्खुदयाणं

शकत्वात् लोगपज्जोअगराणांति लोकप्रयोतकरेभ्यः सूर्यवत्सर्ववस्तुप्रकाशकत्वात् अभयदयाणांति
भयानां अभावोऽभयं तदायकेभ्यः. “भयानि सत, तथाथा-मनुष्यस्य मनुष्यान्नयं इहलोकभयं (१)
मनुष्यस्य देवादेर्भयं परलोकभयं (२) धनादिप्रहणान्नयं आदानभयं (३) बाह्यनिमित्तनिरपेक्ष भयं
अकस्मान्नयं (४) आजीविकाभयं (५) मरणभयं (६) अपयशोभयं च (७) इति” चक्खुदयाणांति

वनकृतपूजायोग्येभ्यः, रागद्वेषरूपकर्मवैरिहननात् अरिहंताणं इति पाठः, रागद्वेषरूपकर्मवीजा-
 भवेन भवक्षेत्रे प्ररोहणाभावात् अरुहंताणं इति पाठश्च भगवंताणंति भगवभ्यो ज्ञानादिवद्भ्यः,
 आदिकरेभ्यः स्वस्वतीर्थार्पेक्षया धर्मस्थिति ज्ञेयं, तीर्थकरेभ्यस्तत्र तीर्थ संघः प्रथमगणधरो वा
 तत्स्थापकेभ्यः सयंसंबुद्धाणंति स्वयं संबुद्धेभ्यो न तु परोपदेशेन पुरिसुत्तमाणांति पुरुषोत्तमेभ्योऽन्त-
 भगवंताणं आङ्गराणं तिथ्यपराणं सयंसंबुद्धाणं पुरिसुत्तमाणं पुरिससी-
 हाणं पुरिसवरपुंडरीआणं पुरिसवरगंधहस्तीणं लोभुत्तमाणं लोभाणाहाणं
 गुणनिधानत्वात्, पुरुषासिंहेभ्यः कर्मवैरिषु निर्दयशूरत्वात् पुरिसवरपुंडरियाणांति पुरुषवरपुंडरीकेभ्यः
 पुरुषेषु वरं प्रधानं यत्पुंडरीकं श्वेतपद्मं तत्तुलेभ्यः, यथा पुंडरीकं पंके जातं जलैर्बुद्धं जलपंकौ त्यक्त्वा
 उपरि तिष्ठति एवं भगवंतोऽपि कर्मकर्मसे उत्पन्ना भोगजलेन वृद्धाः कर्मभोगौ त्यक्त्वा पृथक् तिष्ठति
 पुरिसवरगंधहस्तीणांति पुरुषवरगंधहस्तिभ्यः, यथा गंधहस्तिगंधेन अन्ये गजाः पलायंति तथा भगव-

धरणितालंसिति दक्षिण जातु धरणीतले साहद्वृत्ति निवेश्य तिवधुत्तोत्ति वारत्रयं मुद्गाणांति मस्तकं धरणीतले निवेशयति तथा कृत्वा ईसिं पञ्चुणमइत्ति ईषत्प्रत्युन्नमति उत्तरार्द्धेन ऊर्ध्वो भवतीत्यर्थः । तथा कृत्वा कटकशुटिकाः कंकणवाहुरक्षकास्ताभिः स्तंभिते मुजे साहरइत्ति बालयति

साहद्वृत्तिवधुत्तो मुद्गाणं धरणितलंसि णिवेसेइ णिवेसित्ता ईसिं पञ्चुणमइ पञ्चुणमित्ता कड्यतुडिअथंभियाओ भुआओ साहरइ साहरित्ता करयलपरिणाहिअं दसणहं सिरवासत्तं मत्थए अंजलिं कट्टु एवं वयासी “नमुरधुणं अरिहंताणं

बालयित्वा करतलपरिदहीतं हस्तसंपुटघटितं दशनखाः समुदिता यत्र स तथा तं सिरसावचंति शिरसि मस्तके आवर्तः प्रदक्षिणभ्रमणं यस्य एवंविधं मस्तके अंजलिं कृत्वा एवं अघादीत्, किं तदित्याह नमुरधुणांति ‘णंकारः सर्वत्र वाक्यालंकारार्थः’ नमोस्तु, केभ्यः ? अरहंताणांति अर्हद्व्यखिशु-

वेरुलिअत्ति वैडूर्यं मरकतं नाम नीलरत्नं वरिदुरिदुअंजणत्ति वरिष्ठे प्रधाने रिष्टअंजननाम्नी इयामरत्ने
 एतै रत्नैः कृत्वा निउणोवचिअत्ति निपुणेन शिल्पिना रचिते इव, पुनः किं० ? मिसिमिसित्ति देदी-
 प्यमानानि मणिरयणत्ति मणयश्चंद्रकांतादयः, रत्नानि कर्केतनादीनि, तैर्मंडिते ईदुइयौ पादुके अवमुच्य
 पञ्चोरुहिता वेरुलिअवरिदुरिदुअंजणनिउणोवचिअमिसिमिसित्तमणिरयण-
 मंडियाओ पाउयाओ ओसुयइ ओसुइत्ता एगसाडिअं उत्तरासंगं करेइ
 करित्ता अंजलिमउलिअगहत्थे तित्थयराभिमुहे सत्तदुपयाइं अणुगच्छइ
 अणुगच्छत्ता वामं जाणुं अंचेइ अंचित्ता दाहिणं जाणुं धरणितलंसि
 एगसाडिअत्ति एकपटं उत्तरासंगं करोत्ति तं कृत्वा अंजलिमउलिअगहत्थेत्ति अंजलिकरणेन मुकुली-
 कृता योजितौ अग्रहस्तौ येन स तथाभूतः ससाष्टपदानि तीर्थंकराभिमुखोऽनुगच्छति तथा कृत्वा
 वामं जानु अंचेइत्ति उत्पादयति भूमौ अलभं स्थापयति अंचित्ति तथा संस्थाप्य दाहिणं जाणुं

अवलोकयन् रं विहरति आस्ते इति संबंधः 'तत्थणमित्यादि सुगमं यावत् धाराहयति' नवरं णंदिणत्तिं
हर्षधनेन समुद्धतां गतः परमाणंदिणत्ति अतीवसमुद्धभावं गतः पीडमणेत्ति प्रीतिर्मनसि यस्य संः
परमसोमणसिणत्ति परमं सौमनस्यं तुष्टचित्तत्वं प्राप्तः हरिसवसविसप्पमाणहिणत्ति हर्षवशेन

ताए वक्कंतं पासइ पासिता हट्टुतुट्टुचित्तमाणंदिण् णंदिण् परमाणंदिण् पीड-
मणे परमसोमणसिण् हरिसवसविसप्पमाणहिण् धाराहयकयंबसुरहिक्कु-
सुमचंचुमालइयऊससिअरोमकूवे विअसिअवरकमलाणणयणे पचलिअ

विसर्पत्त् हृदयं यस्य संः, प्रमोदचित्तप्राग्भारेणैव धाराहयति धाराहतं यत्कदंबस्य सुरभि कुसुमं
तद्वत् चंचुमालइयत्ति रोमांचितः अत एव ऊससिअरोमकूवेत्ति उच्छिन्नतरोमकूपः, तथा विअसिअवर-
कमलाणणयणेत्ति विकसितं वरं प्रधानं यत्कमलं तद्वत् आननं मुखं नयने च यस्य सं तथा

तेषां, तत्र तंत्री वीणा, तलताला हस्तताला' तुडिअत्ति श्रुतितानि अन्यवादित्राणि घणमुद्दंगत्ति घनमु-
दंगो भेषध्वनिमर्दलो तथा पडुपडहवाइयत्ति पटुपटहस्य यद्वादितं वादन एतेषां महता शब्देन
तुडिअघणमुद्दंगपडुपडहवाइयरवेण दिव्वाइं भोगभोगाइं भुंजमाणे विहरइ
॥ १४ ॥ इमं च णं केवलकप्पं जंबुद्वीवं द्वीवं विउल्लेणं ओहिणा आभोए-
माणे २ विहरइ । तत्थणं समणं भगवं महावीरं जंबुद्वीवे द्वीवे भारहे वासे
दाहिणडुभरहे माहणकुंडगामे णयरे उसभदत्तस्स माहणस्स कोडालगु-
त्तस्स भारियाए देवाणंदाए माहणीए जालंधरसगुत्ताए कुच्छिसि गव्भ-

दिव्यान् भोगभोगान् भुजानो विहरसि ॥ १४ ॥ पुनः स किं कुर्वदित्याह । इमंचणंति इमं
केवलकप्पंति संपूर्णं जंबुद्वीपं द्वीपं विपुलेन विस्तीर्णेन ओहिणात्ति अबधिना आभोएमाणे २ चि

णांति चतसृषु दिक्षु प्रत्येकं चतुरशीतिसहस्रमिमानामात्मरक्षकदेवानां, सर्वसंख्यया च षट्त्रिंशत्स-
 हस्राधिकलक्षत्रयमितानां(३३६०००)अन्येषां च बहूनां सौधर्मकल्पवासिनां वैमानिकानां देवानां देवीनां
 च आर्हेवच्चांति अधिपतिकर्म रक्षां इत्यर्थः पोरेवच्चांति अग्रगामित्वं सामित्तांति नायकत्वं भद्रित्तांति
 भर्तृत्वं पोषकत्वं महत्तरगत्तांति गुरुतरत्वं आणार्ईसरसेणावच्चांति आज्ञया ईश्वरो यः सेनापतिस्त्वं
 वेमाणिआणं देवाणं देवीण य आर्हेवच्चां पोरेवच्चां सामित्तं भद्रित्तं महत्तरगतं
 आणार्ईसरसेणावच्चां करेमाणे पालेमाणे महयाहयणदृगीअवाइअतंतीतलत्ताल

स्वसैन्यं प्रति अद्भुतमाज्ञाप्रधान्यं इत्यर्थः कारेमाणोत्ति कारयन् नियुक्तैः पालेमाणोत्ति पालयन् स्वय-
 मेव, पुनः किंकुर्वन् ? महयेत्यादि तत्र महतेति रवेण इत्यनेन योज्यते महता शब्देनेत्यर्थः, केषां इत्याह
 अहयत्ति अविच्छिन्नं एवंविधं यत् णदृत्ति नाटकं गीतं प्रसिद्धं वाइयत्ति वादितानि यानि तंत्रयादीनि

ते हि इंद्रसमानशुद्धयः तायत्तीसापृत्ति त्रयस्त्रिंशत् ३३ त्रायस्त्रिंशत्कानां, ते हि महत्तरा इंद्रधृज्याः,
 चतुर्णां लोकपालानां, सोम १ यम २ वरुण ३ कुबेरा ४ भिधानाना अट्टणहंति अष्टानां अभमहिषीणां,
 सा हि पद्मा १ शिवा २ शची ३ अंबू ४ अमला ५ अप्सरो ६ नवभिका ७ रोहिणी ८ त्याभिधानाः,
 किंविशिष्टानां तासां १ सपरिवाराणति सपरिवाराणां, प्रत्येकं षोडशसहस्रदेवीपरिवाराणां तिणहंपरिसाण
 तायत्तीसाए तायत्तीसाणां चउणहं लोणपालाणं अट्टणहं अणमहिसीणां सप-
 रिवाराणं तिणहं परिसाणं सत्तणहं अणीआणं सत्तणहं अणीआहिर्वईणं चउणह
 चउरासीणं आयरक्खदेवसाहस्सीणं अणोसिं च बहुण सोहम्मकप्पवासीणं
 तथा तिष्ठणां पर्यदां, वाह्य १ मध्यमा २ भ्यंतराणां ३ सत्तणहं अणिआणंति सप्तानां अनीकानां सैन्यानां,
 गंधर्व १ नाटक २ अश्व ३ गज ४ रथ ५ सुभट ६ दृपश ७ संज्ञकानां, भवनपत्यादीनां तु धृपश-
 स्थाने महिषा भवंतीति ज्ञेयं, तथा सत्तणहअणिआहिर्वईणंति सप्तानां सेनापतीनां चउणहंचउरासी-

पुनः किंवि० ? भासुरसि भासुरं देदीप्यमानं वीदिति शरीरं यस्य स तथा, पुनः किंविशिष्टः ? पलंबवण-
मालधरे प्रलंबा आपादलंबिनी वनमाला पंचवर्णपुष्पमाला तां धरति यः स तथा, अथ स कुत्र वर्तते ?
इत्याह सोहम्मे कथ्येति सौधर्मे कल्पे सोहम्मवडिसए विमाणोति सौधर्मावतंसके विमाने सुहम्माए

भासुरबोदी पलंबवणमालधरे सोहम्मे कथ्ये सोहम्मवडिसए
विमाणे सुहम्माए सभाए सकंसि सीहासणंसि सेणं तत्थ बत्ती-
साए विमाणावाससयसाहरसीणं चउरासीए सामाणियसाहरसीणं

सभाएत्ति सुधर्मायां सभायां सकंसि सीहासणंसि शक्र इति नामके सिंहासने, अथ स किंकुर्वन्
विहरतीत्याह । सेणं तत्थ बत्तीसाए इत्यादि-स इंद्रस्तत्र देवलोके द्वात्रिंशद्विमानावासशतसहस्राणां
द्वात्रिंशच्छविमानानां इत्यर्थः चउरासीए सामाणिअसाहरसीणांति चतुरशीतिः सामानिकसहस्राणां

पतिः अरयति अरजस्कानि रजोरहितानि अंवरवत्थधरेति स्वच्छतया अंवरतुल्यानि वस्त्राणि अंवर-
वस्त्राणि तानि धरतीति अरजोवरवस्त्रधरः आलङ्कयमालमडडति आलङ्कितौ यथास्थानं परिहितौ
मालामुकुटौ येन स तथा नवति नवाभ्यां इव हेमति हेमसत्काभ्यां चाकभ्यां मनोज्ञाभ्यां
चिचति चित्राभ्यां चित्रकारिभ्यां चवलति चपलाभ्यां इतस्तत. कंयमानाभ्यां ईदशाभ्यां कुंडलाभ्यां

णस्यसहस्साहिर्वई अरयंवरवत्थधरे आलङ्कयमालमडडे नवहेमचारुचित्तचंचलकुंडल.
विलिह्विज्जमाणगह्वे महिड्वीए महज्जुइए महव्वले महायसे महाणुभावे महासुक्खे

विलिह्विज्जमाणति विलिख्यमानौ गह्वौ यस्य स तथा महिड्वीएति महती ऋद्धिः ज्ञादिराजचिह्नरूपा
यस्य स तथा महज्जुइएति महती श्रुतिराभरणधारीरादिकांतिर्यस्य स तथा महव्वलेति महाबल.
महायसेति महायशाः महानुभावेति महान् अनुभावो महिमा यस्य स तथा महासुक्खेति महासुखः

पराभविष्यदिति विचिंत्वाष्टाधिकसहस्रवणिक्पुत्रैः (१००८) सह श्रीमुनिसुव्रतस्वामिसमीपे चारिद्रं
 गृहीत्वा द्वादशांगी अधीत्य द्वादशवर्षपर्यायः सौधर्मैन्द्रोऽभूत्, गौरिकोपि निजधर्मतस्तद्वाहनं ऐरावणो-
 ऽभवत्, ततः कार्तिकोयमिति ज्ञात्वा पलायमानं तं ध्रुत्वा शक्रः शीर्षं आरूढः, स च शक्रभापनार्थं
 रूपद्वयं कृतवान्, शक्रोपि तथा, एवं रूपचतुष्टयं, शक्रोऽपि तथा, ततश्चावधिना ज्ञातस्वरूपस्तं तर्जित-
 वान्, तर्जितश्च स्वाभाविकं रूपं चक्रे । इति कार्तिकश्रेष्ठिकथा ॥ सहस्सक्वेति मंत्रिदेवपंचशत्या
 सहस्सक्वे मयवं पागसासणे द्वाहिणड्डुलोगाहिवर्दे एरावणवाहणे सुरिंदे वत्सीसविमा-

लोचनानि इंद्रकार्यकराणीति इंद्रसंबंधीन्येवेति सहस्राक्षः मयवंति मया महामेया वशे संत्यस्येति
 मयवान् पागसासणेति पाकं दैत्यं ज्ञास्ति शिक्षयतीति पाकशासनः द्वाहिणड्डुलोगाहिवर्इति मेरोर्द-
 क्षिणतो यत् लोकार्द्धं तस्याधिपतिः, उत्तरलोकार्द्धस्य ईशानस्वामिकत्वात् एरावणवाहणेति ऐरावण-
 वाहनः सुरिंदेति सुराणां इंद्र आल्हादकः वत्सीसविमाण सयसहस्साहिवर्इति द्वात्रिंशद्वक्षविमानाधि-

सक्रेति शक्रनामासिंहासनाधिष्ठाता देविंदेति देवानां इंद्रः देवरायति देवेषु राजा कांल्यादिगुणे राज-
मानः वज्रपाणीति करधृतवज्रः पुरंदरेति दैत्यनगरविदारकः सयक्कञ्चि शतं क्रतवः श्राद्धपंचमप्रति-

प्रथमः
क्षणः
॥ १ ॥

मारूपा नियमविशेषा यस्य स शतक्रतुः । इदं हि कार्तिकश्रेष्ठिभवार्पणक्षया, तथाहि—
पृथिवीभूषणनगरे प्रजापालो नाम राजा कार्तिकनामा श्रेष्ठी तेन श्राद्धप्रतिमानां शतं कृतं ततः
शतक्रतुरिति ख्यातिः, एकदा च गौरिकपरिव्राजको मासोपवासी तत्रागतः, एकं कार्तिकं चिना सर्वोऽपि

सक्रे देविंदे देवराया वज्रपाणी पुरंदरे सयक्कञ्ज

लोकस्तम्भको जातस्तच्च ज्ञात्वा कार्तिकोपरि गौरिको रुष्टः, एकदा च राज्ञा निर्मात्रितोऽब्रुवत् यदि कार्तिकः
परिवेषयति तदा तव गृहे पारणां करोमि, राज्ञा तथेति प्रतिपद्य कार्तिकायोक्तं 'यत्वं मद्गृहे गौरिकं
भोजय' ततः, कार्तिकेणोक्तं राजन् ! भवद्ब्रह्मया भोजयिष्यामि, ततः श्रेष्ठिना भोज्यमानो गौरिको घृष्टो-
सीति अंगुल्या नासिकां स्पृशँश्चेष्टां चकार ! श्रेष्ठी दृष्यो यदि मया पूर्वं दीक्षा गृहीताऽभविष्यच्चटाऽयं न

॥२४॥

प्रतीष्टं शुष्मन्मुखात्पतदेव गृहीतं इच्छियपडिच्छियंति उभयधर्मोपेतं सञ्चेषं एसमद्वेत्ति सत्यः स
 एषोऽर्थः सेत्ति अथ जहेयंति यथैतं अर्थं तुव्भे वयहत्ति भूयं वदथ इति कद्दत्ति कृत्वा इति भणित्वा
 ते सुमिणे तान् स्वप्नान् सम्यक् प्रतीच्छति अंगीकरोति पडिच्छत्ति अंगीकृत्य ऋषभदत्तब्राह्मणेन
 पियया ! पडिच्छियमेयं देवाणुपियया ! इच्छियपडिच्छियमेयं देवाणुपियया !
 सञ्चेषं एसमद्वे से जहेयं तुव्भे वयहत्ति कद्दु ते सुमिणे सममं पडिच्छइ
 सममं पडिच्छत्ता उसभदत्तेणं माहणेणं सद्धिं उरालाइं माणुस्सगाइं
 भोगभोगाइं भुंजमाणा विहरइ ॥ १३ ॥ तेणं कालेणं तेणं समएणं

साद्धं उदारान्मानुष्यकान् भोगभोगाइंति भोगाह्री भोगा भोगभोगास्तान् भोगभोगान् भुंजाना विह-
 रति ॥ १३ ॥ तेणं कालेणं इत्यादि-तस्मिन्काले तस्मिन्समये स शक्रो विहरतीति संबंधः, किंविशिष्टः ?

तत उदारारस्त्वया स्वप्ना दृष्टा. इतिकट्टुत्ति इतिकृत्वा भुञ्जो २ अणुवृहइत्ति भूयो वारं २ अनुवृंहयति
अनुमोदयति ॥ ११ ॥ तएणमित्यादितो वयासित्ति यावत्सुगमं ॥१२॥ तत. सा देवानंदा एवं अवादी-

सुमिणा दिट्टुत्ति कट्टु भुञ्जो २ अणुवृहइ ॥ ११ ॥ तएणं सा देवाणंदा
माहणी उसभदत्तरस्स माहणस्स अंतिए एअमट्टं सुच्चा णिसम्म हट्टुत्तुट्ट-
जावहियया करयल परिगाहिअं दसणहं सिरसावत्तं मत्थए अंजलिं कट्टु
एवं वयासी ॥ १२ ॥ एवमेयं देवाणुत्पिया ! तहमेयं देवाणुत्पिया ! अधि-
तहमेयं देवाणुत्पिया ! असंदिद्धमेयं देवाणुत्पिया ! इच्छियमेयं देवाणु-

त्तिकमित्याह । एवमेयमित्यादि-एवं एतदेवानुप्रिय । तहमेअंति तथैतव्यथा भवन्निरुक्तं आवितहमेयंति
यथास्थितं एतत् असंदिद्धमेयंति संदेहरहितं एतत् इच्छियमेयंति ईप्सितं एतत् पडिच्छियमेयंति

स्विकृत्वाकल्पेति शिक्षाऽक्षराभाषयंत्रः, कल्पश्च यज्ञादिविधिशास्त्रं तत्र तथा वागरणेति व्याकरणे शब्द-
शास्त्रे, तानि च विशातिः, ऐंद्र १ जैनेंद्र २ सिद्धहेमचंद्र ३ चांद्र ४ पाणिनीय ५ सारस्वत ६ शाकटायन
७ वामन ८ विश्रांत ९ बुद्धिसागर १० सरस्वतीकंठाभरण ११ विद्याधर १२ कलापक १३ भीमसेन १४
शैव १५ गौड १६ नंदि १७ जयोत्पल १८ मुष्टिव्याकरण १९ जयदेवाभिधानानि १२०। छंदेति छंदःशास्त्रे
वागरणे छंदे णिरुते जोइसामयणे अणोसु अ बहुसु बंभणएसु परिवायएसु
णएसु सुपरिणिटिए आवि भविरसइ॥ १०॥ तं उरालाणं तुमे देवाणुत्पिए !
सुमिणा दिट्टा जाव आरुगतुट्टिदीहाउअसंगल्लकारणाणं तुमे देवाणुत्पिए !

णिरुतेति पदभंजने पदव्युत्पत्तिरूपे टीकादौ इत्यर्थः जोइसामयणेति ज्योतिःशास्त्रे अणोसुयन्ति एषु
पूर्वोक्तेशु अन्येषु च बहुषु बंभणणएसुति ब्राह्मणाहितेषु शास्त्रेषु परिवायएसुति परिव्राजकसंबंधिषु णएसु
नयेवाचारशास्त्रेषु सुपरिणिटिएति अतिनिपुणो भविष्यतीति योगः ॥ १० ॥ तंउरालाणं इत्यादि-

३ छंदो ४ ज्योति ५ निककथः ६। उपगानि अंगार्थविस्तररूपाणि । पुनः कीदृशानां ? सरहस्साणाति
 तारपर्ययुकानां चउपहंतति इदृशानां पूर्वोक्तानां चतुर्णां वेदानां सारएत्ति स्मारकः अन्येषां विस्मरणे
 वारएत्ति वारकः अन्येषां अशुद्धपाठनिषेधात् धारएत्ति धारणसमर्थः, इदृशो दारको भावी । पुन. किंवि० ?
 सडंगवी पूर्वोक्तानि पद अंगानि वेत्ति विचारयतीति पडंगवित्, ज्ञानार्थत्वे तु पीनरुमस्य स्यात्, पुन.
 किंवि० ? सद्वितंतविसारएत्ति पष्टिसंत्रं कापिलीयशाखं तत्र विशारदः पंडितः, पुन. किंवि० ? संखाणेत्ति
 चउपहं वेआणं सारए वारए धारए सडंगवी सद्वितंतविसारए संखाणे सिक्खाकप्ये

गणितशाखे, यथा “अर्द्धं तीथे कर्दमे द्वादशांशः, पधो भागो वाळुकायां निमग्नः । सार्द्धो हस्तो दृश्यते
 यस्य तस्य, स्तंभस्याशु द्रुहि मानं विचिंत्य ॥१॥” स्तभोहस्ताः ६ । तथा “अमलकमलरशेख्यंशंपंचांश-
 पष्टे-खिनयनहरिसूर्यां येन तुर्येण चार्या । शुरुपदमथ पदभिः पूजित शेषपद्मे, सकलकमलसंख्यां द्रुहि
 तस्यानुचिंत्य ॥१॥” कमलसंख्या १२० ॥ कचिद् सिक्खाणेत्ति पाठस्तत्र ‘सिक्खाणंशब्देन आचारप्रथः

पियदंसणंति वल्लभदर्शनं सुखवंति शोभनरूपं दारकं प्रजनित्यसीति ज्ञेयम् ॥ ९ ॥ सेवियअणं दारए
 सोपि दारक एवंपिथो भवित्यति, किंवि० ? उम्मुक्कवालभावेति त्यकवाल्यो जाताएवर्षः, पुनः किंवि० ?
 विण्णायपरिणयमित्तेति विज्ञानं परिणतमात्रं यस्य स तथा ततः क्रमाच्च किंवि० ? जोवणगमणुप्पत्तेति
 यौवनमनुप्रासः, पुनः किंवि० ? रिउव्वेअजउव्वेअसामवेअअथवणवेअत्ति अत्र पधीवहुवचनलोपात्

पियदंसणं सुखं दारयं पयाहिसि ॥ ९ ॥ सेविय णं दारए उम्मुक्कवाल-

भावे विण्णायपरिणयमित्ते जोवणगमणुप्पत्ते रिउव्वेअजउव्वेअसामवेअ-
 अथवणवेअ इतिहासपंचमाणं णिडंढुडुट्टाणं संगोवंगाणं सरहरसाणं

ऋग्वेद ? यजुर्वेद २ सामवेद ३ अथर्वणवेदानां, कीदृशानां ? इतिहासपंचमाणंति इतिहासः पुराणं
 पंचमं वेदां ते तथा तेदां, पुनः कीदृशानां ? निघंटुछट्टाणांति निघंटुर्नामसंग्रहः पद्यो वेदां ते तथा
 तेदां, पुनः कीदृशानां ? संगोवंगाणंति अंगोपांगसहितानां, तत्र अंगानि, शिक्षा १ कल्प २ व्याकरण

सार्द्धशतं मणे । मणैर्दशभिरेका च, धटिका कथिता बुधैः । २ । धटीभिर्दशभिस्ताभिरेको भारः प्रकीर्तितः” अत्र तेषां सार्द्धशतं मणे इति तेषां गद्याणानां इति वाच्यं नतु पलानां, पलानां सार्द्धशतं तेन मणकथने हि भारे अष्टसप्ततिर्मणाः स्युस्तदर्द्धं च एकोनचत्वारिंशन्मणा एतावच्च शरीरमानं न संभवति, गद्याणानां सार्द्धशतेन मणकथने तु भारे चत्वारिंशत् सेरमाना. पादोना अष्ट मणाः किञ्चिदधिका जायंते, संभवति च तदर्धमानं पंचसेराधिकपादोनचतुर्मणप्रमाणं शरीरमिति, संभवति च गद्याणकानां सार्द्धशतस्यापि मणत्वं, कचिदेशे किञ्चिदूनसेरत्रयस्यापि मणत्वव्यवहारत् ।

माणुम्माणपमाणपडिपुणसुजायसर्वांगसुन्दरं ससिसोमागारं कंतं

तथा पमाणति स्वांशुलेन अष्टोत्तरशतांशुलोच्च उत्तमपुरुषः, मध्यमहीनपुरुषो च पणवतिचतुरशीत्यंशुलोच्चो स्यातां, अत्र उत्तमपुरुषोऽपि अन्य एव, तीर्थंकरस्तु द्वादशांशुलोष्णीपसद्भावेन विंशत्यधिकशतांशुलोच्चो भवति, ततश्च मानोन्मानप्रमाणैः प्रतिपूर्णाणि सुजातानि सर्वांगगणि शिरःप्रमुखाणि यत्र एवंविधं सुंदरं अंगं यस्य स तथा तम् । पुनः किञ्चि० ? ससिसोमागारंति शशिवत् सौम्याकारं कंतंति कसनीयं

द्वे यांति तिस्रोपि, तर्जन्यंशुष्ठकांतरम् । ११। येषां रेखा इमास्तिखः, संपूर्णा द्रोणवर्जिताः। तेषां गोत्रध-
 नायुषि, संपूर्णान्यन्यथा न तु । १२ । उल्लंघ्यंते च यावत्योऽहुल्यो जीवितरेखया । पंचविंशतयो ज्ञेया-
 स्तावत्यः शरदां बुधैः । १३। यवैरंशुष्ठमध्यस्थैर्विद्याख्यातिविभूतयः । शुक्रपक्षे तथा जन्म, दक्षिणांशुष्ठगौश्व
 तैः । १४ । न स्त्री त्यजति रसाक्षं, नार्थः कनकपिंगलम् । दीर्घबाहुं नचैश्वर्यं, न मांसोपचितं सुखम्
 । १५। चक्षुःक्षेहेन सौभाग्यं, दंतक्षेहेन भोजनम् । वपुःक्षेहेन सौख्यं स्यात्, पादक्षेहेन वाहनम् । १६ ।
 उरोविशालो धनधान्यभोगी, शिरोविशालो नृपपुंगवश्च ।

कटीविशालो बहुपुत्रदारो, विशालपादः सततं सुखी स्यात् । १७।

इमानि लक्षणानि, व्यंजनानि मषतिलकादीनि च तेषां धे शुणास्तरुपेतं, पुनः किं० ? माणुस्मा-
 णेत्यादि-तत्र मानं जलश्रुतकुंडांतः पुरुषे निवेशिते यज्जलं निस्सरति यदि तज्जलं द्रोणमानं भवेत्तदा स
 पुरुषो मानप्राप्तः, यदि च तुलारोपितोऽर्द्धभारमानः स्यात्तदा स उन्मानप्राप्तः । तत्र भारमानं—“वदस्वर्ष-
 षैर्यवस्त्वेको गुंजैका च यवैस्त्रिभिः। गुंजात्रयेण बह्वः स्याद्दद्याणे ते च षोडश । १। पले च दश गद्याणा-स्तेषां

वदनं च ३ । श्रीणि, लघूनि भीवा १ जंघा २ मेहन च ३ । श्रीणि गंभीराणि, सत्त्वं १ स्वर. २ नाभिश्च ३ ।
 मुखमद्दं शरीरस्य, सर्वं वा मुखमुच्यते । ततोऽपि नासिका श्रेष्ठा, नासिकायाश्च लोचने । १ । यथा
 नेत्रे तथा शीलं, यथा नासा तथा र्जवम् । यथा रूपं तथा चित्तं, यथा शीलं तथा गुणाः । २ । अति-
 ह्रस्वतिदीर्घंति—स्थूले चातिक्रशे तथा । अतिकृष्णोऽतिगौरं च, पद्सु सत्त्वं निगद्यते । ३ । सद्धर्मः
 सुभगो नीलक, सुखसः सुनय. कवि. । सूचयत्यात्मनः श्रीमान्, नर. स्वर्गमागमो । ४। निर्दंभः सदयो
 दानी, दांतो दक्षः सदा ऋजुः । मर्त्ययोनेः समुद्रमूर्तो, भविता च युनस्तथा । ५। मायालोभस्तुषालस्य-
 ध्वहाहारदिचेष्टिते. । तिर्यग्योनिस्समुत्पत्तिं, ख्यापयत्यात्मन. पुमान् । ६ । सरागः स्वजनद्वेषी, दुर्भाषो
 मूर्खसंगहृत् । शास्ति स्वस्य गतायातं, नरो नरकवर्त्मनि । ७ । आवर्तो दक्षिणे भागे, दक्षिणः
 श्शुभकृष्णाम् । वामो वामेऽतिनिंबः स्यात्, दिगन्त्यत्वं तु मध्यमः । ८ । अरेखं बहुरेखं वा, येषां पाणितलं
 नृणाम् । ते स्युरल्पायुषो नि.स्त्रा, दुःखिता नात्र संशयः । ९ । अनाभिकांस्त्रेखायाः, कनिष्ठा स्याद्यदा-
 धिका । धनवृद्धिस्तदा पुंसां, मातृपक्षी बहुस्तथा । १० । मणिवंथात्पितुर्लंबा, करभाद्रिभवानुषोः । लेखे

चक्रितीर्थकृतां अष्टोत्तरसहस्रं । बलदेववासुदेवानां अष्टोत्तरशतं । अन्येषां तु भाग्यवतां द्वात्रिंशत् ।

तानि चेमानि । “छत्रं १ तामरसं २ धनू ३ रथवरो ४ दंभोलि ५ कूर्मा ६ कुशाः ७ ।

वापी ८ स्वस्तिक ९ तोरणानि १० च सरः ११ पंचाननः १२ पादपः १३ ।

चक्रं १४ शंख १५ गजौ १६ समुद्र १७ कलशौ १८ प्रासाद १९ मत्स्या २० यवाः २१ ।

दूष २२ स्तूप २३ कमंडलु २४ न्यवनिभृत् २५ सञ्चामरो २६ दर्पणः २७ ॥ १ ॥

उक्षा २८ पताका २९ कमलाभिषेकः ३० । सुदाम ३१ केकी ३२ धनपुण्यभाजाम् ।”

तथा—“इह भवति सप्तारकः, षड्भततः पंचसूक्ष्मदीर्घश्च ।

त्रिविपुल्लघुगंभीरो, द्वात्रिंशल्लक्षणः स पुमान् ॥ १ ॥”

तत्र सप्त रक्तानि, नख १ चरण २ हस्त ३ जिह्वा ४ ओष्ठ ५ तालु ६ नेत्रांताः ७ । षड्भततानि, कक्षा १ हृद्-

यं २ शीवा ३ नासा ४ नखाः ५ मुखं च ६ पंच सूक्ष्माणि, दंताः १ त्वक् २ केशाः ३ अंगुलिपर्वाणि ४ नखाश्च ५ ।

तथा पंच दीर्घाणि, नयने १ हृदयं २ नासिका ३ हनुः ४ मुजौ च ५ । त्रीणि विस्तीर्णानि, भालं १ उरः २

वस्तूनां कारकास्त्वया स्वप्ना दृष्टाः तंजहा तथा अथलाभो देवाणुत्पिप् इत्यादीनि सुगमानि, एवं
 खलु त्वं देवानुत्पिये ! णवणहं मासाणांति नवसु मासेषु बहुप्रतिपूर्णेण अद्धट्टमाणचि सार्द्धससाहोरा-
 त्राधिकेषु अतीतेषु एतादृशं दारक पुत्रं पयाहिसिति प्रजनियसीति संबंध. । किंविशिष्ट दारक ?
 दिदुः । तं जहा । अथलाभो देवाणुत्पिप् ! भोगलाभो देवाणुत्पिप् ! एवं खलु तुमं देवाणु-
 लाभो देवाणुत्पिप् ! सुखलाभो देवाणुत्पिप् ! एवं खलु तुमं विद्वक्कंताणं
 त्पिप् ! णवणहं मासाणं बहुपडिपुण्णाणं अद्धट्टमाणराद्दियाणं विद्वक्कंताणं
 सुकुमालपाणिपायं अहीणपडिपुण्णाणं चिदियसरीरं लक्ष्णवञ्जणगुणोववेयं
 सुकुमालेत्यादि-सुकुमालं पाणिपादं यस्वेवंचिधं, पुन. किंवि० ? अहीणचि अहीनानि लक्ष्णोवेतानि
 पडिपुण्णाचि स्वरूपेण प्रतिपुण्णांनि पंचेद्रियाणि यत्र तादृशं शरीरं यस्य स तथा त । तथा लक्ष्ण-
 वञ्जणगुणोववेयंति लक्षणानि व्यञ्जनानि तेषां गुणास्तेरयेतस्तं । तत्र लक्षणानि छत्रचामरादीनि

च अप्पणोत्ति आत्मनः स्वाभाविकेन मतिपूर्वकेन बुद्धिविज्ञानेन, तत्र अनागतकालविषया मतिः, वर्त-
मानकालविषया बुद्धिः, विज्ञानं चातीतानागतवस्तुविषयं । ततस्तेषां स्वमानां अत्थुगहंति अर्थनिश्चयं
करोति तं कृत्वा देवानंदं ब्राह्मणीं एवं अवादीत् । किं तदित्याह । 'उरालाणमित्यादि' उदारस्त्वया

अप्पणो साहाविएणं महपुव्वएणं बुद्धिविण्णोणं तेसिं सुमिणाणं अत्थुगहं
करेइ अत्थुगहं करित्ता देवाणंदं माहणीं एवं वयासी । उरालाणं तुमे
देवाणुत्पिए ! सुमिणा दिट्ठा कल्लहाणां सिवा-धन्ना-मंगल्ला-सरिस्सरीया-
आरुग-तुट्ठि-दीहाउ-कल्लहाण-मंगल्लकारणाणं तुमे देवाणुत्पिए ! सुमिणा

देवानुत्थिये ! स्वप्ना दृष्ट्याः 'कल्लाणेत्यादि' प्राग्वत् आरुगत्ति आरोगत्वं नीरोगत्वं तुट्ठित्ति बुद्धिः संतोषः
दीहाउत्ति दीर्घायुश्चिरंजीवित्वं कल्लाणत्ति कल्याणं उपद्रवभावः मंगलत्ति मंगलं बांछितावासिः एतेषां

एएसिणं पृतेषां देवानुप्रिय ! चतुर्दशानां महास्वसानां के मण्येति मन्ये विचारयामि कः कल्याणकारी फलवृत्तिविशेषो भविष्यति ? तत्र फलं पुत्रादि, वृत्तिर्जीवनोपायादिः ॥ ८ ॥ तएणंति ततः स ऋषभदत्तो

नाय-जाव सिहिं च १॥७॥ एएसिणं देवाणुष्पिआ ! औरालाणं जाव चउइ-
सण्हं महासुमिणाणं के मण्ये कइहाणे फलवित्तिविसेसे भविस्सइ ? ॥ ८ ॥
तएणं से उसभदत्ते माहणे देवाणंदाए माहणीए अंतिए एअमट्टं सुच्चा
निसम्म हट्ट-तुट्ट-जाव हियए धाराहयकयंबुष्फांपिव समुस्ससिअरो-
मकूवे सुमिणुगहं करेइ करित्ता ईहं अणुप्पविसइ ईहं अणुप्पविसित्ता

ब्राह्मणो देवानंदाया ब्राह्मण्या अंतिके पार्श्वे एतं अर्थं श्रुत्वा कर्णाभ्यां निशम्य चेतसा अवधार्य
हट्टेत्यादि प्रागवत् । सुमिणुगहंति स्वप्रधारणं करोति तच्छ्रुत्वा च ईहां अर्थविचारणां प्रविशति तां कृत्वा

आश्वस्तां श्रमापनयनेन वीसत्थत्ति विश्वस्ता क्षोभाभावेन अत एव सुहासणवरगयत्ति सुखेन आस-
नवरं प्राप्ता 'करयलपरिणाहिअमित्थादि' करतलाभ्यां परिग्रहीतं कृतं, द्रश नखाः समुदिता यत्र तं सिर-

वीसत्था सुहासणवरगया करयलपरिणाहिअं दसणहं सिरसावतं मत्थए
अंजलिं कहु एवं वयासी ॥ ५ ॥ एवं खलु अहं देवाणुप्पिआ ! अज्ज सय
णिज्जांसि सुत्तजागरा ओहीरमाणी इमे एयाख्वे ओराले

जाव सस्सिरीए चउदस महासुमिणे पासित्ताणं पडिबुद्धा ॥ ६ ॥ तं जहा ।
सावत्तंति शिरसि आवर्तः प्रदक्षिणभ्रमणं यस्य एवं विधं अंजलिं मस्तके कृत्वा देवानंदा एवं
वयासित्ति अवादीव ॥ ५ ॥ किं तादित्थाह । एवं खल्वित्थादि सिहिं वेत्ति यावत्प्रागवत् ॥ ६-७ ॥

१ एवंखलु वाक्योपन्यासे देवानांप्रिय ! सुभगा ! । यद्वा देवानपि अत्ररूपं प्रीणयति यः स तथा तत्संबोधनं 'देवानुप्रिय' ! ॥

स्वप्नानां अवग्रहं स्मरणं करोति तच्छ्रुत्वा च सयणिज्जाओअब्भुमुट्ठेइ शय्याया अभ्युत्तिष्ठति अभ्युत्थाय
 अतुरियत्ति अत्वरितया मानसौत्सुक्यरहितया अचचलत्ति अचपलया कायचापल्यवर्जितया असंभं-
 ताएत्ति असंभ्रांतया अस्वलंत्त्या अविलंबियाएत्ति विलंबरहितया राजहंससदृशया गत्त्या जेणेवत्ति

अरोमकूवा सुमिणुगहं करेइ सुमिणुगहं करित्ता सयणिज्जाओ अब्भुमुट्ठेइ
 अण्भुट्ठित्ता अतुरिअमचचलमसंभंताए अविळंबियाए रायहंससरिसीए
 गर्हेए जेणेव उसभदत्ते माहणे तेणेव उवागच्छइ उवागच्छित्ता उसभदत्तं
 माहणं जएणं विजएणं वक्कावेइ वक्कावित्ता भद्दासणवरगया आसत्था

यत्रैव ऋपभदत्तो ब्राह्मणस्तत्रैवोपागच्छति उपागत्य ऋपभदत्तं ब्राह्मणं जयेन विजयेन वर्द्धीपयति
 आश्रियं ददाति । तत्र जयः स्वदेशे, विजयः परदेशे, वर्द्धीपयित्वा च भद्रासनवरगता ततश्च आसत्थत्ति

यथोक्तान् स्वप्नान् दृष्ट्वा पडिबुद्धा समाणीति जागरिता सती हट्टति हृष्टा विस्मयं प्राप्ता तुट्टति संतोषं
प्राप्ता चित्तमाणांदियति चित्तेन आनांदिता पीडमणति प्रीतिर्मनसि यस्याः सा तथा प्रीतियुक्तचित्ता
परमसोमणसिआ परमं सौमनस्यं संतुष्टचित्तत्वं जातं यस्याः सा तथा हरिसवसति हर्षवसेन

ओराले कल्लुणे सिवे धने मंगल्ले सरिसरीए चउइस महासुमिणे पासि-
त्ताणं पडिबुद्धा समाणी हट्टतुट्टचित्तमाणांदिया पीडमणा परमसोमण-
सिआ हरिसवसविसप्पमाणाहियया धाराहयकयंबपुष्फांपिव समुस्ससि

विसप्पमाणाति विस्तारवत् हिअयत्ति हृदयं यस्याः सा तथा । पुनः किंभूता ? धाराहयकयंबपुष्फ-
गंपिव धारया मेघजलधारया 'आहयंति' सिकं एवं विधं यत्कदंबतरकुसुमं तद्धि मेघधारया कुञ्चति
ततस्तद्वत् समुस्ससिआति समुच्छ्वसितानि उञ्चसितानि रोमाणि कूपेषु यस्याः सा तथा एवं विधा सती

हरान् धन्नेति धन्यान् धन्यहेतून् मंगल्वेत्ति मंगल कारकान् सस्मिरीएत्ति सथीकान् ईदृशान् चतुर्दश
सहासमान् पासिता पडिबुद्धत्ति दृष्ट्वा जागरिता तंजहत्ति तथया-गयवसहेत्यादि गाथा सुबोधा,
नवरं, अभिषेक. श्रियाः संबंधी पउमसरत्ति पद्योपलक्षित सरः विमाणभवणत्ति विमानं देवसंबंधि

धन्ने मंगल्ले सस्मिरीए चउदस महासुमिणे पासिताणं पडिबुद्धा । तं जहा ।

“गाय १ वसह २ सीह ३ अभिसेअ ४ दाम ५ ससि ६ दिणयरं ७ झयं
८ कुंभं ९ । पउमसर १० सागर ११ विमाण भवण १२ रयणुच्चय १३
सिहिं च १४ ॥” १ ॥ ४ ॥ तएणं सा देवाणंदा माहणीं इमे एयारुवे

भवनं एहं तत्र यः स्वर्गादवतरति तन्माता विमानं पश्यति यस्तु नरकादायाति तन्माता भवन्मिति
द्वयोरेकतरदर्शनाच्चतुर्दशैव स्वप्नाः सिहिं चेति शिखी निर्धूमोऽग्निः ॥ ४ ॥ तएणंति ततः सा देवानंदा

विष्यत्कालं जानातीत्यर्थः च्यवमानो न जानाति एकसामयिकत्वात् च्युतोऽस्मीति च जानाति ॥ ३ ॥
तथा जंर्यणिंचणंति यस्यां रजन्यां श्रमणो भवान्महावीरो देवानंदब्राह्मणयाः कुक्षौ गर्भतया उत्पन्नः
तंर्यणिंचणं तस्यां रजन्यां सा देवानंदा सयणिजंसिति शयनीये शय्यायां सुत्तजागरति नाति-

चइस्सामिति जाणइ चयमाणे न जाणइ चुण्णमिति जाणइ ॥ ३ ॥ जंर्यणिं
च णं समणे भगवं महावीरे देवाणंदाए माहणीए जालंधरसणुत्ताए कुच्छिं-
सि गढभत्ताए वक्कंते तं र्यणिं च णं सा देवाणंदा माहणी सयणिजंसि
सुत्तजागरा ओहीरमाणी ओहीरमाणी इमे एयारुवे ओराले कल्ल्याणे सिवे

निद्रायंती नातिजाग्रती अत एव ओहीरमाणीति अल्पां निद्रां कुर्वती इमेति इमान् एयारुवेति
एतद्गणान् वक्ष्यमाणस्वरूपान् ओरालेति उदारान् प्रशस्तान् कल्ल्याणेति कल्याणहेतून् शिवान् उपद्रव

कोडाले. समानं गोत्रं यस्य स तथा तस्य कोडालगोत्रस्येत्यर्थः भारियापत्ति तस्य भार्याया दद्यानंदाया
 धाम्नाप्या जालधरसगोत्रायाः कुक्षौ गर्भतया वक्त्रंतेति ब्युत्क्रांत उत्पन्न इति सवंध. । कदा ? पुषर-
 चावरत्तति पूर्वरात्रापररात्रकालसमये मध्यरात्रे इत्यर्थः हर्षुचराहिति उत्तराफल्गुनीनक्षत्रे जोगिसुवा-

भारियाए दद्याणंदाए माहणीए जालंधरसगुत्ताए पुषरत्तावरत्तकालसमयंसि
 हरधुत्तराहि नक्खत्तेणं जोगिसुवागणणं आहारवक्कंतीए भववक्कंतीए सरिरवक्कंतीए
 कुच्छिसि गव्वमत्ताए वक्कंते॥२॥ समये भगवं महावीरे तिण्णाणोवगए आविहोत्था

गणुणंति चंद्रयोगं प्राप्ते सति कथा ? आहारवक्कंतीपत्ति आहारापक्कांत्या दिव्याहारत्यागेन भववक्कंती-
 पत्ति दिव्यभवत्यागेन सरिरवक्कंतीपत्ति दिव्यशरीरत्यागेन ॥ २ ॥ अथ यदा भगवान् गर्भे उत्प-
 न्नस्तदा तिण्णाणोवगएआविहोत्थति ज्ञानत्रयोपगत आसीत् तत. व्योष्ये इति जानाति व्यपनभ-

पूर्वोक्ता या द्विचत्वारिंशद्वर्षसहस्री सा एकविंशत्येकविंशतिवर्षसहस्रप्रमाणयोः पंचमारकपथारकयोः
संबन्धिनी ज्ञेया एकवीसाए तित्थयेरहिं एकविंशतौ तीर्थकरेषु इक्स्वागत्ति इक्ष्वाकुकुलसमुत्पन्नेषु
कासवगुत्तेहिं काश्यपगोत्रेषु दोहिं इयोर्मुनिसुव्रतनेभ्योः हरिवंशकुलसमुत्पन्नयोगोत्तमगोत्रयोः एवं

कासवगुत्तेहिं दोहिं अ हरिवंसकुलुत्पन्नेहिं गोअमसगुत्तेहिं तेवीसाए
तित्थयेरहिं विइक्कंतेहिं समणे भगवं महा वीरे चरमतित्थयेरे पुष्वतित्थय-
रनिदिट्टे माहणकुंडगामे णयेरे उसभदत्तरस्स माहणस्स कोडालसगुत्तरस्स

च तेवीसाएत्ति त्रयोविंशतौ तीर्थकरेषु अतीतेषु समणेत्ति श्रमणो भगवान्महावीरः किं विशिष्टः ?
चरमतीर्थकरः, पुनः किं विशिष्टः ? पूर्वतीर्थकरनिदिष्टः श्रीवीरो भविष्यतीत्येवं पूर्वजिनैः कथितः ।
माहणेत्यादि-ब्राह्मणकुंडग्रामनामके नगरे उसभदत्तरस्सत्ति ऋषभदत्तस्य ब्राह्मणस्य किं विशिष्टस्य ?

सागरप्रमाणे प्रथमारके अतिक्रान्ते सुसमाप्तसमाप्तचि सुप्रमानान्नि त्रिकोटाकोटिसागरप्रमाणे द्विती-
यारके अतिक्रान्ते सुसमद्दुसमाप्तसमाप्तचि सुप्रमद्दुप्रमानान्नि द्विकोटाकोटिसागरप्रमाणे तृतीयेऽरके
अतीते दुसमसुसमाप्तसमाप्तचि दुप्रमसुप्रमानान्नि चतुर्थेऽरके बहुविद्दिक्रान्ताप्तचि बहुव्यतिक्रान्ते किं-

समाप्त विद्दिक्रान्ताप्त दुसमसुसमाप्त समाप्त बहुविद्दिक्रान्ताप्त सागरोवमकोडाको-
डीए वायालीसाए वाससहस्सेहिं ऊणियाए पंचहत्तरीए वासेहिं अद्दन्-
वमेहिं अ मासेहिं सेसेहिं एकवीसाए तिल्ययेरेहिं इक्खवागकुलसमुप्पण्णेहिं-

चिद्दने तदेवाह सागरोवमकोडाकोडीएत्ति द्विचत्वारिंशद्दर्पसहस्सो ४२००० ना एका सागरकोटाकोटि-
श्चतुर्थारकप्रमाणं तत्रापि चतुर्थारकस्य पंचससति ७५ वर्षेषु सार्धाष्टमासाधिकेषु शेषेषु श्रीवीरावतारः
द्वाससतिवर्षाणि च श्रीवीरस्यायुः श्रीवीरनिर्वाणाच्च त्रिभिर्वर्षैः सार्धाष्टमासैश्चतुर्थारकसमाप्तिः तत्र-

तिकात् तत्र हि देवानां विश्रान्तिसागराणि उच्छुष्टा स्थितिर्भवति भगवतोऽपि एतावत्येव स्थितिरासीत् ।
अथ तस्माद्विमानात् आउक्त्वण्यंति देवायुःक्षयेण भवक्त्वण्यंति देवगतिनामकर्मक्षयेण तिङ्क्त्वण्यं
स्थितिवैक्रियशरीरेऽवस्थानं तस्याः क्षयेण पूर्णकिरणेन अणंतरंति अंतररहितं चयंचइत्तति चयवं

तिङ्क्त्वण्यं भवक्त्वण्यं तिङ्क्त्वण्यं अणंतरं चयं चइत्ता इहेव
जंबुद्वीवे दीवे भारहे वासे द्राहिण्डुभरहे इमीसे ओसपिणीए सुसम-
सुसमाए समाए विइकंताए सुसमाए समाए विइकंताए सुसमदुसमाए

च्यवनं कृत्वा इहेव जंबुद्वीवे दीवेत्ति अस्मिन्नेव जंबुद्वीपनाम्नि द्वीपे भारहेवासेत्ति भरतक्षेत्रे द्राहिण्डु-
भरहेत्ति दक्षिणार्धभरते इमीसे ओसपिणीएत्ति यत्र समये २ रूपरसादीनां हानिः स्यात्साऽवसर्षिणी
ततोऽस्यां अवसर्षिण्यां सुसमसुसमाएत्ति सुषमसुषमानाम्नि समाए विइकंताए चतुःकोटाकोटि-

अथ विस्तरवाचनया श्रीवीरचरित्रं तेषां कालेषां तेषां समष्ट्यां समर्णे भगवं महावीरेति प्रावत्
 जे से गिन्ह्याणांति यः स श्रीष्मकालस्य चउत्त्ये मासेति चतुर्थो मासः अद्दमे पक्खेति अष्टमः पक्षः कोर्थः?
 आपादशुक्लपक्षं तस्सणं आसादसुद्धस्सति तस्य आपादशुक्लपक्षस्य छट्ठीपक्खेणांति पथीराओ दिनरा
 विन्ध्यामहोरात्रस्योभयपक्षत्वात् 'पुवरावावरत्तकालसमयांसिति' उचरत्त वक्ष्यमाणत्वाच्च पक्षशब्देनात्र
 तेषां कालेषां तेषां समष्ट्यां समर्णे भगवं महावीरे जेसे गिन्ह्याणां चउत्त्ये
 मासे अद्दमे पक्खे आसादसुद्धे तस्सणं आसादसुद्धस्स छट्ठीपक्खेणां
 महाविजयपुष्पुत्तरपवरपुंडरीआओ महाविमाणाओ वीसं सागरोविम-
 राविन्ध्याख्याता ॥ महाविजयति महान्विजयो यत्र तन्महाविजयं पुष्पुत्तरति पुष्पोत्तरनामकं पवर-
 पुंडरीआओति प्रवरेपु प्रधानेपु अन्यश्रेष्ठविमानेपु पुंडरीकमिव श्वेतकमलमिव अतिश्रेष्ठं इत्यर्थः तस्मात्
 महाविमाणाओति महाविमानात् किंविशिष्टात् ? वीसंसागरोवमठिइआओति विंशतिसागरोपमस्थि-

हृद्युत्तराहिं मुंडे भविता आगाराओ अणगारिअं पवइएत्ति उत्तरफल्गुनीषु मुंडो भूवा तत्र द्रव्यतो
 मुंडः केशलुंचनेन भावतो मुंडो रागद्वेषाभावेन अगारात् गृहात् निष्कम्येति शेषः अनगारितां साधुतां
 पवइएत्ति प्रतिपन्नः तथा उत्तरफल्गुनीषु अणंतेत्ति अनंतं अनंतवस्तुविषयं अणुत्तरेत्ति अनुपमं
 निवाधाएत्ति निर्व्याधातं भित्तिकटादिभिरस्खलितं निरावरणेत्ति समस्तावरणरहितं कसिणेत्ति
 हृद्युत्तराहिं मुंडे भविता आगाराओ अणगारिअं पवइए हृद्युत्तराहिं
 अणंते अणुत्तरे निवाधाए निरावरणे कसिणे पडिपुण्णे केवल्लवरनाण-
 दंसणे समुप्पण्णे साइणा परिणिवुए भयवं ॥ १ ॥

कृत्तं सर्वपर्यायोपेतसर्ववस्तुज्ञापकं पडिपुण्णेत्ति परिपूर्णं सर्वावयवसंपन्नं एवं विधं यत् वरं प्रधानं
 केवल्लज्ञानं केवल्लदर्शनं च तत् उत्तरफल्गुनीषु प्राप्तः साइणापरिणिवुए भयवंति स्वातिनक्षत्रे
 मोक्षं गतो भगवान् ॥ १ ॥

वास्यायां मोक्षः (५) एवं श्रीवीरस्य पंच कल्याणकानि उक्तानि अथ यदि षष्ठं स्यात्तदा तस्यापि दिनं उक्तं स्यात् । अन्यच्च नीचैर्गोत्रविपाकरूपस्य अति निथस्य आश्चर्यरूपस्य गर्भापहारस्यापि कल्याणकत्वकथनं अनुचितम् । अथ 'पंचहस्तुत्तरे' इत्यत्र गर्भापहरणं कथं उक्तम् ? इति चेत्सत्यं अत्र हि तं जहा । हस्तुत्तराहिं त्रुए चइत्ता गव्भं वक्कंते हस्तुत्तराहिं गव्भाओ गव्भं साहरिए हस्तुत्तराहिं जाए ॥

भगवान् देवानंदाकुक्षौ अवतीर्णः प्रसूतवती च विशलेति असंगतिः स्यात्तद्विचारणाय पंचहस्तुत्तरेति वचनं इत्यल प्रसंगेन कल्याणकानि पंचैव । ” तथाथा पंचहस्तोत्तरत्वं भगवतो मध्यमवाचनया दर्शयति हस्तुत्तराहिं त्रुए उत्तराफल्गुनीषु द्युतः प्राणताभिधानदशमदेवलोकात् चइत्ता गव्भं वक्कंते द्युत्वा गर्भे उत्पन्नाः हस्तुत्तराहिं गव्भाओ गव्भं साहरिए उत्तराफल्गुनीषु गर्भात् गर्भं संहत्तो देवानंटागर्भात् विशालगर्भे मुक्त इत्यर्थः हस्तुत्तराहिं जाए उत्तराफल्गुनीषु जातः

होत्यत्ति हस्तोत्तरा उत्तराफल्गुन्यः गणनया ताभ्यो हस्तस्य उत्तरत्वात् ताः पंचसु स्थानेषु यस्य स पंचहस्तोत्तरो भगवान् होत्यत्ति अभवत् ॥

“अथ षट्कल्याणकवादी प्राह । ननु ? ‘पंच हस्तुत्तरे साङ्गणा परिणिहुडे’ इति वचनेन महावीरस्य षट्कल्याणकत्वं संपन्नमेव । मैवं एवं उच्यमाने ‘उसभेणं अरहा कोसल्लिए पंच उत्तरासाढे अभीइ छडे होत्यत्ति’ जंबूद्वीपभ्रज्ञसिवचनात् श्रीऋषभस्यापि षट्कल्याणकानि वक्तव्यानि स्युः न च तानि त्वयापि तथोच्यते तस्माद्यथा ‘पंच उत्तरासाढे’ इत्यत्र नक्षत्रसाम्यात् राज्याभिषेको मध्ये गणितः परं कल्याणकानि तु ‘अभीइ छडे’ इत्यनेन सह पंचैव, तथात्रापि ‘पंचहस्तुत्तरे’ इत्यत्र नक्षत्रसाम्यात् गर्भर्षिहारो मध्ये गणितः परं कल्याणकानि तु ‘साईणा परिणिहुडे’ इत्यनेन सह पंचैव । तथा श्रीआचारंगटीका-प्रभृतिषु ‘पंचहस्तुत्तरे’ इत्यत्र पंचवस्तून्पेव व्याख्यातानि नतु कल्याणकानि । किंच श्रीहरिभद्रसूरि-कृतयात्रापंचाशकस्य अभयदेवसूरिकृतायां वृत्तौ अपि आषाढशुद्धपक्षां गर्भसंक्रमः (१) चैत्रशुद्ध-त्रयोदश्यां जन्म (२) मागीसितदशम्यां व्रतं (३) वैशाखशुद्धदशम्यां केवलं (४) कार्तिकामा-

तानि (१) गणहराइयेरावल्लिति । गणधरादिस्यविरावली (२) चरिचमिति । सामाचारी (३) तत्र प्रथमाधिकारे जिनचरितेषु आसन्नोपकारितया प्रथमं श्रीवीरचरितं वर्णयंतः श्रीभद्रबाहुस्वामिनो जयन्यमध्यमवाचनात्मकं प्रथमं सूत्रं रचयति । तेषां कालेषां । तस्मिन्काले अवसर्पिणीचतुर्थारकपर्य- तलक्षणे षांकारः सर्वत्र वाक्यालंकारार्थः तेषां समष्ट्यां विशिष्टः कालविभागः समयस्तस्मिन्समये समणे भगवं महावीरे श्रमणस्तपोनिरतः 'भगवति' भगवान् अर्कयोनिवर्जितद्रादशभगशब्दार्थवान् ।

॥ तेषां कालेषां तेषां समष्ट्यां समणे भगवं महावीरे पंच हृद्युत्तरे होत्या ।

यदाहुः । "भगोर्क १ ज्ञान २ माहात्म्य ३ यज्ञो ४ वैराग्य ५ सुक्तिषु ६ । रूप ७ वीर्यं ८ प्रयत्ने ९ क्छा १० श्ठी ११ धर्मो १२ श्वर्य १३ योनिषु १४।१।" अत्र आद्यंल्लो अर्थो वर्जनीयो । ननु अंत्योर्थस्तु वर्ज्य एव परं अर्कः कथं वर्ज्यः ? सत्यं उपमानतया अर्को भवति परं वत्प्रत्ययांतत्वेन अर्कवानित्यर्थो न लगतीति वर्जितः । महावीरचित्ते कर्मवैरिपराभवसमर्थः श्रीवर्धमानस्वामीत्यर्थः । पंचहृद्युत्तरे

राजानं च पादग्रहारेण रुधिरं वमंतं स्निहासनाद्भूमौ पातयामास । तदा स नागकेतुः कथं इमं संघ-
 प्रासादविध्वंसं जीवन् पश्यामीति बुद्ध्या प्रासादशिखरं आसह्य शिलां पाणिना दधे । ततः स
 व्यंतरोऽपि तत्तपःशक्तिं असहमानः शिलां संहत्य नागकेतुं नतवान् तद्वचनेन भृपालं अपि निरुपद्रवं
 कृतवान् । अन्यदा च स नागकेतुर्जिनैर्द्रपूजां कुर्वन् पुष्पमध्यस्थितसर्पेण दृष्टोपि तथैवाव्यग्रो
 भावनारूढः केवलज्ञानं आसादितवान् । ततः शासनदेवतापितृसुनिवेपथ्विरं विहरतिस्म । एवं नाग-
 केतुकथां श्रुत्वा अन्यैरपि अष्टमतपसि यतनीयम् । इति नागकेतुकथा ॥

अथात्र श्रीकल्पसूत्रे त्रीणि वाच्यानि यथा—“पुरिमचारिमाण कथ्यो, मंगलं वद्धमाणातिस्थंमि ।
 इह परिकहिआ जिणगण—हराइथेरावली चरिचं” । व्याख्या—“पुरिमचारिमाणत्ति०” ऋषभवीरजि-
 नयोः कथ्यन्ति अयं कल्पः आचारः यत् वृष्टिर्भवतु मा वा परं अवश्यं पर्युषणा कर्तव्या
 उपलक्षणात्वात्कल्पसूत्रं वाचनीयं च ‘मंगलमिति’ एकं अयं आचारः अपरं च मंगलं मंगलकारणां
 भवति वर्धमानतीर्थं । कस्मादेवं ? इत्याह । यस्मादिह परिकथितानि “जिणत्ति” जिनेानां चरि-

साहाय्यार्थं आगतोऽस्मि । राजादिभिरुक्तं स्नामिन् । जातमात्रेण अनेन अष्टमतपः कथं कृतम् १
 धरणेन्द्र उवाच राजन् ! अयं हि पूर्वभवे कश्चिद्दण्डिक्पुत्रो बाल्येऽपि मृतमातृक आसीत् स च अपर-
 मात्रालंतं पीड्यमानो मित्राय स्वदुःखं कथयामास । सोऽपि त्वया पूर्वजन्मनि तपो न कृतं तेनैवं
 पराभवं लभसे इत्युपदिष्टवान् । ततोऽसौ यथाशक्तितपोनिरत आगासिन्यां पर्युषणायां अवश्यं
 अष्टमं करिव्यामीति मनसि निश्चित्य तृणकुटीरे सुव्याप । तदा च लब्धावसरया विमात्रा आसन्न-
 प्रदीपनकादग््निकणस्तत्र निश्चितस्तेन च कुटीरके ज्वलिते सोऽपि मृतः अष्टमव्यानाच्च अयं श्रीकां-
 तमहेभ्यनंदनो जातस्ततोऽनेन पूर्वभवचितितं अष्टमतपः सांप्रतं कृतम् । तदसौ महापुरुषो लघुक-
 र्माऽस्मिन्भवे मुक्तिगामी यत्नात्पालनीयो भवतां अपि महते उपकाराय भविष्यतीति उक्त्वा नागराजः
 स्वहारं तत्कंठे निक्षिप्य स्वस्थानं जगाम । ततः स्वजनैः श्रीकांतस्य मृतकार्यं विधाय तस्य नागके-
 तुरिति नाम कृतं क्रमाच्च स बाल्यादपि जितेंद्रियः परमश्रावको बभूव । एकदा च विजयसेन-
 राजेन कश्चित् अर्चरोपि चौरकल्केन हतो व्यंतरो जातः समग्रनगरविघाताय शिलां रचितवान्

चंद्रकांता नगरी तत्र विजयसेनो राजा श्रीकांताख्यश्च व्यवहारी तस्य श्रीसखी भार्या तथा
 च बहुप्रार्थित एकः सुतः प्रसूतः स च बालक आसन्ने पर्युषणापर्वाणि कुटुंबकृतां अप्तमवार्ता
 आकर्ष्य जातजातिस्मृतिः स्तन्यपोषेपि अप्तमं कृतवान् । ततस्तं स्तन्यपानमकुर्वाणं पर्युषितमाल-
 तीकुसुममिव म्लानं आलोक्य मातापितरौ अनेकानुपायांश्चक्रुः । क्रमाच्च मूर्च्छां प्राप्तं तं बालं
 मृतं ज्ञात्वा स्वजना भूमौ निक्षिपंतिसि । ततश्च विजयसेनो राजा तं पुत्रं तदुःखेन तरिपतरं
 च मृतं विज्ञाय तद्धनग्रहणाय सुभटान्प्रेषयामास । इतश्च अप्तमप्रभावात्प्रकंपितासनो धरणेंद्रः सकलं
 तस्वरूपं विज्ञाय भूमिष्ठं तं बालकं अमृतलटया आश्वास्य विप्ररूपं कृत्वा धनं गृह्णतस्तान्निवार-
 यामास । तत् श्रुत्वा राजापि त्वरितं तत्रागत्योवाच भोभूदेव ! परंपरागतं इदं अस्माकं अपुत्रधन-
 ग्रहणं कथं निवारयसि ? धरणोवादीत् राजन् ! जीवत्यस्य पुत्रः कथं ? कुत्रास्तीति राजादिभिरुक्ते
 भूमेस्तं जीवंतं बालकं साक्षात्कृत्य निधानमिव दर्शयामास । ततः सर्वैरपि सविस्मयैः स्वामिन् !
 कस्त्वम् ? कोऽयम् ? इति पृष्टे सोऽवदत् । अहं धरणेंद्रो नागराजः कृताष्टमतपसोऽस्य महात्मनः

रात्रौ विहितकालमहणादिविधीनां साधूनां वाचनं श्रवणं च । साध्वीनां च निशीथचूर्णयार्थुकविधिना
दिव्यापि श्रवणम् । तथा श्रीवीरनिर्वाणादशीत्यधिकनवशत १८० वर्षातिक्रमणे मतातरेण च त्रिनवति-
श्रुत नवशत ९९३ वर्षातिक्रमे श्रवतेनदृपस्य पुत्रमरणार्त्तस्य समाधिमाधातुमानंदपुरे सभासमक्षं सम-
होत्सवं श्रीकल्पसूत्रं वाचयितुमारब्धम् । ततः प्रभृति चतुर्विधोपि संघ. श्रवणोपधिकारी । वाचने तु
विहितयोगानुष्ठानः साधुरेव ॥

अथ अस्मिन्वार्षिकपर्वाणि कल्पश्रवणवत् इमान्यपि पंच कार्याणि अवश्यं कार्याणि । तद्यथा ।
शैत्यपरिपाटी (१) समस्तसाधुवन्दनं (२) सांवत्सरिकप्रतिक्रमणं (३) मिथःसाधर्मिकक्षामणं (४)
अष्टमं तपश्च (५) एषां अपि कल्पश्रवणवद्वाञ्छितदायकत्वं अवश्यकर्तव्यत्वं जिनानुज्ञातत्वं च
श्रेयम् । तत्र अष्टमं तप उपवासत्रयात्मकं महाफलकारणं रत्नत्रयवदान्यं शैत्यत्रयोन्मूलनं जन्मत्र-
यपावनं कायवाङ्मनोदोषशीपकं विश्वत्रयाभ्यपदप्रापकं निःश्रेयसपदाभिलाषुकैरवश्यं कर्तव्यम् नाग-
कैतुवत् । तथाहि—

अष्टचत्वारिंशदधिकया द्विसहस्र्या ३०४८ । त्रयोदशं पणवत्यधिकया चतुःसहस्र्या ४०९६ । चतुर्दशं च अष्टसहस्र्या द्विनवत्युत्तरशताधिकया ८१९३ । सर्वाणि पूर्वाणि षोडशभिः सहस्रैर्यशीत्याधिकै-
 क्षिभिः शतैश्च (१६३८३) हस्तिप्रमाणसपीपुञ्जैर्लक्ष्यानि ॥ स्थापना च—

पूर्वाणांशंशा	उत्पाद	अप्राप	वीर्यं	अस्ति	ज्ञान	सत्य	आत्म	कर्म	प्रसारत्या	विद्याप्र	कल्याण	प्राणायाम	क्रियावि	लोकविदु-	सर्व
	पूर्व १	र्षीय २	प्रवाद ३	प्रवाद ४	प्रवाद ५	प्रवाद ६	प्रवाद ७	प्रवाद ८	प्रवाद ९	वाद १०	११	१२	शाल १३	सार १४	संख्या
हस्तिभित	१	३	४	८	१६	३३	६४	१३८	२५६	५१२	१०२४	२०४८	४०९६	८१९२	१६३८३
सपीपुञ्जाः															

तस्मान्महापुरुषप्रणीतत्वेन मान्यं गंभीरार्थं च । यतः—“सर्वनर्दणं जा हुज्ज, वाहुआ सव्वी-
 दहीण जं उदयं । ततो अपंतयुणिओ, अत्थो इक्कस्स सुत्तस्स ॥ १ ॥ मुखे जिह्वासहस्रं स्यात्,
 हृदये केवलं यदि । तथापि कल्पमाहात्म्यं, वक्तुं शक्यं न मानवैः ॥ २ ॥”

अथ तस्य श्रीकल्पस्य वाचने श्रवणे च अधिकारिणो मुख्यवृत्त्या साधुसाध्यस्तत्रापि कालतो

आलस्यं न विधेयम् सकलसामग्रीसहितस्यैव तस्य कल्पसूत्रश्रवणस्य वाञ्छितफलप्रापकत्वात् । यथा बीजं अपि दृष्टिवायुप्रभृतिसामग्रीसन्नावे एव फलनिवृत्तौ समर्थं नान्यथा । एवं अयं कल्पोपि देवशुरुषूजाप्र-
भावनासाधर्मिकभक्तिसमुत्पत्तिसामग्रीसन्नावे एव यथोक्तफलहेतुः । अन्यथा—“इकोवि नमुकारो,
जिणवरवसहस्स वद्धभाणस्स । संसारसागराओ, तारेइ नरं व नारिं वा ।” इति श्रुत्वा किञ्चित्प्रया-
ससाध्यं कल्पश्रवणोपि आलस्यं भवेत् ।

अयं पुरुषविश्वासे वचनविश्वास इति श्रीकल्पसूत्रस्य प्रणेता वक्तव्यः । स च चतुर्दशपूर्वाविद्यु-
गप्रधानश्रीभद्रबाहुस्वामी दशाश्रुतस्कंधस्य अष्टमाध्ययनतया प्रत्याख्यानप्रवादाभिधाननवमपूर्वात्
उद्धृत्य कल्पसूत्रं रचितवान् । तत्र पूर्वाणि च प्रथमं एकेन हस्तिप्रमाणमपीपुंजेन लेख्य । द्वितीय
द्वाभ्यां २ । तृतीयं चतुर्भिः ४ । चतुर्थं अष्टाभिः ८ । पंचमं षोडशभिः १६ । षष्ठं द्वात्रिंशता ३२ ।
सप्तमं चतुःषष्ट्या ६४ । अष्टमं अष्टाविंशत्यधिकशतेन १२८ । नवमं पदपंचाशदधिकशतद्वयेन २५६ ।
दशमं द्वादशाधिकैः पंचभिः शतैः ५१२ । एकादशं चतुर्विंशत्यधिकेन सहस्रेण १०२४ । द्वादशं

साहसिकेषु रावणः, बुद्धिमत्सु अभयः, तीर्थेषु शत्रुंजयः, गुणेषु विनयः, धानुर्केषु धनंजयः, मंत्रेषु नमस्कारः, तरुषु सहकारः, तथा सर्वशास्त्रेषु शिरोमणीभावं विभर्ति ॥ यतः ।

“ नार्हतः परमो देवो, न मुक्तेः परमं पदम् । न श्रीशत्रुंजयातीर्थं, श्रीकल्पान्न परं श्रुतम् १ । ”
 तथाऽयं कल्पः साक्षात्कल्पद्रुम एव तस्य च पश्चानुपूर्व्या उक्तत्वात् श्रीवीरचरित्रं वीजं, श्रीपार्श्वचरित्रं अंकुरः, श्रीनेमिचरित्रं स्कंधः, श्रीऋषभचरित्रं शाखासमूहः, स्थविरावली गुल्फाणि, सामाचारीज्ञानं सौरभ्यं, फलं मोक्षप्राप्तिः । किञ्च—

“ वाचनात्साहाय्यदानात्, सर्वाक्षरश्रुतेरपि । विधिनाराधितः कल्पः, शिवद्वैतर्भवाष्टकम् । २ ।
 एगगगचित्ता जिणसासणांसि, पभावणापूअपरायणा जे । तिसत्तवारं निसुणांति कप्पं, भवणणवं गोअमम !
 ते तरंति ॥ ३ ॥ मंत्राणां परमेष्ठिमंत्रमहिमा तीर्थेषु शत्रुंजयो, दाने प्राणिदया गुणेषु विनयो ब्रह्म
 व्रतेषु व्रतम् । संतोषो नियमे तपस्सु च शमस्तरवेषु सद्दर्शनं, सर्वज्ञोदितसर्वपर्वसु तथा श्रीवार्षिकं
 पर्वं च ॥ १ ॥ ” एवं च कल्पमहिमानं आकर्ष्य तपःपूजाप्रभावनादिधर्मकार्येषु कष्टधनव्ययसाध्येषु

पूर्वाकचतुर्गुणादधिक पंचादिगुणं त्रयोदशगुणाच्च न्यूनं द्वादशगुणपर्यंत मध्यमं क्षेत्रम् । पृथं च उच्छुष्टे क्षेत्रे, तद्भ्रासौ मध्यमे, तस्यापि अत्रासौ जघन्ये क्षेत्रे । सांप्रतं च शुर्वादिष्टे क्षेत्रे साधुभिः पर्युपणाकल्पः कर्तव्यः ॥ अयं च दशप्रकारोऽपि कल्पो दोषाभावेपि क्रियमाणस्तृतीयोपधवत् हितकारको भवति । तथाहि—केनचिद्भूपतिना स्वयत्रस्य अनागतचिकित्साधं त्रयो वेद्या आकारितास्तत्र प्रथमो वेद्य आह मदीयं औषधं रोगसन्नावे रोगं हंति रोगाभावे च दोषं प्रकटयति । राज्ञोऽक सुसत्परंरथापनतुल्येनानेनोपधेन किम् ? द्वितीयः प्राह मदीयमौषधं विद्यमानं व्याधिं हंति रोगाभावे च न गुणं न दोष च करोति । राजा प्राह भस्मनि हृततुल्येन अनेनापि पर्याप्तं । तृतीयः प्राह मदीयं औषधं रोगसन्नावे रोगं हन्ति तद्भावे च शरीरे सादर्यवीर्यशुष्टिं करोति । राज्ञोऽकं इदं औषधं समीचीनं । तद्दद्यमपि कल्पो दोषसन्नावे दोषं निराकरोति दोषाभावे च धर्मं पुण्याति । तद्व्य समुपस्थिते पर्युपणापर्याणि मंगलनिमित्तं पंचभिरेव दिनेः कल्पसूत्रं वाचनीयम् तच्च यथा देवेषु इंद्रः, तारासु चंद्रः, न्यायप्रवीणेषु रामः, सुरेषु कामः, रूपवतीषु रंसा, वादित्रेषु भंभा, गजेषु पुरावणाः,

कुंभु ८ ष्वन्नौ ९ तथा सर्वे १०, विहर्तुं कल्पतेऽन्यतः । २ ।" तथा एभिः कारणैश्चतुर्मासकारपरतोऽपि
 स्यातुं कल्पते । "वर्षाद्विरते मेघे, मार्गे कर्दमदुर्गमे । अतिक्रमेपि कार्तिक्या-स्तिष्ठंति मुनिसत्तमाः
 । १ ।" एवं अग्निवादिदोषाभावोपि संयमनिर्वाहार्थं क्षेत्रगुणा अन्वेषणीयास्तच्च क्षेत्रं त्रिविधं जघन्यं १
 उत्कृष्टं २ मध्यमं ३ च । तत्र चतुर्गुणयुक्तं जघन्यं ते चामी-यत्र विहारभूमिः सुलभा आसन्नो
 जिनप्रासाद इत्यर्थः १ यत्र स्याद्विलं शुद्धं निर्जीवं अनालोकं च २ यत्र स्वाध्यायभूमिः सुलभा अस्वा-
 ध्यायादिरहिता ३ यत्र भिक्षा च सुलभा । ४ । त्रयोदशगुणं च उत्कृष्टं ते चामी । यत्र भूयान् कर्दमो
 न भवति १ यत्र बहवः संमूर्च्छिमाः प्राणिनो न भवंति २ यत्र स्याद्विलं निर्दोषं भवति ३ यत्र
 वसतिः स्त्रीसंसर्गादिरहिता ४ यत्र गोरसं प्रचुरं ५ यत्र जनसमवायो महान् भद्रकश्च ६ यत्र वैद्याश्च
 भद्रकाः ७ यत्र औषधानि सुलभानि ८ यत्र गृहस्थगृहाः सकुटुंबा धनधान्यादिपूर्णाश्च ९ यत्र राजा
 भद्रकः १० यत्र ब्राह्मणादिभ्यो मुनीनामपमानं न स्यात् ११ यत्र भिक्षा सुलभा १२ यत्र स्वाध्यायः
 शुद्ध्यति १३ ।

विलोचय प्राज्ञत्वात् विचारयामसुर्यदस्माकं रागहेतुत्वाद्गुरुभिर्नटनिरीक्षणं निषिद्धं तर्हि नदी तु अत्यंतरागकारणत्वात् सर्वथा निषिद्धेवेति विचार्य नटीं नालोकितवतः ॥

ननु तर्हि द्वाविंशतिजिनयतीनां ऋजुप्राज्ञानां भवतु धर्मः परं प्रथमजिनयतीनां ऋजुजडानां कुतो धर्मः? अनवर्तोधात् । तथा च वक्रजडानां वीरयतीनां तु सर्वथा धर्मस्य अभाव एव । मैव । ऋजुजडानां प्रथमजिनयतीनां जडत्वेन स्वलनासन्नार्थेपि भावस्य विशुद्धत्वाद्भवति धर्मस्तथा वक्रजडानां अपि वीरजिनयतीनां ऋजुप्राज्ञापेक्षया अविशुद्धो भवति परं सर्वथा धर्मो न भवतीति न वक्रव्यं । तथा वचने हि महान्दोषः । तदुक्तं—“जो भणइ नस्थि धम्मो, न य सामाइयं न चैवय वयाइं । सो समणसंघवज्झो, कायदो समण संघेण ॥ १ ॥”

तथा यो नियतमवस्थानलक्षणः ससतिदिनमानः पर्युषणाकल्प उक्तः सोपि कारणाभावे एव । कारणे तु तन्मध्येऽपि विहर्तुं कल्पते । तद्यथा—“अग्निवे १ भोजनाप्राप्तौ २, राज ३ रोग ४ पराभवे । चतुर्मासकमध्येपि, विहर्तुं कल्पतेऽन्यतः । १ । असति स्यंदिले ५ जीवाकुले ६ च वसतौ ७ तथा ।

आगता गुरुभिस्तथैव पृष्टा वक्तव्या अन्यानि उत्तराणि ददुर्वाढं पृष्टाश्च सखं प्रोचुः गुरुभिरुपालंभे च दत्ते संन्मुखं गुरुनेव उपालब्धवन्तः यदस्माकं तदा नटनिषेधसमये नटीनिषेधोऽपि कृतो न कृतः ? भवतां एव अयं दोषः । अस्माभिः किं ज्ञायते ! इति प्रथमो दृष्टान्तः ॥

तथा— काश्चिद्भवहारिसुतः पित्रा बहुशः शिक्ष्यमाणो जनकादीनां संन्मुखं जल्पनं न कर्तव्यं इति पितृवचनं वक्तव्या मनसि दधार । अथैकदा सर्वेषु स्वजनेषु वाहिर्गतेषु पुनः पुनः शिक्षयन्तं पितरं अद्य शिक्षयामीति विचिन्त्य कपाटं दत्त्वा स्थितः । आगतेषु च पित्रादिषु द्वारोद्घाटनार्थं बहुशब्दकरणेऽपि न वक्ति नचोद्घाटयति भिर्युह्यन्नेन मध्ये प्रविष्टेन च पित्रा हसन् दृष्ट उपालब्धश्च कथयामास भवान्निरेवोक्तं दृष्टानां उत्तरं न देयं इति द्वितीयः ॥

अथ अजितादियतीनां ऋजुभ्राज्जत्वे दृष्टान्तः । यथा— केचिदजितजिनयतयो नटं निरीक्ष्य चिरेणागता गुरुभिः पृष्टा यथास्थितं अकथयन् गुरुभिश्च निषिद्धाः । अथान्यदा ते वाहिर्गता नटीं नृत्यन्ती

भागाः । तदानीं भवतां नदी निषिद्धो नदे निषिद्धे च नदी सुतरां निषिद्धैव ततस्तीर्णितं स्वामिन् । इदमस्माभिर्न ज्ञातं अथैवं न करिष्यामः । अत्र च जडत्वाद्यदे निषिद्धे नदी निषिद्धैवेति तैर्न ज्ञातं ऋजुत्वाच्च सरलं उत्तरं दत्तं इति प्रथमः ॥

अत्र द्वितीयोऽपि दृष्टांतो यथा—कोपि कोंकणदेशीयो वणिक् दृष्टत्वे प्रवर्जितः स चेकदा ऐर्यापथि-
कीकायोत्सर्गं चिरं स्थितो शुरभिः पृष्ट. एतावधीर्षकायोत्सर्गं किं चिंतित ? स प्रत्युवाच स्वामिन् !
जीवद्या चिंतिता कथमिति ? पुनर्शुरभिः पृष्ट आह पूर्वं ग्रहस्थावस्थायां क्षेत्रेणु दृक्षनिपूदनपूर्वकं
उषानि धान्यानि बहुन्यभूवन् इदानीं मम शुभ्रास्तु निश्चिन्ता यदि दृक्षनिपूदनं न करिष्यति तदा
धान्याभवनेन वराका. कथं भविष्यति इति ऋजुत्वास्त्वाभिप्राये यथास्थिते निवेदिते शुरभिः कथितं
महाभाग ! दुर्धर्त भवता अयुक्तमेतद्यतीनां इत्युक्ते च मिथ्यादुष्कृतं ददौ ॥

तथा वीरजिनयतीनां वक्रजडत्वेपि दृष्टांतद्वयं । तत्र—केचिद्वीरतीर्षसाधवो नटं नृत्यंतं विलोक्य
शुरसमीपमागता शुरभिः. पृष्टा निषिद्धाश्च नटावलोकनं प्रति । पुनरन्यदा नटीं नृत्यतीं विलोक्य

तथा चोक्तं 'ससतिशतस्थानकग्रंथे' । देसिय १ राइय २ पक्खिय ३ चउमासिय ४ संबच्छरीय ५ नामाओ । दुणहं पण पडिकमणा, मडिझमगाणं तु दो पढमा ॥ १ ॥ तं दुणहं सया दुकालं इयरारणं कारणे इओ मुणिणो इति अष्टमः ॥ ८ ॥

मासत्ति । आद्यंलजिनयतीनां मासकल्पमर्यादा नियता । दुर्भिक्षाशक्तिरोगादिकारणसद्भावेपि शाखापुरपाटककोणकपरारत्तेनापि स्थापनीयैव परं शेषकाले मासादधिकं न स्थेयं प्रतिबंधलघुत्व-प्रमुखबहुदोषसंभवात् । मध्यमजिनयतीनां तु ऋजुप्राज्ञानां पूर्वोक्तदोषाभावेन अनियतो मासकल्पः ते हि देशानां पूर्वकोटिं यावदपि एकत्र तिष्ठति कारणे मासमध्येपि विहरंति इति नवमः ॥ ९ ॥

पञ्जोसवणकल्पेति । परिसामस्येन उषणा वसनं पर्युषणा तत्र पर्युषणाशब्देन सामस्येन वसनं वार्षिकं पर्व च द्वयं अपि कथ्यते । तत्र वार्षिकं पर्व भाद्रपदसितपंचम्यां कालकसुरेतरंतरं चतुर्थ्यामेवेति । सामस्येन वसनलक्षणश्च पर्युषणाकल्पो द्विविधः सालंबनो निरालंबनश्च तत्र निरालंबनः कार-

उपस्थापनातः प्रारभ्य दीक्षापर्यायगणना मध्यमजिनयतीनां च निरतिचारचारित्रत्वाद् दीक्षादि-
नादेव । अथ पितापुत्रमातादुहितराजामात्यश्रेष्ठिवणिक्पुत्रादीनां सार्द्धं शहीतदीक्षाणां उपस्थापने
को विधिः ? उच्यते यदि पित्रादयः पुत्रादयश्च समकमेव पदजीवनिकायाध्ययनयोगोद्बहनादिभि-
र्योग्यतां प्राप्तास्तदा अनुक्रमेणैवोपस्थापना । अथ स्तोकं अंतरं तदा कियद्विलंबेनापि पित्रादीनामेव
प्रथममुपस्थापना अन्यथा पुत्रादीनां वृद्धत्वेन पित्रादीनां अप्रीतिः स्यात् । तथा पुत्रादीनां सप्रज्ञत्वेन
अन्येषां निष्प्रज्ञत्वेन महदंतरं तदा स पित्रादिरेवं प्रतिबोध्यः भो महाभाग ! स प्रज्ञोपि तव पुत्र-
अन्येभ्यो बहुभ्यो लघुर्भविष्यति तव पुत्रे ज्येष्ठे तवैव गौरवं एवं प्रज्ञापित. स यदि अनुमन्यते तदा
पुत्रादिः प्रथमं उपस्थापनीयः नान्यथा इति ससमः ॥ ७ ॥

पडिक्रमणेति । अतिचारो भवतु मा वा परं श्रीऋषभवीरसाधूनां उभय कालं अवश्यं प्रतिक्रमणं
कर्तव्यं एव । शेषजिनमुनीनां च दोषे सति प्रतिक्रमणं नान्यथा । तत्रापि मध्यमजिनयतीनां कार-
णसन्नावेषि देवसिकरात्रिके एव प्राय. प्रतिक्रमणे नतु पाक्षिकचातुर्भासिकसांवत्सरिकाणि ।

साहिअं चीवरधारी होरथत्ति जंबूद्वीपप्रज्ञप्तिवचनात् । सक्रो अ लकवमुहं, सुरदूसं टवइ सव्वजिणखंधे ।
वीरस्स वरिसमहिअं, सयावि सेसाणं तस्स डिइत्ति ससत्तिशतस्थानकवचनात्थेति ज्ञेयम् ।”
साधून् आश्रित्य च अजितादिद्वाविंशतिजिनतीर्थसाधूनां ऋजुप्राज्ञानां बहुमूल्यविविधवर्णवस्त्रपरि-
भोगानुज्ञासद्भावेन सचेलकत्वमेव केषांचिच्च श्वेतमानोपेतवस्त्रधारित्वेन अचेलकत्वमपि इति अनि-
यतस्तेषां अयं कल्पः । श्रीऋषभवीरतीर्थयतीनां च सर्वेषां अपि श्वेतमानोपेतजीर्णप्रायवस्त्रधारित्वेन
अचेलकत्वमेव ।

ननु ? वस्त्रपरिभोगे सत्यपि कथं अचेलकत्वं इति चेदुच्यते जीर्णप्रायतुच्छवस्त्रे सत्यपि अवस्त्रत्वं
सर्वजनप्रसिद्धमेव । तथाहि—कृतपोतिका नदीमुत्तरंतो वदंति अस्माभिर्नग्नीभूय नदी उत्तीर्णा इति ।
तथा सत्यपि वस्त्रे तंतुवापरजकादींश्च वदंति शीघ्रं अस्माकं वस्त्रं देहि वयं नग्नाः स्म इति एवं सा-
धूनां वस्त्रसद्भावेऽपि अचेलकत्वं इति प्रथमः ॥ १ ॥

तथा उद्देसिअत्ति उद्देसिकं आधाकर्मिकं इत्यर्थः साधुनिमित्तं कृतं अशनपानखादिभस्त्रादिभवस्त्र-

यद्यपि भानुयुतयः, सर्वेषां वस्तुवोधिका बह्वयः । तदपि महीग्रहगानां, प्रदीपिकैवोपकुरुते द्राग् ॥३॥
नास्यामर्थविशेषा, न शुक्रयो नापि पथपांडित्यम् । केवलमर्थव्याख्या, वितन्वते चालवोधाय ॥ ४ ॥

हास्यो न स्यां सन्निः, कुर्वन्नेतामतीक्ष्णानुद्धिरपि । यदुपदिशति त एव हि, शुभे यथाशक्ति यतनीयम् ॥५॥

अत्र हि पूर्वं नवकल्पविहारक्रमेणोपागते योग्यक्षेत्रे सांप्रत च परंपरया शुर्वादिष्टे क्षेत्रे चतुर्भासी-

स्थिताः साधव. श्रेयोनिसिद्धं आनन्दपुरे सभासमक्षं वाचनादनु संघसमक्षं पंचभिर्दिवसैर्नवभि-

क्षणै. श्रीकल्पसूत्रं वाचयन्ति । तत्र कल्पशब्देन साधूनां आचारः कथ्यते तस्य च कल्पस्य दशभेदा-

स्तथाथा-“आचेलक्कु १ देसिअ २ सिजायर ३ रायपिंड ४ किइकम्मो ५ । वय ६ जिह ७ पडिकमणे ८

मासं ९ पज्जोसवणकप्पे १०।१।” व्याख्या-आचेलक्यमिति-न विद्यते चेल वखं यस्य स अचेलक-

स्तस्य भाव आचेलक्यं विगतवखत्वं इत्यर्थः तच्च तीर्थेश्वरानाश्रित्य प्रथमांतिमजिनयो. शक्रोपनीत-

देवदुप्यापगमे सर्वदा अचेलकत्वं अन्येषां तु सर्वदा सचेलकत्व “यच्च किरणावलीकोरेण चतुर्विंश-
तेरपि जिन्नानां शक्रोपनीतदेवदुप्यापगमे अचेलकत्वमुक्त तच्चित्तं । उसभेणं अरहा कोसलिप् सवच्छरं

॥ न्यायाभोनिधिजैनाचार्यश्रीमद्विजयानन्दसूरिचरणकमलेभ्योनमः ॥

श्रीमद्विनयविजयोपाध्यायविरचिता

॥ श्रीकल्पसूत्रसुबोधिकावृत्तिः ॥

ॐ श्रीगणेशाय नमः

॥ ॐ अहं नमः ॥ ॥ श्रीगुरुभ्यो नमः ॥ श्रीशंखे श्वरपार्श्वनाथाय नमः ॥ श्रीसरस्वत्यै नमः ॥ एँनमः ॥
 प्रणम्य परमश्रेय-स्करं श्रीजगदीश्वरम् । कल्पे सुबोधिकां कुर्वे, वृत्तिं बालोपकारिणीम् ॥ १ ॥
 यद्यपि बह्व्यष्टीकाः, कल्पे संखेव निपुणगणनभ्याः । तदपि समयायं यत्नः, फलेद्यहिः स्वल्पमतिबोध्यात् ॥२॥

॥ अहम् ॥

विद्वन्मान्याः । हर्षास्वद्वेषेतद्विखिलजनमानयानवतां भवता यत्सम्प्रति श्रीआत्मानन्दग्रन्थरत्नमालाया इदमे-
कत्रिंशत्वं कल्याभिधानमतिप्रबलं सूत्ररत्नं समलङ्कृत्य सुयोधिकामिधया हृत्या प्रकाश्यमानमालोक्यते जैनसंस्कृतसा-
हित्यसुधारससरसाख्यादनतत्परैस्तत्र भवन्निर्घिषिध्विन्निः । यद्यपि जातमस्मात्सुराणि प्रकाशनद्वयमस्य, परं न तच्चार-
ज्ञानन्दाय कल्पते श्रमणानां भावकाणाञ्चोत्पत्सते यादृशं पतेनेति नावितप्रम् । अतोऽस्य प्रकाशनेऽर्धव्ययापोषदंशं
संशोधनेऽसीमपरिभ्रमञ्च विधाय भ्यायान्भोनिधिजैनाचार्यश्रीमद्विजयानन्दसूरिशिष्यप्रशिष्यैः पण्डितप्रकाण्डैर्मुनिपत्न-
यविजयैरनुष्टुहीतोपमार्हत्समाज इति नातिरिक्तं वचः ।

तथा चैवंविधे शुभोदयफले ज्ञानरत्नाकरेऽर्धदानसाहाय्येन ज्ञानद्विद्वि विदधतां अणद्विष्टपाठक (पाठण) नपरयात्ताप्यनार्ना-
वुनीलात् सांकल्यचंद—इति नामधेयानां श्रेष्ठिवर्षाणां वदान्यतापि सवतमभिनन्दनीया, अनुकरणीया चान्यैरपि पनिकं-
रिति सवतं प्रार्थयते—

माघनगरसा—“श्रीजैन-आरमानन्द-सभ्या”

गुर्नरदेशीयसवत् (१७११ ज्येष्ठ शुक्राभिमा-रविवार वारीष २७ चून १९१६.

म्भोनिधिजैनाचार्यश्रीमद्विजयानन्दसूरीश्वरस्थापितपञ्चनदचित्कोपसत्कं नूतनं शुद्धञ्च, तृतीयं तु श्रेष्ठि“देवचन्दलाल-
भाई” जैनपुस्तकोद्धारसंस्थया मुद्रापितम् ।

एतत्पुस्तकत्रितयीनिरीक्षणेन यथाशक्ति संशोधितेष्वत्र दृष्टिदोषादक्षरयोजकदोषाद्वा यत्र कचनाशुद्धिर्जाता कृता
वा भवेत्तत्र शोधनीयं पक्षपातपराङ्मुखैः करुणावरुणालयैः सरस्वतीनिलयैरिति प्रार्थयते—विविधविविधकलापपालि-
ताशेषनिदेशेभ्यः प्रातिभाप्राग्भारमन्धनमथितानेकविधागमग्रामपयोधिसमुपलब्धानवद्यविद्यापीयूषपरिपुरितनिता-
न्तशान्तस्वान्तेभ्यः प्रौढपाण्डित्यप्रचण्डमार्तण्डकरनिकरपराहृततमत्तमस्सकल्लोकविद्योतकेभ्यो निखिलजनमनः-
प्रासात्मानन्दश्रीमद्विजयानन्दसूरिभ्यो लब्धविनेयतानां श्रीमद्धर्षविजयमुनिमचार्यकानां विनेयवल्लभो वल्लभविजयो
मुनिः ॥

उद्येष्ठे मासे सिते वर्षे, कार्त्तव्येङ्कन्दु (१९७२) सङ्घर्षके । विजयानन्दसूरीणा—मष्टम्यां सूर्यवासरे ॥ १ ॥
जयन्तीसमये पूर्णे, जाते सूर्यपुरे वरे । वल्लभविजयेनाय—मुपोद्घातः स्फुटीकृतः ॥ २ ॥ (शुभमम्)

अवददथ च सा यथा शुरोर्नो—ऽनुमतिरधितिविधौ जिनागमानाम् ।

न विवृत्तिकरणे विचारमिच्छु—र्थेदि हि तदा प्रभुसंनिधौ प्रयाहि ॥ २४ ॥”

एवमेव श्रीसमयसुन्दरोपाध्यायविरचितायां कल्पलताभिधायां श्रीकल्पसूत्रटीकायां—“अस्माभिः प्रायो गृह-
स्यसाम्ने अर्थो न कथ्यते असाहस्य, उद्याने सन्ति ते कथयिष्यन्ति” इति पाठेनापि स्पष्ट एवार्थिकाणामुपदेश-
दानप्रतिषेधः ॥

एवमन्यैरपि बहुभिराचार्यैस्तत्र तत्र स्थले साध्वीनां व्याख्यानदाननिषेध एव प्रसूयादि परं लेखगौरवमयाचक्षा-
क्यानि नेहोपन्यस्यते, एवञ्चार्यिकाणां यदा व्याख्यातृत्वमेव प्रतिषिद्धमासीदास्तां तर्हि दूरे एव छेदसूत्रान्तःपाति-
दशाश्रुतस्कन्धस्याष्टमाध्यायनतया प्रसिद्धस्यास्य कल्पसूत्रस्य वाचनं श्रावणञ्चेति सम्यग् विभावनीयं सुधीभिः ॥

किञ्चान्नाधिकृतकल्पद्रुमापमाणकल्पविषयेन्यद्यन्निगाद्यं तत्राप्यो व्याख्याकर्तृभिरेतरेव निगदिष्यतेतल्लक्षणैव कर्णेह-
स्यालोचनीयं प्रेक्षावद्विरित्स्तुपरम्यते पिष्टपेपणतः ॥

अस्य च सशोधनसमये श्रीणि पुलकानि सम्प्राप्तानि, तेषु प्रथमं मरुस्थलीयपालीनगरस्थसङ्गसम्बन्धिपुलकमा-
ण्डागारसत्कं नातिनवीनमतिशुद्धं, शुद्धश्रद्धालुश्राद्धवर्षे “तेजमाल पोरवाड” इत्यनेन प्रेषितं, द्वितीयं पुनः श्रीन्याया-

मासैर्नैकेनेयं, सरस्वतीतोषतः कृता वृत्तिः । अणहिह्लपाटकनगरे, विजयिनि जयसिंहदेवनृपे ॥ २ ॥
 दोहद्विवसतिवासैः, श्रेष्ठिश्रीजासकस्य दानरत्नेः । तदुपष्टम्भादपरञ्च, श्राविकाया वसुन्धर्याः ॥ ३ ॥
 वीरादिपुत्रमातुर्नैल्यं जिनसाधुपूजनरतायाः । श्रीदेवसूरिभिरसौ, भव्यजने जातविमलद्यूः ॥ ४ ॥
 श्रीमद्भिर्नैमिचन्द्राख्यसूरिभिः शोधितादृतैः । वृत्तिरेषातिगम्भीरसिद्धसिद्धान्तपारणैः ॥ ५ ॥”

एवञ्च प्रभावकचरितेषि श्रीहरिभद्रसूरिप्रबन्धे साध्वीनामुपदेशदानानधिकारित्वमेवोक्तं यथा—

“चक्रिदुगं हरिपणगं, पणगं चक्रीण केसवो चक्री । केसव चक्री केसव, दुचक्री केसीय चक्री य ॥२१॥

अवददिति यदम्ब चाकचिकपं, बहुतरमत्र विधापितं भवत्या ।

इह समुचितमुत्तरं ददौ सा, शृणु ननु पुत्रक गोमयार्द्रलिप्तम् ॥ २२ ॥

इति विहितसहस्रेण सम्यक्, स च वदति स्म चमत्कृतिं दधानः ।

निजपठितविचारणं विधेहि, त्वमिह सवित्रि न वेदयहं त्वदर्थम् ॥ २३ ॥

ग्रन्थे । प्रकरणादिषु पञ्चाशकोपदेशपदोपदेशमालाएकादिव्यादिशब्दादाचारान्तरकृतान्तरपदेशप्रहस्यद्रुधितमि-
तिशेष इति गाथार्थः । प्रकारान्तरेण निजनाम कथयन् प्रकरणसङ्ख्याञ्चाह ।

“देसवसुसुररीसा-हिंसाईवणकहियनामोहिं । पयरणिमिणमो रइयं, तेवीसा तिन्निस्सयगाहं ॥”

व्याख्या—देश-वसु-सुर-रीसा-हिंसाळक्षण ये शब्दास्तेषु ये आदिवर्णाः प्रथमाक्षराणि तै. कथितं प्रतिपादितं
नामाभिधेयं येषां ते तथा तै., प्राकृतभाषया “देवसुरीहिं” इत्यर्थः । प्रकरण ग्रन्थसन्दर्भ इदं प्रत्यक्षं च इति
निपातः पूरणार्थो रचितं प्रथितं, कियत्तमाणं ? त्रयोविंशत्यधिकत्रिंशत्तगाथमिति गाथार्थः ॥ क नगरादौ
विरचितमित्याह ।

“अणहिच्छवाडणयरे, जयसिंहनरेसरन्मि विज्जंते । दोहद्विवसहिट्टियहिं, वासट्टी सुर नवमीए ॥”

व्याख्या—अणहिच्छपाटनगरे श्रीगुर्जरराजधान्यां जयसिंहनरेश्वरे श्रीकर्णदेवराजसुनौ विद्यमाने सति ‘दोहद्वि’
नामश्रावकवसतिस्थितैर्द्वीपधिसंघत्सरे एकादशशतोपरिष्ठादितिशेषः (११६२) सुरेणादित्यकारेण नवमी तिथिळ-
क्षणा तस्यां रचितमिति पूर्वगाथोक्तक्रियासम्बन्धादिति गाथार्थः ॥ समासेयं जीवानुशासनवृत्तिः ॥

“एतस्य वृत्तिकरणे, पुण्यं यदुपाज्जित मया तेन । सुखितोस्तु भव्यलोकः, कुम्भाह वियोगतो नित्यम् ॥ १॥

प्रपाप्रदावृणामितियावत् उपदेशात् व्याख्यानशिक्षातो मध्यस्थतया रागाद्यभावत्वात्; श्रीदेवसूरिभिः श्रीवीरचन्द्र-
 सूरिणां निजदेशनावशालब्धनिर्मलकीर्तनां शिष्यमात्रैर्विनयगुणेषु दुर्गैर्विरचितं दब्धमेतदिदं सिद्धान्तयुक्तिशुक्तं
 राद्धान्तयुक्तिसहितं जीवस्यात्मनो भव्यस्य वानुशासनं बोधकं विमलं निर्मलम् । तथेति किञ्च सकलगमपरमार्थ-
 कनककषपट्टलब्धोपमैर्निःशेषसिद्धान्ततत्त्वचामीकरतत्परीक्षादक्षोपलप्राप्तोपमानैः सकलगुणरत्नरोहणगिरिभिर्निखिल-
 गुणमाणिक्यरोहणशैलैर्जिनदत्तसूरिभिरेतन्नामकैरुससष्टहनिवासिभिरितियावत् । शोधितं निर्दोषं कृतमेतज्जीवानुशा-
 सनम्, अन्येषां महेन्द्रसूरिप्रमुखाणां सूरिप्रवराणामाचार्यवर्याणां सन्मतमभिप्रेतं, किञ्चापरं यदत्र प्रकरणे अनाग-
 भिकमुत्सृजं तद्गीतार्थाः सिद्धान्तविदः शोधयन्तु निर्मलीकुर्वन्तु इति गाथाचतुष्टयार्थः ॥ स्वमतिकल्पितमिदं प्रकरण-
 मिति सुप्रथमतेः सन्देहः स्यात्तन्निराकरणार्थमाह ।

“समईए एरथ नो किंपि, किंतु जं दिट्टु कएपववहारे । पंचकएपे निसीहे, दसासुए पयरणाईसु ॥”

व्याख्या—स्वमत्या निजधिपणयाऽत्र प्रकरणे नो नैव किमपि स्तोत्रं, किन्तु नवरं यदृष्टमवलोकितं, केवित्याह ।
 कल्पव्यवहारे एतन्नामल्लेदग्रन्थद्वये, पञ्चकल्पनिशीथे एतदभिधानल्लेदग्रन्थयुग्मे, दशाश्रुते दशाश्रुतस्कन्धनामल्लेद-

रमार्पणानां तासांमार्थिकाणां, तस्माज्जीवात्मन् । यदि विकल्पार्थः, तिष्ठन्ति सन्नियारिता निषिद्धास्ततो वारय
नियेषय मशुरवाक्येन क्रोमलवचसेति गाथार्थः ॥

निरमायि चायं सद्गन्धर्वोद्देश्यताभ्यां श्रीनेमिचन्द्रसूरीणामादेशतः, सम्मानितश्च महेन्द्रसुरिप्रश्रुतिभिराचा-
र्थप्रवरैः, संशोधितश्च सुरिमण्डनैः श्रीजिनदत्तसुरिभिस्तथा च तत्पाठः ॥

‘साम्प्रतं प्रकरणमिदंशुपसंहरन् वेपां यादथाहुपदेशादिद धिहितं यथा हेतुभूतया वैर्यन्धिर्व्यैज्ञानिकं प्रकरणं
यादथां वैश्व यादथैः शोधितं वेपाञ्च यादथानां सम्मतमिदमन्यैश्च यादथिविधैः शोधनीयमित्यर्थोवेदकं गाथाचतुष्टयमाह ॥

‘इयं सिरि सिद्धंतमहोयहीण सिरि नेमिचंदसूरीणं । उवएसआओ मञ्झत्थयाए सिरिदेवसूरीहिं ॥ १ ॥

सिरिवीरचंदसूरीण, सिस्समिन्नेहिं विरइयं पयं । सिद्धंतजुच्चिजुत्तं, जीवस्सणुत्तासणं विमलं ॥ ३ ॥

तह सयलानगमपरमत्थकणयकसवडलक्कउवमेहिं । सयलशुणरयणरोहणगिरीहिं जिणदत्तसूरीहिं ॥ ३ ॥”

सोहियमेयं अन्नोसिं सुरिपवराण सस्मयं किंच । जं एत्थ अणानामिय, तं गीयथा विसोहिंनु ॥ ४ ॥”

व्याख्या—इतिः प्रकरणसमाप्तौ श्रीसिद्धान्तमहोदधीनां शोभनागमबृहत्समुद्राणां श्रीनेमिचन्द्रसूरीणां पत्रज्ञाक्षां
श्रीमहुत्तराप्यनलशुवृत्ति—वीरचरित—रत्नचूडादिशास्त्रकर्तृणां बृहद्गन्धर्वशिरोमणीनां निष्कलङ्कसिद्धान्तव्याख्यानसूत-

“संपद् पुणो न दिज्जइ, पक्कपगंथस्स ताण सुत्तथो । जइयाविच दिज्जंतो, तइयाविच एस पडिसेहो ॥”
 व्याख्या—साम्प्रतमधुना पुननैव दीयते धितीर्थे प्रकल्पग्रन्थस्य निशीथस्य तासामार्षिकाणां सूत्रार्थः सूत्रेण वर्णपद्धत्या सहितोऽर्थोऽभिधेयः सूत्रार्थ उभयमिति हृदयम् । यदापि च दीयते धितीर्थे स्म तदापि च तस्मिन्नपि काले एष व्याख्यानकरणलक्षणः प्रतिषेधो निवारणमिति गाथार्थः ॥ अमुमेवार्थं दृष्टान्तपूर्वकं दर्शयन्नाह ।

“हरिभद्रधम्मजणणीए, किंच जाइणिपवत्तिणीएवि । एगोविय गाहत्थो, नो सिट्ठो मुणियत्ताए ॥”

व्याख्या—सूचनात्सूत्रस्य हरिभद्रसूरिधर्मजनन्यापि धर्मदातृत्वेन प्रतिपन्नमात्रा, किञ्चाभ्युच्चये, याकिर्नीप्रवर्तिन्या एतन्नाममहत्तरया न केवलमन्याभिरित्यपि शब्दार्थः, एकोपि च गाथार्थोऽभिधेय आस्तां प्रभूत इत्यपरार्थो नो नैव श्लिष्टः कथितो मुणिततत्त्वया ज्ञातपरमार्थया, तथा च किल “चकिट्ठुगं हरिपणगं” इत्यादि गाथायाश्चार्थं पृथा हरिभद्रभेदेन न च तथा कथित इति सुप्रतीतोयमिति गाथार्थः ॥ एवं ज्ञाते जीवोपदेशमाह—

“बहुमन्नसु मा चरियं, अमुणियत्ताण ताण ता जीव । जइ ठंति वारियाथो, ता वारसु महुरक्केण ॥”

व्याख्या—बहुमन्वस भव्यमिदमिति संस्थाः, मेति निषेधे चरितं धर्मकथनलक्षणं, अमुणिततत्त्वानामविदितप-

“सुद्धजण्डेचसुहयोह सस्स विवणदक्खसमणीओ । ईईओवि य काओवि, अडंति धम्म कहंतीओ ॥”
 व्याख्या—सुगणजनाः स्वल्पबुद्धिलोकास्त एव क्षेत्राणि वीजवपनभूमयस्त्रेषु शुभवोधः प्रधानाशय. स एव सस्यं धान्यं तस्य पिद्रवण विनाशकरणं तत्र दक्षाः पद्भ्य. प्राकृतत्याद्यात्र विभक्तिलोपः श्रमणव आर्षिका ईतय इव तिहाद्याः काश्चन न सर्वा अटन्ति आमादिसु चरन्ति धर्मं दानादिक कथयन्त्यो श्रयाणा इति गाथार्थः ।
 एतदपि निराकर्तुमाह—

“एगंतेणंवि य तं, न सुंदरं जेण ताण पडिसेहो । सिद्धंतदेसणाए, कप्पट्टियएव गाहाए ॥”

व्याख्या—एकान्तैर्नैव सर्वथा तद्धर्मकथनं न नैव सुन्दरं भव्यं येन तासां साध्वीनां प्रतिषेधो निराकरण सिद्धान्तेदेशनाया आशमकथनस्य, कथा प्रतिषेधः ? कल्पस्थितयैव गाथयेत्यर्थ. । कल्पगाथार्थेमाह—

“कुसमयसुईण महणो, विवोहओ भवि य पुंडरियाणं । धम्मो जिणपणत्तो, पकप्पजइणा कहेयवो ॥”

व्याख्या—कुसमयश्रुतीनां कुसिद्धान्तमतीनां मथनो विनाशको विवोधको विकाशको भव्यशुण्डरीकाणां सुकि-
 योन्यप्राणिश्रतपत्राणां धर्मो दानादिको जिनप्रज्ञसो सुनीन्द्रगदितः प्रकल्पयतिना निधीयन्नसाशुना कथयितव्यो
 वक्तव्यो न शुन. साध्व्येति हृदयमिति गाथार्थः ॥ ननु ? यदि तासां स दीयते ततोऽनिन्द्यं तद्धर्मकथनमित्याह ।

दिसुश्लोकैः । समयश्रैषां—“रसनिधिरसशशिवर्षे, ज्येष्ठे मासे समुज्ज्वले पक्षे । गुरुषुष्ये यत्नोयं, सफलो जज्ञे द्वितीयायाम् ॥” इति स्वकृतकल्पटीकाप्रशस्तिश्लोकात्सप्तदशशतीयो वैक्रमोब्दः सुप्रतीत एव ।

अस्य वाचने श्रावणे चाधिकारिणस्तत्रभवन्तः शुक्रमतयो यतय एव, तथैव शास्त्रेभिहितत्वात् । तथा चोपाध्या-
यविनयविजयपादाः—

“अथ तस्य श्रीकल्पस्य वाचने श्रवणे च अधिकारिणो सुख्यवृत्त्या साधु-साध्व्यस्तत्रापि कालतो रात्रौ विहित-
कालप्रहणादिविधीनां साधूनां वाचनं श्रवणं च, साध्वीनां च निशीथचूर्णार्थ्युक्तविधिना दिवापि श्रवणम् । तथा
श्रीवीरनिर्वाणादशीत्यधिकनवशत (९८०) वर्षातिक्रमणे मतान्तरेण च त्रिनवतिशुतनवशत (९९३) वर्षाति-
क्रमे ध्रुवसेननृपस्य पुत्रमरणान्तस्य सभाधिमाधातुमानन्दपुरे सभासमक्षं समहोत्सवं श्रीकल्पसूत्रं वाचयितुमारब्धं,
ततः प्रथति चतुर्विधोपि सङ्घः श्रवणेऽधिकारी । वाचने तु विहितयोगानुष्ठानः साधुरेव ॥”

ये तु पण्डितमन्या आर्यिकाणामध्यस्य वाचनं श्रावणं श्रमणवत् पट्टमधिरह्योपदेशदानञ्च समर्थयन्ति श्रद्धया
च श्रुण्वन्ति ते नूनमाहृतसमयरहस्यानभिज्ञा एव वेदितव्याः, पुरुषप्रधानं हि खलु जिनशासनं न तु स्त्रीधर्मप्राधान्यं
तत्र, अत एव श्रीमह्विनाथाधिपत्यमाश्रयान्तर्गतमवेदितं तत्त्वज्ञैरिति सुप्रसिद्धमेव । स्मरिप्रवराः श्रीदेवस्वरयोपीदमे-
वाधिकृत्य स्पष्टं जगुर्जावानुशासने प्रन्थरते । तथाहि—

धारिश्रीहेमचन्द्राचार्यवचनात्सुव्यक्रमेव । मण्डयामासायं सुनिमलछिका निरस्तसमस्तदीपान्निष्कलङ्कान्महावीरप्र-
भोद्धितीयशतान्यां पुण्यं भूमिभागं पुण्यभरेणात्मीयशरीरेण । एतेन महर्षिभ्युर्येण श्रेयोनिश्रेयससाधने स्वप्रशस्तजीवने
प्राणायियतोपकृत्यै विश्वजनताया आर्षत्रयक-दशयैकांतिक-उत्तराध्ययन-आचारान्न-सूत्रकैतान्न-सूर्यप्रज्ञसि-ऋषि-
भंगिपत-दर्शा-कल्प-भ्यवहाराणां निरुक्तयो वृहत्कल्प-व्यवहार-दशाश्रुतर्कन्याधेति सूत्राणि मिलित्या त्रयोदश
ग्रन्थाः । भद्रबाहुसंहितेत्यभिख्याख्यातो ज्योति.स्वरूपो ज्योतिर्भिन्नोप्येतस्यैव महात्मनः कृतिः । वराहमिह
विहितोपद्रवप्रथमाधोपसर्गहरस्तोत्रभेतेनैव महर्षिमूर्द्धन्येन व्यरचीत्यपि नामसिद्धम् । असुव्य भगवतोऽन्यो व्यति-
करस्तु परिशिष्टपर्वतोऽयमेव. सुधीभिः ।

सन्त्यस्य यद्यपि चूर्णि-टिप्पण-व्यतिरिक्ता अपि बहवो वृत्तयः परं नाडं ता निखिलजनवोधाय मोदाय वेत्सवः
सकलजन्मिसुबोधोपायालं सुबोधिकाभिधया सम्प्रत्युपदीक्रियमाणया सुवृत्त्या सनाथीकृतोयं ग्रन्थ उपक्रियाप्रवर्णोः
पण्डितप्रकाण्डैरुपाध्यायशीविनयविजयपूज्यपादैः । यावदति चास्या अन्याभ्यो वृत्तिभ्योतिरिच्यमानतोपादेयता

च त एव सुनिपुङ्गवा.—

“यद्यपि बह्वपटीका, कल्पे सन्त्येव निपुणगणगन्धाः । तदपि ममायं यत्नः, फलेप्रहिः स्वल्पमतिवोधेत् ॥ १ ॥
यद्यपि भानुद्युतयः, सर्वेषां वस्तुबोधिका बह्वयः । तदपि मदीयद्विजानां, प्रदीपिकेनोपकुरुते द्राक् ॥ २ ॥” इत्या-

“उपोद्घातः”

स्याद्वादिने नमस्तस्मै, भेदिने कर्मभूयताम् । वेदिने वस्तुजातानामात्मानन्दाद्भुतश्रिये ॥ १ ॥

नाहिंसातोऽपरो धर्मः, स्याद्वादान्नापरा प्रमा । नात्मानन्दत्परो नन्दः, श्रीवीरान्नापरः प्रभुः ॥ २ ॥

अथि ! समस्तानवद्यविद्यास्तोमपारावारपारीणो विबुधराजशीर्षण्या महान्तो धीमन्तः ! नागोचरचरमेवात्र भवतां धीमतां यत्प्रत्यब्दं पशुषणापर्वणि समाकर्ण्यमाणतया कल्पकल्पस्य कल्पसूत्राभिधानस्य सम्प्रत्युपदीक्रियमाणस्यास्य ग्रन्थरत्नस्य कियत्प्राशस्त्यमुपादेयत्वमवश्यकत्वञ्चेति । प्राणायि चायं ग्रन्थग्रामग्रामणीग्रन्थः पावनतरेण प्राप्ताखिलकलाकलापानवद्यहृद्यपद्यप्रतिपद्यमानामानविद्याधरीकृतविद्याधरेण सततेप्सिततमसाधनानिभेषभूशहायमाणविद्यावितरणेन अपूर्वपूर्ववित्प्रवर्णेन श्रुतकेवलिनः श्रीमद्भद्रबाहुस्वामिना छेदसूत्रान्तःपातिश्रीदशाश्रुतस्कन्धस्याऽद्यमाध्ययनत्वेनोद्भूत्य नवमादनवमात्पूर्वादिति । श्रुतकेवलित्वञ्चास्य महाभागस्य “अथ प्रभवः प्रभुः । शय्यन्भवो यशोभद्रः, सम्भूतिविजयस्तथा । भद्रबाहुः स्थूलभद्रः, श्रुतकेवलिनोहि पद्र ।” इति समस्ततन्त्रापरतन्त्रकलिकालसर्वज्ञविरुद-

१ आ १७ १२

॥ श्रीमद्विजयानन्दसूरिपारम्पर्येण ॥

॥ श्रीआत्मानन्दजीनमन्यरत्नमाताया एकत्रिंश (३१) रत्नम् ॥

॥ इति भाष्य—श्रीमद्विनयविजयगणिविचितया सुयोधिकाभिषया वृत्त्या समलङ्कितम् ॥

श्रीकल्पसूत्रम् ।

न्यायार्थो निष्ठिवेनाचार्यश्रीमद्विजयानन्दसूरिरुन्दप्रसिष्यपण्डितप्रकाण्डश्रीमद्-हर्षविजयपण्डित्यश्रीमद्-बल्लभविजय
मुनिमल्लिकोपदिष्टाणह्रिजपाटक (पाटण) नगरवास्यश्रेष्ठिष्य—“चनीलाज सांकलचद्” द्रव्यसाहाय्येन
प्रकाशयित्री—भावनगरस्था श्रीजैनआत्मानन्दसभा ।

इदं पुस्तकं श्रीमद्व्या बल्लभदास-निसुवतदास गायी “सेकेटरी जैनआत्मानन्दसभा भावनगर” इत्यनेन निर्णयसागर मुद्रणात्त्ये
कोलमाटवीप्यां २३ तमे गृहे रामचन्द्र वेस् शेठगे द्वारा मुद्रयित्वा प्रकाशित ।

वीरसवत् २४४१ । आत्मसंवत् २० । विक्रमसवत् १९७२ । सन १९१५ ।

Printed by Ramchandra Yesu, Shedge "Nirnaya-Sagar" Press,
23 Kolbhat Lane, Bombay.

Published by Vallabhadas Tribhuvandas Gandhi, Secretary,
Shri Jain Atmanand Sabha, Bhavanagar.

